

AKADÉMIAI KIADÓ

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK

II.

SZERKESZTETTE
KARDOS TIBOR

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE, VALAMINT A BEVEZETÉST ÍRTA
KARDOS TIBOR és DÖMÖTÖR TEKLA

A SZÖVEGEK GONDOZÁSÁBAN KÖZREMŰKÖDÖTT
SZILVÁS GYULA

1960

Lektorálta
ORTUTAY GYULA

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1960

A kötés és burkoló terv
VARGA GYŐZŐ munkája

483 612

Printed in Hungary

DRÁMA SZÖVEGEK

36.

FILIUS PRODIGUS

[A TÉKOZLÓ FIÚ]

1630—1640 körül

[Szereplők:

PROLÓGUS

LEPIDUS LYSANDER, (Az élcés Lysander)

A Tékozló fiúban:

FILIUS PRODIGUS, (A tékozló fiú)

SERVI, (A szolgák)

PARENS, (Az atya)

CAUPO, (A kocsmáros)

A Frigyszekrény-jelenetben :

PHILISTAEI, (A filiszteusok)

JUDAEI, ISRAELITAE, (A zsidók)

DAVID REX, (Dávid király)

A Hét Szentség-jelenetben:

OLTÁRISZENTSÉG,

KERESZTSÉG,

BÉRMÁLÁS,

POENITENTIA,

PAPI REND,

HÁZASSÁG,

UTOLSÓ KENET,

ECCLESIA.

A közzjátékokban :

STUDIOSUS, (A diák)

SUTOR, (A varga)

SACERDOS, (A pap)

4 MILITES, (4 katona)

MULIER, (Az asszony)

VIR, (A férj).]

In Nomine Smae Trinitatis.
In honorem B. M. V. et S. F. ac Ant.
Omnia ad majorem Dei Gloriam.

[PROLÓGUS]

LEPIDUS LYSANDER: Jó hireim uannak, hala az Istennek.

Mert it uendegseghez latom hogy készülnek
Fü emberek sokan itten jelen lesznek
Jo borokat isnak szep etkeket esznek

Regen uarya pedig eztet az en gyomrom 5
Magamnak is arra uagyon nagyob gondom
Haszam is ugy örül hogy ha jól lakhatom.
Ebben nekem keduem telik s akaratom.

Azert oh éh gyomrom örüly s uigagy immar
Mert az uetet asztal tegedet kiszén uár 10
A sok Hiuogato ugyan utannad jár
Ma jo tartlak tipeg bizony el higyed bar.

Ugyanis tehát miért ennyi sok emberek
Mostan szeregekkel iöttek s ide gyultek
Tudom hogy io lakast ezek is erzenek 15
Nekem pedig ezzel örömet hirdetnek.

Hai ki sokat jarok en az Urak utan
Igen örülök en azok uig lakasan.
Akkor lakom en jól mikor ök mulatuan
Vendegsigben iarnak. Trombitat fuuatuan. 20

Ide azert mostan en is azert jöttem.
Hogy üres gyomromot en szinten be tölczem
Maid pohar szek mellé magam helyheztetem.
Talam asztalhoz is en le ültettetem.

Volt szüksegem szinten etelre italra 25
Regen igyekestem ilyen mulatsagra.
Istennek halakot adok hogy ez utra
Engemet uezerlet s jutottam ez jókra.

30 Varom azért immar az ebed ideyét
Es a sok etkeknek asztalra uitelét,
A sok fü Uraknak ide bé gyületét
Ma csak eszem iszom. Nem halgatok misét.

Exit Prologus quem Salutat.

35 Isten hoztot teged en kedues barátom
Talam hinom jöttel baratsagos tarsom
Veled leszen ez nap az en mulatasom
Jelen leted szinten neueli uigsagom.

40 Nem hittem ezt tegnap noha jól hallottam
Hogy ily nagy uendegseg legyen s azon busultam.
Az eyel is azért sokat faradostam
De immar örülök mert ide jutottam (jutottam).

PROLÓGUS: Mit bolondosz itten, hogy nem tauozol el
Nem uendeg[seg] lesz it hanem lelki eledel
45 Ha Akarod Christus Testeuel s Vereuel
Elhetcz es uigadhacz annak ereyeuel.

Azert itten nem lesz most semmi uendegseg
50 Auagy Tobzodasra ualo nagy reszsegség
Tauul uagyon ettül testi gyönyörüsigh
Mert ez dragalatos Oltari nagy Szentség.

Ha azért lelkednek örök Iduöseget
55 Szereted, ohaitod annak ő életet
Kiuanod Christusnak sz. testét es uerét
Ennek erezheted Isteni ereyét (Isteni ereyét).

[LYSANDER:] De mire ualo ez a szep uig musica
60 Ez nagy uendegsegnek a jelét mutatya
Vendegseggel nekem haszamat biztattya
A mit regen uarok ennekem megh agya.

Nem is jöttem uolna en ide mas okaert
65 Es miért faradtam uolna csak hiusagert
De jöttem s faradtam en a uendegsegért
Es nem lelki, hanem testi eledelért.

Mond megh azért nekem miczoda menegző
70 Leszen itten mostan nekem uig sziu szerző
Koplalansom utan engem elegítő
Mit uarakozom it mint ualami örző (ualami örző)

[PROLÓGUS:] Itt nem lesz uendegseg azt bator el higyed.
Ezzel pedig el hid megh nem czallak teged
It a mint gondolod be nem telik kedued
Mert it Comedia leszen azt el higyed (El higyed).

70 [LYSANDER:] Comodia, Comogia, Comogia. Komam Gyiaia
Ertem hogy Comamnak itten iszak gyaiat

Hiszem azt uarom en a birsag italat
A Komam Gyayanak buntető poharat
Ugy is iol lakom en csak horgyuk a borát (a borát)

[PROLÓGUS:] Oh estelen elme hogy megh nem foghatod 75
Ezt a hasnos dolgot megh nem tanulhatod
Lelki eledelre magad nem birhatod
Comedia leszen csak azt is nem tudod (nem tudod)

[LYSANDER:] Comogia, Comodia, Comedere Enni, enni leszen? 80
Komam gyia utan etelünk is keszen?
Erre uagyon nekem fülem igen neszen
Hogy it Comedere enny elég leszen.

En ezen feletteb s igen örülök
Maid en is asztalhoz comedere ülök
Eh gyomrombanetelt, torkomban bort töltök 85
Ha magam jo lakom mason könyörülök (könyörülök)

[PROLÓGUS:] Soha nekem nem uolt Igyem ily tudatlan füuel
Soha nem baylottam ily bolond elmeyeuel.
Szep szoual tanitom mas[t] mond a nyelueuel
Talan ugyan bolond hogy nem bir eszeuel 90

Hee meny ily tudatlan az apad hazaban
Tanuld meg ez dolgot Ez Comediaban
Az oltari Szentseg jelen uan ostyaban
Ez altal iutha[t]ni be a menyorszagban.

Arrul leszen azert most a Comedia 95
Mikent Daudid kirali szep Processioual
Az Isten ladajat uitte Nagy pompaual:
Az maga hazahoz dorombal trombitaual.

Ez pedig peldazza az Oltari szentseget.
A Cristus Jesusnak sz testet es uérét 100
Annak miltosagat, s hasznát s nagy ereyét
Melto böcsületét es titkos melységét.

Igy tanuld megh immar es ued be agyadban
Mi leszen rend szerent ez Comediaban.
Ne sies anyira a menyegzos hazban 105
Hanem it maraduan legy szep halga[ta]sban.

Mond azert utannam tanuld megh ez szót is
C o m o d i a comogia a

Takarogy el inset latom semmit nem tuds
Ha az palcza ala kaplak tudom hogy fucz 110
Lam ugyan bolond uagy mert megh szolni sem tuds
Czak a sok uendegseg utan nyargals es fucz.
Azert kerestyenek ez Comediaban.

*

115 Arrul leszen most jten azert a Comedia
Mikent tekozlo fiu el tauozo uala
Ven attyat meg utaluan ment meszi Orszagra
Es minden sok jouiati eo el tekozlotta.

120 Az utan nagy szüksegeben eo kenszeriték
Attyahoz uisza terni, s uisza fogataté.
Es ismet ruhaiban szepen öltözteté,
Vendegseg szerezuen asztalhoz ülteté.

125 Ez pedig a uendegseg niluan aszt peldazza
Mi kepen Christus a bünöst magahoz fogagia
Sz Testeuel uereuel uendegli es tartia
Az oltari szentsegeben nekünk is azt hadta.

[A FRIGYSZEKRÉNY-JELENET]

Philistaei uictores euaserunt Contra Israelitas.

130 PHILISTAE Sok harcaink uoltak a Sido nemzettel
Ki kerkedet régen szamos seregiuel
Orszagokot megh nyert nagy nemzetsegeuel.
Kiralyokot rontot ő bator sziuéuel.

135 Mert az ő Istenek harczolt ő érettek.
Es azert senkitül nem feltek s rettegtek,
Valahol el jöttek mindenüt ők nyertek
Es azért uarakot s Varakot megh uettek.

De mostan kezünkben Praedara adattak
Fegyureink által fel is koncoltattak.
Es sokan el eszuen fogsagra jutotak.
Es azert immaran ok megh akasztattak.

140 Ugyan is immaran magok el hitték uolt.
Azert sok nepekkal uyat uont es harczolt.
Kiralyokot rontot s sokakot fel koncolt.
Most immar megh remült, mert igen sok megh holt. (megh holt)

145 Mind az által nekünk nem kel itt megh alnunk.
Magunkot uigyazas straza nélkül hadnunk.
Migh mind el nem fogynak agig kel harczolnunk
Ugy lesz bicesegben hazunk es orszagunk.

150 Vai ki sokszor immar ökot el rontottak.
Es tellyesegessen földre ala nyomták
Migh maradekait csak hogy alig hattak.
Orszagost együt ugi el pusztitották.

155 De megh fel tamadtak, es sokat harczoltak
Es sok Orszagokot megint el rontottak
Es nagy hamarsaggal ugy megh szaporodtak
Hogy csak aligh masok számokot is tudtak.

ISRAELITAE VOCIFERANTES: Sudai Eloim Adonai Heloim Sabaot
Ter clamant.

PHILISTAEI: Mi lehet ez öröm auagy az kialtas
Lam tegnap s az előt uolt csak nagi halgatas. 160
Vigassagra fordult nekik az bankodas.
Es uigh kialtasra tegnapi iaigatas.

JUDAEI: Sudai [Eloim Adonai Heloim Sabaot.]

[PHILISTAEI:] Nem uolt tegnap uigsag az eo taborokban
Mert sokan el ueztek akkor ők az harciban. 165
Jaigatas[t] hallottunk az ő taborokban.
Most pedig kialtas uigsag uan dolgokban.

Mi annak az oka en azt nem tudhatom.
Elmemmel ez dolgot lám megh nem foghatom
Maid uighire megyek iol megh tudakozom. 170
Addig semmi kepen en megh nem nyughatom (nyughatom).

Lam megh mondam eleb ez nepnek szokását
Minden dolgainak hamar ualtozasát.
Es az eo nepenek megh szaporodását
Ebben ő mutattya szíue batorsagat (batorsagat).

Az Isten jöt a taborban iai nekünk mert nem uolt ily 175
nagy örüendezes tegnap es tegnap előt Jai nekünk, ki szaba-
dit megh minket a Felseges Istennek kezibül Ezek az Isten-
nek, kik megh uertek Egyptiust minden czapással a pusztá-
ban I. Reg. 4. etc.

Ne féllyetek semmit ti bator uitezek 180
Erössögyel harczoly mert ma megh uerettnek
Ne iegy megh hamar harczollyatok kerlek
Mert maid mind halalra adatnak fegyuernek (fegyuernek).

CERTAMEN

JUDAEUS AUFUGIENS: En uagyok a ki a harczrul jöttem, En uagyok ki 185
a uiadalrul futottam ma. Megh futamodot Israel a Philis-
taeusok előt es nagy romlas löt a nepben. Es az Isten szek-
renye is el fogatot. El uitetet Israelbul a diczösseg miuel
hogy el fogtak az Isten szekrennyét.

DAUID REX: Sok estendeye mar hogy a frigy ladaja 190
A Philistaeusoknal uan Sidosag napia
Minden harczaiban ő batoritoya
Ellenseghi ellen meg oltalmazoa.

[SCENA PRIMA]

PROLÓGUS Azert kersztienek ez Comediaban 195
Az oltari szentseg adatik peldaban

A testi eledel jelenti arnyekben
A lelki eledelt a szentelt ostiaban.

200 A mint a jo Attya a tekozlo fiat
Magahoz fogada nem nezuen gonossagat
Ugy a bunost embert ha el hagyta gonossagat.
Isten hozza fogagia el feletuen hamissagat.

205 Az utan megh agya szentseges malasztiat
Az oltari szentsegeben lelki gazdagsagat.
Hozzaia mutatya kedues akarattiat
Mindenekben uarya elete jobitasat.

[FILIUS PRODIGIUS] Megh untam magamot latuan ifiusagom
Attyamnak hazanal nincz semmi uigsagom,
Nem lehet masokkal uig najaskodasom.
Job leszen hazatul mesze tauozasom.

210 Mi haszna hiaban tolneni az udot
Mert az ithon ream tunia ros neuet kot
Gyalazatot ream s fejemre uet es tolt
Hirem s neuem ros uan mar mindenek elot.

215 Tudom, hogy Attyamnak uan sok gasdasaga
De abban nem telik sziuem uigassaga
Ha hatalmom a!at nem leszen arannya.
Mit hasznal ennekem az o sok tallera.

220 Azert maid Attyamhoz meghek es neki aszt mondom
Hogy reszem agya ki, az en akaratom
Abba leszen nekem mindenekben gondom.
Hogy arannyal tolcsem tarsolom s iszakom.

225 Ha io Attyam uolna maga is izgatnia
Emberseg tanulni mesze el kuldene
Arannyat es tallert ennekem szerzene
Maga is fel utig engem kiszirtene.

230 Ki latta hiaban, hogy mulyek ifjusag.
A ki ithon lakik azzal jar faratsag
Fejeben semmi nincz hancm tudatlansag.
Szolasaban sinczen ualami batarsag.

Azert en el megyek Urak uduaraban
Szerenyen el jarok en hiuatalomban
Nem lakom mar toual Attyamnak hazaban.
Mert igen szep elni Urak baratsagaban.

235 Azert en szolgaim mar keszen legyetek
Minden ruhaimot elo szerezettek
Arannyas fegyuerim elo kesziczetek
Ha uelem el jotok megh fizetek nektek.

Hiszem iol lattyatok sok busulasimat
Attyamnak hazanal unakazasimat

	Minden dolgaimban fogyatkozásimat Mert nem látom semmi szép mulatságimat	240
SERUI:	Eddigh is így kőlet volna gondolkodni Az üdőt hiában nem kel el tölteni Meszi országokra tanulni kel menni Így fog híred neued meszi ki teryedni	245
	Teczik nekünk azért minden akaratom Veled járunk kellünk a medig akarod Nem lesz haszontalan a te buidosasod. Csak erre fordíczad minden gondolatod.	
	Magunk is meg untk ueled mi magunkot Mert hiában tölczük csak ifiuságinkat Megh untk Attyadnál sok gyalázatinkat Es jutalom nekünk mi szolgalatoinkat.	250
ALTER:	Kiuanságod szerent leszen minden dolgod Minden mulatságra leszen elég okod A szép emberseget ot megh tanulhatod Nem törri s farasztia fejedet enni gond.	255
[FILIUS PRODIGUS:]	Eddig is Attyammal nem maradtam volna. Ha költsegem nekem mint ueled úgy volna. Tob io akaróim s baratom úgy volna. Akaratom szerent mind io ugi folyana.	260
[SERUUS TERTIUS:]	Hiszem az Uraknál uagyon a uigasság Azok között uagyon a sok szép multság. Attyad hazánál uan nyakadon a rabság Azok hata meget uan nagyob batorság.	265
	Azert uegyed nekem mostan tanaczomat Hozzad ualo tellyes s jo akaratomat Mert en is el untk itten lakasomat Messzi földre mennyünk ued ez tanaczomat.	
	Mit lattal e földön a hol edig uoltal. Attyadnak hazánál hiában szolgaltal. Gyemantot rubintot tudom hogy nem lattal. Csak olyan mint parast es fudatlan uoltal.	270
	De a fü Uraknál meszi országokban Valamit kiuanhacz megh nyerhed azomban Ottan gyógyorkodhetcz a szép paripakban Egessen eleted lesz csak multságban.	275
PRODIGUS:	Teczik az tanaczok maid utra indulok Attyam kinceibül tar szekeret rakók. Ladaimban pedig penszt eleget hanyok De thi es mellettem iol forgologyatok.	280
PARENS:	Latom most feyemen Istennek aldasat El teryedni raitam sok uilagi jouat	

- 285 Böuebben nyuitotta földi gasdagsagát
Mindenben mutatta uilag urasagát.
- Leg fükepen latom két iffiu fiamnak
Elottem allasat mint szep gyumolcz fáknak
Egesseges uoltat mint Phoenix madarnak
Vigastallyak sziuet ök is uen Attyoknak
- 290 Exit.
- Oh felseges Isten sz Neuedet aldóm
Ez szep két fiamert Egig magastalom
Ezekre aldasul kegyelmedet uarom.
Mert ezel te neked megh elek tartozom.
- 295 Filius tristis exit.
- Mi oka jó fiam hogy megh szomorodtal.
Miert ily banatra mostan fel indultal,
Myert elibem uigan nem allotal.
Mond megh sziued titkat nekem batorsaggal.
- 300 Jo fiam hazamnal uagy mind draga gyöngyöm
Szomoru uoltaban uagy kedues örömöm
Te erted faradok magam igen gyötröm
Ne busuly de uigag en kedves gjmantom.
- FILIUS: Eleg okom uagyon a sok busulasra
305 Mert megh untam magam azert meszi utra
Vagyodik a sziuem idegen orszagra.
Elmegyek hazadtul maidan buidosasra.
- Mi haszna hogy ithon töltöm iffiusagom
Nem lehet hazadnal semmi mulatsagom.
310 Czak semminek tartiak minden Urasagom.
Nötön nő hazadnal czak tudatlansagom.
- Azert meszi orszagra en mingyart indulok
Nagy Urak uduaraban megyek es szolgálok.
315 Hiremet ki teryestem megh mondom ki uagyok
Ithon megh hid hazadnal hogy nem maradok.
- Ad ki azert a reszemet most iffiu koromban
mert el untam heuerni hazadban lam czak ithon agok
megh agok szep uirag koromban en emberseg tanulni
megyek mas orszagban.
- 320 PARENS: Mit kesergetcz io Fiam ily nagi uensegemben
Jo uoltomért miért nem uagy czendes bekessegben
Houa sietcz el menyi tülem ily ügyemben
Maragy hazamnal kerlek uigastaly sziuemben.
- Nem tudod e hogy azon nincz Isten aldasa
325 Ki Attyát keseriti maga uandorlasra
Indul hossu utakra Attyat busulasra
Inditya, es sziuet es gerjesti nagy szomorusagra. Amen.

INTERMEDIUM [PRIMUM]

- STUDIOSUS: Sokat faradtam immar s Iskolaban iartam
 Grammaticat syntaxist mar altal tanultam 330
 Azok miat hiaban en sokat izattam
 De mégh en abban hasznot semmit nem tanaltam.
 Azert io Principia tauazal el tülem
 Touab en te neked nem töröm a fejem.
 Mas mestersegre adom magam azzal engem 335
 Incab uigastalhatom s biztathatom lelkem.
 Mit egyebet tanalok a Principiaban
 Sok görbe бүтő uagyon a Gramaticaban
 Fu töres eleg uagjon a Rethoricaban
 De igen szez mesterseg uagyon uargasagban. 340
 Ninczen is szeb mesterseg lam a uargasagnál.
 Mert az nem a könyuekbül mint a pap predikal.
 Hanem az eo feyebül szaru talpat czinal
 Igy eleg penzt maganak uar captat es czinal (tanal).
- ALTER. SUTOR: En edig mégh tanultam czak Alphabetumot. 345
 De oluasni is tudok s farastom magamot,
 Es megh edig hiaban en tanulasomot
 Latom haszontalannak sok faratsagimat,
 Azert ha tuds Diakul most a uarras közben
 Disputallyunk had lassam mi uan az elmedben. 350
 Ugy hiszem hogy tudos lesz uarga mestersegen.
 Mi haszna egyeb arant hogi tö lesz kezedben.
 Hiszed e hogy oltaron az ostya szineben
 Christus teste es uere ot uan feyersegen.
 A mint maga adta sz testet kenyerben. 355
 Es draga szent ueret a bornak szineben.
- STUDIOSUS: Miért nem hinnem azt ha Christus mondotta
 Es uilagos szokkal előnkben is adta.
 Azt is a sz irasban bele irattatta.
 Pedig mindenekben igaz az eo szaau. 360
- SUTOR: Czak annyit tanultal a Grammaticaban
 Meg semmit sem oluastal te a Bibliaban.
 Czak jele Christusnak uagyon az ostiaban
 Ne higyed megh czalától az illyen uallasban.
- STUDIOSUS: Veled tartom tehát czak uegy mestersegen. 365
 Tanicz megh uarasra iras be a czében.
 Job nekem uargasag ha pizem erszenyben
 Leszen, mi haszna a sok fü töresben.
- SACERDOS: Ma nagy ünep uagyon miért munkalkodtok.
 Hogy misere nem mentek es nem imadkoztok 370

Czak munkanak esztek es oly igen uartok
Nem feltek e hogy Isten haragia szal ratok.

375 Hiszed e mind azok melyek Bibliaban
Uannak megh irattatua egesz sz irasban
Es a miket prophetalt Daud soltarokban
Onnet megh tanulhatod mi uan az ostiaban.

Hallyad mit mond a Christus sz Janosnak hatodik
reszeben. Erczed mit ir sz Pal a Corintiusokhoz irt
elszo leuelenek tizen egyedik reszeben.

380 Hiszitek e mind ezeket (ezeket).
[SUTOR:] Mit pantolodik uelünk ragad a suba fat.
Veryed mind joszagomban erossen a hatat.
De megh ne ronczad nekie a czontiat
Tanul hogy nem hoz reank ez utan Bibliat.

385 Percutitur.

[SACERDOS:] A ha Istentelen uargak, aha Istentelen uargak.
mint megh uerenek.

SCENA SECUNDA

Exit PRODIGUS tristis.

390 Két dolog elöttem en kedues szolgaim
Mikbül neuekednek en minden kinajm
Fai sziuem Attyamnak sok keserusegin
Es tauoszasomon ualo busulasin

395 Mas az hogy Istentül en feletteb felek
Hogy ha az Attyamhoz engedetlen leszek
Azt sem tudom meddig ez uilagon elek
Engem mindig uton karok köuethetnek.

400 Vai ki ueszedelmes hoszu utat jarni
Mindenkor felelem kezd koztünk forgani
Az üdö toluaios megh kezdnek fostani
Az utan pediglen miuel fogunk elni.

405 Ha pediglen Attyam megh tanal atkozni
Hogy otet el hadtam kezd aszon busulni
Istennek aldasat nem is fogom uarni
Mert Isten Attyamert buszut fog allani.

SERUUS I. Ne fély attul semmit es bator azt el higyed
Szokasa az Attyadnak hogy iesszen teged
De utadban mindenüt leszen békességed
Az uraknak hazanal leszen tisztességed.

410 Ha megh térs megh az utan io hiral es neuel,
Sok gasdagsagot szerzes nagy io szerenczeuel.

Ugy Atyad es tegedet latni fog jó szíuel
Mert tarsolyod iszakod leszen telye pizzel.

ALTER: Nem tudod e jo Uram hogy keduesb az fiu
Ki Attyatul el megyen meszi földre lakni 415
Es ritkaban Attyatul fog latatatni
Mint ki hazanal uagjon Es nem is tud szolni

Azert szept ifiusagodat ne tolczed hiaban
Indullyunk hamarsaggal idegen Orszagban.
Mennyünk ki ros hazunkbol urak uduaraban 420
Ugy leszen allapatod mindenkor uigsagban

TERTIUS: Amely fiak köuetnik Attyok akarattyát
Mit tanalnak egyebet ha nem asot kapat.
Es tellyes eletekben uighetetlen munkat. 425
Czak faratsag eleték uonnak nehez igat.

De kik meszi Orszagra tanulni el mennek.
Sok arranyat kinczeket tanalnak es nyernek.
Böczületben hir neben eleget gyütönek.
Orszagokra hirekben azok ki teryednek.

Miczoda tartosz meg ily szept ifjusagot 430
Gazdag nemes termetet es sok gazdagsagot,
It ne maragy ha kiuansz boseseg jóságot
Vesd meg Atyad kereset szomorúsagokot

FILIUS PRODIGUS: Ugy latom beszédetek mindenben igazzak.
Ezt szoktak czelekedni fiokkal az Atyak, 435
ki az utan magok is feletteb megh bannak
Latuan fiok hogy parast azon szanakodnak.

Azert mindenek felet erre leszen gondom.
Hogy mostani utamra legyen bö profontom.
Tar szekereimet megh kel iol elessel Raknom. 440
Ne legyen ez utan hogy fogyatkozásom.

INTERMEDIUM [SECUNDUM]

STUDIOSUS: Iskolamat el hadtam könyueim el hantam, magamot
mestersegre adtam. De semmi hasznat megh eddig nem lat-
tam. Azert kereskedő kalmarsagra magam adtam, ebben 445
tudom hogy legh job mesterseget tanultam.

Ime most ki rakom draga partekamat
Varsanak boczatom draga postoimat.
Mind fottig el adom szép kamukámat
Czak oczon tartom, minden marhaimot. 450

Ime mely szept scalat dolmany.
Ez pedig kamuka szoknya.
It uagyon njustos scalat szüuegh.

455 Ez pedig szep daru tol.
Ez igen io teszeni puska.
Ez meghent milling kard.
Ez pedig szep karmasin czizma,
Ez pedig test színü selyem öv.

Ezeket mind el adom es oczon arulom.

460 4 MILITES: Itt igen ra tanaltunk kötni a Vasarra,
Most uegyünk dolmanyokot karacson napiara,
Szert tehetünk most itten menyegzos ruhara,
Szert gyöttünk ide mostan Ur napiara.
Scalat dolmant hogy tartod hat a süueget etc.
465 Megy egy szoknyara uolna szüksegem a
felesegem számára.

Ha ez jo uolna megh uennem.
Veheted rad szinten ilyen a feleségem megh
ueszem neki.

470 Mercator Bator induitur
et sic aufugiunt

Jai iaivy mint iartam menyi kart uallottam. Iskola-
mot is el hadtam uarga mesterseget is megh untam.
Kalmarsagra magam adtam, es menni kart uallottam.
475 Esküsom az Istenre hogy soha Ur napian nem arulok.

SCENA TERTIA

SENEX PARENS: Czudalkozua busulok fiam uandorlasan.

Hogy el indult a gonos tarsasagnak utyan.
Idegen Orszagokra ualo uagyodasan.
480 Szerelmes uen Attyanak illyen busitasan.

FILIUS PRODIGUS Mi haszna hogy te busulsz es azon törödöl

Es minden nap en ream te csak zörgölödöl
Sok kinczeddel pizeddel csak magad töltözöl
En miattam pediglen mindenkor gyötrödöl.

485 El megyek en el higyed tegedet it hadlak
Agyad ki mar reszemet kissebik fiadnak
Terhelyed tar szekerit az en szolgaimnak
Szüksege hogy ne legyen nalunk az aranyinak.

Mikor en uisza jöuök többet hozok neked.
490 Ha io egessegedben tanalhatlak teged
Tudom beuebben leszen te neked akkor pized
Naponkent szaporodik te boseges kinczed.

SERVI deflent secedentes:

495 Jai sziuünknek uigassaga remensegünknek Istapia
El ment el ment hazunk ekessege.

Megh fostattunk szep fiunktul el maradtunk mag-
 El ment, etc. [zatunktul

Megh heruat kertjünk illattya es oszlot uiragunk
 El ment, el ment, etc. [szaga,

Vensegünknek remensege, Hazassagunknak szepsege. 500
 El ment, el ment,

El szallot kedues galambunk, megh heruadot rosa
 El ment, el ment. [szalunk

Le eset fejünk coronaja megh homalyosodot
 El ment. [gyemantia. 505

SCENA QUARTA

[FILIUS PRODIGUS:] Ugyan örül a szüem hogy el indulhatam
 Idegen országokat immar megh lathatam
 Illyen nagi szabadsagra hogy immar jutottam
 Attyam kelletlen hazat neki oda hattam 510

Azert ma jo ebedet keziczetek nekem
 Spanyol bort keziczetek attul leszen keduem.
 Fris madarak s halakot kericzetek nekem
 Es ekes musikakal uigastallyatok engem.

Paratur mensa . 515

SZOLGA: Ihon eleg piz uagyon az gazdanak uid el
 Vele egiüt magad is a piacztot iard el
 Minden gyönyörü elést bü pizemmel uegy fel.
 Holnap is uendegséget szerez fris etkekkel

FILIUS PRODIGUS: Tölcz a bornak jouabul mert pizem eleg uan. 520
 Tar szekereim tellyesek, tarsolyokban sok uan.
 Vigy a musikasok is [had] legyenek uigan.
 Tanczokot is uonnyanak maid megyünk a tanczban.

Bibit poculum et pergit.

Tudod uitesegemet edes kedues szolgam. 525
 Hiremet es neuemet mikent oltalmastam.
 Az jo bor itallyaban sokakot megh dultam.
 Akarom hogy ueletek ez utra indultam.

SER. I.: Latam uitesegedet mindenkor jo Uram. 530
 Iffiu uoltod szerint raita czudalkostam.
 Illyen bator szüeden ugian almelkodontam
 Masoktul en aztat gyakorta hallottam

Azert uigan lakyal most jo akaroiddal
 Ez idegen orszagban leuö baratiddal.

535 Itt is megh harczolhatol teli poharokkal.
It tervested hiredet s neuedet sokaknál.

ALTER: Lam megh mondtam jo Uram mely szep a buidosas
A sok Urak közöt kedues najaskodas
Gyakran uagyon it nalunk a uig lakas
540 Hogy sem mint Attyadnál uolt csak nyomorgatas.

It szabadon jarhacz ualahol akarod
Minnyaian fogagjak te paranczolatod
It ualamit kiuans ugi uan akarotod
Kedued szerint uagyon es foly minden dolgod.

545 TERTIUS: Ninczen itten helye a szomorusagnak
Latuan ékesseget idegen orszagnak
Vagyon tellyes oka minden uigassagnak
Oruengy kedues Urunk a szep musikaknak.

Igy kel el töiteni szép iffiuságot
550 Vendegeskedesben foglallyunk magunkat
Szerezzünk magunknak kedues barátokat.
Czak igy kel töiteni kedues napiainkat

FILIUS PRODIGUS:

Alusik.

555 Maid en egy keueset itten el alusom.
Meghent ha fel kelek czak eszem es iszom
Igy lesz eletemben az en mulatsagom.
Veletek szolgaim szep najaskodasom.

CAUPO: Solue, Solue.
560 Fizess megh jo Urfi kilencz szaz tallerig
Ma is a konjhadra adtam szaz aranig
Borombul megh ittal ymmar hatszaz pintig
Fizes meg én nekem mar mind egi fillerig.

FILIUS PRODIGUS: Had alugiam kiczint az utan fizetek.
565 Ne haborgas mostan engem teged kerlek.
Ez kiczin almomert szaz aranyat uetek.
Czak hagi bekét neked en eleget tesztek.

CAUPO: Solue, Solue.
570 Nem mégy inset touab ast bator megh higyed.
Megh minden pizemet te megh nem fizeted
Eleteddel fizetcz ha nincz költsiged
El köit immar tüled minden uendegsiged.

Spaniol borra adtam harom szaz tallerom.
A fü szerszamokra hatuan hat aranyom.
A musikasoknak szamat sem tudhatom.
575 Mennit adtam azert, fizesd megh minden adasagom.

- FILIUS: Ne bancz lam uoltal io gasdam.
Egez hazad nepet ladde mely io tartam.
Tületek a mégh uolt, aranyom nem szantam.
Ne bancz hagy bekeuel, edes kedues gasdam.
- CAUPO: Vesd le a csismadot ha ninczen aranyod 580
Old megh es ad ide az aranyas kardod
Vesd le hamar rolod a granat dolmanjod
Orökre szolgam legy ued rad czundaradot.
- Eregy az mezöre örizzed najamat
Megh megh nem szolgalad en adossagimat 585
El praedalad tülem sok szep aranimat.
Menny el legeltessed az en disnaimat.
- PRODIGUS: Immar engem jo gasda ha erest utamra
Czak egy felestomöt keszicz az astalra.
Visel gondot en ream harom kanna borra. 590
Hogy tuled ne menyek el ij szomjuual halua.
- CAUPO: Czak egy tyuk mont sem adok egy szo ollyan mint
Vakarogyal hazamtul haszontalan ros z gaz [szaz
Hoz egy rudat szolgalo uelem mire koczkaz.
Takarogial tülem el haszontalan ros z uagy. 595
- [FILIUS PROD.:] Mit miuelyek nem tudom felseges Ur Isten
Megh halok mar ugi latom keserues insegben
Alapatam fordula rettenetes ehsegben
Gasdagsagom ualtozik im nagy szentsegben
(recte: szegensegben)
- Bizon attyam hazaban mint kis Ur uoltam 600
Semmiben fogyatkozast en bizon nem tudtam.
Aranyas paplanokban en be takartattam
Most ime már szemlelem iai mire jutottam
- Im menji sok beresek attyam uduaraban
Böuen kapnak mindenkor etelben italban 605
En pedig ehel halok ez nagi dragasagban
It leszen temetesem a disnok aklaban.
- Vaiha szerelmes Attyam megh haza fogadna.
Bar czak a beresek közt nekem szalast adna.
Akar czak kenyér haját nekem haitana. 610
Bar fianak is engem soha nem mondana.
- En bizon haza megyek laktam szep földemben.
Es mikor jutandok attyam eleiben
Ezt mondom ö nekie keseredet szivuel
Te ellened utkeztem a magas egh ellen. 615

INTERMEDIUM [TERTIUM]

- [STUDIOSUS:] Sok mesterseget immaran probaltam
De megh igen hasznosra eddig nem tanaltam.
Immar Diaksagbol is en igen ki koptom.
620 Varga mestersegemet regen mar megh untam.
- Az kalmarsagban is en sok kart uallottam
De most egy szep mesterseget tanultam.
- Tudom az emberek a szakalt szeretik
A nelkül embernek nem is neueztetik
625 Czak kösze embernek az olyan hiuatik
Es csak czufnak tartatik igen czufoltatik
- Kik azert kösek uattok most hozzam jöjeteek.
Maid ekes szakallokkal en fel ekesitlek
Az emberek elöt is igen szepek lestek
630 Böczületek leszen ha szakalt neuelték.
- Exit unus.
Miczodas szakal kel neked.
- [ILLE:] Engem fekete szakal a mint latom illet
Mert mindenkor ennekem az leg incab teczet.
- [STUDIOSUS:] Bator Koma, Ölhetcze le.
635 Szakal, szakal szep szakal fekete szakal
Barna szakal, koszoru szakal, tarka szakal
Niszheccze Koma mely szep uagy. Jar békéuel.
Valoban szep.
- Hat neked Paitas minemu kel.
640 ALTER: En nekem igen szep barna szakalt rendely.
Ut supra.
Hat neked Comor tars, minemu kel.
- TERTIUS: Ennekem köszöru szakal leg szep leszen.
645 Ut supra.
- UNUS JUUENCULUS exit.
Eregi czunya giermek nem kel szakal neked
Mert az ekes szakal ugian embert illet
Te pedig gyermek uagi sok szep szeret teged
650 Tauozzal ros ember, uessző kel teneked.
- Hamis kereskedö szakallatt ostottal.
Te sok embereket alnoksaggal czaltal.
Usd a hátat palczauaal miatt hamis uoltal.
Mert erdemli csak ronc meg testet a korbaczczal.

PARENS: Negi esztendeye jmmar fiam hogi buidosni
 Rosz Tarsaiual el ment mesze uandorlani
 Idegen orszagokat hogi kiwana latni
 Es a nagy fu Urakkal akarna szolgálni

A kinek tauozasan felette busulok 660
 Mert semmi jo hireket felöle nem hallok
 Talan eddig megh oltek a gonos toluaiok
 Azert en ejel nappal csak kesergek sirok

Valoban en feltem a sok rosz szolgaktul.
 Az utakon pedig a sok toluaoktul. 665
 A Tengeren feltem az el merüléstül
 Vendeg fogadokban haragos gasdaktul.

Nem tudom mit tegyek keserüsegimben
 Fiam utan ualo sok rettegesimben
 Bar csak egi kiczit es lathatnam eltemben 670
 Megh is könnyeb uolna sok törödesimben

FILIUS PRODIGUS: Bezzeg sokat uetettem Attyam te ellened
 Kiért szömeid előtt el kellene uetned
 Soha pedig fiadnak nem is kel neuezned
 Megh csak uduarodban is nem kel erestened 675

Edes Attyam hozzadis halaadatlan uoltam
 Minden io uoltodot semminek tartottam
 Kegyes intisedbül egyet se fogattam
 Kiért a nagy szegenyben en mostan jutottam

Te ellened iartam en tellyes eletemben 680
 Gonosul indultam uolt a nagj keuelysegben
 Semmi jo czelekedet nem forgot elmemben.
 Halaadatlan bolondsag lakot kebelebenen.

Vetkeimtül irtoznak a tista egek is
 Engemet megh utaltak a szep czilagok is 685
 Eösue futnak ellenem megh a fellegek is
 Tüzzel igyekeznek ram megh a mennyeiek is.

Lelkem is sir keseruen isoniu uetkemtül
 Remensegem szikraia sziuembül mind kidöl.
 Büneimet szamlaluan fejem is el szedül 690
 Jai hogi uestem magamat egyetlen egyedül.

A föld kereksegeben soha oly bün nem uolt.
 Kiben en el ueszet feyem reszes nem uolt.
 Tülem az artatlan is gonosagot tanult.
 Ugy heuertem a bunben mint egi regen megh holt. 695

Enged megh edes Attyam gonos büneimet
 Soha bator fiadnak ne neuez engemet

Czak a beresek között mutasd ki helyemet.
Egyik inas hozza ki abrak kenyereimet

700

Bar csak a patak vizből szabad legyen innom
Soha tellyes eltemben bar ne hagy kaczagnom
Ne legyen nekem szabad bar soha uigadnom.
Czak ne hagi uetkemert czak így megh halnom.

705

Vagy hagi szerelmes Atyam ueres egi bekoban
Nyakamat szoriczad egi nagi erős lanczban
Nekem czak kenyér hajat adas bar napiaban
Megh haragod el mulik uessel saraghiaban.

PARENS:

710

Isten hozot jó fiam ugyan uilagra.
Edes hazadban hiuot, jóuendő sok jóra
Hogi pedig emlekezel szerelmes attyadra.
Semmi gonossagodat nem uetem orczadra.

715

Bizon edes magzatom latlak nagi örömel
Tauul letedben uoltam szomorodot sziuel.
Mostan pedig uigadok hagi latlak szememmel
Gyaszt usiseltem miatad haboru elmeuel.

720

Ma születel en nekem egyezer uduaromban.
Sziuembul el tauozot egi szereg a buban.
Ad ide jó kezedet menyünk be az hazban.
De ti szolgak legyetek nagy forgolodasban.

725

Hozzatok elő gyorsan szebbik köntesemet.
Abban oltöztessetek edes gyermekemet.
Az uyaban rakjatok arany gyűröimet
Örömmel ujiczatok az en mai keduemet.

730

Fogdossak megh nagi hamar minden ludaimat
Hal is legyen messek megh az en tikaimat
Nyuzzak megh hamarsaggal köver tulkaimat
Uigassaghoz kesiczetek eges uduaromat.
Kesiczetek nagi hamar igen nagy uaczorat.
Rendelyetek iol hely a sok szép musikat
Hiyátok be barátim szomszedim sokszagat
Had lassak en sziuemnek minnyaiian uigsagat.

APLICATIO.

735

Nem különben uan dolga a bünös embernek.
Mindön Istent megh bantjak es bünt czelekesnek.
A menyorsag utyarul ök mesze ki ternek.
Örök ueszedelemre azok czak sietnek.

De ha azok megh ternek Tekozlo fiuual
Szinten úgy befogagya szibeli uigsaggal.

Aztalhoz ülteti uendegeli mannaual
Oltaron kesitetet kedues uoczoraual. 740

Illyen az Ur Istennek nagy irgalmassaga
Mint a tekozlo fiu Attyanak joszaga
Ki a gonos predalot rosz fiat hozaja fogada
Es uendegseget szerezuen ötet uigastala.

Teryetek azert hozza ti bunös emberek. 745
Kegyelmes Attyatoknak io uoltat nezzetek
Veghetetlen irgalmat ti megh se uessetek.
Hanem neuet örökké azert diczerjetekek.

Ez pedig az uoczora melyet a uen Atya
Az eo bunös fianak kesitet uala 750
Az oltari szentsegnek nagi uoltat peldaza
Minden bunösokot embereket magához fogagia.

Azert az nagi szentseghez tijs siessetek.
De az oczmany uetekbül immar ki teryetek.
Hogi az örök eletben be siethessetek. 755
Es ezen nagi szentseget ti diczerhessetek.

INTERMEDIUM [QUARTUM]

[MULIER:] Egh Egh Egh Igen igen egh. Ah mely igen
Dum aspergitur.

Nem ot, nem, hanem a torkom, it egh egh it az igen egh 760
Ez pedig az uizzel hiaban öntöstetik
Mert annak egese el nem oltathatik
Mert szomiusag miat igen gyötröttetik
Maid el uezs ha borral nem hiuesitik.

Oh nyaualyas torok mely soha nem mongya 765
Hogy eleg. De igen egh a bort szomjuhozza
Gyakorta a koczmat is megh latogattya.
Mert toroka ötet nyugoggyni nem hagyja.

Oh torkom epestö rettenetes nagi tüz
Miert korczmara engem gyakorta fertelmesül el üsz 770
Maid megh eped torkom mert egeti a tüz
Megh halok utannam marad csak oczmany büz.

Bibit.

Vanne jo bor koczmany iffiu legenek
Ha uan, jertek uelem, ma uigan legyetek 775
Uram is nincz ithon semmit ne fellyetek
Ma uigan lesznek csak iszom ueletek.

MILITES: Ülye inkabb uelünk borunk eleg uagyon.
Megh nap el nem megyen addig el nem fogyon.
Ha pedig el fogina a kin fogy hozasson. 780
Ha pedig raitad fogy, keyd hozasson.

[MULIER:] Bator jó szíved mind kontyomig.

Iszik.

785 Immar nem egh am úgy az én szomju torkom.
Egíseggel is uítezek

Bibit.

Megh is egyszer, isom meg is egyszer. Immar
csak alig egh. Megh is egyszer

790 MILITES: Raitod fogyot hozass, mert igen jó bor ez
Mert a mint mink lattyuk torkunk igen egyez.
Te sem mondod pedig hogy nem iszasz egyest.
En minden dologban torkod neked keduez.

El uiszi a kantat.

795 [MULIER:] Vedd el hamar is iffiu kontyom az koczmara
A jouabul agyon uítezek számara
Mert lám gondom nincz mostan a hazamra
Uram is nincz otthon myert mennek konyhara.

Csak igyunk uítezek.

800 VIR: It úgy rossz részeges engemet gyalazo.
Minden jószágomat a borert tekozlo.
Gondatlan rút oczmaný koczmakon uándorlo
Megh rontom a tested az nagi bor íhatot

805 Ur napian koczmara kel teneked menned
Ugy kel az uenepeket teneked szentelned
Sem mise sem praedicatio látom nem kel neked
Megh meczem a torkod megh hid bizon neked.

810 Ugyanis csak azért ő az ínepet uarya.
Hogy ideyi legyen a sok bor ítalra.
Ha templomban küldöm akkor nincz esismaia
De mingyarast uagion ha kel menni koczmara.

[Mulierem] percutit.

MULIER: Jai Uram bizon soha bort nem iszom Ur napian.

A HÉT SZENTSÉGH

815 AZ OLTÁRI SZENTSÉGH: Az Anya szentegyhaz mindenben igasságh
Es rendezesiben nincz semmi hamissag
Hanem tekeletes szentseg, lelki iosagh
Minden dolgaiban uan alhatatossagh.

820 Mert erőss kősziklan Christus azt fundalta.
Es het oslopokra aztat föl allatta.
El dolhetetlenül eddig megh tartotta.
E uilag uegheig megh is oltalmazza

A Sz Lelek pedig az Anya szent egyházat
Bölcsésig hazának neuzi es mutat
Minden igassagra neki azzal utat
Hogy el ne teuegyen tart uilagos faklyát 825

A het oslop pedig melyre föl emelte
Anyja sz. Egyházat, es ekesitette
A het nagy szentseget ezzel jelentette
Melyek ereyeuel tartotta s eltette. 830

En uagyok az egyik a het szentseg közül
Mely ala szállottam a maghas egekbül
Az altal ki Attyanak job keze felöl ül
Az oltari szentseg mely uagyon legh fölül

A töb szentsegeket im mind en eltetem
Ereyekben tartom nagyra böczultetem
Melyekbul szarmazot eleg segedelem
A kerestyenekre es böseges erdem. 835

En uagyok az kenyer mely menybül szállottam
Anyja szent Egyházat eddiglen taplaltam
Minden igassagban erőssen tartottam
Draga szent Veremet kerest fan ontottam 840

A ki engem eszen nyér orok eletet
Ki ueremet iszsza ueszen nagy kegyelmet.
Minden dolgaiban batorsagos sziuet
Örökkön öröké en altalam elhet. 845

Mert a mely kenyeret en ti nektek adok
Es testamentomban most zalugul hagyok
Az en testem bizon, arra mindent hiuok
Mert en ut, igassag s örök elet uagyok. 850

A ki az uton iar el nem teuelyedik
Ki igassagat köuet az megh nem czalatik
Ki eletben marad örökké nyughatik
Es a szentsegekben az reszesittetik.

Azert kiszén uagyon lelki uendegsegem.
Melyben nektek jelen uagyon az kegyelem
Jöyetek en hozzám mert tyektek mindenem.
Szenvedesim, halalom, testem ez az uerem, 855

Ez a szüzesseget neuelő szep pohar.
Ez lelki szepseget megh tartia el hid bar
Minden bünös ember[t] magához mostan uar
Ez ellenseg ellen oly mint az erős uar 860

Ugyanis Christusnak igaz tanitasa.
Hogy oltari szentsegben uagyon lakasa

- 865 Az által a szíben ualó maradasa.
Mint királyi székben uagyon nyugouasa.
- Engemet peldazot az menyei manna
Engemet arnyekozot a frigynek ladaja
Ki által rontatot ellenseg hatara
870 Es sokak eletet eddig megh tartotta
- Engemet jelentet amaz nagy uoczora
Euangeliomban mely megh uagyon irua
Melyre egy nagy király sokakat hiuata.
Es kik el jöttek, kegyessen taplalta.
- 875 En is azért mindent a ki járul hozzam
Eltetek taplalok, mutatom hatalmam.
Nekie megh njitottam lelki kinczes hazam
Es ő uele közlöm minden draga jauam (kerestensegem).
- 880 En altalam leszen minden oltalmatak
El nem hagyom bennem az kik bizakodnak
Mindenut megh aldóm kik engem aldnak
Annya sz Egyhaznak kik hiuen szolgálnak.
- A mint frigy Ladaia Obededom hazat
Sok jókkal aldotta, kedues akarattiat
885 Az után Salamon szep ekes templomat,
Sok aldással latta Daudnak satorat.
- Ugy enis azok[at] kik engem szíuekben
Beuesznek s tisztelnek ez titkos szentsegeben
Jelen letem hisik kiczin feyersegeben
890 Be ueszem s megh tartom az en kegelmemben.
- Az után be uiszem örök düczosegeben
Az szentek szépséges örökös helyekben
Hogi diczekegyek Istennek színeben
Kik most Christus testet hiszik feyersegeben.
- 895 A KERESZTSIG: Ninczen ez uilagon egy nehezebb iga
Mint az eredendő bűnnek undoksaga.
Embent oczmanito utalatos gaza.
Pokolra uezeto igen nehez szullya.
- 900 Ebben pedig minden ember fogantatik
Hanem ha Istentül rend kiuül tartatik
Amint Christus s az eő Annia ki uetetik
Auagy annak utanna az megh szenteltetik
- En uagyok most jelen [azert] keresztseg szentseghe
Ezen oczmany bűnnek mosogato tüze
905 Isten kegyelmében uezeto öszuénnye
Es a tisztul[t] lelkeknek megh szentelőye

- Engem azért Christus szerzet es ugy rendelt
Hogy sz. Haromsagnak neuben kerestelt.
Ember iduözült es sz kegyelmet lelt.
A sz. Lelek Isten kit uizben megh szentelt. 910
- E nélkül nem lehet azért örök élet
E nélkül nem nyerhet mar senki kegyelmet.
Mert Chritus mondotta nem kereszteltet
Orok karhozatra az ala uetetettet.
- En altalam azért a szep artatlansag. 915
Reatok szarmazik az örök boldogsag.
Minden jauaiual menyei Urasag.
Nektek megh adatik örokos gazdagsag.
- A ki azért uizzel nem keresztelkedik
Es a sz Lelektül uyonnán nem szuletik 920
Istennek orsaga annak nem adatik
Hanem setetsegre az el ki uetetik.
- Engemet peldazot amaz szep forras
Melly paradiczomot, mint szep hiues forras
Eltette s taplalta, ettül szaporodas 925
Uolt, minden reszein sok szep ufgastalas
- En hozam azért most minyajan joyetek
En bennem minnyajan keresztelkegyetek
Hogi örök életben reszesek legyetek.
Bünbül megh tisztulan legyetek ekesek. 930
- En hozzam fogadok hiuen mindeneket.
Kereszteluen ökot aduan eleteket
Halalrul eletre hozzuan benneteket.
Elevenituen megh holt lelketeket.
- Azert te Christusnak Anya szent Egyhaza. 935
Ki keresztseg nélkül bünnek ualal gaza.
Eredendo bunnek ualal rut tarhaza.
Eleuenyegyel megh legi Isten satora.
- Tarcz nagi büczületteben engem ez szentsegben
Lelkedet tisztid megh ez eleuen tüzben 940
Bünod szenyet most megh a sz keresztsegben
Hogi eleted legyen örök fenössegben.
- BERMALAS:** Az is nagy igaia a bünös embernek.
Noha a kerstseg által az feyenek.
Nyer kegyelmet ugyan s életet lelkenek. 945
De igen érotlen s adatik ueteknek.
- En uagyok it azért Bermalas szentsege
Ki megh erősitem es teszem nyertesse
Ellensegi ellen s hatalmas erőssé.
Es megh szenteluen Istennek keduessé. 950

- En altalam Isten papok keze által.
 Es a sz kenetnek fel kenese által.
 Az eö sz lelket agia tölti be malasztal.
 Es megh erosituen minden hatosaggal.
- 955 Az sz Apostolok draga ideyeben
 Midön kereszt[yén]seg uolt ö zengejeben.
 Es fel neuakedet n. tekelet[es]segben.
 Viragzot es fenlet draga szp szntsegben.
- 960 Akkor Apostolok kezeket hiuekre.
 Reaok uetuén az kerestyenekre.
 Viuen a sz. lelek erősítésekre.
 Es megh uyulanak az örök életre.
- 965 Most is azért arra ualo ez a szentseg.
 Hogy az emberekre jöün az erősség
 Es az utan incab nöyön kerestensegh.
 Egyes életekben az tekeletesség.
- 970 En hozzam is azért minnyaiian joyetek.
 Akik megh a joban uattok erotlenek.
 Az Ellenseg ellen megh erősítelek
 Es gyözedelmese en tikteket teszlek.
- Erösögyel azért Istennek sz haza.
 Ellenseged ellen legh hiueid uara.
 A sok öldezesben hogy ne fussal hatra.
 En altalam jussal örök boldogsagra.
- 975 **POENITENTIA:** Az nagy nyomorusag emberi nemzetben.
 Hogy keresztseg utan esi sok uetekben
 Az bermalas utan ellenseg kezében.
 Minden napiaiban forog csak uezelyben.
- 980 A bün által pedig Istennek keduebül
 Ki esik Urannak draga kegyelmébül
 Az szep menyorsagnak ö düczössegebül
 Es ki rekestetik minden szepsegebül.
- 985 Ennél nagyob kara nincz a gyarlo embernek.
 Hogi ellensegeue leszen Istenenek.
 Gilkosa s hohera a maga lelkenek.
 Es el praedaloia eö Iduosegenek.
- 990 En uagyok azért a Poenitentianak
 Nagy szentsege s ereye a bün el mosasnak
 En uagyok oruosa lelki nyaualjknak
 Es fel tamastoya lelki halottaknak.
- Engem pedig Christus akkoron rendele
 Mikor a sz lelket rejaiok lehelte
 A Tanituanyokot papoka sentelte

Es bün botsanatra hatalmat ereste (engede). Mennyben megh lesz kötuen, en azt adom nektek.	995
Monduan ualakiknek bünit megh kötitek Menyben megh lesz kötuen, en azt adom nektek. Ha pedig olgyatok bunét embereknek, Megh lesz az oldua, eök tistak lesznek.	
En uagyok itt azert a menyorsag kulcza. A 7 szentseg közöt egyik helyet tartia A bünnek moczkait eppen ez le mosa. A ki hozza jarul azt megh tistittia	1000
Szükseg azert hozzam mindeneknek jarulni Kik a sok bünökbül megh akarnak terni De sükseg azoknak bünökön bankodni Es igazan s eppen szentül megy gyonni.	1005
Kik azert a bünben melyen be estetek. Poenitentiahoz ti most siessetek. Minden bünöktül ti igy mentek lesztek. Es a lelki iokban igen leszen reszetek.	1010
Gyarlosagbul ezert ualaki uetkezik. Poenitentia nélkül nem iduözittetik Hanem elet könyuebül az ki törultetik Es az karhozatra melye[n] be uetetik.	1015
De Poenitentiat a ki tud tartani Menyei boldogsag arra fog szallani Azt Isten malastia kezdi tamasztani Es minde Jouaiban aztat helyhesteti	
Azert Isten haza kit a szent kerestseg Teged megh tistitot — az leg elszö szentseg. Es a sz bermalas mely masodik szentseg Teged erösitet mint Isteni erossegh.	1020
En hozzam sies ha gyarlosagban uagy Megh tistuls szep lesz, ha bunöd igen nagy. Mert Christusnal kegyelem igen nagi Melyert menyorsagnak te örököse uagi.	1025
PAPI REND: Miuel hogy e uilag olyan mint uiz özön Es ugy kel ot jarni mint kelepcezen s törön Es hatalmat uenni az alnok ördögön Hogy a pokol kinnya teged nem gyötörön	1030
Azert az Isten is aztat Paranczolta. Noenak ki igaz uala, aztat hadta, Hogy barkat epiczen, eletet az tartia De abban heleket szokot czinalna.	1035

- Igy akarta azert mostan is az Isten,
 Annya sz Egyhaza hogy eröseb legyen.
 Sok lako helyeket. benne epitetuen.
 Hogi ellenseghi ellen. gyozedelmes legyen.
- 1040 En uagyok it azert, a Papi meltosag.
 Ki altal szarmozik a lelki gazdagsag.
 Isten juhaira ualo nagy batorsagh.
 Nalam uagyon minden jo s lelki uigassag.
- 1045 A tob szentsegeknek lesz szolgaltatasok
 Isten eleiben ualo mutatasok
 En a' t'alam uannak mise szolgaltatok
 En előttem lesznek a szent gyonasok
- 1050 Bermalas nem lehet az papi kez nélkül
 Az oltari szentseg az Ighiye nélkül
 A bün megh oldozas in oldasom nélkül
 A tob szentsegek is fügnek ennek ereyetül.
- 1055 En is azert erre sck hiueket hiuok
 Magam szentsegetül en senkit nem titok
 De tista eletet azoktul kiuanok.
 Kiket ez szentsegekre en fel magastalok.
- Ekessig, azert annak Annya sz Egyhaznak
 Papi meltosagbul erednek s szarmoznak
 A hol pedig ninczen böczületi papnak
 Az hely nem sokáig adatik pustulasnak.
- 1060 HAZASSAGH: Mely szep sok emberbül gyült sereget latni
 Annya sz Egyhazban mint egy tagban lenni
 Christus Eghiyeuel s szentsegekkel elni
 Ez nélkül nem lehet semmiben uigadni
- 1065 Megh menyorsagban is az 'a nagi boldogsag.
 Az a ueghetetlen oro[kké]ualosag
 Isten Uarasaban leuö nagi gasdagsagh
 Szarmazik mind abbul hogi uagyon sokasag.
- 1070 Innet uagyon szepseg Annya sz Egyhazban.
 Hogy sokan it uannak Egyek a Christusban
 Minnya[jan] czendések Christusnak aklaban.
 Istennek szolgálnak a sok Templomokban.
- 1075 De ualoban nagi kar hogy azok megh halnak.
 Egy mas utan mennek es utra indulnak
 A keserues halal torkaban akadnak
 Es a rothadasnak minnya[jan] adatnak.
- Hogy azert el ne fogyon az Annia sz Egyhaz
 Feletteb szükseges it a szaporodas.

A halottak után uilagra be hozas
Es szentseghnek ualo szogaltatas.

En uagyok it azert, most a sz hazassag. 1080
Mely által el nem fogy a rendes sokasag
Annya sz Egyhazban, a papi meltosag
Szaporodik es nöy it minden jamborsag

Ha azert nem uolna sz Hazassag rende 1085
Annya sz Egyhaznak fogyasa nagi lenne
Es minden embernek ugy szagadna uege
De ez által uagyon eö neuekedese.

En hozzam is azert hiuek siessetek.
Ki e nagy szentsegre lepni igyekestek 1090
Isten rendeleset hiuen be tölczetek.
Abban tistasagban es szentül ellyetek.

Te aldot Istennek Annya sz Egyhaza.
A Hazassag által Teryegi ki uilagra.
Minden reszinek külsö hatarara.
Neuekegyel es ely Isten orszagara. 1095

UTOLSÓ KENET: Miel az halalban uagyon sok felelem.
A halal kezeben mert nincz segedelem.
Nem leszen ettul ment megh a fejedelem.
Semmiben nem leszen ettul engedelem.

Fél akkor az ember a nagy szamadastul. 1100
Mely töle uetetik az igaz birotul
Igen resket akkor a sententiatul.
Es mindenek felet a pokol kinnyatul.

Vadoloi lesznek a bunnek sok uolta.
Az Attya Istennek raita töt sok joua. 1105
Minden felol pedig az orzo Angyala.
A föld kereksege a egh magassaga.

Hogy azert sok kinban ketseghben ne essek
Vagy hogy a satantul ne háborgatassék 1110
Es Bunei miat ketseghben ne essek
Es a hiuek közzul hogi ki ne vetessek.

En uagyok az utolso kenetnek segetsege
Kiuel megh öletik a ueteknek merge
Es megh boczatik az embernek uetke
Melyel megh bantatatot Istennek felsege. 1115

Eztet onnön maga Christus paranczolta.
Sz Jacab Apostol által megh iratta
Az egesz uilagra azt mind ki adta
Es a bibliaban aztat be iratta

- 1120 Hogy ualamily ember betegseben esik.
 Es a sz kenettel az megh kenetetik
 Bünenek soksaga mind el töröltetik
 Es az menyorsagra az uezerleltetik
- 1125 Velem azért tik is minnajan elyetek
 Es betegsegekben megh kenettesetek.
 Hogi örök életre ti be mehessetek.
 Istennek orszagat hogi el nyerhessetek.
- 1130 Ezzel biztassad te azért magadat.
 Hogy könnyeb szenved a te halalodat.
 A szent kenet által kend megh tagaidat.
 Hogy örömben lassad a te ualtsagodat.
- ECCLESIA: A mint hogy nem elhet a test lelek nélkül
 A mint nem mozoghat a tag is uer nélkül
 A lelek sem elhet Isten malastia nélkül
 1135 Ugy Annia sz Egyház a hét szentseg nélkül.
- En azért mint holt test lelek nélkül uoltam.
 Midön szentseg nélkül csak magam maradtam.
 Minden dolgaimban hiaban faradtam.
 Csak mint lelek nélkül holt tag olyan uoltam.
- 1140 De a kerestegtül megh eleuenittetem
 A Bermalas által megh erosittetem.
 Az oltari szentseg által szenteltettem
 Poenitentiara menuen megh elettem.
- 1145 A papi meltosag engemet szepitet.
 A hazassag tartot es sapordoua tet
 Az utolso kenet ketseben nem eyetet.
 Ez a hét szentsegtül lelkem minden jot nyert.
- 1150 Ezért a hét szentseg olly mint a hét oslop.
 Ki az Isten hazat bekesseben tartot
 Es Halotaibul engem fel tamastott.
 Minden lelki jokot reám adot s ostot.
- 1155 Ez hét szentseg ollyan mint Isten hét lelke
 A kiket uilagnak reszeire küldé
 Hogi a holt tagokat megh eleuenicze
 Es testben lelek azokat eltesse.
- 1160 En azért ezeket böczülöm tistelem
 Ezen el ertem mert megh tartia eltem
 Ezek által ream szal minden kegyelem
 Isteni felsegtül eleg segedelem.
- Ezek között pedig az oltari szentseget
 Mely erdemel minden tista szeretetet.
 Tülem is mai nap orok tisteletet [unepet]
 Es örökké ueszen minden boczuletet.

Sedet Sacr[amentum].

Most azert minnya[jan] egenlö uig szüel. 1165
Tigedet diczirunk e kis enekekkal.
Es fel megastalunk uigsagos uersekkal.
Oltari nagy szentseg, mostan diczertessel.

Tüled uarom epen minden segedelmem. 1170
Te neked ajanlom szegenj arva nepem.
Orszagomban leuo kis arua seregem.
Ez igas uilagon leuen het sz[en]tsegem.

Azert az nagy szentseg.

JEGYZETEK

A szöveg adatai

Drámánk egy kéziratos kolligátumban maradt fenn, melynek címe: *Miscellanea Fris Valentini de Nádasd*. E ferences kézirat jelenlegi hollétét nem sikerült felkutatnunk. Ezért kiadásunkhoz *Alszeghy Zsolt* betűhív közlését vettük alapul (EPhK 1935. 34—64).

Az OSzK Fasc. I. (MS) 605 jelzéssel őriz egy nyolc felvételből álló fotokópia-sorozatot e kéziratról, melyet a növedék-napló megjegyzése szerint az aradi minorita rendházból kaptak. E nyolc felvétel sajnos nem tartalmazza az egész kéziratot. E fotokópia szerint a kolligátum 199. lapján kezdődött drámánk. Első oldalának fényképmásolatát megtaláljuk a fenti sorozatban.

Karácsony János (Szt. Ferenc rendjének tört. Magyarországon...) 1924-ben a gyöngyösi ferences levéltár tulajdonaként említi e kéziratot. (II. 581.)

A kéziratot *Blahó V.* 1785-ben újra köttette s tartalomjegyzékét összeállította (*Alszeghy* 36—37. közli). A hatodik tétel ezek szerint darabunk: *Lepidae aliquot Comediae Hungaricae*.

Ezt követi a hetedik tétel: *Septem Sacramenta Hungaricis versibus*, mely *Alszeghy* feltevése, s a mi véleményünk szerint is a darabhoz tartozott. Tehát mi is közöljük ezt a részt is.

A tékozló fiú címet *Alszeghy* adta a darabnak.

A szövegekölés módja

Alszeghy betűhív közlése nyomán közöljük. *Alszeghy* szövegét — ahol ez lehetséges volt — összevetettük az OSzK-ban őrzött fotokópia-részlet szövegével.

A mű keletkezéstörténete

A kolligátum egyes darabjai a XVI—XVII. századból származnak. A kézirat a salvatoriánus ferencesek birtokában volt, s fontos adatokat tartalmaz a ferencesek egyháztörténetére vonatkozólag, melyet a szakirodalom alaposan feldolgozott.

Az első lapon a következő megjegyzés olvasható:

Sarcinulas fero per frem Valentinum Nadasdinum propriis manibus michi Parisijs pro sua labili memoria stipanda impositas Anno gratiae Millesimo Quingentesimo Quniquagesimo primo.

A magyar szövegek — tehát drámánk is — már legkorábban a XVII. század első negyedéből származnak. A drámai szöveget először *Alszeghy* ismertette és tette közzé. *Alszeghy* a drámát a XVII. század elejére teszi.

Mint azóta megállapítottam, a dráma jelentős részében szó szerinti egyezést mutat egy XVII. századi hosszabb elbeszélő költeménnyel. E művet *Szentmártoni Bodó János* írta, címe:

Az Tékozló Fiúnak Historiaiai 1636. Claudiopoli. (RMK I. 661.)

Mint a szövegből kiderül, *Szentmártoni* költeményét 1628-ban írta, nyomtatásban azonban csak 1636-ban jelent meg. Ezért mi a drámát

*Alszegeh*vel ellentétben valamivel későbbre, a XVII. század harmincas éveinek végére datáljuk.

A *Szentmártoni Bodó* költeményével való összevetés igen érdekes eredményeket hoz. Az egyező részek egyaránt szervesen illeszkednek a költeménybe is, a drámába is. Azt kellene hinnünk, hogy mindkettőt egy és ugyanaz a szerző írta, azonban ez nem lehetséges. *Szentmártoni Bodó* ugyanis unitárius lelkész volt s nem írhatott katolikus úrnapi drámát.

Felvetődik tehát a kérdés: melyik mű keletkezhetett előbb s a két szerző közül ki vett át a másiktól. *Szentmártoni* költeménye annyira egységes felépítésű és stílusú, hogy nem tarthatjuk őt az átvevőnek. Ezért azt kell feltételeznünk, hogy egy ferences szerzetes *Szentmártoni* művéből ügyesen kiválasztotta a párbeszédreszket s ezeket a drámának a tékozló fiúról szóló részébe illesztette.

A dráma többi része: a prolóógus, a közjátékok, a Frigyláda-jelenet már nem mutatnak kapcsolatot *Szentmártoni* művével.

Bár a darab keletkezési helyére nincs utalás, erdélyi eredetűnek tartjuk. Erdélyben jelent meg *Szentmártoni* műve is, erdélyi vonatkozásúak a kézirat többi részei is.

A dráma előadásáról és műfajáról

Hogy a darabot előadásra szánták, az kétségtelen; erre utalnak a darabba szőtt latin rendezői utasítások s a hét szentségről szóló versnek végén található rendezői utasítás is.

A darab előadásával kapcsolatban *Alszegeh* hivatkozik a ferences krónikának arra a részére, mely elmondja, hogy a XVII. századi nagykáptalanokon szokás volt bemutatni a ferences növendékek készült-ségét is, annak bizonyosságául, hogy „crescit laudabilis et diu desiderata Philosophicae et Theologicae facultatis copia, viget ubique in monasteriis Artis Rhetoricae suavis eloquentia”. *Alszegeh* szerint tehát a darabot a salvatoriánus ferencesek valamely XVII. század elcji capitulumán a generális-választás után az illető zárda ifjai mutatták be.

Alszegeh felfogásával szemben mi is ferences növendékek által előadott, de inkább a szélesebb nagyközönségnek szóló, *úrnapi játékra* gondolunk. A bevezetőben már utaltunk arra, hogy a három nagy ünnepkör alkalmából a XVII—XVIII. században az egyházi és szerzetesi iskolák növendékei is a nagyközönségnek széló, nemzeti nyelvű játékokat mutattak be. E három ünnepkör — a karácsony, húsvét és úrnapija — egyaránt fontos volt a népies vallásos színjátszás szempontjából. Az úrnapi körmenettel kapcsolatos színjátszás a középkorban Nyugat-Európában alig maradt el a passiók jelentősége mögött, sőt néhol — mint Angliában, Spanyolországban — a legfontosabb színjátszóalkalmak közé tartozott. Hasonló volt a helyzet Közép- és Kelet-Európa katolikus országaiban is. Prágában 1366-ban megtiltják az úrnapi körmenettel kapcsolatos „ludi theatrales”-ek előadását. (Crcizenach I. 170.) Hasonló adatokat hazánkból is ismerünk. Az 1501-es budai úrnapi némajátékokról már a bevezetőben bővebben szélóttunk. Az észak- és nyugat-magyarországi, főként németajkú városok dramatizált jelenetekkel egybekötött úrnapi körmeneteiről is a XV. század óta vannak adataink. (Sopron 1453, Pozsony 1494 stb.) (Vö. Kardos Vígjáték 144, Ernyey-Karsai II. 112 kk. 490.)

A XVII—XVIII. században számos adat széló arról, hogy a katolikus iskolák növendékei az úrnapi körmenetekkel kapcsolatosan előadásokat, dramatizált jeleneteket rendeztek. (A jezsuita növendékek pl. Pozsonyban 1627-ben, Nagyszombatban 1637-ben, Kolozsvárt 1709-ben adtak elő magyar verseket, jeleneteket az úrnapi körmenetek alkalmával. Ld. Juharos 101—102. és a *Jézus Mária fia* c. darab jegyzeteit.) Három magyar nyelvű úrnapi játékszöveg ismeretes a XVII. századból: a kötetünkben közölt két ferences darab és a rozsnói jezsuita dráma-

töredék. Mindhárom dráma megegyezik abban, hogy az úrnapi jelentőségét az ószövegségi frigyáda-történettel példázza. A *tékozló fiú* azonban nem elégszik meg ezzel az egyszerű praefigurációval, s a következő motívumokból áll:

1. az antik vigjáték motívumait idéző prológusból; 2. a frigyáda-jelenetből; 3. a tékozló fiúról szóló drámából; 4. ennek közjátékai-
ból s 5. a hét szentségről szóló énekekből.

A frigyáda-jelenet és *A tékozló fiú* története — mint ez a prológusból kiténik — egyaránt az oltáriszentséget példázza, mindkettő ennek praefigurációja. A frigyáda-oltáriszentség azonosítás a középkor óta ismert motívuma az úrnapi játékoknak. De — mint a prológus kifejti — a tékozló fiú is az oltári szentséget példázza: ahogy az atya visszafogadja a bűnbánó tékozló fiút, úgy mutatja Isten is az oltáriszentségben az emberekhez való „kedves akarattait”.

Nézzük most meg egyenként ezeket a motívumokat. A frigyáda-jelenet legközelebbi párhuzamait másik két úrnapi játéunkban találjuk (ld. a *Jézus Mária fia* c. darab jegyzeteit). *A tékozló fiú* dramatizált ábrázolása katolikus és protestáns iskoláinkban egyaránt roppant népszerű. Bár e dráma közvetlen forrását kétségtelennül *Szenimárióni Bodó* munkájában kell keresnünk, a szerző bizonyára ismert más, korabeli drámái formájú hasonló alkotásokat is. Hazánkban már a XVI. század óta gyakran találunk tékozlófiú-drámákra hivatkozást, s a latin és német nyelvű darabok mellett bizonyára akadt még több magyar nyelvű alkotás is. A bártfai számadáskönyvben már 1571-ben szerepel ez a bejegyzés: „Cantori pro comedia de filio prodigo solvimus fl. 1½.” Brassóban 1540-ben és 1549-ben került a tékozló fiúról szóló darab színre. Kardos Színjátszás elemzi azokat a szalakat is, melyek drámánkat *Baranyai Pál* 1545 előtt írt históriás énekéhez fűzik (RMKT II. 261—271).

A XVII—XVIII. században is gyakran találunk a katolikus és protestáns iskolákban magyar, latin és német feldolgozásokra utalást. Trencsényben 1660-ban került színre: *De Filio Prodiguo Poenitentiae* (Juharos 24). A jezsuiták Nagyszombatban 1633-ban és Rozsnyón 1668-ban talán magyar darabot adtak elő. Hasonló utalásokat találunk a protestáns feljegyzések között is.

A XVIII. századi csíksomlyói drámák között is többször felbukkan a tékozló fiú története. (Részletes összeállítást ad Ernyey-Karsai II. 344—46.) — A német népi színjátszásnak is kedvelt tárgya volt; a Körmöcbányán 1906-ban talált kézirat tanúsága szerint Magyarország németajkú lakossága is kedvelte ezt a tárgyat.

A közjátékok viszont *A tékozló fiú* cselekményét követik nyomon; míg azonban a tékozló fiú bűnbánattal megtér a szülői házba, a közjátékok hőse, az iskolából szökött diák egyre mélyebbre süllyed. E közjátékok egyes motívumait részletesen tárgyalja tanulmányom: Dömötör Népies színjátszás és Kardos Színjátszás. A szökött diák az első jelenetben a varga-mesterséget akarja kitanulni. Rövid sikertelen kísérletezés után — a népi bohózat mintájára — általános verekedés következik. Ezután „kereskedő kalmárságra” adja magát. Érdekes, életszerű vásári jelenet után a diák ismét pórul jár. Ezután még mélyebbre süllyed: szakállnövesztéssel kísérletezik. A család bajsznövesztő a népi humor évszázados, kedvelt alakja; az adoma magyar változatait *Solymossy* gyűjtötte össze. (Ethn. 1918. 133. — további források: Ethn. 1916. 137, 295; EPhK 1896. 837.) A vásári jelenet, az áruját kínáló vándor kereskedővel az európai népies színjáték legrégebbi motívumai közé tartozik, míg a jelenetek végén megismétlődő pofozkodás még ma is a népi komédia, a népies bábjáték elmaradhatatlan része.

Az utolsó közjáték hőse a részeges asszony. XVIII. századi magyar iskolai vigjátékainknak is kedvenc komikus figurája. A XVI—XVII. századi asszonybecsmérlő irodalomnak is kedvelt célpontja. (Ld. bővebben Dömötör Népies színjátszás 201 kk.)

Verselés, stílus

Szindarabunk ügyes, a színpaddal, sőt az antik komédiával is ismerős szerzőre vall. Különösen a prózai részletekben, a realista közjátékokban bontakozik ki humora, típusalkotó képessége. Hogy ügyesen verselt is, azt jól mutatja, hogyan tudta a *Szentmártoni* históriájából átvett szakaszokat hasonló versmértékkel, s hasonló hangulatban továbbszólni. *Alszeghy* „kezdötleges, négyrímű tizenketteseket emleget” s a drámát a latin terméshez képest kezdetlegesenek találja. A versmérték, szótagszám tényleg gyakran változik, ez azonban, mint már máshelyütt kifejtettük, véleményünk szerint nem az író gyakorlatlanságából következik, hanem feltehetőleg azzal függött össze, hogy egyes részleteket nem elmondottak, hanem énekelték. Így bizonyosan énekbetét volt a tékozló fiú távozását sirató szolgák verse, s táncdalaink ritmusa csendül ki a tékozló fiú mulató jelenetéből is.

Igen érdekes a darabban megnyilvánuló humanista tendencia is; a tékozló fiú a szülői házat nem csupán kalandvággyból, hanem tudás-vággyból hagyja el: „emberség tanulni” megy a nagyvilágba, hiszen otthon csak tudatlansága nő, ő viszont hírnévre, dicsőségre vágyódik. E felfogás csirái különben *Szentmártoni Bodó* históriájában is megnyilatkoznak. Hasonló szelleműek a XVI. század híres humanista Tékozló fiú-drámái is. Vö. Czizzenach III. Sohn, Geschichte vom verlorenen címszó alatt. Részletesen Dömötör Vigjátékok. 33–36.

Bibliográfia

SZENTMÁRTONI BODÓ JÁNOS: Az Tékozló Fiunak Historiaia . . . Ad notam: Oh te Keresztyén Ember, serkeny fel álmodbol etc. 1636. Claudiopoli. RMK. I. 661.

MELICH JÁNOS: A legrégebb magyar jezsuita dráma. ItK 1895. 330–333. (A rozsnvői úrnapi játékról).

KARÁCSONYI JÁNOS: Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp. 1924. II. 581.

ALSZEGHY ZSOLT: A tizenhetedik század. Bp. 1935. 219–20. ALSZEGHY ZSOLT: Ismeretlen magyar dráma a XVII. század elejéről. EPhK 1935. 34–63.

ERNYEY-KARSAI II/1. 344–46.

DÖMÖTÖR NÉPIES SZÍNJÁT SZÁS 199–202.

DÖMÖTÖR VIGJÁTÉKOK 33–36. Részletet közöl: 87–88.

KARDOS SZÍNJÁT SZÁS 48–51.

Szövegkritikai jegyzetek

(*Alszeghy* kiadása és megjegyzései nyomán.)

- 41 Az első lapokon a szerep utolsó szavai újra kiírva
89 A zárójelbe tett betűkicépzések (pl. mas[t]) itt és a következőkben *Alszeghy*től
113 Ide értelem szerint a 194–197. sorok illeszkednek
121 Valószínűleg ez után következnek a 198–205. sorok
126–192 Itt a másoló közbe iktatja a Frigyszekrény-jelenetet
177 „Ezek az Istenek” = *Alszeghy* megjegyzése: talán ennek
206 Itt félbeszakad a Frigyszekrény-jelenet és kezdődik a Tékozló fiú története
386 Feltehetőleg ezt a mondatot Sacerdos mondja
465–469 *Alszeghy* folytatólagosan közli a szöveget, de feltehetőleg itt a négy katona beszélget. A jelenet értelme nem egészen világos, talán az egyik katona a női ruhát is felveszi és úgy futnak el
470–471 E két sor értelme nem világos
486 „fiadnak” a szövegben fiannak
700 *Alszeghy* az utolsó szót megkérdőjelezi, azonban *Szentmártoni* szövegében is ez áll

- 801 A szövegben „koczkamakon”
 895 „nehezebb” = *Alszeqhy* megjegyzése: kétséges olvasás
 903 „azert” = *Alszeqhy* megjegyzése: javítás
 926 „ujgastalas” = vigasztalás. *Alszeqhy* megkérdőjelezi
 947 „Bermalas” = a szövegben „Berlamos” áll
 958 „szp szntsegeben” = *Alszeqhy* így közli
 994 „ereste” fölébe írva: engedte
 1018 „tamasztani” = *Alszeqhynél* kérdőjelezve
 1027 „Melyert” *Alszeqhynél* kérdőjelezve
 1065 „oro(kké)ualóság” *Alszeqhynél* kérdőjelezve
 1091 „szentül” *Alszeqhynél* kérdőjelezve
 1102 „sententiatul” = szövegben sententiatul
 1157 „ertem” *Alszeqhynél* kérdőjelezve

Nyelvi jegyzetek

- In nomine Smae* . . . = A legszentebb Szentháromság nevében. A boldogságos Szűz Mária, Szent Ferenc és Antal tiszteletére. Mindent az Isten nagyobb dicsőségére
- 33 *Exit Prologus quem Salut* = Üdvözli a belépő Prologust. A szerző következetesen *exit*-tel jelzi a színpadralépést
- 70 *Komam Gyiaia* = értelme homályos, *Alszeqhy* arra gondol, hogy talán jaja? Esetleg szójáték. Nem lehetetlen, hogy Gyiaia: diója (ld. *Oklevél-szótár*), és mivel itt italról van szó, diópálinkára gondolhatunk. (Ez persze csak feltevés.)
- 71 *gyaia* = bírság ital? Talán dijja torz formája?
 81 *uagyon fülem igen neszen* = nagyon figyel a fülem
- 127 *Philistaei uictores* . . . = A filiszteusok győzelmet aratnak a zsidók felett
- 156 *Sudai Eloi* . . . = Már a középkori vallásos színjáték is értelmetlen héber szavakat illesztett a játékokba. Vö. még *Jesu Fily Mariae* c. darabbal
- 157 *Ter clamant* = háromszor kiáltanak
 184 *Certamen* = csata
 333 *Principia* = valószínűleg a filozófiai tankönyv címe
 385 *Percutitur* = megveretik
 439 *profont* = katonai élelmiszer
 456 *milling kard* = fényes kard, tájszóban hóhérpullos
- 470–471 A latin rendezői utasítás értelme nem világos, annyi kiderül belőle, hogy a vásárló katonák a ruhákkal elfutnak
- 493 *Servi deslent secedentes* = a szolgák siratják a távozókat
 515 *Paratur mensa* = asztalt terítenek
 524 *Bibit poculum et pergit* = kiissza serlegét és hozzálát
 558 *Solve* = fizess
 625 *kösze* = kopasz, szakálltalan
 631 *exit unus* = bejön [egy vevő]
 646 *unus juuenculus* . . . = bejön egy ifjú
 759 *Dum aspergitur* = értelme nem egészen világos, véleményünk szerint a kiáltozó asszonyt vízzel öntik le
 773 *bibit* = iszik
 811 [Mulierem] *percutit* = megveri az asszonyt
- 1173 *Azert az nagy szentseg* = mint *Alszeqhy* megállapítja, itt a *Pangu* *lingua* himnusz utolsó két versszakát intonálják

Tárgyi jegyzetek

- 1 *Lepidus Lysander* = a prologus az antik komédiából jól ismert parazita felléptével kezdődik
- 126 A *Frigyszekrény-jelenet* párhuzamát ld. a *Jesu Fily Mariae* c. drámában és a rozsnyói töredékben. Forrása az Ótestamentumban

- 623 *A csalárd bajusznövesztő* a népi humor kedvelt alakja, az adoma magyar változatait *Solymossy* gyűjtötte össze *Arany János Bajusz* c. költeményével kapcsolatosan. Ethn. 1918. 133.
- 768 *A részeges asszonyról* szóló motívum párhuzamai közjátékokban, asszonycsúfolókban, népies veszekedőkben, bordalokban: Dömötör Népies színjátszás 200–202.

Párhuzamos helyek a dráma és Szentmártoni Bodó János: A tékozló fiú históriája c. műve között

Drámai szöveg Szentmártoni Bodó

• *A tékozló fiú históriája.*

- 317–319 sor Add ki az én részemet most iffiuságomban,
Mert el untam heverni kelletlen házamban,
Nám csak ithon aggok meg szép virág koromban,
En emberseg tanolni megyek Chorintusban.
- 516–519 Ihon elég pénz vagyon az gazdának vid el,
Vélle edgyüt magad is az piatzot iárd el,
Minden gyönyörű cést bő pénzemen végy fel,
Az holnapí vendégseg legyen ilyen rendel.
- 588–591 Immár engem io Gazdám ha elüssz utamra,
Bár csak egy flestökömet készits az asztralra
Visely gondot érettem három kanna borra,
Hogy tölled ne mennyek el ily szomiuvál halva.
- 592–595 Egy tyuk monyat sem adok egy szó olyan mint száz,
Vakarodgyál házamtól haszontalan rosز váz,
Hoz egy rudat szölgáló velem mire kotzkáz,
Tisztuly ki társ, nem tiéd ez a rakot kőház.
- 604–607 Im menyí sok béresek Atyám udvarában,
Bővön kapnak minden nap az abrak czipoban,
Én peníg ehel halok ez nagy drágaságban,
Itt léssen temetésem az disznok olában.
- 608–611 Vayha szerelmes Atyám meg viszsa fogadna,
Bár csak az Béresek közt nékcm szállást adna,
Akár csak kenyér haiat ennem hagyitana,
Ez rosزsz hammas kevertnél csak az is iobb volna.
- 612–615 Én bizony haza megyek laktam szep földemben,
És mikor haza iutok Atyám eleiben,
Ezt mondom én ő néki keseredet szüben;
Te ellened vétkeztem s a magoss Egh ellen.
- 672–675 Bezzeg sokat vétettem Atyám te ellened,
Kiért szemeid elől el kellene vetned
Meg csak udvarodban is nem ké eresztened,
Soha peníg fiadnak nem-is kell nevezned.
- 676–679 Édes Atyám hozzádis háládatlan voltam,
Hasznos tanításodat talpam alá nyomtam,
Szep kegyes intésedben edgyet sem fogadtam,
Kiért ez nagy szégyenben tetémig borultam.
- 680–683 Te ellened iártam én tellyes eletemben,
Gonoszul indultam volt az nagy kevélysegben,
Semmi ío cselekedetem nem forgot eszemben,
Háládatlan bolondsag lakot kebelemben.

- 684—687 sor Vétékimtől irtoznak az tiszta Egek is,
Engemet meg utáltak az szép csillagok is,
Őszve futnak ellenem meg az fellegek is,
Tűzzel igyekeznek rám az nagy Menykövek is.
- 688—691 Lelkem is sir keserven iszonyu vétékemtől,
Reménsegem sziklária szivemből mayd ki dől,
Bűneimet számlálván feiem is el szédül,
Iay hogy vesztém magamat eggyetlen egyedül.
- 692—695 Ez föld kerckegében soha oly bűn nem volt,
Kiben el veszet feiem sokszor részes nem volt,
Töllem az ártatlan is gonosságot tanolt,
Vgy hevertem az bűnben, mint egy régen megh holt.
- 696—699 Enged meg édes Atyám gonosz bűneimet,
Soha bátor fiadnak ne nevez engemet,
Csak az beresek között mutasd ki helyemet,
Edgyik Inas hozza ki abrak kenyeremet.
- 700—703 Bár csak a patak vízben legyen szabad innom,
Soha tellyes eltemben bár ne hadgy vigadnom,
Ne légien nékem szabad soha bár kaczagnom,
Csak ne hadgy vétkeimben ehel igy meg halmom.
- 704—707 Vagy hogy szerelmes Atyám, veres egy békoba,
Nyakamat is szorittasd egy nagy erős lánczba,
Ennem csak kenyér hajat adas bár napiába,
Mig haragod meg szünik mostani langiába.
- 708—711 Isten adot io fiam uijonnan világra,
Édes hazádba hozott iövendő sok iodra,
Hogy penig emlekeztél szerelmes Atyádra,
Semmi gonosságodat nem vetem ortzádra.
- 712—715 Bizony édes magzatom látlak nagy örömmel,
Távuł létedért voltam szomorodot szivel,
Gyázt viseltem miattad háboru ctmével,
Mostan penig vigadok, hogy látlak szememmel.
- 716—719 Ma születttél énnékem egyszer udvaromban,
Szivemből el távozek egy sereg ez buban,
Add ide iob kezedet, mennyünk hamar házban,
De tü szolgák legyetek nagy forgolódásban.
- 720—723 Hozátok elő gyorson szebbik köntösömet,
Abban öltöztessétek édes Gyermekemet,
Az uijában adgyátok szép arany gyürümet,
Örömmel uijítsatok az én örömcmet.
- 724—727 Fogdossak meg nagy gyorson kövér tyukaimot,
Hal-is legyen mellyeszszék az én ludaimot,
Nyuzzák amaz meg hizot ötödfü Tulkomot,
Vigassaghoz készítsek mindgyárt udvaromot.

COMICO-TRAGOEDIA, CONSTANS SCENIS QUATUOR. AZ-AZ: NÉGY SZAKASZOKBÓL ÁLLÓ, RÉSZ-SZERINT VIG, RÉSZ-SZERINT SZOMORÚ HISTORIA, QUARUM I. DE VIRTUTE ET VITIO: AZ-AZ: A' JÓSÁGOS TSELEKEDETRŐL ÉSVÉTEKRŐL II. DE DIVITE PURPURATO ET PAUPERO LAZARO, AZ-AZ: A' FÉNYES GAZDAGRÓL, ÉS A'SZEGÉNY LÁZÁRRÓL. III. DE MILITE SCELERATO, AZ-AZ: A' HIRÉS LATOR KATONÁRÓL. IV. DE PRAEFECTO TYRANNO, AZ-AZ: A' KEGYETLEN TISZT TARTÓRÓL.

SCENA PRIMA,
habet ACTUS quinque.

PERSONAE, in his ACTIBUS V sunt haec

I.

Virtus, Justitia, Temperantia. Fortitudo, Constantia.

II.

Constantia, Vitium, Timiditas, Voluptas, Injustitia, Inconstantia, Virtus.

III.

Vitium, Virtus, Molestia, Impatientia, Ingratitudo, Ira, Crudelitas,
Superbia, Fortitudo, Justitia, Voluptas, Cupido, Ebrietas.

IV

Virtus, Patientia, Tolerantia

V

Vitium.

ACTUS I. SCENAE I.

PERSONAE:

Virtus, Jóságos tselekedet.
Justitia, Igasság.
Temperantia, Mértékletesség.
Fortitudo, Erőség.
Constantia, Állhatatosság.

Ad Notam Lyricam Odes:
Ime melly újság, 's a' t.

VIRTUS:

1. Én Virtus Égből,
A' magas székből
E' földre,
Isten kegyelméből
És jó tetszéséből 5
Ez helyre,
Elbótsáttattam
'S ide hozattam
E' végre:
2. Hogy uralkodnám, 10
Mint jobban tudnám
Akképen,
Földi emberekkel
Birnék mindenekkel
Mindképen, 15
Öket oktatnám
'S hozzám szoktatnám
Nagy szépen.
3. Kiért áldott légy,
'S velünk sok jót tégy 20
Mi Urunk,
Egeknek Birája,
Királyok Királlya,
Kö-várunk,
Ne felejtkezzél; 25
Megemlékezzél
Mi rólunk.
4. A' kiket adtál,
Mostan mútattál
Helyekben, 30
Mepusztúltt karoknak
Pártos Angyaloknak,
Ezekben
Országot épits,
Kit meg-is szépits 35
Egekben.

5. Ti pedig szívvél,
Egymást jó kedvel
Lássátok
40 Szerelmes népeim,
Kedves jó hiveim,
Hogy átok
Rátok ne szálljon;
De sőt megálljon
45 Hazátok.
6. Mértékletesek,
Tiszták és szentek
Legyetek:
Alázatosságban,
50 Nagy szép jámborságban
Éljetek:
Az igazságban,
Mint nagy jószágban
Félnjetelek:
- 55 7. Ártatlanságban,
Háláadásban
Kivánom
Éljetek eszesen,
Könyörületesen,
60 Nem bánom.
A' nagy türoket
És szenvedöket
Meggzánom.
8. Innen az égben
65 Nagy fényességben
Az mégyen,
Ki itt erős léssen,
Ott jutalmat véssen,
S' ugy légyen;
70 Az állhatatos,
Mint örök lakos,
Résztt vegyen.
- JUSTITIA:
9. Azt én jóvállom;
75 De nem igazlom
Az Ország
Ha nálunk meg-nem áll,
Más idegenre száll
E' Világ;
80 Melly ha úgy léssen,
Mi dolgunk léssen
Tstak tsúfság.

- TEMPERANTIA: 10. Részeg nem vagyok,
 Bortól még vagyok
 Tiszta, 's ép;
 De én olly hirt mondok, 85
 Bizony nem hazudok,
 Majd itt lép
 Gonosz életü,
 Rosz természetü
 Kevély nép. 90
- VIRTUS: 11. Ha kik ekképen,
 Mint mi, illy szépen
 Nem élnek,
 A' nagy Ur Istentől,
 Illy erős Felségtől 95
 Nem félnek;
 Soha kedvében,
 Sem szerelmében
 Nem léznek.
- FORTITUDO: 12. Mennyi kóborlást,
 Pusztitást, rablást 100
 Tegyenek:
 Minémü erővel,
 Melly nagy készülettel
 Legyenek, 105
 Akarnám látni
 Hol, 's mit regnálni
 Kezdenek.
- VIRTUS: 13. Az Isten öket,
 Mint hitleneket, 110
 Jól tudom,
 Kemény haragjában,
 Boszszu-állásában,
 Azt mondom,
 Megszégyeníti, 115
 Töle elveti,
 Meglátom.
14. Én azért intlek,
 Söt ugyan kérlek,
 Kegyesen, 120
 Isten mondásának,
 Parantsolatjának
 Jelesen,
 Úgy engedjeteK,
 Néki éljeteK 125
 Kedvesen.

15. Így mi hűségünk,
Szép hírünk nevünk
Megmarad:
130 Istennek kegyelme,
Kedve 's nagy szerelme
Ránk árad:
Ellenség kardja
Megfárad, karja
135 Megszárad.

16. De ezt fortélynak,
Ne tsak kordénak
Itéljük:
140 Azért mi kétségre,
És tsak siketségre
Ne vegyük;
Ha jovaljátok,
'S helyén hagyjátok,
Azt tegyük:

17. Hozzájok mindjárt
(Nékünk az nem árt)
Küldjük-el,
145 Hazánk igaz fiát
Vitéz Constantiát,
150 Lejle-fel;
Ha feltalálja,
Hadd appellálja
Nevünkkel.

TEMPERANTIA: 18. Ámbár el-mennyen,
155 De mindjárt fennyen
Ne fogja.

FORTITUDO: Ne félj Constantia,
Mert im Justitia,
160 Oda adja
Éles pallossát.

JUSTITIA: Fogd! Isten útát
Megáldja.

ACTUS II. SCENAE I.

PERSONAE:

165 Constantia, Állhatatosság. Injustitia, Hamisság.
Vitium, Vétek. Inconstantia, Állhatatlanság.
Timiditas, Félénkség. Virtus, Jóságos-tselekedet.
Voluptas, Gyönyörűség.

Nota Odes militaris: Segítségül a' nagy Istent, 's a' t.

- CONSTANTIA: 1. A' szép Virtus világ Császár Aszszonya, 170
 Istentől rendeltetett fő Birája,
 Jóknak megtartója,
 Gonoszok rontója.
2. Vitiumnak mint ő nem barátjának, 175
 Lucipernek utálatos fattyának,
 Alatta-valóknak
 Lator kóborlóknak.
3. Szolgálatját semmiben nem igéri,
 Mit keres itt latraival, azt kérdi,
 Hogy mér bátorzkodni, 180
 'S országára jöni?
4. Nem tudja-é, hogy nagy szégyen-vallással
 Kezd megtérni nagy orca-pirúlással,
 Nem hálá-adással
 'S Isten áldással? 185
5. Az igazság kívül semmit nem akar
 Ő Felsege; de azt bánnya (s' ugyan kár)
 Hogy más külön takar,
 Ömagának vakar.
6. Holott Virtus magán kívül nem esmér 190
 Semmi Urat; belé kapni nem-is mér
 Senki; lássa mit nyér
 Ki tőle el nem fér.
7. Tisztességéért, hiréért, nevéért,
 Halálát nem szánnya ő hazájáért, 195
 Édes országáért,
 Szép szabadságáért.
8. Mindazáltal, hogy senki azt ne mondja:
 Hogy mód-nélkül világ Császár Aszszonya
 Fogott ő-hozzája, 200
 Azért appellálja.
9. Appellálja Vitiumot békével
 Császári székihez, minden népével,
 Maga személyével,
 Udvari színével. 205
10. Törvény-szerint, ugymond, hogyha ő kezdi,
 Én kezemből az országot kivenni,
 Arról nints mit tenni,
 Ugy kell annak lenni.
11. Ha pediglen az ország ő kezében 210
 Hagyattatik, Vitiumnak semmiben
 Senki életében
 Nem látja kedvében.

- 215 VITIUM: 12. Im jól értjük izenetit Virtusnak,
Mától-fogva Vitiumnak rabjának,
Maga barátjának,
Másnak rontójának.
- 220 13. Lépénts-ki tsak, ezentől választ tészek,
Te rólad-is feledékeny nem lészek,
Mert füleim rések,
Hiveim sem kések.
- 225 TIMIDITAS: 14. Nosza mit szólsz Timiditas ezekhez?
Módjával kell nyúlnunk az ebhez:
Bizik valamihez;
De nem tudjuk kihez.
- VITIUM: 15. Hát ezekhez te mit mondasz Voluptas?
VOLUPTAS: Mit? affelöl lehet elég múlatás,
Musika indítás,
Bor ital újítás.
- 230 VITIUM: 16. Abban veszett örökké a' te fejed.
Mint tetszik ez Injustitia néked?
Meglész fizetésed,
Mitsoda értelmed?
- 235 INJUSTITIA: 17. Ha tetszenék Felségednek beszédem,
Hogy ha fogna mindeneknél intésem,
Igy tetszik énnékem,
Ez az én értelmem:
- 240 18. Constantiát, az Istenért, ne bántsuk:
Söt inkább, ha lehet, öt hozzánk hajtsuk,
Szabadságban tartsuk,
Tőlünk ne vadítsuk.
- 245 19. Virtus ellen jobb fogást találhatunk,
Ő általa mi sokat használhatunk,
Virtusnak árthatunk;
És mi megállhatunk.
- 250 20. Ha nem enged Constantia minékünk,
Felségednek vagyon olly hive köztünk,
Kit véle elküldjünk
'S Virtusnak izennyünk.
- 250 21. De elsöben mi azt jól megtanítsuk,
Avagy tsak Inconstantiaát szólítsuk,
Öt jonak alítsuk,
Bár ne-is tanítsuk.
- VITIUM: 22. Keressék-fel! Hol vagy Inconstantia?

- INCONSTANTIA: Imhol vagyok Felséged hű szolgája: 255
 Ha kétes próbálja
 Felséged, 's meglátja.
- VITIUM: 23. Semmit nem kételkedünk hűségben:
 Mostan azért Virtushoz követségben 260
 Botsátlak képebben,
 Okos légy mindenben.
24. Alázatos szolgálatomat mondjad,
 Magadat-is te öneki ajánljad.
 'S hogy ötet szolgáljad 265
 Módját feltaláljad.
25. De ha hozzám követet kezd küldeni,
 Ne resteld a' követséget felvenni,
 Minket megtalálni,
 'S titkát megmondani.
26. A' Constantiát-is menten hijjátok, 270
 Jó-akarattal vagyok, megmondjátok,
 Titkon maraszszátok,
 'S öt el-áltassátok.
27. Constantia, mit hallál Virtus felől?
- CONSTANTIA: Nem hallottam semmit ö Felségeről! 275
- VITIUM: Azt értem, hogy gyülöl,
 'S ki tudja meg-is öl.
28. Jobb azért most, ha mi hívünké léssesz,
 Mellyel nékem igen nagy kedvet téssesz. 280
 Harmadában léssesz
 Országomnak részes.
- CONSTANTIA: 29. Szabad velem ö Felsége mit mivel,
 Ha megöl-is, lésszek hozzá jó szível,
 Nem játszom hitemmel,
 Nem kötök senkivel. 285
- VITIUM: 30. No hát menny-el az Inconstantiával,
 'S Virtusnak-is nagy jó-akarójával,
 Talán álnoksággal
 Köthet Virtus azzal.
- INCONSTANTIA: 31. Felségednek Vitium barátságát 290
 Ajánlja minden hű Atyafiságát,
 Nagy jó-akaróját,
 'S holtig szolgálatját.
32. Én pedig Felségednek szegény foglya,
 Vitiumnak többé nem párt-tartója; 295
 Söt rá támadója,
 'S ellene mondója.

- 300 33. Én fejemnek imhol kegyelmet kérek
Felségedtől, mellyet hiszem megnyerek:
Kéért, hogyha élek,
Nagy hűséget tészek.
- VIRTUS: 34. Vitiumnak, se maga, se szolgálja,
Nékem nem kell semmi rosz barátsága,
Sem atyafisága,
305 El-mehetsz dolgodra.
35. Nem szoktam én affélék közt lakozni.
Barátságomat latrokkal tartani,
Vélek társalkodni,
'S egy pórázon futni.
- 310 INCONSTANTIA: 36. A' dologban én nagy hiven eljárék,
De a' szolgálatban módot nem lelék;
Azért megfordulék,
'S haza-is rándulék.
- 315 37. Mert, Felséges Uram, Virtus azt mondja:
Nem kell nékem, se maga, se szolgálja,
Semmi barátsága,
Sem atyafisága.
- VITIUM: 38. No jól vagyon, mit völ azért eszedben,
320 Talám még-is vagyon azon hiszemben
Hogy a' végezésben
Légyen velem szemben?
- INCONSTANTIA: 39. Azon kívül mást én-is nem itélem.
- VITIUM: Ellenségem, a' mint látom, az nékem:
325 Azért odébb lépem;
Fogjátok én székem!

ACTUS III. SCENAE I.

PERSONAE:

Vitium, Vétek.	Crudelitas, Kegyetlenség.
Virtus, Jóságos tselekedet.	Superbia, Kevélység.
330 Molestia, Nehétség.	Fortitudo, Erőség.
Impatientia, Szenvedhetetlenség.	Cupido, Kívánság.
Ingratitudo, Háládatlanság.	Injustitia, Hamisság.
Ira, Harag.	Voluptas, Gyönyörűség.
	Ebrietas, Részezség.

Ad Notam Lyricam Odes: Zengnek a' mezök; 's a' t.

- 335 VITIUM: 1. Én személyemet, 'S jó hiveimet,
Ha kívántad Virtus látni Uri fejemet.
Szépségemet:
Imhol vagyok! már látsz engemet.

VIRTUS:	2. Az egek Ura, Azt adta volna, A' hol vóltál mind örökké ott vesztél volna, Ennyi búra Nétalámtán nem juttam volna.	340
VITIUM:	3. No már beszélld-meg, Mit akarsz mond-meg! Akarod-é tiéd légyen e' tollas süveg? Vagy mint üveg Te szerentséd legyen olly üreg?	345
VIRTUS:	4. Add mazúridnak, Vagy tartsd magadnak; Adott vólt az Isten nékem; de tolvajidnak, 'S latraidnak, Predájok lón kóborlóidnak.	350
MOLESTIA:	5. Phi nem érdemljük Ezt, fel-se vegyük, Nagy gyalázat ez minékünk ha el-engedjük. Ne szenvedjük.	
IMPATIENTIA:	Még országából-is kiverjük.	
INGRATITUTO:		
IRA:	6. Hogyhogy mersz szólni, 'S ollyat mondani, Egy rosز hitván aszszony lévén igy beszélteni, Ezt mivelni, Mi fejünkhöz illyeket verni?	355
CRUDELITAS:	7. Ugy megrongállak, Ha megragadlak, Te rosز aszszony kegyetlenül ketté szakasztlak. 'S minek tartlak? Mint a' semmit ollynak alitlak.	360
SUPERBIA:		
FORTTUDO:	8. Ha személyünket, 'S emberségünket Mi nem néznök ilyen helyen betsületünket, 'S Istenünket, Majd felkonczolnánk mind titeket.	365
VIRTUS:	9. Nem kell bántani, 'S vélek' czivódni, A' rosز hitván emberekhez magunkat tenni; Jobb hallgatni, 'S távól földön őket kerülni.	370
	10. Mert vér-ontásra, Sem gyilkosságra Nem botsát mi emberségünk olyan dologra, Hogy magunkra Notát vennénk gyalázatunkra.	
INJUSTITIA:	11. Nem az, halljátok, Azt ne mondjátok, Hogy mi erő hatalommal jöttünk reátok: Ti hívátok, Azért, hogyha helyén hagyjátok.	375
	12. Én azt mondanám, 'S azt jovallanám Mindkét félnek nagy jó szível azt tanátlanám, 'S helyén hagynám, Örökké azt fel-sem bontanám:	380

- 385 13. A' kihez többen, Az emberekben
Hajolnának, tehát az itt maradna helyben,
'S ezen székbén,
Uralnák föld-kerekségében.
- 390 14. Ha pedig kiket, Ámbátor minket,
Tsak kevesen követnének, utálván őket,
'S személyeket;
Számkivetném mind efféléket.
- VIRTUS: 15. Én nem ellenzem, Tsak elszenvedem:
Nints helye az igasságnak, meg-kell engednem,
Nints mit tennem,
Innét látom bútsút kell vennem.
- 395 VITIUM: 16. Az én hitemre, 'S tisztességemre,
Igaz dolog, nosza mindjárt álljatok rendre!
Békességre
Mégyen dolgunk menten jó végre.
- VOLUPTAS: 17. Első én lészek, Boszszút nem tészek
400 Ezzel talám én senkinek. Ezek hitések,
'S kötelesek,
Mi pártinkhoz mind hűségesek.
- 405 18. Sardanapalus, 'S ama Bubalus,
Égyiptusok Királya a' Myterinus,
Ptolomeus,
Cambyses, és Pius, Metellus.
- CUPIDO: 19. Hát még Poppea, 'S a' Messalina,
Augustus Császár leánya a' szép Julia,
Katalina,
410 Semiramis és Semponia.
- EBRIETAS: 20. A' Maximinust, És a' Torquatust,
Hát hova hagynátok ama' Vibius Crispust,
A' Bónósust,
'S ama' régi hatalmas Firmust.
- 415 SUPERBIA: 21. Hol hát Fulvius, 'S Gneus, Pompéjus,
Alexander, Caligula, Hannibál, Cyrus,
Antiochus,
Hercules, Lysánder, Philippus?
- 420 22. De ki tudhatná Azt mind kitsoda?
Még a' Nap is le-kezdene hanyatlanía,
'S elhagynía,
'S még sem tudnám megszámlálnía.
- VITIUM: 23. Hát ha még többen, Mind egyen-egyen,
425 Elő kezdem számlálatni, mind e' seregben
Rendetekben,
Nem sok marad az emberekben.

VIRTUS: 24. Azt nem tudálom, Hogy a' mint hallom,
Meghódoltak az emberek néktek; de kárlom,
És sajnálom
Néktek hagynom kevés jószágom. 430

VITIUM: 25. No jobb ha felkelsz, 'S olyat nem beszélsz:
Mert bizonynal e' világban valaholott élsz,
'S hiremmel léssz.
Én rabom léssz, tömlöczöd-is kész.

ACTUS IV SCENÆ I. 435

PERSONÆ:

Virtus, Jóságos-tselekedet.

Patientia, Szenvedés.

Tollerantia, Tűrhetés.

Ad Notam Odes Hist: A' Szent Irás mondja, 's a' t. 440

VIRTUS: Oh én siralomra 's keserüségemre termett átkozott világ!
Miként elfordulál, melly hajlandó vóltál, lám olyan vagy
mint egy ág. Kiért bátorsággal soha életemben lábom
többé rád nem hág.

Kezdetben az Isten nem a' végre téged semmiből 445
teremtett vólt, Hogy azoknak lennél barlangjok, a'
kiket mennyégből alá hánt vólt; De hogy én oktatnám
itt az embereket engem úgy botsátott vólt.

De im miként járék, véle mit használnék, hogy én 450
közike jövék? Keveset regnálék, azonban szívemet
mint egy nyíllal meglövék, Örömem elmülék, víg kedvem
megszegék, ellenségen elhülék.

Oh én szerentsétlen árva elvettetett e' föld kerek- 455
ségében! Vagyok éjjel nappal nagy kinszenvedésben,
kesergek én szívemben; Nézzétek hol mégyek már
szám-kivetésben, tsak busongok elmémben.

Átkozott irégyim, fene ellenségim immár teljék 460
kedvetek: De soha Istentől nem lesz, elhigyétek, elfe-
lejtve e' vétek. Én igaz igyemben ártatlan vóltomra
rajtam mit mivelétek.

Lám szintén akképpen, mint egy álnok kigyó, ki 465
ha szerit teheti, Farkát-is utánna rántja valahová a'
fejét béteheti, Így bánátok velem, e' boszszút bús szívem
nehezen szenvedheti.

De eljö az idő mikor hiveimmal én kedvesen örülök, 465
Ti pedig úgy sirtok, sirván azt mondjátok: Jaj! jaj!
majd megörjülök! Oh ti magas hegyek szakadjatok
reám, Jaj miképen hevülök!

Mi nem bánom én azt, hogy most meg-kell válnom 470
énnékem e' világtól: mert jobb lakó-helyem készítettett

nékem az egek Birájától; Tsak-hogy távozásom én olly igen szánom emberek fiaitól.

475 Mert ugyan jól tudom, 's immár-is jól látom mi követi mind őket: Ezer mesterséggel, álnok praktikákkal tsábitják-el sziveket; Hogy soha ne lássák, söt ingyen se tudják az ő Teremtőjüket.

480 Lészen nagy zür-zavar mindenféle nép közt, és minden rendek között: Mert Vitium őket tartja olly méreggel, mellyet Luciper főzött, Melly miatt immár-is sok ezer lelkeket pokol tüzére üzött.

485 Meg-lészen még az-is, hogy valamely ember Vitiumot követi, Eleibe magát egy rut sárga Halál sivalkodva ki-veti, Testét a' lelkével egy mély kinzó helyre ördögökkel viteti:

490 Holott melly nagy kinzás, minémü kiáltás, sivás és nagy jajgatás, Örökön örökké léssen nagy óhajtás, nagy iszonyu rikóltás, Bú bánat, siralom, szörnyű átkozódás, és foggal tsikorgatás!

495 Tigris, Párduczoknál kegyetlenebb vólnék, ha nem siratnám őket, Tsak-hogy beszéllem-is ugyan megposdulék ugy szánom szegényeket, Nints vélek mit tennem, immár el-kell mennem, hogy hagyjam veszeteket!

495 Nem hagyom árvául mindazáltal még-is, hogy mind el-ne veszszenek: Hanem módot lelek miképen szegények utánam jöhessenek, És még ez életben a' mennyei Úrtól kegyelmet nyerhessenek:

500 Két fő szolgálmat kedves rokonimat nálok e' földön hagyom, A' Tollerantiát és Patientiát én önékik ajánlom; Megmutatom ezzel szabadulásokat, hogy nékik nem kajonlom.

505 Ha kik ollyak léznek, hogy itt e' világon életekben követik, Öröm léssen dolgok, el-nem vész jutalmok; de valakik megvetik, Égő tövis ágyat még földön éltekben pokolban megkészítik.

Titeket pediglen szerelmes hiveim, édes atyámfiai, Istenért is kérlek mütassátok-meg, hogy vattok Virtus szolgálai, Földön úgy éljetez menyei hazának miként szoktak lakosi.

510 PATIENTIA: Mi mindent el-tűrünk, mindent elszenvedünk, mindent megtseselekeszünk, Valamiket hagyánd Felsőged minékünk abban nem ellenkedünk; De ugyan jól tudjuk, hogy az embereknél nem léssen semmi betsünk.

515 VIRTUS: Mit gondoltok azzal ha szintén gyakorta házokból ki-rekesztnek, 'S néha némelly rosszszak három sompálczákkal ugyan meg-is veretnek; Lésznek ollyanok-is, kik nálatok nélkül soha el-nem élhetnek.

Szegénységre juttok, Urakat szolgáltok; de ez csak
kevésbé tart; Nem sok idő múlva meg-ég mind e' világ,
's nékik Isten vét határt; De néktek, ha jártok tűz 's 520
láng közepett-is, nyilván hogy semmit nem árt.

Azért én elhagylak már, Isten hozzátok szerelmes
jó hiveim, Istennek ajánlak földön kik valátok énnékem
követőim: Isten hozzád világ, térjenek-meg benned 525
felőlem ellenségim.

ACTUS V SCENAE I.

VITIUM ad suos loquitur. A' Vétek szól az ő szolgáltnak:

Ad Notam Odes, Spect. ac Magn. V H. Delfisből Appoló feje le függeszt:
's a' t.

Virtus bútsú-vétén méltán örülhetünk,
Holott ő felőle már mindent tehetünk. 530
Sok ezer lelkekkel Plútóhoz mehetünk.

Bár Cháron hajóját jól megerősítse,
Minős-is elméjét jól megélesítse,
'S Cerberust őrzésre szüntelenül intse. 535

Ezekért énnékem olly nagy vigasságom,
Hogy Virtus székiben látom uraságom,
Szemlátomást épül 's bővül-is országom.

De mivel látom, hogy hozzám hódoltanak
Már minden emberek, 's tőlünk eltanultak, 540
Mesterségben minket fellül-is haladtak:

Böltsen elgondoltam 's elszántam magamban,
Hogy székemben tovább nem ülök világban,
Más külömben mégyek elő én dolgomban.

Meg-elégszem földön a' Virtus székivel; 545
A' másikat Ira fogjad, 's vigyétek-el
Luciper atyánknak adjátok nevemmel.

A' mellett im küldök egy fekete buzgánt;
Mondjátok, hogy immár engem a' vétség bánt,
Bétöltöttem mindent a' mit tölem kívánt. 550

Ezerszerte való száz-ezer lelkeknél,
Mindennap önéki ennyi számu népnél,
Többet küldök ilyen nagy roppant seregnél.

Azonközben ezt-is el-ne felejtsétek,
Hogyha Léthes folyó-vizen által-keltek, 555
Mellétek kísérő ördögöt kérjete.

Ezen-is Plutónak igen instaljatok:
Lélek vadászásban már elfáradtatok.
Azért országából segítséget vártok.

560 Föképen majd esnek jeles vendégségek,
Földi emberek közt nagy sok részegségek,
Ördögöknek holott szükség jelen-létek.

Hogyha valamikor, most lásson hozzája,
Most pusztítson földön Halálnak kaszája,
565 Most rakódik egyszer néppel-meg hazája.

Én-is ím ezennel népemet inditom,
Egész-e világot vélek mind bé-járom,
Mindenütt a' népet megziüröm zavarom.

Most megparantsolom a' Timiditasnak,
570 Hogy minden dolgokban mi Tarsaságunknak
Kedvezzen, rettegván karját hatalmuknak:

'S így Injustitiát az Udvariakhoz,
Küldöm Molestiát zendült Parasztsághoz,
Hogy rossz kedvek légyen az Urak dolgához.

575 Impatientia mindenütt regnáljon,
Az egész országban mindenütt megháljon,
Paphoz 's Plébánushoz egyaránt beszálljon.

Injustitia-is törvény-tételekből,
580 El-ki ne maradjon nagy 's kitsiny tisztelből,
Megjelentse magát kalmár szekerekből.

Az Ingratitudo mindenütt nyargaljon;
Ira, vitézivel, tajtékokat túrjon;
Crudelitas pedig mindenütt tsak nyúzzon.

Három arany-almát adok Voluptásnak,
585 Cupido egyiket adja szép Ifjaknak,
Másikat pediglen Szüzek 's virágoknak.

Superbia mennyen a' Főfő rendelkehez,
Néha el-lépéntszen szürös köntösükhez,
Hozzá szabja magát minden emberekhez.

590 Ebrietas pedig gazdagnál 's szegénynél,
Jó szivel tobzódjék egyaránt mindennél,
Valaki ég alatt e' nagy föld színén él.

Igy jó karban hagyván e' földön dolgomat,
595 Elmegyek meglátom egyszer szállásomat;
Senki nem-is hallja többé szólásomat.

SCENA SECUNDA.

habet ACTUS quatuor.

PERSONAE:

Voluptas, Dives, Angelus, Ebrietas, Uxor Divitis, Lazarus, Servus
600 Divitis, Filia Divitis, Filius Divitis, Mors, Daemones, Abrahamus,
Dromo et Abadon, Pluto.

ACTUS I. SCENAE II.

PERSONAE:

Voluptas, Gyönyörűség.	Servus Div: Gazdag szolgája.	
Dives, Gazdag.	Uxor Div: Gazdag Felesége.	605
Lazarus, Lázár.	Filius Divitis, Gazdag fia.	
Angelus, Angyal.	Filia Div: Gazdag leánya.	
Ebrietas, Részegség.		

Ad Notam Odes Hist: A' Tündér országról bőséggel;

VOLUPTAS: Mi-is Ebrietas jer mennyünk Udvarhoz,
Egy nagy Gazdag ember hitt minket házához,
Ugyan kedvem vagyom most a' jó-lakáshoz,
Szép Pádimentomon való tánczolásához. 610

DIVES: El-készült az ebéd, Tálnokok hol vagytok?
Már szintén ideje, hogy étket nem fogtok?
Én azt tartom, ti tsak másutt kalóztok,
Ebéd felett nékem ritkán udvaroltok. 615

Mosdjál Ebrietas mosdjál Voluptással,
Ezentül ebédljünk szép múlatozással,
Üljetek-bé, majd vigadjunk tánczolásal,
Azután enyhődjünk osztán koczkázással. 620

Inas, most mindennek minden elég légyen,
Fellajtár és kukta mind meg-elégedjen,
Még a' vén-aszszony-is bortól részegedjen,
Tánczba szökellyenek még ma egyen-egyen. 625

Egyél igyál lelkem, semmit ne bánkódjál,
Minden te tsüreid rakvák, vigan lakjál.
Nem bánt a' szegénység, bár ne sápolódjál;
Mint hővitsd-meg tsürid azon gondolkodjál.

ANGELUS: Vaj te bolond! bezzeg tsudáalom elmédet,
Nem tudd-é ez éjjel megkériki lelkedet?
Mitsoda negédség izgat hát tégedet?
Más takarítja-el sok gyűjteményidet. 630

DIVES: Nem tréfa ez, hijják drabantimnak felét!

VOLUPTAS: De semmi! dugja-bé kiki arra fülét;
Tudom én másszor-is hallottunk affélét. 635

EBRIETAS: Eredj te lapoczkázd jól-meg az alfelét.

LAZARUS: Im hogy nem lehet most énnékem fenn állnom!
Egykis morsalékot hogyhogy kell találnom?
Jaj majd e' világtól megkelletik válnom!
Ne hagyjatok, kérlek! éhel kell meghalnom! 640

SERVUS DIVITIS: Mit búsitasz? vakarj, mennyi dolgodra innét!
Látod-é miattad el-ejtem a' dinnyét?

- 645 Még ma megrúgdoslak, várj tsak egy-kitsinnyét,
Meg-hidd hogy pofádon hagyom kezem szennyét.
- DIVES: Mit zugolódol te? hallád, 's kire feddél?
- SERVUS DIVITIS: Egy koldúsra Uram, láb alól nem kél-fel,
Nem győzöm mondani néki, kelj-el, kelj-el!
Tisztességgel mondván, rakva rut fekéljel.
- 650 UXOR DIVITIS: Jaj, Isten gyözné-el a' sok szegényt pénzzel!
Phiha mint meg-üte a' szaga rut büzzel!
- DIVES: Te minden vislákat ö mellöle üzz-el:
Hamar az udvart-is füstöljék-meg tüzzel.
- SERVUS DIVITIS: Meghólt Uram, immár valamegyjünk néki?
- 655 DIVES: Ne nyuljon ö-hozzá közzületek senki?
Ámhol, a' mint látom, szinte most viszik-ki.
- SERVUS DIVITIS: Majd meg-tudom, hozzá ha nyult-é valaki?
- DIVES: De hagyj békét annak; töltes pohárokat,
Inas most ne botsáss hozzám polgárokat.
660 Készítsék vadászni mind az agarakat:
Mert ugyan el-untam a' sok madarakat.
- Igyatok! miért hogy vigan nem múltatok?
Azt tartom, hogy a' Lázáron szomorkodtok:
Melly nagy hallgatásban ti mindnyáian vagytok!
665 Talám keresztül van téve a' lábatok?
- Még most-is kótsagos nyilván Ebrietas,
Mert igen reá ért, látom, az ásitás;
Talám Epicurus önéki-is sirt ás.
Mit mondasz te ehez amice Voluptas?
- 670 VOLUPTAS: Ha ha! nem akarna még most ö meghalni,
Örömet a' jó bort nem akarná hagyni;
Készebb volna inkább magát tánczra adni,
'S a' jó vinkó mellett örökké maradni.
- EBRIETAS: De hagyjuk másszorra az olly jövendölést.
675 Fogjunk az italhoz, el-untam az ülést,
Torkunkon talpunkon ne tégyünk kiméllést,
Kár tsak elmúlatnunk a' szép hegedülést.
- DIVES: Nosza bátor vigan szép tánczot vonjanak!
Jó kedve érkezett az Ebrietasnak;
680 Leányom fogd kezét mostan Voluptásnak,
Azután hajts térdet az Ebrietasnak.

ACTUS II. SCENAE II.

PERSONAE:

685 Dives, Gazdag.	Voluptas, Gyönyörűség.
Mors, Halál.	Daemones, Ördögök.
Uxor Div. Gazdag felesége.	Angelus, Angyal.

Azon Nótára, a' többi között elmondhatni.

DIVES: De jaj várj kevéssé! lám ugyan meghülék,
Minden én testemben nagyon megposdülék,
Ugy tetszik énnékem ugyan megszedülék, 690
Tsak alig óhatám hogy hátra nem dülék.

Hallgass! Cziteráknak szünjék ö zengése:
Félő rám ne teljék Angyalnak intése,
Rút sárga állatnak tetszék jelenése,
Olyan mint Halálnak ennek ö lépése. 695

Oh váratlan vendég Udvaromnak gyászszja!
Minden nemzetemnek te vóltál gyilkossa,
Mit keresz? menny tovább! mit akar e' kasza?
Fejemnek lészesz-é ezzel mészárossa.

Ülj-le, várj kevéssé, látom szándékokodat, 700
Ezentül megállhadd rajtam-is boszszudat,
Ragd-le tova félre kapádat 's ásódat,
Nyújtsad kérlek hozzám bár-tsak egy jó szódat.

MORS: No ma siess hamar, ne késeleld utamat!
Mert nem múlatom-el én szabott órámat: 705
Nem ládd-é felhuztam én erős karomat?
'S nyakadra-is vetem ezentül kardomat.

UXOR DIVITIS: Jaj hatalmas Isten! mitsoda szerzett ez?
Jaj melly utálatos rút undok állat ez!
Jaj szolgálak üzzétek! nyilván nem ember ez: 710
Szent Aszszony veszesse! Uram, mi ördög ez?

DIVES: Hadd-el, ne szólj többet, ez a' sárga Halál:
Nem kedvez, megöli valakit hol talál,
Kivonsza házából a' kihez ez bészáll;
Jaj nékem! mert szintén én rendemen kaszál. 715

Már megölo mérge testem elfutotta,
Minden tsontaimat nékem által-járta,
Még veséimet-is immár elhatotta:
Meghalok! szivemet mert megszorította.

UXOR DIVITIS: Oh gonosz szerentse! hogy értem e' napot? 720
Jaj hatalmas Isten, nem ér ez hólnapot!
Barbél: Doktort gyorsan jaj hamartok Papot!
Papot? nem jó! ígérj néki egy kalapot!

VOLUPTAS: Ah gonosz szerentse, imé majd itt veszünk!
Szaladj Ebritas, majd kezébe esünk! 725
Talám ugyan nekünk nem vólt mostan eszünk,
Hol Halál lesködik hogy ott iszunk 's eszünk.

UXOR DIVITIS: Szólj szerelmes Uram, ne hadd-el magadat!
Hadd lássam, mint sokszor hozzám hü vóltodat;

- 730 Sokszor szakasztottad érttem el álmodat;
Mit kémélled hát most egy avagy két szódat?
- DIVES: Oh hogy szólhatsz! higyjed elköltünk már arról,
Szintén az árt nékem jövődő dolgomról,
Hogy nem gondolkodtam én állapotomról,
735 Meg-sem emlékeztem soha a' halálról.
- Hogy még erre jussak jaj soha nem tudtam!
Avagy ha tudtam-is, véle nem gondoltam:
Hogy pokol-is légyen, tsak meg-sem álmodtam;
Mást magamhoz képest semminek tartottam.
- 740 Most vészem eszembe hogy vólt még nagyobb Ur,
Kit meg-nem ijeszthet soha semmi dérdur;
Nem kerestem kedvét, jaj e' szörnyü kin fúr!
Mire mégyek majdan, e' tüzes dárda szúr.
- Tudom jól, mert ugyan érzem kinaimat,
745 Pokolban ördöggel egyenlő sorsomat,
Holott majd elvészem én-is jutalmomat;
Mint léssen ott dolgom, értsétek-meg szómat:
- Hol könyhúllatással öntözöm kinomat,
Hol kesergem régi friss állapotomat,
750 Hol sirok, hol sivok, hol szánom magamat,
Hol tsak tapogatom sebes tagaimat.
- Néha friss palotám, néha szép jószágom,
Néha jut eszembe édes majorságom,
Két-kezemmel gyűjtött saját takarmányom,
755 Értetek elmémet gyakran véttem 's hányom.
- Mennyi szántó-földim, mennyi örekségim,
Mennyi gyűjteményim, mennyi sok szépségim,
Aranyim, ezüstim, drága ékességim,
Sáfir, gyöngy, gyémánttal tsuda fényességim.
- 760 Mennyi töméntelen gazdagságim vóltak,
Ménesim 's nyájjaik miként szaporodtak,
Számptalan barmaid sok mezöt befogtak,
Hogy ne emlegessem! tölem elmaradtak!
- Keservesen jutnak eszembe barátim,
765 Kedves hites-társam, sok jó-akaróim,
Jaj hogy felejtselek szerelmes magzatim!
Jaj el-hagylak immár én édes rokonim!
- Vissza nem térhetek jaj soha hozzátok!
770 Szabadulásomat elé se hozzátok,
Nem léssen az soha, bár ne-is várjátok;
Nem szólhatok többet már, Isten hozzátok!

- UXOR DIVITIS: Jaj! hová futsz tőlem életem reménye?
Édes árváidat hogy hagyod veszélyre?
Oh Udvarombéli szép ifjuság fénye!
Jút-é eszetekbe sok jó-téteménye? 775
- Jaj melly nagy szomorú meszsze távozásom,
Ily hirtelen nékem tőled elválásom!
Hogy ne fájna özvegységre maradásom?
Hogy nem lehet veled világban lakásom?
- Oh tsendes nyugalma szomorú lelkemnek, 780
Ragyogó világa tsillagom fényének!
Te valál szép fényes napja életemnek,
Gyönyörű istápjá édes két szememnek.
- Átkozott szerentse szerelmes Uramtól,
Én gyönyörüséges titkos tárházamtól, 785
Szivem szerint való kedves hajlékomtól,
Jaj hogy választál-meg fényes tsillagomtól.
- Már mint kietlenben Oroszlánt ki talált
Sivalkodik, 's mit vár? nemde szörnyü halált?
Egyetlen-egy lelkem téged ugyan kiált, 790
Én bú-látott szivem hogy ma tőled megvált.
- Jaj! 's ha szakad vége keserüségemnek?
Ha újul öröme sebhettett szivemnek?
Jaj nints reménsége már szegény fejemnek!
Végét érem majdan az én életemnek. 795
- DAEMONES: Állj félre te Aszszony! mit piszegepsz illy hamar?
Nem használsz te azzal, ne rököljed azt bár:
Elébb nem viseltél gondot rá, tsak az kár;
Szemed elöl odébb-öt állítjuk immár.
- ANGELUS: Hallád gonosz Sátán! ne siess elkapni 800
Testétől a' lelkét menten elragadni:
Senkit Isten mennyből nem akar ki-hagyni;
Christus életet jött mindeneknek adni.
- Mindenért, jól tudod, az Ur Christus meghólt,
Kit önnön képére, mint ezt, teremtett vólt; 805
Isten felöl gyakran éltében ez-is szólt:
Nem érdemel talám azért örök poklot.
- DAEMONES: Ugy vagyon, mindennek ő idvességére
Isten igyekezik, nem veszedelmére;
De ki jutni akar a' bóldog örömré, 810
Nem ugy visel, mint ez, gondot ő lelkére.
- Igaz az-is, meghólt Christus mindenekért,
Elég fizetést tett minden bünösökért;
De használatoson tsak a' megtérőkért,
Szent pénitentziát kik tartnak, azokért. 815

E' pedig életét hasonló latrokkal
Töltötte idejét gyilkos paráznákkal,
Tsak hajja-hujjával, táncczal tombolással,
Nagy-sok nyúlászással és madarászással:

820 Mellyekben nagyhiven mi-is ott tsüggöttünk,
Éjjel nappal véle tsak részegeskedtünk;
Most azért érette szintén azért jöttünk,
Hogy nagy kövér prédát itt izelitettünk.

825 Illy ruť undok ember nem kedves Istennél,
Mert ő szent Felsege igazakat szemlél;
Isteni szent képet ezen senki nem lél,
Mert nem lehetett már istentelenbb ennél.

830 Szokásból pohár közt Isten nyelvén forgott,
De sok káromlásban a' gégeje korgott;
Ha hallottad volna a' miképen morgott,
Szitok 's átok száján ugyan el-ki tsorgott.

835 Gonosz indulatit botsáta kényére,
Azért boldogságnak nem juthat fényére;
Senkinek az Isten nem néz személyére:
El-visszük azért öt pokolnak mélyére.

Tudod, az olly gazdag hogy örök pok(olt nyér),
Másnak nyavalyája kinek soha-sem sér:
Kitől szegény koldús alamisnát ha kér,
Megtagadja nem ád, ő hozzá az nem f(ér).

840 Szintén illyen vala e' tsalárd Gazdag (is),
Nem imádott Istent értte egy szegény-i(s),
Nem ada Lázárnak tsak morsalékot-is:
Lakoljon a' Lator értte hát már ő-is.

845 Ne mond azt hát, kérlek, hogy nem érdemel kint,
Mert talám az Ur-is haraggal rád tekint;
A' mint ide jöttél ugy mehetsz-el innét:
Lám ti hivetekért nem küldünk mi legényt.

ANGELUS: Vidd-el büdös dögöd, nekünk bizony nem-kell,
850 Mint fertezett testet föld-szinéről vedd-fel,
Nagy iszonyu jajra 's bajra ötet vidd-el;
Nem vigad ő mennyben soha nagy örömmel.

ACTUS III. SCENAE II.

PERSONAE:

855 Daemones, Ördögök.	Dives, Gazdag.
Dromo, Dromo ördög.	Abadon, Abadon ördög.
Pluto, Pokolbeli Király.	Abraham, Ábrahám.

Nota ejusdem: vel, Légyen jó idő tsak; 's a' t.

DAEMONES: Dromo futamj tégy hirt te ebben az Urnak,
Kapuit nyittassa-fel hamar pokolnak,
Kinzó szerszámokat készítsen gazdagnak, 860
(S) tüzes vas fogókat mindjára hozzanak.

DROMO: Uram Pluto, imhol hozzák a' Gazdagot!
(Csür)ekben láttunk egynéhány asztagot;
(De)nagy fősvénységben annyira megaggott,
(Hogy) a' lineán-is régen kívül hágott. 865

PLUTO: Egésséggel Gazdag! hozzánk miért jöttél?
(Istentől) nagy sok jót te életedben vettél;
(De) önéki) soha te nem könyörgöttél:
(Jól vagyon) akarom hogy társunkká lettél.

(Jutalm)ad meglészen a' mint tselekedtél, 870
(Szintén úgy) fizetnek; mire fősvénykedtél?
A' szegény Lázárral miért jól nem tettél?
Várj, majd torkodra forr a' mit ittál 's öttél.

Jobb volt volna néked soha nem születnöd:
Vagy nagy malom-követ a' nyakadra kötnöd, 875
'S tenger örvényébe akképpen beszöknöd:
Hogynem mint e' szegényt élhel így megölnöd.

Nem hoztál te semmit tudod e' világra,
Isten jovainak vóltál tsak sáfára:
Nem vólt gondod szegények táplálására, 880
Hanem tsak hasadnak ö hizlalására.

Pénzzel, sok jószággal igen ditsekedtél,
Az Ur Istenéből nagy szarvat emeltél;
Templomra, Skólára gondot nem viseltél:
Isten igéjére igen ritkán mentél. 885

Fogat fentél tudod éltedben mindenre,
Jelesbben pediglen szegény együgyükre;
Azt tudtad talám, hogy Isten szegényekre
Nem vigyáz, 's nem büntet téged-meg végtére?

Dromo fiam szólithatsz tsák Abadont, 890
Asmodeust, Báliált, és Apolliont,
Méririmet, Sátánt, Cynciust, és Pytont,
Ascharatot, Belzebubot, és a' Mammont.

ABADON, DROMO: Imhol jelen vagyunk! mit akar Felséged?
Akarodé látni te kegyetlenséged 895
E' Gazdagon? megmútatjuk keménységed;
Ebben majdan lehet szép gyönyörűséged.

PLUTO: Nosza hamar, nosza mérges skorpiókat,
Mammon hozz önéki tüzes vas-fogókat,

- 900 Éles beretvákat, nyársat, vas-horgokat,
Mindenféle hegyes kinzó szerszámokat.
- Gyorsan tövis ágyat vess Dromo önéki,
Rut férgekkel minden velejét szijtasd-ki,
Fogát-is mind egygyig siess hamar vond-ki;
905 Ne tégyen kéméllést rajta soha senki!
- Hevitsétek hamar a' Tantalus kádját,
Vas-fúrókkal fúrjátok által az agyát,
Nosza gyújtsátok-fel alatta ö ágyát!
Kostolja, ha jó-é, örök tűznek lángját.
- 910 DIVES: Uram Pluto légyen szabad hozzád szólnom,
Megbottsás, hogy így kell Felséged' unszólnom,
Enyhítsd-meg kevésbé ilyen szörnyü kinom,
Mert tsak szomjuval-is megkelletik halnom!
- Lázárt egy nagy Szentnek kebelében látom,
915 Ábrahám lehet az, én mind azt alitom;
Ne bánd, hogyha mostan ötet megszólítom,
Talám fog valamit ha szómat inditom.
- PLUTO Lássad! de sokkal jobb arra ha nem tész szót.
Mert mint ha a' falra hánnád tsak a' borsót,
920 Poklon kívül, higgyed, nem léssen koporsód,
Mivelünk kell enned egy kenyeret és sót.
- DIVES: Még-is megpróbálom: Oh Uram keserülj!
Szegény nyomorultat engem el-ne kerülj,
Szörnyü kinaimnak kérlek hogy ne örülj,
925 Oh Atyám Ábraham rajtam most könyörülj!
- Az Istenért kérlek bottsásd-el a' Lázárt!
Mert iszonyu lángban gyötrettetem, 's az árt;
Mártsa-meg kis ujját vízben, ha ide zárt:
Talám én nyelvemnek hivességet az tart.
- 930 ABRAHAMUS: Fiam emlékezzél, világon létedben
A' te jövaidat elvetted éltedben,
Lázár-is gonoszit, 's mostan ö örömben;
Te pedig kinlódol nehéz gyötrelemben.
- De ennek felette közöttünk 's köztetek
935 Olly nagy közben-vetések erősítettetek,
Hogy, innét mi tölünk oda nem mehetnek,
Sem pediglen onnét ide nem jöhetnek.
- DIVES: Téged azért Atyám már tsak arra kérlek,
Hogy házokhoz ötet bottsásd-Szüléimnek,
940 Öt Atyámfiának töle hadd izenjek;
Hogy e' kinzó helyre ök-is ne jöjjenek.
- ABRAHAMUS: Vagyon Moisesek, 's vagyon Prófétájok,
Hallgassák azokat, igazat szól szájok;

- Ha fogadják, nem lesz nékik semmi bajok,
Sem pedig pokolban véghetetlen jajjok. 945
- DIVES: Nem ugy Atyám Ábrám! De hogyha az lejénd,
Hozzájok pokolból ha valaki menénd;
Közzülök mindenik azontul megtérénd,
Sirván az Istentől botsánatot kérénd.
- ABRAHAMUS: Ha Mósest és a' Profétákat nem hallják; 950
Igaz mondásokért és ha megutálják;
Ha kik hóltak közzül őket salutálják,
Nem hiszik-el azt-is; de söt megtréfálják.
- PLUTO: Mondám hiszem Gazdag hogy semmitsem használsz, 955
Kegyelmet mert soha többé már nem találász!
Még-is imitt-amott szemeiddel halászsasz:
Megtanítlak, másnak hogy többé nem órálsz!
- Hamartok ördögök öt fojtogassátok,
Ezerképpen szálljon ö reá sok átok,
Tüzes tsigán testét jól megforgassátok; 960
Sebeit áspissal szörnyen marassátok!
- Elsöben-is néki tolják-ki a' szemét,
No rontsátok öszve már minden tetemét,
Liggassátok által ti mind a' tiz körmét,
Hadd emlegesse-meg világi örömét! 965
- Egészlen ö róla börit levonjátok,
Gyengén tartott testét épen bé-sózzátok,
Álnok 's tsalárd szivét által-nyársoljátok.
Talpig sarátnakba ötet takarjátok!
- Hamar metéljétek-el mind orrát 's fülét: 970
(Igy jár az, valaki Istene ellen vét:)
Egyenként szedjétek-ki a' szeme-szörit,
Olajban rántsátok-meg a' feje-börit:
- Egyfelöl egyitek karjait meg-törje,
Másfelöl a' mástok ötet pofon verje, 975
A' többitek néki szárát fűrészelje,
Ö testét metélni senki ne restelje.

ACTUS IV SCENAE II.

PERSONAE:

In Quo 980

Lessus Divitis infernalis decantatur:

Siralma a' pokolbéli Gazdagnak.

Ad Notam Lyric. Odes: Reménségem nints; 's a' t.

- 985 Oh bú-látott, sok kint vallott, gyarló testem! Melly nagy kinban, siralomban értted estem: Éjjel, nappal, jajgatással, magam tsak veszttem, sillyesztem!
- Oh hervasztó, 's szü fonnyasztó, nyavalyaim! Engem vesztő, s' megemésztő, nagy kinaim, Sokasodnak, 's szaporodnak, szü mardosó, skorpióim!
- 990 Oh hol vagytok, hogy nem láttok, jó barátim? Velem bánó, 's engem szánó, jó rokonim? Oh szerelmes, édes kedves, régi sok jó-akaróim!
- Ha látnátok, megszánnátok, kinaimat: Varas-békák, hasogatják, száraitam: Otsmány férgek, húzzák 's vonszak, ugy szaggatják, inaimat.
- 995 Áspis kigyók, 's rut skorpiók, ujjaimat, Szopogatják, 's ugy faldossák, karjaimat: Nagy viperák, mintegy kutyák, mind elrágta ajakimat.
- Megsiratom, nem óhatom, kezeimet, Frisen-lakott, kedvén tartott, tetemimet: Jaj mint marják, hogy harapják, disznó módra, veséimet!
- 1000 Fel-bárdolták, mészárlották, derekamat: El-liggatták el-furdalták, oldalimat: Ketten-ketté, szakasztották, felosztották, lábaimat.
- 1005 Négygyévágták, nyársravonták, én szivemet: Mind egy tseppig el-ki szitták, a' véremet: Elszaggatták, törték 's marták, gyenge 's piros, szép szinemet.
- Sarátnakkal, töltötték-meg, a' szájamat: Jaj nem szánták, tüzre hányták, a' májamat, Serpenyőben, olvasztották, 's sorvasztották, a' hájamat.
- 1010 Fel-mérhetnéd, fejem alól, a' könyvem: Jaj ki-vájták, két szép fényes szemeimet! Letapodták, nem gondolták, régi hiremet 's nevémet.
- Vas-pörölyvel, rontották-el, száraitam: Hitván vislák, mind ki-szopták, inaimat: 'S mint vesztették, elperselték, mind hajamat 's szakáلامat!
- 1015 Ha ki látná, bizony száná, árvaságom: Megsiratná, megjajgatná, kinlódásom: Nem türhetné, megkönyvezné, illy keserves jajgatásom.
- 1020 Az ég felé, felhallatnak, kiáltásim: Érczet 's követ, megnyhitnek, rikóltásim; Ördögöknél még sem fognak, többet ártnak, panaszlásim.
- Jaj már nékem, jaj örökké, kell kinlódnom? Jaj nem lehet, soha innét szabadulnom! Jaj e' tüzben, e' nagy füstben, hogy nem vólt szabad megfulnom?
- 1025

Nints mit tennem, fel-kell vennem, mindezeket: Nem lehetem, ördögöknek, én kedveket: Mert mintha tsak kinzásomra, eskették volna mind őket.

El-viselném, nem törödném, ennyit rajta; De hogy engem, egy-kis kedvem, erre hajta: Azért értem, szegény lelkem, felette sokat sohajta. 1030

Örök kinra, rut halálra, magát vetni: Oh melly nagy kár, egy-kis jóért, így szenvedni! Bezzeg nehéz, rút dögökkel, ördögökkel, így kinlódni!

Még-is ha tsak, három, négy, öt száz napokig, Illyen szörnyü kinaimnak, az időkig, Vége lenne, Bár felmenne, tiz száz-ezer esztendőkig. 1035

Könnyebb volna, 's ugy nem fájna, én szívemnek: Kinnya tűnnék, 's búja szünnék, én lelkemnek: Nem áradna, 's megszáradna, nagy mély árja szemeimnek. 1040

De elvárok, sok száz-ezer, esztendöket, Ingyen meg sem tudom számlálnia őket; S ugyan meg-is, nem lathatok, örömmel teljes idöket.

Mert örökkön, mind örökké, lesz kinzásom; Soha nem lesz, innét nékem távozásom; 'S bár úgy lenne, tsak lehetne sok kinokban, kimulásom. 1045

De tüzeim, sok férgeim, megellenzik: Rut hóhérim, skorpióim, megirigylik; hogy meghaljak, 's elébb álljak, az ördögök sem engedik.

Oh átkozott, 's kinra hozott, vigasságim! Búra, jajra, engem adott, bújaságim! Vah pokolba, sebes lángha, vágyszerző, mulatásim! 1050

Átkozott vólt, földön néktek, engedésem! Átkozott vólt e' világra, születésem! Nem áldott vólt, átkozott vólt, minden járásom 's kelésem. 1055

Átkozott vólt, a' ki szült vólt, e' világra! Átkozott vólt, ki nevelt vólt, Illy nagy bura! Átkozott hogy meg nem ölt vólt, ne juttam volna e' kinra!

Soha bátor e' világnak az ö színét, A' szép Napnak, ne láthattam volna fényét! Szüléimnek, soha bár ne esmértem volna személyét. 1060

Jobb vólt volna kis koromban, ha engemet, Kis sélyébe, tették volna testetskémet; Álnok dajkám, mirt nem metszted vólt-meg akkor én gégémet?

Jobb vólt volna, oroszlánok, nöstényének, Lettem volna, eledelül, kölykeinek, Hogy-nem mint illy, nagy szörnyü kint, szerzettem volna fejemnek. 1065

1070 Mire hozza, im mint tsala, e' rosz világ? Ki szárada, én kezemből, mint egy virág: Mérget onta, 's im mint ronta, alattam romla, miként ág.

Oh átkozott, fősvény sinár, gazdaságim! Kinttszel bővös jókkal tellyes, tárházaim, Mint szántalak! nem láttalak! hogy vóltatok, árulóim.

1075 Vajha lenne, még köztetek, én lakásom! Jaj nem szánnám, ti töletek, megválásom! Mert jobb volna, böriszákkal, tarisznyával, koldulásom.

Nem kellett, nints helyetek, immár néktek; Tüzben bátor, együtt velem itt égnétek; Sérelmimen, siralmimon, hogy ti ne nevetnétek.

1080 Hijába vólt, ti rajtatok, kapdosásom; Hijába mult, édes álom, szaggatásom, Várfokokon, 's ál-kapukon, nagy gyakorta, vigyázásom.

1085 Oh! 's ha egyszer, még kegyelem, adattatnék, Felfogadnám, soha többé, nem vétenék; Istenesen, nagy kegyesen, bizony szent jámborul élnék.

Meg-nem unnam, az Istennek, szent Igéjét, Megbetsülném, és én annak, hirdetőjét; Szivel látnám, nem gúnyolnám, a' Christusnak követőjét.

1090 **PLUTO:** Ne szólj! halgass! elébb kell vólt, annak lenni; Ne hagyátok, a' rut latrot, nyelvelleni: Megtanitlak, ha nem szoktad, hogy majd veszteg, tudsz hallgatni.

Siessetek, horgot vetni az orrában; Forró ónat, béönteni, a' torkában; Kivonnyátok, ne hagyjátok, a' nyelvét-is, ő szájában.

1095 **SCENA TERTIA,**
habet **ACTUS Tres.**

PERSONAE:

Ebrietas, Voluptas, Pauper scelaratus, Mors

ACTUS I. SCENAE III.

1100 **PERSONAE:**

Ebrietas, Részezség. Voluptas, Gyönyörüség.

Ad Notam Lyricam Odes: Paisa szegény fejemnek :

EBRIETAS: Hallád barátom Voluptas!

Illy szived szakadva kit vársz?

1105 Mi Mors ballag amott, nem Márs?

Ier elébb azért innét társ!

- Nem jó nekünk ötet látnunk,
Szeme előtt itt sétálnunk:
Mert ha kezébe akadunk,
Bizony el-szakad a' nyakunk. 1110
- E' minap-is ám-mint járánk?
A' Gazdagtól elébb ugránk;
Még csak egy italt sem váránk,
Maga mi nagy szomjak valánk.
- Én ö kegyetlen szájátul,
Szörnyü mérges kaszájátul,
Ugy megijedék szavátul,
Azt tudám hogy megtsap hátul. 1115
- Bizony csak alig szaladék,
Sohól reád nem akadék,
Futásban csak meg-nem halék;
Vas-Bányászokhoz akadék: 1120
- Hát már ö ott kereskedik,
Bányászokra ereszkedik;
Tsak egyik sem merészkedik,
Mindenik fel-merészkedik. 1125
- Mondván; innét hallád-é társ?
Szedd-el magad Ebrietas:
Mert látod, hogy itt ohajtás
Vagyon csak nyegés sohajtás. 1130
- VOLUPTAS:** Ott sokat én sem udvarlék;
De a' lötszel elébb állék:
Olly meg-ijedt ember valék,
Féltemben csak meg-nem halék.
- Minap kére, ne utálnám:
Kérdé tőlem, hogyha várnám?
Mondék: bizony azt akarnám,
Soha bár ötet ne látnám. 1135
- Mert noha bút nem tött rajtunk,
Tsak tetteti, hogy barátunk;
Jobb azért, ha el-illantunk,
'S jó bor mellett peng a lantunk. 1140
- EBRIETAS:** Jó szivel, bátor, el-mennyünk,
Bor-italhoz ismét kezdjünk,
Sok tobzódást estig tegyünk;
Elötte le-ne feküdjünk. 1145
- Tsak-hogy találánák olly társot,
Ki szolgálta volna Mársot,
Törne Mors orrába borsot;
Ránk ne ejtené a' sorsot. 1150

ACTUS II. SCENAE III.

PERSONAE:

Voluptas, Gyönyörűség.

Ebrietas, Részegség.

1155 Pauper sceleratus, Hires-lator szegény.

Ad Notam Odes Militaris: A' Vitézek karja; 's a' t.

VOLUPTAS: Ahol iszik egy szolgája,
Epicurus unokája;
1160 Jól esmér; mennyünk hozzája;
De lám szintén atyánkfia.

Egészséggel jó barátunk!
Haj bezzeg régen nem láttunk!
No mint vagy vitéz rokonunk?

PAUPER SCELERATUS: Jól! jertek-bé, nosza igyunk!

1165 Vagy ugyan tsak itt ülünk sort:
Inas futamj, gyorsan hozz bort;
Hegedüs ládd-é e' toport?
Vonjad! mi nem tészünk ma tort.

1170 Igyunk vitézek, 's itt háljunk,
Pintés kannát ne utáljunk:
Doz, doz, doz, rendre okádjunk!
'S hólnap ismét ide hajtsunk.

1175 Módot abban mi találjunk,
Ha pénz el-fogy, utat áljunk,
A' tserére ki-sétáljunk,
Kalmárokat meg-kináljunk:

1180 Akkor nagy tüszüket várjunk,
Elöl 's utól mindent bántsunk,
Senkitöl semmit-se tartsunk,
Katonáson lejtöt járjunk:

Kortsma kívül meg-ne álljunk,
Kevés szót tsak meg-se halljunk;
Ha lehet, mindent meg-tsaljunk;
Kérlek, egymásra ne valljunk!

1185 EBRIETAS: No rokon, jó az ital-is!
De közel jár a' Halál-is;
Vagy nem gondolsz te azzal-is,
Még ha szintén ránk talál-is?

1190 PAUPER SCELERATUS: Könnyü nékem tennem arról,
Ha én hozzám közel farol,
El-kél, higye, a' tréfáról!
Nagyobb gondom a' kupáról.

Mitsodát? én-is én vagyok,
Karjaim ereji nagyok!
Meg-higyje, ha fegyvert kapok,
Ezentül rajta jót tsapok! 1195

Tudják hajdan én ki voltam,
Sok tsatán 's harczon forgottam,
Turnál és Pestnél forgódtam,
Magamat tsak jól forgattam. 1200

Halálig magam nem hagytam,
Magam soha meg-nem adtam:
Sok tar-fejeket hullattam;
De még jobbra nem akadtam.

VOLUPTAS: Jaj hadd-el, szintén ihol jö! 1205

PAUPER SCELERATUS: Nézd meg jobban, talám nem ö!

VOLUPTAS: Ő magában igen forr 's fö.

EBRIETAS: Mellyen nékem bánatom nö.

No most hozzá, hallád vitéz?
Szemedből-is ugyan ki-néz,
Hogy kardod élin nintsen méz,
Tőle köröm szakad és kéz. 1210

PAUPER SCELERATUS: De kérlek rokon hagyj békét?

Nem ládd-é most hogy más a' hét?

El-vesztettem lovam fékét,

Bokornak-is látom szükét. 1215

ACTUS III. SCENAE III.

PERSONAE

Mors, Halál. Pauper sceleratus, Híres-lator szegény.

Ad Notam Lyric: Odes: Árva fejem, 's a' t. 1220

MORS: Állj! nem mehetsz-el előlem,
Szembe kell szállanod velem;
Hallá, mit beszéllél, fülem,
Meg-nem maradsz sohol tölem.

PAUPER SCELERATUS: Megadtam Uram magamat! 1225

Kérlek ne bántsod a' nyakamat!

Szalmán hizott jó lovamat

Néked adom szép kardomat.

Bor hordásban módot lelek,

Hidd-el hogy megvendégellek;

Botsáss-el, mert igen félek,

Megköszönöm még ha élek. 1230

Tiéd legyen bár mindenem,
 Biribaltám 's köpenyegem:
 1235 Igyál ne, fogjad edényem!
 Botsásss-el ez egyszer engem.

MORS: Affélére én nem vágyok.
 Igen józan ember vagyok;
 1240 Tovább élned már nem hagyok,
 Mert büneid sokak 's nagyok.

PAUPER SCELERATUS: Magam' jámbornak tartottam,
 Koldúsról semmit-sem vontam;
 Noha néha szegény voltam,
 Nem látta senki hogy loptam.

1245 Ha pénzem volt, azt örültem,
 Nagy örömet borra küldtem;
 Uton-járón könyörültem,
 Érttek sok bokrot kerültem:

1250 Kinél nem volt, igen bántam;
 A' kinél volt, azt megszántam:
 Szegényt üresen botsáttam,
 Mert nehezen vitte, láttam.

MORS: Azt tartom Mendaciumhoz
 Közel jártál a' latorhoz:
 1255 Mert szód ő utánna nyomoz,
 Nyelved tsalfaságban lomoz.

Tudom hogyhogy latorkodtál,
 Miképen nyuztál, fosztottál,
 1260 Kóborlottál, tolvajlottál,
 Loptál, vontál, 's úgy tobzódtál.

Mi noha hozzád nem szóltam,
 Mindenütt inadban voltam,
 Sok latorságid' számláltam;
 De tsak térésedet vártam.

1265 **PAUPER SCELERATUS:** Mit tagadok, az, én vétkem;
 A' mint élhettem, úgy éltem:
 Akkor töled én nem félttem;
 Hogy illy gonosz légy, nem véltem.

1270 De vajha tovább élhetnék!
 Elhigyjed, hogy megjobbúlnék,
 Felfogadnám hogy nem dúlnék;
 Hanem inkább tsak koldúlnék.

MORS: Lám éltél, de sok tsint töttél,
 Egynéhány jámbort vesztettél,
 1275 Mindennap jól köppentettél,
 'S engemet elfelejtettél.

- Tudtad, hogy kezembe kerülsz,
'S én kardom miá megsérülsz;
Már lator hijába készülsz,
Mert te bizony pokolban sülsz. 1280
- PAUPER SCELERATUS: Oh bár tsak azt ne mondanád,
'S lelkem azzal ne fojtanád!
Jobb ha Istenhez hajtanád,
'S életem tovább nyújtanád.
- MORS: Ne! mert ugyan megszoktátok, 1285
Hogy elébb hozzá nem láttok;
Hanem, ha reám találtok,
Tsak akkor kétfelé kaptok:
Istenhez ragaszkodnátok,
Akkor szavát fogadnátok; 1290
Azelőtt nem szolgáltátok:
Tréfás társtok, azt tudjátok.
Késő akkor idvezülni,
Mikor halál kezd kerülni:
Mert elébb kell vólt megtérni, 1295
Szent 's józan életet élni.
La, melly igen reménkednél,
Melly örömetst mennybe mennél:
Áldozatot mostan tennél;
De már nem kedves Istennél. 1300
- PAUPER SCELERATUS: Azon értelemben vagyok,
Által láttam, oda vagyok,
Én gonosságim mert nagyok,
Latroknak vóltam hadnagyjok.
Mennyországtól távol estem, 1305
Magamat jaj mint vesztettem!
Pokolban már lakolj testem;
'S te mit mondasz szegény lelkem?
Térnél már most ha térhetnél,
Mennyországra repülhetnél, 1310
A' nagy Istenhez mehetnél,
'S paraditsomban lehetnél.
De az én gyilkosságomért,
Lopásom, 's tolvajlásimért,
Rút fertelmeskedésimért, 1315
Szenvedj már te-is ezekért.
Tudom hogy megkeseredtél,
Hogy Istenedhez nem tértél;
Földön-is kevés jót vettél,
Számptalan sokat szenvedtél. 1320

Ugyan-is, sok nyavalyákban
Éltem e' hitván világban;
De semmi az, tsak pokolban
Ne kinzattatnám nagy lángban.

1325 MORS: No készülj hozzá, ne múlass!
Azon egy könyvet se hullass:
Jobb ha Isten felől szólasz:
Mert ezentől földre húllasz.

1330 PAUPER SCELERATUS: Nem könyörgök már ennyiszter,
Hadd igyam tsak még vagy kétszer,
Nem ihatom soha többszer:
Várj! hadd igyam még-is egyszer!

1335 Vajha Maximinus vólnék,
Mimus Promachus lehetnék,
Vagy Gödény torokkal birnék!
Benned jó bor hozzám vennék.

1340 Állj félre máj a' tüdötül,
Mert majd megöntlek ezentül!
Azután meghalok szentül,
Nem óhatom magam' ettül.

Társa vóltam Voluptasnak,
Rokona Ebrietasnak,
Éltem Bacchusnak 's Venusnak,
Magam ajánlom azoknak.

1345 Héj hajdan én-is én vóltam,
Emberhez tsak kedven szóltam,
Magamat Nagyságoltattam,
Noha most erre jutottam.

1350 Emlékezem, mikor ittam,
Nagy-sokakat bajra hittam;
Néha mint oroszlán vittam;
'S néha magamat sem birtam.

1355 Melly sokszor vigan tomboltam,
Urak körül hazudoztam:
Néha világhoz sem tudtam:
Sok róka nyúzást el-untam:

1360 Sok üveg-pohárt rontottam,
Tálra 's paputsra szorúltam,
Sokszor zöld ürömről ittam,
Végre mindent belé hánytam:

Erre vitt a' jó barátság,
Szivből származott nyájasság,
Jóakarát, atyafiség,
Ifjúságombéli vigság:

	Böltéségben voltam éles, Mint amaz Aristóteles: Gazdagsággal híres neves, Mint második Lysistrates:	1365
	Bö-kezüvé akkor lettem, Mindennek mindent ígértem; Magam' más nap eszre vettem, 'S onnét nagy-távol kerültem.	1370
	Mindezek tölem elmúltak, Kikért sok könyveim hulltak, Mert jó lovaim negfúltak, 'S lábaim gyalog szorúltak.	1375
	De ám járjanak mind azok; Jobb ha torkomra vigyázok: Mert én hozzám az Angyalok Ihol jönnek, 's övék vagyok.	1380
	No most a' mit el-vehetek! Mert semmit el-nem vihetek; Már jámborrrá sem lehetek. De én arról nem tehetek.	
MORS:	Lator, majd nem úgy beszéllesz, A' lesz néked még veszélyes; Istennek ugyan sem kellesz: Eregy! mert ördög ihol les.	1385
SCENA QUARTA,		
	habet ACTUS Tres.	1390
PERSONAE:		
Tollerantia, Patientia, Crudelitas, Mors.		
ACTUS I. SCENAE IV		
PERSONAE:		
	Tollerantia, Tűrhetés. Patientia, Szenvedés.	1395
	Ad Notam Lyr: Odes: Gondolkodván egyszer egy Ifju:	
	TOLLERANTIA: Ur Isten, melly tsuda időre jutánk! Mi időnkben Halált soha nem látánk, Sem illy szörnyü dolgokat mi nem hallánk: Nagy szép tsendességben mindnyájan valánk.	1400
	PATIENTIA: Akkor vala bezzeg az arany idő! Szölő, szántó-föld nem vala illy meddő: Kinek-kinek vala elégedendő; Nem vólt mi értünkre illy szük esztendő.	

1405

Im melly igen a' főfő emberek-is
Megvonták magokat, el-költ kedvek is;
Szokásoktól a' durum-parasztok-is
El-tilóttak, nem olly vásottak ök-is.

1410

TOLLERANTIA: Nem tulajdoníthatjuk ezt semminek,
Hanem az emberek rosz erkölcsének:
Mert lám a' míg istenesen élének,
Semminémü szükségét nem érének.

1415

Hallod hiszem miként panaszolkodnak,
Mind gazdag 's mind szegény hogyhogy sohajtnak;
Noha mind éjjel 's nappal oládkodnak,
Hogy ök valahonnan hasznót hajtsanak:

1420

Tüzön, vizen, la mint futnak fáradnak,
'S ugyan még-is tsak sok nintsent kiáltanak,
Mert az Ur Istentől meg-nem áldatnak,
Kérésekben ök meg-nem hallgattatnak.

1425

Kiváltképen a' sok gyülvész parasztság,
Tsak Urokra vét, oh nagy gorombaság!
Nem tudja hogy vagyon még más Királyság,
A' kitől igazgatatik az ország.

1430

Menten mégyen elébb-elébb véteekben,
Eszteideig sem jut Isten eszében,
Mint egy barom iga-viselésében,
Tsak nyög, sohajtván nagy tépelődésben:

Szitkozódik 's morog dolog-tételben,
Rest és tunya a' szántásban 's vetésben:
Semmi módja nints a' kereskedésben,
Sopánkodik, egy pénz sints erszényében.

1435

Nagy jó ebédeket és vatsorákat
Éh-koppal mulat-el sok tiz órákat:
Fohászcodik, számlálja a' napokat:
Szölője nem termett, szór sok átkokat;

1440

Ha meg-inted, tehát még ö haragszik,
Ha fedded, hát beléd bojtorjánkodik,
Rút dolog a' miképen pántolódik,
Tsak magában-is fel-forr 's úgy aggódik;

1445

Ha inted istenes kegyes életre,
Igen hamar megfelel ö ezekre:
Nints gondja senkinek az ö lelkére;
Tsak vigyázzon ki-ki idvességére!
Nints külömben, együl-egyik illyenek,
Noha tavasszal ök haló-szegények;
De várd veszteket, őszszel olly kevélyek;
Ha szölejek terem, bár ne szólj vélek.

Addig mind eleget esznek és isznak,
Mig pénzekben tart mindennap jól lagnak, 1450
Hogy el-fogy, ök-is kedvekre koplalnak;
Dologra ha hívod, orral sititnak.

Találatnak sokan oktalanságban,
Ostobák a' könyörgő imádságban:
Esztendeig sem mennek a' Templomban, 1455
Hanemha a' három Innep-napokban.

Még-is azt akarnák, hogy minden jókkal
Megáldaná az Isten bö borokkal,
Szántó-földöket termő gabonákkal,
Ne várják azt ilyen conditiókkal. 1460

ACTUS II. SCENAE IV

PERSONAE:

Crudelitas, Kegyetlenség. Patientia, Szenvedés.
Tollerantia, Tűrhetés.

A' Sziget veszedelme Historiának Notájára. 1465

CRUDELITAS: Szürös bátya, onnét hátrább álljatok!
Halljátok-é, ugyan nem fogadjátok!
Nem tudom kik vagytok, és kit szolgáltok,
De ezentül majd rosz esik rajtatok.

PATIENTIA: Engem hinak a' Patientiának, 1470
Másikunkat a' Tollerantiának;
Hü szolgálai voltunk mi a' Virtusnak,
Most süveglünk ama' rosz Vitiumnak.

CRUDELITAS: Ennye rosz parasztok! hát mit kerestek?
[Mi] nem néktek kezdték ezt, itt mit lestek? 1475
Hitván pórok mirt hogy dolgot nem tésztek?
Urunk parantsolatjára nem néztek?

Hiszem én volnék tinéktek Ispántok;
Azt tudjátok, hogy sem hallok, sem látok;
Mi jól hallám, hogy az Urra szólátok, 1480
Szemembe Urunkat meg-roszszalátok.

Tudjátok-é tsak semminek alitlak?
Higyjétek hogy ezentül megtanitlak,
Hitván vislák majd földre takaritlak,
'S három som-pálczákkal megsanyaritlak! 1485

TOLLERANTIA: Söt Uram alázatosan könyörgünk!
Hiszem uraságtoknak halunk 's élünk,
Imhol készek vagyunk ha mire kellünk;
Az Istenért, ne tselekedd ezt velünk.

- 1490 CRUDELITAS: Engem bár úgy segíjenek a' Szentek,
Hitván pórok hogyha ezzel el-mentek!
Fejetekeket szedném, tsak mit tekintek;
Vond-le, vond-le! bizony majd megfizetek.
- TOLLERANTIA: Tudja uraságod hiven szolgáltunk,
1495 Ezután-is mind hóltig fejet hajtunk;
De bezzeg nagy gyalázatot töl rajtunk;
Maga tudnád, mennyi hasznot mi hajtunk.
- CRUDELITAS: No ne pattogj! mert ha elő-vonatlak,
Tíz körmödről ismét el-lerántalak,
1500 István úgy segítjen úgy meg-rakatlak,
Hogy soha ember nem léssz, úgy hagyatlak!
- TOLLERANTIA: Ám akar-megyj, szabad vagy a' testiünkkel;
De ugyan nem birsz te a' mi lelkünkkel:
Megadja még Isten látni szemünkkel,
1505 Hogy nem fizetünk senkinek bőrünkkel.
- CRUDELITAS: Biztassátok jól tsak ti magatokat;
Én a' tanáts, ne morogjatok sokat:
Mert ha küszöbre vonszom nyakatokat,
Nem szóltok többé illy boszszuságokat.
- 1510 TOLLERANTIA: Szabad Uram! de vagyon Isten mennyben,
Számot véssen bizony az ítéletben.
- CRUDELITAS: Prédikálj tsak, találsz olly jó kedvemben,
Részetek lesz bizony a' bot végében.
Meg-higyjétek rosz pórok mig az léssen,
1515 Crudelitás-is addig sok kint téssen
Rajtatok, sok summát, sok adót véssen;
Ha az eb meg-eszen-is, ez így léssen.
- Söt, noha még eddig nem tselekedtem,
De koszorútokat úgy megkötöttem,
1520 Hogy adótokat-is feljebb vetettem,
Az Ur dolgát-is már megtöbbitettem;
- Mostan azért tsépet, kapát vegyetek,
Ur dolgára mindjárt menten-mennyetek,
Két hólnapig ti ott dolgot tegyetek:
1525 Mert nem szánlak, akárhová legyetek.
- PATIENTIA: Uram a' hatalmas Istenre kérünk,
Annál immár nagyobbra nem kérhetünk!
Éhel hal-meg feleségünk 's gyermekünk,
Harmad napja hogy magunk-is nem öttünk.
- 1530 CRUDELITAS: Ne szólj, tudd-é mit mondék, hogy nem szánlak,
Ha azt mondják: Nyúzd-meg! Mindjárt megnyúzlak:
Szakálladnál fogva majd-meghurezollak,
Még a' lábommal-is majd meg-tapodlak.

INCIPIT CRONICA SEVORIGO FRATVM

minorum de obseruantia in prouincijs Bozne
et hungarie christo iesu militantiũ.

PROLOGVS:

Sicut enim rosa in spinis niueo nitens
ac rubeo splendens fulgore, et suauis
fragrans: odore inter vtriusque nascentos
periculosos capitibus remediũ præstat, ac om-
nibus late diffundit odorem, ita sancta
minorũ obseruantia inter pestilentes ex tri-
bulationibus orta.

Recte uic: eterna vita: redolet odore: et omnium uir-
tutum in orbe uniuerso pullulat laude decora, cu-
ius odor suauis est in patria apud Deũ in caelis, et
angelis et animabus beatis. cuius splendor admira-
bilis in throno altissime sponse sanctæ Trinitatis, id est
in Ecclesia: apud christianos: et etiã apud omnes in-
fideles, et ab Ecclesia absiis, peccatores excitando sa-
lutis eis prestando remediũ, iustos et penitentes ex-
emplo sua immutabilis perseverantia roborando et in-
ducendo, ut hic gratiam et gloriam in futuro ualeant
adipisci in secula seculorum. Amen. *Foras*

*Septem: Zilouenij et Zilouenij induti sunt
in anno 1597 una quæ una hora*

*Pater Joannes Porkolab mortuus est in Reged
in festo S. Matthei Apli. Anno jubileo 1620.*

*Pater Stephanus Zolouenij mortuus est in Genyia
in festo S. Antony de Padua Anno 1627.*

*Demetrius Laicus iam in ordine annuũ 33
morit in Reged in festo S. Lucia Virg. & mart.
Anno 1627.*

A tékozló fiú szövegét tartalmazó kézirat egy lapja

(Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött fényképmásolat, Budapest)

In Nomine Domini Amen Timotheus. 29. Junii
 Omnium ad Majorem Dei Gloria. B. M. V. a. S. F. ac. loko
 Lipidas Eysander.

Ö. Sireim uannah, kala ad Jomk.
 Meric ic uenogagy. z. latom Bogy larzümbe
 Tu embuch sokan icen jaten hresnich
 So borokot isnah szegyekhuc jomk
 Regen uarya pedig cote ad on gyomrom
 Magamhuc irra uyyon nagyob gondom
 Haszani ugy örül Bogy ba jól lakhatom.
 Ebben nekem dedum stehib rakhatom.

Azon os el gyomrom örül s uigagy immar
 Meric ad uure jtal segedet kizna vir
 A sok prucjato uyyon uunmas jor
 Ma jo marlak teget bizony el szeged bar.

Ugyanis tebac mire ennyi sok embrech
 Mostan baragakkal iötek s ide gyallak
 Tudom Bogy io lakuc Bekis orzneh
 Nekem pedig eset öröme Sidumeh.

Sai ki sokac jurok en ad Omk uun
 Juen örülök en abok saj lakata?
 Adikor lakom en jól miho öik mulatua?
 Vendejyöki iarnak. Tombius fauatua.

Jo. abve uunnen eni aruc jom.
 Hogy ams gyomromat en jönde D. koldom
 Ma j potis tal onk uyyon L. B. uun.
 Tudom aszaltor en li uuntem.

117

Szövegrészlet A tékozló fiúból

(Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött fényképmásolat, Budapest)

C O M I C O
T R A G O E D I A,
 9532 *Constans*
 S C E N I S Q U A T U O R.
 Az-az:
**Négy SZAKASZOKBÓL álló, rész-
 zerint Vig, rész-zerint Szomorú**
H I S T O R I A,
 Q U A R U M

<p>I. <i>De Virtute & Vitio:</i></p> <p>II. <i>De Divite purpurato, & paupero Lazaro</i></p> <p>III. <i>De Milite scelerato</i></p> <p>IV. <i>De Praefecto tyranno:</i></p>	<p>{ A' Jóságos-tselekedet- röl es Vétékröl.</p> <p>{ A' fényes Gazdagról, és a fegény Lázarról.</p> <p>{ A' híres IatörKatonáról</p> <p>{ A' kegyetlen. Tiet- tartoról.</p>
---	--

K O L O S V A R A T T,
 Nyomtattatott M. TÓTFALUSI KIS MIKLÓS által
 1 6 9 9-évtendőben.

Comico-Tragoedia. Kolozsvár, 1699. (Címlap)

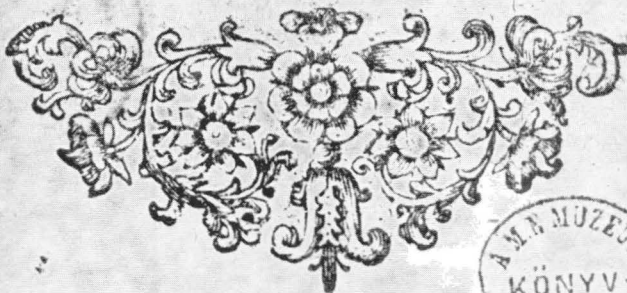
COMICO- TRAGOEDIA.

Constans

SCENIS QUATUOR.

Quarum

1.	} agit {	De Virtute & Vitio.
2.		De Divite purpurato
& Paupero Lazaro;
3.		De Milite scelerato.
4.		De Praefecto tyranno.

L Ö T S E N,

Nyomtatt: BREWER SAMUEL által, 1683.

Comico-Tragoedia. Lőcse, 1683. (Címlap)

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

ROYAUME DE
HONGRIE

CONSTANTIN
VUSNARE

VICTORIA
NARE

egymashoz való igaz szerelmük
irott

COLOFON

Almud & Eccellens Dominus, Carolus Imperator, Franciscus, Regis Dal-
matarum, Croatiae, Slavoniae, Banus, Comitatus Sivegionis, de Sze-
la & Banatus Sive Comitatus Agriae, Regalis in Hungaria Magni
Sacri Caesaris Regis, etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.
in Slavonia, Croatia, Banus, etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.
Pater etc.

A Constantinus és Victoria címlapja

9.

Titirus. Ne fogd, kérlek, én rám azt édes Violám,
Hogy most kivülöttem kerestem s' találtam,
Vertumnusnak engettem hajnalt, s' nem talán,
Chak te gyönyörűfégem vagy szép Violám.

10.

Viola. Fus tőlem, verseid mert nekem éles tör,
Dér virágnak,
Kű buzának,
Horog Halnak,
Lép madárnak,
Háló Vadnak,
Métély Juhnak,
Nyil szűvemnek,
Bus kedvemnek,
Mirigy életemnek.

11.

Titirus. Ne szolly olyant nékem édes Violam,
Miért haragszol most ártatlanul reám,
Vagy hogy talán tréfálsz, tudni kívánnám,
Ne űz-el magadtul szerelmes Violám.

12.

Viola. Fus, mondok, én tőlem,
Eregy hajnalodhoz,
Nem kellesz ennékem,
Mert nékem chak bút hozs,
Mert te szerelmedben
Engem soha nem hozs;
Noha te meg győződ Amfion, es Pánt,
Orfeus kezében sem szol így az lant.

P p

13. Ha

Zrínyi Miklós *Titirus és Viola. (Fantasia Poetica)*
Adriai Tengernek Syrenaia. Bécs, 1651.

Actus Primus
Scena I^a
Personæ
Iphilothenes et Hermias.

- 1. Kétfőz rakott fészket Szegely golyóján,
Kétfőz bellet kaláspó Ceres Jaltóján,
Kétfőz facsaratott Bacchus gobozján,
Zunyifőz gárgótté Iseber pácsáján.
- 2. Saját orvágóntul mielő ki-köletem,
Altaber kiválynak utóaraba jőtem,
Kinek gyakor isten sok kegyelműe vőtem,
Könnyűnyeki közöt nem utolsó lettem.
- 3. Sok nyuap tegye kezeimre asóla,
De a sóknak vége a bú kínmal tölle,
Későrásegre mále régi edes vőle,
Mindem tömennyek lén vételek hólé.
- 4. A régi Vendégseg búle nyughatnalan jajt,
Nem mint amya miehét serégtő szűű rajt,
Dús Divemee a gond hull át az amyi Zajt,
Kik kimélltellenül üdnek velem nagy bajt.
- 5. Kelvin rangeréve a Szep Berelennek,
Pillanatsig való nyujta nimes Divemnek
Ellenem hábnai Szögenkint jönek,
Mint beltefők hájt, majt velőlyre vőnek.
- 6. De a bus rengere esenderülmi Dolót,
A xelli Boreas neha ha ki-otapott
Nyáiban Zepőrvőnek kedves Belijutót
Bacran goly ad hájt, melly elött hnyarót.
- 7. Az enhim rengere nem Dolót egyhülmi,
Sőt orvukine tövebb babbal end szűűdni,
Mellyek közzül nedős a parca vetődni,
Igy kelle Divemnek övökté Jézódni.
- 8. Uvasold magadat Divem nyavalyádban,
Jávuly Galénuskos ad orvostó hádban
Valámi oly itale hadd excedden hádban
A melly könnyűbbesen é gőrxalozásban.

A Florentina (Igaz barátságuk és szíves szeretetnek tüköre)
cluji (kolozsvári) kéziratós változatának szöveggrézlete

(A Magyar Tudományos Akadémia mikrocifltárában, Budapest)

ACTUS III. SCENA IV

PERSONAE:

1535

Mors, Halál. Crudelitas, Kegyetlenség.
Azon Nótára, vagy: Nagy bánatban Dávid, 's a' t.

MORS: Lassan jó Szász! mit feddél ily sokáig?
Mintha tiéd volna a' dió-fáig,
Kegyetlenséget üzél mind halálig;
De rá felelek, nem élsz két óráig.

1540

CRUDELITAS: Menny dolgodra te-is, ha egésség kell,
Nintsen néked semmi közöd ezekkel:
Mert nem vészi bizony senki rólad-el,
Ha mi rajtad esik bátya ezennel.

1545

MORS: Ennye lám nagy büzzel vagy, 'bizony mondom;
De ha kinzásodban még ma lesz módom,
Féltemben magamat meg-nem tagadom,
Érted-é azt? kinek hinak, nem tudom.

CRUDELITAS: Vagyok sokaknak ártalma 's sérelme:
Hitván póroknak iszonyú félelme;
Nem használ előttem senki kérelme:
Aranynak 's ezüstnek nálam szerelme.

1550

Nem gyönyörködöm úgy soha semmiben,
Mint emberen való kegyetlenségben:
Soknak nints miattam épség testében,
Sok embernek iszom én a' vérében.

1555

Lám Irussal, Hectorral, Átillával
Sok népeket le-vágaték Syllával,
Bizonyitom Cumena Sybillával,
Sokat által-verettem vas-villával:

1560

Cambysessel Sysamest megnyúzatám,
Börét az ítélő-székre vonatám:
Nérót 's Caligulát hozzám tanítám,
'S kegyetlenségem benne megmutatám:

1565

(Filippus Macedót Pausaniással)
Szegény Caligulát-is Fériussal,
Megöletém Dáriust a' Bessussal:
Bessust szakasztám két hajtott-fákkal.

Engem nem ember hozza e' világra,
Sem nem ő tanított ily gonosságra;
De hogy Éva fel-nyula alma ágra,
Nagy-apám Lucziper állata lábba:

1570

Mert ő megszerződven Invidiával,
Terhesen marada tőle Irával,

1575

Ira pedig társalkodván Sátánnal,
Odiumot nemzé 's engem azonnal.

1580 Mihelyt pedig anyám világra hozott,
Mindjára karján ö engem hordozott,
Nékem való fegyvert úgy tudakozott,
Kikkel engem meg-is ajándékozott.

1585 E' világban noha nem vagyok első;
De, ládd, uralkodásban vagyok felső,
Emberek kinzásiban vagyok külső,
Mikor akarom akkor vagyok belső.

Nékem, már tudhadd, Crudelitas nevem;
Hozzad bizony vagyon igen fél kedvem;
O-hárs botom' töled nem kéméllem;
Ha kívánod, hátad' ottan megkenem.

1590 Mert nem tudom soha mi az állat vagy,
Én a' mint látom tehát ember nem vagy,
Sem Angyal, sem ördög, te bizony nem vagy;
Nosza mondd-meg szép szóval azért, ki vagy.

MORS:
1595 Hogy jól megértсед, én vagyok a' Halál,
Senki e' világon ellenem nem áll;
Bár úgy nézz szemembe, ki fia valál,
Jaj léssen annak, a' ki reám talál.

1600 E' kaszát még régen, úgy jut eszembe,
Hogy a' nagy Jupiter adta kezembe,
Mind nagygyal 's kitsinnel hogy mennyek szembe,
Senkinek semmit se kedvezzek ebben.

1605 Királyok 's Császárok mind fejet hajtnak,
A' Papok-is énnékem adót adnak:
E' nagyvilágon valakik hol vannak,
Ma vagy hólnap mind kezembe akadnak.

Tenger szigetibe valaki futni
Igyekszik köziklákon el-jutni,
Ott-is reá szoktam én arra ütni:
Pokolban-is meg-tudok sokat füttni.

1610 Vajki soknak fogtam már bé szemeket,
A' mozgástól meg-tiltottam testeket,
Még szólástól-is meg-fogtam nyelveket,
Nagy mély sirba hántam el bé mind őket.

1615 Soha senki kaszámat meg nem tilttya,
E' világot mind egyaránt pusztittya,
Mind kápát 's mind Pápát egynek alittya;
Vagy Irus, vagy Crésus, de nem tágittya.

Sokaknak szaggattam-el Czimereket,
Ki-kergettem testekből a' lelkeket,
Koronástól ö királyi fejeket 1620
Földhöz vertem piros-posgás testeket.

Hozom elő a' Maczédok Királyát,
Minek soha senki nem látta mássát,
Mind e' széles világ tudgya hatalmát;
Babilon énnékem meg-adta magát. 1625

Vén Priamust kezeimmel meg-ölém,
Fiát Hectort nyilammal ám meg-lövém;
Kiket te rebesgetsz mind jól esmérém,
Én azokat mind egy-lábig el-vesztém.

Én vólnék a' ki Sysamest meg-nyúzám: 1630
Cambysest-is lováról le-taszítám,
Kardgyát ágyékában jól meg-fogatám:
Nérót, 's a' többit-is mind le-nyakazám:

Syllának-is meg-állatám a' szavát,
Darabb földdel ám bé-dugám a' száját, 1635
Egy kutba hányám békáknak a' hájját
A' tetvek évék-meg tüdejét 's májját.

Szólnának most több sok Hatalmasokról:
De nem akarok szólani másokról:
Mert sok szó, sok beszéd lenne azokról; 1640
Ám nem emlékezem nyavalyásokról.

Elég, ha nagy Császárokat tisztetekből,
Sok Koronás Királyokat székekből
Le-vetettem; meg-értheted ezekből,
Ha ki-vonhadd-é e' kaszát kezemből: 1645

'Holott még tsak egy-is meg nem szabadúlt
Én kezemből senki még el nem rándúlt,
Egy lélek-is hirem nélkül ki nem múlt,
Átilla-is én kezem miá meg-fúlt:

Engemet rettegnek mind az Indusok: 1650
Kegyetlen voltom' félik a' Maurusok,
Arabiabéliek, és Párthusok,
A' kegyetlen Sciták és a' Medusok:

Végezetre, kik laknak Afrikában,
Vagy ama' hires-neves Európában, 1655
Avagy Libiai meleg határban,
És Amerikának tartományában.

Se személyt, se helyet soha nem nézek:
Gazdag, vagy szegény, arra nem tekintek:
Bölts-é, bolond-é, Püspök-é, vagy Érsek, 1660
Erről soha még tsak egy szót sem tészek.

- 1665 Nintsen énnékem sem óráim, se napom,
Vénet 's ifjat mind egyaránt el-kapom,
Rútat 's szépet mind egy verembe rakom:
Tenéked-is majd meg-mondom hol lakom:
- Ez nagy tsuda; hogy engem te nem esmérsz,
Urad vólnék, még-is tsak semminek vélsz;
No Crudelitas felölem mit itélsz?
Azt mondod-é még-is, hogy semmit-sem félsz?
- 1670 Ne félj! nem bántlak ottan addig téged,
Mig meg nem mutatom erőtlenséged;
Meg-itélhedd majdan mi vólt felséged,
Ha közelebb hozom utolsó véged.
- 1675 Im sóldot adok már a' vitézségért,
Szegényeken való kegyetlenségért,
Isten ellen termett hitetlenségért
Mind ezekért immár végy jutalmat 's bért:
- 1680 Nosza most sok nyavalyák induljanak,
Tsömör 's fő-fájás benne mozduljanak,
Karjai erei el-húljanak!
Egyebek-is hogy rajta tanuljanak.
- CRUDELITAS:** Jaj fejem! im miképen kezde fájni:
Meg-tsömörlöttem, meg-kellene látni:
Karom ereje el-kezdettszakadni:
1685 Jaj jó Halál! majdan meg-kezdek halni.
- MORS:** Jól jól ag-ebemet most kinozzátok,
A' rosz embert ti eszére hozzátok,
Köszvény körmét az orrához vonnyátok,
A' tsontot, a' tsontot hasogassátok:
- 1690 Gutta meg-ójd, haragjával ne vijjon,
Se kezével, se lábával ne birjon;
Ennyi szegény reám ne sirjon-rijon,
Könyves szemmel halálára ne hijon.
- 1695 Hurut, hideg-lelés, mostan hol vagytok!
Ti-is az embereknek nagy kint adtok;
Miért hát hogy ennek-is békét hagyatok?
Azt véli, hogy nem fog rajta az átok:
- 1700 Nosza hozzá franczu, fog és szem-fájás,
Torok-gyéek, folyasó, sérés, szü-fájás,
Áréna, kólyika, hagymáz, has-fájás,
Kinozzátok kórság, és gyomor-fájás!
- 1705 Vallyon jut-é eszébe most a' vétek?
Jobban-jobban a' földhöz most verjétek:
Keményképpen ötet meg-gyötörjétek,
Hadd-hadd-hadd jajgasson, özve-törjétek.

- CRUDELITAS: Jaj fogam, jaj szám, jaj lábom, jaj kezem!
 Jaj hasam, gyomrom, szivem, torkom, szemem,
 Vaj Halál Halál, hogy meg nem ölsz engem?
 Elég immár! mit kinzod szegény fejem?
- MORS: Haj-haj lator! hamis vóltál tisztvedben, 1710
 Ugy kell ugy kell! adgy-ki most a' jó kedvben,
 Nem vetted magad' azelőtt eszedben,
 Kegyetlen vóltál az adó-szedésben:
 Mennyi hamis birságot te meg-ittál,
 A' szegényeken tudd-é sokat szittál. 1715
 Sokat benne büntelen vertél 's szidttál,
 Dagályos dühös haragoddal vittál:
 Annyira nyúztad immár veszettedet,
 Nem állhattják istentelenségedet,
 Éhel-halókká tötted szegényeket, 1720
 Tsak hajok 's szakállók, ha látod őket.
- CRUDELITAS: Jaj! hogy szült vólt az én anyám engemet?
 Vad-kañoknak hogy nem hányta testemet?
 Meg-átkozom majdan születésemet:
 Mert meg-úntam szörnyü gyötrődésimet. 1725
- MORS: De tsak semmi még ez: de majd ha meg-halsz,
 Elevenen a tüzes pokolra szálsz,
 Gyötrelmedben még te magadhoz-is falsz,
 Száz-ezerte nagyobb kinokat te vallsz.
 Tovább tégedet már nem-is kinezlek, 1730
 Hanem, társaid mellől majd el-vonszlek:
 Nem szolgálsz te többet a' gonosságnak:
 Tartozzál! mert hoszszu utra botsátlak.
 Rövid nap társaidat-is meg-kinzom,
 Lassan-lassan őket eszekre hozom, 1735
 Egyenként még mind Urastól meg-nyúzóom,
 Pokolnak fenekére alá húzóom:
 Mert Vitium nagy uralkodásában,
 El-hitte ömagát Császárságában,
 Ugyan meg-aggott a' sok latorságban; 1740
 Lesz olly idő, vég lesz' a' regnálásban:
 Édes mérgét már annyira folytatta,
 Hogy mind e' világot ő meg-hajtotta,
 Virtust székiből el ki-szorította,
 Pokolra a' kapukat meg-nyitotta; 1745
 Mind éjjel mind nappal tsak gonoszkozik,
 Az embereken tsak hatalmaskodik,
 Mind testeken 's lelkeken hóhérkozik,
 Azt tudgya hogy örökké uralkodik:

- 1750 Kalmárokkal nagy barátságát tarttja,
A' koldúst-is ő nagy tisztbe állattya;
Ha kinek nála tetszik szolgálattya,
Fel-fogadgya hogy lészen édes attya.
- 1755 De nyilván, hogyha én-is én lehetek,
Finnás orrán végre patkót verhetek,
Véle én kaszámmal szembe mehetek,
Hiszem Istent hogy arról-is tehetek:
- 1760 'S tészek-is bizony azt minden meg-láttya,
Noha dolgát Ira azzal állattya,
Hogy dühös haragját meg nem birhattya,
Mint adgyák a' poklot meg-próbálhattya:
- 1765 El-jő az idő, hogy sebes tűz lángban
Gyötrődik, si, ri, a' setét pokolban!
Cupido-is, mint egy бүdös akolban,
Ott büszhődik, vész, sillyed a' rút ólban:
- Mert Istenét a' lator el-árúlta,
Magát fajtalan társaságnak adta.
Testét 's lelkét ördögnek ajánlotta;
Jajt kiált örökké bizony miatta.
- 1770 Voluptást 's Ebrietast minap látám,
Akkor őket nagy békével botsátám;
El-ne hidgyék magokat hogy nem bántám,
A' Gazdagtól tudgyák futva szalasztám;
- 1775 De soha előmbe ne akadgyanak
Lássák, Istentől bár el-szakadgyanak
Sok ezer lelket ördögnek adgyanak;
Jaj lészen végek, úgy gondolkodgyanak.
- 1780 Én tsodálom, ama' rosz Superbia
A' titulust hogy olly igen meg-várja,
Valamit tselekszik ám meg-lássa,
Jónak mondom bizony ha meg-állhattya!
- 1785 Mást magához-képest tsak semminek vél,
Sem Istentől sem ördögtől ő nem fél,
Minden embert szid 's fenyeget, latrúl él!
Meg-válík mit mivel, ha pokolra kél.
- Molestia noha magát nem veti,
De a' providentiát nem hiheti!
Ember tsak jó szavát-is nem veheti!
Azért őt-is az ördög el-viheti.
- 1790 Inconstantíanak látám a' sarkát,
A' mint hallom, igen pöki a' markát;

De tsak hijába kerüli a' bárkát,
Által nem ugordgya pokolnak árkát.

Timiditásnak noha szeme-fénye
Azon vagyon, hogy dolgát másra kennye; 1795
De bár senki fogát reá ne fenne,
Észre vette, hogy ló-bőr a' szekernye:

Szólni sem-mér, ő úgy félti a' konczot,
Ne várd hogy igasságért tégyen harcztot;
A' szegényen tsak vohasson nagy satszot, 1800
Ámbár Isten előtt valljon kudarczot.

Impatientia tsak sir 's bánkódik,
magát átkozza, 's türhetetlenkedik;
Tudgya haszon ötet, mind min törődik:
Ördög 's pokol helye, mint berzenkedik. 1805

Kezemre keritem Ingratitudót,
Mert tsak boszszonttya ez a' Minden-tudót;
Mindenekből másokot már ki-tudott;
Egy pénze sints, olyan nagyot hazudott.

Lám Injustitia-is néz tsak pénzre, 1810
Datumot vár, magát tarttya nagy büzre,
Im melly igen tudgya mind a' két kézre;
Nem gondolja, hogy mégyen örök tűzre:

(Innen kezdve hiányzik a szöveg további része. A következőkben az 1683-as lőcsei kiadásnak az OSzK-ban levő fényképmásolatát használtuk.) 1815

Meg-érdemli, ha rá tartottam számot,
Mert máséra tart a' lator tsak számot,
De meg-vetik még véle-is a' számot,
Kénnal ütik-ki szeméből az álmot. 1820

Hadd-el tsak hadd-el! mi nem mind így léssen;
Mi Isten még itéletet-is téssen,
Tőled akkor, jaj hogy ha számot véssen,
Hamisságod bizony pokolba viszen.

Sőt tisztokról mindnyájan számot adnak, 1825
Valakik e' széles világon vadnak,
Hozzájuk mégyek, mikor nem-is várnak,
Ha nem térnek, bizony ők-is így járnak.

ADMONITIO MORTIS AD QUOSVIS

Intlek azért földön valakik vadtok, 1830
Urak szegények ennek helyt adgyatok,
Intésemet kérlek, meg-fogadgyátok,
Néktek szöllok, mindnyájan meg-hallyátok.

- 1835 Hidd el, bizony nem tudok én hazudni,
Valamit mondok, bé kell tellyesedni,
Isten Decretomának meg-kell lenni,
Jól meg-lássa ki-ki hát, mit kell tenni.
- 1840 Meg kell halnotok, ugy gondolkodgyatok,
A *Vitiumot* hát ne urallyátok,
Isten előtt osztán azt ne mondgyátok,
Hogy senki nem mondta, ti nem tudtátok.
- 1845 Mert vajki szörnyü átok száll reátok,
Ha Istennek eleiben állatok,
Meg-pirul bezzeg akkor az ortzátok,
Mind valakik *Vitiumnak* szolgáltok.
- 1850 Mi tsak ugy néz Isten a' Nest Subára,
A'mint szintén a' fekete gubára,
Minden lelkeknek edgy nála az árra,
Tudni-illik: a Christusnak halála.
- 1855 Ebben azért jó módot talállyatok,
Vitiumnak mint ellene álljatok;
Süveg vetve' utánna ne járjatok,
Ő tőle tsak edgy tseppet se várjatok.
- 1860 Mert kik e' világon néki szolgálnak,
Vagy utánna valók után járkálnak,
Bizony mondom, hogy mihelyt ők meg-halnak,
Testestül lelkestül pokolra szálanak.
- 1865 Bóldogok, kik ezeket nem követik,
Mert kénokat a' mennyegből nevetik;
Kik *Virtust* szolgálival meg nem vetik,
Istenhez az útat ők el nem vétik.
- 1865 Hát pokolra mi lelkünket ne vessük,
Ördögökkel testünket ne veressük,
Életünkben a szép *Virtust* szeressük,
A' jutalmat az Istennél keressük.

(Vége.)

I. FÜGGELÉK

DÚSGAZDAGOLÁS

E népi játékot ilyen formában századunk elején Gyergyóditróban (Ditrău) adták elő. A szöveget és a hozzáfűződő magyarázatokat Küsmődi Bálint ditráu-i születésű 70 esztendőes adatközlőtől jegyeztük fel 1956-ban, aki maga is szereplője volt e játéknak.

A játék szereplői:
2 Vendég
Gazdag és Felesége
Lázár
Halál
Ábrahám
2 ördög
Egy Pulutor
Egy Sátán
Egy Angyal

[Küsmődi Bálint megjegyzése az előadásról:]

„Akkor kérem az ördögök rongyos ruhába vannak öltözve, nyelvük kilóg, zörgőkkel vannak felszerelve. A Sátán pedig lándzsával. A két ördögnél »skorpió« van, húzzák széjjel. [Skorpió alatt olyan kirugtatható ollós szerkezetet ért, amilyent a vízkereszti csillagozásnál is használnak az alakoskodók.] A Gazdag rendesen van felöltözve, a sapkáján piros szalag van. S a Felesége is rendesen van felöltözve. A Halál fehér lábravalót húz, inge fehér s fehér sisakja van kemény papírból. Pulutornak pedig bot van kezében. Lázár rongyos ruhában van. A vendégek rendesen vannak felöltözve, piros szalag van a sapkájukon.

Úgy rendesen a házakhoz bementünk. Voltak közöttünk idősebb emberek is.

Nos, ahogy a nézők helyet foglaltak, bement a Halál is a szobába, meghúzódtott hátul, úgyhogy azt nem látták a nézők. Lázár pedig az asztal alá bújt be. Megkezdődött a darab. Táncoltak a vendégek. Azt mondja a Gazdag:”

Gazdag No most mindennek minden elég legyen,
Ember állatnak a legjobb kedve legyen,
Még a feleségem is bortól részeg legyen.

Készítsétek már az agarakat,
Megyek vadászni, meguntam már a sok madarakat.

(Akkor a vendégek táncolnak.)

[Valószínűleg ide tartozik *Lázár* jelenete, énekelve mondja:]

Lázár Én nekem nem lehet felállnom,
Egy kis morzsalékot miként kell találnom,
Jaj nekem mert éhen kell meghalnom!

(Ez a *Lázár* a gazdagnak öccse volt. Akkor megint mulatnak s az öccsének nem ad. Kirúgja *Lázárt*.)

(S egyszer az *Angyal* eljön s azt mondja:)

Angyal : Jaj te bolond, csodálom elmédet,
Még az éjjel megkérik a lelkedet,
S más takaricsa be sok gyűjteményedet.

(Akkor kérem a Halál megmutatja magát s megretten, azt mondja a *Gazdag*)

Gazdag Mondd meg nékem mi vagy te,
Ember vagy-e, állat vagy-e? vagy mondd meg nékem
[mi vagy te?

(Akkor a *Halál* előlép, azt mondja:)

Halál Jól megtartsd szócmat, én vagyok a halál,
Senki e világon én előmbc nem áll,
Császárok királyok nékem fejet hajtnak,

(Akkor megveri a kaszát)

Még a főpapok is nékem erről adót adnak.

(Azt mondja a *Gazdag* :)

Gazdag No de várj kicsinyég, látom szándékidat,
Azután rajtam is megállhasd bosszudat,
Tedd csak fére egy kicsidig a kaszádót,
Nyujtsad kérlek (immár) hozzám ámbár csak egy szódót.

Halál : Nosza siess hamar, ne késeld utomat,
Nem mulaszthatom el kiszabott orámot,
Nem látod (akkor nyújtja a kaszát) felhozom én erős
[karomat,
Evvel nyakadba is vetem én most kaszámat.

(Hát akkor lehajtja a fejét a *Gazdag*, a *Felesége* siratja:)

Feleség Jaj szolgák nézzétek, nyilván nem ember ez,
Halottak hammából került csontalék cz.

(Akkor azt mondja a *Gazdag* :)

Gazdag Hadd el, ne szólj többet, ez a sárga halál,
Nem kedvez, kivonsza, valakit hol talál,
Jaj nekem, most szintén én rendemen kaszál.

(Akkor siratja a *Gazdag* :)

Ménesim, nyájaim miként szaporodtak;
Jaj nekem, mert immár tőlem elmaradtak.

(No kérem akkor már a sátán ostromolja, lándzsával ugrik elé. Az angyal ott áll s egy zsebkendővel legyint.)

Akkor kiugrik, s megint kiugrik elé. Akkor azt mondja a sátánnak:)

Angyal Menj el gonosz sátán, ne siess elkapni,
Testéből a lelket menten kiragadni.
Krisztus életet jött mindenkinek adni.

Sátán : Tudva, hogy Krisztus meghalt mindekért,
De nem az ilyen latrokért.
Hanem, akik szent penitenciát tartanak, azokért.

(Felmondja az *Angyal* a szolgálatot.)

Angyal Vidd el sátán, vidd el, vidd el büdös döögöt,
Mégfertőzött testét föld színiről vidd el!
Nem vigad ő többé mennyben nagy örömmel.

(Akkor megfogja. Azt mondja a *fiatal ördögnek* :)

Sátán : Dromo fiam futamodj, tégy jelentést mindjárt az
Rettentő kapuit nyissa föl pokolnak. [úrnak!
Mindenféle kízó szerszámokat mindnyárat hozzanak!

(Akkor fut az *Ördög*, jelenti *Pulutor*nak:)

Dromo Uram Pluto, hozzuk a gazdagot.
Háza végiben láttam 366 asztagot.
Fösvénységibe annyira megaggott,
Hogy az lenián is már fejül haladott.

(No akkor beviszik *Pulutor*hoz. Azt mondja *Pulutor*:)

- Pulutor* Egésséggel gazdag, hozzánk miért jöttél?
Te Istentől életedben sok jót vettél.
A szegény Lázáron te nem könyörültél,
Majd a torkodra fül, amit ittál s ettél.
- (Azt mondja a *Gazdag* :)
- Gazdag* Uram *Pulutor*, legyen szabad hozzád szólnom!
Megbocsáss, hogy fenséged így kelljen unszolnom.
Lázárt egy nagy szentnek kebelében látom,
Ne bánd, hogyha őtet én most megszólítom.
- (Azt mondja *Pulutor* :)
- Pulutor* Lássad, de jobb ha te erről nem is teszel szót.
Poklon kívül te nem lelsz más koporsót.
Mert annyit ér, mintha a falra hányod a főtelen borsót.
Neked itt velünk kell enned egy kenyeret s egy sót.
- Lázár* Engedd meg, hogy rokonaimnak üzenjek,
Hogy ők is ilyen kínzó helyre ne jöjjenek.
- (Azt mondja *Pulutor* :)
- Pulutor* Van azoknak papjuk, van prófétájok,
Hallgassák azokat, igazat szól szájuk.
- (Akkor elkezdí kínozni)
- (Akkor énekel a *Gazdag* :)
- Gazdag* : O bú látott, sok kint vallott gyarló testem;
(Akkor megint kínozzák)
- Mely nagy kínban, siralomban érted (én most) estem
Oh hol vagytok jó barátok, hogy nem szántok.
- Vége.
(Szó szerint jegyezte : *Dömötör Tekla*)

II. FÜGGELÉK

VETT JEGYZETKÖNYV, KE. 970. SZ. KÉZIRAT. 1697. 32 b–33 a. MTA
MIKROFILM MÁSOLAT.

Cantio ad Hungaricam Comediam

Ad notam Mihir van pokolban.

1. Máí komedia illy Personákbúl ál,
Virtus Gasner János, ki kevésen regnál,
Vitium Klein György, mert véle szembeszál,
Plutoval Leoval Szegényre Praktikál
2. Gündesch Pál e hadba lészen Justitia,
Vágner Péter penig szép temperantia.
Fortitudo leszen Simonius fia.
Ugyan őtet tészünk azután Gazdaggá.
3. Vet János érdemre lészen Constantia
Valhütter Voluptas, Pictor Superbia
Oláh Ebriétas, Lutseh Injustitia
Kis Deidrici csak ma lesz inconstantia
4. Sebastían lészen elég Molestia
A kis Simonius Impatentia
Ingratitudo most Homo, de Gits Ira
Les Crudelitas, Herman Cupido maga.

5. Ismét Vágner Péter Gazdag Felesége
Vágner Gyurka lészen Szegény Lázár képe
Taysz halál, Gündesch Ábrahám hág menybe

6. Néznér lesz egygyügyü Szép Patientia
Vakszman véle egygyüt jó Tollerantia
Tizen három Ördög morbus lesz tsinálva
kérjük ki ki szemet s fület erre hajtsa

(Lásd részletesen tanulmányomban: Dömötör Lázár-dráma)

III. FÜGGELÉK

1. [Az 1–2. sor] a *Comico-Tragoedia* XX. századi diträu-i népi változatából. Adatközlő: Kúsmödi Bálint. Feljegyezte *Halmos István és Dömötör Tekla*. 1955 november.

2. [A 3–4. sor] *A Dus-gazdag Kinnyairul Pokolban* c. ének a Szelepcsényi-féle Cantus Cath.-kiadásokban. (*Szabolcsi Bence* A XVII. század magyar világi dallamai. 92. után.)

Én-né-kem nem le-het fel-áll-nom, egy kis mor-zsa-lé - kot
mi-ként kell ta-lál - nom. Jaj né-kem, mert é - hen kell meg-hal-nom.

Oh bú - lá - tott sok kén val - lott gyar - ló tes - tem

JEGYZETEK

A közölt szöveg adatai

(RMK I. 1539. — a továbbiakban K)

Címe: COMICO-TRAGOEDIA, Constans SCENIS QUATUOR. az-az: Négy SZAKASZOKBÓL álló, rész-szerint Vig, rész-szerint Szomorú HISTORIA, Quarum I. De Virtute et Vitio: az-az A' Jóságos-tselekedetről és Vétekről. II. De Divite purpurato et paupero Lazaro, az-az: A' fénycs Gazdagról, és a' szegény Lázárról. III. De Milite scelerato, az-az: A' hires lator Katonáról. IV. De Praefecto tyranno, az-az: A' kegyetlen Tiszt Tartórol. KOLOSVÁRATT, Nyomtatott M. TÓTFALŰSI KIS MIKLÓS által 1699. esztendőben.

Lelőhelye: KE (volt Erdélyi Múzeum könyvtára).

Jelzete: R.M.R. 9532.

Mikrofilm-másolata az OSzK-ban. FM 2/094, 6. tekercs. Jelen kiadás ennek, az OSzK mikrofilmtárában található másolatnak nyomán készült.

A szövegközlés módja

Betűhív. Bár a kiadás időben az utolsó a XVII. századi változatok közül, jelenleg ez a legteljesebb fennmaradt példány, ezért választottuk kiadásunk alapjául. Az utolsó lapok hiányát az előző löcsei kiadás (L) OSzK-ban levő fényképmásolatáról pótoltuk. E kiadás első modern publikációját jelen kötetben *Dömötör Tekla* készítette. — L. modern kiadása *Alszegehynél* 163—216. stb.

Más nyomtatott kiadások a XVII. századból

1. Az első kiadást *Szabó* RMK még nem ismeri. Néhány töredéke maradt fenn, melyet az OSzK őriz. Ma e töredékek közül a címlap felső része hiányzik. A MKSz 1878. 272. szerint címe: *Comico Tragoedia* Constans Scenis Quatuor. Quarum 1. agit De Virtute et Vitio. 2. agit de divite purpurato et Paupero Lazaro. 3. agit De Praefecto tyranno. Varadon Nyomtatott Szecezi Abraham által 1646. (A leírást nem tudjuk hitelesnek tekinteni, mert négy felvonást jelez, de a harmadik felvonás címe hiányzik.)
2. *Comico-Tragoedia*. Constans Scenis Quatuor. Quarum 1. agit De Virute et Vitio. 2. agit De Divite purpurato et Paupero Lazaro. 3. agit De Milite scelerato. 4. agit de Praefecto tyranno. Lőtsén, Nyomtat: Brewer Samuel által, 1683. Ennek egyetlen teljes példánya Marosvásárhelyen, a Teleki Könyvtárban volt, jelenleg ismeretlen helyen. Csonka példánya az OSzK-ban. Ugyanott a kiegészítés a marosvásárhelyi példányról fotokópia alakjában.
(RMK I. 1305. — A következőkben L)

A Névtelen Comico-Tragoedia XVII. századi kiadásainak összevetése

Jelen kiadásunk alapjául az 1699-es kiadást vettük, minthogy az 1683-as kiadású példány lappang. Az összevetés az OSzK-ban található csonka példány és az ezt kiegészítő fényképmásolatok alapján történt.

A régebbi — 1683-as — és a szövegünk alapjául szolgáló kiadás között számos helyesírási eltérés van. Így az 1683-as löcsei kiadás az igekötőt elválasztja az igétől pl: el-botsáttattam, meg-emlékezzél, meg-pusztult stb. Másképpen jelöli a mutatószót is. L: Ez végre; K: E' végre. Mindkettőben akadnak helyesírási és sajtóhibák is. Jellemző helyesírási, ill. hangtani eltérés pl.: L: feletkezzél, K: felejtkezzél. — L: javallom, K: jóvallom.

A következőkben a két szöveg közötti fontosabb értelmi eltéréseket soroljuk fel:

L	K
15 mind éppen	mindképen
37 Tik edig	Ti penig
145—155 sor töredékes	
175—183 töredékes	
185 S Isteni áldással	S Isten áldással
202 Vitium	Apellálja Vitiumot
206—207, 210 sor töredékes	
215 Vitiumnak rabjának	Vitiumot rabjának
223 kell <i>nekünk</i>	kell
229—234 töredékes	
258, 259, 262, 286—293 töredékes	
347 tartás	tartsd
388 követnéjék	követnének
440 Historitorium	Hist
453 elvetetted	elvettetett
456 busúlok	busongok
459 elfeledvén	elfelejtve
459 voltomban	vóltomra
463 bé-viheti	bétehethi
470 helyheztetett	készítettett
491 meg-borzadék	megposodulék
504 élteben	éltekben
539 mint hogy	mivel
551 léleknél	lelkeknél
560 jelesben	főképen
564—565 sorok felcserélve	
572 Inconstantiát	Injustitiát
582 vitézkncl	vitézivel
660 nyúlászni	vadászni
743 Az OSzK-beli példány itt véget ér	
777 meg-válásom	elválásom
782 nyája	napja
806 it ez	ez-is
1000 kezeimet	tetemimet
1051 vaj	vah
1063	<i>mirt</i> szó beiktatva
1071 simár	sinár
1178 várjunk	bántsunk
1179 várjunk	tartsunk
1220 Árva fej: vel, Édes Jo	Árva fejem
1281 már	bár
1372 nagy meszsze	nagy-távol

1465 A Sziget veszésének Historiájának notájára	A' Sziget veszedelme
1477 <i>semmit</i> nem	nem
1484 vissák	vislák
1537 Nota potest esse ejusdem: vel; Nagy bánat	Azon notára, vagy: Nagy bánatban
1560 Cumca	Cumena
1562 Sysamnest	Sysamest
1588 hájas	O-hárs
1589 kevánok	kivánod
1636 osztán	hányám
1709 veszett	szegény
1755 vehetek	verhetek
1767 trágárságnak	társaságnak
1781 meg-valhattya	meg-állhattya
1800 sartzot	satszot

Alszeghy kiadásában általában L-t vette alapul, azonban a XVIII. századi kiadásokból is átvett néhány kifejezést.

XVII. századi kéziratok másolatai

1. Kájoni kéziratok közül a *Latin és magyar versgyűjtemény* tartalmazta a *Comico-Tragoediát*. (Jelenleg lappang.) Vö. *Jénaki Ferenc* Kájoni János énekeskönyve és forrásai. Kolozsvár 1914. 52—53. A teljes szöveget tartalmazta.
2. *Petrovay Miklós énekeskönyve* (1671—72) részlegesen. (Vö. *Jenei Ferenc* A világi irodalmi műfajok kéziratok énekeskönyveinkben. Bp. 1929. 12. — és *Ferenczi Zoltán*: ItK 1916. 218.)
3. *Mihál Farkas kodex*. OSzK Oct. Hung. 482. 8. r. (1681) részlegesen.
4. *A gazdag pokolbéli siralma* több kéziratban. (XVII—XVIII. század.)

XVIII. század

Nyomtatott kiadások:

Comico tragoedia constans scenis quatuor. Azaz négy szakaszokból álló, rész szerént, vig, részt szerént szomorú historia. H. n. 1748.

Ugyanaz. H. n. 1756.

XVIII. századi kiadás kéziratok másolata unitárius kéziratban: RAKkvt III. részleg. (Irodalma: *Klaniczay* Beszámoló. I. Oszt. Közl. V. 361.)

A Lázár-jelenetnek igen sok *ponyva* kiadása van. Itt teljességre nem törekszünk a felsorolásnál. Ilyenek pl.:

Ama Hajdanában Frissen Élő De Már Most Pokolban Kinlódó Dus-Gazdag' Historiája. Melly A' régi töredékekből öszve szedetett, s a' kegyes Olvasóknak kedvekért most újonnan nyomtatásba vétetődött. H. n. én. OSzK.

A Világ Fiának Vagy Is Az Duszgazdagnak Az Morsz Halállal Való Elmélkedése. H. n. 1786. OSzK.

A pokolban kinlódó dus-gazdag historiája melly a régi Töredékekből öszve-szedetett és a kegyes Olvasóknak az Olvasásra ujlag nyomtatásban ki-adatott. RAKkvt III. 1214. ltsz. Kanyaró bejegyzésével.

Dallamok és dallamjelzések

E kérdéstről részletesen: *Dézi*: *Comico Tragoedia* című moralitásunk koráról. Bp.Sz. 1904. 394.

Az Actus II. Scen. IV. nótajelzésének szövege (A Sziget veszésének historiája) *Mihály Deák kodexében*. (Vö. *Jenei*: A világi ir. műfajok. 12.)

Az Act. V. Sc. I. nótajelzéséhez (Magn. V. H. Delfisből Apolló feje lefüggeszt.) Vö. *Dézi* Itk 1926. 219. (Megállapítja, hogy a V. H. Valentinus Homonnay monogramja.)

Siralma a pokolbéli gazdagnak: ld. a darab forrásainál, czenkívvil Zenetudományi tanulmányok VII. 596.

A mű keletkezéstörténete

Annak ellenére, hogy a *Comico-Tragoedia* a század legnépszerűbb drámái alkotása, szerzőjének nevét nem sikerült kideríteni. *Décsi Rimay János* alkotásának tartotta, de *Ferenczi* cáfolja ezt az elméletet. (Vö. *Décsi Comico Tragoedia* című morálitásunk koráról. — *Ferenczi: Rimay János*. 209.) Az a feltevés, hogy talán *Felvinczi* volt a darab szerzője megdőlt akkor, mikor az első kiadás töredéke előkerült.

Annyi bizonyos, hogy protestánsok és katolikusok egyaránt ismerték, kedvelték: Kájoni másolja, a szebeni lutheránus iskola növendékei a század végén előadják, a XVIII. században az unitáriusok is másolják darabunkat. A dúsgazdag siralmáról szóló ének is egyaránt népszerű volt minden felekezet között.

Keletkezési idejét *Toldy, Beöthy* még a XVI. századra teszik. *Décsi* állapította meg, hogy a nótajelzések egyik fő forrása a *Vásárhelyi daloskönyv* korábbi formája. Keletkezési idejét így az 1607—1646 közötti időre kell tennünk.

Forrásai

A *Comico-Tragoedia* dráma típusában több motívum összefonódását figyelhetjük meg, melyek az európai irodalomban és képzőművészetben külön-külön is, együtt is jelentkeznek s a legkülönbözőbb változatokban élnek az európai színpadokon.

E motívumok: 1. a gazdag ember halála és túlvilági sorsa; 2. a bűnök és erények allegorizált küzdelme; 3. a dramatizált haláltánc; 4. a lélek vízió-szerű vitája a testtel. (A test és lélek párbeszéde, Visio Philberti.) Bár a haláltánc is, a test és lélek párbeszéde is színre került valóban dramatikus formában, színpadon is (ld. Creizenach I. 464 kk, I. 385. II. 472. — *Kastner* 424—425) a drámatörténet szempontjából a legfontosabb a gazdag ember halálának motívuma s az erények és bűnök küzdelme, a *Psychomachia*.

A gazdag ember haláláról szóló drámák előfutárait azokban a dramatizált XII—XIII. századi dialógusokban láthatjuk, melyek a Gazdag és a Halál, illetőleg a Gazdag és Lázár közti párbeszédekben fogalmazták meg az alap gondolatot: a földi gazdagság hiábavalóságát, s a halál előtti egyenlőséget. (*Dialogus de Divite et Lazaro*. Ld. *Walther* 124 kk. és *Kozáky* I. 221—27, 267.)

A színpadi fogalmazás a későközépkori allegorikus morálitásokban jelentkezik. Az egyházi mondanivaló mellett itt már élesen kidomborodik a társadalombíráló jelleg is. Az angol *Everyman*-dráma e típus egyik leghatásosabb képviselője. Még századunkban is volt a közönség számára mondanivalója.

(A darabnak a németalföldi *Elckerlijk* drámával való kapcsolataira, valamint a *Barlaam és Jozafát* legendával való összefüggéseire nézve ld. Creizenach I. 472 kk. — *Goedeke, Binder* idézett művei. Modern fogalmazása *Hofmannsthal*ól.)

A névtelen gazdag ember haláláról szóló drámák mellett a XV—XVI. század fordulóján megjelennek a renaissance típusú, humanista, úgynevezett „Lázár-drámák” is, ahol már nem a névtelen Akárki, hanem a bibliai Gazdag és Lázár-példázathoz fűzött, individualizált, sokszor névvel szereplő Gazdag és szegény Lázár a darab hősei. Az allegorikus apparátus sokszor háttérbe szorul, vagy egészen eltűnik; helyette a Gazdag mulatozását színczik különös elészeregettel a drámaírók. Új, élettelen, sokszor komikus jelenetekkel bővül a cselekmény, komikus szolgák, tánccsónok, duhaj mulatozók lépnek elénk e darabokban. Az olasz *Sacra Rappresentazione* (Lazaro ricco e povero), a humanista iskoladráma, a vándorszínészek repertárja egyaránt

szívesen viszi színre a bibliai parabolát. E humanista drámaterméssel *Binder Jenő* vetette össze darabunkat. (*Egy magyar Lázár-dráma és rokonai*); az újabb irodalommal kiegészíti tanulmányom (Dömötör Lázár-dráma). *Eckhardt Sándor* (*Parasztors a régi magyar költészetben*) *Lonemann Joachim* német lutheránus szerző darabjával (*Deutsche Action vom reichen Mann*. 1590) veti egybe. Irodalmát részletesen felsorolják *Goedeke*, *Nahde* és *Kretzenbacher* idézett műveikben, valamint *Creizenach* II. 137 kk.

A Lázár-drámák harmadik fejlődési periódusa a XVII—XVIII. század, s különösen a közép- és kelet-európai országok színjátszásában, az iskoladrámában, a jezsuita operában követhető nyomon, majd pedig a népi színjátszásban él tovább. A realizmusra törekvő humanista darabok után ismét az allegorikus apparátus jut fontos szerephez. A Lázár-drámát ismét az erények és bűnök allegorikus küzdelmével kapcsolják össze s így a későközépkori moralitás hagyományát újítják fel. E barokk darabok formailag is eltérnek a humanista drámák egységesebb szerkezetétől: lazán összefüggő jelenetekből álló darabok jönnek létre, melyekben haláltánc-szerű kompozícióban nemcsak a Gazdag embert, hanem különböző társadalmi osztályok képviselőit ragadja el a halál.

E témának egy másik típusában a halál elragadta áldozatok nemcsak a társadalmi osztályok, hanem egyúttal a megszemélyesített bűnök, illetőleg a hét főbűn megtestesítői. Ezekben a drámákban a bibliai Lázár is, mint egy Főbűn megtestesülése szerepel. A század harmincas éveiben már találunk a drámatípusra példát: egy jezsuita darab Kremsben 1632-ben már összeköti a gazdag halálának motívumát a főbűnök allegorikus ábrázolásával. (*Kretzenbacher* 77.) E felfogás igen közel áll darabunkhoz is, bár az összefüggés csak a szász Ispánról szóló jelenetben egészen nyilvánvaló, ahol az Ispán azonosul Crude-litással, a két paraszt pedig a két Erénnyel: Patientiával és Toleran-tiával.

Ez az azonosítás ad magyarázatot a *Comico-Tragoedia* allegorikus keretéhez: az erények és bűnök megszemélyesített küzdelméhez is, melynek a dráma többi részével való összefüggése nem egészen nyilvánvaló. A középkori moralitások e kedves tárgyának fő forrása Prudentius *Psychomachia*-ja. Már latin vetélkedés formájában rendkívül népszerű (*Walther*, i. m. 110 kk.), majd nagy népszerűsége tesz szert a nemzeti nyelvű vetélkedés-irodalomban; a bűnök és jóságok össze-vívnak a *Lobkowitz-* és *Bod-kóde*xben is. (*Horváth János* : Tanulmányok. Bp. 1956. 39.) A középkori színpadra korán bevonulnak az allegorizált erények és bűnök, a hazai humanista színpadon is feltűnnek, s az iskolai színpad egészen a XVIII. század közepéig kedveli e tárgyat. (*Kardos Humanizmus* 270—71.)

Darabunk szálai tehát igen sokfelé vezetnek, ha közvetlen előképét nem is sikerült eddig felfedezni. Motívumai közül a legnagyobb hatású a *gazdag halála, pokolraszállása, szenvedése és pokolbeli siralma*, melyben a darab társadalmi mondanivalója is a legerősebben nyilatkozik meg. Ezeket a megrázó jeleneteket másolták, terjesztették a legtöbbet. E jelenetek érdekes kapcsolatokat mutatnak a halálköltészet más motívumcsoportjaival: a *Visio Philbertivel*, az ún. „haláltáncal”, s e témakörök darabunknál korábbi más magyar nyelvű emlékeivel. (Behatcán: *Horváth Irodalmi műveltség* 197. — *Válasz Alszeghy Zsolt*-nak. EPhK 1914. 501. — EPhK 1914. 500. — *Kozáky* III. 20.) A kötetünkben más helyütt közölt, *Nádor-kóde*xbeli változat mellett a leg-érdekesebb párhuzamot *Nyéki Vörös Mátyás* közismert dialógusa mutatja. (Egy kárhuzatra szállott gazdag test és léleknek siralommal teljes egymással való keserves panaszolkodó beszélgetések. Bécs 1625. RMK I. 545.) Nemcsak tárgyában s erős társadalombíráló jellegében rokon darabunkkal, hanem versformája is megegyezik a *Comico-Tragoedia* Lázár-jelenetében használt versmértékkel. Figyelemre méltó

az is, hogy harmadik kiadása Váradon, 1642-ben jelent meg (RMK I. 734. Említi *Sándor István*, M. könyvesház 31), vagyis négy évvel a *Comico-Tragoedia* általunk ismert első, szintén váradi kiadása előtt. A Visio Philbertin kívül e jelenetek bizonyos egyezést mutatnak *Pesti György* haláltáncénekeivel s az *Ének a gazdagról* c., két változatban fennmaradt verssel is. E kapcsolat — a halálköltészet általános alapeszméin kívül, mint arra már *Horváth János* is rámutatott, néha szó szerinti egyezésekig megy. Ilyen pl. Az Actus I. Sc. II. két sora:

Vaj te bolond, bezzeg tsudáalom elmédet
Nem tudd-é ez éjjel megkérlek lelkedet? (630—31 sor)

Pesti György haláltáncénekeiben (*Dézi* kiadásában, 62. A gazdag emberről szóló részben):

Bolond ember, ma lelkedett meg kerik

Az *Ének a Gazdagról*-ban (Idézve *Thaly* Vitézi énekek és elegyes dalok. I. 337., a *Szencsey daloskönyv* után: másik változatát a lipcei kódex nyomán kiadta *Toldy Ferenc* A magyar költészet kézikönyve. I. 1855. 180):

Megszólítá ötöt Istennek anyala
Monda: Te balgatag, mely nagyot remelesz,
Tudod-e, megkérlek ma a te lölködet.

(További egyezések ld. tárgyi magyarázatoknál.)

A *Siralma a pokolbéli gazdagnak* a drámától függetlenül is tovább élt, s óriási népszerűsége tett szert, elterjedésének forrásai a drámán kívül az egyházi énekeskönyvek s a ponyvakiadványok. Megtalálható a Szelepcsényi-féle Cantus Cath. kiadásokban (1675:188, 1703:243, 1738 és 1792:216). Belekerült *Illyés István* Soltári Énekek a Magyar Anyaszentegyház vigasztalására és Halottas Énekek a Szomorú Temetések Alkalmatosságára (Nagyszombat 1693. RMK I. 1446) c. művébe is. (Vö. *Szabolcsi*: A XVII. század magyar világi dallamai. 92. és *Alszegehy*: A magyar reformáció és antireformáció temetési énekei. ItK 1916.) Közkezdveltségét a XVII—XVIII. századi kéziratok énekeskönyvekben való gyakori előfordulás is bizonyítja. Mai napig is él mint népi halottas ének (*Lajtha László*: Sopron megyei virrasztó énekek Bp. 1956. 260).

A *Crudelitas-Ispán* jelenet paraszt-ábrázolását *Eckhardt Sándor* idézett tanulmánya elemzi. A Híres Szegény Lator alakjával részletesen foglalkozik *Kardos Színjátás* 44—45 és két tanulmányom: *Dömötör Lázár-dráma és Irodalom és folklór*.

A Híres Szegény Lator ábrázolása nem egyértelmű. Mintha itt az úri morál és a népi szemlélet megütkezésének lennének tanúi, s az író maga sem tartaná annyira bűnösnek a szegény útonállót, mint a gazdag bűnösöket; a Gazdagot és az Ispánt. A vallásos moralitás írója a darab jellegénél fogva ugyan nem mentheti fel, de mentségül sok mindent felhoz. Az osztrák barokk drámák is ismerik a könnyelmű katona, vagy ifjú alakját, akit azonban a halál intése jó útra térít, vagy az égiek közbenjárása megment a pokoltól. (Vö. *Spiess*: *Jedermann*, i. h.) E jelenet párhuzamait a későbbi magyar betyárköltészetrel részletesen elemzi *Irodalom és folklór* c. tanulmányom.

A műfaj kérdése

A *Comico-Tragoedia* műfaja körüli vitás kérdések közül az eddigi kutatás, különösen *Kastner Jenő* tanulmánya: *Az első magyar opera* már sokat tisztázott. Régebbi kutatásunk ugyanis kétségbevonta, hogy a *Comico-Tragoedia* ad notam jelzései tényleg énekelt szövegre utalnak, s nem mint pl. *Bayer* hitte, a versmérték jelzésére. *Kastner* figyelmeztet régebbi irodalomtörténetírásunk tévedésére, mely a

Comico-Tragoediát az elveszett későközépkori moralitás egyetlen ráánk maradt képviselőjének tekintette, s nem ismerte fel, hogy az a korabeli barokk allegorikus dalmű jellemző magyar példája. *Kastner* a század két *Comico-Tragoediáját* a XVII. század fejedelmi, főúri udvaraiban dívó intermezzókkal, kisoperákkal veti össze. Tanulmányomban (Dömötör Lázár-dráma) az olasz példák mellett rámutattam arra, hogy a hazai gyakorlattól sem volt idegen az ilyesmi: hiszen a XVII. század fordulóján a vers és dallam összetartozása hazánkban még elég szoros volt. A Vett-jegyzőkönyvben szereplő Prológus előtt is nótajelzés szerepel, s dallammal maradt fenn a gazdag pokolbéli siralma is. Hogy a külföldi drámaterméstől sem állott távol ebben az időben a Lázár-drámák zenei feldolgozása, azt igazolja *Andreas Fromm* 1649-ben Stettinben kinyomtatott darabja: *Actus musicus de Divite et Lazaro* (*Kretzenbacher* 73). — *Kastner* párhuzamként említi a test és lélek vitájának megjelenített változatát is: *Rappresentazione di Anima e di Corpo. Nuovamente posta in musica dal Sig. Emilio del Cavaliere*, melyet Rómában, 1600-ban adtak elő. A barokk opera rendkívül kedveli az allegorikus megszemélyesítéseket, s a pokolnak s lakóinak színpadi ábrázolását is. A *Comico-Tragoedia* műfaji megjelöléssel bővebben foglalkoznak tanulmányaim: Dömötör Vigjátékok 25–26. és Dömötör Lázár-dráma. (Részletesen ld. még Creizenach II. 8. és *Herrick*, i. m. 313 kk.) A tragico-comoedia és comico-tragoedia kifejezések a XV–XVI. század fordulóján kerültek az irodalmi köztudatba, mégpedig *Plautus Amphitryójához* írt előszavának tréfás terminus technicus nyomán. A kora renaissance drámaelmélete, mely főként *Diomedes* és *Donatus* definícióján alapult, túlságosan merevnek bizonyult a közizlés számára, s a középkori misztériumok és moralitások példáján felnőtt színpadi íróknak és közönségnek jobban megfelelték a vegyes műfajú színpadi művek, mint az antik szabályokat szigorúan követő tragédia és komédia. A XVI–XVII. században a tragikomédia lesz a legkedveltebb színpadi műfaj, mely lehetővé tette a tragikus s tréfás elemek vegyítését, főrangú személyek és istenek, valamint történeti tárgyak szerepeltetését olyan darabokban is, melyek szerencsés kimenetelűek voltak, a komiko-tragédiában viszont megengedte komikus jelenetek, s „alacsonyabbrendű személyek” felvonultatását tragikus befejezésű játékokban is. Különösen szükség volt ezekre a terminus technikusokra az antik komédia és tragédia fogalmába semmiképpen nem illeszthető daraboknál, mint a pásztorjáték, vagy az allegorikus-mitológikus ünnepi játékok. *Comico-Tragoediának* nevezi pl. *Schöpfer* az erények és bűnök küzdelméről szóló darabját (*Voluptatis ac Virtutis pugna, comoedia tragica et nova et pia*. 1546). Ugyanígy nevezi *Grimald* *Christus redivivusát* (1543) *Tragica-comoediának*. (Creizenach II. 98, 143.) A terminusok magyarországi használatához ld. *Alszegehy*, EPhK 1935.36.—Dömötör Vigjátékok 26. — *Lucas a S. Edmundo* szerint a comico-tragoedia: drama actionis levioris et illustris, a laetitia ad luctum terminatum.

Dramai szerkezet, jellemábrázolás, verselés

Az előbbiekben már utaltunk arra, hogy a dráma két fő motívuma: az erények és bűnök allegorizált küzdelme és a dramatizált „haláltánc” nem illeszkedik szervesen össze (kivéve azt a jelenetet, ahol a Crudititás: Ispán, Patientia és Tolerantia: Parasztok azonosítást logikusan keresztülviszi). Ennek következtében a drámai szerkezet néha széteső. Ennek ellenére a század magyar nyelvű drámaírásának egyik kiemelkedő alkotása. Néhány vonással a jellemzőt, a tipikusat tudja megragadni: a három bűnös alakja élesen rajzolódik ki az allegorikus erények és bűnök háttéréből. Társadalomszemlélete legvilágosabban a Gazdag-Lázár jelenetben nyilvánul meg, hangja itt szenvedélyesen ostorozó, néha megrázó költőiségű. Verselése ha nem is egyenletes, általában sikerült, s hibátlanul követi a változatos mértékű dallamjelzéseket.

A Comico-Tragoedia előadásáról

A dráma első ismertetői általában kétségbevonták, hogy előadásra szánt darab volt. Bayer pl. így ír róla: „Mint moralitás, sokkal magasabb fokon állott, semhogy népi előadásra gondolhatnánk — mint iskolai dráma pedig olyan formákon belül mozog, melyek akkor már túlhaladott álláspontot képeztek. Inkább irodalmi kísérletnek mondhatjuk, egy idejét múlt formán belül, de melynek nincs egyéb célja, mint hogy olvasmányképpen hasson.” (Bayer Drámairodalom 26.) *Kastner* így ír a század két *Comico-Tragoediájáról*: „Kétségtelen tehát, hogy ezek a darabok eredetileg nem olvasásra, hanem éneklésre voltak szánva s ha szerzőjük talán nem is gondolt előadatásukra, ilyen hatás alatt dolgozott.” (Az első magyar opera. 425—26.)

A XVII. század első feléből nincs adatunk a dráma előadásáról, viszont későbbi időkből vannak bizonyítékaink mind iskolai, mind népi előadására vonatkozólag. Mint *A magyar Lázár-dráma nagyszzebeni előadásához* című tanulmányomban kifejtettem, a Vett-jegyzőkönyvben fennmaradt verses prolóógus azt bizonyítja, hogy a XVII. század kilencvenes éveiben (valószínűleg 1694-ben) a nagyszzebeni magyar iskola növendékei előadták, mégpedig *Zábánus János* (Sachs von Harteneck) nagyszzebeni követ és királybíró, a szászok grófjának Nagyszzebenbe való visszatérte tiszteletére. A Vett-jegyzőkönyv *Vett János György* nagyszzebeni diáknak az 1690-es évekből származó feljegyzéseit tartalmazza. (KE 970 sz. kézirat.) Itt szerepel a *Cantio ad Hungaricam Comediam* című nótajelzéssel ellátott verses prolóógus, mely egy magyar komédia szereplőinek nevét sorolja fel. A prolóógus a darab címét nem tünteti fel, de kétségkívül a *Comico-Tragoedia* előadásáról van szó, mert a szereplők azonosak a *Comico-Tragoedia* szereplőivel, s még a sorrend is nagyjából követi a drámában való előfordulást. A név szerint nem említett ördögökről nem szólva, 6 szereplő hiányzik csak a *Comico-Tragoedia* 35 szereplőjéből. A Vett-jegyzőkönyvből azt is megtudjuk, hogy az előadás *Zábánus házában* történt.

Természetesen a *Comico-Tragoedia* nem az egyetlen Lázár-dráma, amelyet hazánkban a XVII. században előadnak. Egy német nyelvű Lázár-darab előadásáról Sopronban az ötvenes években hallunk, majd Brassóban 1665-ben, 1673-ban is előadnak Lázár-drámát. (Vö. *Pukánszky*: Geschichte des deutschen Schrifttums in Ungarn. 1931. 367. — *Gyárfás*: Adatok az iskolai dráma történetéhez. EPhK 1910. 308 kk.) Ezeknek szövegét azonban nem ismerjük. Brassóban 1703-ban is adtak elő Lázár-drámát. (*Dück*: Gesch. des Kronstädter Gymnasiums. 39.)

A XVIII. században is szerepel az iskolai reperctoárban, a magyarországi német népi színjátszásban pedig századunkig kedvelt téma. (Ld. Ernyey—Karsai i. h.)

A csíksomlyói misztériumokban is hasonló tárgyú jelenetek fordulnak elő.

A Comico-Tragoedia népi továbbélése

Népi előadására vonatkozó adataink e századból származnak. Székelyföldön a II. felvonást — a Lázár-drámát — adták elő a II. világháborúig, feltehetőleg a ponyvanyomtatványok szövege nyomán. *Kocziány László* 1944-ben Mádéfalván (Siculeni) jegyzett le egy népi változatot, melyet húshagyókedd estjén legényekből álló csoport mutatott be. *Volly István* a gyergyóalfalui változatot tette nyomtatásban közzé. (Gyűjtők: *Domokos—Volly*. Népi játékok III. 37 kk.) A kötetünkben közölt változat Gyergyóditróban került előadásra, már a század eleje óta. A *Comico-Tragoedia* II. felvonásának erősen rövidített változata, szereplői: két vendég, a Gazdag és felesége, Lázár, a Halál, Ábrahám, Két Ördög, Pulutor, Sátán és Angyal. Félig prózában, félig énekelve

került előadásra, farsang idején. Előadták ezenkívül Udvarhely megyében is. Népi elnevezései: *Dúsgazdagolás*, *Ördög-farsang*. *Bálint Vilmos* a népies változatok alapján katolikus színezetű drámát írt darabunkból.

Bibliográfia

- TOLDY FERENC: A magyar költészet története. Pest 1854. I. 223—24.
GOEDEKE, KARL: Every-Man, Homulus und Hekastus. Hannover 1865.
SZÍVÁK IVÁN: A magyar dráma kezdete. Bp. 1883. 37—39.
BAYER DRÁMAIRODALOM I. 19 kk.
BINDER JENŐ: Egy magyar Lázár-dráma és rokonai. EPhK 1898. 19 kk., 97 kk., 221 kk.
DÉZSI LAJOS: Comico-Tragoedia című moralitásunk koráról. BpSz. 1904. 118 köt. 383 kk.
SEPRÓDI JÁNOS: A Kájoni-Kódex irodalom s zenetörténeti adalékai. ItK 1909. 144.
FERENCZI ZOLTÁN: Rimay János. Bp. 1911. 209.
JÉNÁKI FERENC: Kájoni János énekes könyve és forrásai. Kolozsvár 1914. 52—53.
HORVÁTH JÁNOS: Válasz Alszeghy Zsoltnak, egyszersmind újabb adalék a gazdagról szóló Énekhez. EPhK 1914. 501.
ALSZEGHY ZSOLT: Ének a gazdagról. EPhK 1914. 500.
ALSZEGHY 163—216.
FERENCZI ZOLTÁN: Petrovay Miklós énekeskönyve. ItK 1916. 218.
ALSZEGHY ZSOLT: A magyar reformáció és antireformáció tetemes énekei. ItK 1916. 17—18.
CREIZENACH, I—III. Címzavak: Lazarus, Everyman.
WALTHER, H.: Das Streitgedicht in der lat. Literatur des Mittelalters. München 1930. Quellen und Untersuchungen zur lat. Phil. des Mittelalters. Bd. V. Heft. 2. 110 kk.
KASTNER JENŐ: Az első magyar opera. Klebelsberg Emlékkönyv, Bp. 1925. 419—26.
PÉSTI GYÖRGY haláltáncéneke Holbein képeivel. (Bev. ellátva közli Dézsi Lajos.) Bp. 1927.
NAHDE, ERNST: Der reiche Mann und der arme Lazarus (Lucas XVI. 19—31) im Drama des 16. Jahrhunderts. Diss. Jena 1928.
JENEI FERENC: A világi irodalmi műfajok kéziratos énekeskönyveinkben. Bp. 1929. 12.
BÁLINT VILMOS: A Dúsgazdag. Cluj 1932.
DOMBI 132 kk.
ERNYEY—KARSAI II. 437 kk.
KOZÁKY ISTVÁN: A haláltáncok története. I. Bp. 1936. 102—103. III. Bp. 1941. 84—88. — II. Bp. 1944. (Bibliotheca Humanitatis Historica, I., V., VII.)
VOLLY ISTVÁN: Népi játékok III. Bp. 1938. 37 kk. (Gyergyóalfalui Dúsgazdag).
HORVÁTH IRODALMI MŰVELTSÉG 197.
KRETZENBACHER, LEOPOLD: Die steirisch-kärntnischen Prasser und Hauptsündenspiele. Österreichische Zeitschrift für Volkskunde. Bd. 50. Wien 1947. 67—85.
ECKHARDT SÁNDOR: Parasztsors a régi magyar költészetben. IT 1951. 149—150.
SZABOLCSI BENEC: A XVII. század magyar világi dallamai. Bp. 92.
SPIESS, KARL: Jedermann. Jahrbuch des Öst. Volksliedwerkes. Bd. 3. Wien 1954. 129 kk.
DÖMÖTÖR I LÁZÁR-DRÁMA
KARDOS SZÍNJÁT SZÁS 24—25., 26., 47.
DÖMÖTÖR TEKLA: Irodalom és folklór. Az ELTE

Évkönyve, 1955. Bp. 1956. 236—40. (Angolul: Literature and Folklore. Annales Univ. Scient. Bud. de Rolando Eötvös Nominata. Sectio Philologica, Bp. 1957.)
 HERRICK, MARVIN T.: Tragicomedy. Urbana 1955.
 LAJTHA LÁSZLÓ: Sopron megyei virrasztó énekek. Bp. 1956.
 Divadelné Hry Pavla Kyrmezera. (Szerk. Milena CESNAKOVÁ-Mihalcová). Bratislava 1956. (A cseh Lázár-dráma.)
 DÖMÖTÖR TEKLA: Történeti rétegek a magyar népi színjátszásban. Ethn. 1957. 253—69.

Szövegkritikai jegyzetek

- 836 töredékes, kiegészítve L. szerint
 840 töredékes, kiegészítve L. szerint
 841 töredékes, kiegészítve L. szerint
 861—871 töredékes, kiegészítve L. szerint
 1165 „üljünk sort” = *Alszeghy* olvasása szerint: *tort*
 1475 kiegészítve L. szerint
 1566 töredékes, kiegészítve
 1800 „vohasson” feltehetőleg sajtóhiba
 1814 itt megszakad a kézirat. A következőkben L-nek az OSzK-ban levő fényképmásolatát használtuk

Nyelvi jegyzetek

- Scena prima, habet actus quinque* . . . stb. = Első felvonás, öt jelenete van. Ebben az öt jelenetben ezek a személyek vannak
Ad notam Lyricam Odes . . . = az „Ime mclly ujság” kezdetű ének dallamára
 137 *kordé* = hiábavalóság, hiábavaló beszéd
 152 hadd *appellálja* = szólítsa meg
 169 *Nota Odes Militaris* . . . stb. = a Segítségül a’ nagy Istent kezdetű katonanének dallamára
 202 *Appellálja* Vitiumot = idézze meg
 347 *mazuridnak* = földönfutóknak, csavargóknak. (*Alszeghy* más uradnak-ra javítja.)
 491 ugyan *megposdulék* úgy szánom szegényeket = felhevülék
 501 *kajonlom* = irigylem
 628 bár ne *sápolódjál* = panaszkodjál
 654 *valamegyjünk* = *Alszeghy* itt a XVIII. századi szöveg szerint javítja: szolgáljunk
 722 *hamartok* = *Alszeghy* ezt is sajtóhibának veszi, a XVIII. századi szövegben is javítva *hijjatok*-ra
 797 *rököljed* = rököl, hangosan sír
 837 *sér* = fáj
 857 *Nota eiusdem, vel* = ugyanarra a dallamra, vagy
 922 Oh Uram *kesorülj* = könyörülj
 957 másnak többé hogy nem *órálsz* = könyörögsz
 981 *In Quo Lessus Divitis infernalis decantatur* = szerző maga fordítja a következő sorban
 1062 *kis selyébe* = koporsóba
 1071 *sinár* = fősvény. (*Alszeghy* ezt is hitván-ra írja át.)
 1167 *topor* = közelre ható kézi fegyver (csákány, balta stb.), melynek nyelében lövő alkalmatosság foglal helyet
 1180 katonáson *lejtöt járunk* = táncot
 1253 *Mendacium* = hazugság
 1275 jól *köppentettél* = hörpentettél
 1407 *durum*-parasztok = *Alszeghy* ládd Uram-ra javítja
 1439 *pántolódik* = veszekszik
 1452 *sititnak* = sajtóhiba lesz fititnak helyett (orrot fintonít)

- 1502 *Ám akar-megyj* = *Alszeghy* akár magad-ra javítja
 1698 *franczu* = francia betegség, vérhaj
 1699 *sérés* = sérv; *folyasó* = folyás
 1700 *aréna* = vesekő, veséhomok
 1733 *Tartozzál!* itt = *óvakodjál!*
 1787 *Providentia* = Gondviselés
 1797 *szekernye* = csizma

Tárgyi jegyzetek

- 630—631 Párhuzamos helyei *Pesti György* haláltáncénekében (*Dézi* kiadása 62) és az *Ének a Gazdagrul* c. versben. (*ld. darabunk Forrásai* alatt.)
 925—953 Egy svájci darabbal (Der reiche Mann und arme Lazarus. Zürich 1529) egybevetette *Kozáky* (III. 85—86.)
 1590—93 *Pesti* haláltáncénekében (55).
 En nem twdom te mich'oda allatt wagy Bizoni mondom hogy te sem wag' sem nem wagy, Elő allatt azt hyzem hog' te nem wagy, Mertt az élettnek te meg foztoya wagy.
 Chiwdalkozom myertt te ily erős wagy
 Ha sem ördög sem angial tudom nem wagy

38.

CONSTANTINUSNAK ÉS VICTORIANAK EGYMÁSHOZ VALO
IGAZ SZERELMEKRŐL IROTT COMOEDIA

1648

Comoediában szollo személyek

CONSTANTINUS	Hetruriai nemzetes nembül valo Urfi.
ACHATES	Constantinus jo-akaro meg hit társa.
AIAX	Ur rendbül, maga felöl tehetségénél nagyobb tulajdonito Iffiu legény.
GASTRODES	Aiax szolgája.
LEONORA	A Hertzegnek maga udvarában felnevekedett Attyafia.
VICTORIA	A Hertzeg leánya.
ANTIGONUS	Thessaliabélyi Hertzeg.
HECUBA	Hertzegné Aszony.
ANTENOR	Pamphiliai és Mauritiai Marcellus Hertzeg követei.
SYLENUS	
PELYDES	Constantinus és Victoria Hajos mestere.
VENUS	Cypriabélyi királyné, szerelemnek Isten Aszonya.
CUPIDO	Venusnak vilagtalan kis fia.
DROMO	Achates szolgája.
ANTRADES	Antigonus udvarában levő Hofmester.

*

Comoediában lévő halgato személyék.

PHYLERGUS	Achates szolgája.
IPHIS	Victoria udvarlo leánya.

ACTUS I.

SCENA I.

CONSTANTINUS: Ó Jupiter, ki vagy Mennynek és földnek Istene, mi dologh lehet az, hogy engemet ilyen igen elhagyal? felöled való vélekedésemben családkosztam, mert azt reménlettem, hogy te légy föbb, és te birtokod alatt legyenek mind az egyéb, Éghben, feöldeön, vizekben, Pokolban lévő Istenek; De most látom, hogy vagyon más Isten, Venusnak kisfia Cupido, kedv szerzeő, inkább a' hitegető és gyönyörüséghben élhető, mondgyam sok nyughatatlanságokban ejteő. De mi seb lehet ez? micsoda tűz? micsoda eltürhetetlen kin? mely mia sem nappal nem nyughatom, sem éyel, az sok rendbélyi gondolkodásim mia nem alhatom, és elfarat testemet sem nyugtathatom. Ha nem szerelem, micsoda tehát az mit érzek? De ha szerelem? Az Istenért micsoda? és mely nagy dologh lehet ez? Ha io? honnan lehet, hogy ily kemény és halando? Ha gonosz? miérth hogy kinlodása oly édes? És ha magam akarattyából égek, honnan jü az siralom és banath? Hogy ha pedig kéntelenséghből mielem? mi haszna, hogy siranokozom és kesergek? Ó te eleven halal, ó vigasságh szerzeő gonosz, miképpen lehet én raitam oly nagy hatalmod, ha nem egyezek vélek. De ha kedvem ellen nincsen, ok nélkül is hamissan panaszkodom. Az széles tengernek habjai, és veszedelmes haboruja közöt, igen kicsin hajocszában vékony erővel, kormány nélkül tanaltatom; Az hajocska penigh oly könnyü és üres okosághval; Tudatlansághval penigh oly rakot és annyira megh terheltet, hogy mit kellessék cselekednem nem szintén tudhatom. Mert ime természet ellen, az nyárnak közepin reszketek, és télyi időben veritétkezem. Ó Cupido, látom, hogy az eltürhetetlen nyakamon léveő igát el nem vethetem, és csak gyötrödöm. Mert tudom, minden kinom hiaban hogy vagyon; mert hogy nem reménlhetem, seöt el sem hihetem, engemet Victoria hogy szereshessen. Ah, ah Victoria, Antigonus Uramnak szerelmes szerelmes egyetlenegy leánya, ki te volnál bús, és megh hervat nyomorusághban fertengeő szivemnek vigasztaloja. Régutatul fogvast hallottam, hogy az szerencse próbálván volna io. De semmiképpen fejemet rea nem vethetem, modot sem tudok, mely

40 által, igaz buzgo szivbeli hozza valo szerelmemet jelenthetném
megh. Mert ha eszemben jut Itonahoz méltán hasonlithato
szépséghe; Penelope ékes szüzessége; jo maga tartása;
mézzel folyo nyajasságos beszéde, nem hogy apadna bennem
az gyötrelém, de söt naprul napra inkább árad és eörögbedik.
45 Ó te minden ...atoknak kegyelmes Ura Cupido, mutasd
kérelek jovoltodat, az én szerelmes Victoriamhoz is, és mivel-
hogy én bennem erő hatalmodat megh jelentetted, könyörgök
törödelmes szivel te néked, adgyad azt érnem, hogy lehessen
eő is, rövid nap mulvan, az te szolgáló seregednek számában.
50 Valami dologh lehet, de ahon latom szokássa felet szomoruan
tarsomath Achatest; nyilván én kintem néki sincs igen jól
dolga. Eleiben mégyek, akaratom ellen is jo kedvet mutatván,
ez által is, bennem lévő, foitogato és szörnyön nyomorgato
faidalmot eltitkolván.

ACTUS I.

55 SCENA II.

Achates, Constantinus.

ACHAT: S-vallyon, ó Istenek, leheté az forgando, jégen allo, csalard
szerencsének egy hétigh valahon, állando residentiaia, és
60 tökéletes mulatása. De mire vélyem Constantinusnak it
létit?

CONST: Maid meg szollitom. Egésséggel Achate Atyamfia. Banatod-
nak okát tudni, ha lehet és képes, akarnám.

ACHAT: Nem bánkodom, hanem csak ez vilagban léveő néminémü
dolgokrul, viszont magam, keserves és szomorusagokkal megh
65 környékesztetet állapotom felöl is gondolkodasimval elmél-
kedem.

CONST: Szokasoddal ellenkező, mostani csak nem sirankozo banatod;
nem tudom micsoda idő és minemő napok ez jelen valok,
70 holot csak eők szerzék benned ez számnélkül valo fohasz-
kodást.

ACHAT: Ne kérdezd édes tars, fohaszzkodasimnak okát, ne is légyen
erre gondod, ne neveld ezáltal nyavalyámath.

CONST: Vay igen is gondolok, mert lehetetlen, bánátos lévén, én
75 vigh lehessek. Mit fohaszkodol? és miért szomorkodol? Mit
halgatsz? szoly kérelek?

ACHAT: Vagyon oly dolgom, mely szivemet haborgattia, foit, és
kinoz, mellyet néked megh jelentenem, haszontalannak
lenni itélem.

CONST: Annak előtte semmi titkunk egymásnál elröitve nem volt,
80 mert tehát esztet eltitkolni akarod, holot semmibül veled
ellenkezni nem latattam. En mindetkoron megh hit jo akaro

- baratomnak tartottalak; ne fély én tülem Achate, arulod nem lézsek, bizvást megh mondhatod.
- ACHAT: Igaz baratom vagy, megh is beszélhetném, de félek raita, hogy csak hiaban, söt előszamlalása niomorusagomnak, keserüségemnek öregbitésére lézsen; kit nem kívánsz tudom. 85
- CONST: Mit tucz belé, ha egyébbel nem is, telam tanacsal, avagy biztatással kedveskedhetem, s-ha nem használatok, eörize-nek az Istenek hogy árcsak.
- ACH: Nem mondhatom megh mi légyen. 90
- CONST: Talam kétes vagy baradsagomban, avagy ellenségednek és nem attyadfiának (holot semmi gonoszt eddig bennem nem tapasztalhattál) lenni itélszé?
- ACH: Az Istenek csak az gondolatokat is, tavosztassák tülem. Latom nem lehet egyéb benne, és meg kell mondanom, noha 95 elvégesztem volt magamban, keserüségemnek okát, senkinek megh ne jelencsem. De az hozzád valo igaz baradsagomnak nogatásából, ime megh beszéllem.
- CONST: Eröm felet akarom.
- ACH: Cupido, Venusnak vilagtalan mezeitelen kis fia szabadsa-gombul kivévén, eörökös rabjáva tött. 100
- CONST: Kí eördeogh? és mint ércsem én azt? Vitéz ember lévén, kis marczona keze által foglyá estél? lám it vagy?
- ACH: Noha it látz: De mind az által ki szabadulhatatlan rab vagyok.
- CONST: Semmi vasat, sem kezeden sem penigh labodon nem latok. 105 Én bizonyára rabsagnak semmi jelét raitad lenni nem aranzom. Avagy talam csak tréfalsz? és udvari szokás szerint ez által mulatod idödet. De micsoda ember lehet az, a kitt nevezél?
- ACHAT: Nem ember, hanem Isteneknek Urok, és mind ez világban lévő embereknek és allatoknak, akarattyok s-kedvek ellen is parancsolója és igazgatoja. 110
- CONST: Ennek sem hallottam volt mégh hirit, hogy oly Isten lehes-sen, mely Jupiterrel és az teöbbs Istenekkel, csak egyenleö lehetne is méltosággal, nem hogy birna; hanem ime most te tüled. 115
- ACH: Szintén azt banom én, hogy nem csak hallottam, de tudom s-esmérem is, és hogy terhének viselésére elszenvedhetetlen igáját ream vetette.
- CONST: Micsoda könyörülhetetlen Isten lehet az? 120
- ACH: Cypriabélyi kiralyné Aszonymnak allapattiában kiseded, de hatalmában nagy fia.

- CONSTAN: Ha oly kicsin, lehetetlen nagy ereje, miért félsz tüle?
- ACHAT: Mezitelen.
- 125 CONST: Nem Cupido, hanem Miseria avagy Paupertas lehet az, a' mely magaval is jötehetetlen, ruházat szerzésére elégtelen is.
- ACH: Vak, semmit sem lát.
- 130 CONST: Hogy használhat az tenéked, ha vilagtalan, és ez vilagon jelenlétedet nem tudgya: miként fogott meg tehát, ha az vakot más szokta vezetni: ha oly erős Isten, vezeték nélkül nem szükölködnék.
- ACH: Szarniai vadnak, nyila és kezia kezében, mellyel megh sértette szívemet, sőt lelkemet is megh sebesíté.
- 135 CONST: Szerencsére nem tanalhat megh. És mint érzem én azt hogy tégedet soha nem is latván, szivedet megh lötte? Hon az seb? Semmi faydalmat eszemben nem vehetem, sem vérednek ki folyássat nem lathatom. Csudalható természetű és cselekedteteő Isten lehet az, mely ha megh lövi is szivedet, megh nem halsz tüle, és ha fogoly vagy is, szabadon jársz mindenüt. Kérlek tanics megh ez Istennek, ki gyermeknek az én ítéletem szerint mondható inkább, ösméretire.
- 140 ACH: Constantine, barátom, latom hogy beszédimet, és oránkint, seőt minden szempillantásban, szenvedő, keserüségghes faldalmimoth, el hinni semmiképpen nem akarod. Kivánnam hogy ezen, hatalommal egyebeket felől haladot Istennek ösméretire megh tanithatnálak. Azért jól rea halgas beszédimre, és ime minden rendit néked eleő számlalom állapotnak.
- 145 ACH: Constantine, barátom, latom hogy beszédimet, és oránkint, seőt minden szempillantásban, szenvedő, keserüségghes faldalmimoth, el hinni semmiképpen nem akarod. Kivánnam hogy ezen, hatalommal egyebeket felől haladot Istennek ösméretire megh tanithatnálak. Azért jól rea halgas beszédimre, és ime minden rendit néked eleő számlalom állapotnak.
- 150 CONST: Eörömet hallom ki légyen az, mely mind Isteneknek, s-mind embereknek akarattya és kívánsagha szerint, néha édest, csak alhatatlanul, néha az ellen parancsol.
- 155 ACH: Az mint annak előtte is megh mondam, Venusnak, Gnijdus, Paphus, és Cypriabélyi kiralyne Aszonynak vagyon, egy okossággal ellenkező, szépséggel ekesitet, meztelen és vilagtalan kis fia, mely Cupidonak neveztetik, kezein, karjain és labain szárniai vadnak, egyik oldalan kardgya, masikan nyilakkal megh rakot puzdrája és tegze, egyik kezében kezia, masikban peniglen langozo tüze.
- 160 CONST: Csuda Isten lehet ez: De mivelhogy szarnyai vadnak, telam mesze utra fel készült Mercurius az Isteneknek böles és gyors okos követek.
- ACH: Nem az.
- CONST: Én ezt okosságomval semmiképpen megh nem foglalhatom, szükséggh azért, minthogy kegyelmes és hatalmas Istened

- hogy esmérjed; melynek magyarázattját örömet hallom 165
 én is.
- ACH: Az kardot férfiakra, tüzet Aszonyok ellen, kéziat és nyilait
 penigenten oktalan allatok ellen viselyi; szarnyai vadnak
 azért, hogy az éghben rebdesö madarakat is elérhesse. Mezite- 170
 len és ruhatalan, vízben és tengerben lévő csudakat és alla-
 tokat könnyen és kevés munkával, uszással elhadhassa, biro-
 dalma ala holdoltatván magához szelidithesse. És ha valami
 elmételen dolgoth mivel is, gyermekségének nem vétéknek
 tulaydonityák. Mert az Istenekkel is jadczik, és tréfa eör-
 vével szokta eöket megh birni, és igája ala haytani. 175
- CONST: Mint ércsem én ezt? És miként vehetet ki szabadsagodbul,
 melyben mind ez ideigh gyönyörüségessen forgottal.
- ACH: Latom és veszem eszemben, szerelem voltában, tudatlan-
 sagodat. Azért im rend szerint megh beszéllem: Cupido
 szerelem Isten Aszonyának, egyetlen egy kis fia, ilyen okon 180
 tört foglyára. Tudom esméred.
- CONST: Kitt?
- ACH: It az Udvarban.
- CONST: Mely kinyeres társunkat.
- ACH: Nem azt, hanem egy szép szüzet. 185
- CONST: Sokat tudok én itten, nem csak egyet.
- ACHAT: Az sok közzül egyik.
- CONST: Mellyik, mond megh?
- ACHAT: Penelopehez hasonlo.
- CONST: Victoria, Urunknak szerelmes leanyaé? 190
- ACH: Nem az. Mert nem csak Penelopet, de mégh Ilonát is szép-
 séggel felöl haladgya.
- CONST: Iphis?
- ACH: Mégh sem az.
- CONST: Victoria után, én iteiletem szerint, nincs szebb Leonoránál. 195
- ACH: Ah!
- CONST: Mit fohaszkodol? Telam ez az?
- ACH: Igen az, és ez az én szeretöm, kit nékem Cupido, mint Solyom-
 nak az praedat megh mutatván, raita meg fogot, s-láb
 szijat, avagy inkább lantzát ream vetette. 200
- CONST: Mihez valo képest mivelted? vagy cselekedtetted az gyalaza-
 tot raitad?

- ACH: Jo hir, tisztességh, josagos cselekedet, jo erkölcsének tündeklése, szép szüzességének böcsülhetetlen fényessége, és
205 dragalatos éltető angyalyi nyájassag, mind azok az én otvanyomnak, és gyönyörködtető plantamnak gyükerei, melyért attam magamat.
- CONST: Még sem értem mit akarsz; Ne tagad, bizvást beszély és világosb értelemmel szolni hozzám ne légy idegen.
- 210 ACH: Nem igen régen Cupidonak akaradtiabul, izgatasából, Venusnak tanacsából, csudalatos-képpen szerettem meg Urunk Udvarában lévő Attyafiát Leonorát, mely engem titkolhatatlanul nogatván, emina nap kertben együt létünkör meg jelentém néki; tehát ime eö is, kinek értésétül én üres voltam,
215 nem külömben gyötrödöt hozzam valo szerelmében. Azért im mostánsagh immár rabjai vagyunk Cupidonak, és kívánám aztot, gyakorta hogy szemben lehetnénk, és egymás sebé, hol szép szonkal, hol nyájjas ölelgetésinkel, hol gyönyörüséges tejel és édes mézzel folyo csokjainkkal egymás tűzét,
220 ha nem othatnank is, de enyhithetnénk. És ime azon buskodom, bankodom, egynehány naptul fogvást véle szemben nem lévén, jo szerivel nem is lathattam.
- CONST: Ezé csak szomorusagodnak, rabsagodnak, és megsebesedet, az mint mondod szivednek faidalma? Meg bocsás, hogy így szollok, de bolondságh, nem is illik, hogy szerelemnek így igen rabol hadgyad magadat. Ennyi gyötrödésednek busulasodnak mi haszna vagyon kérlek? semmi.
- ACH: Egészes levén, betegnek vay mely könnyü tanacsot adni. De ha ezen nyavalya bantana, masképpen szolnál hozza.
230 Mi viszen téged erre, hogy esztet beszéled. Hallottad kétsegh nélkül, sok vitéz embereket, kiralyokat, Csaszarokat, szerelem által hogy megh gyözetettek voina, és hogy az mia sok varas, Orszagh, és egynehány ezer ember Ilonaért is veszet légyen, legyen példa bár csak Troja is, melynek historiáját jól tudom olvastad.
- 235 CONST: Latod, az miként keresték, úgy vették hasznát is. S-vallyon szép dologh volté az, hogy Ilona mia egész Phrigia Orszagh elvesze, és szép tekintetü Troja, földigh elrontatot. Én mint barátomnak javát s-elömenetit igaz szivbül kívánván, ezen gondolatodat félre vetvén, hogy el hadgyad, és tüled eltavosztasd, kerlek s-intlek is; az szerelemnek ellent mondgy; en az tanacs; kévés ideigh valo gyönyörüségért, ha az is, az mint mondod, ne fogyazd erödet, és ne veszesd elmédet.
- ACH: Jo az tanacsod, ha megfogadására rea birhatnám magamat. El hid, könnyü az elkezdés, de nehez az igaz szeretettül elválni,
245 modnélkül el csak hadni. Ha eszemben jut Leonoranak igaz szerelme, nem hogy el hadnám, seöt érette mindenféle

- nehéz faidalmo kinokat, és ugyan halalt is szenvednem kész
volnék. Valamigh éltetnek Istnek, de semmiképpen el had-
nom, és szereleme nélkül élnem nem igyekezem. Cupido 250
sulyos, de hiszem, mégh sok iokot hozó igáját, mellyet ream
vetet, eörömet elviselem. Tudom aztot, hogy nem csak én,
de eö is hasonló tüzzel langoz és gerjed hozzam szerelmében.
Azért ezen dologrul halgas kérlek, mert lehetetlen, oly ember
tanaltassék, halál kivül, ki minket egymastul elidegenit- 255
hessen.
- CONST: Hiaban latom minden beszédem, jora vezérlö tanacsom,
hasznos oktatásom, és Attyafiui intésem. De mintazaltal
egyet kérdek tüied. Tudodé minden dolgainkban, tisztességet,
avagy az hasznost gondollyuk megh. 260
- ACH: Ugy vagon, azt sok szoval nem is ellenzem.
- CONST: Vizsont az mi cselekedtünk, avagy csak azon haszonért,
vagy penigh tisztességért vagon.
- ACHAT: Az ellen sem szollok.
- CONST: Az szerelemben mi vagon tehát, haszoné, vagy tisztessé- 265
gednek előmoneti, ad értésemre kérlek?
- ACH: Mind az haszon, s-mind az tisztességh, bövségessen megh
tapasztaltathatik az igaz szeretetben.
- CONST: Eörömet hallom.
- ACH: Tisztességtelen dolognak itéledé, ha valaki magához hasonló 270
szép leant, szerelemre választ, nem az gonosz és buja kíván-
ságnak követeséjért, hanem az magassághbelyi Istneknek
akarattyok szerint, holtigh vé e tisztességes edgyüt lakasaéit;
Ezt tudom, te is szeretö barátom Constantine, nem gyalazat-
nak, söt az emberek cselekedeti közöt legh böcsületesbnek 275
és dicsiretesbnek itélsz, és igy, innen következik haszon
és Istneknek bő aldások.
- CONST: Most azért mi hasznod vagon.
- ACH: Niajassagosson véle beszélgetek, időmet ez által tisztessé- 280
gessen mulatván, gonosz gondolatokat magamtul tavoszt-
tatom.
- CONST: Ennyi sok faradsaggal, nyughatatlansaggal, sok türéssel,
koplalással, ides almodnak elhagyassával, félve retogve
szived faidalmával jüni, egy oraigh jo-akaroddal való beszél-
geteshez, micsoda haszon lehessen, elmém megh nem fog- 285
hattya.
- ACH: Az igaz szeretet, mind ezeket sok rendben felöl haladgya.
Mert elhidd nincs oly faradságh, éhsegh, töb egyéb teöied
elő számlaltatot nyavalya, ki édes méznek szeretöméit nem
tetzenék. 290

- 295
300
305
310
315
- CONST: Szép dolgot jutattál eszemben, melyet egykor nem az végre, hogy szerelmeskedgyem, Petrarca könyvecskéjében teörténet szerint rea akadván, olvastam. Az igaz szeretet, úgy mond (az minemüt benned lenni ítélsz) az szerelmeskedő személyben helyhesztetet okosságot is, minden egyéb rendbéli, emberi elméje haborgato akadaly felett, csudallatos és ugyan elhíhetetlen moddal, hatalmason elfoglalván haitya, és így minden dolognak elfeledékenséghé következik, melynek elméje csak egyedül szeretője személyével bételyesedik, elidegenitvén el annyira magatul, hogy tisztán szeretőjenek tulajdonava lészen. Ellenségévé válik vigasságnak és tarsolkodásnak; baráttya lévén az egyes életnek, kedvezője Melancholianak. Tellyes lévén kinokkal; megkörnyékesztetet sanyarusagokkal; nyomorgatatot keserüségekkel; kintzotatot kívánságokkal; felneveltettet reménséggel; eösztönösztetet kétseghben esésekkel; szorgalmasztatot szünetlen gondolkodasokkal; lényommatatot kétséghben esésekkel; megnyomorittatatot nyomorusagokkal; gyanakodasokkal és vélekedésekkel; Meglövödesztetet buzgoságos indulatokkal; nyomorgattatot nyughatatlansagokkal; elfarasztatot lélegzet véveő pihenés vétele nélkül; faidalmokkal és banattal elvalhatatlanul eöszve kapcsoltatot; fohaszkodásokkal, viszont tékintéssel, és megutálással tellyes; mellyek soha meg nem szünnnek, és megh sem csendesednek. Ez társ Achate, ítéletem szerint az igaz szerelem; Hogy sem mint azért, ennyit kellene türnöm, ha szérelemben esném, soha az fejében leanyaszonyra sem tekintenek.
- 320
- ACH: Latom csak karomlója és tréfaloja vagy szerelemnek és annak Istennének. Elmégyek innent, mert veszem eszemben néked való beszéllésem hiaban hogy volna, s-félek hogy az Istenek nagy karomlasodat, büntetés nélkül, tovább ne szenvedhesék; Azért légy egisseghben.
- 325
- CONST: Ne meny el, varj kérlek egy keveset, nem lesz haszontalan it beszélgető mulatásod, holot én is veled egyetemben Cupido szolgája lészek s-vagyok is.
- ACH: Az Istenek ne mencesenek Uramnak birodalmatul, és velem egyrányo terh viselésétül. De elmégyek, mert tudom csak tréfálsz.
- 330
- CONST: Bizony nem is mentettek, és szintén hogy szolgálta tarsod vagyok, és veled egyenlő olhatatlan szemem hanva vagyon az foitya szívemet. Im jo tanacsot keresek, miképpen vehetném ennek eleit, és ime latván és tudván az jo utat, azt elhagyván, az szerelemnek öszvényére térek. Az én szerető barátom elöt, az szerelmet, minthogy igaz is, söt megh probalható, és ugyan magam is azt tartom, bolondsághnak mondám; De viszont az igaz és tisztességes holtigh fogyat-
- 335

kozhatatlanul megh maradando szeretet nagyra böcsülhető. Nem tettem jelenlétében Victoriát hogy szeretném, eszembe jutván Hannibalnak okos cselekedeti. Mely egykor latván az Romaiaktul, hadanak iob része hogy lévagatattot volna, az 340
 megh maradot nép elöt nevetet, és vigh kedvet, az szomoru kösség és vitézlő nép elöt mutatta; akarván ez által, az megh lött karrol öket feledékenséghben hozni: Noha mosolygot és külső képpen jo kedvet mutatot, de szive banattal telve vala: De mivelhogy csak egyedül ő reaja, kapitányok, 345
 söt Fejedelmek léven, vala az tekintet, nem akara szomorúságával az vitézlő népnek, kedvetlen gonosz példat adni. Én is, noha Hannibalhoz nem vagyok hasonlo, cselekedetem is nem lehet illendő, mégis akarván egyrészent példáját követnem, barátom, Achatesnek Victoriahoz valo szerelme- 350
 met ideje elöt nem akaram megjelentenem. És ime banatos szomoru szivel léven, vigh kedvet mutaték, noha tudgyatok mindeneknek szive titkát ó Istenek, miglenten Victoriát nékem nem adgyátok, nem hogy eöröm jutna eszemben, de még csak vigságghban lévő embert latni sem kívánok. Ó te 355
 szerelemnek igaz Istene Cupido, egyszer immar birtokod ala adván magamat, tiéd vagyok, szabad vagy velem, mert semminémü modgyát szabadulásomnak nem latom, ellened tusakodonak lenni eléghségendőnek nem tartom magamat.

ACTUS I. 360
 SCENA III.

Leonora, Victoria.

LEON: Reménledé azért, oka beszélgetésemnek mi légyen?

VICT: Mégh nem, hanem elsöben halván beszédedet, meg értem mit akarsz! 365

LEON: Tudodé mi legyen az szerelem?

VICT: Nem én, tudni sem kívánom. De mi okért kérded?

LEON: Én követ vagyok.

VICT: Kihez?

LEON: Te hozzad. 370

VICT: Kitül?

LEON: Egy szegény meg nyomorodot rabtul.

VICT: Mit kivan?

LEON: Szabadsagot.

VICT: Miképpen? 375

- LEON: Nyughatatlanságért könnyebséghez; faidalmas kinaitul megh m. nekedését; rabsagából szabadulást; szerelmes, sőt halál hozó sebeiből gyógyulást fohászokdván ohaitván kívánnya tüled.
- 380 VICT: Mit használhatok én az jambornak? Avagy Orvos vagyoké én? mely gonosz sebeit bé gyógyíthatnám. Én vagyoké oly hatalmas, mely fogsagából ki szabadíthatnám?
- LEON: Csak te vagy egyedül Doctora, te hozzád ván bizodalma, egisséget és szabadságot akaratom lévén, adhacz néki.
- 385 VICT: Mond megh tehát, ki foglya?
- LEON: Tiéd.
- VICT: Mint ércsém én azt? Soha tudod rabom nem volt.
- LEON: Nincs masképpen az mint mondam; Tiéd.
- VICT: Telam az Attyamé?
- 390 LEON: Nem.
- VICT: Igen homalyossan beszéllesz. De mivelhogy én rabomnak ailyitod, tehát mond megh az Jambornak. Ime ez napsághtul fogván, szabádságot adtam néki. El mehet szép Isteni aldással.
- 395 LEON: Nem csak ezt kívánnya. Hanem hogy szivének iszonyu nagy kinnyát, egyedül te orvossa lévén meg enyhicsed.
- VICT: Arra is kész vagyok. Csak tudnam mivél, miképpen, és kit.
- LEON: Az meg sebesedet, és kiméltelenül szaggatattot Iffiu, Attyad Udvarában vagyon; mallyet minden nap jól lathatod.
- 400 VICT: De kérlek meg gyógyítására felely rea.
- VICT: Az szeginy meg nyomorottaknak és betegeskedőknek tehet-ségem és értékem szerint örömet kedveskedtem; De mond megh ki légyen?
- LEON: Attyad Udvarában csak ideigh kedvedért nyomorgo, hol-tigh valo alhatatos szolgád Hetruriai Constantinus.
- 405 VICT: Eö csak az megh sebesedet rab?
- LEON: Eö raita vagyon szegényen az szivfogás.
- VICT: Ha tegnap is jól lattam, és semminemü faidalmát lenni, nem iranzom. Jo Néném, miért jadczottatal és tréfalal megh beszéddel? El hidd soha tüled nem vártam. Ha egyéb oka kijüvesünknek nem volt, efejében csak küszöbömen ki sem léptem volna. Azért én bé megyek.
- LEON: Maradgy meg, csak jól rea halgas, ime derékképpen megh beszélem.
- 415 VICT: Megh hallom akaratomdath.

- LEON: Constantinus Achatessel együt, minapi szembe lételekkor felette igen kérenek, az veled szollásban jo alkalmatosságom lévén, jelenteném Constantinusnak, hozzád alhatatos igaz szivbeli szerelmét. Kérlek azért én is mint szerelmes Eöcsémet, mutasd jo-akarodat (ha egyébkint é.etének örülsz) az szegény ereted gyötrődő Iffiulegényhez. Mert ha, (mellyet velem egyetemben nem is remél), reménségében megh csatlakoznék, és ezen tisztességes kívánsaghát, mondgyam inkább, igaz szeretetért valo esedezésset meg utálnád, tehát örökké rea következő gyalazatnak és kissebséghek, sőt véghetetlen niomoruságos keserves életnek el tavosztatasáért, szörnyü hohéra léssen éltenek. Melynek ime egyedül, te léssel oka, és még Pluto Országában is, szentül holtod utan Minois elöt szamot kell adnod. 420
- VICT: Méltán hozzád semmiképpen nem illendő követséged vettél magadra. Micsoda ördögi halhatatlan kívánsagh ez? én ötet szeressem? ötet kedvellyem? Hcn pedig nem, oka halalának én lések. Hany feje vagyon, hogy csak ezenért mer törökedni, és ily rusnyaságot eszében jutatni. Ennek felette gyilkos nevelt ream költeni. Mond megh azért egy atalyában néki, efféle dologtul üres légyen, bolond izenettül megh szünnyék, artalmas haszontalan gondolatit tavosztassa magatul. Mert s-mind élette halala egyarant vagyon előttem. El hidgye ezen gyalazatot tüle soha jo néven nem vehetem. Ha te szerelemnek nyughatatlansaghában estél, miért tehat Attyamia lévén gonoszat kívánsz ennékem. 425
- LEON: Victoria szerelmes Eöcsém, mi dologh, hogy ezen követségben hirtelenül, gondolatlanul ily igen meg haborodal. Avagy kinek alitod Constantinust? Nemde fő Nemzeté? hogy ideigh Attyad Udvarában lakozik, semmiképpen el ne hidd azzal magadat. Latni valo, hogy emberséghe, io erkölcse, és nemzete miat, egyéb Udvaraban lévő szolgák felet böcsüllü. Avagy tisztességed kissebségére, nemzeted artalmára vallyon könyörögé? Csak szerelmedet s-jo-akarodat ohaitya. 435
- VICT: Miképpen lehetne az megh? 440
- LEON: Hiszem latod jo Eöcsém, miként vagyok Achatessel: Tisztességessen szemed latara is nyajassagossan beszéllek.
- VICT: Ezé az tisztességes szeretet?
- LEON: Én ítéletem és tetzességem szerint ez volna az gyönyörüséges élet. 445
- VICT: Még ez kétigh nem tuttam, hogy ez légyen, bizonyára e végre soha nem is kívánom. Vay mely gyakorta hallom fohaszkodasidat, és szünetlen ohaytasidat. Sok reteggető nyomoruságok által kellett ezen szempillantasigh tarto beszédhez jutni. Azért tellyességessen ellent mondok. Proballyon masut szerencsét. 460

- LEON: Hadgy békét efféle ellenkező beszédnek, vöd bé, inkább Cupidonak Urásságot.
- 465 VICT: Elhidd holtom napigh szüzességemet Vestanak alhatatossan megh tartom. Egyszer töt fogadasomath semmiképpen megh nem szegem, és elvégezett dicséretes szándékomat, megh nem maaslom. Holtom után is testem megh égetetvén, Pluto Orszagabanis Vesta követői közzé szamlaltatván, rendekben helyhesztettetem.
- 470 LEON: Jo az igyekezet, ha megh alhatod. Nem de nem hallottadé életedben semminémü példakath. Jusson eszedben Dido. Melynek gondolatlan és modnélkül valo fogadását, Aeneasnak szépséghe, jo termete, s-vitészsége megh szegette. Gismunda Ura halalanak megh gyaszolássara holtáigh Attyanak feele.
- 475 De ám véghtere megh gyeözvén Cupido, előbbenyi keserüséghe elfeleitetvén, viszont Attya Udvarában lakozo, szegény rendbül nemzetet, okos és ékes termetü szép Ifiu Gisqvardushoz gyenge szivét uy szerelemben foglalja. Am végtére is nem nézve Attya szolgája hogy volna, igaz egymáshoz valo szerelmeket, szörnyü halalaval megh bizonyita.
- 480 Miért tehat, te Cupido hatalma ellen, erőtlen lévén tusakodol. Latod Constantinust. Jo maga tartássza, sokat érdemlő vitezséghe, az egész Orszagban Fejedelmeknél böcsületes esmeredséghe; Nincs oly josagos cselekedet, mely ö benne
- 485 megh nem tanálatnék.
- VICT: Nagy nyughatatlanságh, rettegés, fohaszkodás, kételkedés, reménséghe, harag, nehesztelés, megh utálás, visszavonás, sok faidalmaknak csendes eltürésse, (az mint hogy benned latom) tanaltatik Cupido rabjaban. És vallyon eszességhe volnaé
- 490 tülem, szabad lévén magammal, kényszerítés nélkül, bolondul fogságban eitenem magamat.
- LEON: Gondold megh kérlek, tündöklő, gyönyörködtető mostani állapotodat. Mikor az szép piros rozák, jo illatu ivolak, és több kertekben mezökben lévő szép viragok fel nyilatkoznak;
- 495 az gabona szál, és az szőlő meg érik, akkor lehet gyönyörüséghe illat, és jo izi megh éret gyümölcsnek. Hasonlo vagy ezekhez. Ha megh vénhedel, s-vallyon ki szeretne téged. Latod, nincs, és nem tartnak, az megaggot és megh vénhedet leanyzonál utalatosbat. Nincs nyomorottabb, gyámola
- 500 szükölködő Aszonynál ez vilagon. Az minthogy kertbélyi megh éret Dinye, ha le nem szakasztatik, és ideje felet sokaigh ot hagyatik, avagy hogy megh rothát, vagy penigh ferégh által megh emésztetik. Így az leanyzonak is dolga, ideje eljüven, ha férhez nem mégyen, emberektül vénséghe
- 505 mia megh utáltatik, avagy más szerencsétlenséghe eshetik raita. Csak te vagy Attyadnak egyetlen egy Leanya, és ime szüleid megh vénhedtek; te benned vagyon tudod egyedül

minden gyönyörűséghek. Mi haszna tehát Vestat követvén
életed azoknak? Bizony semmi. Megh halván szüleid, kire
marad? temetetlen sok kincsek, drága szépországok? S-vallyon 510
édes Eöcsém az te életednek holtod után lesz-e valami hira?
Soha sem. Viszont, csak te akarsz-e egyedül szerelemnek
édesdeden viselhető igája ellen rugodozni és hatalma ellen
tusakodni. Ha Istenek Cupido birodalma ellen nem alhatta- 515
nak; miért tehát, hogy lehetetlen dologhznak ellene állásan
gyötrődöl. Jupitert az Isteneknek Feidelmét, gyermek levén
megh győzte. Mars, Vulcanus, mind birtoka alatt vadnak.
Add meg kérlek magadat Cupidonak.

VICT: Csak hiaban minden elhihető beszédet, tanácsod, és sok
rendbélyi intesed. És hogy ha szintén az Istenek, és az 520
Isten Aszonyok, az mint mondád, mind oda álottnak is.
De tudom megh segít engem, Diana, Vesta, Minerva szüzes-
séghek Isten Aszonyi. Ha oly hatalmasnak mondod, az te
kegyelmes Istenedet, kis marczona Cupidot, miért tehát, ez
525
felől megnevezet kegyes oltalmazóimat, szörnyű és dühös-
séges kegyetlenséghekbe ala nem haithatta. Hallottam szerelem-
ben forgot személyek mint jártanak légyen. Sok buydosással,
faradsággal, édes álmának fogyatkozásával, sok hidegh és
melegh időnek eltérésével és szenvedésével jutot némely
szeretőjéhez. Engemet azért ennekutána, intlek, kerlek is, 530
effélével ne busics, sőt, se Cupidot, és szerelmednek Isten
Aszonyát, se penigh mátkádnak, mondgyam inkább szeretőd-
nek barátját, Constantinust elő se hozd, én a' tanács. Hanem
az jambort én szomvál köszöncsed, légyen jo-egésséghekben,
és hiaban tudgya, megh nyerhetetlen, és ugyan lehetetlen 535
dologh után faradozván gyötrődni.

LEON: Soha nincs oly kemény szív, mely idővel siralmas könnyörgés,
avagy szerelem által, megh nem lagyul, és meg haitatván,
meg nem gyözettenek. Oly felette fazékon szív sem lehet,
mely igaz szeretetnek gerjedéséül megh nem melegedik. 540
Oly erős vár sem lehet, mely okos ostromlonak gyakorlatos
volta mia, bár nagy késsöre is, meg ne vétessék.

VICT: Pusztá malomban hegedülsz.

LEON: Cupido, ha igaz, hogy minden szerelmeskedőknek, sőt éghben
hatalmaskodó Isteneknek, földön lakozó embereknek is, és 545
mégh vízben lévő allatoknak is parancsolója vagy; Mutásd
megh kérlek, minden ellened töröködő embereken, erőhatal-
matodat, főképpen penigh ezen vad természetű, tégedet méltat-
atlanul karomlo Victoria Atyamfian is. Eösmérhesse meg,
550
megh is kérlek, mi légyen az szeretet.

VICT: Jay! Ó Vesta szüességhek; ó Diana vadaszatnak; ó Minerva
bölcességhek Isten Aszonya; ó kegyes és kegyelmes Patro-
nusim ne hagyjatok. Ó Leonora szerető Néném legy segít-

- 555 ségül. Mert ime hirtelenül, és reménségem kívül raitam történt, faidalom mia elerötelenedvén, minden tagjaim véletlenül megh lankattak.
- LEON: Mi löle? Mied fai? avagy micsoda szokatlan betegsegh jut ily modnékül read?
- VICT: Jay el kell vesznem!
- 560 LEON: Min fohaszkodol, és mi nyavalyád van, mond meg kérlek.
- VICT: Avagy szerelmes Néném, nem latodé, hogy egy mezitelen vak kis gyermecske, megh vonván keziat, mérges talam ugyan halalhozo nyilával, artatlan gyenge szivemet irgalmatlanul megh sebesité. Ó szerető lelkem, ohaitot szépségü kincsem, szivemnek viraga, és igaz gyönyörködtető reménsége Constantiném.
- 565 LEON: Ezen raitad történt, maid mintha mulatságom, felette örülök. Mit reszketz, mit félsz, jora fordítja az mi kegyes vezérünk Cupido. Addigh nem hívéd kicsiny voltához képest lövéssének erejét, hogy ime lathato képpen, megh mutatta hatalmát.
- VICT: Jay ennékem! Ime csak eléb Vestanak alhatatos szolgálója valék; most immar Cupido hatalma ala vetetvén kényszeritettem fogságra. Én valék az tiszta forrás kut, melybül szüzességnek csorgo vizei folydogálnak vala. De ime Cupido Venusnak csatornává választot. Ó te szép szabadságh, melyben kedvem szerint é.tem, és ezen első nyilnak sebesítése elöt minemő rendben valék; és ezen betegséghbül megh gyogyulásom igen kétségesnek tetzik elöttem.
- 575 LEON: Hagy békét Victoria haszontalan panaszaidnak, és gyötrődésédnek; ne essél kétséghben, ez vilagban hasonló betegséghben fertengő társaik számnélkül vagyunk. És ha valaki, édes izü merges kinoknak eörülhet, te vagy egyike. Főképpen hogy ily io nemzetü, drága és ugyan megh böcsülhetetlen igyenes erkölcsü ifiu legény szerelmeben estél; Hasonlatosan eö is (mellyet maga tartássábul és altalam beövségessen 585 töt izenetibül eszedben vehetted) sok szamu kinokat és faidalmat semminek alyitván, niomorusagokkal nem gondolván, szabadságábul kiálván, Cupido zaszlojat is kedvébül követvén, rabba esset éretted, kedvedért, és szerelmedért.
- 590 VICT: Jay Lelkem; övé vagyok tellyességessen; semmi mentséghre illendő mód, elválásra valo alkalmatossaggh nem adatik, mellyel az dühöt gerjesztő és ugyan elothatatlan szerelemnek tüze ellen alhatnék. Am kedvet szerint ohaytot választal mehetz hozzája. Bizony nem hittem, nem hogy ma, de ugyan 595 soha Constantinus rabjáva hogy legyenek.
- LEON: Ne bankodgyál, s-mind jora adgyák Istenek. De mennyünk bé, és gyogyicsátok meg egymás sebeit.

VICT: Am bator. Eligh várom hogy csak Constantinust lathatnám.

LEON: El hittem. De így jár, mely Istenek hatalmát semminek alyitván, eöket gyaláza.

600

ACTUS I.
SCENA IV

Achates, Constantinus.

ACH: S-vallyon méltán read vetetet sulyos igájának nehezen viselhető terhét magadban érzéd? Cupido birodalmának nagy voltat mi légyen tudodé? Mi vitt tégedet az engem megtréfálásra, és beszédem elhihetet'enségre, hogy mégh csak beszédemet is, elhinni nem akarád, söt mind ezeknek felette keserüséghe öregbitésére, lehetetlen dologhnak elhagyására, szeretömtül elválására intettél, és okos tanacsod altal, kénszerítve nógattál. Miert tehát mostanában jeles Orvos lévén magaddal jötehetetlen vagy. Csak hiaban szerelem elöt valo buydosásod. Mert ha viz ala röitözöl is el, haszontalan; mezitelen lévén Cupido mindenüt feltanal, és mégh az széles tengert is, csak játékjában altal usza. Es hogy ha szintén emberek, avagy oktalan allatok közzé mégyis, az is inkább artalmas; mert nem ok nélkül viselyi az gerjesztö sebes nyilakat. Azért semmi tanácsot nem tudok, nem adhatok, söt nem is gondolhatok, mely altal szabadulhatnál fogsághbul, és ment lehetnél szerelemnek tüzétül.

605

610

615

620

CONST: Szerelmes társom, Achate, efféle kétségheben eitö beszédeknek hagy békét kérlek, söt gondoly jó modot és alkalmatosságot. Mert jól tudod, mely kedves légyen Isteneknél, az igyenes töredelmes szív, és gondolatok. De viszont az csalárd, kevély, felfuakodot elmét, utállják, gyalázzák és semminek tartják. Azért segély, légy oltalmul, ha éltemet halalomnál fellyeb tartot, és jobbnak lenni alyitod.

625

ACH: Elöbbenyi ötben is mégh mondatot tanácsnál, hasznosbat, bizonyságul híván Istenemet nem tanálhatok. Szolottam beövségessen Leonorámnak eleiben adván derékképpen kívánságodat. El is hittem, kétség nélkül, minden tehetséghe szerint, igaz szivbül promoteályá Victorianal dolghodat. És tudom aztot, minden mesterséghe nem veszi, okosságat is, éretted nem kimélyi, miglenten rea nem veszi, és régen kívánt praedat halodban nem haitya. Ne buslakodgyál, mert félö, ne valamikent keserves panasziddal Cupidot mégh bántván, mégh ne haborgassad, és haragra indicsád.

630

635

CONST: Jay, hova legyen tehát. El hittem kétséghe nélkül, hogy Cupido, egyet sem hagyván tegzében, régutatul fogvást, méregben ásztatot sok szamu atzélós nyilait, artatlan szivem mégh sebesítésére készen tartotta. Mivelhogy sanyargatatot szí-

640

645 vetet, söt okosságomat, elmémet, és gondolathimat is sebes-
ségével által hatotta. De egyedül, az én tétovázó, és ugyan
vizsgálkodtató, söt magátul elszakasztatot el is idegenítettet
650 elmémet, csak ez dologh haborgatván busittyta és kesergetteti
hogy ime előbenyi gyönyörkedtető szabadsagombul ki esvén,
maid ugyan kiszabadulhatatlan rabba estem; Mert azt
vélem vala, hogy Cupido az ő nyilait csak menybül lövöl-
dözné. Mostan penigh latom, érzem is, hogy mind az földön
655 lévő varasakon, söt ugyan erősségeken is hatalmaskodik.
Ime Jupiter, csak ködök, menydörgések, villámasok és
köössök által mutattyta hatalmát; ez penigh egy pusztá
tekintéssel szívemet, s-mind elmémet megh bírta, kit gondolsz
azért, Istenek akarattyok és elvégezett szándékjok ellen
660 alható erős és maid ugyan gyözhetetlen hatalmaskodo.
vitéz ez világon tanalhassék.

ACH: Mint vagyon az, és mit hallok én tüled, im egynéhany nappal
ennekelötte, én felmagasztalván, szidalmazád Cupidot; most
penigh régutatul fogvást, szerelem dolgában forgodo sze-
660 mélyhez, tudományoddal mindenképpen hasonló vagy.

CONST: Tudod, sok külömb, és ismégh külömbféle gondolatokkal
elmémet hirtelenül elidegenitvén foga megh Cupido. Mert az
szerelem, az miként az havat verőfenynek melegségére, avagy
665 a' viaszt tűz eleiben, és az sűrö köddöt, nagy szelek eleiben;
igy Cupido is mérges nyilainak czélyáva rendelvén választot
engemet. Im, ó istenek, tűz nélkül is, szörnyön és irgalmat-
lanul égettetem; minden széles utak keskeny; gyönyörüséges
illatok, undokká váltanak előttem.

ACH: Bator szivel légy, ne is keseregh kérlek ily igen, mi nem
670 uysagh ez, mely nem csak raitunk, de oránkint, egyéb sok
szamu alkalmas, és ugyan nagy rendü személyeken essik.
Mi nem csak te választottad, az, jo véget remenlő, ideigh
faidalmas, szörnyü rabságot, az tudatlan szabadsághnál.
Avagy ezen gyötrödnél és bankódnálé, hogy ily, szép Ilona-
675 hoz hasonló élteteő személynek szerelmében estél?

CONST: Jo a' biztatás. De nehezen hihetem én el, hogy szeginy
fejemet Victoria szereshesse. Mert sem szépségemmel, sem
penigh gazdagsággal nékie méltán nem kedveskedhetem.
680 Azért semminémő, hozzam vono, gyullasztó, igaz gerjesztő
okot, bennem lenni nem tapasztalhatok. De az én hozzája
valo szerelmemnek vagyon oka. Jo erkölcsü, nyájas beszédü,
emberi okosságh felet szépséggel ékesitetet, okos, bölcs, jo
maga viselése; maga tartása; viszont ha megh gondolom,
rendem felet vagyon gazdasággal.

685 ACH: Efféle módnélkül való szóknak, hadgy békét kérlek. Nincs
oly férfi, mely egy aszonyt megh ne érdemellyen. Nemzetbül,

ha nem szintén gazdagsághbul is, maid hozzá hasonló vagy; jo erkölcsöd, (noha embernek baradtyát szemben dicsérni nem illenék; De csak ketten lévén, ez uttal ártalmasnak lenni nem ítélem) magad dicséretes, embereknel kedves viselésse; vitez modon termet tagjaid, fogyatkozhatatlanul megh vadnak. Nem méltó azért mostanságh többet errül szolnunk; Bé menvén, rövid idő mulván, kívánsághod szerint Leonoram által izentetet, Victoriadtul kedves és ugyan szerelmes válasz-todat, csendes elmével várjad.

CONST: Akaratom ellenkező dolognak, kedvetlen véghezvitelyére is rea viszen a' kételenség. Nincs nagyobb dologh hallottam varakozásnál.

ACH: Jobban adgya Isten.

ACTUS II.

SCENA I.

AIAX; Gastrodes.

AIAX: Mint tetzik néked, minden világi dicsőséggel tellyes Antigonus Udvára Gastrode?

GAS: Igen jól.

AI: El hittem, mert szükitem egész Európát, hogy senki sem gazdagsággal, sem hatalommal, sem penigh Udváranak fényességével felöl nem haladgya, söt még hozzá hasonló sem lehet; noha csak Hertzeg eö magában, de kedvem szerint volt ezkédigh a' dologh; mivelhogy Victoria nevö szép leánya vagyon, kinek csak kedvéért is, ha semmit nem adna is, el szolgálom. Azért szoly hozzá.

GAS: Az Udvar nékem is felette igen tetzik; Jollehet elsöben csudalkosztam, hogy ily nagy Urfi és Vitéz ember lévén (holott hozzád fogható ez világhban nem tanáltatik, s-mondom, nem is tanáltatot) így megh alázván magadat ide jüttél.

AIAX: Ne csudáld, az mint mondám, Victoria kedve, vit engem ily alázatossághra, és böcsülletes híremnek eszemben juthatatlanságára. Mellyet latom immaris hogy igen szeret; de hogy nem meri jelenteni.

GAS: Egy elsöben ily éhomra alkalmas hazugságok.

AIAX: Mit beszélgetz? Hadd ércsem én is.

GAS: Igazlom beszédidet; mellyet magais e napokban nékem jelentette.

AI: Mikor?

GAS: Szolnék, De félvén haragodtul, nem szintén bator vagyok.

- AI: Bizvást beszély. Tudod azt, hogy mégh eleinten szabadságot adtam néked az szollásra.
- 730 GAS: Megh mondom tehát: Az Urad; nem Urad; ha nem az ki Udvarában lakol, (mert nem érdemlyi hogy ily vitéz embernek Ura lehetne) annak az leanya; nem tudom kinek nevezéd.
- AI: Victoria.
- 735 GAS: Igen tanálad Uram, Victoria alatomban és ugyan remén-ségem kívül fel hivatván magához, az Istenért is kére, hogy szolnék tenéked; mivelhogy Parishoz hasonló szépségedért, fris magad tartasaért, ékes termetedért, igen megh szeretet, el annyira, hogy ha hasonló szerelmed hozzá nem buzdul, lehetetlen hogy sokáigh élhessen, hanem bujaban is megh
- 740 kellek halni, kitül immar emésztetik is.
- AI: Miért tehát, hogy ez ideigh e jo szerencsének gyönyörködtető folyását tülem eltitkoltad.
- GAS: Féltém Uram szörnyü haragodtul, és talan meg engesztelhetetlen neheztelésedtül, tudván minden dicséretre érdemlő boldogh állapotodat.
- 745 AI: Talam csak tréfálsz szolgál; avagy beszédiddel hitegetvén jatzottatni akarsz.
- GAS: Tudod Uram, mindenben sokszor megh próbált hü szolgál voltam; azért mé.to hogy az igazat megh mondgyam. Én nem vagyok azoknak száma közzül, melyek nyelvekkel mást beszélnek, szivekben penigh külömbet gondolnak.
- 750 AI: Vezem eszemben hogy jambor szolgálom vagy, és soha sem iranzottam hamisságot hozzád. De kérlek, igen szeretéd?
- 755 GAS: Nem hiszed Uram, minemő szanakozásra méltó nagy könyvezéssel izent altalam; már csak azon kérvén, hogy gyakran szeme előtt forgástol, ha szerelmedben venni nem méltosztatod is, idegen ne légy, hogy mégh is, ékes termetedre nézesse, tüzét ólcsa avagy enyhicse.
- 760 AIAX: Szánom szegint, hogy ily igen, az mint mondád, gyötrődik, azért megh cselekeszem, nem csak az mint kívánnya, hogy gyakran látásomra jutassam, de beszélgetésemet is tüle meg nem vonszom.
- GAS: Ne Uram igen gyakorta, hanem rea tárcs magadat, söt kevés ember tanaltassék it az Udvarban, mely veled beszélvén tarsáva fogadhasson. Ezt látván éretted kinlodo óránkint ohaito Victoria, annál inkab fogh könyörögni és essedezni utánad, látván hogy nem csak eö, de egyebek is veled valo szollásra sok faradsággal jutnak.
- 765 AI: Tisztán elboldogitasz engemet Gastrode, méltó azért, hogy 770 ennyi jo szodért, és körültem jutalmat érdemlő hüv forgolo-

- dásodért meg ajandekosztassál. Fogjad azért e kevés neked tülem adando jutalmát.
- GAS: Az Istenek téged meg áldgyanak, joknak örzője, és oltalmazója, szegénységnek istapja, én gyönyörűségem, szerelemnek tüköre. Hiszem tréfálom, noha nem veszi eszében magát. 775
- AI: Mit mondál ily sugva?
- GAS: Emberséges vitéz katona, és nagy méltosághelyi frís leginy hogy vagy beszéllem.
- AI: Ember vagy most, latom; ezért légy én vendégem, mert Uram asztalához ne mennyünk, hanem szallasomon veled vigan hogy lakjam, elvégezztem magamban. 780
- GAS: Dicsérem dolgodat, javallomis akaratomat. Mert az én tanacsom ez volna. Meddigh ifiu vagy, és emberkorban lévén, jó erőben vadnak tagjaid, étellel itallal ez világon étedben, keresd kedvéd testednek, kinek gyütesz, sem igaz gyermekid, sem hitves feleséged. S-vallyon nem de, nem bolondgsághé mely maga testétül megvonván, sok kincznek örülvén, pinz gyütésben telhetetlenkedvén, csak az mindennapi kinyérben sem mér eleget enni. Nem ilik főemberhez, főképpen penigh igaz katona Ifiu leginyhez, az átkozot fővényiség, latod hogy az olyan ember mindentül elutá tatigh, és mé.tán szidalmaztatik; Ha meghalsz, nem kell akkor több sait. Az Iffiuságodat hiában el ne mulásd; ha meg vénhedel, és mind meg unod az io lakast, add nyugodalomnak t:peredct testedet, és légy Isten imádo, vénségedben. Jobb az latorsagh hagyon el tégedet, hogy sem mint te ötet. 785 790 795
- AI: Igazán és jamborul beszéllesz.
- GAS: Tartozom, mint kegyelmes Uramnak.
- AIAX: Szintén azért hallom örömet, mivelhogy kedvem szerint vagon. 800
- GAS: Mindenéknél kedves Iffiuságodat, ne kiméld az iolakastul; Az vénség és keserűség magatul is ugyan hivatlanul eljünek; lakjál vigan; ásztásd az jo borral kedved szerint torkocskádat a' mégh lehet.
- AI: El hidd, tanacsodnak lészek bétellyesítője. 805
- GAS: Az teöbb időt tarcs nyerességnek. Mely holnapi naptul fél, soha nem él az mai napot.
- AIAX: Javallom, és ezkéttigh lattad, intésednek megh fogadásában, ellentarto nem voltam.
- GAS: Csak azt miveld mind végig, nem vesztesz benne. 810
- AI: Mit mondnak azert, az emberek én felölem?

- GAS: Mit? Azt hogy ennekelötte it nem létedben hasonlo volt Antigonus Udvara, ekéseghev szükölködö palotához; olyan lévén, mint az homályos nap veröfény nélkül. Csak te vagy Uram ez Udvarnak fénye, és minden ekéssége; ha harcra kell is, csak te raytad fordul megh az szerencse; de mint hogy immár is egynéhány izben sulyos hartzokon voltam te veled; ugymint Portugaliaban, avagy mondgyam Bordélyházban; vitez módon forgolódván, seregh bonto helyet seregh disznokkal hadakosztál; Nem szüksegh sok máza por, hanem csak sok ako bor. It nem taraszkbul hanem palaszkbul, sem hegyestörrel, hanem ökörrrel, sem lántz fával, hanem tanzolással, nem kell koplalás, hanem inkább jo lakás, sem szomnyuhozás, hanem torkossák, se penigh éles hegyü kopia, hanem édes izü maloza.
- AI: Jambor Aszonyfiaul beszélgetz. De s-vallyon nálamnál batrabb, vakmeröbb, és vitezseghben telhetetlenb, söt jos-ágos cselekedetnek véghez vitelyére gyorsab és gondviselőbb embert valaha lattalé? Mely hartzokon, viadalokon, félelmes csatákon, erős varaknak iszonykodtato ostromlásokon, gyakorlatos szerencsés praedálásokon szünetlenül élteben nyughatatlanul forgolodot volna. Mert jo modgyával sereget rendelni, fogyatkozhatatlanul strázát állatni, nyelvet fogni, bizonyos kimeket untalanul bocsatani, ha szüksegh okos fortéllal mesterségesen, bölcsen és tudosan ellenséghez megh gyözni, hasonlot magamhoz nem tudok, söt lenni sem alyitok.
- GAS: Jol monddod, mert ugyan is Horatius Coccust vitezseghbül, s-mind Hectort és Achyllest gyors és dicséretes hadakozásbül; Agamemnont és Alexandert seregh rendelésbül, s-mind Mutius Scaevolot vakmeröseghbül, és Ulysest is okosságbül megh dulod, és mind ezeket sokképpen felöl haladod.
- AIAX: Hogy ha én (mely lehetetlen) mindenestül, és rendszerint vitézi dicséretes cselekedetimet előszámlalni akárnám, nem óra, sem nap, hanem esztendő kívántatnék. Azért hagyunk bekét ennek. De édes Battyam Constantinus és Achates felöl az emberek mit beszélnek?
- GAS: Uram, csak gondold megh az te okos iteleted szerint, ha mondhaté ember jót az felöl, mely magával is jótehetetlen.
- AI: Vöttem eszemben, hogy Constantinus Achatessel, igen baradságos; beszélgetvén gyakorta, szorgalmatossan tanácskoznak; Az Hertzegh körül gyakorta forgolodnak; De azt én nem is csudállom; mert Urunk kegyelme nélkül inkább hiszem nem lehetnek. De én keveset gondolok Uram haragjával; annyim vagyon nékem, hogy ha akarnám, két ilyen Uramnál is jobban tarthatnám magamath, és frissebben udvaramath.

- GAS: Sűvöcs kopasz, hadd forogjon az malom.
- AI: Mit beszélész magadban?
- GAS: Azt hogy csudálkozom, ily nyomorult Hertzegnél kívánod lakasodat; Én ha Ajax volnék, még h Csaszárt sem szolgálnék. 860
- AI: Ugyan is nem jutalomért, hanem csak baradságért, és kedvéért, annak kinél kedves vagyok, tudod hiszem, szolgalom.
- GAS: Igaz az: De eb hidgye azért. Uram talam ideje volna szállásodra mennünk; mert hasamnak morgását, gyomromnak haboruságát, igen altatom. De kétség kívül jól lakom ma, mert jó reggel ágyambul felkelvén és huzodozván, jüvendöle még hasácskám. 865
- AI: Mennyünk tehát, és lássunk dolgunkhoz.
- GAS: Meny elől, im ma id utánad megyek, csak barátomhoz térek, nem késvén mindgyárt jelen lézsek. 870
- AI: Ugyan is ne késsél, egy órában sem lehetek nálad nélkül; követeket utánad ne varrj.
- GAS: Nem szükség; azok nélkül is az ételre kész, egyes italra gyors; de szolgálatra elég rest vagyok. Elmene az a' fel-fualkodott rossz ember, mely, az mint lattyátok, maga felől sokat tulajdonit, el annyira, nem hogy' felyebbet, de még csak magához hasonlót is, lenni it az Udvarban, és masut is nem ályit. Vitéségét tökéletlenül hannya, veti, maga penigh soha csak egy hárczon sem volt, sőt hazából kimászása is számlalható. Én valamit mondok, aztot Aristoteles és ugyan Solon bölcs mondasinak alyitván igen fogadgya: De rövid nap szédgyen vallás nélkül nem léssen; mert minden felfualkodásnak követője, az kissebség és gyalázat. Ennékem igazán mondván, jó Uram; mert hazugságomat, és hizelkedésemet igen kedvelyi, s-azért böv jutalmát is nyuitya. Am Victoria felől hazudosztam néki, és el is hitte. De nem tudgya azt hogy, csak rea sem tekintene, nem hogy véle beszélne. Az Vitztül bizony szomján hozom még h noha oda azért viszem. Én tudván aztot, hogy eörömet hallya, ahoz valo képest mondam néki. Nem tudgya eö azt, hogy Constantinus és Achates ezerszer nálánál jobbak. De szemben két pinzert bezzeg nem mondanam. Énevvel keresem kinyeremet, kapálni nem tudok, csépelni restelek, koldulást általom, reménlem hogy ezen mesterségem által, ki nem régen tamadot, melynek én vagyok talaloja, el élhetek. Tanálatnak oly emberek, mellyek minden dologhban első lenni akarnak, és nem lehetnek, rea sem érkeszhetnek; én azokat követem, nem varom ream mosolygasokat, kérés nélkül mosolygog és nevetek, és okosságokon felettéb csudalkozván almétkodom. Valamit mondanak, dicsérem, viszont ha ocsárollyak, azt is 875 880 885 890 900

905 bizonyítom, tagad valamit, tagadom én is, beszéll, én is beszédemmel toldom; de főképpen intésére, hunyorgatására jól reá vigyázok, ne valamiként mesterségemben vétek tanál-
tassék. De elmegyek, mert eddig is véle hogy nem lehettem, bányya, jelen létemet várván nagy szive szakadva.

ACTUS II.

SCENA II.

Achates.

910 ACH: Elkésék az valasztal, szerelmes követünk, lelkem Leonoram; ez ideigh valo késedelmének oka penigh mi légyen, bizonyosson nem gondolhatom; hanem ha valamiképpen, el kezdet dolgunk (kit Isten oltalmazzon) nem szintén kedve szerint succedál-
915 ván, e miát kéleltette valasztyát. Ó Istenek, bezzeg nehéz dologh, keseredet embernek, reménsséggel edgylet, kétséghes és késedelmes varakozás. Mert bizonyyára voltaképpen és ugyan szivem szerint jo-akaro barátomnak buslakodásan eleget szanakozom; mert elég nyughatat. anul, siralmasan foháskodván, éltető, avagy halalra vezérlő Victoria akarad-
920 tiát ohaitván várja; noha elégségendöül Istenektül enged- tett: t kevés okosságom szerint, untalanul biztatom; De a' mint latom, keveset, mondgyam inkább, semmit sem használ-
925 hatok. Mind az által, ime szokot helyemre ide jüttem, hogy ha valamiként szerencsémre, vé. etlenül, ha it nem tanálom is, lathatnám. Elvárom azéit, mert igaz szerelméhez bizván tudom sokáigh nem kessik. De ám látok, ha igazat tart, egy leányzot; de minthogy tavul vagyon, nem szintén esmér-
930 hetem. Leonoramnak lenni mondánam, de nem az, mert ő szerelmes lelkem más színü ruhában vagyon. S-vallyon nem Iphisé? Tudom nem Victoria. Ó Istenek ki lehet. De mit tépelödöm, im az mátkámat sem ismérhetem megh; maga penigh az bor halyog nem szintén fogta volna el szemem fnyét. Nem bankodik az mint latom.

ACTUS II.

935 SCENA III.

Leonora, Achates.

LEON: Elég nehézzen, és ugyan félelmessen, az sok rendbélyi szor-
940 galmatossan vigyázo örzök mia, lophattam ki magamat Aszonyunk hazából; De szerelem mia megh gyözetettet Victoria Eöcsém kérésének engedni akárván; viszont Achates-
hez valo szerelmemnek ingerléssébül, és Constantinusnak jóvendöbélyi jo-akaradtyának noगतásából, e szerencsének meg próbálására inditattam. Am azért az csudaképpen

- megh nyeretetet, jo és kívánt választot, ha szintén magam
megh nem mondhatnám is, de még is, ha volna kívül Acha- 945
test, ezen örömrül, és ohaytatot kedves uyhirrül tudositánám.
S-vallyon kit valaszak követségben hozzája; nem tanalok
senkit, hanem ha Mercuriust hinam ala menyéghbül.
- ACH: Nem szükségh szivem Mercurius, penigh jelen vagyon Venus.
Egészséggel, bús és szomoru lelkemnek vigasztaloja, megh 950
hervat szivemnek nyitoja, el lankat testemnek könnyebítője,
és igaz szerelememnek erős gyözhetetlen köfala.
- LEON: Akarom pedigh, éretted valo követnek nincs szükséghe;
Mert ugyanis gondolkodasimmal felöled elmélkedem vala.
- ACH: Constantinus baratom dolga mint vagyon? 955
- LEON: Roszul.
- ACH: Ne mond, mert altalan fogva halalnak fia leend; mostanis
penigh elegh nyomorutul hagynám szallásan; Nem él, hanem
csak vayuszik szeginy. De kérlek, mond megh, mint jartál 960
Victoriával.
- LEON: Hamar megh ijedél; ne fély, mert jo rendben vagyon szénája.
Immár ő is Cupido birodalma ala haitattatot altalam; ám
tellyességgel előbbenyi vadsághbul megh szelyidétetvén,
Constantinus szerelmében verdődik, és ime csak elyig várja, 965
immár véli, hogy beszélhetne.
- ACH: Örülök, ha nem tréfalsz, szerelmes társom szerencséjének
előmenetin. De mond megh szivem, mint veheted rea.
- LEON: Felette nehezen. Mert mind tanácslo beszédimvel, s-mind
egyéb rendbélyi mesterségemvel eleget untatván szerelemre 970
hogy haithassam, mindenképpen körüllette incselkedvén
forgolottam. De minden faradságom haszontalan vala, söt
szerelemben élő személyeket csufolya és tréfallya vala
beszedivel, el annyira, még az sok hiaban valo fohaszkodá-
simat, csalatkozó reménséget, és keserüsegheket szememre 975
veti vala.
- ACH: Csudallátos kezdetnek, lehetetlen hogy vége is csudalatos
ne légyen. De véghtere mint leön?
- LEON: Vestanak töt fogadasával valtig menté magát, és szüzessége
megh tartása felöl ezer töt fogadásat, holtig hogy megh 980
allána, jelenté. Ennek felette kezdé Cupidot szidalmazni, és
celekedetit alázván semminek vélni. Eszemben vévén vak-
merösségét, és ugyan kemynységgel Adamas köhez hasonló,
megh haithatatlan szivét, esedezni kezdém Cupidonak, kö-
nyű övén, ezen gyalazatos szidalmazásáért hogy Victorian
bosz. allána. És mutatna megh ez uttal ellene törekedőkön, 985
rettentő hatalmát.

- ACH: Szépen volt dolgotok.
- 990 LEON: Azonban csak igen véletlenül kezdte jajgatni, és Cupido szerelmes lövése miatt kesergeni, segítségül híván az megtréfáló kegyes Istent Cupidot. Megh valya immar örökös rabja hogy légyen Constantinusnak. Kellyen fel azért, és legyen egisségben. Modunk lévén az szembe lételben, bizvást beszélhet véle.
- 995 ACH: Csudállatos nagy erejét mutatta még ebből is Cupido. De s-vallyon édes szivem faradsagodnak és igaz törökedésednek jutalma mi légyen?
- LEON: Semmi nem egyéb az jó-akarathnál.
- ACH: Az megh vagyon, csak többet ne kívány.
- 1000 LEON: No nem disputálok mostanában veled, mert az időnek rövid volta késedelmet nem enged; hanem én szomval Constantinust, maid ugyan egy veszedelmes haioban evező társodat, köszöncsed, csendes elmével várja rövid nap megvigasztalását. Isten hozzád szivem, el mégyek.
- 1005 ACH: Vezérellyenek Istenek békességessen. El mégyek én is, és ezen jó és kedves hirt megh jelentem rend szerint Constantinusnak, betegh agyából, és nagy kinoktul léssen megh szabadulássá.

ACTUS II.

SCENA IV

- 1010 Gastrodés.
- GAS: Igen rossz szokás kezdte lenni e vilagon, mert ha az ember szegény, bár jambor legyen is, esztelennek tártyák. De viszont, ha bolond is, csak gazdagságha légyen, mind helyén vagyon dolga, mert okosnak és felette Istenfélőnek alyittyák; kik penigh sem Istennel, sem törvénnyel avagy igazsággal nem gondolnak, jott sem cselekesznek, sőt cselekedni sem akarnak. Azoknak kegyelmes és jó-akaro Patronusok vagyon. Mellyek usorával és hamis kereskedéssel gazdagottanak, azok ülnek most a' főhelyen. Mert ugyan is az hatalmasok ily szokást vöttek fel, hogy sok barátok légyen kíványiak, de ha jamboroké avagy tisztességbélyiek, keveset gondolnak, inkább tekintvén értékeket, hogy sem igyenes erkölcsüket. Az mellyet csak ime én magammrol is példaszhatok. Mert ha jambor Istenfélő, bölcs, avagy jó-erkölcsű, igazságh szerető ember volnék, soha csak egy pinzára böcsülettem, avagy gratiam sem volna Uramnál Aiaxnál és ez ideigh, ehol is régen megh halhattam volna. De latván hizelkedő beszédemnek kedves voltát, igen esapom az csikot az lencsével, csak hogy jól tarthassam testemet. Szokásat penigh felette igen szeretem, mert vendégül híván

baradtiath nem csak tartya, de ugyan hizlallya, el annyira, hogy 1030
ha mi étket akarsz asztal közepirül ki venni, fel alván is
elyig érheted ei. Ha penigh itálra kél, semmi jo lakasnak
tartya, valamigh asztalát vendége tisztességes olasz pökéssel
nem ékesiti; mellyet mindgyárt ugyan hevenyében Victoria
egességéért viszont megh kelletik innia; ez Uram az jo- 1035
lakásnak bizonyos rendi eö nala. De ehon jü szintén szeren-
csemre az én kegyelmes Uram.

ACTUS II.

SCENA V

Aiax, Gastrodes. 1040

AI: Régen kerestetem szolgálmmal Gastrodest, de sohon fel nem
találhatom.

GAS: Jol lészen az dolog, én is mint ha keresés mia elfaradtam
volna; lankattul előtte tettetem magamat. Ó Istenek, s-valy- 1045
lyon minemü helyen, és hon tanalhassam megh Uramat,
mert ime az Varosnak minden szegelyetin, söt bordélyban,
vendégfhogado hazakban, Frauczimerek között, korcsmákon
is kerestem, de semmiképpen fel nem tanalhatom. Lehetetlen
immár faradságh mia tovább hogy kereshessem; De az szoros
utzában Lyda szerelménél tudnám mégh less helyét; ily 1050
rosz erővel lévén is el mégyek, telam szerencsemre nyomán
felkereshetem.

AI: Gastrode szerelmes szolgam.

GAS: Ki szolyit engemet?

AI: Én vagyok. 1055

GAS: Ó te kegyelmes Uram. Ely sokaigh jo-egiségben.

AI: Hon járal?

GAS: Ime tégedet kerestelek.

AI: Mi okbul?

GAS: Az tegnapi jo lakás mia, szokás felet igen nehezen van fejem. 1060

AI: Orvossággal ély. Szöget tudod, szöggel kell kiverni. Jol
igyál csak, azontul megh gyógyulsz.

GAS: Javallom receptadat, és hasznos egissegh szerző pilluladat.
Soha, Discorides, sem penigh Galenus, főfájásul, ily jeles
Syrupot nem rendelhettek volná. 1065

AI: Hadgy békét ez uttal ennek, mert ennékem az te segidseghet
kellene.

GAS: Parancsoly Uram, s-mind éyel nappal, ennyis sok tüled
elvöt jokért szolgálnom kész vagyok. Emberségtelensegh is

- 1070 volna tülem tehetségem szerint hogy ha nem szolgálnék.
Azért bizvást parancsoly.
- AI: Egyébre nem kérlek, hanem az én vigasztalo, éltető Victo-
riamnak, (nem lévén már semmi kétségem hozzám valo
igaz szerelmében) ajánlván éltemigh valo szolgálatomat,
1075 ezen Iskatulában lévő ajándékomath vidd néki. Mert elhidd
szerető szolgám, egynéhanszor tudom, mikor Urunk előtt
állunk is, avagy penigh kertben, vagy mezöben sétállunk is,
felette igen néz reank, mosolygván integet, ebbül is mutat-
ván szerelmét. Mert Constantinus avagy Achatessel hárman,
1080 bár együt állunk is, azokkal sem gondolván, szünetlenül
integet. Tudom penigh azt, hogy annak egyikére sem, mint
hogy nem arra valok, hozzám nem is hasonlok.
- GAS: Uram bizonyossan elhiheted, az mint annak előtte is meg
montam, hogy szerelem mia gerjedzvé emésztetik. De nem
1085 meri egyébképpen üdönap előtt megh jelenteni hozzád valo
szerelmét.
- AI: Vettem eszemben okos voltáth.
- GAS: Constantinus és Achatestül semmit se tarcs, mert azok
neked nyomodban sem haghatnak; téged hinak Uram, az
1090 arany lepü Aiaxnak.
- AI: Hogy hogy? tülek tarcsak? Micsodát? én fellyek? retegjek?
avagy kinek alyitasz? Elhidd Gastrode, hogy ha csak legh-
kisseb dologhban is, irigy voltokat irányozhatom, azontul
meg mutatom nékik, hogy nem valami felénk Aszonyallattal,
1095 hanem tetétül talpigh vitézzel vagyon dolgozok.
- GAS: Nincs kétségem Uram vitézségedben, mert soha ök csak
yizet sem ihatnának, az hon néked bövségessen malozának
jova adattatnék.
- AI: Jol beszéllesz, mert ugyanis Mattyás kiraly és Mattyás
1100 kovacs közöt nagy küllömségé vagyon; Az Nuszt tudod,
mindenkor fellyeb böcsültetik az kosnál.
- GAS: Kegyelmes Uram, hadgyom mind e vilagra, hogy szaz
diszno közzöt is egy ember volna te. Csak hiaban mert
1105 nincs hozzád fogható vitéz, nem hogy it az Udvárban, de ez
egész környékben, mondgyam inkább ez széles vilagon. Uram
valahon én melleted vagyok, de lehetetlen ellened tamadhato,
hogy tanaltathassék. Mert sem Achilles vitezseghre, Paris
szépséghe; Hercules erőseghre hozzád nem hasonlyithatók.
- AI: Csak ezen dologra visely ez uttal gondod.
- 1110 GAS: El viszem ajandekodat, és szembe valo lételben modot eitvén,
kezéhez adom; ne kételkedgyél azért, jo néven ajandekodat
hogy nem venne. Én azért elmégyek.

AI: Jari békével és jó választal Gastrode.

GAS: Kétség nélkül.

ACTUS II.

1115

SCENA VI.

Constantinus, Victoria.

CONST: Mint alhatal ez éyel édes szívem?

VICT: Egyébképpen jól; csak hogy csuda álmodtam.

CONST: Előszámlalásatúl ha idegen nem volnál, örömost hallanám. 1120

VICT: Nem is restelleném. De bannam, ha valamiként ez által szerelmünknek lenne haborusága.

CONST: Nem iranzom szívem, hogy ez által lenne szerelmünknek fogyatkozása. Mert az igaz szerelmeskedő személynek mi 1125

volta, hasonló légyen, az Terebinthus fekete Syriában nevedő, korosként zöldellő, agas bugas, magasságában, maid ugyan toronyhoz hasonló, fényes fahoz. Ennek az ő agjai magasságban is kerületiben egyenlőképpen nevedők, el annyira, hogy semmi igényetlenség nem lattatik köztök, sőt az embernek még az reá nézése is gyönyörűséghez szöröz. 1130

Igy az szerelem is napról napra szünetlenül öregbedik, igényetlen agy, mert fáradságos, mind az által, azért zöldellő, mert gyönyörkedteteti Iffiu életet; e fanak agjai penigh elszakaszthatatlanul öszve nőttek, mert ugyan is, semminémű szerencsétlenséghez igaz szeretet ellen nem álhat, és egymastul 1135

el nem idegenítheti; az ő agai egyaránt nevedők, szerel-messen élvén szeretőjével. Mely dologh mind Isteneknél, s-mind e vilaghi embereknél dicséretes. Azért édes Szívem ehez tarcsuk magunkat. De kérlek, mond megh almodat.

VICT: Sok felőled való gondolkodásim után, juta álom szemeimre, 1140

és ime nem sokat nyugodván, tetzik, mintha itten az viragos kertben sok rozák közöt, veled együt sétálván, előbbenyi szokásunk szerint, egymással beszélgetnénk. Azonban szerelmes nyajaskodtato beszédinknek, mint egy közepette, egy örögh sást, mely kezdebül ki akarván ragadni, idegen 1145

Országban akaratom ellen praedául akara vinni, és kétség nélkül, ha oly szived szerint nem hadakosztál volna érettem, hegyes körmeivel artatlan testemet meg szaggatván, el ragadot volna. Ezt látván te is szerelmes oltalmazom, minden erőd és tehetséged szerint, elhagyatot, keserűséggel megh 1150

terheltetet szeginy fejemen, szanakoztván rozás kertembül, nagy gyorsasággal emberektül elhagyatot pusztá vadon erdőben vitél. Ezen véletlen és elmém rettentő almon megh ijedvén, serkeném fel almombul. Azért édes Lelkem, ezen 1155

álmodat, jonkraé, vagy penigh (kitül Isten oltalmazzon) gonoszunkra lenni itéled?

- CONST: Az én gondolatom, és kevés ítéletem szerint, egyrészt ezen almodat megh tudnám feyteni. Néked jodra, nékem penigh örök busulásomra, véghetetlen keserüségemre következik.
- 1160 VICT: Az Istenek minden szerencsétlenséghez tavosztassának túlunk. De örömet ezen almomnak magyarázattyáth hallanám tüled.
- CONST: Semmi nem egyéb ennél. A Sás, mely természet szerint hatalmas, az én kezeimbül, mostani niájás és gyönyörkedtető nyugodalmas szerző rozás kertebül, erőszakkal idegen
- 1165 Országban viszen. És így könyörületességet igaz szolgálat-homért méltan érdemlő, kegyesség helyébe irgalmatlan szamkivetettül hadcz engemet.
- VICT: Constantine szerelmem, miért vagy ily gonosz feítője almomnak. Bár ugy lenne magyarázattya is, az mint mondád. De hiszem hallod, hogy te oltálmasztál meg, és te vittél el
- 1170 viragos kertebül. Nem illik azért gondolatlanul és ugyan ok nélkül martzona dolgon meg haborodnod. Jora adgya szerelmünknek Istene Cupido, mely igaz alhatatos szivbélyi szeretetben gyönyörkedik, de viszont a' szivbélyi oraigh, sőt szempillantasigh tarto jo-akaratot utállya, és azféle személyeket is érdemek szerint megh szokta szégyeníteni.
- 1175
- CONST: Ah édes Vigasztalom, im nem régen ki valal, mi haszna hogy okos beszédiddel szomorú szivemet vigasztalni akarod; Hova léssen tehát az mi gyönyöröséges életünk; hova léssen
- 1180 szüleid előtt eltitkoltatott éítető integetésünk.
- VICT: Mit mivelsz? és mi vegre cselekeszed kérlek, ha el vittek volna is szemed elől, csak evvel érnéd megh. Halgass édes Lelkem, és fohaszkodásokkal, és hiában való gondolkodásokkal ne
- 1185 dgyötörjed és ne fogyásdad testedet.
- CONST: Ah Victoria Victoria, s-vallyon ily igaz szeretődöt el hadni nem szannádé, te magadra hattan.
- VICT: Ha el nem hagyod ezen dologrul való kesergést, megh eölz szemlatomást is engemet. Szöröz kérlek, nyugodalmot mint
- 1190 ennékem s-mind te magadnak is. Hidgyed édes szivem bizonyossan, hogy soha éitemigh, ha mire kelne is, el nem hadlak, mert ha szintén akarnám is, nem lehetne. Mivelhogy Attyám, Anyám, Attyamfiai, gazdagságom, jóságom, és minden
- 1195 kincsem felett ez nyomorult vilagban, éitemigh csak egyedül téged gubernatoromma és kedves tutoromma választottálak. Te vagy egyedül tisztességemnek oltalmazója (és ha törté-
nék vélekedő beszéded szerint is) soha tovább nalad nélkül ez vilagon éitemet nem kívánom. És az mint hogy nalam
- 1200 nélkül te sem élhetz tudom, hasonlóképpen nálam kívül megh se haly, hanem együt akarom; Együt légyen szivem mind élettünk s-halalunk. És ime Constantine szerelmem, te read bizvan, kezedben ajánlottam magamat, te néked élek, te néked halok is.

- CONST: Ah Lelkem Victoriam, én draga kincsem, szerelmemnek tüköre, homályos szememnek világossága, szépségnek ékes-ségnek éltető forrása. Éretted és te kedvedért, szabad 1205
lévén, szerelem Istenének birtoka ala attam magamat. De még is kerlek, ha képes, se itt, se penigh másut, sőt ha történnek is, (melly lehetséges) halalod órájához is, szivedet én tülem el ne tavosztassad, avagy más kedvéért idegensé-
gedet hozzám ne fordicsád. Mert én igaz szivbül, kegyes 1210
voltodnak, alhatatos és köteles szolgája, életemnek utolsó orajaigh lenni akarok. Te vagy egyedül sok viragok között helyeszetet gyönyörkedtető jó illatu szép piros roza szál.
- VICT: Nincs semmi kétségem beszédedben. De mi okbul, hogy ily hirtelenül almomnak elő számlalásán megrettentél? 1215
- CONST: Tavosztassa Cupido, minden reánk következő niomorusagokat; De megh lád, semmiben el nem mulyik, hanem rövid nap busulásunk lészen.
- VICT: Soha oly nem lehet, mely te hozzád való szerelmentül elidegeníthetne, jó-akaratomat eltavosztathatna, kedves személyedet megh gyülöltetne. 1220
- CONST: Az miként az igaz arany, tűzben, hasonloképpen makula nélkül lévő baradságh is szükséghekve, a' tétovazástathatatlán és czafolhatatlan szeretet penigh sok külömb és ismégkülömbféle szerencséknek folyásin próbáltatik meg. Mert 1225
az alhatatos szeretet az, a' mely legh nagyob szerencsétlenséghek haboruján is árad, és naprul napra öregbedik.
- VICT: Nem szollok ellene. De szivem Constantinem, bémenetelemnek ideje elérkezet. Azért elmegyek.
- CONST: Minthogy nem lehet egyéb benne, ám lássad, noha bizonyára nehezen válom megh jelen létetdül. 1230
- VICT: Ne véld kérlek, hogy ez légyen utolsó nyájasságunk. Holnap napon, ha faradságot érettünk fel venni nem restelyitek, ezen helyen legyünk szemben vizont; hozd el magaddal Achatest, én Leonorat. 1235
- CONTS: Nadgyob faradsághot soha ennél nem kívánnak. Ely szivem sokaigh, legyek emlekezetben nalatok.
- ACTUS II.
SCENA VII.
Gastrodes. 1240
- GAS: Az Istenek jól adák ez may napot érnem, minthogy érdemem felett ily szép marhával megh aldottak; noha azt mondgyák az Uraim, hogy nem jó disznonak a' gyömbér; de mind az által hasznát tudom én venni. Az én Uramnak nem kellett az arany lantz, és szép gyűrök, kellenek ennékem; ne küldgye 1245

1250 ö oly helyé az hon nem kedvelik. El hidgye ha igazat tart,
valóban is ugyan voltaképpen megh tréfálom, tanollyon
mászor szerelmeskedni. Én bizony bé nem adam Victorianak
ajándékját. Ha kérdi mint jartam légyen, megh mondóm,
1255 hogy bé attam szeretőjenek, és el is hiszi beszédemet; Ha
latom penigh hogy lo bőr a' szekernye, szép modgyával
fel tűzhödvn, tovább állok az löczel, oda megyek az hon
kelleti lesz viszont hazugságomnak, mondgyam inkább hü
szolgalathomnak. De aly, aly, az én Uram az, a' kit latok;
maid ravasságot gondolok.

ACTUS II.
SCENA VIII.

Aiax, Gastrodes.

1260 AI: Felette nagy szívem faidalmával szerelmes szolgám megh
jüvetelyét várom; Ugyán égh, gerjendez és langoz szívem
Victoriahoz valo szerelmem miá. De rész szerint szánom
szegint, érettem gyötredésénis eleget buslakodom, és ime
gyenge szép szívét mostani ajándékkal hogy megh sér-
tegettem bánom. Mert latom, hogy velem valo szollásban
1265 modot kereset, de ez ideigh nem tanalhatot. Tudom kétség
nélkül ezen Udvarban irégyim hogy sokan vadnak; De sokkal
inkáb akarom, hogy irégyim, hogy sem szanakozoim legye-
nek. Eminap megh jelentém Constantinusnak, ő is eleget
csudalkozik véletlen jo szerencsémén. De ahon latok egy
1270 embert, s-vallyon ki lehet. Az én szerető követem, valamint
járt, örül magában, jól vagyon az dologh, akarom.

GAS: Lehetetlen boldogab ember nalamnál tanálkozzék e széles
vilagon; mert tellyességessen, kegyelmességeket az Istenek
meg mutatták e may nap én bennem, minthogy Victoriahoz
1275 jó véggel valo járást megh engedték. Tudom azt e mai nap
az jo lakast semmiképpen el nem kerülhetem.

AI: Bellyeb megyek, mert nem szintén jól vehetem beszédét
eszemben, csak hogy jo lakás felől emlekezik örülöm.

1280 GAS: S-vallyon az én Uramath, micsoda helyen és ezen varasnak
mely utzájában tanálhassam megh, hanem ha az hazjar-
tosoknál, avagy a' kurváknal. Elmégyek és nagy gyorsas-
sággal mindenüt felkeresem.

AI: Gastrode?

GAS: Hadgy békét mostanságh.

1285 AI: Nem ösmérszé, én volnék az te Urad.

GAS: Megh bocsás Uram, hogy ily hirtelenül eszemben nem vehet-
lek, minthogy az követség meghvitelyében siettem.

- AI: Mint jártal?
- GAS: Felette jól.
- AI: Miképpen? 1290
- GAS: Mennyünkbe, es ottan derékképpen szerencsédnek kedves forgását, Victorianak igaz szerelmét rendszerint megh beszéllem.
- AI: Bator mennyünk el.
- ACTUS III. 1295
- SCENA I.
- Antigonus, Hecuba.
- ANTI: Tudodé, miért küldötte légyen Marcellus Hertzegh ily frissen követit mi hozzánk.
- HECU: Hallottam rész szerint, hogy Victoria leanyunkat akarja kéretni. 1300
- ANTI: Igaz, és ime szintén mostanra hattam nekik audientiát, tudom maid el is érkeznek.
- HECU: Ahon jünek nagy pompával. Üllyen le felséged.
- ANTI: Ide mellém üly. 1305
- ACTUS III.
- SCENA II.
- Antenor, Antigonus, Silenus, Hecuba.
- ANTE: Fölséghednek az mi kegyelmes Urunk, Marcellus Pamphilia és Mauritianak Hertzege, szolgallattyát és szomszédóság baradságot ajánlván, mi általunk Fölséghednek ezen levelet küldé. 1310
- ANTI: Szolgalok ö kgh, mint jo szomszéd Uramnak, barátomnak. Ez Crédentionális levél, azért izenetit mondgya megh kgték.
- ANTE: Mely dicséretes és kedves légyen Isteneknél, hasznos légyen embereknél az szent hazasságh, mindeneknél, csak kevés okossaguaknál is nyilván vagyon. Mivelhogy azert, a' mi kegyelmes Urunk is ember korban jutot, szükséggh mutattya, az természet is azt hozta, hasonló tarsot maganak hogy szerezzon. Gondolván azért magában, söt ugyan fő tanacsival e fölöl elégségendöül discurrálván, ez egész földön a' Felsőged szerelmes egyetlen egy leanyahoz Victorianahoz, sem szépségghbe, sem igyenes erkölcsbe, sem penigh okosságghba, és szeméretességghbe hozza foghatot schon nem tanálhattunk. Annakaért magahoz hasonlonak alyitván, küldet az mi kegyelmes Urunk, Felsőgedet kérvén azon, hogy te Felsőghed 1315
1320
1325

1330 az felöl megh nevezet Victoria leányát, örök hazastársul, tisztességes szokás szerint nékie adna. Eö is arra felel mi altalunk, minden illendö tisztességben, és szeretetben, mint igaz hazásokhoz szokot illeni, fogia tartani. Felsegednek hasonloképpen, fiui engedelemmel és szolgálattal, szomszéd-ságos baradsággal holtáigh akar lenni. Jo választ várván Felségedtül.

1335 ANTI: Marcellus szomszéd Uramnak, kgtek által tött izenetit megh értettem. Ily hirtelen és mingyarást választot kgteknek nem adhatok. Bé gyütven azért elsőben tanacsimat, viszont leaniomnak is értvén akaradtyáth, választya léssen kgteknek. Kgtek két vagy három nap csendesen varakozzék. Ha Isteneknek akaradtyok léssen, és nékie rendeltek, ellen tartok 1340 nem lészünk, az dologhban, nem is futunk az eö kgíme Attyafiusáगतul. Achate, vidd eö kgmeket az szállásra, és lassád fogyatkozás ne tanaltassék semmiben. Ebéden jelen légyen kgtek.

SILEN: Valamint Fölséghed parancsollya.

1345 ANTI: Mennyünk be és lássunk dolgunkhoz.

HECU: Constantinust ne hadd el Uram, vidd el ötet is magaddal.

ANTI: Lassad hogy Victoriatul derék választot végy, tudgyunk jo választal öket Urokhöz bocsátáni.

HECU: Hadd ream, ha meg nem tudom kérdeni.

1350 ANTI: Constantine jer utánam.

ACTUS III.

SCENA III.

Aiax.

1355 AI: Bezzeg igen meg csalatkozom reménségemben ó Istenek, hogy ha véletlen gonosz szerencsémre Marcellus Hertzeghnek oda adnák lelkem Victoriamat. Tudod azt, ó szerelemre ingerlö Cupido, hogy csak egyedül ö vala it maradásomnak oka. Ime mely hamar és reménségem ellen fosztatom megh 1360 ayandekimat, it nem letében is, kedvemért jo-emlekezetemért megh viselyi. Ha vitezségemmel, avagy penigh kölcségemet fogyasztó faradsággommal it maradását véghez vihetném, bizonyára minden fiu, még az verébfu is el hidgye, hogy kész volnek az halálra, csak megh ne ölnének. Elmegyek, 1365 mert latom keserüségemnek haszontalan voltát. Nem tartok en, itéletem szerint igazb Istent Bachusnál, azért kegyelmes voltáért Gastrodes szolgálammal hiven aldozok néki.

ACTUS III.

SCENA IV

Constantinus, Venus, és Cupido.

1370

CONST: Ó te Venus, hon vagyon ajánlásod, fogadásod, hozzám mutat szinbélyi már ha, jo-akaratom. Ime mely hirtelenül el vesze, nincs! füstbe ment. Nem illenek ily sok Országok királyné Aszonyának egyszer töt ígérteit megh masolni, és megh hamiseránni beszédét. Ó te alhatatlan nemzetség, mely egy órában töt fogadásárul, masikban csak rea sem emlekezik. De csak azt bánom, és ezen fay szívem, hogy ily vakmerőképpen szerelemnek adván magamat, bé merültem vala; ime mely nehezen, sok nyughatatlan faradságomval, szünetlen forgolodásomval, jutottam vala Victorianak szerelméhez, és ime mostanában ha Istenek nem könyörülnek, csak nyögve kellett nyomorusághomat szenvednem. Bé hit vala Antigonus tanácsában, kételenségébül elvégezet szandékját javallanom kellett, és hogy Marcellus Hertzegnek adgya Leanyát, tanácslám. Az Aszonyis váltigh forgó-
 lodik Victoria körrül, és valameddigh akaradtyára nem áll, mind addigh ösztönözi és kinszeriti. Nincs latom semmi modgya, rövid ideigh tarto keserves életemnek; azért jobnak alyitom halalomat, hogy sem mint ezen keserüséghemet szememmel látnám. Tisztességes halal, és ez világhbul ki-
 mulás, az elmúlt életnek ékessége. Mert job és hasznosb, sőt dioseretesb embernek az halal, nyomoruságos véghetetlen keserüséggel egylet, e vilaghi életnél. Nincs, azt mondom igaz szerelmü Aszony e vilaghon, mert ha én Victorianak volnék, egy atallyában ellene mondanék az hazasságnak; Elhittem, e minapi ajánlása eszében sem jutt illyenkor. Ó te gonosz, alhatatlan, hitegető és csalard Cupido, boldogh ember az, mely édes izü kinlodosodtul nem gyötörtetik, és birtokod alatt nincsen, hanem szabadságossan keserüségh nélkül gyönyörüséghessen élyi világáth.

1375

1380

1385

1390

1395

1400

VEN: Constantine, Constantine; Micsoda boszusághnak vezérlésébül és mód nélkül valo haragodnak nogatasából, az te kegyelmes, és büntelen parancsoloidnák, megh gyalázására ragattatol? Mit nész ream? Én vagyok Venus, Cypriabélyi királyné Aszony, Cupido vilaghtalan és gyözhetetlen nagy hatalmu kis fiamval egyetemben. Avagy ki családkozot volna megh én ígérteimben. Gondolkodgyál és mond megh. S-vallyon Parisnak, Ida Phrygiabelyiek hegyén, szépséghemért igaz ítéletet, méltán nékem illendő arany almaért, Menelaus feleségét, szép Görög Illonát, nem de, nem attamé kezéhez? Miért tulaydonitod az alhatatlansághod, az Aszony nemzetséghez? Soly, és mond okat?

1405

1410

- 1415 CONST: Megh bocsás, ó te Venus; mert elhidd, mindenémü busulásomnak, és karomlo ellened vető beszédimnek, oka egyedül, az te hived, réghi szerelmem Victoria; mert félek raita, hogy rövid nap, csak ugyan mod nélkül lészen elválásunk.
- 1420 CUP: Ne fély, mert az anyám kegyelmes akaradtia és szorgalmatos gondviselésse által, noha csudaképpen, örök hazastársul, adatik tenéked Victoria. De mind ezeknek felette azt kívánom, Aszony alhatatlanságának adgy okát?
- 1425 CONST: Biztatásod által, az szollásra batorságom lévén, parancsolatodnak engedni kész vagyok; noha erős hatalmu, győzhetetlen kegyes Istenimvel disputálnom és discourálnom, elégtelennek, és vékony elméjünek tartom magamat. De mind az által, egy vagy két példat előhozok. Déjanira minémü halhatatlan kegyetlenséggel volt légyen szeginy Herculeshez, jól tudod. Mely igaz szerelemnek színye alatt, méreggel kenet inget néki küldvén, szörnyen és irgalmatlanul, magára vévén megh égettetet.
- 1430 CUP: Igaz; De viszont ezen Dejanira cselekedetinek bizonyos okát, ha iol megh gondollyuk, ne talantan nem szintén kárhöz-tathattuk; Miért hogy Hercules is megh nem elegedvén egyel, Dejanira feleséget meg utálván Iolet vette, és ez előbbit megh utálta. Tudod, az ki mit eszik, iszik is rea.
- 1435 CONST: Medea Aietes kiraly Leanya is, ugyan ezenek példáját irgalmatlansághbul követvén, égette megh az vitéz Jasont. Ezé az igaz szeretet? ezé Aszonyoknak szeretőjekhez alhatatos jo-akaradtyok?
- 1440 VEN: Hadd szollyak én is, mert magad fejere hozzád ezen példát. Az ferfi hittinek tökéletes volta, ugyanis az Jasonéhoz hasonloé? Nemde Medea segítséghe által jutaé Colchos szigetében iszonyu sárkánytul öriztettetet arany gyapjuhoz. Mely jo-akaratéért Jason, már ha haladoul, szerelmes Attyát, szép Országát, draga temetetlen sok kincsét Medeával elhagyataván, magával elhoza; itkin penigh el hadgya, és helyette Creusa Aszont választta. Ez ám ha férfiak jól megh gondolatok, az haladatlanságh. Jo tett helyében, az mint szokták mondani, soha jott ne varj. Tudod penigh haladatlan embernél, nincs utalatosb ez vilagon.
- 1450 CONST: Megh engettem. De miért tehát az kegyes Diana, hogy Isten Aszonyhoz nem illendő kegyetlenséghe, kegyelem és irgalmasságh helyet, mutatta szeginy Actáonhoz. S-vallyon ily véletlen pusztá latásért, méltatlanul szarvassa, hogy tün-tesse, ennek felette, maga tulaidon ebeivel, iszonykodtatóképpen hogy elszagattassa, meghérdemletté? Nemde Isten Aszonytul igaz itéleté ez, te magadra hattam.
- 1455

- VEN: Constantine, Isteneknek teremtet allattya leven az ember, mennyei dologhban ne árcsa magát. Igaz az Isteneknek cselekedetek.
- CONST: Hiszem átkozot Aszony a' Circes, mely Ulysesnek társait 1460
Disznoka valasztatta, csak azért hogy job alkalmatosságha lehessen az megh tartosztatásban. És így jo tét helyyében Circétül szarmazot fia által szegény Ulysses Itaka szigetében megh öleték.
- VEN: Ugy kell: Miert nem ment ö, miként a' töb fejedelmek is 1465
hazához; lám szép, tökellertes szerelmü felesége volt Penelope, mely husz egész esztendeigh, sok fő renden valo Fejedelem kéroit, hatra hagyván, Urának haza jüvetelyét csendessen megh várta. De adhatza okát, Constantine, ha oly bölc vagy, miért hagyta el Phillist Demophoon; ez is a' jambor 1470
megh szegvén hitit, Athenisben ment. Theseus Ariadnét meg család. Eurialus Lucretia szerelmében mint vala, és véghtere is mint hagyta? Eztet ti csak katona dologhnak lenni itelitek.
- CONST: No nem csalom én megh Victoriath. 1475
- VEN: Nincs arrul most szo. Elégh példa vagyon, kik egymást holtigh alhatatosképpen szerettek, és egymásért halalt is szenvedtek. Ugymint Pyramus Thisbéért. Gismunda Gisquardusért. Szoly ellenem; megh győzőlek hiszem.
- CONST: Igen megh győztél, tudom sebeimnek faidalmát erzemis, és 1480
hogy tellyességessen rabodda hogy tettél, nem tagadom. De ezen fogságbol szabadulásomat remenlhetem? kérlek.
- VEN: Légy jo reménséghben, most többet nem szollok; tiéd Victoria, és nem masé. Mi okkal légyen megh, ez uttal megh 1485
mondani, szükségesnek lenni nem itélem. Azért az felette és haszontalan szomoruságnak hadgy békét. Victoria tanácsával ély, modot mutat mindenben. Én el megyek. Jere Fiam.
- CUP: Szükséged koran, segítségül híván megh segitlek.
- CONST: Ó te aldót nap, és ora melyben ide jüttem; aldót minuta, 1490
melyben Venus és Cupidot lattam. De mi suhogast hallok. Ó Istenek, bezzegh szerencsés e mai nap, az mint latom ennékem, hogy ime Victoriával is kedvem szerint beszélhetek. Megh hallom, mit mond az dologhoz; egy elsöben azért Cupido ajánlástat nem jelentem megh néki. 1495

ACTUS III.

SCENA V

Victoria, Constantinus.

- VICT: Csak hiaban minden kéréstetk, könyörgéstetk, ajánlástotk, és 1500
ideigh tarto fenyegetéstetk is, mert ugyan semmiképpen megh

nem cselekeszem; inkább e mai napon kész volnék szörnyü halált szenvednem, hogy sem mint erővel adván, akaratom és ugyan természetem ellenzövel lakiam. Azt hallottam én egykor irasbul: Minden authorok, valakik az hazasságrul irtanak, valóságosan soha véghez nem vihettek, és mindennemü nehézségeket az ő könyveikben, derékképpen bé sem irhattak, az mennyi nyomoruságot, megh gyűlölt Urának miatta, csak egy órában is az szeginy Aszonymnak, kelletik türni és szenvedni. Hogy sem mint azert, effélének kedvem ellen adatatnam férnek, inkább két felé valvan az föld el nyelyen, és elsiledgyék, avagy penigh Jupiter menyütö mindeneket el ronto sebes kövével pokolnak also fenekére vessen.

1505
1510

CONST: Nem türhetem, hanem maid megh szollyitom: Victoria.
VICT: Mond megh Anyamnak, én bizony nem megyek, csak hiaban nivat.

1515
1520

CONST: Nem ösmérszé szivem immar.
VICT: Megh boczás Lelkem, szodrul megh nem ösmérhetlek vala, szivemnek busulása miá egy elsöben. Csak most jüttem ki elölök, kérnek, mindent igernek, intnek, fenyegetnek is, de mind ezekkel, csak egy mák szemnyit sem gondolok. El unván azért, untato beszédét Anyámnak, ugy jüttem ki, mert jobnak és hasznosbnak alyitom, kevés ideigh álló keserüségphet, holtom napigh tarto véghetetlen oranként életem fogyászo nyomorusághnál.

1525
1530
1535
1540
1545

CONST: Csak hiaban rugodozol szüleid akaradtyok ellen, megh kell lenni, ot valék én is a' tanácsban, és kösz akaratbul azt végezenk, hogy nékie adgyanak. Tudom Marcellus, ugy mint gazdagsággal hövölkedeö Hertzeg, tégedet nagy pompaval, vígan és nagy örömmel, s-örvendetes szivel, sok szamu és ugyan megh höcsülhetetlen szépséggel felékesitetet, finyes és gazdagságh mia tündeclö Palotájában viszen, ottan lészen az vighságh és tanzolás, az te gyönyörkedtetö lakodalmodon hallattatik trombitaknak hangassága, ékes szavu musikasoknak számétalan serege. A te menyegződön lészen sok ifiaknak és szüzeknek nyájasságos tanzolások, örvendezvén Attyad és Anyád, ily jo szerentcséden. De mind az által el hidd, engemet mind ezek sem idegenitnek el tüled; hanem örömost miattad kész vagyok igaz szerelemnek roza koszorájával, fel ékesitetvén es nyomorusággal tellyes vilaghi életet el hadnom, és édesdeden tüle meghválnom. Igyis Pluto Országában lévén, az én tökelletes szerelmemért Pyramus és Thysbe mellet is nem alá valo hely adatik. De viszont, hogy ha külömb szandékban, hogy sem mint az te szüleid nem vagy, el karhozol, ez okbul, hogy az maga jo kedvébül birtokod ala adatot személyt megh utállod, mellyet édesdeden valo nyájás beszédünkkel, és vigasztalo integésimvel megh bizonyítottam. Hova lészen az mi

gyönyörűséghes élettünk? mind eltűnik; el mulyik; hanem csak egyedül tiszta szívbeli fohaszkodásunk, csudállatos és félelmes gondolatink, szomorkodtató könnyhullatásink, nehéz rettetető álmok, (mellyek valoban az igaz szerelemnek langozó nyilai) ezek örökké vagy it, vagy ot megh maradnak. 1550

VICT: Halgas édes szívem, Constantinem, mert ha ezen lelkem kesergető beszédidtül megh nem szünsz, megh eölsz engemeth. Szöröz azért kérlek, s-mind magadnak, nékem is nyugodalmath. Te vagy Ura, parancsolója, mint szívemnek, elmémnek, lelkemnek, te vagy egyedül, minden szépséghe, ékessége és színe igaz szerelmemnek; te vagy minden e világhban lakozó férfiak felett gyönyörködtető személyem, és megh homalyosodot setét szememnek fényességhe, reménséghemnek bé tellesítője, és bizonyos vigasztalója; életemnek megh tartója. megh hervat szívemnek nyitója és elevenítője. Kérlek azért, az te hozzá való alhatatos igaz joakaratomért, hogy ne hadgy el magadtol; hanem együt légyen s-mind élettünk, halalunk. 1555 1560 1565

CONST: Hiszed azért, és ime ugyan az Istenekre esküszöm, híván őket bizonyosághul, hogy soha éltémigh szerelmedtül, nem akarok elfeleitkezzenem, és magamtul el hadnom. Immár csak igaz szerelmünknek folyásáru, modot kellene keresnünk: Mert s-vallyon leheté jo-akaratumknak valami latattia, és faradsagomnak jutalma, hogy ha Marcellus feleségül vészen. Nem tagadom édes szívem, ime nem régen jelenék megh Cupido és Venus ennékem, sok panaszimath, könnyörgő szidalmimath kegyessen megh halgatván, altalan fogva tégedet örök hazástársul nékem igerték; De szerencséknek csudallatosságát eltitkolták; hanem hogy tüled értekezem tanacsolták. 1570 1575

VICT: Hasznosb tanacsot, job modot nem adhatok, az elmenésnél; Mert az én szüleimnek én ilyen feleletet adok, nem tudom ha javallodé? Mivelhogy Marcellus személlye szerint, it nincsen, szükséghe mutattya, hogy lássam. Azért két hét mulván jüjen ide, és ha tetzeni fog, (mely soha sem lészen) hozzá megyek. Ez napok allat, készülgetvén, és egy éjel az elmenetelben jó alkalmatosságunk adatván, csak egy idegen lélek eszében sem vévén, indullyunk megh. 1580 1585

CONST: Javallanam mindenképpen, okos és bölcs tanacsodat. De bizonyos modgyát nem szintén tudhatom. Minden dologh-nak szívem, az utollyát igen jól megh kell rostálnunk.

VICT: Holnap után tudod az követek innend el mennek; én azomban ravasságot gondolván, alnok betegséget gondolok, hazambul, már ha szörnyü faydalmok mia, ki sem megyek, söt Leonora és Iphis kívül, senki hozzám se járjon megh parancsolom. Tudom szerelmes szép draga kincsem Constan- 1590

1595 tine, Attyam Pelydes nevő hajos mestere hogy vagyon ösme-
retedben, mely tudom, véle cselekedett sok io tetemenyimért,
egy hajot készít érettünk. Eö néki penigh felette io modgya
vagyon mindenben, szép titkon elvihet, kedvünk szerint valo
helyre bennünketh. Azért lassád, és ezketigh tarto ayán-
1600 lasod szerint, ha igazan szeretz, és holtomigh edgyüt akarsz
velem tünni, tehat készüly el és jo alkotmatosságunk adatat-
ván Istenektül, megh indullyunk. Mikor érik az gabona,
szükséggh az aratas: Megh érvén az szölö kelletik az szürés:
Minden dologhban káros a' késedelemséggh.

1605 CONST: Ó életemnek élete, reménségghemnek biztatoja: Ha édes
hazadot, szerető szüleidet érettem el hadni akarod; s-vallyon
parancsolatodnak lennéké én ellenzője. Oltalmazzanak Iste-
nek ellened vétő gondolatoktul is. De szükséggh, el kezdet
dologhoz jo mogyával fognunk. Mert ha szerencsésen és
1610 kivánságghunk szerint fordittyák Istenek tanacsunkath, tehat
mind holtigh nagy örömben, minden félelem és reteges
nélkül szerelmessen élhetnének. Ha penigh külömben lenne,
tehat minekünk örökké elmulhatatlan busulas és véghetetlen
keserüséggh következnek.

1615 VICT: Kegyes, irgalmas, és szerelmes vezérlő és kinszerítő Istenin-
ket mindeneknek felette, szükséggh segítségül hinunk; és igy-
tudom, megh szánván nyomorusagunkath, megh tekintvén
hü voltunkath, jo-akarattal lesznek. Azért lassad, te read
biztam magamat, Pelydest is csak igen titkon magamhoz
1620 hivatván, minden dolghot rendszerinteleiben adok; Annak
utánna te hozzad küldöm. Ily meszsze uthoz valo szüksé-
gheket jo idején fogyatkozás nélkül elkészicsetek. Legy
egészségghben Lelkem, én be megyek, és megh jelentem Anyam-
nak minden akaratomath.

1625 CONST: Ely sokaigh édes szívem. Ó Jupiter, hiszem gyors elméjü.
Ime mely hamar, és véletlenül az elmenetelben tudá modot
eyteni, és igy engemet is ravassághra tanyítani. S-vallyon
szerencsésb ember lehetneé ez vilagon nalamnál, ha Victo-
riát innen el vihetném.

ACTUS III.

SCENA VI.

Antenor, Silenus.

ANT: Mint tetzik azért teneked Victoria?
SIL: Fellette jol. Gondolhadd, mely igen és mely szépen illenének
1635 Urunka] edgyüvé. Tudom hogy nagy szive szakadva vár haza
benünketh. Megh értvén Antigonus valasztyát, tudom eleget
fogh vigadni.

- ANT: Valy mely bizonytalan izenet ez, és kétséghestető valasz ez, ha jól megh gondolnád.
- SIL: Miérth?
- ANT: Azt írja valasztul. Két hét mulván személye szerint ide 1640 jüvén, ha leanyomnak tetzeni fogh, hozza megyen.
- SIL: Mi kell ennél több?
- ANT: Sokkal inkább javallom a' bizonyost a' bizonytalannal. Ebben mégh exceptio is tanáltatik.
- SIL: Nem is alyitom esztelenségnek. Mert ha jól megh gondoljuk, 1645 követségünkhöz illendő eléghségendő valaszt ez. Mert tudod, lathatatlan el ado marhának az árán nehez megh alkudni. De kétség nélkül el hittem. Urunkath latván, mindgyárt hogy megh kedvelyi.
- ANTE: Szép, io meggyával termett, fő nemzetbélyi, cziffra Iffiu legé- 1650 nyeket lattam én itten Antigonus Udvarában.
- SIL: Mirül mondod?
- ANTE: Vak az, a' mely rosta által nem lát.
- SIL: Miokbul?
- ANTE: Otben megh mondom. De mennyünk bé, és készülgessünk 1655 Urunkhoz.
- SIL: Eörömet érteném homályos beszédidnek értelmét.
- ANT: Megh hallod mégh.

ACTUS III.

SCENA VII.

1660

Constantinus, Achates.

- CONST: Szerelmes társom Achate, tudod mindenkoron barátod vol- 1665 tam, és el hidd, ezutánis életemnek utolsó oráigh is igaz Attyadfia lenni akarok. És bizonyára felette nehezen esik, tüled el válásom. De Cupidonak akarattya kényszerit, Victoria szerelme vezérel, és mindenekre nógat. Azért ime elmenete- lünkre rendeltetet bizonyos orája el érkezet. Ha lehet édes társ, tehetséged szerint, vakmerőségemet mentcsed Urunknál, lattya I'n nem felfualkodásbul, hanem igaz szeretetnek izgatasából vitettettem ezenre. Tudom mihelent, jelen nem 1670 létünket megh érti, azontul utánnunk küldvén népét, keresetni fogh. Ha megh kaphatna, kétség nélkül életemvel kellene, szeretetnek dühös voltat megh fizetnem.
- ACH: Igaz baradságunknak kételkedhetetlen voltát, elő számlál- 1675 nom, szükséghesnek lenni nem itéllem. Elhidd azért, ream bizattatot dologhban hiven, mint igaz Attyafiuhoz illik, eljaarok.

1680 CONST: Nem volt, nincsen is, ne is adgyák Istenek, hogy soha lehet-
sen, nem is vagyok baradságodban kétséghez. En azért, a'
miként otben is megh mondám, szerelmes mátkámmal ed-
gyüt Icarus szigetében menni akarnék, ottan Istenek kegyel-
meségeket, és Antigonusnak jövődő engesztelhető gratiáját
csendesesen várom. De azon lések, üdő jártatván, reank
1685 jövődő nehesztelésének valamenyire engesztelését gondolván,
hogy megh latogassalak.

ACH: Tudom elmenéstek után, hogy magához hivat, kétséghez nél-
kül egyik oka lévén dolgotoknak remenlvén, kérdészkedni
fogh. De hiszem megh érem, egy nem tudomval. Mind az
1690 által, allatomban Leonorámtul, mindeneknek végire megyek.
Rövid nap el is várlak egisségben.

CONST: Engedgyék megh Istenek, legyetek tik is Leonorával igaz
szerelemben, ne mencesen Cupido tüle. De ahon jü Pelydes
sietve.

ACTUS III.

1695 SCENA VIII.

Pelydes, Constantinus, Achates.

PELY: Tudván hagyot orájath, csudálkozom késedelmén; hogy el
nem tud jüni, maga ha jól eszében venné magát, bizony elég
nagy fában vagta feyszéjeth, még is ot mulatoz. S-vallyon
1700 hon vagyon?

CONST: Itt vagyok jó Attyamfia Pelyde: Otté Victoria?

PELY: Régutatul fogvást, csak read várakozik.

CONST: Az hajo minden szükségével készen vagyoné?

PELY: Mindenképpen.

1705 CONST: Lássad, mert immar Istenek után mi csak te read hattuk
magunkath.

PELY: Kétséghez ne légy bár mesterségemben. El hidd, tehetségem
szerint igazán is szolgálalak.

1710 CONST: Szerető társom Achate, kicsin értékem, szeginy rendem, és
buydoso állapotom szerint ayanlom sok szolgálathomath.
Ennékem kérlek megh bocsás.

ACH: Ne bucsuzál édes tars, mert az hajoigh el késérlek, mint-
hogy Victoriátul is bucsut akarnék vennem.

1715 CONST: Ne terheld evvel magadat, és ne faraszd testedet. Maradgy
el kérlek.

ACH: Csudálkozhatom beszédiden. El kísérlek a' tengerigh immár.

- CONST: Meny elől jo Attyamfia Pelyde, és légy készen, im mi is nyomodban lészünk.
- PELY: Bator, csak rák modon ne mászatok.
- CONST: Hogy sem mint tovább mennénk, szükségh hogy az Istene- 1720
keth utunkbélyi segítségért esedezvén, alazatosan térden
álva könyörögvén, töredelmes szivbül imatkozzam. Ó meny-
ben lakozo, minden Istennel biro, kegyes Jupiter Attyank,
engedgy kérlek, békességes nyugodalmas utat szeginy hi- 1725
veidnek. Mert nem csak a' csupa alomnak izgatásából
hanem inkább, az te raitunk hatalmaskodo Cupido kis fiad
kinszeritő vezrelésébül, inditattunk az elmenésre. Te is
széles tengernek Ura, jo Istenünk Neptune, tavosztasd ellen-
kező szelleket szeginy szolgálaitul, engedgy oly eget, mely 1730
kivánsághunk szerint Icarus szigetében vigyen. És a' miként
hogy Jupiter és Cupido kegyelemvel voltak, mind ezkétigh
is hozzánk, te se mutas idegenséghez, megh se vond jo-aka-
ratodat. Mennyünk el az tengernek partyáigh, beszélgessünk
dolgainkrul, ki tudgya, ha láthattyuké valaha ennek utána 1735
egy mást.
- ACH: Nem illik Isteneknek jo voltokban kétségeseeknek lennünk.

ACTUS IV

SCENA I.

HECUBA.

Ó mindenekkel biro, hatalmas Jupiter Isten; Avagy s-minden 1740
gondviselésed alatt lévő embereknek nemei közzül, én tanál-
tattamé előtted leghvétkesbnek? Minden büntetésre rendelt
ostoridnak, raitam akarodé megh próbálni erejét? Avagy
azokat talam ugyan el fogyatni is raitam végeszted? Könyör-
gök tenéked, minden Isteneknek felötte tisztelt jo-Istenem- 1745
nek alazatossan, füleidet könyörgésemnek megh halgatasátul
el ne fordicsad, hogy irgalmatlannak tulajdonsághod ellen
ne mondathassal, és engem szeginy szolgáló leanyodat,
megh könyörülő kegyes szemeiddel tekinteni ne is idegened-
gyél, és az embereket penigh ily felölem való vélekedésekből, 1750
hogy mostani busulasodnak indulattyában, a' mint kezted
ugy bizonyossan el veszteni is akarsz, vegy ki, kérlek, mert
én immar is tisztán elnyomoritattam, minden keserüség
megh környékezet, sokféle faydalmok sanyargatnak, és szam-
talan kinok altalhattottak engemet; Merit az én eddigh 1755
tündeklő világosságom, a' ki erőtlenséghemnek segitője,
vénséghemnek dgyamola, hazamnak vélekedő remenséghem
szerint, tisztasságha és ekésséghe lehetet volna, megh homalyo-
sodot. Elapatt az engem gyönyörkedteteő, s-hazamnál tartot,
forrás kutamnak is vize, melynek tisztasságának tekin- 1760

1765 teni, minden szomorúságimat elfelejtetik vala, banat-
 himat eörömrre, siralmimat vigassághra fordittyák vala;
 Most immár minden rutságokkal megh eöldgyült vizeknek
 zaváros follyásit, köletlenül noha, akaratom ellen is kell
 szemlélnem, kinek nem hogy csak tekintetibül vehetnék
 eörömet és vigasságot, de ugyan megh kostolása is, a'
 méreggel egyező izü ennékem; Mert Victoriát, az én egyetlen
 egy szerelmes leányomath elvesztettem, kiben te altalad és
 te utannad, oh Jupiter Isten edgyedül vala utolso bizodal-
 mom és remenséghem úgy bizván magam életit is rea, mint
 1770 az kormányos igazgatására szokot bizatatni, a' megh böcsül-
 hetetlen sok gazdagságokkal megh terhelhetett, feneketlen
 mélységü vizen járó hayo, melyet batorságos helyyébül, nem
 féltven az szeleknek busulási miat, indulo haboknak sillyesztő
 1775 veszedelmétől, kimozdítván, és szintén a' magaval vesze-
 delmet hordozo s-mindenkor rettentő haboknak közepette,
 romlás miat, kormánytalan lévén, megh szabadulásra, hanem
 ha az Istenek ugyan tartanak gondviselő oltalmokban,
 felöle reménségh nem lehet. Ekképpen én is békességes, és
 1780 tetzéssem szerint valo boldogh állapotamath megh változ-
 hatatlannak híven, a' mikor félelem nélkül batorságossan
 élek vala, szabad akaratomon, minden gyönyörüségemnek
 tellyessége, előttem járván, hirtelen ily megh gondoltalan
 edgyedül hagyattam vigasztalo nélkül, az keserüségek
 1785 elmerítő habjai közöt, melybül segítséged nélkül, ó Jupiter
 Isten, szabadulásom reméntelen, söt ha ennél is nagyob
 nevedése leend, epével elegyes banatimnak, megh emész-
 tetem miatta, ha mellém Mercurius batorito követed nem
 érkezik hamarsággal. Ah mely bátor valyék, e nagy vilagh-
 1790 nak megh vilagositására fel tamatt finyes napnak, sűrö
 ködök miat, megh homalyosítatot allapattyaban is. Ah mely
 bizakodo valék, minden szerencsétlenségimben, megh sza-
 badulásom felöl; és ime mind batorságom, s-mind bizodálmom,
 1795 mely hirtelen és szertelen, mintha soha nem is voltak volna,
 megh valtosztanak. Hol vagy azért már, ó te éyelyi hatal-
 mossan tündeklő fényes csillagh, ki az rettentő és megh
 szomorito batorsághtalan setét étczakának oráin, mindenkor
 ennékem vezérül előttem járom voltál, téged követvén, én
 is, ütközetlen, és megh bantás nélkül, gyönyörüséghes lako
 1800 helyemnek térülysith, utannad eltalaltam jární; téged sok
 napoktol fogvás való nem latasombul az hatalmas Jupiter
 Istennek, ellenem fel lobant megh emészto haragya, életemnek
 hogy szintén elfottaigh tarcsón maid hihető. Mert szemeimnek
 világa latástul megh homalyosodot; Elmém, gondolkodá-
 1805 simnak izgatasában megh tompult; Mindenkor eörvendező,
 és banatot nem is tudo szivem, az szomorúsághnak mély-
 séghes eörvényébül, vigassághra csak mozduo szabadsághot
 sem vehet, söt minden érzekenségimben, úgy megh erőtle-

nittem, ha tovább tündeklő fényességednek látásat, elröitve
 tartod tülem, mint az gyökerében megh erőtlenedet Cyprus 1810
 fa, ki allatyában noha vastaghnak latatnék, de kicsiny szélnék
 erejétül igyenes állásából, gyökerestül ki szegetik. Igy
 váratlan veszedelmemet, mind halalom kivanójának, vérem-
 nek szomjuhozójának, tenéked tulajdonithatom. Busult
 voltomban azért ugyan akaratom ellen, hogy ily idegen 1815
 nével tülem ne neveztesseél, elébbi szokasod szerint ne
 kessél igen kérlek, megh mutatván magadat, légy vezérem,
 igazgatom, és megh vigasztalom, azoknak, a' kik eddigh
 valo nyomoruságimon örültenek, gyalazatyokra és megh
 kissebbitésekre. Oh te szép és rut abrazatokban szem- 1820
 pelenül és kegyetlenül nyughatatlankodo atkozot Cupido,
 s-mi ugyan te altalad jutottam én, e megh emésztő szeren-
 csétlenséghekben. De s-mit kerülgetem siralmas beszél-
 getésemmel, amaha haladatlan Constantinus lator szol-
 gankat, a' kirül ugyan gondolkodom is, ki igaz voltában, 1825
 a' mint mutattya vala magat, hamisnak; jambor voltában
 arulonak; szelyidségheben kegyetlennek; kegyességében ret-
 tenetesnek és irgalmatlannak talaltaték; Bizony csak neve-
 zettel, és nem valósággal kivánt Constantinusnak hivatadni,
 mert szerelmes leanyomat a' szep Victoriát, nem különben 1830
 mint testembül szivemet gyökerestül halalomra ki szakászt-
 ván hitetőül, ugy elvaszta tülem ideje előtt, mely elfeleithe-
 tetlen és halált hozo, keserüséghe szerze. Ah hitető arulo,
 s-mely baranyi szelyidséghe mutatza vala, jo-akaratumkból
 rész vételed előtt, maga Parduczi kegyetlenséggel megh 1835
 sértő hegyes körmeid között, mintha, az én edgyetlen egy
 szerelmes leanyomath el ragadad. Vay te, oh én megh alélt
 testembül és véreimbül nemzetöt, mellyemrül tartatot,
 hazamban neveltetet, és életemben feltartatot, hazi ellenseg-
 hem; Vay te szabádsághnak már ha aszonya, de maga szol- 1840
 galója, söt rabja; Vay te gyöngéb-életnek kivánoja, és sanya-
 rubnak talaloja, te csendesb rendnek keresője, nyughatatlamb-
 nak és terhesbnek megh lelője, inkab penigh megh is unója.
 Hol vagy most, én édes edgyetlen egy szerelmes leanyom?
 s-micsoda idegen földnek szegeleti, e' mostani buydosasodban, 1845
 fogadot bé zellyérrül tegedett mostohád levén? Oh ha valami
 bizonyos hirt halhatnak, hol leted felől, szokatlan buydosásra
 érted adni magamat nem szánnám, mert read nehesztelő
 indulathomat, jodát kiváno Anyai akaratom tagadhatatlanul 1850
 felől haladgya. Talam penigh a' Jupiter Isten hatalmasságot,
 ugyan az én busulásomnak, törödésemmek, megh gondolha-
 tatlan és váratlan megh szabaditása által is akarja bizonyos-
 ban és nyilvánban valova tenni, nem lévén, nem is tanálván
 kivüle, ezekből szabadságomra más eszköszt, bizony mégh
 is hozzá térek, ha szintén haragszik is, és alazatosan im ezt 1855

1860 mondom: Ó te könyörülő Jupiter Isten, halgasd meg kérlek az én könyörgésemet, és nyisd meg füleidet, az én keserves panaszimnak meg halgatására; lássad és szánd meg az én számtalan és szünetlen keserüséghimet, melyet az én leanyom, és a te kis fiad Cupido miat szenvedek, légy meg halgatoja, meg epett szolgáló leanyod könyörgésének, lám hatalmad kívül, és természetteddel is ellenkező dolgot nem kívánok tőled, add meg azt, még holtom előtt érdem, hogy halhassak oly kívánatos hirt, mely leanyomat egisseghben, 1865 ha magaval nem is, de utánna hozza meg késedelem nélkül.

ACTUS IV
SCENA II.

Achates, Leonora.

ACH: Még is sirankozik Aszonyunk!

1870 LEON: Csak nem bolondul meghvígasztalhatatlan keserüséghe mia; Atkozza Constantinus ide jüvetelyének napját; Atkozot légyen, ugy mond az ora, melyben Victoriát látván, meg kedvelé; atkozottab minuta, melyben leanyom eötet meg szerette. Marcellus követit is atkozza, mivelhogy mind ezek lönek, elmenéseknek bizonyos okai.

1875 ACH: Mi reank nem nehesztelé?

LEON: Kire nem haragudnék; nincs el hidd szivem oly ember, nincs oly állat, nincs oly személy, mely neheztelesétül idegen lehetne; söt még maga fejére is, atkozodik; hogy Victoriát szülvén meg nem eölte volna.

1880 ACH: Néked nem szollé valamit?

LEON: Hogy nem, igen is, és ugyan felettébb is. Jobb részét az eö dolgoknak ream veti, minthogy álnok betegségének örzöje, és ravaszságának oltalmazója voltam; De reménlem rövid nap csendességet, meg haborodot elméjenek.

1885 ACH: Nincs oly sulyos, bár ugyan keserves dologh is e vilaghon, melyet az időnek hoszsu volta, naprul napra meg ne enyhicsen, és végtére is feledékenységben ne hozza.

LEON: Buaban Aszonyunk nagyob örizetben kezd tartani benünket.

1890 ACH: Bolondságh embernek lova veszedelme utan, üres istállójat bé zárlani.

LEON: S-vallyon szeginyek hon vadnak mostanában, és az rendeltet helyekre eljutottanaké? Valamikor eszembe jutt édes Eöcsémnek keserves beszéde, nehéz elvalása, siralmas bucsuzása, lehetetlen tovább könyvezés nélkül el türhessem.

1895

- ACH: Mit adgyak, fakadgy el sirva. Régen hallottam, hogy az Aszonyok szemeikett álnok sirásra hozzá szoktattak; és ugyan tanyították volna, el annyira hogy csak igen könnyön akarattyok szerint megh csalhatták urokath.
- LEON: Nem ravasságh, avagy penigh természetünknek alhatatlanságha hozta ezen gyöngességet mi nekünk. Dicsekedgyétek ferfiak sziveteknek keménységhevel. Attyátok és Anyátok halálat előttetek lenni latnatok is, mégh sem vélem, hogy sirathatnatok. 1900
- ACH: Nincsen azért lelkem, atzélyhoz hasonlyithato keminy szivem. De én a' tanacs, arra valo képest megh ne haly, hogy én sirassalak, avagy penigh meg gyaszolyalak. 1905
- LEON: El hittem, csak egyszer sem fohászokdnál érettem.
- ACH: Ne adgyák Istenek érnem, halván téged előttem, hogy lat-hassalak, inkább vigyenek ki ez nyomorusaggal tellyes, keserüséggel megh terheltetet alnok vilagbul. 1910
- LEON: Ne haly édes szivem; Hanem Isteneket kérjük, engedgyék sokáigh szerelmessen egymással éltünket.
- ACH: Cupidonak jo voltában kétségessek ne legyünk. Az Istenek mindennémü dolgainkban modot szoktak rendelni. Constantinusnak Victoria elvitelében, Parisnak Illona ellopásában, Jasonnak Medea elhihetésében avagy elragadozásában jo alkalmas modot jelente. Várjunk időtül, és szerencsének forgásátul. Ki tudgya, telam az Hertzegh is megh gondolván magát, jo-akarattal leend hozzánk. Az hirtelenkedés és gondolatlan dologh nem jo, viszont hiaban és ugyan lehetetlen, söt izetlen, az zöld és éretlen dgyümölcsét ideje előt lé szödni, és lé szaggatni, avagy zöldkorában az buzát aratni. 1920
- LEON: Légyen ugy, a' mikent Isteneknek rolunk elvégezett tanácsok vagon. De elmegyek szerelmes Achatem. 1925
- ACH: Lássad édes szivem, akaratod felett nem tartosztathatlak.

ACTUS IV.

SCENA III.

Antigonus, Hecuba.

- ANTI: Ime az Istenek kivánságunk szerint, mindennémü testi jokkal megh latogattak vala benünket. De keserüséggel és csupa méreggel szörnyü, telam ugyan veghit soha nem is remenlhető banattal megh edgyelíték gyönyörüséghes éltünket. Mert elvivék vigasságunkath, mi bizonyos remén-ségünket, elragadott megh homalyosodot szemeinknek, megh csálhatatlan világosságot, eltulaydonitak vélekedésünk ellen, vénségünknek édes bisztatójath, edgyetlen egy szerelmes leanyunkath. 1935

- 1940 HEC: Az Istenek bezzegh voltaképpen igen megh verének, mert igaz dgyamolomat tülem elvívék, és így keserüséghet édeségh helyében, banatot penigh eöreöm helyében érdemem felet adanak.
- 1945 ANTI: Halgas és szünnyel megh immar egyszer, ez ily sok véghetetlen panaszidttul. Isteneknek így volt rolok elvégezett akaradtyok, mely ellen mi soha nem áthatunk. Engedelmes szivel kelletik alhatatlan szerencsének mostani folyásat túrnünk. Vayha tudnám micsoda Orszaghban volnának, késedelem nélkül haza hivatvan eöket, Országunk böcsülletes régi szokása szerint Constantinusnak adnám leanyomath.
- 1950 HECU: Ollyan latornak, Istentelen tolvailonak, emberségtelen loponak, praedáló nemzetséghnek, ily hamis szolgálónak adnám szerelmes leanyomath? Inkáb akarom, hogy Jupiter, menyütö kövével irgalmatlanul elroncsa, avagy álló helyeben is el siledgyen, hogy sem mint ily tökéletlen, ellenem járo, akaratomval tusakodo, hitetlen arulo, hályon en magzatomval.
- 1955 ANTI: Hiaban és módnélkül valokat beszéllesz; hogy ha még h it létekhben egymás szerelmekrül, bizonyos lehetem volna, elhidd, minden tartosztatás nélkül néki attam volna, hogy sem holtomigh ily felettéb valo keserüséghel élvén, miattok szenvedet dgyötrölmett kellet volna túrnöm. S-vallyon gyalazatunkra, avagy hirünk nevünk kissebséghere lett volnaé? Böcsülletes nemzete, nyilván vagyon tenálad is; noha gadsághal (mely elmulando, és csak tétovazo szerencse akaradtiához alkolmasztato, rövid ideigh állando) hozzám nem volt hasonlo is. Hallottad, de én sokszor lattam vitezségét. Jamborságha, io maga tartása felöl, s-vallyon gonoszat mondhaté valaki? Okossága, bölcsessége mind hadakozásban, s-mind penigh tanacs ádasban oly, hogy ifiusághához képest, sohon hasonlot nem lattam.
- 1970 HECU: Igen dicséred, és érdeme felett, maid ugyan éghig fel magasztalod, draga kincsünkhnek praedalojat. Jambor és hüv, igaz szolganak nem illenek Urának udvarat, gyalazatban hozni. Ime ma, vagy holnap csak véletlenül élettünkhnek utolso orája elérkezik, kimulván e rosz vilagbul, kire marad joszagunk? hova lesz néki dgyüitetet, sok faradsághal szerzettetet szépséghü, és ugyan megh böcsülhetetlen mindenémü ékességünkh? Halalunk elöt, rövid élettünkhnek bizonytalan napiágh, hogy leanyunkon lenne nagy eöreömünkh; És így vigan és csak készen, e nyomorusághal, ravaszághal, alnoksághal, keserüséghel, bual és bánattal tellyes vilagbul, ki mulhattunk volna. Nem kellet volna, gonosz embernek bennünket, ily megh vigasztalhatatlan keserüséghben eyteni.
- 1975 ANTI: Mi én sem javallom; De hogy elvitte, bizony nem is csudállom. Mert tudom igaz egymáshoz való elválhatatlan szerelmekböl
- 1980

- vitettnék az elmenetelre. Volt esze, és idején gondolt felöle, elejét akarván venni Marcellus szerencsésének; Jobbnak ítélvén, hogy eö csalna mást megh, hogy sem mint megh csalettatnék. 1985
- HECU: Megh hidgye a' rosz ember, soha el nem megyen véle.
- ANTI: Kétségh nélkül, oly helyen vagyon, hogy eö sem fél haragodtul. 1990
- HECU: Lehetetlen hirét, hogy ne halhassuk. Mert felette meszi nem is vitte leanyunkat.
- ANTI: Nem kell farkasnak erdöt mutatni, megh tanálya a' nélkül is. De csak hiaban effelöl minékünk beszélgetnünk, és a' mint mondgyák; Gazda nélkül számot vetnünk. Jusson eszedben, egy bölcseknek mondása, mely eképpen szol. Fatum úgy mond; az az, Isteneknek elvégezet akaradtyok, avagy penigh az szerencse, a' hazasságh dolgában, avagy a' szeretetben, mind a' Nemzetet, s-mind penigh a' gazdagsághot megh dullya, és felül haladgya. Csak kár, mert az Istenek, nem Marcellusnak hanem Constantinusnak birták leanyunkat, holtunk után penigh minden kincsünket és Országunkat. 1995
- HECU: Mivelhogy egyéb, latom, nem lehet benne, ám bár eövé volna, csak láthatnám eöket. 2000
- ANTI: Ne lédgyen kétségünk Isteneknek jóvoltában: Ha el vitték, viszont megh is adgyák; és ime csak ez által, mint egy proba szerint, az szünetlen aldozatra, és imadásra izgatnak benünket. 2005
- HECU: Mennyünk el tehát, és minden oltarokon égessünk, kérvén elveszet és elvitetet leanyunknak adgyak egésséghben megh jüvetelyit. 2010
- ANTI: Mind Constantinussal edgyüt.
- ACTUS IV
SCENA IV 2015
- Constantinus, Victoria.
- CONST: S-vallyon lelkem Victoriam, ezekétigh nyomorgo lakásunk, tenéked mint tetzik?
- VICT: Mi felöl kérded?
- CON: Azért hogy az pusztában valo lakást, és a' koplalást, te nem szoktad volna. Elhittem immar számétalanszor, velem hogy eljüttél megh bantad. 2020
- VICT: Miért bantam volna megh? Avagy nem de, nem tudtam én ezt? Mégh Attyamnak hazánál mind megh gondoltam én ezeket. És hiszem, magad is hasonloképpen türöd az 2025.

nyavalyát, társom vagy minden szerencsétlenségben. Micsoda türés ez? Avagy nap koplalásé ez? Te éretted és igaz szerelmedért, mind semminek alyitom.

2030 CON: Ah szerelmes lelkem, gyönyörűséghez illatu szép piros rozám; váy mely gyenge természetü vagy te. Hova lett testednek kívánságod szerint hazádnál valo gyöngye tartása? elhadgyád. Szép termetednek, ékes öltözeti? nincsenek. Környülleted lévő sok leányok? ezek mind elmarattanak. Szerelmes szüleid helyében arvasságh; Országod helyében rettentő pusztasságh; Gazdagságért szegénység, jo étkek helyében gyükerek; vigasságh helyében, banát és keserűség, nyajassagh helyében, szomorúságh, tisztasságért, szennyedék következet. Ezeket mind csak, az mint reménlem, én érettem.

2040 VICT: Miért szomoritasz és busitasz ilyen igen, elő számlálván raytunk levő nyomorusaginkat; Holot Atyám s-Anyám gazdagságom, minden el hagyot kincsem helyében, csak te vagy egyedül gyönyörkedtetöm szerelmes Constantinem. És a' vadon erdő veled edgyüt, Attyamnak palotájanal gyönyörűségesb, s-a' lapos helyen álló sáár izü vizek, minden ez előt kostolt italoknál édesbek; és a' vadakat éltető gyükerek is, noha az emberi természettel maid ha ellenkezők, az itkeknél jobb izük, kikkel othon éltem; te vagy vigasságom; megh elékszem én avval, hogy nyajassagosson veled beszélhetek. Ha mind ezeknél fellyeb nem böcsültelek és nem szerettelek volna, mostanságh othon kinnyen élhetnék, és tetemet gyöngén tarthatnám. De az te hozzád valo igaz szerelem megh gyeözött, és mind ezeket fellyeb böcsültette velem.

2055 CON: Lássad, Victoria szerelmem, noha annakelőtte is soha nem volt kétségem hozzád, de most annál inkább beszédidbül jo-akaratomat megh esmérem. De az a' kérdés, mit mivellyünk, és meddigh gondolod edgyüt hogy ebben az állapotban maradjunk, pusztában sanyarusággal éllyünk. Én tovább is eltűrhetem, de csak egyedül tégedet szánlak.

2060 VICT: Én ime egyszer tutoromma tévén tegedet, valamit leghjobbnak lenni itélsz, engedni tanacsodnak kész vágyok, te veled edgyüt élek s-halok is. Ne nézd az én természet szerint valo dgyenge voltomat. Hallottad kétség nélkül Tristrant, miképpen Isaldaval laktak egy vadon erdőben, ök is csak gyukerekkel élvén egynéhany esztendeigh nyajassagosson vigadozván éltenek. Miért tehát, hogy én is veled edgyüt ilyen kicsiny dolgot nem türnék. De még is, e dologh felöl is örömet hallom tanacsodat.

2070 CON: Nem akarom, hanem mond megh te, mivelhogy te néked legh sulyosb.

- VICT: Vay nem, te vagy előttem járo, és főtül arád a' viz.
- CON: Az ellen nem szollok; De tudod tenéked legh karosb, és szükséggh hogy eleöb tetzessedet megh jelencsed, mert mindenképpen beszédednek engedni kész vagyok.
- VICT: Semmiképpen nem akárom. 2075
- CON: Édes szivem, ha engemet szeretz, hallyám ezen dologh felöl elvégezett tetzessedet.
- VICT: Lelkem Constantinem, ha engemet nem utálsz, és kedvemet mondásod szerint, szegni nem akarod, mond megh.
- CON: Bizonyos okaim vadnak szivem, a' miért tartosztatom magamat; azért megh bocsás, hogy ez uttal kérésed foganatos nem lehet én nálam. 2080
- VICT: Most látom, hogy nem igaz szivbül, hanem csak szinbül mutatod hozzám szerelmedet, mivelhogy ily martzona dolgot érettem nem akarsz meg cselekedni. Avagy nem tudodé, hogy Aszonyallatnak nincs annyira valo okossággha. Az Istenek a' férfiakat teöbbs okossággal aldották megh. Avagy ne talamtan azon félsz, hogy valamiként ellenem szolván, beszédiden megh haborodnam. Hiszen tudod, hogy tiéd vagyok szerelmem, és ha eddigh el jüttem, méltó tovább menni is veled edgyüt ne restöllyem. 2085
- CON: Itt akarszé tehat ezen pusztában tovább is maradni, és itten sanyarusagosan elvén, sok nyomorusagokat türni? 2090
- VICT: Bator, engedek tanacsodnak, mivelhogy immár mindenemü szerencsétlenségeknek el tüérésére neki szoktam. 2095
- CON: Avagy penigh akarodé Mylenum Varosában, hogy mennyünk, és ottan hugomnak mondván, 'csendessen és nyajassan edgyütt élvén Isteneknek beö aldását, és kivánt jo szerencsénknek folyását, és Attyád haragjanak megh szünését varnánk. 2100
- VICT: Valamint szintén akarod; alkalmas ideigh szép tisztessé-gessen el élhetünk, mind addigh, miglenten Atyámtul el hozot kincsben tart.
- CON: Méggh is mást mondok. Tudod édes szivem, hogy eljüvetelünkör Achates barátomnak rea feleltem, hogy Attyádnak reank nehesztelésérül tudakozni s-értekezni akárván, hozzája megyek; Eljüvetelünk után, mit mondod légyen, és micsoda szandékban vagyon hozzánk, mindeneknek végire medgyek. Tudgyuk életünknek ehez alkalmasztatni. Azért lássad szivem, és e három közzül mellyik tetzik itéllyed. 2105
- VICT: Nem tudom én.
- CON: Ezen pusztában télyi időben nehezen lakhatunk. Mylenumban sokáigh és jo modgyával lehetetlen hogy lakhassunk; 2110

2115 Észekben veszik az emberek alnoksaginkat: Hogy ha pedig Achateshez megyek, mindenben bizonyos lehetek, és ki tudgya, talam gratiát adand az Attyád, és megh kegyelmezvén, kegyelemben veszen bennünket. Mit halgatz lelkem, szoly hozzá?

2120 VICT: Ah Constantine szerelmem, hova legyek, mert ime kételenül is tanacsidra rea kell állanom. De s-vallyon nem szánzé ily pusztá erdőben hadni, és vadak eledelének irgalmatlanul eyteni. Ah, ah, jo-akaro szerelmem, miért futz, miért retegsz, és miért irtozol szerelmemtül. Ime ennek előtte ellentartója valék szerelemnek, most immár tortigh benne verődvn, 2125 elhadni akarsz, s-vallyon idegenségednek okátt ha megh érdemlettemé, kérlek jelencs megh.

2130 CON: Mi leölt szivem, és mit beszéllesz? Avagy elhadgyásra valo szandékomat lenni reménledé? Jupiter menyütő kövével ezen állásomban megh roncsos, ha soha ezen gondolat csak eszemben is volt. Hiszen bolondságh volna ezen cselekedet tülem, te read hattam. Ime az meg böcsülhetetlen draga kincset, régen és nagy munkával kerestem, mellyet bizonyára megh mondhatatlan sok faradsággal löltem, és szorgalmatossan keresvén, Istennek hala megh is tanáltam, és immár 2135 ha esztelenségébül kezem közt lévén elbocsátanám, avagy penigh tüle elválnam, s-vallyon dicséretes dologh volnaé? Ne adgyák Istenek soha, hogy e véghre én tüled elvalhassak. Avagy gondolodé szivem, akaratom lévén alnoksághra, szandékomat ha megh jelenteném. Az lopo, mely az embert marhajatul megh akárja fosztani, avagy el idegeníteni, 2140 S-vallyon megh izenié gazdájának? Légy csendes elmével édes Victoriam, ne is buslakodgyal beszédimen; mert én parancsollatod szerint tetzéssemet megh mondám, immar ezek közzül szabad választásod vagyon. Ha tülem elszakadni nem akársz: azt sem banom; Ha Mylenumi lakást szereted; 2145 akarom. Hazádhoz ha kívánkozol oda is elviszlek; Ha penigh idegen Országban menni is akarsz, arra is kész vagyok. Elhidd, valamely helyre, valamely Országban, avagy penigh Varasban kívánkozol, szerelmes alvalhatatlan utitársod 2150 lészek. Ne sirankozzál szerelmem; mond meg akaratodat; tudod minden dologhban ártalmas az késedelemségh.

2155 VICT: Jay hova legyek, nem tudom soha mit mondgyak, mert egy felöl tüz, más felöl penigh feneketlen mélységü eörvény. Ha Mylenumban megyünk, és sokaigh ot lészünk, az is veszély. Ha penigh Attyam Országában bocsátlak és (kitül Isten oltalmazzon) szerencsétlenségü történnék raitad, tehat szörnyü halal.

CON: A felöl én nem felelhetek; szükségü Isteneket segítségül hinnunk.

- VICT: Latom szerelmes Lelkem, hogy ideigh, noha kedvem ellen is, el kell válnunk. De mikorra gondolod azért, hogy Thessa-liából megh jühetnél. 2160
- CON: Bizonyossan nem tudhatom. De remélem Neptunus jó szelekkel megh áldván, két hétre, hogy megh térhetnék. Elhidd, ha véletlen késedelmség, avagy történetlen szeren-csétlenség, nem tanál, éjél nappal azon lések, hogy hagyot napra megh térhessek; Mert Achatessel két oraigh ha beszél-hetek, megh eléghszem; minthogy Attyadtul való féltemben, ha szintén akáran is, tovább nem maradhatok. 2165
- VICT: Jay édes lelkem, csak megh jühetnél akkorra. 2170
- CON: Semmi faradsággal, nyughatatlansággal, nyomorusággal, ut-nak nehéz voltát nem nézvén Istenek engedelmeiből, ha nem eleőb is, azon napra jelen lések. 2175
- VICT: Ah én edgyetlen egyem, bezzegh nehezen essik, tüled elvá-lásom; Az igaz szerelmemért, és holtomigh megh másolha-tatlan jó-akaratomért kérlek, hogy ne késsél; Mert kétség-h nélkül, utánnad ohaitván, bumban megh kell halnom. 2175
- CON: Szivem, ha javallod, azt gondoltam, mennyünk még is Mylenumban, tisztességhbélyi embernél, eljüvetelemigh ot hadlak. Várjad csendessen Isten akaradtyok szerint rendel-tetet napot. 2180
- VICT: Ah Istenek, ime mire juték, és miben hozátok dolgomat; s-vallyon tüled elválásra, mint birhassam keserüségh-tül megh epet szivemet. 2185
- CON: Ne keseregh ily igen, hadgy békét, egisséged fogyasztó, szived szaggasztó, hiában való siránkozásnak; Mind jobban adgyák Istenek. Békességessen ide hozván, tudom viszont, ugyan azok lesznek utamban segítségül. 2190
- ACTUS IV
SCENA V
- Antigonus, Achates. 2190
- ANTI: Bizony csuda dolgot beszéllesz Achate, ennekelőtte hogy ezent megh mondanád, rea nem vehettelek. De csak mon-dotta volna leanyom Constantinuszhoz való igaz szerelmét, ellen tarto nem voltam volna. 2195
- ACH: Nem volt Uram arra való batorságok, Példajul véven a' barátom magának Gisvardus dolgát, hasonló esettül, s-mind magát, s-mind penigh Victoriát igen féltette. 2200
- ANT: Bár ne félt volna az jámbor attul. De minthogy immár megh történt, nem tehetek rola, és nem is haragszom reájok. 2200

De csak tudnám hon volnának szeginyek, érettek küldenék és elhozatnám eöket.

ACH: Ki tudgya micsoda Orszagban mentenek.

2205 ANT: Jó Attyamfia Achate, jo barátod lévén, és ily titkái néked megh jelentvén, tudom minden szandékját néked megh mondotta; Azért mond megh, hova, és mi helyre igyekezet; Ne fély, mert eleöbbenyi hitemet, el hidd megh nem máslom, meg sem szegem, és ime most is arra felelek hogy sem te néked, sem penigh eö neki, ezen dologért nem leszen bantastok. Szoly?

2210 ACH: Nincs ketseghem Fölseghed jo-akarattyában. Igaz, ennekem minden akarattyát rend szerint megh jelentette; arra is rea felele, hogy Fölseghed haragjárul avagy inkább kegyelmérül értekezni akarván, vagy levelével, avagy penigh személye szerint rövid nap meg latogat. Ezkétig valo késedelmének oka mi légyen csudálkozom.

ANT: De csak júne el, és lathatnánk eöket, eöreömeöst néki adnank leanyunkath.

2220 ACH: Ugyan is csak ez volna nékik minden e vilaghi kívánsagok. El hittem, e Fölseghed Attyai jo akaradtyok, ha tutokra lehetne, késedelem nélkül jelen lennenek. Tudom ezen kegyelmességet Fölseged meg nem valtoztattya, idegenségre sem fordittya.

2225 ANT: Oltalmazának Istenek, hogy szerelmes gyermekemtül megh vonnám Attyai jo-akaratomath. Eö reajok nem Ugy, mint az benne megh gyüheött atkozot szerelemre vethetek, mely eöket, ezen dolognak véghez vitelyére nogatván kinszerittette, és minden alnoksághra eözsteöneözste. Avagy micsoda ember volnék én, hogy szereteö gyermekem veszedelmén eörvendezném. Az vénségh immar el éit bennünket, halalunk bizonyos, de órája eltitkoltatot teüleünk, azt sem tudom, mely nap, szerelmes feleségemmel egyeüt (mely maid hasonló korban vagyon) e vilagbul ki vétetünk. Bannám ha idegen kézre jutna mindennel bövölkedeö országom. Constantinus, nem tagadom, engemet hiven és igazán jamborul szolgált, ahoz képest, tökéletessen rea bizatottat dologhban el jáit. Nemzetségenek böcsülletes jo hirét nevét jól tudom. Gazdagsága nem kellelik; Isten éltetvén tisztességessen Hertzeg modon el élhet.

2240 ACH: Fölseghed bölcsen és okossan beszéll. A Nemességh eö magában semmi, ha josagos cselekedetekkel megh nem ékesitetik, noha az barátom fő nemzet, de az benne megh reögzöt és lé telepedet jo erkeölsij és josagos cselekedeti mind föl haladgya, seöt Orzágh parancsulojának is mélton itelli. Régenten nem csak nemzetre, de sokkal inkább jo erkölcsre

2245

vigyasztanak. Az kiralysághoz, ugymint Darius ravaszság-
gal, Sandor és Julius Caesar hatalommal jutottanak. Sokak
penigh, ugymint Marcus Aurelius joságos cselekedetekért
Csaszársághra választottanak.

ANT: Elhidd, nem volnék ellentarto szerencséjének. Marcellus 2250
vélvén, hogy megh: tréfaltam és megh: jatzottattam volna,
haragszik ream, mellyel igen keveset gondolok, és mivel-
hogy ezkétigh baradságha nélkül el lehettem, reménlem,
hogy ezutan is nem szorulok rea. De mennyünk bé, mert
ebédnek ideje vagyok. 2255

ACTUS IV

SCENA VI.

Constantinus.

CONST: Ó Isteének, ezen utamban is, legyetek szokástok szerint 2260
segítségh, vegyetek oltalmotok ala, és hogy lelkem Victoriam-
hoz jo valaszal jarhassak, engedgyétek megh: kérlek. Ah én
édes szivem, bezzeg nagy keserüséghel válank el egymástul.
Az tűz, csak mellette lévőket melegit, és emészt, ha megh
érented. De igaz szeretődttul ha tavul vagy is, gerjedezel, és
személyét is látni ohaytod. De s-vallyon, ékessen feleölteöz- 2265
tetet lovon lépteteö iffiu leginy ki lehet, e felé tart a' mint
latom. Antigonus Udvara néppe közzul valaki; nem eösmér-
hetem megh. Uy szolga lehet, én üdömben nem reménlem,
hogy ezen barátom it lett volna. Bizony Achatés, ime az
cziřasságh mia megh sem eösmérhettem; megh latom, ha 2270
ezen halász ruhában megh eösméré. Megh vonszom magamat
és beszédire halgatok.

ACTUS IV

SCENA VII.

Achatés, Constantinus.

2275

ACH: Tegnap napon Antigonus Urammal vadászni hogy ki mégyek
rea feleltem; De sok dolgai mia nem jühte el. Azért, mind-
azonáltal, szép madarak, rigok, filemelek ékes és eörvendetes
kegyes szavoknak halgatásának okaért, ily reggel jüttem ki.
Ah szeretö megh: hitt barátom Constantine, bezzeg gyakorta 2280
ezen mezön, hon szerelmünk nyájassághat, hon penigh miatta
szenvedet keserüséghet eleö szamlaltuk. S-vallyon micsoda
helyen nyomorognak szeginyek; De viszont mit mondgyak;
Bár én is ugy volnék, mert noha gyeöngé étkekkel (ha pusztas-
sághban vadnak) nem élhetnek is, de mind az által kedvek 2285
szerint édesdeden élven, nyájassagossan vigadoznak. Csudal-
kozom hogy ennyi idötul fogvást, ajanlassa szerint, sem irt,
sem izent, sem penigh megh: nem latogatot.

- CONST: Semmi nem leend oknélkül.
- 2290 ACH: Bizony felette igen akarnam, ha valami bizonyos hirt halhatnék felöleök. Az Uramis azon embert nagy marhával megh ajándékozna.
- CONST: Bezzegh rossz hír ez; Nem tréfa lehatt, mert hogy ha ha baratom volt ennekeleötte is, ne talamtan a' mindent megh gyeözeö beö ajándékért, és ajánlásért nadgyot cselekednék, és szeginy fejemet, hirül adván Uramnak jelen létemet elveszthetne. A fejében inkább vissza térek.
- 2295 ACH: Mindennémü vétkekrül tellyes bocsanatok lenne, söt szép tisztességessen fejedelem modgyára Victoriat nékie adna.
- 2300 CONST: Angyal modon beszéllesz.
- ACH: De mi haszna, hogy az éghben rebdeseö, édesdeden énekleö és szomorü szívem vigasztalo madaraknak beszéllek. Csudalkozom szolgálaimnak késedelmén, hova maradtak légyen az ebekkel.
- 2305 CONST: Minekeleötte elmégyen megh szolyitom, és beszéllek dolgaimrül, megh latom, ha ezen ruhamban megh isméré.
- ACH: Micsoda ember lehet, a' mely eleömben jüddögél, és hozzám keözeölgeth. Honnan valo vagy, mert eölteözetedhez képest idegn Orszaghbélyi ember lehetz?
- 2310 CONST: Jövevény leginy vagyok Uram.
- ACH: Honnan?
- CONST: Mylenumból.
- ACH: Micsoda országban vagyon, avagy penigh szigethé? varasé? avagy ereösség?
- 2315 CONST: Icarus szigetében helyhesztetet Varas, onnan küldettem ide Thessaliaban, ha szerencsémre e volna Antigonus varasa.
- ACH: Ez az; De mitt akarsz, avagy kit keres?
- CONST: Achatest keresném, ha szerencsére rea tanalhatnék.
- ACH: Én vagyok jo Attyamfia.
- 2320 CONST: Megh boczás U'm, hogy így szollok; de mond megh Uram kérlek, ha ugyan te vagyé?
- ACH: Elhidd, hogy én vagyok, és ha nem volnék annak sem mondanám magamath. De micsoda szorgalmatos gondot vagyon ily felette igen nevemnek megh tudasában.
- 2325 CONST: Hogy ha bizonyossan tudnám, hogy te volnal voltaképpen Achates, tehát megh mondanam; mert én Constantinustul, ha eösméred keöveth volnék.

- ACH: Felette jól ösmérem, és ennékem régi jó-akaro meg hit Attyamfia.
- CONST: Elhittem Uram immar, hogy te vagy. Az te tiszta szivbélyi jó-akaro barátod szolgáltyát ajánlja, kedves s-jó egisséget, és Leonora matkaddal, szerelmessen sokáigh szerencsésben edgyeüt léteteket kívannya. 2330
- ACH: Ne trefály jó Attyamfia, hanem mond meg, hogy ha beszéded szerint voltalé, szemben véle? 2335
- CONST: Nincs most játékra való ideöm.
- ACH: Hon vagyon szereteő barátom?
- CONST: Mylenum Varasában hagyam Victoria matkajánál.
- ACH: Nem irté valamit?
- CONST: Semmit; hanem szóval izent. 2340
- ACH: Mennyeünk be tehát az Varasban. De ahon jünek szintén szolgálaim az ebekkel. Térjete meg immár, kesseön jartatok, valahon késtetek ily sokaigh. Mit allotok, hogy nem mentek el. Indullyunk mi is.
- CONST: Nem megyek Uram bé az Varasban. 2345
- ACH: Miérth?
- CONST: Igen bannám, ha valamiként Antigonusnak értésére lenne, hogy én it vagyok Constantinus; akaram mondani, hogy Constantinus követe lévén it vagyok.
- ACH: Hogy hogy, telam ugyan valósággal te vagy? Ó Istenek, bizony ereöm felett akarom, hogy szerelmes társom ily véletlenül lathatlak. Ime soha ezen rossz halasz ruhában, meg sem ismérhetlek vala. 2350
- CONST: Ki tudgya, talam meg ismérni sem akartál. Nem hiaban mondgyák: Hogy Urasságh erkeölceöt szokot váltani. 2355
- ACH: Mi okbul mondod, talam kétes vagy baradságomban? Mint vagyon, és hon hadgyád Victoriát?
- CONST: Keserűségvel telve, nyomorusagokkal beöveölkedve, siralmas banatokkal meg környékeztvén Mylenum várásában hagyám. 2360
- ACH: Miért nem hoztad el magaddal?
- CONST: Ha vesztemet kívánnam.
- ACH: Ne szoly édes tarsom; Mert ugyan hired nélkül bizony véletlen jó állapotu karban forogh dolgozod, s-nem is haragszik rád, seőt kívanna személyeteket latni. Csak im ezminap is szollánk eleget feleöletek; Ha tudna mely helyen volnátok, titkon értetek küldene, s-meg hozatván ez Országgnak 2365

szokása szerint, (megh bocsasd, így monda) te általad elvitetet leányat, ugyan tisztességesen is néked adna.

2370 CONST: Talam csak tréfalsz?

ACH: Annakeleötte sem volt, szokásom, veled hogy tréfalodgyam, mostan penigh feöképpen, ily dologhoz nem illik az csufolkodás. Mennyünk az Varasban szalansomra, és ottan derékképpen jo szerencsédnek folyásath és aradasath megh jelentem.

2375 CONST: Nem megyek, mert bannám, jelen létem Uramnak hiréül ha lenne.

ACH: Semmit se fély, ha én ennekeleötte, éjel s-nappal veled edgyüt lévén, ebben az utalatos, s-néked nem illendeö ruhában megh nem esmerhettelek, Lehetetetlen hogy egyéb megh esmérhetne.

2380 CONST: Nem is késhetem, hagyot napnak reövid volta mia.

ACH: Hamar bucsuzol. Harmad nap mulva minden tartosztatás nélkül elmehetz.

CONST: Nem hogy három napigh, de csak három oraigh sem késhetek.

2385 ACH: Csak ily mesze ut faradságanak megh nyugovásara is kevés volna ez. De jo Uram, Gazda nélkül vetz számot. Ne maradoz kérlek. Mert mégh ma szemben jutatlak Leonoramval, megh latom, ha megh esméré.

CONST: Azt kérd, ha oly sokaigh it maradoké.

2390 ACH: Vendégem lévén, raitam fogh allani.

CONST: Vay mely ártalmas volna nékem, az késedelemség.

ACH: Mélto mentséghez lévén, nem tartosztatlak.

CONST: Légyen megh, noha bizonyára, nem volna kivánsághom mostanában a' Varasnak szépségét nézmem.

2395 ACTUS V
SCENA I.

Constantinus.

2400 CONST: Ó te irgalmatlan Neptune, vallyon s-mit vétettem ellened, hogy az én buydoso hajocsámath fel fordítani, és eképpen magamat is a' feneketlen tengerben életemnek végével meríteni igyekezstél, ha az könyeörüleö Istenek segiteöim nem voltak volna, a' te velem ellenkező akaratom szerint, megh kel vala valo bizonnal válnom lelkem Victoriامتul. Ennekokaért légyen hala ti néktek, ó raitam könyeörüleö, és engem mindenkor száno Istenek, hogy az regentöl fogvást tülem kivantatot helyre, sok szerencséken noha forogtatatok mind az által, jo egisségben megh tartván hozatok; Mely

2405

jo-akarattól, élvén el nem feleltkezem, hanem ez ily segit-
 ségtekért, ugyan aldozatim által is, hálado akarok lenni. 2410
 Mivelhogy Milenum Varását engedték megh láthatnom,
 melyen menyi eöreömeöm, maíd szomorito elmékedésim
 sem lehetnek kevesek. Mert az hagyot nap, melyre Victo-
 riamnak megh jüvetelen felül bizonyosan feleltem volt,
 már elmúlt, s-rettetgetet, s-méltán is penigh, mert az eö
 leanyi rendinek hozza valo teökélletes szerelmem, ha engedi 2415
 mondanom, valtozo és gyenge természetiehez képest, feleölem
 alhatatlan gondolkodasi lehettenek eddigh, mélyekben az
 vélhette hogy el hattam volna, nem tudván, seöt nem is
 gondolván Neptunusnak hozzám valo gonosz szandékjat.
 Kérlek azért ó te Cupido, noha az irigy, kegyetlen, és teöl- 2420
 hetetlen Neptunus az én szerelmes Victoriamtul el akart
 ragadni, az te benned valo bizodalomomért, megh tekintvén,
 hogy tellyességgel néked adtam magamat, engedgyed azért,
 hogy láthassám jo-egisségben, és vigasztalhasam megh
 eötet keserüségében is. Elfáradtam tisztán, az sok nyugha- 2425
 tatlanságh mia, egy kevesse ezen tengernek partyán, ez bokor-
 nak árnyékában, faratt testemet, vagy egy fél oraigh megh
 nyugtatom, job ereövel menvén bé az varasban, régen szive
 szerint váró Victoriamhoz.

ACTUS V

2430

SCENA II.

Victoria.

VICT: Oh te gyeönyeörüséghtelen nap; oh te szomorúsághot hozo
 ora; oh elfelelhetetlen keserüségü utolso, minuta; oh siral- 2435
 mas keönyhullato szempillantások; oh ti megh homalyosodot,
 az eleöt szikrázva tündekleö fényes csillagok; Avagy az én
 ily veszedelmemre ugyan eöszve esküdtetteké? Oh te is
 szerelmes tülem már elvált társom. Immár mit mivellyek
 nem tudom, mert az te én tülem elmeneteled után bekesség-
 ben nem lehetek. Most megh létel után ismérem már az én 2440
 káromath, mert remélnvén, megh jüvésedeth az Isteneknek
 felölem veled edgyüt valo végezéseknek kimenetelyit külö-
 mben gondolom vala, sem mint miattad, ki kedvemnek edgye-
 dül az eleöt eléghséghe és tündeökleö szép vilagossága valal,
 ezekben juték, kik által életemnek maíd elfogyatoja leszesz. 2445
 Vay te hitegeteö és elmulando bizonytalan remenséggh,
 bizony igen megh csalatkozám benned: No, karommalé
 ha, de ugyan nyilván látom, mely sok remenségek vitettenek
 el az szélteül. Tudtam és ismértem Constantinusnak tökül-
 letes szerelmét hozzám, el sem hagyot volna magátul it 2450
 engemet talam, de nyilván az irigy Neptunus miat, utában
 valami szerencsétlenséghe teörtént szeginnek: Mert immár

harmad napja mult el, melyre hozzám valo megh jüvését,
2455 orankint nagy bizonyosan vártam, mellyet fogadása szerint,
ha élőven volna, bé tellyesíteni is igyekezet volna hiszem;
kétség nélkül Neptunus haragjának, dgyeüheössége miatt
lett tartosztatassa szeginnek, talam penigh ugyan, méltat-
lanul halala is; s-ki részesülhetne vallyon az én keserüség-
2460 geimbül, hogy valoba ereszthetné az én nyomorusagomat,
melyben mostan talaltatom? Ó szereimes Constantinem, én
gyeönyeörüséghem, most te a' nagy tengernek vizétül el
buritva megh foitatot vagy, iszonyu nyughatatlan szörnyü
hadjaitul, bizonytalan helyekre hanyatatol, halaitul kimé-
letlen szaggattatol; Noha az szép és dragalatos szeüzességnek,
2465 a' megh böcsülhetetlen jo erkeölcsnek, és az mindenféle
dicséretet érdemleö joságos cselekedeteknek koronájával
ékesítetvén, ragatattal el én tülem, de mégh is keserüség és
banat nélkül nem feleithetlek, meg gondolván, minémö
nagy nyomorusagokban kik dgyeötreödésimeth uyityak,
2470 hattál engemeth. Mellyek nem csak az én elmémet, nyugha-
tatlankodtato gondolatokkal megh farasztották, de seöt
ugyan életemet is megh utalták; szaporu könyhullatasokkal,
véghetlen fohaszkodasokkal, megh keelhelhetetlen bual, ba-
nattal, és elfeleithetetlen kinos faidalimokkal szivemet bé
2475 tellyesítették. Most ugyan természetiben tapasztalom megh,
kit annak eleötte nem tudtam, valóban mely forgando és
alhatatlan légyen az szerencse, el annyira, hogy teökélletes
bizodalma nem lehet senkinek eö benne. Bizony nagy ereje
volt latom, az én draga nyerességemnek, és ahoz képest én
2480 tülem eötet el tolvayla, magát teülem megh fosztván, min-
dennémü szerencsétlenségeknek, faidalmoknak feneketlen
melységheben, irgalmatlanul, veszedelmemre nyakkal toszinta.
Most veszem eszembe te Venus, az Isten Aszony abrazatt
alatt, hogy az pokolbélyi Furiaknak mérgessége és gonossága
2485 vagon benned, és a' te Fiad Cupido által szerelmessen és
hizelkedve teöt fogadasidat, sanyargato kegyetlenséggel
tellyesited megh. Jelen im e hol volna ideje igeretedet, és mégh
Attyamnak hazánál lakván is, hozzám mutatot eleöbbi jo-
akaratomat megh uyitván, hogy hatalmodat is most megh
2490 jelentened, és az te neved, ki mindenkori itéletem szerint
csak csupa gyeönyeörüség, melyben tovább is ugy marad-
hatok megh, egyéb engem keövetteöknek példa lévén, ha az
én dragalatos kincsemet megh térítenéd ennékem, mert
tüled nem kivanok egyebet e vilagon, csak hogy egyszer
2495 akarmi rendü állapotban eleövenen! vagy penigh megh
holtan! lathatnám az én Constantinusomath. Jay ennékem
szeginy fejemnek, ha az elmultakrul elmélkedem; eszemben
jutnak szerelmes csokjaink, kedvet szerző eölölgetésink,
mulatozo nyájas beszédink, mellyek gyakorta almomban
2500 is, ugyan lételszerint eleöttem lenni tettetnek, kik is most

- kinzo hohérim. Atkozot minden álom, mellyekben vetvén reménségemet megh csaltak; Magamrul ismérém bizonyossan, hogy minden álom, csak hiaban valóságj jelenséghe, mert idegen gondolatimtul. Ah szerelmes Constantinusom, bizony csak te valal edgyedül, szememnek világossága és fénye, reménségheinek draga kincse, és keserüségés életemnek vigasztaloja, oda vagy immár én teülem. Ah Istenek, lám mostanságh sok haladék után, telyik bé raytunk e minapi álom, mellyet noha az mi akarattunk és tetzéssünk szerint, magyarasztunk vala meg, de attul igen különbözvén lészen, melyért csak iay már az én életem. Masoknak is tanuságokra, meg tudnám ennek utánna mondani, az álombélyi ragadozo Sás, kit mi akkor jo szerencsénkre leendeönek lenni itélenk, mit jelencsen.
- ACTUS V 2515
SCENA III.
- Cupido, Constantinus, Victoria.
- CUP: Constantine, Constantine, miért hadgyád ilyen igen az álo-
nak magadat, kely fel, mert ime régutatol fogvást nyugha- 2520
tatlan faradsághoddal szerzettetet draga kincsedet elveszted.
- CONST: Hadgy beket kérlek.
- VICT: Ó Jupiter, szanakodgyal megh keserüségimen, elegendgyél
megh ily szeörnyü nyomorusagimon, és számétalan ostromo-
zasidon, szakazd ki faidalmas szivembeül, késedelmes várás-
bul szarmazot gyeoetreölmét. 2525
- CUP: Ha fel nem kélsz, megh banod, avagy egy tyukmony sült-
tíglen valo testednek már ha nyugodalmát fellyeb böcsüledé
életednél? Nem engedem tovább hogy feküdigyel.
- CONST: Jay szintén most álszom vala legh édesdebben.
- VICT: Nem tanalok eddig türt nyughatatlansagimnak és szünetlen 2530
aradando siralmimnak vége szakaszto jobb orvosságot az
halálnal; mivelhogy halal által az ember mindennémü
dolognak végére szokta érni.
- CONST: Te vagyé én kegyes és kegyelmes Istenem Cupido? Mit
kivánsz, avagy mit parancsolsz? 2535
- CUP: Egyebet ennél nem. Latodé ahon Victoriát. én kedves lea-
nyomath, és te szereteö matkadat.
- CONST: Hon? nem lathatom.
- CUP: Nyisd fel jobban szemeidet; bál kéz felé tekintvén jayga-
tásad megh halhatod, csak résen legyen füled. Ne késsél, 2540
mert ideje. Én elmegek, lassatok dolgotokhoz.

- VICT: Ha Dido, Aeneasért; Thysbe, Pyramusért; Gismunda Giscardusért megholtanak, miért tehát hogy én, mind azoknál alab való lenni akarnék; holot én is ugyan azon Istennek zaszloja alatt, kegyes, mostan immár el ragdatatot vezéremmel hadakosztam. Azoknak dicséretes, és eghig méltán felmagasztalható cselekedetek, mind eöreökké megh marad, méltó azért, hogy Victoria is, szerelmes Constantinushoz való igaz szerelmének kételkedhetetlen bizonyoságaért Icarus szigetben megh hallyon. Kérlek azért ó Pluto, és tegedet is Proserpina, ezen utolsó aldozatomath vedd jó neven tülem, és igaz s-tétovazhatatlan szerető személyek rendiben bé helyeshztetvén, iratas bé számok köziben.
- 2545
- 2550
- CONST: Victoria szerelmem mit mivelsz? Hadgy békét ez gyermeki dolognak. Ne essél én miattam lelkem kétségben, ime jelen vagyon alhatatos szerelmű szolgálád. Vesd el a' kést.
- VICT: Ah szerető Constantinem te vagyé?
- CONST: Én vagyok, csak hadgy békét keserűségnek, és csilapics le megh haborodot, ketsegeskedeő gyeöngé elmédet.
- 2560 VICT: Jay szívem, ime ha ily hirtelenül és teörténetlen nem érkesztél volna segítségemre, most immár csendesen, és nagy békeségben Plutonnal lehettem volna.
- CONST: Jobb így. Inkább javallom ez vilaghi szerelmes jelenlétünket, hogy sem mint amottan keserves egymásra szemlélésünket.
- 2565 VICT: Én immár soha nem is vártalak, ez vilagban nalad nélkül életemet nem is kivántam. De voltalé szívem Attyamnál?
- CONST: Szüleiddel üdönek rövid volta mia nem; hanem Achatessel és Leonorával szemben voltam.
- VICT: Szüleink nehezteléseknek csendessége remélhettőé?
- 2570 CONST: Maid ugyan remenségunk felett jól vagyon dolgunk; Az haragnak csak mégh emlekezeti sincs. Jelenlétünket ohaytyák.
- VICT: Miért késtél tehát ily sokaigh? Tudod, harmad napja immar, melyre altalan fogva jüveteledet számláltad el mult, és azt reménlettem, hogy Neptunus read haragván, hajodat fel fordítván, artatlan fejedet elmeritette volna. Ehezvaló képest, én sem kivántam megh haborodot és teöreödelmes elmével lévén, ez nyomorusággal beöveölkeődeő vilagon nalad nélkül vayudnom. Jobbnak alyitván a' halalt, az keserűséghez áraszto keserves életnél. De miképpen tanálkosztál ide? és mint volt Thessaliaban dolgoz, kerlek mond megh?
- 2575
- 2580 CONST: De mennyünk bé az Varasban, mert sok faradsagh utan nyugovast, koplalás utan jolakást, szomorúságh és bánat helyében vigasságot kivannék.

VICT: Lelkem Constantinem, Istenek Thessaliában vivén, ezeket mind megh adgyák, és sok nyomoruságot, éltünkigh megh fogyatkozhatatlanul tarto nyajassaggal feleicsük el. De bizonyara eöreömeöst hallom, mint jártál legyen ezen uton. 2585

ACTUS V
SCENA IV.

Achates, Leonora. 2590

ACHAT: Eligh várnám azt a' napot melyben az jo-akaro barátom Constantinus, a' te szerelmes Eöcséddel Victoriával el érkez-nék, csudálkozom, hogy eddig is mulattanak.

LEON: Aszonyunk is, elég szive szakadva, várakozik megh jüve-telekre. És eminapi Constantinus jelen létekor, vele hogy nem beszélhetet, igen bánnya, Victoria allapattyáth noha beszé-dekint, rend szerint eleö szamláltam, mind azaltal, evvel megh nem elégszik, hanem eöreömeöshen magával beszélt volna. 2595

ACH: Eö sem várhattya job szivél nálamnál. 2600

LEON: Mi okért mondod?

ACH: Azért hogy az Istenek, a' mi sok szamu kinlodasinkon, kétel-kedteteö reménségünken, és maid ugyan veghetetlen bana-tunkon szanakozván, vigassághra forditanák keserüséginket. Megh hozván kegyes Istenünk eöket az buydosásbul, dicsé-retes szandékunkath megh jelentvén Hertzegnek; viszont ezen kedves vendéging, jo teöreökeödeöink és szoszolloink lévén, vélek edgyüt lehetne, eörvendetes nyajasságos keö-teles lakasunk. Mint tetzik tanacsom? 2605

LEON: Tudod szivem, hogy te read hattam, és te birtokod alá attam magamat. És eleöbbenyi beszédimet, avagy penigh foga-dasimat, szivbélyi ajánlasimath, sem most, sem ennek-utánna megh nem máslom. De micsoda rendbelyi ember lehett az? 2610

ACH: Mellyik? 2615

LEON: Nem latodé lelkem; ime mely sietve habol effelé?

ACH: Latom immár. Az én Dromo szolgam, valami okért keres eö itten. Fogadnám hogy viszont Üram kérestet. Nem tud-hatom miért, ime csak nem régen valék nala.

LEON: Elmegyek tehát én. 2620

ACH: Ne meny szivem; hanem hallyuk megh, mit akar, vonnyuk megh magunkat.

ACTUS V.

SCENA V

2625 Dromo, Achates, Leonora.

DRO: Allyatok el eleölem. S-vallyon hon tanálhassam én megh Uramat, hogy ezen eörvendetes és vigasságh szerző kedves hirt, megh mondhatnám néki. Jo ideje szállásarul hogy elment. De Phylergus szolgál társom beszéde szerint ezen kertben ment matkájához, az én ismeretlen már ha jo-akaro Aszonyomhoz. Én még itten nem lathatom, maga ugyan szemimnek fényességével, még az huzt is megh dulom, és sokkal felyül haladom. De maid kiáltok, minthogy csak magam vagyok; talam eleö szollal. Uram Achate, Uram!

2635 ACH: Jo hir feleöl emlekezik.

LEON: Hazadtul gondolom érkezet embered; Szollics megh szivem.

ACH: Hiszem vak, hogy it sem látt.

DRO: Ho Uram ho!

ACH: Kinlodik hiszem.

2640 DRO: Uram, Uram; Isten elveszesse mert it nincs, mert eleö szollált volna.

ACH: Bezzegh roszul beszéll.

LEON: Te magad büne.

2645 DROM: Ó hogy megh nem tanálhatom szerencsémre. Uram Achate, hon vagy. Nincs bizony it. Valoban rea vén kinyéres tarsom Phylergus, megh is jatzottatta; minthogy vak verésséggel vert megh, hogy ennyit kell hiában kiáltanom, és labaimat sok nyargalás mia farasztanom. De elmegyek, és valahon eördeöghben, ha szintén Plutonál leend is, fel keresem.

2650 ACH: Dromo, Dromo, téry.

DRO: Nincs most ürességem az vissza téréshez, és kedvem nagy faratságh mia a' szolláshoz.

ACH: Aly, mert én vagyok. Mennyünk killyeb szivem.

2655 DRO: Te vagyé Uram; De megh bocsás, hogy ily embertelenül feleltem szodra.

ACH: Én volnék, csipás szemekkel ha jól látnál. Elöbbenyi magadban rebegtető beszédidben igen jót hazudtál, az tündeökleö és minden allatokat szemek fényességével felyül halado hiuszhoz hasonlítván, magad ocularhoz termett szemidet, holot maid ugyan vakondaknál is vakab vagy. Jól keresve igen könnyen feltanálhattál volna. De mi hir? és miért kerestél ily nagy sietséggel?

2660

DRO: Ime maid megh mondom; csak pihenés vételemigh varakozzál.

ACH: Hazámtul jüté valaki? 2665

DRO: Nem.

ACH: Levelet hoztaké?

DRO: Nem.

ACH: Avagy, Uram hivaté?

DRO: Nem. 2670

ACH: Tehat mi lehet?

DRO: Ach hova legyenek, im csak lélekzetet sem vehetek, kérdésedesed mia, sok faradságim után, jo modgyával.

LEON: Hadd nyugodgyék szeginy.

ACH: Bezzegh hamar elfaradtál. Mond ki egy szoval. 2675

DRO: Ugy ha lehetne.

ACH: Talam vendégem jeüt?

DRO: Jüttek

ACH: Micsoda ember?

DRO: Jeles emberek, és valoban szépek; kegyes szüzzel egyeüt, jo termetü iffiu érkezett. 2680

ACH: Kik lehetnek? és nem isméréde?

DRO: Lattya Isten, megh sem tagadnám kgd eleöt. De soha ezen kívül nem is lattam.

ACH: Hon vadnak? és mit akarnak? 2685

DRO: Tenger partyán hagyám eöket, és beszédekbül akaradtyokath a' mint eszembe vehettem, csak téged kivannak.

LEON: Okos beszédü leginy

DRO: Halgas, és ne szoly belé.

LEON: Csak ne pirongás. 2690

ACH: Az bolondsághnak békét hadgy. De az névét nem montae megh?

DRO: Az nevérül elfeleitkesztem. Maid eszemben jutt, hadd gondolkodgyam csak.

LEON: Ország dolga, bár eö rea sè bizattnék. 2695

DRO: Ó halgass, ne ne vess.

ACH: Mégh sem juthat eszedben.

DRO: Con, Con, Compus.

- ACH: Ehez hasonló nevet, sem hallottam, soha nem is olvastam;
2700 Talam Lampertus.
- DRO: Nem az; maid rea talalok.
- LEON: Jéles ember.
- DRO: Ime csak nyelvemen forogh. Con, Con, Continus.
- ACH: Az, eükeöd.
- 2705 DRO: Bizonyára Uram, nem meszsze vagyok tiile.
- ACH: Bolond; talam Constantinus.
- DRO: Az, Uram, az; Isten elroncsa csudallatos és gyenge elmém haborgato nevével egyetemben.
- LEON: Adna Isten, hogy eö volna. De kérdezd édes szivem job mod-
2710 gyával.
- ACH: Bizonyos vagyé hogy eö legyen?
- DRO: Nincs most a' játékhöz kedvem.
- ACH: Ne hazudgy szolgál, mert ebül jársz. De engem kérdezetté?
- DRO: Ó hogy el nem hiszed. Bezzegh téged, ha te vagy ám Achates,
2715 Dromo vitéznek kegyelmes Ura.
- ACH: Mitt mondot azutan édes szolgálám; szépen szollok immár.
- DRO: Halgas rea, és ime megh mondom. Az tenger mellé, ugymint az partyán is sétálván, történetlenül juta egy hajo, Mi, mi, Milenumbol Icarus' szigetébül, hogy jól megh ércsed.
- 2720 ACH: Jól értem, csak ne riogas.
- DRO: Egy jó termetü hozzám hasonló, tisztos, és jó maga viseleö iffiu leginy, egy igen szép, és én itéletem szerint, felettéb szép leant, kezén fogván, és véle egyetemben, az tengernek partyára hajobul ki szálván, ki szolgálja volna, főemberségemet latván, kérde; nem titkolám nevedet, az jambornak megh mondám. Nevedet halván eörült, és hogy késedelem nélkül jelenlétét, te néked megh jelenteném kért; szolgálattyát ajánlván is altalam, faradságot, és e kevés gyenge testednek lankadását nem tekintvén, mennél ki hozzája.
2725 Ez Uram követségemnek derék summája.
- 2730 ACH: Szolga, megh lásd hogy igaz légyen.
- DRO: Ennekeleötte is, ravásra hazudnom, nem szoktattam magamath.
- ACH: Regené tehát hogy érkesztek?
- 2735 DRO: Tülünk elmeneteled alatt.
- LEON: Bizonyára eök lehetnek.
- ACH: Ugyan eök, az mint eszemben vészem.

- DRO: Nem elég az ennékem, hogy beszédemet igaznak lenni alittyátok; hanem ezen faradságomnak, és kedves jó hirnek jutalmát is várom. 2740
- LEON: Megh léssen; akar én leszek kezess érette.
- DRO: Béveszlek Aszonyom kezességül; Rövid nap himes és czifornyás inget várok tüled.
- LEON: Megh léssen. De lattadé Victoriát?
- DRO: Victoria ki légyen nem tudom. Szép leant Con, Constantinnussal hogy lattam azt bizonyossan mondhatom. 2745
- ACH: Eö időjekben szívem, nem volt még ezen Dromo nálam, nem is csudálható, ha nem isméri. De mennyünk el.
- LEON: Bator; ezen régutatul fogvást szívül, szüntelenül keservessen ohaitatot jó hirt megh mondom Aszonyomnak. Mond szolgálathomat szívem nékik. 2750
- ACH: Eöreömeöst lelkem; Mennyünk édes szolgám.
- ACTUS V.
SCENA VI.
- Antionus, Hecuba, Antrades. 2755
- ANT: Ó aldot kegyes Attyánk Jupiter, az te sok szamu, beövségessen hozánk mutatot jókért, dicsértessél általunk, mert Cupido által, el ragattatot, és Constantinusnak adatot, tülünk és szemünk eleöl el vittetet szerelmes leanyunkath, megh térítetted. Az te neved is Neptune soha elfeleitve nálunk nem léssen; mivelhogy kedves vendéginket, egynéhány izben szerencsésen, és jó-egisségghben hordosztad, és te jóvoldtbul, halalunk eleöt élteünkben eöket latojul, engedted. Édes Hecubam, s-vallyon reménlettedé e mai napon szerető gyermekinknek, hogy így szollyak meg jüveteleket. 2760
- HECU: Méltán dicsértetnek az Istenek általunk; és szünetlen aldotokkal kegyelmességeket halályuk. Csak láthassam eöket, ha szintén holnapi napon történnék halalom is, nem bannám.
- ANTI: Avagy tiszta szívül mondodé? Az Isteneket ne boszons, és haragra okot ne adgy. Ennekutánna minden rendbélyi gondainkat hadgyuk Constantinusra. Minékünk véneknek szükséghes és hasznos, az sok és keserves, egész iffiusagunktul fogvast, faradsággh után rövid ideigh allando, és mulando életünknek napiaigh, testünk nyugodalma. 2765
- HECU: Igaz Uram. De s-vallyon hamar bé jüneké?
- ANTI: Sokaigh késnek. Leonorat elbocsatotadé Leanyunkhoz?

- HECU: Ezen hir mondása után, mind Iphissel és egyéb Frauen-
czimmerrel edgyeüt hozzája küldöttem.
- 2780 ANTI: Ruhájában küldöttélé néki?
- HECU: Igen is. Mert Iphist vissza küldvén, szereteö ruháját, egyéb
öltözetihez illendő ékességgel edgyeüt el vitte.
- ANTI: Tudom szerelmes leanyunk, az sok buydosás és szokatlan
gyenge testnek sanyarusága mia, hogy színében is megh
veszet.
- 2785 HEC: Gondolhad Uram, ennyi ideigh vadon pusztaságban, ros
gyükerek ededelyi lévén, ha leheté jo színben. De annál a'
mi nadgyob, véledé édes Uram, ily szerelmesen edgyüt
lakván, ha Victoria tisztán maradhatoté megh szüzességében.
- 2790 ANTI: Azt én nem tudom, szabad volt Constantinus véle. De gon
dolom az egyességért, akaradtyával Victoria sem ellenkezet.
- HEC: Azt reménlem, ha tökéletes, igaz, és tisztességes szeretet
volt keözeötteök, megh tartosztatták magokat minden tisztalansághatul.
- 2795 ANTI: Én nem felelek feleöleök.
- HEC: Ily nem illendeöképpen, ne vélekedgyél ah Uram, szerelmes
gyermekünk felöl, melybeöl eö utánna magunknak is gyalazatos nevezteünk lehet. Mind az által felöle gonosz vélekedésünknek elidegenítéséért megh ma véle valo beszélgetésembül okot adván, annak, megh értésére, talam eszemben veszem, minemü állapotban maradhatot: Bizony nagy böcsületünkre lenne minyájunknak, tiszta életit bizonyosan tüle megh értvén, és annak megh probalásara, ha mind az egész Országgh latára, a' Diana Templomában, tiszta aranybul eönteötet, és a' Templomnak közeplette lé tétettet kép eleöl, ki az szüzességhek megh probalásara tartatik, dicséretessen és megh böcsülhetetlenül jühetne el, példa lévén emlékezetül egyéb tisztassághban fel nevelt leanyoknál is, és az szemérmetséghek szeretöinél. Hogy azért nyilvánban megh érthessed szerelmes Uram, ennek beöcsülletes voltát, im voltaképpen megh beszéllem, halgass rea csak, talam penigh e szerint nem is halottal volt feleöle ez eleöt. Annak a' Diana képire és tiszteletire eönteöteöt arany képnek, egy megh vont keziü vagyon kezében, alatta, a' mely helyre helyhesztetet, egy tekintetre gyeönyeörüséghek forrás vagyon, melyben az eö csudai megh lathatok. Az mely leanyzo szemetének szüzességhek kétséghek jutot, az megh nevezet arany kép eleöt ily moddal próbáltatik: Egy Laurusbol csináltatot koszorót adnak fejére, meg meztelenetet labbal allatván a' forrásnak eöblibe. Hogy ha szüz a' leanyzo, az arany kép megmozdulatlan vesztegh ál, az viz penigh for-
- 2800
- 2805
- 2810
- 2815
- 2820

- rásatul, a' leanyzonak benne állásáigh megh szünik, és zavarodatlan, tisztán, tündeökleő természetiben megh maradván. Eszében sem vévén a' leanyzo, kézi segítség nélkül fel emel- 2825
tetik a' viz színre, kinek labai annak utanna bé nem eveznek az vízben. Ha ki penigh Diana gyalazattyával, Cupido és Venus szemptelen jatekiban részt vévén, mindaz által mégh is álnokul, rusnya és tisztatalan voltát ékesíteni igyekeznek emberek eleöt, és csak probaltatna magát, annak soha még Diana is, (mivelhogy szüzességnek Isten Aszonya) semmikép- 2830
pen nem patrocínálhat, és nem is akar tulaydonságha és tisztai ellen oltalmazója lenni. Tisztatalansághban talaltatván a' magát probaltato személy ellene busulásbul, mintha meg indultnak lattatik, az arany kép, megh vont idegében vetett nyilával meg sértésére igyekeztvén, a' tisztatalan leanyzonak, 2835
melynek rettentő indulattyátul, és tekintetítul az leanyzo meg remülvén, hátráb akarván eleöle allani, a' koszoru meg mozdulásában fejerül az vízben lé essik, kapván utanna, soha meg nem foghattya, Annak példájara, az ki egyszer elvesztette szüzességét, soha azt megh nem találhattya, és ekkep- 2840
pen mindenek eleöt, nyilván valova lészen, az egyszer el vesztet tisztasságnak, meg keresésére álnokul igyekező személynek, minden titkos cselekedete, ki mely gyalazatos légyen, meg itélheted szerelmes Uram, annyi számnélkül való néző emberek eöleöt. Ha Victoria (a' minthogy reménlem, 2845
meg gondolván a' mi, és a' maga tisztességét is, és azt is, hogy az Országunknak rendi szerint megh próbáltatik) szüzességében megh maratt mind minékunk, s-mind penigh eö nekik halhatatlan emlekezeteő tisztességekre lészen.
- ANTI: Igen szép rend ez, az tiszta életnek tökéletes ismereti felöl, 2850
de addigh nem szolhatok hozzá, miglenten magam is Constantinussal nem beszéllek. De töle bizony, nagy emberséges és dicseretet érdemleő, maga meg türtetés lett volna az, ha felöle valo vélekedésed szerint, tanaltatik a' dologh.
- HEC: Olly ember azért Constantinus, hogy ideje eleöt, vélem, 2855
nem igyekezte éretlenül szüzességnek gyümölcsét lé szagatni. Lam Tristant, az mint irjak (ha jól rea emlekezném) négy esztendeigh egy vadon erdeőben lakván, nyajasságosan egymással élvén, és minden éyel, ki vont éles fegyverét, magok keözeöt agyakon el nyutotta; Mely cselekedete, tisz- 2860
taságnak bizonyasagara használt annak utanna.
- ANTI: Hiaban minékunk ezen felöl mostanságh beszélünk. Antrade, 2865
megh vadnaké parancsolatom szerint rendelve mindenek?
- ANTR: Mindenképpen Fölséghed akaratyához alkotmasztattam.
- ANTI: Az Musikasok, és egyéb rendbélyi sok szamu vigasságh szer-
zeők jelen vadnaké? Az lövő szerszamoknak ki lövésében fogyatkozás lassad ne tanaltassék.

- ANTR: Mindenek helyén vadnak.
- 2870 ANTI: Minden dolgot te read biztam Antrade, te lészel edgyedül vétkes, ha mi fogyatkozás léssen; Mihent jünek azontul dobok meg ütessenek, trombiták harsogjanak, aldgyuk zördüllyenek, eleöbbenyi szomorúságrul nem is emlekezzén, eleö sem hozván, minden utza telyi légyen vigassággal.
- ANTR: Ezek régen mind el rendelve vadnak.
- 2875 ANTI: Késsön jarnak, mennyünk bé, varjuk ottben eöket.
- HEC: Ne csudáld Uram, mert tudod, meddigh eölteöszkednek modgyok szerint, és ékesitik magokat, nem csak ora, de maid egész nap kivantatik.
- ANTI: Igen jól tudom.
- 2880 ACTUS V
SCENA VII.
Constantinus, Achates, Victoria, Leonora.
- 2885 CONST: Boldogh legyen a' nap, esztendeö, holnap, aldott légyen az ideönek allasa is, és jeles, seöt kegyelmes planétimnak forgassok; boldogh légyen a' hely ahon engem foglyá téveö kegyes szemek megh kötösztek, söt boldogh legyen mondom elseö szerelmünk folyásában, noha akkor kedvünk ellen volt, mindennémü rendbélyi szerencsétlenségünk is. Boldogh légyen Cupidonak kézia, és engem sertegeteö, sebes, sérelmes, 2890 akkorontan mérges, de mostan immár édes, eörvendetes nyila. Boldogok legyenek, sok szamu nyomorusághim, maid ugyan véget nem is remélheteö keserüséghim, szamitalan siralmim, véghetetlen ohaytasim. Boldogh légyen faradhatatlan igaz szolgálatom, hüseges nyughatatlanságom, küleömb és ismég küleömbféle kinlodásim. Boldogak legyenek minden 2895 személyek, és minden eszkeözök, mellyek által jutottam szerelmes Victoriámhoz.
- ACH: Méltán mondhatod magadat boldognak, mivelhogy az Istenek faradságodnak, ime büséges jutalmát téritettek. De én mit cselekedgyem? 2900
- CONTS: El hidd szereteö barátom Achate, ezen dologrol bövségessen beszéllettem Victoriamval, ne légyen kétséghed, tiéd hogy ne lenne Leonora. Tudom oly foganatos mostani kérésünk eö nalok, hogy ha nadgyobbat kérendenénk is, megh engednék.
- 2905 VICT: Hiaban soprokodásod; Az Isteneknek régi elvégezet akaradtyok ez; Egyszer s-mind kezdetet szerelmünknek, együt légyen kívánt és ohaytot vége.
- LEON: Éllyen ezen jüvendö mondo Sybilla.

- VICT: Megh hidd szereteő Néném, hogy ellentartok nem lesznek dolgokban szüleim, példájul vévén dolgomath, kedveellen leanyzott férnek adni mi légyen, eszekben vehetik. 2910
- CONST: Hallyad Achate, lelkem Victoriának beszédit; ime dicsekedik cselekedetivel. Igaz, hogy igaz szereteő személyeknek, főképpen hasonlokknak szükséggh engedni, mert végtére sem következnek jo. Nincs oly ember, mely álhatatos szerelem ellen álhasson. 2915
- ACH: Mennyünk jobban. Fogd kezén Constantine Victoriát; Tessék megh, hogy ti vattok vendégek.
- CONST: Bator, megh cselekszem, csak hogy te is Leonorat; Ti sem vattok jobbak nalunknál. 2920
- ACH: Más és küleömbeözik a' mi dolgunk. Aszonyom immár tied, és nincs, nem is tanálkozik ellentárto senki.
- CONST: Egyebet nem akarom, hanem fogd kezén Uram; Ó Istenek, bezzeg sok rendbélyi Musikaknak, kedves és gyönyörköd-teteő zengése Trombitaknak, Doboknak hangja hallattatik. 2925
- ACH: Meny elől.

ACTUS V
SCENA VIII.

- ANTRADES: Az Isteneknek elvégezet szandékjoknak véghez vitelyében csuda modgyok vagyon látom. Ez mai nap valoban szerencsés, mert ime viszont, más uy hazasok is csak véletlenül tanalkosztanak; mert az Jambor és jo nemzetü vitéz Achatesnek maga Constantinus Victoriával edgyüt, szép modgyával meg kérték Leonorat. Ily hirtelenül törtent jo szerencsének, kedves vendégeknek meg jüveteleken örülvén, az felettéb valo vigasság mia, ugyan könyvez Aszonyom, söt ugyan jáygat, elannyira, az ki nem tudván hallana, nem örömmek, hanem inkább méltabban is halhatatlan keserűségghnek alyitana. Ó Istenek, hiszem titkon viselte Achates szerelmét; vettem egykor azért, de még igen régen ezen dolgokat eszemben; De csak szokásnak lenni ítéltem, és hogy el vegye, a' végre szerelmeskedgyék, Iffiusághban megh reögeöt alhatatlanságrul, és tétovazo szerelmekrül gondolkodván nem reménlettem. De nem alyitom bokorbul, a' miként szokták mondani, ugrik ki a' nyul. Nagy dologh, a' ki jól megh gondolya, az igaz szivbélyi szeretet, és rettenetes söt csudallatos az eő cselekedeti, mint ime csak ezen Udvarunkban törtent példákbul is eszében veheti ember. Mennyit fáradot, türt, s-koplalt és szenvedet, és mely szerencsétlenségeken, a' mikent otben szépen ékessen, a' Hertzegnek rendszerint beszéle, mentek által szeginyek. De ime mind 2930
2935
2940
2945
2950

ezekről és ennyi nyavalyakról is banatossan nem emlékez-
nek, mert a' miért faradtak kedvek szerint megh is nyerték.
2955 Hasznos munkának, a' miként mondgyak, nincsen farad-
sága. Ó mely gyönyörűséghez dologh, Iffiuságában türt
szerencsétlenségnek eleő számlalása. E mind semmi, és nem
oly felettéb csudálható énnalam, a' szeretetnek ereje, mint
2960 az (a' mellyet soha nem hihettem), hogy Victoria ennyi
idötül fogvast, ily szereteő szépp személlyel csak edgyedül
lakván, szüzességében éppen meg maradhatot volna. De
az Aszony, nagy hitt alat, csak titkon rea kérdvén,
szepölötelennek valla magát lenni; beszédének Aszonyom,
2965 mint addig is nem hiven, miglenten bizonyos és tapasztal-
ható okait nem latta. Immár e napokban nagyob tisztés-
ségért és böcsülletes eöreökké meg maradando hirért, nagy
pompával Diana Templomában illendeő Fejedelmi Aszony
modot vitetvén, az arany kép elleöt nagyob bizonyáért
2970 allatik, és az egész Országbélyi feő népek lattára megh pro-
baltatik. Onnan megh jüven, Isteneket dgyücsöitvén, és
nékiek kegyelmességekért aldozván lészen az eörvendetes
lakodalom. Nem szükség azert, hogy kgm'etek itten vara-
kozék, mert otben lészen a' menyegzeő.

Ao. 1648. Die 10.

Junij.

A K

MPpria'.

FÜGGELEK

AJÁNLÁSOK

1. oldal:

Illrmo Domino Comiti Paulo de Battyan Perpetuo in Német UýVár. Sacrae', Caesareae', et Regiae Mttis Camerar, mono Praesidij Szent'Groth Supremo at Haereditar' Capneo' et Dono Frj obssmo.

Német Uý-Vár ./.

Tekén'te'tes és Ngho's Monyorokeréký Groff Erdödy Györgine'k Varasd Varmc'gyének, eörökös Fő Ispannának, Császár és Koronás Kýralý Urunk eö Fölse'ge' Tanacsanak, és Komornikjanak. Nékem szerelmes Fiamnak adassék'. ./

2. recto:

Excellentissimo Domino Domino Comitj perpetuo a Zrinio Regnorum Cr'ataiae Dalmatiae et Sclauoniae Bano Confiniorum eiusdem Regni Croatiae et Colapianor' supremo, totiusq Insulae Muraköz et Praesidij Legrad Haereditario Capneo, Comitatum Zaladien' et Sümeghien supremo Comitj, Sacr' Caesar' Regiaeq, Mt'tis intimo Consiliar' et Cubicular', ac Agazonum Regalium pcr Hungar' Mgro. etc. Domino etc.

Ad Donum Christophor
de Battyan.

Illurmo Domino Comitj Christophoro de Battyan perpetuo in Német Uývár, Sacre' Caesare'ae Regiaeq' Mtti's et Camerar, mono Praesidior Canissae', oppositor' Supre'mo Ge'nerali Capitano etc. Dono'

2. verso :

Illustrissime Domine Comes, et
Frater mihi obss'me'.

Salutem et Seruitor' meor' paratissimam Commenda'onem. Isten kiüansagý szerenth való sok jókkal, kedues jó eghésséggel algija meg'h kgldet, és aldot Uý Esztendőnek minde' Reszejtt tegije szere'chessé kgldnek. El nem mulathattam, hogy kgdet ez Leueleml meg'h ne latogassam, es az kgd eghésségerül ne értekezsem melyrulis kiüanok eörvondetes hirt hallanom; En legye' Istennek hala jó eghésségb, vaok az kgd szolgalttyara mellyett kgdnekis szibeöl kiüanok, s-engedgye In lassam hamar jó Egheségb, kgdet. Datum in Klenovnik dje 21 Xbr'. 1662.

Eiusdem Illur'mae Dna'onis V'rae
Seruitor et F'r parat'mus
Joannes Draskouith mp.

3. recto:

CONSTANTI=
NUSNAK

és

VICTORIA=
NAK

egymáshoz való igaz szerelmekről

írott

COMOEDIA.

Illrmo'et Eccellmo' Domino Nicolao Perpetuo a' Zrinio, Regnor' Dalmatiae' Croatiae', Sclauoniae'q, Bano, Comitatum Simigien, de Szala et Baranya Supr' Comiti, Agazonum Regaliu in Hungar' Mgro', Sacr', Caesar', Regiaeq', M'ttis Intimo Consiliar', Camerar', Praesidij Legrad ac totius Insulae Muraköz Haereditar', Confiniorq', Reg, in Sclauoniae' Colapianor' Generali Capneo', et Supe' Excubiar Praefecto etc.

A kézirat 82. lapján:
(Olvashatatlan 3 szó)

Szolghalatomat áyanlom kgdnek mint kedves batyam Urmn'. Isten sok jókkal algya megh kgdet'.

Illurmo' Domino Comiti
dno' Stephano de Chák.

Illrmo' Domino Comiti dno' Stephano Juniorj de Chák Perpetuo, Terrae' Scepusiensis eiusd' gr Comitatus Supr' Comiti, ac Sacr, Caesar', Regiaeq', M'ttis Consiliar' Camerar', mono' Praesidij Zathmarien' Supremo Capitaneo etc. Dono' gra'osissimo'. ./.

Mgistris Prothonotarij' Joanni Szakmardi et Francis Nagý Lethenyéy exhibeantur.

Tekéntetes és Nghos' Monyorokeréký Groff Erdödy Ersébeth kysaszonnak etc. Nekem kedues szerelm̄ a'szonyom̄k a'nyam̄k eö Nganak ada(ssék).

Anno 1662. die 21 Xbris.

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

Címe: CONSTANTINUSNAK és VICTORIANAK egymáshoz való igaz szerelmekről írott COMOEDIA.

Kézirata: Egyetlen általunk ismert kézirata az MTA kézirtárában, RUI 4-r. 241 sz. alatt, a Horvát—magyar emlékek felíratú dobozban. Piros bőrkötésű kézirata, igen szép írású. 4 r. 82 lev. Tartalma: 1—2 r—v: Ajánlások. 3 r.: a darab címe; latin nyelvű ajánlás Zrínyihez (Illustrissimo Domino Excellentissimo . . .). 3 v: a dráma szereplői. 4 r—81 v: a dráma szövege. 82: ajánlások. Az utolsó lap egymáshoz ragasztott papírszövegekből áll. A lapok oldalt margóval vannak ellátva, a szereplők neve a margón kívül van feltüntetve.

A kézirata történetéről *Mészöly Gedeon*, a darab első ismertetője számolt be. A *Pesti Napló* 1860. évi ápr. 17-i számában, a Különlék rovathoz olvasható az Akadémia ápr. 16-i üléséről: „Ugyancsak az Akadémia fentebb ülésében Báró Podmaniczky Frigyes levelező tag örvendetesen lépé meg az Akadémiát azon jelentéssel, hogy azon küldöttség tisztelőjére, mely a horvátországi szükölködők javára rendezett nemzeti színházi előadás jövedelmét Zágrábba vitte s melynek ő is tagja volt, ugyancsak Zágrábban e hó 14-dikén nagy ebéd adatott s ez alkalommal a horvát történelmi társulat elnöke, Kukuljevics Iván ezen társulat részéről becses magyar és latin eredeti kéziratok gyűjteményét nyújtotta át ezen ünnep emlékére a m. Akadémia számára.”

A kézirata tokján az is fel van tüntetve, hogy 1860. április 13-án ajánlódott az Akadémiának. A második kötet *Istvánffy Miklós* latin költeményeit, a harmadik pedig XVII. századi magán- és okleveleket tartalmaz. (Vö. részletesebben *Mészöly*, MNy 1920. 19 kk.)

A dráma eddig *kiadatlan*. *Mészöly Gedeon* néhány próbát közöl belőle. Első, jelenlegi publikációja *Dömötör Teklától*.

A szövegközlés módja

Betűhív. Mai írásmóddal közölt betűk f = s, j = z, ß = z
Függelékben: Ajánlások.

A mű keletkezéstörténete

A kézirata csak keveset árul el a darab keletkezésének körülményeiről, szerzőjéről. A szöveg után a következő megjegyzést olvashatjuk.

Ao. 1648. Die 10 Junij AK MPpria.

Ha ennek a megjegyzésnek hitelt adhatunk, a darab írását, vagy másolását a fent jelzett időpontban fejezte be AK, akiről azonban még azt sem tudjuk, hogy a szerző, fordító, vagy másoló-e.

Margalits (i. h.) *Draskovich János*nak tulajdonítja a művet. *Margalits* forrása *Kukuljevich Iván* (i. h.), *Kukuljevich* szerint *Draskovich János* olasz minták után írta a drámát. *Draskovich János* neve tényleg szerepel a kéziraton, mégpedig *ifjabb Draskovich János*-é, a hasonló nevű

nádor fiáé, aki ajándékba küldte a kéziratot Zrínyi Miklósnak 1662-ben Klenovnikból.

Ijább Draskovich János természetesen 1648-ban nem írhatta a drámát. Ami az *idősebb Draskovich János* szerzőségét illeti, nem tudjuk, *Kukuljevich* mire alapította feltevését, valószínűleg a kéziratban szereplő aláírásból indult tévesen ki. *Id. Draskovich János* is ültetett át idegen munkákat magyar nyelvre, azonban stíluskritikai alapon nem tartjuk őt a darab szerzőjének. Mégis, valószínűleg az ő környezetében kell a darab szerzőjét — ill. fordítóját, másolóját keresnünk.

Ajánlások

A kéziraton szereplő levelekkel, ajánlásokkal, melyeket tuggelékben közlünk, *Mészöly* is részletesebben foglalkozott. *Draskovich*nak Zrínyire intézett három levele és ajánlása mellett több más levelet és ajánlást is tartalmaz a kézirat, úgy látszik, hogy karácsonyi-újévi ajándékként küldték az értékes magyar drámát Klenovnikból Zrínyinek és más uraknak. Ezek között szerepel Batthyány Pál kanizsai kapitány (1629—1674), Erdődy György főtárnokmester, Batthyány Kristóf kamarás, titkos tanácsos és főpohárnokmester (1632—1685) neve. Az utolsó lap (a kéziratban a 82-es) összeragasztott papírszeletekből áll, melyek ismét csak ajánlásokat tartalmaznak. Itt Csák István (1635—1699) belső tanácsos és kamarás, Szakmárdy János ítélőmester, Leteney Ferenc és Erdődy Erzsébet nevére találunk. A legérdekesebbek számunkra a Zrínyi Miklósnak szóló ajánlások, melyek a 2 recto, 2 verso oldalon, majd pedig harmadszor a cím után még egyszer ismétlődnek. *Draskovich János*, az ajánló feltehetőleg Csáktornyára, az ott egybegyűlt társaságnak küldte a drámát.

Akárki is volt e darab szerzője — illetőleg fordítója, átdolgozója —, kétségkívül nagyműveltségű, kitűnő író volt, hiszen a *Constantinus és Victoria a Névtelen Comico-Tragoedia* mellett a XVII. század első felének kiemelkedő alkotása. A valószínűség mellett szól, hogy darabja valamely főúri esküvőn való előadás céljára készült, sőt talán kulcsdráma is volt.

Források

A darab forrása valószínűleg valamely olasz színjáték, esetleg novella vagy széphistória lehetett. A szerző humanista műveltsége nyilvánvaló, erre utal a *Petrarcára* való közvetlen hivatkozás, a többször is felcsillanó Petrarca-reminiszcenciák. A gyakori utalások a híres, klasszikus szerelmespárokra — Tristán és Isoldára, Giscardus és Gismundára, Didóra és Helenára — azonban már a hazai széphistóriákból is származhatnak. A magyar szólások, közmondások (pl. Mátyás király és Mátyás kovács között nagy különbség vagyon) és szójátékok azonban eleve kizárják az egyszerű fordítás lehetőségét. Ha a szerző mintaképe olasz színdarab — vagy esetleg novella — is volt, akkor is nyilván átdolgozta, s a hazai viszonyokra alkalmazta azt. Már *Mészöly* is utal a leánykérő mondókának a népi szokásokban ma is élő formuláira, a hazai hadviselésre jellemző kifejezésekre is.

Publikálatlan darabunkkal a szakirodalom még alig foglalkozott. *Angyal Endre* az angol—német vándorszínészek repertoárjában szereplő Tragi-Comoediával (*Listanus és Rosalinda*) veti össze, s angol vagy német eredetit tételez fel. Ezt a feltevést nem fogadhatjuk el, hiszen a két darab párhuzamai nem jelentősek — s a *Constantinus és Victoria* stílusa teljesen elüt a német—angol vándorszínészek durva tréfákkal fűszerezett barokkos rémdrámáinak stílusától. *Angyal érve* — hogy a nevek latinos és nem olaszos formában szerepelnek, s ezért nem lehet olasz mintája — semmit sem bizonyít. Hasonló a helyzet pl. a *Credulus és Júliánál* is, ahol megint csak latinos formájukban szerepelnek az olaszos nevek, bár a darab mintaképe olasz volt.

Az olasz minta mellett felmerülhet a virágzó délszláv színházi kultúra hatása is, azonban az olasz mintakép valószínűbb ennél. Motívumai közül az istenszobor segítségével történő szüzességpróba az itáliai renaissance novellairodalomban is ismeretes (*Gio. Battista Giral-di Cintio* : Gli Ecatommiti X. No. 7). Az istenítélettel történő tisztaság-próba későantik előfordulásaihoz vö. *Czebe*, i. h., és *Rohde* : Der griechische Roman. I. h.

Nem nyomravezetőek a plautusi-terentiusi vígjátéki motívumok sem, melyek különösen a nagyot mondó Ajaxszal és a komikus szolgatípusokkal kapcsolatosan jelentkeznek. A süketségből származó félreértés, a hetvenkedő katona, a parazita ugyanis már e kor hazai drámairodal-mában is általánosan ismert típusok s humort keltő eszközök. A *tékozló fiúban*, *Florentinában*, *Cyrusban* is felbukkannak.

A darab humanista eszményeiről, nyelvi és stílusbeli sajátságairól ld. bővebben a bevezetőt.

Bibliográfia

- GIO. BATTISTA GIRALDI CINTIO: Gli Ecatommiti. (Deca Decima, Novella 7.) Az általunk használt kiadás: Torino 1853. III. 272 kk.
 MARGALITS E.: Horvát történelmi repertórium I. Bp. 1900. 136. (forrása: Arkiv za povjestnicu jugoslavenska X. Zagreb 1869. 126—27.)
 ROHDE. ERVIN: Der griechische Roman und seine Vorläufer. Leipzig 1876. 470.
 CZEBE GYULA: A „Hazatérő férj” és a „Rezerváteskűs tisztasági próba” motívumai Achilleus Tatiosnál. EPhK 1915. 452—563. és 605—17.
 MÉSZÖLY GEDEON: Egy ismeretlen régi magyar dráma. MNy 1920. 19—23, 66—72.
 DOMBI 157—59.
 ALSZEGHY: A tizenhetedik század. Bp. 1935. 239—41.
 ANGYAL ENDRE: Theatrum Mundi. Bp. 1938. 31—32.
 ROTUNDA, D. P.: Motif Index of the Italian Novella in Prose. Bloomington 1942.

Szövegkritikai jegyzetek

- 429 „Minois” Minos helyett
 1452 „Actaon” helyesen Actaion
 1574 „altalan” sic
 1763 „megh cöldgyült” sic
 1846 „zellyérrül” sic
 2124 „tortigh” sic
 2473 „keelelhetetlen” sic. talán tollhiba

Nyelvi jegyzetek

- 982 *Adamas kö* = gyémántkő
 1090 *arany lepü* = aranyos leplű, aranyos ruhájú
 1598 *ezketigh* = ekkédig, ezkédig: eddig

Tárgyi jegyzetek

- 292 *Petrarcha könyvecskéjében teörténet szerint rea akadván* = *Petrarca Il Canzoniere* c. művére utalhat
 366 kk Actus I. Sc. 3 párhuzamát ld. = *Florentina* Actus I. Sc. 4.
 473 *Gisquardus és Gismunda* = a szerző többször is hivatkozik erre is, Tristán és Isolda, Dido történetére is; talán a magyar nyelvű szép-históriák népszerűsége is erre ösztönözte

- 1099 *Mattyás kiraly és Mattyás kovacs között nagy különbségk vagyón* =
 már *Heltainál* is (*Száz fabula*, a 17. és 22. fabula Értelmében)
- 1460 *Ulysses megöletése* = Hor. od. 3. 29. 8.
- 1470 *Demophoon és Phyllis története* = Ov. her. 2.
- 1490 *Ó te aldol nap, és ora melyben ide jüttem*, sib. = *Mintha Petrarca híres*
 szonettjére (*Benedetto sia 'l giorno . . .*) emlékeztetne
- 1997 *a szerencse gondolathoz* ld. a *Moralitas-töredék* jegyzeteit és bevezetöt
- 2145 *Mylenum* Icarus szigetében = Icarus kis sziget a Perzsa-öbölben, nem
 messze az egyesült Tigris és Euphrates torkolattól

39.

Zrínyi Miklós

TITIRUS ÉS VIOLA
FANTASIA POETICA

1651

[Szereplők:

TITIRUS,
VIOLA.]

- [TITIRUS:]
1. Az Vadász el-nyugszik,
Ha az nap le-mégyen,
Az Juhász le-fekszik,
Hogy ha haza megyen,
Szánto vigan észik, 5
Dolga végben megyen:
En penig mint bolond, mint esti denevér,
Járom az erdőket, mert az nagy bánat vér.
 2. Mint szarvas gém vagyok,
Mely fiát el veszté, 10
Üvöltök, kiáltok,
Mert búm meg-emészte,
Violámért fagyok,
Az ki engem veszte;
De ahon szép violám dio-fa-alat, 15
Nyugszik az én halálom zöld árnyék alatt.
 3. Kely-fel édes Violám dio-fa alól,
Nem tudodé it nyugszol mely ártalmasul?
Minket bölch Moelibaeus tanitot arrul.
Iuhok sem legelnek, kely-fel ily árnyékbul. 20
 4. Mit bánkodol mostan az szép kikeletben,
Nézd mint nőnek virágok az szép üdőben,
Eolus meg lagyitotta haragiát,
Boreas szereti szép Oritját.
Szent Gergely meg-hozta nagy orru gólyát. 25
Gilice meg-találta kedves társát,
Hallottál már bömbölő bölöm bikát,
Mennyei kechkét tarka babutákat,
Láttál már rosákat, 30
Chuszo kigyokat,
Mint gyönyörködnek,
Szerelmeskednek:
Chak te vagy egyedül,
Elsz kegyetlenül
O, te szép virág szál. 35

- VIOLA: 5. O, ne legyen néked soha kikelet,
Ne adgyon Isten soha meleg szeptet,
Vad konkoly teremjen fejér buzád helyet,
Semmitül ne vehes vigasztaló kedvet.
- 40 6. Igézö sem lássa bárányóchkákat,
Az métély meg foitsa minden juhaidat,
Talály menta helyet mérges cicutákat,
Haly tengelic helyet keserves baglyokat,
- 45 7. Mert szerenchétlennék ily kivánságok jók,
Az melynek az szép Violák nem szagossak,
Feketének tetzenek az Liliumok,
Magamnakis magam jobbat nem kívánok.
- 50 8. Eregy távozzál-el Titire én tülem,
Mert te verseidet mostan én gyüölöm,
Azt tudodé talán nem vettem eszemben,
Hogy harmatos hajnallal vagy szerelemben.
- TITIRUS: 9. Ne fogd, kérlek, én rám azt édes Violám,
Hogy most kivülötted kerestem s' találtam,
Vertumnusnak engettem hajnalt, s' nem talán,
Chak te gyönyörüségem vagy szép Violám.
- 55 VIOLA: 10. Fus tülem, verseid mert nekem éles tör,
Dér virágnak,
Kü buzának,
Horog Halnak,
60 Lép madárnak,
Háló Vadnak,
Métély Juhnak,
Nyil szívemnek,
Bus kedvemnek,
65 Mirigy életemnek.
- TITIRUS: 11. Ne szolly ollyant nékem édes Violam,
Miért haragszol most ártatlanul reám,
Vagy hogy talán tréfálsz, tudni kívánnám,
Ne üz-el magadtul szerelmes Violám.
- 70 VIOLA: 12. Fus, mondok, én tülem,
Eregy hajnalodhoz,
Nem kellesz ennékem,
Mert nékem chak but hosz,
Mert te szerelmedben
Engem soha nem hosz;
Noha te meg gyözöd Amfion, es Pánt,
Orfeus kezében sem szol így az lant.
- TITIRUS: 13. Ha Isten akarná bizony nem tréfálnál,
Lágyab szüvelis verseimre halgatnál,

- Alázatos versemre nem haragudnál,
Nem nevetnél, neveznél és nem chufolnál. 80
14. Nem vagyok Amfion, nem Pán, nem Orfeus,
Mert szerenchétleneb azoknál Titirus,
Pán meg-lágyította Diánát, Amfius
Az hideg halakat, vadakat Orfeus. 85
- VIOLA: 15. Meg-gyözhetném el-hidgyed Licaon sipiát,
Ha az volnék, te kedves szüved hajlékát;
Ugy van igen szeretem, mit akarsz tehát,
Szeretem Licaont, s' az ő Musikáját.
- TITIRUS: 16. Kegyetlen mit mondasz? 90
Engem versz beszéddel,
Szépet ruttá chinálsz,
Rutat irsz főstékkal,
Engem azért ochálsz
Hogy esmérjem evel: 95
Mennyivel Oroszlány haragosb báránynál.
Annyira kegyetleneb te Oroszláninál.
17. De mennyire ismég
Rozmarin az chalánt,
Mennyire gyözi-meg 100
Viola Tulipánt,
Es mennyi külömbség
Valtya esztet s' hajnalt:
Annyira gyözöm én az rút chipás ebet,
Te biroságodbanis ted-le rosz keduedet. 105
18. Berleba mert nékem
Sokszor koszorukat
Küldött szeretteben,
Es ajándékokat;
De én nem kedueltem, 110
Ő noha átkozot:
El szaggattam koszoruiát, s' azt mondottam,
Nem kel nékem Berleba, chak szép Violám.
19. De te én előttem,
Mint Daphne második, 115
El-futsz s' nem szolsz velem,
Kin szüvem aggodik
Aspissal szegöttem
S-az siketeb alig;
Mert ennyi szép versel chillagokat égből 120
El-hoznám Euridicet Pluto kezébül.
- VIOLA: 20. Farkas bárányokkal
Előb fog járkálny,
Nyulat agarakkal

- 125 Előbbis fogsz látni;
Engem Titirussal
Hogy sem hallani:
Nem kel te szépséged, sem sipod, sem versed.
Velem szintén magadat el-gyülölttetted.
- 130 TITIRUS: 21. Látom, de nem tudom Licaon tégedet,
Miért szidogatód, mégis te szereted,
Engem pedig gyűlölsz, ki vagyok melletted,
Mint az ragadozó borostyán tölgy mellett.
- VIOLA: 22. Itten én teneked bánatomnak okát
135 Meg beszellem szívemnek nagy nyavalyáit.
Az minap egy reggel ezen az hegyen föl
Gondolkodva jártam, harmaton sétáltam,
Szép eperjet szettem, kerékben kötöttem,
Licaonnak szántam, és adni akartam;
140 Azonban ugyan ő goromba mint a kü,
Meg-látá kezemben eperjet kötésben,
Ki-kapá kezemből ő nagy kegyetlenül,
Es szemem láttára töre pozdorjára;
Még az ki nehezebb s' nékem keservesebb,
145 Monda szeretődnek másnak ezt kötötted,
Ezen nagy bánatom, erős boszuságom,
Azért ez hegyekre és kemény küvekre
Jüttem lakni immár, ahol juhász nem jár,
S nemis szol az madár, ahol szánt it az szárto,
150 Nem jár az vadászó: csak keserves Echo
Lesz szívem boszontó.
- TITIRUS: 23. Ne kegyetlenkedgyél édes violám,
Enged-meg hogy lakjam veled az pusztán,
Licaont hadd-el már,
155 Gyülöllön téged bár,
En lések te veled,
Társod és remetéd,
Szébb vagyok nálánál,
Okossab nálánál.
160 Bátrabbis nálánál,
Erősbis nálánál,
Jobbanis szeretlek,
Lám ugyanis égek.
- VIOLA: 24. Ugy légyen édes szívem, az mint akarod,
165 Mert engemet az te szép versed meg-hajtott.
Immáron ez után lések te szolgálod,
Társod és szeretőd és te szép virágod.

*

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

Címe: az első kiadásban nincs. A *Fantasia poetica* cím Zrínyi verseinek egykorú kéziratos példányából származik. A második cím Kazinczynál: *A vadász és Viola*; ezt Toldy *Tityrus és Violára* változtatta.

Kötetünkben a szokott Tityrus forma helyett az első nyomtatott kiadásban olvasható Titirus formát használjuk.

A felhasznált *nyomtatott szöveg* adatai:

Adriai Tengernek Syrenaiá, Groff ZRINI MIKLOS.

Nyomtatta Bécben a' Kolonai Vdvarban Kosmerovi Máté Czászár ő Felseje Könyvnyomatója. Anno M. DC. LI. (OSzK) — 151r—154r. RMK I. 842.

A mű keletkezéstörténete

Klaniczay Tibor így ír e mű keletkezéséről: (Zrínyi Miklós. Bp. 1954. 51—52.)

„Az Esterházy Júliánál kudarcot vallott költő udvarlása 1645 tavaszára meghozta az eredményt: Draskovich Mária Eusébia felbontotta eljegyzését Frangepánnal és június 4-én apjának klenovniki várában eljegyezte magát Zrínyivel. . . a következő év elején pedig a lakodalmat is megtartották. A Viola idillek születését így 1643 és 1645 közé kell helyoznünk, de tartalmuk segítségével közelebbről is megállapíthatjuk kronológiájukat. . . A *Fantasia poetica*-ban, mely Tityrus és Viola párbeszédét tartalmazza, Viola szakít Licaonnal és a szerelmesek egymásra találnak. Ezek szerint 1645 tavaszán, az eljegyzés körül készülhetett.” A *Fantasia poetica* és a két *Idillium* forrásával kapcsolatos irodalmat felsorolja *Klaniczay*, i. m. 52.

Ugyanő foglalkozik *Zrínyi* forrásaival s a költeményben megmutatkozó népi hatással is. Szerinte *Zrínyi* nem egy bizonyos külföldi mintára támaszkodik, hanem általánosságban követi *Marino* hasonló jellegű pásztor-idilljeit. Kimutatható emellett *Tasso* és *Petrarca* hatása is. *Klaniczay* a *Fantasia poetica*-ban igen sok népköltészeti elemet, népi hangulatot fedez fel. Viola átkában népi ráolvasó mondóka nyomát sejtí.

Mint már a bevezetőben utaltunk erre, a költeményt természetesen nem tartjuk drámának; ugyanakkor azonban utalnunk kell arra is, hogy ilyen allegorizált pásztorjeleneteket főúri ünnepeinken éppúgy előadtak a XVII. században, mint ahogy az iskoladramák közjátékai is igen gyakran hasonló antikizáló, táncos-énekes pásztorjátékokból állnak.

A horvát-dalmát drámai irodalom is kedveli ezt a műfajt a XVII. század fordulója körül.

Bibliográfia

E műnek — a kötetünkben közölt többi drámai szöveggel ellentétben — igen sok kiadása, rendkívül nagy irodalma van. Ezért ez esetben eltérünk szokott módszerünkötől s a jegyzetekben nem törekszünk teljességre, hanem lehetőleg utalunk az eddigi kiadásokra.

Kritikai szövegkiadását adja: NÉGYESY LÁSZLÓ: Gróf Zrínyi Miklós művei. Bp. 1914. A Kisfaludy Társ. Nemz. Könyvt. XIV. I. 339—44. Az 1914 előtti kiadásokat *Négyesy* felsorolja (363 kk.). Azóta is többször közzétették, rengeteg antológiában szerepel. Így: NÉGYESY LÁSZLÓ: Gróf Zrínyi Miklós válogatott munkái. (Remekírók Képes Könyvtára, 268—74.)

Zrínyi Miklós válogatott művei. Bp. 1952. (Magyar Klasszikusok), válogatta KLANICZAY TIBOR, sajtó alá rendezte Bán Imre. 263—68. Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból. I/2., 1952. 622—25. stb.

Szövegkritikai jegyzetek

Szövegkritikai jegyzeteket ad és az első nyomtatott kiadást a kézirat-tal összehasonlítja *Négyesy*, i. m. 446—47.

Nyelvi jegyzetek

- 28 *Mennyei kechke* = mekegő hangú madárfaj. *Babuta*: büdös banka
- 42 *cicuta* = bürök
- 133 *töly* = tölgy

Tárgyi jegyzetek

- 25 *Szent Gergely meg-hozta nagy orru gólyát* = a *Florentina* című drámában: Kétszer rakott fészket Gergely Gólyája is. (Eljött a tavasz.)
- 86 *Licaon* feltehetőleg Frangepánnal azonos
- 106 *Berléba* talán Eusébia Borbála nevű húga

40.

JESU FILY MARIAE

1650—1660 között

[Szereplők:

DÁVID,
SACRIFICULI: (Áldozópapok:)
HALAHUL
BURAHEL
DANHALER
SLIPKA
FANAHEL
MALACHI
DANAHEL
DANAHER
NUNTIG
PERSICA]

Scena.

HALAHUL: Szep kedues zeöldelő gyonjorü pasirdok
Föld gyömrabol ki nött gyonyöru Virágok
Kik mosolygastokkal lelkünk Vyttyatok
Hallyatok megh vigan beszélünk hozzatok.
Fénis nap ha foszlik, sovany [?] del el mulik
Madarak eneklik Libanus zeöldelik
Melybe embereknek szivök gyönyörködik
Mert azokbol gyakran orvossagh adatik.

Iria bolcz Plinius teöb irasi közül 10
Hogy estuere iutván sos tenger eörvenyböl
Az tengeri czigak melysegh fenekeböl
Kijeönek az partra szorgalmatosagbol.

Hol egi harmattal oly böven rakodnak 15
Gyenge sugaridal napfeny keletinek
Gyönyörü gyemandott magokban epinek [?]
Az mely igen kedues emberi szemeknek.

Im ez világhnakis feltetszet Vysága 20
Kiuel eggiüt megh iöt lelkünk vigasága
Azert arra haiol sziuünk buzgosaga
Hogj Dagon Istennek tessék fel Wysága. [?]

BURAHEL: Bizcny ha valaha volt tanatczkozasunk 25
Mastan kel fökeppen magunkra vigjaznunk
Müidön az ellensegh fegyüere van raytunk
Félünk erejetöl hogj ne szántczon raytunk.

Azert hogj Dagonnal kedvesek lehessünk
Könyörgesünkbenis tölle halgattassunk
Illy nagy szüksegünkben mü megh segettessünk
Tölük ez okaert aldozatott tehetunk.

Talam keresünköt megh fogia hallani 30
Es keönjörgesünköt hozza boczatani
Ha kedues nepei talalkozunk lenni
Igy gondviselese nepen szokot lenni.

- 35 Es kedves illattal neky illatozni
 Jo szagu fuvekkel kebleben tolteni
 Vgy fogia szüünköt megh vidamitani
 Ha tiszteletiben mü el fogunk iarni.
- 40 Vgy helyere viszi minden szüksegünköt
 Vgy megh batorittya eö az mü szüünköt
 Mert megh tantorittya mü ellensegünköt
 Dagonunk ereje szegjeniti eököt.
- DANHALER: Igen tetczik nekem Burahel tanatczja
 Senky ezt keözülünk hatra ne hadgitczja [?]
 Seöt inkab Dagonnak fejit le hayczya
 45 Hogy nagy Dagonunknak eltesse tanatczja.
- Erötlen az nylvan bar maga megh tudgja
 Valakynek Dagon nem leszen oszlopia
 Kikre ki nem teried eörizö hatalma
 Szegyen vallas nadgja azt czak be borittya.
- 50 DANAHER: Kételkedö uton nem tantorogh elmem
 Hogj Dagon ereje nem allana mellem
 Regy io voltabol az mint ma is velnem
 Kegyes tekinteti el erkeznek mellem.
- SLIPKA: De ha kedves voltat el akariak venni
 55 Nem kel aldozatunk mesze halasztani
 Egy szivel lelekkel tiszteletett tenni
 Szep enek szo zengest füleyben sugni.
- FANAHEL: Hidgjed nagy kedvesen ezt Dagonunk veszi:
 Ha szivel lelekkel ky ky ezt megh szerzi
 60 Hogj kedves rosait ha ky neky viszi
 S gyenge viragokkal oltarat befedzi.
- DANAHEL: Nekem is az tetczik Dagonhoz borulunk
 Czak teölle minden iott szüntelen mi variunk
 Feli erejenel az mü ellensegünk
 65 Hogy nem verne agyon minden nemzetsegunk.
- MALACHI: Nem felö azoknak kik Dagont tisztelik
 Valaky Dagonhoz szüböl fohaszkodik
 Mert azokhoz Dagon szepen mosoljodik
 Segetsegh azoknak teölle botczattatik.
- 70 NUNTIG: Halgassatok rea azon beszedemre
 Mert minden dolgotok majd fordul eorumre
 Erröl en szemem is ne nezen szemelyre
 Hogy ellensegh elöt elfuttam szegyenre.
- HALAHUL: Beszededböl erttyük hogy futua szaladtal.
 75 Nem eöröm az nekünk ha ugy almadoztal
 Talam azt alitod bolondra talaltal
 Mondgy igazat tehat ha modgjauaal iartal.

- NUNTIG: Ennekem ugj tetczik nem [...] almot
Mikor beszedemben nem [...]]
Hogj ha megh monthatnam sok czalatasunkot 80
Es uiadalunkban teörtent iarasunkot.
- Miüdön az ellensegh reank rohant uolna
Az ellenkezö nep erösben ui uala
El futanak ottan mü nyakunk szakadtaba
Az mü nepünk akkor lest nekie hanja. 85
- Miüdön az ellensegh arra akat uolna
Ott tiszerte inkab harcunk megh Vyula
(El futank ottan mü nyakunk szakadtaba) [áthuzva!]
Halgasd meg mely rutul szegenysegem iara
Az tegzem nyakambol az földre le hulla. 90
- Vtanna az Iiam [...] romla
Ott midön (semmi) nem uolna kezem elmem fogua fogna
(mit kaphatna)
Üttközök elmemben, egy bokorban futna
Patkolatlan labam hogy ha szaladhatna
- Mind itt ha [...] az nepnek ky mentet 95
Es kertem az Dagonat hogy ne hadna nepet
Vgy magasztalna fel neve tisztesseget
Hogy ha megh rontana nepe ellenseghet.
- Nem is hadta Dagon heiaban keresnem
Mert az ellensegis boszut nert erettem 100
Miüdön egy szep ladat tölle el tekertem
Kiben sok kepeket es czudakot nesztem.
- Ez az Israelnek köldöt frigj ladaja
Kiben uagyon rejtve Israel oszlopia
Szolgálat hazabol ki hozo ladaja 105
- PERSICA: Igéret földeken vezérlő Kalauzza
- BURAHHEL: Hosza be had lathassuk szepsegenek uoltát
Had ezis fel hozza [?] lelkünk uigaságát
Es küllyeb teriesze nagy eörömünk magat
Mind el oszlattassa sziünkben homallyat. 110
- NUNTIG: It uagyon az lada melyrol szollok uala
- HALAHUL: Oh Dagon üduesseges Dagon
Most üsmertük megh hogy nalad keduünk vagon
No mond megh Burahel mit czelekedgyunk vele.
- BURAHHEL: Hogy ha tanatczomot akarnak fogadni 115
Jo volna Dagonunk oltarahoz tenni
Es igy szent erejet megh kellene latni
Mert haliuk sok czudat hogy ez szokot tenni.

- 120 SLIPKA: De en azt tanateztlom hogy azt ne probaliuk
Mert felö Dagonnak hogy mü uezstet lattyyuk
Gondolkodom arrol hogy megh ne Iaygassuk
Rut gyalazatoson megh ne czufolhassuk.
- DANHALER: Nem felek Dagonnak hogj mü uezstet lassuk
- DANAHER: De le sem hullattya Dagonnak szakallat
- 125 DANAHEL: Nem erötleniti megis erös karjat
- FANAHEL: Nem illik Dagonhoz ugy megh hadni magat
- MALACHI: De Dagonis rea botczattya fulankiat.
- BURAHHEL: Nohat immar tegyünk Dagon oltarahoz
- SLIPKA: Nem teszünke ekes Dagonnak tiszteletett
- 130 DANHALER: Illik tennunk szep aldozatokat
- HALAHUL: Hincz megh uiragokkal Malachi az oltart
Danhaler illattal tiszteled Istenedet
- MALACHI: Megh cselekszem mindjart hala ado szüuel
Hic adolet et spergatur flores.
- 135 FANAHEL: Nem mondunke neki Szep Wy enekeket
- SLIPKA: Illik hogy mondgyunk kedves enekeket
Kezdgy eneket Malachi.
- BURAHHEL: Ne legjen rest ebben se roszkedüü senky
[. .]
- MALACHI: Eljen Dagon Isten eljen Dagon Isten eljen
140 Oh Dagon üduossegas Dagon eljen Dagon Isten eljen
Megh mutatad nagy erödet eljen Dagon Isten eljen oh Da
Mert megh rontad ellensegünk el etc oh Dagon üdv etc
Nemzetünknek szep tüköre el etc oh Dagon üd etc
Eletünknek fenyes napja eljen etc oh Da üdv etc
145 Erötleneknek oszlopija eljen etc oh Da üdv etc
Oh nagy gyözedelmünk Dagon eljen etc oh Dag
Mert mar az mü ellensegunk eljen etc oh Dagon
Boszut ueöttek mü erettunk, eljen etc oh Dagon
Eörs tata eörs pazmanj mocz bacz szana bankocz
- 150 3 repetant
- Szökietek manibus pedibus plaudite omnes
Hic ponitur archa foederis iuxta Dagon [. . .] et accipientes Fanahel
et Danhaler.
- HALAHUL: No hadgyuk itt imma az frigy ladajat
- 155 BURAHHEL: Hadgyuk itt.
- SLIPKA: Jay Jay Vram kerlek tekencz hatra

- BURAHHEL:** Miczoda Fanahel mi lelte Slipkát.
- FANAHEL:** Nem latode megh mint mi tettünk gatra
Im az Israelnek rettentő ladaja
Dagon Istenünköt nyakra fore hanta 160
Mely iszoniu keppen nagy czudat czinala
- SLIPKA:** Jay megh halok mert nem hisz lelkiem az Istent
Hic proster[nitur]
- FANAHEL:** Bizony nagy es erős az Israel Vra
Az Dagon erotlen az mint megh latok ma 165
Az eo leromlása nagj banatba hoza
Nem gondoltam uolna ezt en ma megh soha.
Igy mar ky fogadgja bolondnak tanatczat etc
Mert semmit [...] tanatczat
Dagon Istenünknek felti uolt orteczajat 170
Miuel ez ladanak tudgja uolt czudajat.
- MALACHI:** Felö hogy ez lada megh ne öliön münkö
Nyakra före hanja Dagon Istenünköt
Kiben uettjük vala mi remensegünköt
Slipkat megh eölte mely rettentett müköt 175
- DANHALER:** Ez a lada leszen nekunk nagy veszelyünk
Felö ne fogyassa el mü nemzetsegünk
Ha gonduiselesre nem fordul mü Eszünk
Lada megh adassek ez legyen tanatczjunk.
- SLIPKA:** Adgyuk uisza nekemis az teczik, Accipit. 180
[.]
- DAUID:** Nagy az Isten bizony Israel foldeben
Nagy az eö szent neue föld kereksegeben
Nagy az Isten bizony fen az magas menyben
Rettegik szent neuet alat az melysegeben
Ki az Dagon baluant ma földre le ronta 185
Hatalmat mü nekünk ezzel megh mutata
Fö ellensegünköt talpa ala njoma
Az Dagonosokat rutul megh gyalaza
Roncz ky Vram ronczky az sok Dagonokat
Kik farkas modgjara ostromoljak aklodat 190
Es tepik szaggattyak szegenj iuhaidat
S karomljak Czufoliak szent meltosagodat
Szolgalianak neked megh üsmert nepejd
Legyenek nepejd az Dagonosoid
Ad üsmeretekre minden igasságid 195
Hogy mü velünk eggiüt mondjuk szep enekejd
- Cantat Dauid et ceteri tripudiunt saltando.

200 Mind ez uilagh hatara fold s menj s tenger eörvennje
Diczirjitek az Vrat kik vadtok eö szolgaj
Czudalatos ereje nagy az eö belczesege
Kj mennyet es ez földet szüz meheben el reyte.

205 Valljons földön ky uolna ky teged nem aldana
Aldlak s magasztallak hatalmasnak mondalak
Istenemnek en uallak Israelnek oszlopia
Tegedet enekelnek az mennyej seregek
Teged nylyvan hirdetnek az földnek 4 részei
Czak teneked engednek az tengernek vizei
(Tött czudajd uoltanak beszellik az egek ekesege)
[áthúzott sor!]

210 Tött czudajd uoltanak regen a' frigy ladaban
Mert le ronta köfalat Jericho uarasanak
Megh allata foljasat az Jordan nagy uizenek
Es be uiue Israelt igiretnek földében
Töb czudaidd most uadnak itt az kenyér szirüben [?]
Kj ez benned bizokat eörök életre uiszed
215 Es meg rontod köfalat az sok eteknek
Megh allatod folyasat az Istentelenségnek
Oh Isten oh Isten ne hadjad el nepedet
Nesz kegyelmes szemel tarcz megh te hivejdet
Vgy magasztalod fel szent neued tiszteletit
220 Lattassok megh Vram hogy te uolnal oltalmunk

ADORATIO: Deus pugnat pro populo Jubilemus etc
Per quem Dagon est prostratus exultemus
Verbum carno factum est Jubilemus
Et habitauit in nobis exultemus
225 Isten harczol eö nepeert eoruendezzünk etc
Ky által Dagon rontatek Jer uigad etc
Az ige testben eöltöztek eörüendezzünk
Es lakozek mü közzöttünk Jer uigad

230 HALAHUL: Üdüöz legy Jésusnak szent teste életünknek adója
Kialtozhatal szent keresztfan Isten baranja
Mert igy level bünösöknek kegyes szoszolloja.

.. HUL(?): Te keserves halalodert ezt adgyal nekem
Az koronát veled eggyüt hogy el vehessem
Kit szerzettel szep edes Jesusom.

235 DANHALER: Üdvöz legy testben eoltöztetet hatalmas ige
Szent oltaron aldoztatott dücsö szent ige
Oruossagnak es életnek draga gyümölcse

DANAHER: Udüöz legy Jesusnak miltosagos szent vere
Ki ki ontatal bünösöknek üduességere
240 Ezen uerrel mosassek el büneimnek fekljje.

- SLIPKA: Oh szép Jézus reményem és bizodalom
 Legy oltalmam legy öremem legy igazságtalom
 Halálomkor itéletkor tellyes boldogságom
- FANAHEL: Uduöz legy Jézus Szüz Marjának drága magzattja
 Szent keresztfan embereknek nagy aldozattya 245
 Ki eredet sebeidből uerrel folyatad
- FANAHEL: Szamadasba halálomkor mutasd io ultodat
 Oh kegyelem oh kegyesseghes aldot Jézusom
 Marjának te szent [fia] könyörülj raytam.
- MALACHI: Adgyad nekem mint most latlak gyarlo szömömel 250
 Lathassalak itéletkor nagy dücsoseghben.
- NUNTIG: Imadlak tegedet en Istenemet mert bizonyal it
 uagyok vétek alat.
 Ezen szívem neköd alyanlya magat hogj felgeriesztsek
 miat 255
 Latas iszles illetes itt megh czalatik, czak hallással
 bizuast el hittettetik
 Mit mondott az Jézus azt mind el hüttem mert annal
 semi nincz bizonyosb szóló
 Ezt kereszt fan Isten el reyrtven vala, itt embersegetis 260
 rejtékben tartja
 Bizuast mindaz és én mind elhittem mit kert megh
 gyont tolvajh volte azt kere
- DAUID: Thamással sebedet latni nem mertem
 Mind az által tegedet hislek Istenem 265
 Adgyad azt ennekem hodgj hidgjek neked
 Telljes szeretetem legjen te benned.
 Oh nagy emlekezet szent sir halala
 Kiben testet ueret nekünk ayanlya
 Engedgjed Te benned elhessen elmem 270
 Te edessegednek izit érezzem kegyes pelljcanom
 Jézus Krisztusom
 Lelkemet tisztitt ez megh en nagy szeretöm
 Tudom egy czop uered oly igen drága
 Hogy mindez uialgnak uetket elmossa 275
 De mikor leszen az mit most keuanok
 Boldogh nagj eörömben hogj lathassalak

Finis.

De elevatione aliquid hic cantant
 De Assumptione BMV [Beatae Mariae Virginis] 280

FÜGGELÉK

A ROZSNYÓI ÚRNAPI JÁTÉK TÖREDÉKE

E szöveget *Melich János* nyomán közöljük. (A legrégebb magyar jezsuita dráma. ItK 1895. 331—32.)

A Szentséges Ur Testenek Innepe es Processioja Mellÿet Michol Feleségetül kicsufolt Daud király példajaban midõn az Vr frigÿ Szekrennyet a' maga Varosaba dücsösséges processioval be hozná Reg. 6. A Rosnoba-nyai JEsus Tarsasagha Iskolaiba tanulo Nemes jó indulatu Ifiusagh a' keresztenyek eleibe adott Vr napian

Elõl járóban

Az iskolabeli Iffiusagh megh vetvén az emberi tekintetet készül az Vr napi szokott Processiora

Elsõ kimenetel

Hallották a Filisteusok a' kialtas szavát, es megh érték hogy az Vr Szekrénye jutott uolna a' Sidok Taboraba, es

3-ik kimenetel

Vakmérõ itelet, iregység, emberi tekintet, s egyeb úy [val]lasok tarsai (:kiket a' Filisteusok példaznak vala:) [ta]nacskoznak az Vr napia, es Processioja ellen. De az [Anyá] Szentegyház buzgosággha, ki ellen nem álhathatnak a' G . . . kapui Matt. 16. követven a' négy keresztenyegtõl szó[ló ha]-

..... Nemes jó indulatu Iffiusa a' keresztyenek eleibe adot Vr napian

Elõl járóban

Az iskolabeli Iffiusagh megh uetuen az Emberi tekintetet készül az Vr napi szokott processiora.

Elsõ kimenetel

Hallottak a Filisteusok a kialtas szauat és megh érték hogy az Vr Szekrénye jutott uolna a' Sidok Taboraba, es megh félemlének. I. Reg. 4.

Második kimenetel.

Es mondának az Azotuli Férfiak a Filisteusokkal ne maradgyon nalunk az Israel [Ist]ene Szekrénye, mert kicsiny az õ keze rajtunk. I. Reg. 1.

Harmadik kimenetel.

Vakmérõ Irigység, Emberj tekintet, s egyeb Vy uallások tár[sai] (kiket a' Filisteusok példaznak vala)

gyömánt 2. ad Tessel 2. megh oltal-
mazza régy sz minden eő dühos-
segek, es Tanacsok ell. —

4-ik kimenetel

Vévén Samuel az olaios szaruat megh
keni Daidot Jo ... között az Israel
népe vezérlésére 1. Reg. 16.

Közben vetés.

Egy Pogannak megh térése arra a'
keresztény hitre, a k... foliamnak
[= folyamodnak] minden Nemzet-
ségek I ... es a' ki hird...tik az
egész Vilagon. ad. Rom. 1.

6-dik kimenetel

*Vakmérő ítelet, irigység, emberi tekin-
tet, s egyéb uy Vallások tarsai, (kiket)*
Akaruan Daid kiralý Abidab [?]
hazatul a' maga Varosaba vissza hozni
a' frigý szekrénnyet, Ozanak hirte'en
halalan megh indulvan hagyá
bededom hazana. 2. Reg. 6.

7-dik kimenetel

.... Szamlallýa Obedom az Vr
aldasít kikkal aldot ... megh
Iste' az Vr Szekrennyéért 2. Reg. 6.

8-dik kimenetel

Az Vr frigý szekrénnyet nagy Pompas
processioval, es sok uigh ugralással
behozza Varasaba Daid kiralý 2.
Reg. 6.

9-dik kimenetel

Michol kiralne' (peldazván az Vr napi
processiot ki csufolo uy Vallasokat)
kineveti es szemire hannýa Daidnak

..... béli
frigý Szekrennye Innepe, es Proces-
sioja rendel, nem gondolvan semmi vý

..... Az Israel.
nepe vezérlésére

Közben Vetes.

Egy Pogannak megh térése arra a'
keresztény hitre a' kiro foljannak
minden nemzet
..... ki
hirdettetik az egész uilag. Rom 1.

Ötödik kimenetel

Az egy üdvezitú Catholica Anya-
szentegy... (kit Israel nepe vezér-
lésére ualasztato peldaz vala)
fel emelj a .. Istenne.. gondviselése
a' keresztýenek vezérlésére. Matt. 16.

Hatodik kimenetel.

[E pár szó a másik iratban benn sem
volt. Lásd a 3-ik kimenetelt.]

Akaruan Daid kiralý Abinadab....
a' maga varosaba vissza hoznj a'
Frigy Szekreny

Az vr Frigy Szekrenyet nagy Pompas
Processioval es sok uigh ugralással be
hozza uarosába Daid kyalý 2 Reg. 6.

Kilencedik kimenetel.

Michol kijralyne (peldazvan az vr napi
Processiot ki csufolo Vy vallasokat)
ki nevetj és szemire hannýa Daidnak
az ő uigassagos processioiat. De a'
kiralý ne' indul rajta 2 Reg 6.

Tizedik kimenetel.

David királyba' peldaztatot keresztýen
Catholica Anyaszentegyhas Szentséges
vr [te]stének Vj Testamentombélj

Műfaja

Szabó T. Attila még ferences „párbeszédes vers”-nek nevezi. *Klaniczay* ismeri fel, hogy verses drámáról van szó. (I. h.)

Tárgya kétségtelenné teszi, hogy úrnapi drámával állunk szemben. *A tékozló fiú* c. drámához írt jegyzetben részletesen ismertettem a frigyláda történetének, mint az úrnapi praefiguratíójának szerepét. Úgy látszik Magyarországon különösen kedvelt volt ez az azonosítás, mert a harmadik magyar nyelvű XVII. századi úrnapi drámánkban, a rozsnyói töredékben is ez szerepel. (Ld. *Függelék.*)

A három frigyláda-jelenetnek több párhuzamos elme van, úgy látszik az úrnapi frigyláda-játékoknak a XVII. században kialakult hagyománya volt. Ezt a darabot a XVIII. századból ránk maradt magyar ferences misztériumok egyik előfutárának tekinthetjük; lehetséges, hogy ez is Csíksomlyóval van kapcsolatban.

Stílusa, versmértéke

A dráma szerzője egészen középkori felfogású, anakronizmussal teli, költői képekben bővelkedő darabot írt, melyet ének- és táncbetétek díszítenek. Dágon követői Pliniust idézik, a frigyláda előtt táncoló Jézus kereszthaláláról énekelnek.

Az énekbetétek kivételével a szerző többnyire négyrímű tizenkettőt használ, mely néha prózába csap át. Az énekbetétek igen változatosak, nyilván a dallamot követik.

Malachinak Dágon oltára előtt énekelt himnusza tizenhat szótagos, refrénes sorokból áll; párhuzamát *A tékozló fiú* c. drámában találjuk. Jesu Fili Mariae:

Nemzetünknek szep tüköre eljen Dágon Isten eljen stb.

Tékozló fiú:

Jai szívünknek uigassaga remensegünknek istapja stb.

Dávid diadaléneke tizennégy szótagos, néha középrímes sorokban: Valljon földön ky uolna ky teged nem aldana.

A többi diadalének is váltakozó versmértékben. A 229. sortól kezdve a szerző hármásrímű, szabálytalan szótagszámú sorokat használ. Dávid utolsó éneke párosrímű tizenegyes sorokban.

Szövegkritikai jegyzetek

E darab legnehezebben olvasható kézirataink egyike volt, olvasása sok helyütt bizonytalan

- 6 „sovány” bizonytalan olvasás
- 16 „epinek” bizonytalan olvasás
- 21 „Wysága” bizonytalan olvasás
- 43 „hadgitezja” bizonytalan olvasás
- 78 egy szó olvashatatlan
- 79 két olvashatatlan szó
- 88 kéziratban áthúzva
- 91 két szó olvashatatlan
- 92 a kéziratban javítva
- 95 egy szó olvashatatlan
- 108 a „hozza” olvasása bizonytalan
- 139 előtt olvashatatlan latin rendezői utasítás
- 152 egy szó olvashatatlan
- 163 „prosternitur” kiegészítés tőlünk
- 169 két szó olvashatatlan
- 181 lat. rendezői utasítás olvashatatlan
- 208 kéziratban áthúzva
- 213 „szirüben” bizonytalan olvasás
- 249 „fia” kiegészítés tőlünk
- 280 Rövidítés feloldása tőlünk

Nyelvi magyarázatok

- 1 *gyonjorü pasirdok* = valószínűleg gyönyörű pázsitok
16 *epinek* = bizonytalan olvasás, talán építnek?
134 *Hic adolet et spergatur flores* = itt áldozatot éget és virágokkal hinti
150 *3 repetant* = háromszor ismételik
151 *manibus pedibus plaudite omnes* = tapsoljatok, dobogjatok a lábatokkal mind
152—153 *Hic ponitur . . . stb.* = Itt leteszik a frigyládát Dágon mellett és Fana-chel és Danhaler átveszik
163 *Hic proster[nitur]* = itt elterül
180 *Accipit* = átveszi
197 *Cantat David et ceteri tripudiunt saltando* = énekel Dávid és a többiek ugrádozva fegyvertáncot járnak
213 *Kenyér szirüben* = talán szérü
221 A latin szöveget maga a szerző fordítja (225—28 sor)
263 *A tolvajh volte* = értelme nem világos
279 *De elevatione aliquid hic cantant* = Itt a mennybemenetelről énekelnek valamit
280 *De Assumptione BMV* = Mária mennybemeneteléről

Tárgyi jegyzet

- 139—149 A Dágon előtt énekelt himnusz nyilván éneketét volt. Az utolsó sor értelmetlen zagyvalék-szövege a héber nyelvet volt hivatva utánozni; hasonlók *A tékozló fiú* c. drámában is.

41

COMOEDIA ERDÉLY SIRALMAS ÁLLAPOTJÁRÓL

1668

[Szereplők:

ACTUS PRIMUS:

EXUL, (A Bujdosó),
VERITAS, (Az Igazság),
TRANSYLVANIA, (Erdély),
PEREGINUS, (Vándor),

ACTUS SECUNDUS:

PRIMUS GRAECUS, (1. görög),
SECUNDUS GREACUS, (2. görög),
TERTIUS GRAECUS, (3. görög),
PRIVATUM COMMODUM, (Az Önérdek, Önzés),
COMMUNE BONUM, (A Közjó),
NOBILES TRANSYLVANI, (Erdélyi nemesek),
MERCATOR TRANSYLVANUS, (Erdélyi kereskedő),
COLLATERALIS (Társ).]

Ki rajta ládából gonosz Görög férged,
Maid el hatalmazik rajtad, — s — ö lesz fejed.

35 TRANSYLVANIA: Most jól vagyom dolgom nincs semmi fájdalomom,
Bor buza — s — bőség vagyom határimon,
Túrhető bekesség lakik városimon,
Kuld bár követeted az ki láson hallyon.

EXUL: Oh vajha úgy volna én is vissza mennék,
40 Hazám jóvan tiszta szível örvendeznék,
Próbára követet te hozzad küldenék,
Ha az egész földön vagy edgyet találnek,
Kely fel jó barátom Veritas jói elé,
Követségem ved fel, készül Erdély felé,
45 Czirkált fel hazomat ha jó bekességé,
Vagyom, — s — igassaggal az Szeretett elé

Minden rend közt nezd meg törvények mint folynak,
Commune bonumhoz hogyha ragozkodnak
Privatum Commodon ha igen kapnak,
50 Régi szép nemessi szabadságban vadnak.

VERITAS: Im hol vagyok jelen fájdalomdot értem,
El megyek jó szível azt vegben is viszem.

PEREGRINUS: Egességgel jó barátom, micsoda ember vagy, hogy
igy meg szontyolodtál?

55 EXUL: Fogadgy Isten, én Erdelyből szám ki vetet ember vagyok.
Hatte micsoda ember vagy?

PEREGRINUS: Ez világon szélely járó szemlélő Peregrinus vagyok, és
keresnek magamnak hajlékot, de mind ennyi el járt Ország-
60 gokban sem talallok olyant, az micsodást szeretnék, Az te
Országodnak hallok nagy híret, hogy jó lako hely, és az
idegen emberek hamar alapottra mennek, — s — már oda
felé igyekezem.

EXUL: Mond meg igazan, mert más vagyom szüvedben.

PEREGRINUS: Nem tagadom meg tőled, Hollandia küld Erdélyben
65 vasarlasnak okaért.

EXUL: Mi dolgok vadnak ott?

PEREGRINUS: Nagy romlás és pusztulás.

EXUL: Mi az oka? mert az mint halottam, szép egyesség volt aban az
Országban.

70 PEREGRINUS: Szép lón, az mig az igasság kösztök lón, nagy gazdag-
ságban, bőségben nagy szabadságban laknak vala, de egy
néhány Privatumot szerető emberek mia eltávozóék töllünk
az igasság, mert mindenek vessző félben vadnak, — s — azért
küldöttem, hogy fel keresem, ha rea találnek valahon, ne

- talam jo conditiok alatt vissza vihetnem, hogy ő általa jo 75
kárban allitatnek dolgomban.
- EXUL: Hát ha nem talalod az igassagot?
- PEREGRINUS: Erdelyben küldenek az Academiák, hogy onnét vigyek
egy font igassagot.
- EXUL: Nincs Erdelyben igasság, mert ki furta az szines ravassággal 80
tellyes Privatum Commodum.
- PEREGRINUS: Nagy remenség alatt küldöttem penig en oda, es ha
nem kaphatok, el vesz Országunk.
- EXUL: Nekem is most vagyon követtem Erdelyben. Meg hozza ha
leszen, csak legy vesztégsegenben. 85
- VERITAS: Szomoru orezával jővek vissza hozzad.
Mert rut alapotban vagyon szegeny hazad.
De nincsen igasság, nemessi szabadság.
- EXUL: Talám nem jártál el jól követségemben?
- VERITAS: Minden rendet lattom. 90
- EXUL: Mi dolog van kősztok?
- VERITAS: Venalia sunt omnia.
- EXUL: Mit csinál a Fejedelem?
- VERITAS: Szunyodoz.
- EXUL: Hát az Urak. 95
- VERITAS: Egy része csak sibong, az ki hazáját szeretné, nem mér
szollani: Az többi mindabban csak faradoznak, mint tölt-
hessék erszényeket, nem gondolnak semit szabadságok
romlásával es hazajok veszedelmével.
- EXUL: Itelo Mesterek és Tablafiai? 100
- VERITAS: Ugy teszik az törvényt, mint akarják, mert meg ragya az
eb az száját, — s — nem mernek szollani.
- EXUL: A köz nép.
- VERITAS: Csak sohait.
- EXUL: Az Nemesség. 105
- VERITAS: Gyászol és várja minden órán végső romlását hazájának.
- EXUL: Mi az oka?
- VERITAS: Minden szabadságokban meg romlottak, becsülettek nincs,
hútelek nincs, jövedelmek nincs, minden Gőróge Erdelyben.
- EXUL: Hova teszi hát az huszon nyolez Conditiot a Fejedelem? 110
- VERITAS: Azokat en nem olvastam, de vallyon vagyon e vagy egy,
mellyet az Regimen muliebre meg nem rontattot volna?

EXUL: Nem kel hát csudálni az allatt az Regimen allat, ha minden
115 Rend meg romlot, mert Isten ostora az országon Esaj 3. 13.
Populum meum Exactores sui spoliarunt, et Mulieres
dominatae sunt eis etc. Mulier est igitur ibi Caput viri, turpe
vero ab ignobiliore sexu, discere, nam quae docere didicit,
Imperare didicit. Quare ex Regnorum et Rerum Publicarum
120 Regimine foeminas excludo, Secretum illa postulant, quod
nemo prudens a muliere prodit. Domus cura uxori credenda,
quicquid nimirum Ancillarum et filiarum etc. Quid ultra
magis?

VERITAS: Contempusban lattam az Haza fiait, es az idegen Görögöt
125 nagy becületben, Azoknál van Erdelynek minden ország
felé valo kolcsa, Göröge kincse, Öve Portussa, Aknai, Harmin-
czadgyai! Jai allig szaladék meg akarnak vala barmolni
engem is.

EXUL: Boldogságos szent Haromság, ez soha enek előtte Erdelyben
130 nem volt. Mit beszélnek azért az Haza fiai? Aluszik az
király, vasszont magular Asszonyom.

VERITAS: Lattam erdemes előkelő haza fiat, hogy süveg vetve járt
az Görög után, egy darab soért, es két pénzára harmincza-
dért, Azt is láttam, hogy az Görög Czimmerrel járt — s —
135 jár ingyen gazdalkodnak, Posta 10 szekeren jár és Uri titu-
lust adnak neki.

EXUL: Mind ezeknek micsoda ki menetelit gondollyák?

VERITAS: Igen rosszszot és Hazájoknak végső romlását.

EXUL: Miből remellyik azt a nagy gonoszt?

VERITAS: Ebből 1. Már kitanulta a Görög Erdelynek minden jövedelmit,
140 tudgya honnet mi jöi, — s — mint hogy nyughatatlan jaro
practicus elmeju emberek, ma holnap meg arendályak az
Fejedelemséget, vagy ha azt nem cselekszik is, mint hogy az
Töröknek kezek labok, az mit nem tudtak is, mindeneket
145 ki jelentik nekik, és mihelt alkalmatosságok adattik, büszt
fognak az országra — s — elviselhetetlen adot vetnek rea.
2. El fogyak az Hazafiainak minden jövedelmet es ha valami
romlás követi az Hazát, ugy jár mint Alli Passa idejében, ki
viszi akkor a Görög akkor minden it gyüütöt kinesit.

EXUL: Az Urak nem failallyaké Hazájokat?

150 VERITAS: Nem, mert meg vakitya az Ajándék az szemeket, el veszi
szemek fényét az Görög arannya, es az szines materia.

PEREGRINUS: Ugy hallom követed haza jött Erdelyből
Ne talam magad is a szam ki vetesből
Haza szandekozzal ennyi sok vesszélyből
155 Légy jo akarattal igasság szerzésből.

- EXUL: Oh kevánt örömöm mikor lesz a nékem
 Vallyon mikor virrad ream az nap Istenem
 Hogy valaha legyen, nincsen reménségem,
 Edes Hazám felől mert nincsen jo hirem!
- Igasságot hogy lely azzal nem biztatlak, 160
 Mert az en követim sohult nem lathattak
 Menyel teis probáld lassad ha talaltok
 Papok — s — Professoroknál ha mit kaphattok.
- PEREGRINUS: Légy jo egészségben utomra indulok.
 Szent irás tanulo Pappok — s Professorok, 165
 Kik meg ekesitve tudomannyol vadtok
 Hollandia köszönt, es latot mint vadtok.
- Igen emlekeztett altalom tüteket,
 Kik ékes tudománt ö tölle vettetek,
 Ily nagy szükségében ötet segelyétek. 170
 Egy font igasságot neki szerezettek.
- Jaj Istenem nincsen csak egy is közzülök
 Nincsen ki még hallyon, be dugult az fülök
 Haladatlanúságra el fajult az szüvök
 Talám az Igasság el repült ö töllök. 175
- Mert az mint beszélük kösztök nagy irigység
 Regnál gyülölséggel együt rut fősvénység
 Nagy göghre vagyodo fertelmes kevélység
 Egy mas ellen törő.— s — vadallo szinesség.
- Nagy remenség alatt öket tanította 180
 Tudományat böven mérték nélkül adta
 Minden bolcseségre oktatta — s — ruhaszta,
 Faratságot töllek soha nem sainálta.
- El hadlak tüteket rut haládatlannok
 Maid egy cinez (?) rongyos emberhez fordulok 185
 Ruhazatyan neki sok foltokat latok,
 Egy kis igasságot azok közt tallálok.
- Egességgel Bátya honnét jósz és ki vagy
 Egy font igasságra szükségem igen nagy.
 Talám foltad kozzi varottal azért adgy 190
 Jo arát meg adom csak a nélkül ne hadgy.
- VERITAS: En veritas voltam ha halotad hirem,
 Justitia penig volt testem és vérem,
 A sok színü foltot ő értte viselem
 Miatta lón nékem igen nagy verésem. 195
- Mert futva szalada az minap házambann
 Uldöklői előtt el buvék czelámban
 Párt foga hogy lók sok verést tagomban
 Miatta szenvedék sok foltot ruhámban,

200 Fejem is be törék úgy sem tarhattam meg,
Perengére vonván ruttul csapatték meg.
Ut félre vonatték nem hallod mint nyegsegh
S már irigy Privatum köztünk ruttul versengh.

205 Sőt azt is csudálóm hogy mersz te it járni
Ismeretlen lévén ily bátron sétálni
Igasság nem lévén rad büsztt fognak kenni
S edgjüt a Görögnek Arendaban adni.

210 Nincsen itt igasság el kőlt az Szabadság,
Ez két kardon alla régen Erdelyország.
Mindenik oda van, hatra csak romlottság
Fennekkel fordit fel szabadsagtalansag.

PEREGRINUS: Talam tréfáknak alitod dolgomat, és azért tagadot
annyira nékem penig egy barátom azt mondotta vala, ha
215 masut nem találnék is, az Görögoknél találnék penzen, csak
hogy nem ismerem őket, kérlek tegedet, ne szand faradsagot,
jere el velenk — s — keressük.

220 VERITAS: Am ha ketelkedel, el megyek im hol vadnak minden féle
kereskedők, jarjuk el őket hallod magad is, azt mondgyák
nem egy fontot, de felet sem talalunk. Latode im ez embert,
ki velem suga, ne faradgyunk hejában, mert egy lotnak
negyet reszit sem talallyuk, mivel az Polturával es Garassal
mind ki hoztak Erdelyből.

225 PEREGRINUS: Halottuk mü annak hirét — s — csudalkozunk rajta,
hogy engedte meg azt az Ország, hogy az folyo pénzt ki
hordgyák, Milional is töb kárt valottak abban. Dücsőkedése-
ket is hallottam az Görögöknek egy masnak azzal kérkednek,
nincs egy Országban is oly boldog állapottyak mint itt.

ACTUS SECUNDUS.

PERSONAE:

230 Tres Graeci, Privatum Commodum, Commune Bonum, Nobiles Tran-
sylvani, Mercator Transylvanus, Collateralis.

PRIMUS GRAECUS: Rosz állapotunk van nekunk az Törökök közt,
semminkel szabadassok nem vagyunk, más Országot kellene
keresnünk, az hol job állapotra verekedhetnénk.

235 SECUNDUS GRAECUS: Nagy adozás van rajtunk, de az mi nagyob,
egy tisztességes ruhat nem merünk viselni, mint egy maszurák
úgy járunk.

240 TERTIUS GRAECUS: Miolta az mű nagy hirű birodalmunk ő kezekben
jutott, mind ilyen siralmas állapottyak volt az mi eleink-
nek, jobbat mü sem remelhetünk.

- COLLATERALIS: Tudgya az Török, mint kel veletek bánni, ismér jól tüteket, intus et in cute, tudgya hogy nyughatatlan tőkeletlen nyagra vagyodo elmejük voltatok ab initio, es az hol modgyak talallyatok, mint az Jesuitak vizet zavartak az bekességet bontogattyatok, az hol mi haszon van, magatoknak vendicáallyatok, az igasságos adományt meg vakittyatok — s — azért nem bocsát szajatokra. 245
- PRIMUS GRAECUS: Azon kellene gondolkoznunk, mellyik orszagra kellene mennünk.
- SECUNDUS GRAECUS: Ugy halottam Havasalfölde — s — Moldova jo Annyok volt elejtől fogva az Görögöknek. 250
- TERTIUS GRAECUS: Igaz dolog jól volt egy üdőben, mert csak hamar nagy emberekke löttének, az Bojerságnál elsőbkek, minden jóvedelmivel az Orszagnak birtak, de egy néhány esztendőben rutul bannanok velek, sokakat meg ölének, sokak is mindenekből meg fosztván ki csaptak az országból. 255
- COLLATERALIS: Mert be szinlettetek volt magatokat, — s — nem elegettetek meg magatok sorsával, hanem tiszteket vettetek, — s — tü kezdettétek idegenek lévén, az Hazafiaknak parancsolni, ha hol mi jóvedelem volt, azokat meg arendaltatok, végre eszekben vévén az Bojérok, hogj ha mindenekben mentek el, ök meg megnyomorodnak, sőt Országok is el vész, azért ugratták meg kurtát. 260
- HOLLANDIA INQUIT: Canem aliquando partu gravidum, locum a Pastore precario petiisse, in quo pareret, quo obtento, iterato petiisse, ut sibi educare in eodem catulos liceret. Ad postremum adultis catulis, fulta domestico praesidio proprietatem loci sibi vendicasse. Non aliter Graeci, qui nunc Inquilini videntur apud Transylvanos, aliquando Dominos Regionum futuros. 265
- Nyisd fel szemed Broder
Ne szakadgyon kettő az Herder
Mert tudgya jól az Görög Heveder
Varasodban lészen az selyember.
- PRIMUS GRAECUS: Melyik Országod jóvállanad tehát? 275
- TERTIUS GRAECUS: Kereskedő embernek nincsen job Erdélynel, mert vérrit vészik az Asszonynak, még sem hal meg, de ugyan ki gyártyák az Böröket.
- SECUNDUS GRAECUS: Micsoda Nemzet lakja, es az Görögségnek micsoda állapotja van ott? 280
- TERTIUS GRAECUS: Magyarok lakják egj részit, állapot jó van igen, csak pénzünk legyen, mindent magunkévá tehetünk, a pénznek szereteti nagy van köztök, kész Apjára, Annyára támadni az pénzért, böcsületünk igen nagy van köztök,

285 az köntösöknek az szépit viselünk, mint egj Urfiak ugj
járunk, es ha nem ismernél, nem tudnád meg választani az
Tanács Urtól. De az Aszszony Emberek is nagj jo akarattal
vadnak hozzánk, ha mit az Uraknál végben nem vihetnénk
290 is, eő általok mind végben vihettyük egj főre valo Patya-
latért.

PRIMUS GRAECUS: Oly helyt szeretem én lakni, vadnaké szép Asz-
szonyok?

295 TERTIUS GRAECUS: Abban sem lészen fogyatkozásunk, csak hova
hamaréb vigjunk minden féle uyab ocso marhákat, csak az
szine legyen megh, ha igen jo nem leszen is, mint el kél az
Materia.

SECUNDUS GRAECUS: Kivel kellene ott Barátságot vetnünk előszer?

300 TERTIUS GRAECUS: Egj Urat hinak Privatum Commodumnak, csak
azt magunkévá tehessük, minden kívánságunkat végben
viszi.

COMMUNE BONUM: Rongyos házam jóvát szomjuzzo Privatum
Szabadságot ronto fertelmes Commodum
Nincs miattad immár sohult semmi Justum
El költezted innét az Publicum Bonum.

305 Hogy vagy régi ékes Nemessi szabadság?
Hol vagj hazam jóvát szomjuzo Magyarság?
Nem esset te benned soha ily csorbaság
Mely miá is követ utolso pusztaság.

310 Lásd Chronikaidot Corvinustol fogva
Miben forgat dolga Erdélynek az olta
Egesz Ezer hat száz hatvan egyik dolga
Nem volt, mint azolta romlat szabadsága.

PRIVATUM COMMODUM: Mit sirsz barátom Commodum?

315 COMMUNE: Hogy Annyád méhében nem vesztél el,
bánom.

PRIVATUM: Miért? Nám senkit sem bántok.

COMMUNE BONUM: Nem bantosz kardaddal de artasz tanácsal

320 Meg vakitosz sokat Ajandék Arannyal
Az igazat agyon vered hamissaggal
Szép szabadsagunkat szabadságtalansaggal.

Te miatad vész el Erdélynek Országá
Kincse Urasága, minden gazdagsága.
Az nemes fiaknak réghi szabadsága
Mert ezekre czeloz Görögök szandeka.

325 TRES GRAECI: Immár Erdelyben vagyunk, mennyünk el az Urhoz,
vigyunk Ajandekot. Az Görögök Campania Urasagodnak

ennyi ajandekot mutat ez mellet minden jo akarattyát
ajanlya, kereti azon, legyen jo akarattal Uroságod, mivel
Erdelynek nagy hirét halottuk, azért jöttünk, hogy itt
lakásunk lehetne.

330

PRIVATUM COMMODUM: Az ajándékot böcsülettel vettem, csak ert-
hessem, mire van szükségtek, örömet szolgálok azért.

GRAECI: Az Aknakot és portust akarnok meg arendálni szerezz
nékünk Uroságod.

PRIVATUM COMMODUM: Vegben viszem, de ugy hogy en is legyenek
társ velletek.

335

GRAECI: Az Országnak, Fejedelemnek meg adgyuk az öveket. Urosa-
godnak is meg adgyuk öt száz tallért.

PRIVATUM COMMODUM: Mert mü tizen vagyunk, kik edgyet értünk,
es egy akaraton vagyunk, ha mindennikünknek egy aránt
nem adtok, haszontalon leszen, mert ha egyikünk vegben
viszi, másikunk el rontya.

340

GRAECI: Meg adgyuk mind az tiznek öt öt szasz tallért, — s — annak
felette az Országnak az Fejedelemnek is az 25 ezeret. Hai
hai igen jól halgatom vala en.

345

PRIVATUM: Csak foglallyátok el.

GRAECI: Ismet ajandekot hosztunk — s — azon kérnök Urosagodát
az Harminczadat szerzené nékünk arendában, szasz ara-
nyot szereziünk Urosagodnak — s — az Asszonnak egy
szoknyanak valo materiát — s — egy függőt.

350

PRIVATUM: Bizátok réám, azt is végbe viszem.

GRAECI: Istennek hála mindeneket mangukéva tettünk, jer jadzunk
kártyát.

PRIMUS: Oszod Barátom.

SECUNDUS: El osztom, felső legény a tronff.

355

TERTIUS: Mienk a nyereség, osszod.

COLLATERALIS: Van hirünkkel, hogy Görög a felső legény az tronf,
es tiétek az nyereség, mert magatokéva tóttetek minden
jövedelmit Erdelynek, tiétek az Aknak, Portus Harmincza-
dok, van hátra csak, hogy a Szászok Dézmát arrendallyatok,
mellyet is ugy hiszek, végben visztek nem sokára, az mint
indult valujan.

360

PRIMUS GRAECUS: En osztom tök két szem a tronff.

SECUNDUS GRAECUS: Tronff ki tagodatlan, Enyim a nyereség.

COLLATERALIS: Vala hirével Asszonyomnak, hogy tök két szem a tronff,
a süvegnek valo nyusztanak, — s — a szoknyanak valo

365

Posztonak, kit ajandekon adál, kép személyel meg vőd tök két szemmel az árát.

370 TERTIUS GRAECUS: Hadgyuk békét az jateknak, mert az mint latom vásárlók jőnek.

PRIMUS NOBILIS: Jerünk vasarlani az Görögekhez, azt mondyák sok szep ui materiával érkesztek.

SECUNDUS NOBILIS: Mennyünk el bár, de en nem tudok vasárlani tőllők az Felesegem mindenkor olcsoban vásárol túlök.

375 PRIMUS GRAECUS: Mit vásárol kegyemed.

PRIMUS NOBILIS: Hol mi uj marhakot nezegettünk.

SECUNDUS GRAECUS: Az en Satoromban mindenfele uj materialk vadnak.

SECUNDUS NOBILIS: Mü érös emez velenczei materia?

380 SECUNDUS GRAECUS: Meg alkuzom kegyelmeddel csak 80 talleron szoknyaknak valot.

SECUNDUS NOBILIS: Nincs most annyi penzem.

SECUNDUS GRAECUS: Meg hiszem én kegyelmedet Ezer tallorig.

385 SECUNDUS NOBILIS: Nem igen tudok hozza, az Felesegemet küldöm ide, alkudgyék meg kegyelmed véle.

SECUNDUS GRAECUS: El varom ő kegyelmét.

COLLATERALIS: Nem banya a Görög, esztelen, ha Asszonyomot küldött, olcsoban is oda adgya, de inkab adnál magad töbet vagy 20 forintal.

390 PUBLICUM BONUM: Hol vagy Diogenes, hol van a lampasod,
Most kellene bizony hogy ha volna masod,
Nap fenyen gyertyánál kezd el vizsgalatod,
Ha talalsz ki szama romlot szabadsagod.

395 Hol vagy Mátyás király regi igassággal.
Ki meg koronazod Magyar szabadsággal.
Közléd nagy hiredet az egész vilaggal,
Nem lön tarsasagod soha Privatuma!

400 Bethlen Fejedelem sem neszte hasszonra.
Minden gondgya neki vala Publicumra.
Testamentuma is meg maradatunkra
Czelozza az reghi szép szabadsagunkra.

405 Gondold Rakocziak kik nem Hazafiai
Voltak, meg is böcsben nálök nemes fiak
Nem misztikalottak akkor Görög fattyak
Nem mertek szollani Privatumos Urak.

Tavul esek Hazánk szép szabadságátol.
Meg rontotték abban Görög Companiátol.

Nincsen ki failallya, mert az Ajandéktól
Meg vakult minden rend sarga szín aranytól.

Serkeny Magyar Nemzet szand szabadsagodat. 410
Tavul felt jovendő vevső romlassodot.
Nézd jól az végére ne rones magzatattod.
Allics fel nemessi praerogativadod.

Ircs ki Nemzetedből idegen fiaikat 415
Hazajok vesztette rut Görök fatyokot.
Kik Graekanizálni tanítak Hazánkat.
Es Graeca fidesre Nemes Fiainkat.

Oh ki rut gyalazot ha jól meg gondólnad.
Hogy ily Czigány Nemzet Magyar neked komad 420
Meg az Uraknak is Sogorod es Batyad.
Attyad fia soknak es fogadat Attyad.

Egy linean futnak az Nemessegből is
Meg dult sok fő rendet mar az Jozságból is
Kencsed ki volt öve — s — két áran veszi azt is
Ugy veszi hogy nem jut hozza Onokád is 425

Mint szinten az tyuknak hogy maga monyabol.
Csinályak az levit, ugy Görög te jodbol.
Szerez ő magának nemességet abbol
Veled el erkeszik szinten Uraságbol.

Elmém revocálom itt többet nem irok 430
Szép szabadsagunkon mert hej abban sírok
Gondolt az jovendőt, — s — többet is találtok
Effelit, mellyekért rám nem jöhet áttok.

JEGYZETEK

A tárgyi, nyelvi és szövegkritikai jegyzeteket *Szilvás Gyula* készítette.

A közölt mű adatai

Címe: *Gyárfástól* származik. Mint megjegyzi, a borítékon más kéztől (talán Trausch József írásával) a következő két cím állott: *Parsquillus de miserrima Patria nostra Trānnia* és *Comoediae actus, in quibus Status Trāe depingitur*. E két címből vonta össze *Gyárfás* a magyar címet. Kézirata: Egyetlen kéziratós példányban maradt ránk, melyet a brassói Honterus gimnázium levéltárában őriztek. A II. világháborúban a könyvtár és levéltár súlyos veszteséget szenvedett, a megmaradt anyag jelentős része az állami levéltárba került, de drámánk ez ideig nem került elő. Szövegünk így *Gyárfás Tihamér* betűhív közlését követi. Újabb kiadásai: *Gyárfás Tihamér*. Comoedia Erdély siralmas állapotjáról. Gyoma 1909. betűhív, teljes. Dörmötör Vigjátékok 89—102. Teljes. Modern helyesírással.

A dráma szerzője

A dráma végén *Gyárfás* közlése szerint a következő sorok állanak: Datum in Lelesz 6 Idus May A 1668. Ex Societate Jesu Johannes Vilhelmus Doctor Poeseos. A bevezető sorok pedig a következők: Hominem perversum dico, qui non paria verit et in publicum ferre curaverit hoc opus Scholasticum. *Gyárfás* feltételezi, hogy a kézirat nem a szerző kezeirása, hanem másoló műve.

A darab végén levő megjelölés következményeképpen *Gyárfás* e drámát az első magyar jezsuita drámának nevezte. Mint megállapította, Leleszen 1668-ban a jezsuitáknak missziótelepük volt, de latin iskolájuk nem volt. *Johannes Vilhelmus* nevét azonban ebben az időben nem találta a rendi schematismusokban.

Már *Gyárfás*ban is felébredt a gyanú, hogy a *Johannes Vilhelmus* csak álnév. A szerző kívánsága ugyanis, hogy művét titokban terjesszék, nagyon is indokolt: hiszen e pamflet egyaránt támadja Apafi Mihály fejedelmet és feleségét, a görög kereskedőket, a görögöket pártoló erdélyi főurakat, a jezsuitákat s az erdélyi tudományos köröket, a Hollandiát bejárt „szentírás tanuló Papok s Professorok”-at. Pozitív hősként viszont a protestáns Hollandia allegorizált alakját szerepelteti. Ezért már az Itk 1911. évi kötetében *Szigetvári Iván* polemizál *Gyárfás*-sal s protestáns szerző művének tartja a Comoediát. *Alszeqhy Zsolt*, *Pintér Jenő*, *Dombi Béla* egyaránt inkább protestáns, mint jezsuita szerző művének tartják a darabot; másrészt viszont a bibliai idézetek a Vulgata szövegét követik s nem a protestáns verziót, ami ismét a szerző katolikus volta mellett szól. Több utalás arra enged következtetni, hogy a szerző Hollandiát megjárt tanárember lehetett, legalábbis a Hollandiában tanult papok s tanárok elleni heves kirohanás ilyesfajta személyes ellentétekre látszik utalni.

E kérdésckkel részletesen foglalkozik a *Régi Magyar Vigjátékok* c. kötethez írt bevezetőm. Az „opus Scholasticum” megjelölés ez esetben aligha jelenthetett iskolai drámát, mint *Gyárfás* gondolta. A kéziraton ugyancsak szereplő „paskillus” és „komédia” megjelölések már közelebb visznek a darab műfaji meghatározásához. Valójában dramatizált, verses politikai pamflet, mely felépítésében is, hangjában is elűt az iskolai drámák szokott típusától. A szerző irodalmi előképei talán a németalföldi drámái hagyományban keresendők, ahol az illyesfajta allegorizált, politikai kérdést érintő daraboknak régi tradíciója volt. A szerző Erdély romlásának okát az általános történelmi helyzet mellett, mely Apafi Mihály uralkodása alatt valóban kedvezőtlenül alakult, főként egy reális gazdaságpolitikai tényezőnek, az Erdélybe telpeedett görög kereskedők gazdasági és politikai befolyásának tulajdonítja. Az idegen — s különösen a görög kereskedőkkel kapcsolatos — gazdaságpolitika Erdélyben a XVI—XVII. században igen változó. Már 1578-ban határozatot hoznak, hogy „görög, se idegen nipek az országba semmi marhával kereskedésnek okáért be ne jöjjenek”. 1579-ben ismét említik, hogy a görögök vakmerő bátorsággal az országot „szeréntszerzte járják”. 1585-ben a görögök és olaszok a fejedelem külön engedélyvelével kereskedhetnek Erdélyben. 1588-ban a szabad kereskedelem megnyitásában vélik a drágaság ellenszerét megtalálni s az idegen árusok engedélyt kapnak, hogy szabadon kereskedhessenek, de aranyat, tallért nem vihctnek ki az országból. A XVII. század elején is ingadozó az idegen kereskedőkkel kapcsolatos követett gazdaságpolitika; a görög kereskedők jogait is hol kiterjesztik, hol újra korlátozzák. Az 1650 márciusi országgyűlésen kimondják, hogy „mind sidó, mind görög tartson neme szerént való köntöst”. (Darabunkban is felmerül az a kifogás, hogy a görögök ezt a rendelkezést nem tartják meg.) Apafi Mihály, akinck uralkodása alatt a dráma létrejött, a szabadkereskedelem híve volt s így az író az ő személyes politikájának s még inkább felesége befolyásának tulajdonítja az országban uralkodó állapotokat.

A Comoedia álláspontja tehát azoknak a lényegében merkantilista rétegcknek nézetét tolmácsolja, akik helytelenítik a görög kereskedők befolyását, hatalmát, s veszélyesnek tartják tőkehalmozásukat, fényűző életmódjukat, a fényűzési cikkeknek Erdélybe való behozatalát, de főként a tőkckivitelt. Vad haraggal támadja azokat az erdélyi urakat is, akik a görög kereskedők pártján állanak. Nemesak a görögök gazdasági befolyását, hanem a politikai és jogi helyzetükben beálló javulást is helyteleníti.

(A görögökre vonatkozó rendelkezések forrása: *Szádeczky Lajos*: Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon. Bp. 1913. I. 58, 59. és 83.) A továbbiakhoz ld. a tárgyi jegyzeteket és *Gyárfás* bőséges magyarázatait.

A darab allegorikus utalásai nem mindig világosak. A főszereplő az Erdélyből kiűzött Exul, a Bujdosó, akit az Önzés — vagyis Privatum Commodum — clűzött hazájából. Exul kétségkívül a szerző nézeteinek tolmácsolója. Összetalálkozik az allegorizált Transylvaniával, azonban nem hisz annak a látszólagos nyugalomnak, ami Erdélyben van, s elküldi követét, Veritast, hogy a valódi állapotokról tudakozódjék. Ekkor összetalálkozik Peregrinussal, a Vándorral, Hollandia küldöttével. Peregrinusnak a hollandiai belviszályokra tett célzásai nem egészen világosak, Peregrinus mindenesetre előgedetlen a hollandiai viszonyokkal, s Erdélyből akar igazságot hazavinni. Beszédében utal arra a jó hírnévre, melynek Erdély a XVII. század első felében külföldön örvendett. A beszélgetés folyamán világossá lesz, hogy a Bujdosó Erdély romlását részben az önzésnek, részben az asszonyi uralomnak, de legfőképpen a görög kereskedők egyre növekedő befolyásá-

nak tulajdonítja. (Más korabeli írók is Bornemisza Annát vádolják az erdélyi közállapotokért.)

A második felvonásban is szerepelnek allegorikus alakok: Közérdek — Commune Bonum — és az Önzés: Privatum Commodum. Kíséretükben van egy Collateralis — Társ — néven említett személy, aki a görögök beszédét bíráló megjegyzésekkel kíséri, talán ezzel a közvéleményt akarta az író színre vinni. A görögök megvesztegetik Privatum Commodumot: az önző erdélyi urakat s megszerzik tőlük a raktárak, sóbányák hasznát, s a harmincadot, vámot is bérbeveszik. Többször homályos célzásokat tesz az író arra is, hogy a görög kereskedők az erdélyi nemes asszonyokat is megvesztegetik, sőt elcsábítják. A darab szenvedélyes hangja arra enged következtetni, hogy nemcsak általános politikai nézetei, hanem valamely személyes élmény hatása alatt ragadott tollat, a papokat és tanárokat is talán azért támadja, mert nincsenek vele egy véleményen a görögökkel szemben folytatott gazdaságpolitika kérdésében. Talán Hollandia jelképes alakját is azért vonta be a darabba, mert úgy találta, hogy az ottani gazdaságpolitikai elvek megegyeznek a saját véleményével. A darab végül is Mátvás király és Bethlen Gábor egykori virágzó uralmára való hivatkozással ér véget.

A mű helyesírása

A szerző — amint *Gyárfás* is írja — a fonetikus írásmódot követte (így pl. ruhásza: ruházta). Bőven akad benne íráshiba, betűben és a központozásban egyaránt. Így pl.: *szeretett* a szeretet helyett, *hálom* a hallom helyett, *nyagra* a nagyra helyett stb. Az íráshibákat főként a másolónak tulajdonítja *Gyárfás*.

Verselés, stílus

Általában a kor verses drámájában legáltalánosabb négyrímű tizenkettős verssorokat használja. Élénkebb, érdekesebb lesz darabja a második részben, mikor prózába csap át, itt a görög kereskedők működésének leírásában sikerül néhány vonással érdekes, jellemző korpépet festenie. Sok érdekes tájszót, mondást tartalmaz a darab, azonban inkább vitairat, mint dráma. Verseléséhez részletesen: *Gyárfás* 35.

A darab szerkezeti felosztása

(A dráma az eredeti kéziratban csupán csak felvonásokra van osztva. A szövegből kivehetőn, az egyes felvonások az alábbi jelenetekre tagolódnak:)

- 3. sor: (Véletlen esetem): *I. felv. 1. jel.*
- 19. (Füleim csengető): *I. felv. 2. jel.* Itt jelenik meg a színen Erdélyország.
- 43. (Kely fel): *I. felv. 3. jel.* Exul felszólítására itt jelenik meg az Igazság.
- 53. (Egességgel): *I. felv. 4. jel.* : Transylvania és Veritas távozik, Peregrinus lép a színre.
- 87. (Szomorú orozáival): *I. felv. 5. jel.* : Veritas befejezte küldetését és visszaérkezik.
- 152. (Ugy hallom): itt Veritas félrevonul, az eddig háttérben állt Peregrinus pedig ismét fellép.
- 165. (Szent írás tanuló): Peregrinus Exul felszólítására fordul a Papokhoz és professzorokhoz. Úgy szól hozzájuk, mintha jelen lennének.
- 172. (Jaj Istenem): hiába szólítja őket, nem jelenik meg egy sem. A tudósokat is elfogta a világi hiúság.
- 185. (Maid egy): Végül is a háttérben meghúzódó Veritashoz fordul, akit nem ismer, hiszen az előbbi párbeszédet nem hallotta.
- 220. (Ki velem suga): a háttérben feltűnnek a görög kereskedők, akik megsúgják Veritasnak, hogy náluk nincs egy csipetnyi igazság sem.
- 232. (Rosz állapotunk): *II. felv. 1. jel.*
- 275. (Melyik Országod): a görögök nem is felelnek a közbeszólásra.

301. sor (Rongyos házam): *II. felv. 2. jel.*
 325. (Immár Erdélyben): *II. felv. 3. jel.* : A három görög kereskedő is elérkezik Erdélybe. Egyenesen Önérdekhez fordulnak és gazdagon megajándékozzák.
 343. (Meg adgyuk): ezt az egyik görög magában mondja. Azt akarja vele mondani, hogy csakugyan úgy van a dolog, amint hallotta, vagyis Erdélyben pénzzel mindent el lehet érni.
 352. (Istennek hála): *II. felv. 4. jel.* A görögök magukra maradnak és miután szerencsésen sikerült a tervbe vett üzlet, kártyázni kezdenek. Magyar kártyával játszanak (ahogy *Gyárfás* írja), „máriás”-félét.
 371. (Jerünk): *II. felv. 5. jel.*
 387. (Nem banya): „félre”-mondott, csípős megjegyzés.
 390. (Hol vagy): *II. felv. 6. jel.*

Bibliográfia

- GYÁRFÁS TIHAMÉR: Comoedia Erdély siralmas állapotjáról. Gyoma 1909.
 SZIGETVÁRI IVÁN: Gyárfás Tihamér: Comoedia Erdély siralmas állapotjáról. (Könyvismertetés) ItK 1911. 123—25.
 GYÁRFÁS TIHAMÉR: Válasz a „Comoedia etc” bírálatára. ItK 1911. 252—54.
 DOMBI 146—50.
 ALSZEGHY ZSOLT: A tizenhetedik század. Bp. 1935. 236—37.
 DÖMÖTÖR VÍGJÁTÉKOK 27—29.

Szövegkritikai jegyzetek*

- 19 „hálom”, helyesen: hallom
 27 „kérdet”, helyesen: kérded
 28 „eset”, helyesen: esett. Azaz: nagy dolog, hogy nem érzed nagy sebedet
 32 „meleted”, tulajdonképpen mellőled
 38 „kuld”, helyesen: küldd
 40 „jovan”, helyesen: javán
 45 „készül”, „ozirkált” felszólító igealakok, helyesen: készülj, cirkáld
 45 „békességé” békességé-e
 74 „küldöttem” küldtettem
 91 a mondat végén — mint a következő mondatokban több helyen is — hiányzik a kérdőjel
 113 „allatt”, = alatt
 125 „kolcs” = kulcs
 130 „vasszont” = vászont
 148 az egyik *akkor* fölösleges
 153 „szam ki vetesből” = számkivetésből
 167 „latot” = látott; „vadtok” = vagytok
 179 „vadallo” = vádoló; „szinesség” = kétszínűség
 190 „foltad kozzi varottal” homályos szövegrész (?)
 197 „uldöklői” = öldöklői
 198 „lök” = levék, lettem
 201 „perengére” = pellengérré
 202 „nyegsegh” = nyögék, nyögtem (?)
 215 „ne szand” = ne szánd a fáradságot
 220 „lot” = lat

* Minthogy a kéziratot nem szerezhettük meg, itt *Gyárfás* jegyzeteire kellett támaszkodnunk.

- 295, „mint” = mind
 304 „költezzed” = költözött
 374 az egyik „tőlük” felesleges
 413 „praerogativadod” = praerogativádat

Nyelvi jegyzetek

- 2 *Interlocutores* = Exul, Veritas, Transylvania, Peregrinus: Közbeszólók:
 a Bujdosó, az Igazság, Erdély, a Vándor
 4 *Fel nevelt* = nevelő
 5 *Commune Bonum* = Közjó
 6 *Privatum [Commodum]* = Önérdék
 10 *szemeskedésben* = színleléssel, képmutatással
 12 *delő félben* = dülőfélben
 16 *el fogyato* = fogyasztó, sorvasztó
 19 *füleim csengető* = fülembre csengő
 24 *szagatattam* = szenvedtem
 28 *Före esset* = [sebed]: fejcden ejtett sebed (?)
 29 *Fel nevelt fiait* [= fiaid] = bajodnak okai tulajdon gyermekeid
 30 *Kiknek pok halója* = akik elvakítottak
 32 *El allot az első* = elhagyott az első (ti. a kincs, a gazdagság)
 54 *megszontyolodtál* = elszontyolodtál
 61 *alapotra menni* = jó állapotba kerülni
 75 *conditio* = feltételek
 85 *vesztégseghben* = nyugodtan
 92 *Venalia sunt omnia* = pénzen minden megvehető
 96 *sibong* = zszibong, dörmög magában, zúgolódik
 100 így nevezik e korban a legfőbb bírakat
 102 *meg ragya az eb* (meგრąja az eb) = közmondás. Láncravart kutyaként, a nép is tehetetlen
 112 *Regimen muliere* = asszonyuralom
 115 *Populum meum* . . = Népetem sarcolói fosztogatják és asszonyok uralkodnak rajta stb. [A Vulgata-beli szövegváltozat.] Tehát ott [Erdélyben] asszony a férj parancsolója. Pedig csúnya dolog a gyöngébb nemtől tanulni, mert aki tanít, az uralkodik. Ezért az országok kormányzásából a nőket kizárom, mert titoktartással jár az uralkodás, titkot pedig okos ember asszonyra nem bíz. Csakis a házvezetés bízandó az asszonyra, s mindaz, ami a cselédekre és leánygyermekre vonatkozik stb. Hát aztán, még mi van?
 123 *Contempusban* = megvetettségben
 125 *Portusssa* = kikötője, raktára
 125 *Akna* = bányái
 126 *megbarmolni* = baromszámba venni, elállatiasítani (?)
 130 *vasszont magular* = vászont mángorol (?)
 141 *practicus elméjü* = ravasz
meg arendalyak = bérbe veszik
 144 *büszk fognak* = ürügyet keresnek elvesztésére
 193 *testem és vérem* = testvérem
 198 *lök* = levél
 202 *nyegsegh* = nyög
 211 *szabadsagtalansag* = azaz erőszak, zsarnokság
 234 *verekedhetnének* = vergódhtnének
 236 *maszurák* = maskara (?)
 242 *intus et in cute* = kívül-belül
 243 *nyagra vagyodo* = nagyravágyó
ab initio = kezdettől fogva
 246 *vendicálljátok* = vindikáljátok, tulajdonítjátok
 247 *nem bocstát szajatokra* (ti. a török) = Nem enged szabadjárá
 258 *tiszteket* = tisztségeket

- 261 *mindenekben mentek el* =- mindent ti foglaltok le magatoknak
 263 *kurtát* = a közmondás szcrint: kikergették, mint a (kurtafarkú) kutyát
 264 *Hollandia inquit* = Hollandia közbeszól: A kölykező kutya egy alkalommal helyet kért a pásztortól, hogy kölykeit lerakhassa. Ezt megnyervén, újból azt kérte, hogy kölykeit ugyanott felnevelhesse. Mikor felnevekedtek, bizván segítségükben, magának követelte a helyet, mint jogos tulajdonát. Hasonlóképpen a görögök is, akik most csak zsellérek Erdélyben, nemsokára annak urai lesznek
 296 *Materia* = áru, portéka
 297 *vetnünk* = kötnünk
 316 *nám* = íme
 326 *Campania* = kompániája, társasága
 365 *tök két szemmel* = tök disznóval (ásszal)
 367 *kép személlyel* = kép személlyel, azaz festett figurával
 379 *mű erős* = mit ér? mennyibe került?
 383 *Meg hiszem én kegyelmedet Ezer tallerig* = 1000 tallért hiteleznek
 393 *Ha talalsz ki szama romlot szabadsagod* = ha ugyan találsz csak egy igaz hazafit is, aki szánna a szabadságot
 403 *bölcsben* = becsben
 404 *misztikalottak* = zavart csináltak
 411 *Tavul felt* = távol félt, messzinek hitt
 412 *Nézd jól az végére* = gondolj a végére!
 413 *Praerogativa* = kiváltság
 416 *graekamizálni* = görögösíteni, azaz csalni, ámítani
 417 *Graeca fidesre* = görög hűségre. A régi közmondás ugyanis azt tartotta: „Graeca fides, nulla fides” — „Görög hűség — hűtlenség, vagy Görög megbízhatóság — megbízhatatlanság
 419 *Czigány Nemzet* = ti. a görögök is folyton vándoroltak
 422 *Egy linean futnak* = együtt tartanak
 423 *Meg dult* = = tönkretett
 424 *Két áran* = két áron, nagy áron
 426 *maga monyabol* = saját tojásából
 429 *Uraságból* = a te pénzedből uraskodik, abból lesz nemes (ti. a görög) és még felül is múl téged
 430 *Elmém revocálom* = azaz bcfajczem
 433 *nem jöhet áttok* = azaz nem lehet megátkozni, mert igazat írtam

Tárgyi jegyzetek

- 14 *Judával edgyüt* = a XVI—XVII. sz. irodalmában gyakran szereplő hasonlat és párhuzam
 33 *Görög férged* = itt említi először a görög kereskedőket, akik ellen e darabot főként írta
 43 *Kely fel jo barátom* = most jut eszébe Veritas, akit előszólít
 67 *pusztulás* = Nem világos a célzás. Talán a hollandiai felekezeti harcokra utal?
 78 *Académiák* = Erdély és Hollandia kulturális kapcsolataira utal
 95 *urak* = tanácsurak, főrendek
 100 *Tablajiai* = a legfőbb bírák
 110 *Conditiot* = célzás a fejedelmi esküre. *Gyárjás* csak 24 ilyen feltételről, kondícióról tud. Vö.: *Conditiones Principis Domini Michaelis Apafi. Comp. Const. Reg. Trans. Pars II. Tit. I.* — A rendek (már Barcsay Ákosnál is) ezzel kísérelték meg korlátozni a fejedelmi hatalmat. Apafit is ekként kötelezte az országgyűlés, külön körülírva a nemesi szabadságjogokat
 112 *Regimen muliebre* = asszonyi uralom. Célzás Apafiné Bornemisza Annára, a fejedelemasszonyra
 133 *Czimmerrel* = a görögök címeres kiváltságlevelet eszközöltek ki a fejedelemtől, s így ingyen használhatták a „póstalószekeret”, vagyis a

közégsi előfogatok, melyeket különben csak hivatalos személyiségek használhattak. Az előfogat az egyik legterhesebb jobbágyi szolgáltatás volt

- 147 *Alli passa idejében* = a görögök akkoriban Várad ostrománál is odébbálltak (*Gyárfás* megjegyzése)
- 151 *materia* = a görögök megvesztegették a főembereket
- 169 *ő tőlle vettetek* = a Hollandiát megjárt, ott tanult magyarokhoz szól.
- 221 *Polturaval es Garassal* = a görög kereskedők tőkekivitele ellen szól a panasz. Az arany-, ezüstpénzt, ötvösműveket kivitték az országból, helyette hitvány ércpénzt hagytak. Ilyen a poltura is, ami a garasnak fele értéke volt
- 244 *mint az Jesuitak* = ez a mondat teszi valószínűtlenné, hogy a darabot jezsuita szerző írta volna
- 246 *vakítottatok* = vlsz.: a javaknak igazságos elosztását lehetetlenné teszték, megvesztegetvén azok kezelőit
- 271 *Broder* = így szólítja meg az erdélyieket a hollandiai vándor
- 272 *Herder* = (*Gyárfás* szerint) nyáj? tűzhely? vagy valami ruhanemű, melyet a görög heveder szorít le? Nehezen érthető szöveg, vlsz. ezt jelenti: Vigyázz magyar, ne bocsásd házádba a görögöt, mert ő lesz benn az úr (ő jár selyemben)
- 277 *vérüt vészik* = kifosztják mindenükből őket, még a bőrüket is lehúzzák
- 289 *Patyalatért* = vászon fejkendőért
- 309 *Corvinustol* = Mátyás királytól
- 312 *romlat szabadsága* = 1661 után az egymással versengő fejedelmek (Rhédei, Barcsay, Kemény, Apafi) csaknem végveszélybe döntötték az országot
- 347 *ajandekot hoztunk* = a sóbányák után a harmincadot is bérbe akarják venni
- 362 *valujan* = elindult a vályun (a havasokból engedik le vályun a fát), azaz nemsokára rendben lesz az is
- 367 *tők két szemmel az árát* = Nem világos célzás. *Gyárfás* szerint a görög kereskedők elcsábították az asszonyokat, lányokat, akik erényük árán, „olcsón” jutottak a portékához
- 401 *szabadsagunkra* = Bethlen politikai végrendeletéről van szó
- 402 *nem Hazafiak* = a Rákócziak (I. és II. György) nem erdélyiek voltak

42.

MORALITÁS-TÖREDÉK

XVII. század közepe

[Szereplők:

MUNDUS, (A Világ),
FORTUNA, (A Szerencse),
TRISTITIA, (A Szomorúság),
CONSOLATIO, (A Vigasztalás),
GAUDIUM, (Az Örvendezés).]

Actus Primus

Mundus, Fortuna, Tristitia, Consolatio, Gaudium.

MUNDUS:	Nekem ki most jelen vagyok, Vilagh nevem iol tугyatok En vagyok ki az I[ste]ntől Rendeltettem lako helyről. Engem minden ékesegnek Hailékava tén Szépségnek Mindenek[ne]k hogy helt adnik S neki niven szolgaltatnik Az sok s nagy fenevadakat Czuszó s maszó allatokat Az repeső madarakat S tengerbeli fris halakat Sőt szantálan fő rendek Mindenféle Nemzeteket I[ste]n mind egy tagas kertben Mint ezeket kebelemben Helhesztete teremtésben Gyönyerködvén mind ezekben.	5 10 15 20
FORTUNA:	Hallom vilagh hogy magadat Hanyot s nagy birodalmaidat Az mit beszélsz az mint helyes De megh egytül nyelve üres Az Szerenczet el halgatad S ötet most elő sem hozzad Ezt erdemlemé en tólet Holot én vagyok te feiet	25
MUNDUS:	Bezegh hogy czuda szerzet vagy Laczik nilvan szemtelen vagy Szomban most miért botrankosztacz S te magadra urat mutatcz Mind ezek melleket mondek S előb számlalni akarek	30

35 Ugy teczik hogy főleb valok
 S naladnal mint előb valok.
 Nem szegyenlet az dolgodat:
 Feiemnek mondot magadat
 Mikor az boriük repülnek
 40 S az cziga felöt szögdösznek
 Akkor mongyat hogy feiem vagy
 S nalamnal nevezetesb vagy
 Job lesz vala most halgatnod
 Talam töb let volna iussod
 45 FORTUNA: Miert mivelet ezt velem
 S igyen megh gyalazal engem
 Tude te roszt hitvan vilagh,
 Hogy czak olly vagy mint az viragh
 Megh hid hogy ezt nem szenvedem
 50 Migh boszumat rád nem öntem.
 MUNDUS: Oh nyavalas mit fenyegez?
 S mostan de miert iezgez?
 Ved el tólem ha mit attál!
 Vagy mivel aiandekosztal,
 55 Megh engemet rosznak mondasz
 S czak viraghoz hasonlittasz
 Es neket ha en nem volnék
 Mégh nevet sem adatalnék
 Valamit van mind en attam
 60 S nevedet es en tanaltam
 Itélyek megh bar akar hol
 Ha ugy ninczen az mint vagyon
 FORTUNA: Valamely tyúk sokat kotagh
 Kevest toyk nyilván tuguayak
 65 Az kin menil töb kosz vagyon
 Nagyob viszketesse vagyon
 Czornya teie sem oly siros
 Az menniszor haza futos.
 Sok ugyan az te mondasod
 70 De igen kevés az hasznod
 Mutasd megh hol Urasságod
 Vagy micsoda birodalmaid
 Te csak veszték heverő vagy
 Hamisságod az elégh nagy
 75 Nem latodé ez kereket
 Rad forditom s el kel veszned
 En sok szegint gazdagsagra
 Kik böczölnek Urassagra
 Viszek nagy birodalomra
 80 Es kirali miltosagra
 Az kik penig nem becsölnek

	Vagy kevelek es mégh vetnek Azokat az miltosagból Le vetem birodalomból Nagy sok kiralt uralasra Vészek sokszor koldulasra Tolvait, lopot magassagra Emelek akasztófara. Jot akarik velet tenni De nem akaral böczülni Czak te magadnak halaszal Engem penigh megh utalal. Indul eregy s utat köves Mert ezentől veszted itt lész Valamiket ram kialtal Mint azzokal gyalazogyal En ezentől tüzel, vassal, Megyek read erős haddal.	85
MUNDUS:	Mindenkoron azt halottam De mind eddigh sem valottam Hogy ki masnak vermet asna Maga nyaka abban szakadna S aki masid szomiúhoza Magaid az megh utallya Fortuna edes paitarsom S nekem regi io baratom Ez mostani egy vitkemet Enged megh, kerlek tigatedet Törtinedből ha vitkesztem S busultomban beszelgettem Ne, a kezem hogy ez utan Megh böczülek higyet nylvan.	100
FORTUNA:	Pthug czalarad hamis vilagh Minden dolgot czak alnoksag Nem vagy milto hogy kezemet Vegyed avagy beszidemet; Szolgak szolgak de hol vattok Minyaian ra rohannyatok Zaszlot dobot emellyetek Ugyan itt földhöz verietek	115
	Hic deponitur Mundus	120
FORTUNA:	Lam megh mondam hogy maid igy iarsz En ellenem addig dictalsz No elmegyek mar megh győztem Ez vilagot kit gyölöltem	125
TRISTITIA:	Szomat minden most megh érceze Az Szerenczit megh böczöle	

Mert ő nagy embereknek
 Jo ád csak véle élenek
 130 Ennékem es minden ioban
 Részem vala ez vilagban
 Az I[ste]ntül eszt io neven
 Nem vévim azert büntetem
 Az Szerencze minden iótül
 135 Im megh foszta vigasagomtül
 Nevem vala Laetitia
 Mostan penigh Tristitia
 Es az nevem volt Vigasagh
 Mostan penigh Szomorusagh
 140 Nem reminlem mar vigsagot
 Semmi file nyaiassagot
 Mindenektül el hagyatam
 Gyamoltalanúl maratam
 Az elöt ki beczőltenek
 145 Most belőlem czufot üznek
 Iai iai iai Istenem
 Melly nagy bura hozzal engem
 Ninczen semmi csendeszegem
 S banatimtül üresegem
 150 Oh te forgando Szerencse
 Ollyan vagy mint Szisipus köve
 Gyakran sokaknak iot igersz
 E helette roszat küldesz
 CONSOLATIO: Egisiggel szomorúság
 155 Lam ollany vagy mint aszu agh
 TRISTITIA: Fogat Isten io Vigasag
 Bezegeh regen ohaitalak
 S hozzam győni kivantalak
 CONSOLATIO: Czak most halam szofiadot
 160 Nem tuttam illy nyavaladot
 TRISTITIA: Oh édes vigasztalansom
 Sok az en nyomorusagom
 Engem mostan minden felől
 Czak bú banat kerget es öly
 165 Mindenektül el hagyatam
 S mint tévet iuh megh bagjatom
 Az io szerenczit megh vettem
 Im magamot mind vesztem.
 CONSOLATIO: Az ki az Istenben bizik
 170 Soha megh nem czalatkozik
 Mert az Isten minden ioknak
 Kút feie vigasztalasnak
 Az igazat el nem hagyta

	Sőt mindenben oltalmaz Es az kiket inkább szeret	175
	Azokat töb probakal fert [?] Hogi ötet inkábbal filik Es soha el ne feleiczik Az kik ötet tiszta szivel Hiak s variak igaz hittel	180
	Azokat ő megh segíti Nyavalyaiokbul megh menti Jonast mikor az Ceth halnak Gyomraba esik halalnak Daniel es Oroszlannak	185
	Torgaban vala barlangnak Sidragh Misag Abenago Ez három ekes szép ifiu Az nagy tűz langh keszepiben Vetetinek kemencziben	190
	Sőt Szent Janos az olajban Midón fősznik vas fazékban Szent Jobnak es csak egy napon Az mie volt ez vilagon Mindenestül oda vagyon	195
	S ő maga fekiles illin [?] Isten ezeket nagy szépen Megh tartá mint csudaképpen Minden féle veszedelmet Tőlek elveszi gyötrelmet	200
	Es őket megh szabadita S nagy szép vigassagra hozza Bizzal hád te es Istenben S Gondot visel ő mindenben Ötet hiad segicségre	205
	Örömet hoz bú szivedre Jo szerenczit ad teniket De a Szt többé megh nem veset	
TRISTITIA:	O edes kedves barátom Regultta vart io akarom Most igazan megh uitotal Bus elmimbe megh gyógyital Ugyan es nincsen egyeben Remenségem csak Istenben Tüle varom segitségem	210 215
CONSOLATIO:	Azt cseleket Tristitia Ugy lesz nevet Laetitia.	
TRISTITIA:	Gyer be hozzam egy ebedre Bar csak egy tál peczenire	

Avagy

220

Gyerbe hozzam vaczorara
Ha teczik egy tal lobanczra

CONSOLATIO:

Bator, bator nagi jó szivel [?]
Megh czelekeszem menyunk el

225 GAUDIUM:

Haia minden ervendezen
Velem egyöt vigan légyen
Banatitul üresulen
Szomorusagot megh győzen
[...]

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

Ezt az ismeretlen allegorikus játékot *Klaniczay Tibor* fedezte fel 1954-ben, csehszlovákiai tanulmányútja alkalmából. A kézirat jelenlegi lelőhelye: Štátny slovenský ústredný archív, II, Bratislava, fond RK. fasc. Lit-hist. č. 2. Ezelőtt a *Rakovsky Archiv*-ben volt.

A jelen kiadás ennek (az MTA mikrofilmtárban található fénymásolata) alapján készült. (B. 78/x)

A kézirat 14 számozatlan oldalból áll. Darabunk a 2—8 oldalig terjed, csonka. 10×16 cm, a cím és a befejezés hiányzik.

Igen szép, kalligrafikus, jól olvasható kézírással írva. A helyesírás azonban nem következetes: a t és d betűket gyakran felcseréli (pl. fejed helyett: feiet, mondog magadat: mondot magadat, mongyad: mongyat, veled: velet, másit: másid stb.).

Első ízben közlésezi *Dömötör Tekla*.

A szövegközlés módja

Betűhív. Mai írásmóddal közölt betűk: f: s, z; β: sz.

Keletkezése, rendeltetése

A kéziratból sem a darab szerzőjére, sem előadására nem következtethetünk. A nyelvjárás, írás arra mutat, hogy a XVII. század közepén, Észak-Dunántúlon keletkezhetett.

Hogy előadásra szánták, arra az egyetlen latin rendezői utasításból következtethetünk. A szövegből az is kiderül, hogy Fortuna a kerékkel jelent meg a színpadon.

A darab alap gondolata röviden a következő: A Világ és a Szerencse vetekszik egymással, hogy melyik feljebb való. A Világ rájön, hogy erősebb ellenféllel van dolga s megbánja dicsekvését, azonban már késő, Szerencse leteszi az uralomról.

Megjelenik Tristitia — Szomorúság — s keserves sorsát panaszolja. Az ő vesztét is az okozta, hogy nem becsülte Istentől kapott jó sorsát, s Fortuna mindenétől megfosztotta. Ekkor megjelenik Consolatio — Vigasztalás — s az isteni gondviselésre hivatkozva segítséget ígér Tristitiának. Végül az utolsó szereplő, Gaudium lép a színre, beszéde közben azonban megszakad a kézirat.

E töredékes játék első szavai előtt az Actus Primus felírást olvashatjuk. Valószínű, hogy ez a kis vetélkedés előjátéka volt valamely, a szerencse változandóságát s az isteni gondviselést példázó drámának, hiszen ha csupán ennyiből állt volna a darab, aligha viselné az Actus Primus jelzést.

Verselése elég ügyes, végig párosrímfű, nyolcszótagos sorokból áll.

Források

Mint az előbbiekből már említettük, darabunkat nem önálló moralitásnak, hanem valamely, feltehetőleg történelmi dráma előjátékának tartjuk.

Közvetlen forrását, párhuzamát nem sikerült felfedeznünk, azonban a XVII—XVIII. századi magyarországi latin iskolai darabokban hasonló allegorikus jeleneteket rendkívül nagy számban találunk. A XVIII. századi csíksomlyói magyar passiókban is igen sok hasonló jelenetre bukkanunk. Az allegorizált Mundus, a Világ czekekben is negatív szereplő: bűnre csábítja az embereket. Az 1766-os passióban például így beszél:

Mundus:

Méltán én magamat most mutagathatom,
Világ fiai közt szebnék álitatam,
Én dicsőséget nagyabnak mondhatam
Nem vélem én aztat, hogy meg csalatkazam.
Én vagyok a világ minden meg tartója
A Dicsőségeknék ki osztagatója
Szomorú sziveknék meg vigasztalója.
A szép iffiaknak vezére s Ductora stb.

(Fülöp Csíksomlyói nagypénteki misztériumok. 203—204.)

A Szerencse és a Világ allegorikus megjelenítése a színpadon és a vetélkedésekben igen régi hagyomány. *Adam de la Halle* 1262-ben írt darabjában (*Le Jeu de la Feuillée*) Fortuna már kerékkal jelenik meg a színpadon. A francia középkori moralitásokban, a német farsangi játékokban egyaránt előfordul, *Hans Sachs* is sokszor szerepelteti Fortunát. (Creizenach I. 485). Hasonlóképpen korán megjelenik mint színpadi allegória Mundus is. *Hans Sachs*nál éppúgy mint később *Calderon*nál állandó színpadi alak.

Lehetségesnek tartjuk, hogy Mundust, a Világot középkori felfogásban hozták színre (elől ragyogó szépségű nő, hátul szörnyű rémalak, fészlázadó hulla).

Igen régi hagyomány a Szerencse és Világ szerepeltetése a latin vetélkedésekben is. (Altercatio Fortune et Philosophie, Controversia Hominis et Fortune, Conflictu Mundi et Abrenuntiationis, Disputatio Mundi et Religionis. stb. Vö. *Walther*, i. m. 105, 108, 109, 165.)

Bibliográfia

CREIZENACH I. 485.

FÜLÖP ÁRPÁD: Csíksomlyói nagypénteki misztériumok. Bp. 1897. RMKvt. 3.

WALTHER, H.: Das Streitgedicht in der lateinischen Literatur des Mittelalters. München 1920.

JOÓ TIBOR: Zrínyi történelmszemlélete és a barokk. Sz 1932. 280—305. (A szerencse filozófiai szemlélete a XVII. században.)

ERNYEY—KARSAI II. 273 kk.

McGARRY, FRANCIS: The Allegorical and Metaphorical Language in the Autos Sacramentales of Calderon. Washington D. C. 1937. 61.

KOZÁKY II. 117, és I. VI. tábla.

KARDOS TIBOR: Adatok a magyar irodalmi barokk keletkezéséhez. Magyarágtudomány 1942. 91.

KLÁNICZAY TIBOR: Zrínyi Miklós. Bp. 1954. 151 kk.

KARDOS HUMANIZMUS 57 kk.

Szövegkritikai jegyzetek

- 9 „Mindenek(nck)” feloldás tőlem
- 17 „I[ste]n” feloldás tőlem
- 39 „boritük” bizonytalan olvasás
- 133 „vévim” bizonytalan olvasás
- 159 „szofiadot” bizonytalan olvasás
- 169 „Istenben” feloldás tőlem

- 175 „fert” bizonytalan olvasás, talán sért?
196 „illin” bizonytalan olvasás
223 „io szivel” bizonytalan olvasás

Nyelvi jegyzetek

- 67 *czornya* = fekete [tehén]? vagy csorda?
121 *Hic deponitur Mundus* = Itt leteszik az uralomról a Világot
159 *Szofiadot* = mesédet
208 *Szi* = feltehetőleg a Szerencsét rövidítése
222 *lobancz* = lebbencs?

Tárgyi jegyzetek

- 39 *Mikor az boriük repülnek . . .* = Vö. *Turóczi-Trostler József*: Fenékkal felfordult világ. — A tótágast álló világ című tanulmányaival, ahol a képzetek háttéréről, párhuzamairól ír
75 *Nem latodé ez kereket* = Fortuna bizonyára magával hozta a kereket a színpadra

43.

Gyöngyösi István (?)

FLORENTINA

(IGAZ BARÁTSÁGNAK ÉS SZIVES SZERETETNEK TÜKÖRE)

1670—1680 körül

[Szereplők:

PPHILOSTENES

HERMIÁS

ALTADES

FLORENTINA (Altades lánya)

PRAEDO (Haramia)

VILLICA (Majorné)

HYLAX (Ínas)

ELECTRA

CIPRUSSIS

ANTRAX (Philostenes szolgája)

STROBILUS (Szakács)]

ACTUS PRIMUS. SCENA PRIMA. (= ACTUS I.)

Personae: Philostenes, Hermiás.

- PHIL.: 1—1. Kétszer rakott fészket Gergely Golyájais,
Kétszer szedett kalászt Ceres sarlojais,
Kétszer tiportatott Bacchus Gulyájais, 5
Annyszor fagyott be Ister Patakjais:
- 2—2. Saját országombul miulta ki költem,
Altades királnak udvarolni jüttem,
Kinek gyakor izben sok kegyelmét vettem,
Komornyiki közül nem utolsó lettem. 10
- 3—3. Sok vigh nap legelte kedvemet az uta,
De azoknak végét a' bu kinnal toltta,
Keserüséghre vá.t régi édes volta,
Mindén örömömnek lón véletlen holta.
- 4—4. Az régi csendességh szült nyughatatlan iajt, 15
Mert mint Anyya Méhet sereglő sűű rajt,
Bus szivemre az gond tollatott annyi zajt,
Kik kéméletlenül üznek velem nagy bajt.
- 5—5. Kelvén Tengerére (ah) az szerelemnek,
Pillantásigh valo nyugta sincz szivemnek, 20
Ellenem hajjai seregenként kelnek,
Mint az tévet hajót, majd veszélyre vernek,
- 6—6. De az bus Tenger is csendesülni szokott,
Az rablo Boreas télben ha ki csapot,
Nyárban Z. phirusok kedves szele iutot, 25
Bátran folly az hajo, melly eléb hányatot.
- 7—7. Az én bum Tengers nem szokot enyhődni,
Sőt oránként bővebb habbal tud szűródni,
Mellyek közül nehéz az Partra verődni,
Igy kell-é szivemnek örökké sérődni? 30
- 8—8. Orvosold magadott Szivem nyavaládban,
Járuly Galenushoz az orvoslo házban,

Valami olly italt hadd eressen szádban,
Az mi könnyebicsen az forollo lángban.

35 10—9. Kitt az szerelemnek sebesét idege,
Ugy semmi siropnak nem hűiti hidege,
Hogy enyhülést vegyen forralo melege,
Ohajtott dolgában mégh nem lesz elege.

40 9—10. Annak kinnyaiban nincs egyéb segéttő,
Hanem az az orvos itt, az ki sebhettő,
Megh orvosolása mástul nem lehető,
Az a' ki vesztette, vele jól tehető.

45 12—11. Én szegén itt sinlem, az pedigh nem tudgya,
Az ki sebesétt, hogy az az ő dolga,
Avagy ha tuggy is, ám járion, azt mondgya,
Mitt gondolok vele, vigye Tenger habia.

50 12. Ah hasznosb is volna, ha Tengerre kelnék,
Az habos szeleknek praedáiává lennék,
Mert ugy kinaintul eléb bucsut vennék,
Illy reméltelenül hogy sem tovább élnék.

13. De mitt sirok raita, el kel felejtennj,
S nem szükség magamot tovább epezstenni,
Ha nem lehetséges kézre kerétenni,
Haszontalan karolyt sokát üvöltenni.

14. El hadnám, nem lehet, vagyok Venus Rabia,
Ugy kell iáinom, az mint engedelmét szabia,
Kölly vonnom haioiát, ha csapdoz is habia,
Talám ködöm után vigh napomot agya.

60 15. Nincs mitt remélnennem, magossan fűgh az Czél,
Az ki ahoz vigyen, nem lengedez olly Szél,
Eő kivüle pedigh minden kedvem mord s Táll,
Sőt mi-álta éltem ezennel veszni kél.

65 16. Szivemet praedáló kegyetlen Szerelem,
Illy reméltelenül mitt kinzasz s bánsz velem,
Lészen-é valaha Eörvendetesb jelen,
Vagy forgat Eörökké illyen veszedelem.

HERM.: 17. Jo napot Barátom.

PHIL.: Isten hozot Hermia, édes Társam.

70 HERM.: 18. Keserves panaszszal hallám beszédedet,
Mi ok kényszerétt ezekre tégedet?

PHIL.: 19. Holl egy hol más dolgok fordulnak elmémben,
Némelly azok közül mórdét beszédemben.

HERM.: 20. Illy keserves Panaszt kevés ok nem mozdét,
Az mint nagy kereket csekély viz nem indét.

- PHIL.: 21. Esik kis dolgon is gyakran nagy törődés. 75
 HERM.: Nem nagy elmét illet az illen evődés.
- PHIL.: 22. Másként nyaváláját kj nem segíhetnj,
 Könnyves panaszával azt könnyebbéthetni.
- HERM.: 23. Az sirásra semmi haszon nem adatik.
- PHIL.: Ha haszna nincsen is, használni láttatik. 80
 HERM.: 24. Az kj nyaváláját magában titkolla,
 Eltagadásával nagyob kinnyát valla.
- PHIL.: 25. Haszontalan dologh arrul vallást tenni,
 Az kiben nem lehet könnyebülést venni.
- HERM.: 26. Az Büszött tagok is, kik majd el veszendők,
 Jo orvos kezétől gyakran megh élendők. 85
- PHIL.: 27. Az külső sebeket könnyeb orvoslanni,
 De az sziv sérelmét nehéz gyógyéttanni.
- HERM.: 28. Vagyon az ellen is orvosság gyakorta.
- PHIL.: Nincs, mikor az méréghe halállossan fogta. 90
 HERM.: 29. Hát olyan nehezken szoréttya szivedet?
- PHIL.: Olyan, hogy maid halál fogia be szememet.
- HERM.: 30. Sokakat megh térét halál kapuia is,
 Talám gyógyulható mégh ez nyavala is.
- PHIL.: 31. Volna egy orvossághe, de tilos az tülem,
 Egyedül az s nem más, ki jól tehet velem.
- HERM.: 32. Ha másképpen tilos, ostromollyuk pénzzel,
 Megh győzzük arannyal, ha nem biriuk rézzel.
- PHIL.: 33. Nem látom semiként modgyát, lehetségét,
 Hogy annak vehessem kívánt segétségét. 100
- HERM.: 30—34. Ugy veszem eszemben, vagy Venus betege,
 S az szerelemnek bánt ennyire melege.
- PHIL.: 35. Ah leheté inkább veszedelmessebb kén,
 Mint a' kinek szivétt predállya égő szén.
- HERM.: 36. Tudom immár, hogy égsz, de ki lobbantott fell?
 Tétovázás nélkül mond megh, ha orvos kell. 105
- PHIL.: 37. Az ki segíthetne, kevés gongya reám.
 Ha tudgya is, csusként halgattya nyaválám.
- HERM.: 38. Nem tudok olly Aszszont itt, sem olyan leánt,
 Az ki nem tartanná nagy szerencse gyanánt,
 Ha Eösmérkedhetnék véled kedve aránt,
 Illy deli kavalért vallon ki nem kívánt. 110

39. Ha csak nem Florentén, az király leánya,
Az szorgalmatosságh, hidd el, fel talállya,
115 Mint orvosoltassék szüved nyavaláia,
Csak mond megh, holl vagy on orvoslo bányáia.
- PHIL.: 40. Ah engem emésztő kegyetlen szerelem;
Ugyan is szivemnek az a nagy gyötrelem,
120 Hogy ollyat ohajtatt képtelenül velem,
Az ki lehetetlen, van illy veszet hevem.
- HERM.: 41. Florentin szerelme tünt talám szivedben?
- PHIL.: Nehéz megh mondannom, az kj az ok ebben.
- HERM.: 26—42. Kételkedel talám, nem tartasz hivednek.
125 Hogy annyira földöd titkait szivednek.
Tedd félre fedelét palástolt sebednek,
Mond megh valóságát, igaz okát ennek.
- PHIL.: 43. Nyitva volt mindenkor szivem te előtted,
Valami ott fekütt, szabadon szemléted;
130 Olyan most is hozzád, mint akkor esmérted,
Nyavalámnak okát ezennel megh érted.
- HERM.: 44. M nnél iobban szánlak, annál nehezebben
Várom, hogy bizonyost ércsek tóled ebben.
- PHIL.: 45. Minap magánosson Florentén ebédle,
135 Asztalához látni Attya Engem küldé,
Megh mosdatám, hajlik törülkedvén térde,
Le ül, eszik, végre én ki volnék, kérde.
46. Nevemet s nememet nekj megh beszéllem,
Titkos pillogással azomban szemléém,
140 Csudálom szépségét, de még se reménlem,
Hogy végre miátta lenne illy veszélyem.
- 34—47. Azomban szememet rá vetném, ugy történt,
Hogy ó is szememben szintén akkor teként,
Holl az két tekéntett futoso villám ként
Egy másban ütközvén nyargalá az szemfént.
- 145 35—48. Maga az Cupido ült talám szemében,
Reám huzván nyilát föl vont idegében,
Mert ugy sebesette rám tekéntésében,
Mint Maurus nyilának kinek jut mérgében.
- 36—49. Az mellynek tüzetül csak nem el ájulék,
150 Nehezen álhatám, hogy földre nem dőlék,
Titkolván sebemet, onnéd kj fordulék,
Hová tovább nagyobb, nagyob lángal gyulék.
- 37—50. Az olta szivemen ezer kin fűrészsel,
Ha nem segéttetem, életem majd vész ell,

- Ez oka kinomnak, kivel ha jot tészel,
Eörök hálá adást s áldást túlem vészél. 155
- HERM.: 38—51. Panaszos beszéded mi helyen érttettem,
S a mellet(t) halavány szined tekintettem,
Ugy mint ha nem tudnám, jollehet tetcttem,
Mind az által tüzed mindgyárt eszre vettem. 160
- 39—53. Segéttenném bizony örömet sebedet,
De mint hogy Florentin sebhette szivedet,
Megh vallom, neheznek látom illy igyedet,
Miképpen olthassad, nem tudom, tüzedet.
- 40—53. Mert az Florentina ighen szemérmes Szüz,
Nem gyuitotta szivét mégh semmi olyan tűz,
Ki az szerelemre édes méz gyanánt üz,
S az ifiak kedvéjért ő bucrétát nem füz. 165
- 41—54. Ott az Esméretségh nehéz, a melly nélkül
Az szerelmeseknek kedvek tölte szükül,
Az szerelem ottan gyarapodik s épül,
Holl az esméretségh van vezető fékül. 170
- 42—55. De bár adassék mód az Esméretséghben,
Mersz é vele kelni titkos szövetségben?
Tudodé, kj leánya? ha veszi eszében,
Mint jársz? fogh életed forganny veszélben. 175
- PHIL.: 43—56. Az ne is szeressen, az ki veszéltül féll;
Micsoda Tenger az, kit nem háborét szél;
Az nyarat sem tudnák, ha nem fagyalná Téll;
Ha egy ora káros, az más haszonra kéll. 180
- HERM.: 44—57. Az melly veszélekből hasznott reménlennj,
Az ollyat nem csuda, megh lehet követnj.
De mint az Tengerben tudva oda vesznj.
Az illyen szándéktül hasznosb távul esni.
- PHIL.: 45—58. Hogy sem annélkül is buval megh epednem,
Jobb kedvem telléssel halált is szenvednem. 185
- HERM.: 46—59. Ne féll, az Halálnak nincs mégh hele itten,
Légy jo egészségben, jol agya az Isten,
Nem igazán szerett, az ki mingyárt retten,
Éltek mégh kedvessen Florenténal ketten. 190
- PHIL.: 47—60. Miért réméttesz hát, ha jot remélhetni?
- HERM.: 48—61. Probálni akartam, miként tudez szeretnj.
- PHIL.: 51—61. Jobb volna nem tudnom, mint illy kinnyát látnom;
De mitt tegyek, iajt kéll kéntelen kiáltnom.
- HERM.: 52—62. Illyen az szerelem, sok háboruval jár,
De végre teléből hainallik kedves nyár. 195

PHIL.: 53—63. Igen érzem Telet, mi virrad belőle,
Nem tudom, ha lehet, mondgy jo hirt felőle.

HERM.: 54—64. Más hirt nem mondhatok, hanem valamiben
200 Tőlem lehetséges, szolgállok mindenben,
Mert mint magam tüzét, úgy érzem szivemben,
Szinlető kinodat az nagy szerelemben.

56—65. Mivelly hogy az király engem Florenténhoz
Gyakort küldöz, viszek követséget ahoz,
205 Maga is gyakorta szolléttat magához,
S olly kor holl egy, hol más dolgot is előhoz:

57—60. Fel keresem módgyát, hogy megh emlécselek,
Eösmeretségére jobban segítselek,
Ha lehet szivében annyira ejtselek,
210 Hogy e szivet kinzó butúl megh mencselek.

58—67. Tudom, hogy jo választ nem vehetek könnyen.
Vad szemérmessége fogh röpülni fönnyen,
De nem szaladhat ugy, hogy annyira mennyen,
Hogy Venus törében végtére ne kell[y]en.

60—68. Az szép szo s ajándék sokat viszen végben,
215 Az Isteneket is meg haitya az éghben,
Az ő szive sem lesz olly aczélos érczben,
Hogyne agya magát engeztelő kézben.

59—69. Hogy ő szép, született királok ágyából,
220 Azzal bizon nem ment Venus hatalmából,
Sőt mennél szebb s nemesb nagy állapottyából,
Annál előb sérül Venus ostromából.

61—70. Több hajlandóság h van az nemessebb rendben,
225 Az magossab fákis hamarb gyűlnek egyben,
Ha Florentinával leszek azért szemben,
Jo válaszszal járok, vagyok olly hiszemben.

PHIL.: 62—71. Ah előbb megh asznak az Tenger vizej,
230 Szántó földé lésznek azoknak helej,
Térségre hajolnak Caucasus hegyej,
Dér helett az Tüznek fagyalnak hevei:

63—72. Hogy sem el feleitem illyen jo tétédett.
Holtom árnyéka is áldni fogh tégedet.

HERM.: Mennyünk ell; mivelly hogy fel vettem peredet,
Minden tehetséggel segíttem igyedet.

235 SCENA SECUNDA. (= ACTUS II.)

ALTAD.: 1—1. Az Isten sok jokkal látott, sok ballal is,
Kedvezése között suitott ostorral is,

Szomorétott kárral s táplált haszonnal is,
Miként az nap finlik, borult homállal is.

2—2. Változik az üdő, kél ködre, kél fényre, 240
Néha keményen fogh, néha tart nagy kényre,
Erre kedvett virraszt, but amaz reményre,
Kaczagást ifiakra, nyögést hoz a vénre.

3—3. Ki térétheti meg az el hallat jokatt, 245
Mint szelek szárnyára eresztett hajokat,
Az egy emlékezett hogy tesz rola szokot,
Megh holtak másképpen lagnak koporsokat.

4—4 Iffiabb üdők szárnyán az meddig repültem, 250
Mint napot köszöntő pacsirta örültem,
Füvet dongo méh ként mindaddig kerültem,
Kivánt dolgaimban mégh nem részesültem.

5—5. Ah el multt Esztendők szép emlékezete, 255
Akkor volt Testemnek boldogh öltözete,
Mikor derekamnak kard volt övedczete
S rettent attul minden szomszédságh Nemzete.

6—6. Mikor pálczám helett koplámat ragattam,
Gyors evet modgyára lovamra ugrottam,
Országom határát.Hector ként nyargaltam,
Mint az Görögöktül Troiát oltalmaztam.

7—7. Mikor könnyü lovam szellő modra fordult, 260
Dob s Trombita szora bennem vérem posdult,
Kétt ellenkező rész egyben kapot s mordult,
Ellenségem vére karomon le csordult.

8—8. Szebb Isten áldása nincz az Egésségnél, 265
Dücsóségesb Virtus az szép Vitézségnél,
Kire buzgo szivem most is bennem ignél,
De nincz arra erő az árvult Vénségnél.

9—9. Agotságom tele ha fordéthatna nyárt, 270
Országom kebelét nem dulna annyi párt,
Külső ellenségtül széli sem valna kárt,
Szabnék kinek kinek kérdésében határt.

10—10. Tiszta öltözetét ártatlan éltemnek. 275
Érdemmel nyert böcsüt méltó személemnek
Nem szagatná éle az gyalazo nyelvnek,
Lennék torkolloia pirultára ennek.

11—11. De az el mult üdött csak távul emléttem,
Mikor eszembe jutt, szivem keseréttem,
Roskat Tagaimat nyögve emeléttem,
Mások gyámolával lábom is segíttem.

280

13—12. Az én szép leányom az Florentina szüz,
Egyedül vigságom, szívem hevétő tűz,
Unt koros voltomtól sok ball orát ell üz,
Mint egy ui étetett vénhetségemre füz.

285

14—13. Hattyu tollát képző őszült szakáalomnak,
S Phenix menésse szerént ballago lábamnak
Eő vidámétója, s napia homályomnak,
Eő lesz örököse minden országomnak.

290

15—14. Édes Florentinám, én kedves leányom,
Nem láttalak még ma, távul léted bánom,
Futamadgyál érte, mond megh, hogy it várom,
Kedves Egésségben láthassam, kívánom.

16.17—15. Mint vagy, holl mulattál, leányom Florentin?

FLOR. Királyi Fölséged kissebb szolgálóia jól vagyok.

295

18—16. Nagy hirrel hozának minap egy madarkát,
Kék veres tollakkal egyveledet tarkát,
Az melynek valami vesztegetvén torkát,
Mit mivellyen velle, oktattam leánkát,
azzal volt késésem.

ALTAD.: 19—17. Mellyik madarka az?

300

FLOR.: Kinek arany drotbul font az Calitkáia,
Telephus az Bátyám Gyepidák királya
Külte. igen szépen dudolgat az száia.

ALTAD.: 20—18. Nem lészen é immár semmi nyavalája?

305

FLOR.: 21—19. Nem, mert már is szépen kezdet hangicsálnj;
Oly szépen énekel, hogy méltó csudálni.

ALTAD.: Kár volt volna attul mód nélkül megh válni.
Veszek én többet is, olyat ha találni.

310

FLOR.: 22—20. Messze földrül hozták, nincsen ez országban,
Mihelt pirosodik az üdő hajnalban,
El kezdvén énekét, nincsen szünet abban,
Vélnék, hogy az Musák lantolnak házamban.

ALTAD.: 23—21. Mennyünk be, hadd hallyam én is éneklését,
Felejcssem el azzal is testem törődését.

SCENA TERTIA.

315

PRAEDO: 1. Mint hogy közel vagyon itt az királyi Vár,
Tudom, hogy az uton sok menő s jövő jár,
Régen nem volt semmi nyereségem immár,
Talám az szerencze nyuit itt valamit már.

320

2. Azért mind megh vonyom magam e Bokorban,
Jobb köntöst köllene vetnem a nyakamban,

Költségem is kevés van a Tarsolomban,
Megh köllene itten töltnem azt is jobban.

3. Ihon győnek szintén, vond megh magad Palko,
Ezennel megh hizik ez a vajult sacsko.
Ály megh, mi van nálad!

325

VILLICA: Nincs itt néked valo.

PRAEDO: 4. Ha pénz vagyon nálad, add elő szép szoval,
Másként megh döngetem hátad e Baltával.

VILLICA: 5. Másut kereskedgyél, itt semmit sem találsz.

PRAEDO: Nem igaz.

330

VILLICA: Haggy békét.

PRAEDO: Vesd le ezt.

VILLICA: Miért vetném, ebb vesse.

PRAEDO: 6. Le veted kurvanó.

VILLICA: Czokj fertelmes Tolvaj kurfafi, arra bizony nem iszol.

335

PRAEDO: 7. Nem iszom? megh ládd, hogy iszom,
Add ida, mert majd másképpen jársz.

VILLICA: 8. Csak ne báncs, oda adom immár,
Ihol vagyon, de ebben semmit sem találsz.

PRAEDO: 9. Hát ebben mi vagyon?

340

VILLICA: Csak valami tejet viszek az Ur konyhájára,
Mert én Majorné vagyok.

PRAEDO: 10. Hadd kostollyam.

VILLICA: Kostolyd, fülly meg tüle.

PRAEDO: 11. Phi lilek kurva leánya, bezegh megh csala,
Soha illyen gyalázat nem esett rajtam,
De ha el érem, megfizetek érette neki.

345

SCENA QUARTA. (= ACTUS III.)

Hermiás, Florentin.

HERM.: 1—1. Érzem rajtam sullyát nem kis gond Terhének,
Fel válolván gongyát Philostén sebének,
Nehéz fel találni modgyát eszközének,
Sok csoportya vagyon szoros Eözvénnyének.

350

3—2. Patikája házát erős helen rakták.
Annak szelencsáját még fel nem nyitották,
S nem az mi sebünkért, hanem másért tartják,
S ajtaiát előttünk erős lánczra csukták.

355

- 360 4—3. Más az, hogy keréttő nem is illik lennem,
Az vén Aszonyoknak tisztit reám vennem.
Az kik, ha megh tudgyák, mérget annak ennem,
Ha fel váloltam is, le köllene tennem.
- 365 5—4. Osztán hogy sem másnak ezekben szolgálni,
Magam szerelmének nem jobb é használni,
Florentinnél nekj ha kedvét találni,
El hidd, én hozzám is nem fogh farral álni.
- 370 8—5. De nem illetve ez igaz barátságot,
Az tökéletes szüv nem tudd hamisságot,
Szereteti gyuitot bennem olyan lángot,
Az mely akkor ösmér nem változotságot:
- 375 6. Az Duna Vizej mikor megh fordulnak,
Az völl[g]yek mellyekről hegyekre indulnak,
Azokbelj halak erdőkre szorulnak
- 380 9—7. Tégy le szivem azért minden gondolkodást,
Szánd az Philostenest, melly lát nagy vajulást,
Be kell tellesétni az igaz fogadást,
Az igaz mondo száj nem tanult hazudást.
- 385 10—8. Az barátsággh heve kit igazán gyuitot.
Annak szive selymén nem enged olly bojtot.
Eöszve simult rendj kitül lenne bántott,
Igaz tüze minden akadált el bontot.
- 11—9. De nehéz nem nehéz, mert barátsággh vonnya,
Az kemény utat is lágy öszvén ként nyomia,
Járatlan földének nincs olly rögös dombia,
Az mely ugy ne tessék mint megh szokot honnya.
- 390 13—10. Sokat az késlet is ártani mindenben,
Várásnál nehezebb nincs az szerelemben,
Nem kések, el járok fel válolt igyemben,
Ideje, hogy legyek Florentinal szemben.
- 395 15—11. Az Herczegh Aszszonynak kj vagyon házában?
- INAS: Nincs senkj, mingyárt jön ki a Palotában.
- HERM.: Csak itt várom hát megh.
- INAS: Valamint tetczik.
- FLOR.: 17—12. Régen nem láttalak Hermia, nó mint vagy?
- HERM.: Fölséges Aszszonyom jól, csak hogy gondom nagy.
- 395 FLOR.: Mi okbol?
- HERM.: 19—13. Betegh Philostenes, halálra vonyodik,
Nyavaláián szivem fölötte aggodik.

- FLOR.: 20—14. Mi lölte? az Doctor volt e val[y]on nála?
 HERM.: Volt ugyan, de ighen kevesset használa.
- FLOR.: Mire panaszkodik, van é forrosághban? 400
 HERM.: Nagyban, mintha égne egész teste lángban.
- FLOR.: 21—15. Mégh szegén Anyámtul maratt Patikámban
 Vagyon olly orvosságh, melly az Forrosághban
 Igen igen használ, küldök nekj abban.
- HERM.: 22—16. Nem is gyógyulhat ő egyéb orvossághtul, 405
 Hanem Fölségednek az Patikaiából.
 Attul pedig, az kj maradott Annyátul.
 Másként ell kell veszni a nagy Forrosághtul.
- FLOR.: 23—17. Jo sziv[v]el im küldök, magad viszed é el?
- HERM.: 24—18. De az szive forro, orvosságh arra kell. 410
- FLOR.: 27—19. Ollyat is Tanálok.
- HERM.: 28—20. Joll tudom, hogy talál, nincsen is egyébnél,
 Ki neki használlyon, hanem Fölségednél.
- FLOR.: 29—21. Valamiben tudom, örömet segéttem.
- HERM.: Segéllye, másképpen szegént el temetem. 415
- FLOR.: Maid el készéttetem.
- HERM.: 30—22. Készen van az Régen, csak had' vele élni.
- FLOR.: Nincs mégh, de el készül, kj fogia el vinni?
- HERM.: Noha betegh, de ő kész ide is jönni,
 Csak gyógyulásarul légyen jot remélni. 420
- FLOR.: 31—23. Az Orvosságh hasznát viselj Reménségh.
- HERM.: 33—24. Csak orvosoltassék, a' mint kívántatik,
 Én reá Felelek, megh gyógyul virattik.
- FLOR.: 34—25. Ahoz nagy Mesterségh nem kell, csak vegye bé,
 Fekügyön le, magát melegen főgye bé. 425
- HERM.: 35—26. Másszorra halladna bár az le feküvés,
 Csak most lenne arrul reményes üzenés.
- FLOR.: 36—27. Ha csak üzenettel megh gyógyul, üzennyünk:
 Kellyen fel, légyen ma az királynál velünk.
- HERM.: 37—28. Nem ugy, de illy modon tedd izenetedet: 430
 Hallyod, Philostenes hogy megh betegedet,
 Szánod nyavaláját, melyben igy epedet,
 Jőjön hozzád, nyuitod kívánt segédedet.
- FLOR.: 38—29. Hogy ide hivassam, magam bánnyam véle,
 Nem illik, mert lenne annak nagy Czégére. 435

- HERM.: 39—30. Nyavalás társommal ha jot akarsz tenni,
Végre is magadnak kell azt kennj s fenni.
- FLOR.: 40—31. Illetlen kívánságh, abbol semmi nem kéll.
- HERM.: Kell a' szerelemnek ha nagy hatalma éll.
- 440 FLOR.: Ahoz már nem értek.
- HERM.: Megh tanulsz üdővel.
- FLOR.: 32. Jobb, betegh társodhoz ha hozzá tekéntesz,
Illy helytelen szokkal hogy sem mint kísértesz.
- HERM.: Követségem vagyon rola, szollanom kell.
- 445 FLOR.: Illy követségedet máshoz vid[d], itt nem kell.
- HERM.: 33. Talám kell, nincs benned olly kemény feneségh,
Hogy ne lagná szived könyörületességh,
Ha látnád, miáttad Philostenes mint égh,
Hanem szánnád, volnál higedeb mint az jégh?
- 450 FLOR.: 34. Én miáttam betegh?
- HERM.: Miattad egyedül.
- FLOR.: Mi okon?
- HERM.: 47. Történt csak egy Tekéntetbül.
- FLOR.: 45—35. Nem de megh igazsztem?
- 455 HERM.: Igen megh, az melybül
Ha megh nem gyógyéttod, mul ki ez világbul.
- FLOR.: Akár mit beszélesz.
- HERM.: 51—36. Mondok valóságot:
Visel szive érted maid halálos lángot.
- 460 52—37. Az mellyet énnékem nagy titkon jelente,
Mint kénlodik szegén, néked is izente,
Könyörögh s könyörgök magam is mellette,
Lángos szereteti ne légyen megh vetve.
- 465 53—38. Szánd megh nyavaláiát s fogadgyad kedvedben,
Részesülyön szegén kívánt szerelmedben.
Igaz hitved léssen, megh látod mindenben,
Ezek nálam s nálad maradván röjtökben.
- FLOR.: 54—39. Kár, hogy ilyen szokkal fárasztod magadot
Ell megyek, nem hallom trágár szavaidot.
- 470 HERM.: Meny ell most, nem hagyom olly könnyen dolgodot,
Mind addigh ostromlom, megh győzőm falodat.

SCENA QUINTA.

- ELECTRA:** 1. Az Florentinának, Altades leányának,
Vagyok én seregéből,
Ott tartattam s nőttem, mint hogy már ki költem 475
Üdöm Gyermekségébül.
Vellem nagy jót tenne, ki engem ki venne
Pártám Gyűlölségébül.
2. Az üdöm multon mul, az Iffiuságh avul
Eszkendők folyásában. 480
Gyül orczámnak ráncza, restül az in tánczra,
Tagok avulásával.
Változik az szépség, mint az nyári zöldség
Télnek hervadásával.
3. Sok Tél szomorodott, sok nyár mosolyodott, 485
Én is mi ulta élek;
Ha üdöm tovább mul, gyengeségem le hull,
Othon ne aggiam, félek.
Mellyrül gondolkodván, busult szomorkodván
Bennem az gondos lélek. 490
4. Az melly réghtül fogva nagy szivem szakadván
Várom az Férhez menést,
Sokat imátkoztam, gyontam és áldoztam,
S tettem sovány bőjtölést,
Unt pártám senyébül, mint bünöm terhébül, 495
Adna Isten kikelést.
5. De szerenczém késet, nehéz sebet véset
Az kétség bus szivemre,
Majd megh hült reményem, hogy ohajtót fényem
Nem jön ködös Telemre, 500
Ha férhez nem vésznek, főköttöt nem téznek
E' Farsangon Fejemre.
6. Ah mi oka annak, hogy némelynek vadnak
Kérőj sok helyekrül,
Fel sem nevelkedtek, már is értekeztek. 505
Férhez menetelekrül,
Engem el felejtnek s hozzám nem eresztnek
Jó hir mondot ezekrül.
7. Eléggé meg nőtem, nézd, melly szépen töltem
Mellyem dombosságában; 510
Testem épsége is, orczám szépsége is
Nincsen fogyatkozásban;
Birok jo erővel egy Iffiu legénnyel
Megh küszködöm egy ágyban.

- 515 8. De mi haszna ennek, ha üressen mennek
Napiaim az várt joktul;
Vagyok el felejtet, majd kétségben eset
Az leány kérő nászoktul,
Mellyen könyvem indull, elmém majd megh budul
520 Az sok Gondolatoktul.
9. Megh vallyom, némellyek biztatnak, hogy tellyek
Jó hitü reménséggel;
Mongyák, hogy szeretnek, saiátul el vesznek
Eörök kötelességgel;
525 Osztyák bőven az szótt, de adnak kevés jott
Álhatatos húséggel.
10. Ravasz az ő horgok, körülettem dolgok
Tökéletlen csél csapságh;
Tudom, nekj mi kell, de nem talállya fell
530 Nálam azt az nyalkaságh.
Maszlagként szédítne, gyomrot émelétne
Az tölök vett nyalánkságh.
11. Ah távul légyen az, hogy ilyen mocskos gaz
Sérceze böcsületemet.
535 Noha nehéz várnyi, de jobb lánczra zárni
Még h is természetemet,
Hogy megh mértékellye s keményen visellye
Ki vágyodo hevemet.
12. Az lffiu legények mint csaló Sirények
540 Ollyak Természetekben,
Mást énekel nyelvek, mást gondol a szivek
Álnokok beszédekben;
Tisztel, még h megh csalhat, csufol, ha befalhat
Csaláldul gyümölcsökben.
- 545 13. Oh sok szép szó nyuító, azzal földhöz suito
Álnok Iffiu legények.
Hát csak játéktok é s igy tréfáltatnak é
Az leányok szegénynek?
Hamiss é hitetek, s igy hal é ben[n]etek
550 Helyheztetett remények?
14. Nem kell más azoknak, az dus Gazdagoknak,
Dongnak csak házok körül,
Hogy más eléb ásott, az köve megh vásott,
Kopot helen köszörül,
555 Nem gondol sok véle, mind be veszi béle,
Mert az pénzének örül.
15. Ah eszekben bodult, Mamonnának hodult
Iffiak gondatlansága,
Mint ollyan aggh Testet, kit mogorván festet

Az Esztendők sokasága, 560
Ha illy delit venne, nem de kedvesb lenne
Az széppel házassággha.

16. Ad Isten nékem is, ha így el késtem is
Remélt tüzet ágyamban;
Ha volt eddigh lassu, az Farsang most hoszu, 565
Gyors lábot kap azomban,
S az szerencse be lép, érkezik az nász nép
Énnékem is házamban.

17. Lesz mennél későbbben, annál édesebben
Fálnak az kívánt jokban; 570
Jo kedvemet érzem, hány nap van, megh nézem
Ez mostani holnapban.
Elégh ideje mégh, nem lesz olly hamar végh
Az Farsangi napokban.

18. Ah mi dolgot látok s mi rettentő átok 575
Ieszti reményemet.
Reméltem, két holnap, de immár csak két nap,
Ah veszet esetemet.
Iai el mult ezennel, az réghi unt szinnyel
Haggya pártás feiemet. 580

19. Ah ha lehetséges, ilyen sietséggel
Ne legyen el mulásod.
Várj, édes Farsangom, ne ölyve világom
Hamar el bucsuzásod.
Várj az mégh jobb napott, hozz eskütő papot 585
Továbbra halladásod.

20. Ah nem tanult várnj, folyva szokot járnj,
Az üdő folyásában.
Hát ugyan el mégyen, el, nincs a ki tégyen
Akadált járásában. 590
Jaj iai mitt mivellyek s jot honnét reméllyek
Szivem Pusztaságában.

21. Az üdő multon mul, gyengesége le hull
Lassan lassan orczámnak.
Annál inkább senki nem lesz ollyan, az kj 595
Vallya magát mátkámnak.
Jaj iai mitt mivellyek s jot honnét reménlek
Hon felejtet Pártámnak.

22. Szánny Isten, ne hadgy ell, engemet is ugy ell,
Szány, pártámbul szabadécs. 600
Szány sok kérésemre s esedezésemre,
Szány, kedves napot fordécs,
Szány egy jó legénnyel s kívántam személlyel,
Szány, engemet boldogécs.

HERM.: 1—1. Az Supplicationom tegnap ki szakada,
Igen csekély váloszt Florentina ada;
De nem marad abban, megyek megént oda,
Megh látom, ha ma is olly fene é vada.

610

2—2. Im szintén ihon gyön.
Adgyon Felségednek kedves napot Isten.

FLOR.: Köszönöm. Mitt mivelsz olly idején itten?

HERM.: 3—3. Felséged kegyelmét várom!

FLOR.: Mi szükséges?

615

HERM.: Orvoságot kíván az nem egésséges.

FLOR.: 4—4. Kezdessé mint tegnap megint trágárságot?

HERM.: Nem trágárság, olcsd megh az nagy forroságot.

FLOR.: Ha az forroságh bánt, az jeges patakban
Förödgyél megh, találsz hevülést abban.

620

HERM.: 5—5. Az szerelem tüze nem vizzel oltatik.

FLOR.: 6—6. Mondom én, a' te szád csak trágárkodik.
Itt hadlak.

HERM.: Könyörgök, csak egynéhány szora
Álly meg.

625

FLOR.: Ha valami jora.

HERM.: Minden jot reménlek.

FLOR.: 7—7. Csak hamar beszéld ell,
Mert az királly hivat, sietnem oda kell.

630

HERM.: 8—8. Az havas tél után háromszor uiult nyár,
Atyád Udvarában mi olta lakom már.
Melly hü szolgád voltam, magad itéled bár,
Hogy illy háladatlan szived az joért, kár.

635

9—9. Hány kérésed vittem az királynál véghben,
Egyéb dolgokban is szolgáltam eléghben,
Akkor szüved nem volt hozzám illyen jégghben,
Sok dicséretekkel majd emeltél éghben.

640

10—10. El felejtetted most sok aiánlásidat,
Akkor reméltetted egész jovaidat,
Mordsággal mutatod vigh ábrázatodat,
Nem reméltem volna illy fene voltodat.

FLOR.: 11—11. Kedvem most is hozzád olly mint az előtt volt,
De nem halgathatok akár mi trágár szott.

HERM.: 12—12. Nem trágárságh, hanem szüves esedezés.

FLOR.: Trágárságh, akár mi nyál[y]as ingerkedés.

- HERM.: Hidd el, nem az. 645
- FLOR.: 14—13. Tudom, Philostenes dolgát hozod megént elő.
- HERM.: Azt, de valóságát.
Megh értvén, viselnéd Tigrisek vadságát,
Ha nem könyörölnéd annak romlottságát.
- FLOR.: 15—14. Mond megh hát igazán, mi lőlte? 650
- HERM.: Megh montam tegnap, ah nyavalást féligh halva hattam.
- FLOR.: 16—15. Értem betegségét, de mi okbol vagyon?
- HERM.: Mondom, hogy éretted lángol szive nagyon.
16. Hanem tégy jott vele, enyhödgyék keserve,
A melly veszet szegény betegen heverve. 655
- FLOR.: 17—17. Mi jott tegyek vele?
- HERM.: Te sebesétetted,
Orvosold nyavalást, ha ágyra ejtetted.
- FLOR.: 18—18. Soha talám fegyver sem forgot kezemben,
Nem hogy én miattam esset volna sebben. 660
- HERM.: 19—19. Volt olly fell vont ija szép szömöldöködnék,
Az melynek nyilátul sért tagiaj nyögnek,
Azért ha megh lőtted, az igaz törvénnék
Rendi is azt hozta, tartozol sebének
- 20—20. Orvosloia lenni, nem is hadgya könnyen, 665
El hidd, hogy sem azért dolga pörre kelljen,
Prokátorok nyelve czigere visellyen,
Jobb alkovás képpen inkább kedve tellyen.
- 21—21. Ha nap fényre teried annak hírességhe,
Hogy vagyon szemednek illyen mérgességhe, 670
Kinek lészen osztán annyi merészsége,
Hogy reád tekéncsen szeme fényessége?
- 22—22. Hogy Baziliskus légy, azt kezdik itélni,
Foghia minden mérges szemedet kerülni,
Szépségednek senkj nem kívány örülni, 675
Tudva az méreggel ki akarna élni?
- 23—23. De ha megh alkusztok ketten alattomban,
Marad az köztetek eörökké titokban,
Jobban ismérkedvén egymással azomban,
Lészen örömötök sok kedves napokban. 680
- FLOR.: 24—24. Nem érzem bünemet, nincs alkudnom mirül.
- HERM.: Bünös az, a ki mást sebhét kegyetlenül.
- FLOR.: 25—25. Nem miveltem ollyatt.

- HERM.: Esküszöm feiedre,
685 Te hoztál halálos sebet Philosténre,
Azért gondot visely vesztetted szegényre,
Másként Gyilkosságod fogh kelni nap fényre.
- FLOR.: 26—26. Mit beszélsz Hermia? Mondasz é gyilkosnak?
- HERM.: 27—27. Majd meg hal Philostén, méltán mondlak annak.
- 690 FLOR.: 28—28. Nem olly gyenge szálon függ talám élete.
- HERM.: El szakad, mert az kin ighen gyöngéltette;
Az szivedet aczél nem keményétette,
Szánd megh, illy véletlen ne légyen eleste.
- FLOR.: 29—29. Mit mivell[y]jek vélle?
- 695 HERM.: Szeresd, nem egyebet.
- FLOR.: Most is az szerelem eitet raita sebet.
- HERM.: Az, s az melly szem által szegény sebesedet,
Attul s nem egyébtül lehet megh éledet.
- 700 30—30. Lányécsd azért, kérlek, aczélos szivedet,
Vesd nyavaláíára éllesztő szemedet.
- 31—31. Miért kel irtoznod illy delj személytül,
Országokkal biro Herczegek nemétől,
Maga sem farolna annak szerelmétől
Az Görögh Heléna mint Paris testétül.
- 705 32—32. Legh inkább négy dolgot visgál az szeretet:
Jo erkölcsött, erőtt, értéket, termetet;
Fell találni benne büven mind ezeket,
Nincs olly benne, kiért lehetne megh vetet[t].
- FLOR.: 33—33. Nem visgálom dolgát, légyen bár jo Nemzet,
710 De az iámbor erkölcs az kiben lélekzet,
Nem követ olly utat, melly gonoszra vezet,
Ell szokta kerülni az pörsölő tüzet.
- 34—34. Az Iffiu legénnyel valo társalkodás
Az tiszta hir névhez nem kis mocsok adás,
715 Az rut hir szennyétül (régi igaz mondás)
Szoban vett leánnak nehéz az ki mosdás.
- 35—35. Ah ha az királynak sugálnák füleekben,
Hogy én valakinek estem szerelmében,
720 Jaj melly zavar lenne csendes Vénségében,
Talám szörnyü halált halna keservében.
- 36—36. Meszszure járjon az, megh se gondollyátok,
Az mire czéloztok, hogy fell találljátok,
El megyek, nem jövök olly hamar hozzátok.
- HERM.: 37—37. Mégh csak vagy két szora, im mit is mutatok.

- FLOR.: 38. Lássam, mire valo. 725
- HERM.: Philostenes küldé, fogd, emlékezetre viseld megh.
- FLOR.: 45—39. Holl vette?
- HERM.: 46—40. Bóvös eő illyennel gazdagh értékéből,
Foghd, üzenj csak két szót nékj jo kedvedből.
- FLOR.: 47—41. Ne fárazd magadat, kérlek, megh mondottam. 730
Itten semmit sem nyersz.
- HERM.: 42. Miért?
- FLOR.: Okátt attam elegendő képpen.
- HERM.: 49—43. Nem, az Nemes erkölcs mert ugy dicséretes,
Az szép Ifiuságh is azzal tekéntetes, 735
Hogy ha barátságos, nyáias, szerelmetes,
Nem élete megh unt, mint az mord szerzetes.
- 51—44. Kedvetlen más képpen s maga unt mindenben,
Nem is tугya, mi jo, s kedves ez életben,
Mint meddő apácza az megh unt szerzetben, 740
Az ki nem részesül az szép szerelemben.
- 52—45. Hogy sem mást, az inkább illet nagy rendeket,
Győzi Egekben is az nagy Isteneket,
Az kik hogy ha tudnák azon rut szennyeket,
Nem mocskolnák véle Éghi szépségeket. 745
- 53—46. Jupiter szerelmét vallyon nem tudod é?
Junoert Phebusét vagy nem hallottad é?
Szentebnek azoknál magadott tartod é,
S az mitt ők követtek, nem jonak mondod é?
- 54—47. Gondold megh azt is jol, hogy az üdők mulnak, 750
Szép kikelet helet[t] rut Telek fordulnak,
Az zöld fa levelek megh asznak, le hulnak,
Az gyenge Rosák is kertekben avulnak.
- 56—48. Orczád gyengességhe, holl most rosák ülnek,
Az szerént üdővel hervat ránczban gyűlnek, 755
Vidám mosolygásid mord nézésre tűnnek,
Ráro modra járo inaid restülnek.
- 57—49. Szeretnél, de akkor nem köllesz senkinek,
Most vagyon ideje, fogagy szót szivednek,
Tedd le fagyát, s engedgy az nagy szerelemnek, 760
Ki mind földön s Mennyen parancsol mindennek.
- 58—50. Ne vesd megh hatalmát, rád ne haragétsad,
Hogy az kedves üdőt mulva ne sirassad,
Szegény társom sebet szánnyad s ápolgassad,
Hogy magadott s őt is örömré jutassad. 765

59—51. Szeretett Apád is, még az üdő hatta,
De Jármából Venus szegént már ki foghta,
Helette igáiát te nyakadba adta,
Még gyenge voltoddal noha nem vonatta.

770 60—52. De ideje immár, hogy fogion munkára,
Szép Ifuságodnak lenne nem kis kára,
Hogy illy here képpen tartatnál sokára,
Dolgos Papot szeret az Venus oltára.

775 61—53. Titkon lesz dolgotok, nem kell szotul félni,
Az igéző szemnek nem szükséghez szemlélni;
Melly kedves dologh, azt nehéz ki beszélni,
Ki az szerelemnek mézével kezd élnj.

780 62—54. Ugy látom, lágyulni kezdet[t] szive fadgya,
Az én Florentinám jó válaszom adgya,
Ide hívom azért, ha kedved akarja,
Kemény Tömlöczödnek szabadullyon rabia.

785 63—55. Ne pirully, nem szégyen, szöll[y] előttem bizv ás
Eösmé[r]sz, ne retegj itt semmi árultatást,
Oly titokban tartom, miként az szent gyonást,
Belső szándékokról csak tégy igaz vallást.

64—56. Két Ráro szemnek kár csak úgy állannj,
Mosolygo fényével mással nem jádczanj,
E két ajakot is kár úgy fárasztanni,
Azokkal csokokon csokot nem váltanni.

790 FLOR.: 67—57. Ah lám Caucasusi vad Tigriseket is,
Morpezus Hegybeli kemény érczeket is,
Ama Scitiaj fene Grifeket is,
Győznél beszédeddel keményebbeket is.

HERM.: 68—58. Nem én, de ama nagy hatalmu szerelem,
795 Az ki mindent megh győz.

FLOR.: Nincsen közö velem.

HERM.: Légyen, ha megh veted, követ veszedelem.

FLOR.: 69—59. Megh győztél Hermia, mitt mivelsz már velem?

HERM.: 70—60. Szeresd Philostenest.

800 FLOR.: 71—61. Csudálom, megh bocsásd, esztelenségedet,
Hitegetni másnak akarsz te engemet,
Magad nem kedvelled talám személyemet?
Hogy ha szeretnem kell, szeretlek tégedet.

805 HERM.: 72—62. Az igaz barátsággh hamissat nem kíván,
Maradok én inkább nálad nélkül árván,
Mint ő így kénlodot személyedet halván,
Véle tégy jot, engem más dolgokra hagyván.

FLOR.: 73—63. Ám légyen ugy.
 HERM.: 75—64. Ez kis aiándékot foghd foglaló jelől.
 FLOR.: 76—65. Mássát várja töllem, 810
 Ha el jön, kedvessen látom.

SCENA SEPTIMA. (= ACTUS V.)

Hermiás, Philostenes, Hylax.

PHIL.: 1—1. Nagy kin az szerelem, nehéz az várás is,
 Kínoz az engemet ugy egy mint az más is, 815
 Csuklat az szerelem, várom Hermiást is,
 Félek, mert vesztetre hozhat bal Választ is.

2—2. Más az, hogy farkasra nem jó báránt bizni,
 Mert annak vérével maga szokot hizni,
 Az Florentinát is ha Hermiás győzi. 820
 Félő, annak kedvét hogy magára fűzj.

3. Hiveb szeretője kj kj ő magának,
 Serényeb orvossa tulajdon tagának,
 Ha modgyát ejtheti jó orvosságának,
 Kötí azt sebére maga fáidalmának. 825

3—4. De ösmért hűséghe nálam, nincs kétségem,
 Hogy ebben miatta lenne rövidségem,
 Kiért holtigh léssen köteles hűségem,
 Ah csak jönne hamar kívánt követségem.

4—5. Valakj kopoga, ihol szintén eő jön. 830

5—6. Isten hozot, kérlek, micsoda válasz lón?

HERM.: 6—7. Eleget fáradtam, szentelenkedtem is,
 Hol keményen foghtam, hol esedeztem is,
 Hogy kerető lettem, bánom s szégyenlem is,
 Olly kurta válaszra kár oda mentem is. 835

7—8. Erkölsős állat az, nincs benne szelédség,
 Szive Tigris modon keményült fenéség,
 Csak semminek állét, dolga nagy kevélség,
 Hogy ott kedved tellyen, nincs semmj reménség.

PHIL.: 8—9. Ah nyavalás feiem, foghj, majd el hanyatlom. 840

HERM.: 9—10. Ne fély, Florentintul vagyon jó Válaszom.

PHIL.: 10—11. Vagyon? bus feiemet hát miért keserétted?

HERM.: 11—12. Megh gyógyulsz ezennel, ha válaszom érted.

PHIL.: 12—13. Ah ha jó hirt hoznál, holtigh áldanálak.

HERM.: Ha jóval nem jönnék, nem ámétannálak. 845

PHIL.: 13—14. Beszéld, megh holt kedvem hadd elevenegyen.

- HERM.: Vigan léssen immár, min szived örvendgyen.
- PHIL.: 14—15. Ne epe[s]sz függővel, mond el, hadd ércsek jot.
- HERM.: Hallasz teled után tavaszi madár szot.
- 850 PHIL.: Enged[d] hát hallanom.
- HERM.: 15—16. Volt nagy baiom vele, akaratoskodot[t],
Sok szép beszédemre csak jo szot sem adot[t],
Néha mint Eölv előtt Galamb, ugy szaladot[t],
De rá vont hálomban ugyan megh akadott.
- 855 16—17. Megh tért keménységhe szomat megh fogatta,
Néked minden joval magát ajánlotta.
Hogy velem oda jói mennél előbb, hatta,
Aiándéodat is kedves neven foghta.
- PHIL.: 17—18. Eörök hálaadást érdemlő barátsággh,
860 E szolgálatodért mi légyen az váltsággh?
- HERM.: Igaz barátságot kívánok.
- PHIL.: Megh halok, barátságod mellet[t] eléb mint el állok.
18—19. Hát oda mennyünk?
- HERM.: Maid csak csendessen járj,
865 Vaiudásod után ott megh nyughatez immár,
Minden ki gondolt jo készszen s kedvessen vár,
De azok inában lesekedik is kár.
- 19—20. Vigyázva kell járni szerelem öszvényyét,
870 Hogy bu ne kövesse szived szep reményét,
Kerüld az irigyek mérges szemek fényét,
Mint hajos Scillának veszéles öszvényyét.
21. Üdőtül várj mindent, ne hirtelenkedgyél,
Titkos légy dolgodban, ne szol[j] s nyelveskedgyél,
875 Ha mitt észre vesznek, tagadgyad s esküdgyél,
A hol senkj nem lát, csokoly s ölelkedgyél.
22. Asztalnál, egyebüt reá ne hunyorgas[s],
Hozzá közel lévén lábot ne nyomogass,
Ne sugj-bugj körülé, vond megh magad s halgas[s],
El árulod magad, ha sokat vigyorgasz.
- 880 20—23. Ne izenges neki holl egytül s hol mástul,
Ne hidgy akár kinek, várj alkalmassághatul,
Vigyáz[z] dolgaidra, féll[j] árultatástul,
Hogy el ne tilcsanak hirtelen egy mástul.
- PHIL.: 21—24. Megh fogadom szodat s követem mindenben.
885 22—25. Mennyünk oda.
- HERM.: Várj csak.
- PHIL.: Eleget vártam már.

- HERM.: 24—26. Oh melly szép, ha látnád, most a' Florentina.
- PHIL.: Jai hadd lássam.
- HERM.: 27—27. Jácznak szemeiben gyémánt ragyakvánok, 890
 Aiakán inganak Claris szivárványok,
 Viselik beszédit eszes tudományok,
 Ollyak az kezej mint fehér márványok.
- 28—28. Szép terjet mezein fel nőtt homlokának.
 Ki nyílt liliomok fehérséghe álnak, 895
 Egyenlő Piaczán gyenge orczáiának
 Rosák Pirossághe mosolyódogálnak.
- 35—29. Két almát rekesztet kincses kebelében,
 Kiket Alceonus nem nevelt kertiben,
 Hanem az természet szokot idejében 900
 Ugyan ott fakasztot, van szép megh értségheben.
- 37—30. Nyukhatatlan gyümölcs, noha láncz szoréttya.
 Szokot vágyodását megh is nem tágéttya,
 Lélekző mozgását szokásként uiettya,
 Pöffet domboeskáiát gyakorta mozdéttya. 905
- 31—31. Haja fodorétot mesterséges ránczal,
 Szép öltöztetésse nincsen semmi gáncsal,
 Csillagzik mint az Égh, sok gyémántos lánczal,
 El hittem, serényült gyors ina is tánczal.
- 28—32. Mint az karsu Cedrus fel serdült Dereka, 910
 Alabastrom oltárt mutat fehér nyaka,
 Gazdagon ruházta minden szépséghe soka,
 Boldogh, csokolhattya az kinek aiaka.
- PHIL.: 38—33. Oh szép Isten Asszony! no hát ne mulassunk.
- HERM.: Mindgyárt, vagyon é itt valami inasunk? 915
- PHIL.: Hallod-é?
- HYLAX: Mitt Parancsolsz Uram?
- HERM.: 39—34. Az király lányának meny az Pitvarában.
 Tudd megh, ha nincsen é valakj házában.
- PHIL.: 40—35. Soká jár az Inas. 920
- HERM.: Oly hamar nem jöhet.
- PHIL.: Ihon jön.
- HERM.: 41—36. Van-e valaki ott?
- HYLAX: Nincs idegen senkj.
- HERM.: Hát kicsoda? 925
- HYLAX: Az Frauczimerekkel, mongyák, hogy kártyázik.
- HERM.: Várakoznunk kell hátt, az meddig el végzik.

SCENA OCTAVA. (= ACTUS VI.)

Hermias, Philostenes, Florentina, Hylax, Ciprussis.

930 HERM.: 1—1. Futamodgyál Hylax, Jácznak é mégh, lássad,
Ha Jácznak, én szommal Ciprussist szollécsad.

2—2. Az igen jo leány, megh hitt szolgálóia,
Megh tartya az titkot, nincs fecsegő száia,
Sokat hiszen nékj, sokat biz reája,
935 Semmi Csélcapsággal nem métely [—] mályia,

3—3. Ennek kedvét keresd, megh nyillon erszényed,
Hogy az szolgálatban ne legyen fősvényed,
Mert nem lesz mindenkor oda kész öszvényed,
Ha az nem vezetí áll uton reményed.

940 4—4. De mint hogy az is szép, okossan bán[j] véle,
Hogy az Florentina másra ne itéllye,
Hamar émeledik az leányok béle,
Mást gondol, ha sokat enyelgesz körülé.

PHIL.: 5—5. Ugy alkalmaztatom mindenben magamat,
945 Hogy ne roncsam ilyen baijal tört utamat.
Mennyünk el.

HERM.: Váriuk megh már az Inasomat.

PHIL.: Melly igen el késett, vontattya dolgomat.

HERM.: 6—6. Mégh ideje lesz, csak jo véggel iáron.

950 HYLAX: Majd el jön Ciprussis. Csak kevéssé várion
Itten Nagysághtok.

PHIL.: De csak jönne hamar.

HERM.: 7—7. Osztán most, elsőben az mikor hozzá mégy,
955 Magadat ajánlván, nagy szelédséggel légy,
Mértékeld tüzedet, hogy unalmat ne tégy,
Szemteleniségedért megh utálást ne végy.

8—8. Jobban esmérkedvén, lészen mindenre mód,
Kedvét keresd, s attul magadot ighen ód,
Hogy ne szomorétesa semmi negédes szód,
960 Csak tudgy véle élni, megh lesz ott minden jód.

PHIL.: 9—9. Itt vagon Ciprussis.

HERM.: 11—10. Megh bocás[s] Ciprussis, hogy igy fárasztalak.

CIPR.: 13—11. Igen kis Fáratságh.

HERM.: 12—12. Sugd megh Aszszonyodnak, hogy itt várakozunk,
965 Nagy dolgaink vannak véle.

PHIL.: 13. Kérlek, hamar térj vissza.

- HERM.: Mégh várj csak.
 14—14. Ha idegenséghez mutatna elsőben,
 Fohászkodgyál, ohait, úgy néz[z] az szemében,
 Látván keservedet, megh esik szívében, 970
 Megh szán s megh vigasztal, fogad szerelmében.
- PHIL.: 15. Itt vagyon Ciprussis.
 HERM.: No kedves Ciprussis, mit mond az Aszonyod?
 CIPR.: A szomszéd házban jött, ott vár beneteket.
 HERM.: 16. Ott véle kj vagyon? 975
 CIPRUSS: Csak egyedül vagyon.
 HERM.: Köszönöm szép leány az fáratságodat.
 PHIL.: 15—17. Mennyünk oda.
 HERM.: Mingyárt.
 Ugy viseld ott magad, hogy megh ne szollanak. 980
 PHIL.: Ne fély, rolam semmi gonoszt nem mondanak.
 Ne késsünk.
 HERM.: Halgasd hát, ne vegyenek észre.
 FLOR.: 16—18. Járj be, ki kolompo[1]sz?
 HERM.: Én vagyok, im hoztam egy szegén beteget, 985
 A ki sija s rija mind csak Felsőgedet.
 FLOR.: 17—19. Philostén betegh vagy?
 PHIL.: Csak alégh vetrengék.
 FLOR.: 18—20. Mi lótt?
 PHIL.: 19—21. Tudgya jól Hermiás. 990
 HERM.: Tudgya Florentin is.
 Nékem más dolgom van, látnom ahoz is kell,
 Itt hagyom ez szegént, orvosold, az mint kell.
 FLOR.: 20—22. Beszéllye Hermias bőven nyavalyádat,
 Hogy szenvedne szived nehéz forrosághot, 995
 Akartam küldenni tölle orvosságot,
 Az melly enyhétette volna az nagy lángot,
 21—23. De el nem akarta vinnj.
 PHIL.: Vagyok jelen,
 Ha akarod, itten tehez több jott velem. 1000
 FLOR.: 22—24. Bánt é mégh az hévség, ohajtasz é italt?
 PHIL.: Az szívem szomjuzik.
 FLOR.: Mivel kell oltani?

- 1005 PHIL.: Egy kedves csókodnak réghen vár[t] harmattya
Szomjuztato tüzet szivemnek olthattya.
- FLOR.: 23—25. Olyan orvosságot nem szoktam osztanni.
- PHIL.: Oly kell itt s nem lehet mással megh oltanni.
- FLOR.: 24—26. Hogy cselekedhessem?
- PHIL.: Ha akarod, könnyen.
- 1010 FLOR.: Nem tanultam modgyát.
- PHIL.: Modgya annak ilyen.
- FLOR.: 25—27. Ah mitt mivelsz?
- PHIL.: 26—28. Megh bocsás[s] édessem.
A szomi szarvas a' kut főre,
1015 Ha ér az éh méh is az harmatos főre,
Ugy az koplalt Juh is az zöld legelőre,
Az kevés ménés is az hűves dellőre:
27—29. Nem várja egyik is, hogy ottan kinállják,
Hanem mjhent érik, azt nagy mohon fallyák:
1020 Hevült szivemet is nagy tüzek ostromolyák,
Hogy ezt cselekegyem, aiaqid unszollyák.
- FLOR.: 28—30. De az gyenge orca megh pirul ezekkel.
- PHIL.: Sőt uijul mint rosa harmati gyöngyökkel,
Ha távul uiéttál kedves üzenettel,
1025 Kérlek, itten lévén, ne ölly mord szemekkel.
- FLOR.: 29—31. Nincs semmi mordságh az szemérmetségben.
- PHIL.: De az szemérmesség árt az szerelemnek.
Fordécs szemeidet reám kegyessebben,
Álly idéb, add édes kezedet kezemben.
- 1030 FLOR.: 30—32. Félek, hogy megh tudgyák.
- PHIL.: Hogy ha nem lát senkj, miképpen tudnák megh?
- FLOR.: Magad jelented kj.
- PHIL.: 30—33. Magam jelentem kj, ah átkozott lennék,
Méltó, ki mingyarást menykő ütést vennék,
1035 Vagy az föld el nyelvén, kárhozatra mennék,
Ha legh kisebb jelt is titkaimrol tennék.
- FLOR.: 31—34. Az Iffiu legények kérkedők gyakorta,
Szük, ki titkos dolgát szivében tartotta,
Az együgyü leánt sok mihelt megh csalta,
1040 Ám bár megh eskütt is, mégh is ki mondotta.
- PHIL.: 32—35. Az igaz szeretet, az melly szivet vezet,
A féle csélcapságh abban nem férkezet[t],

Tölcsenek testemre ám bár kénkő tüzet,
Kinek azt ki mondgyam, nem lehet olly nemzet.

33—36. Mulas[s] velem bizvást, tedd le félelmedet, 1045
Győzze az szerelem szemérmességedet,
Enged[d] apolgatni kívánt személyedet,
Ha csokodtul gyógyul, ne bánd betegedet.

FLOR.: 34—37. Hatalmadban vagyok, megh adttam magamat, 1050
Szerelmed békója birja már lábomat.

PHIL.: 35—38. Én vagyok, te rabod, te én Aszszonyom vagy.

FLOR.: Te vagy az Ur, nékem szolgálkoskodnom hagy.

PHIL.: 36—39. Oh engem élesztő szép gyönyörűségem, 1055
Örvendetes napom s kedves Reménségem,
Bumnak enyhétője, kívánt Fényességem,
Bágyatságh vidéttó ui elevenségem.

FLOR.: 37—40. Légyek én a' tiéd, te pennigh enyim légy

PHIL.: Inkább mint én tied s mind te az enyim légy.

38—41. Ah boldog osztozás.

FLOR.: Inkáb öszve kötés. 1060

PHIL.: Bizony a világon nincs olly erötetés,
Az ki el szakassza, sem olly szám ki vetés,
Eörökös lesz bennem az igaz szeretés.

39—42. Melly bizonságára veszed az gyürümet.

FLOR.: 40—43. Vedd te is. 1065

PHIL.: Tars Tuliadonodnak.

FLOR.: Tars te is engemet.

41—44. Kerestet az királly talám azon közben,
Ell kel mennem mostan, légy jo Egésségben.
Ciprussis fogh menni hozzád követségben, 1070
Az mikor hivatlak, gyors légy az jövésben.

PHIL.: 42—45. Solyom szárnyon iárnék, annál is gyorsabban,
Az mikor szollétasz, ha mód volna abban.

INTER MEDIUM.

Antrax, Strobilus.

ANTR.: 1. Én vagyok az Philostenesnek szolgália, 1075
Nem tudom, mi volt az uramnak nyavalája,
De e napokban volt orczáiának rut halvánnya;
Hálát adom az Istennek, most már van vég h oráia.

2. Ugy látok, hogy már étket is kívánnya az száia, 1080
Én vagyok az konyha mester, ó neki lesz gondom reája,

Lészen Scruiája, kaprik és struháia,
S mint hogy ő szeret azt s ugyan kívánnya,

1085 3. Menyhálnak is megh lészen a' majiája.
Külte Szlimákot is tegnap az Angyaia,
El megyem azért, látom hozzája.

4. Ally, ally az im itten mitt látok,
Az ilyen ielek ennékem ighen barátok,
Az korcsmát talám ki kiáltok,
Egy ducatom van, azt neki el váltok.

1090 5. Egy vagy két sajdlik vinát fel herpentem,
Az után az kukhinyához tekéntem,
Slisis, keres már, vács el ez penézt ennékem,
Hozz azomban bort egy holbat, majd megh fizetem.

1095 6. Dobre to vino, kár, hogy nincs Továrisom,
Az kivel itten lehetne mulatásom,
De el kel sietnem, ha el váltottam az ducatom.
Hozz ide az pénzt, a' bor árát im megh adom.

STROB.: 7. Uram vasa milost az Urnak vendégi lesznek a' Vacsorára,
1100 Most kereste téged, az Mladanecz azt mondott, hogy
Hermias is ott fogia lenni, azért jo vacsorát
parancsolta, hogy meg készítsed.

ANTR.: 8. Mellyik Jeremias, a' ki ott megh lészen, talám a' Propheta?

STROB.: Nem Jeremias, hanem Hermiás, a' kj az Urnak igen jó barát.

1105 ANTR.: Gongyát viseltem én már az vecsorára, megh vannak szép
speciálok, a' kiket ők igen szeretik.

STROB.: 9. Ne panye az Csukák, kaperek és Psztruhák mind
Megh holtak, mert ne cista vodában tettenek
Volt azokat, az Szlimákok is mind ki bujtak,
Mert az Pocz mellé raktanak volt azokat

1110 10. Az melegre, el veszet az menyhálnak is a' Majaiia,
Az Harcsának is az farkája. Ha mást nem főzettél,
abbol nem sokat megh eszen az Ur.

ANTR.: Hatalmas Isten, hiszen nagy Scoda ez, hát mit adom enni?

1115 STROB.: 11. Mennyünk csak na kukhina, mi[g] ők az hust is megh
esznek,
Szintén most érkeztek az Jobágyok, hoztak elég
Szlepiczákat, Huszokokot, Ptakokot, talám Szlimákokot is,
megh lészen telaczina, s másféle huss is.

FÜGGELÉK

Igaz barátságnak és szíves szeretetnek tüköre

A Zólyomi Szabó János által kiadott szöveg. 1762

AJÁNLÁS

NEMES NEMZETES, ÉS VITÉZLŐ AMBRUS GÁBOR URAMNAK,

Tekintetes Nemes Nógrád, és Gömör Vármegyéknek Juratus Assessorának, ő kegyelmének, egészséget, és minden jókat kívánok.

Nemzetes jó Uram! azt olvasom egy Böltsnek szavaiból: Aut nunquam in eas, aut nunquam interrumpas amicitiam amicitia semel resecta semper suspecta: Igaz-is az hogy, vagy soha ne lépj barátságban, vagy ha lépsz, azt soha fel-ne bontsd, mert az egyszer fel-bontott barátság mindenkor gyanus, tudván pedig az: hogy jó Uram, az igaz barátságot, az rossz attyafiságnál mindenkor fellyebb bősülte, 's bötsüli, én-is ezen igaz barátságnak, és szives szeretetnek Magyar Verseken le-ábrázolt világos TÜKÖRET, mint igaz barátságot tisztelő, 's egyszer 's mind Magyar Verseken gyönyörködő Haza Finak, kívántam alázatossan dedíálnom, reménlem hogy N. jó Uram-is ezen Párnásus Hegyen nőtt kevés Rosát jó kedvel vézsi.

Éljen Nemzetes jó Uram kegyelmed sok boldog időkre szerentsés virágzó jó egészségben kegyesen, mind addig miglen nagy örömmel az Isten színének ditsőségére érkezik. Irtam Rima-Szombatban, Szent György Havának 20. napjan 1750. Esztendőben.

Nemzetes Uramnak,
Kegyelmednek

Alázatos szolgálja
Z. Sz. J.

[Szereplők:

PHILOSTÉNES, ifjú herceg
FLORENTINA, Áltades leánya
HERMIÁS, Áltades tanácsosa, Philosténes barátja
ÁLTADES, király
HYLAX, inas
CYPRUSSIS, Florentina udvarhölgye
NESTOR,
EURMIDES, } vitézek
SEVERUS, }
ACHANTES, }
AMBRUS DEÁK, } paraszt emberek
DEMETER, }
KATA, } paraszt asszonyok
DORKÓ, }
HELIONE, Nestor felesége.]

ELÖL-JÁRÓ BESZÉD:

1. Az Áltades Király fényes Udvarában,
Sok néppel ékesült Királyi Várában,
Szép jeles Úrfiak, gyűltenek Házában,
Köteles vóltak hit szolgálattjában.

2. A' kik a' Királynak kedvében vóltanak,
Külömb külömb karba, s' tisztekben áltanak,
Némellyek asztalnál, néki szolgáltnak,
Némellyek pediglen másra tartattanak.

3. Sok jeles dolgokat' s' hartzokat keztenek,
Néha egymás között, bajt vini mentenek,
Azok közül a' kik nyertesek löttének,
Szép ajándékokat Királytól vóttének.

4. Hermiás is ezek seregében álla,
A' ki nagy dolgokat gyakorta próbála,
Igen nagy hűséggel Királynak szolgálá,
Mellyért a' Királynál nagy kedvet találá.

5. Úgy hogy tette ötet fő tanátsosának,
Gond-viselését-is rábizta Házának,
Söt ö szabott rendet egész Udvarának,
Tartotta a' Király ött leg-főbb szolgáltnak.

6. Vala a' Királynál nem kis betsülete,
Mindeniknél ötet leg-inkább szerette,
Akár melly helyekre bizvást el-küldötte,
Mert próbált hűségét sokszor észre vette.

7. A' Philosténes-is egykor országában,
Meg-únta lakását Herczegi házában,
Áltadesnek mégyen azért udvarában,
Állot-is a' többi Úrfiak számában.

8. Ezt a' Király leg-főbb Komornyiknak tette,
Alkalmatos vóltát, mert által-értette,
Herczegi szeméyét hogy meg-tekintette,
Maga viselését mingyárt meg-szerette.

9. A' Hermiás ezzel hogy meg-esmérkedett,
Titkos szóban véle gyakran ereszkedett,
Hol egyről, hol másról, töle kérdezkedett,
Végre barátságos frigyét véle szerzett.

10. A' mint szokott lenni a' Test a' Lélekkel,
Vóltanak egymáshoz olly szeretetekkel,
Mást-is taníthattak illy szép életekkel,
Mint meg-bizonyítják majd elég jelekkel.

11. E' Király kertében egy szép virág növe,
Mellyben a' Királynak vala minden kedve,
E' szép virág szálnak Florentina neve,
A' melly sok sziveknek sértő nyila leve.

12. E' vólt a' Királynak egy gyönyörüsége,
Ebben gyönyörködött egyedül Vénsége,
A' miólta meg-hólt kedves Felesége,
Tsak ebben újúlt-meg gyászos özvegysége.

13. Az idő azomban a' mint folydogála,
Két esztendőbéli napokat számlála,
Philosténes hogy a' Királynál szolgálá,
Egykor egy nem remélt nyavalya rá szállá.

14. Mélynek meg-nyomatván szokatlan ágyától,
Nem távozhat megszűz keletlen ágyától,
Nyög, mivel bántatik szörnyű nyavalyától,
Ugy vélem vötte ezt a' Florentinától.

15. Mi lelte? nem tudja, maga-is tsudállya,
Jött nyavalyájának okait visgállya,
Sok gondjai között midön fel-talállya,
Keserves panaszát illy renddel számlállya.

ACTUS I.

Egy-mással beszélgető személyek úgymint Philosténes és Hermiás.

PHIL.: 1. Kétszer rakott fészket Gerlitze Golya-is,
Kétszer szedett kalászt Céres sarlója-is,
Kétszer fatsarodott Bachus gohérja-is,
Annyiszor fagyott-bé Isther patakja-is.

2. Saját országomból mi-ólta ki-költem,
Áltades Királynak Udvarában jöttem,
Kinek gyakor izben sok kegyelmét vöttem,
Komornyikjai közt nem utolsó löttem.

3. Sok vig nap nevelte kedvemet az ólta,
De azoknak végét a' bú kinnal toldta,
Keserüségre vált régi édes vólta,
Minden örömemnek lett véletlen hólta.

4. A' régi vendégség szült nyughatatlan jajt,
Mert mint anya méhet sereglő sűrű rajt,
Bús szívemre a' gond hullatott annyi zajt,
Kik kiméletlenül üznek velem nagy bajt.

5. Kelvén tengerére kényes szerelemnek,
Pillantásig tartó nyugta nints szívemnek,
Ellenem habjai seregenként nőnek,
Kik közt belső részim majd ugyan meg-főnek.

6. Mert a' bus tenger is tsendesedni szokott,
Midön Bőreastól, néhánykor ki-tsapott,
De ha Zeffirusnak kedves szele jutott,
Bátran foly a' hajó, melly eddig hányatott.

7. De én búm tengere nem szokott enyhödni,
Sött óránként sűrűbb habbal tud sűrödni,
Mellyből igen nehéz a' partra verödni,
Igy kell-é szívemnek örökké sinlödni.

8. Orvosold magadat szívem nyavalyában,
Menyj bár Gálenushoz az orvosló házban,
Valamely olly italt hadd ereszszen szádban,
A' melly enyhithessen a' nagy forroságban.

9. De annak kinnyából nints egyéb segítő,
Hanem az ott orvos, a' ki sebesítő,
Meg-orvosolása mástól nem lehető,
Tsak a' ki sértette, véle jól tehető.

10. Mert a' kit sebesit szerelem idege,
Nem süti úgy semmi hólnapok hidege,
Hogy enyhülést végyen forraló melege,
Ohajtott dolgában mig nem lesz elége.

11. Az én dolgamnak-is így van állapottya,
A' búnak tengere elmémet hántattya,
Szomorú szívemnek jaj jaj e' bánattya,
Hogy egy szép virág szál tömlötzében tartya.

12. Én szegény itt sinlem, az pedig nem tudgya,
A' ki sebesített, hogy az az ő dolga,
Avagy ha tudgya-is, maradgyon, az[t] mondgya,
Semmi közöm véle, dolgom abban hadgya.

13. Abban hadgya tudom; de ha könyörülne,
Az én szép galambom én hozzám repülne,
Árva személyemre kedves irt törülne,
Istenem én szívem melly igen örülne.

HERM.: 14. Te vagy-é Philosten itt illy sérelmesen
Törödvén magadban illy igen könyvesen?

PHIL.: Én vagyok, óhajtok igen keservesen,
Lévén gyenge szívem mellyemben sebesen,

15. Mellynek forrójában minden tagom lankad,
Mellyet tapasztalhatsz erről-is te magad,
Hogy ortzám tűz miatt majd ugyan meg-gyúlad,
Ládd-é az izzadtság rólam miként szakad.

HERM.: 16. Látom, de mi okból? történt e' nyavalyád,
Talám volt reggelre ma keserü gombád,
Vagy igen bé-fült volt tegnap estvé szobád,
A' meleg gözítöl vetted-é nyavalyád.

PHIL.: 17. Ugy látom, te tsak úgy beszélsz mint jól örlött,
Én ugyan nem tudom, nyavalyám honnan lött,
De a' bú szívemhez olly forróságot tött,
Minden vigaságot hogy abból majd ki-vött.

HERM.: 18. Látom már nem tréfa, meg-botsáss arról-is,
Hogy eddig úgy szóltam, boszszontottalak-is,
Tapasztalom bőven, hogy nyavalyád nem kis,
Mellynek hogy eleit végyük szükséges-is.

19. Azért ha gondolod nyavalyádnak okát,
Jelentsd-ki itt nékem minden feje fokát,
Meg-ne röviditse életed határát,
Hogy nagy láng ne érje a' most támadt szikrát.

20. Hadd, mennyek-el én-is róla tudakozzak,
És ahoz illendő orvosságot hozzak,
Mellyel könnyebbülést szivednek okozzak,
Szólj hogy tovább veled itt ne mulatozzak.

PHIL.: 21. Ha szólok, az is baj, jobb hát veszteg lenni,
Mint szívemhez több több forróságot tenni,
Nem lehet az ellen orvosságot venni,
Istenem adj nékem ezen által-menni.

HERM.: 22. Most látom hitelem előtted kétséges,
Nóha velem régen vagy ismérétséges.
Mert vagy imé látom halálos inséges,
Még-is nem jelented mitsoda szükséges.

23. Titkolod előttem okát nyavalyádnak,
Mint ha nem ismernél régi barátodnak,
Vagy talám nem örülsz orvosolásodnak,
Akarván szerezni veszélyt te magadnak.

PHIL.: 24. Hüségeden semmit én nem kételkedem,
Bizonyos jeleit mert sok ízben szedem;
De hogy tartoztatva, mondom-ki beszédem,
Nem tsuda mert szívem meg-szorulva érzem.

25. Örömet mondanám kívánnék tágulást,
El-álélt szívemnek öröme fordulást;
De nem remélhetek semmi szabadulást;
Mert mint jobban jobban érzek szív szórulást.

- HERM.: 26. Ha nem kételkedel 's tartol barátodnak,
Sok jelekből ismert hűséges társodnak,
Ne titkold 's ne szerezz nagyobb jajt magadnak.
Parantsolj énnékem leg-kissebb szolgádnak.
27. Valamiben tudok, örömet szolgálok,
Ha mi orvosságot házamnál találok,
El-hozom, tovább-is menni nem sajnálok,
Még az Udvarnál-is éretted instálok.
28. Mond-meg, talám ottan ahoz-is értenek,
A' titkolt nyavalyák mert jobban sértenek,
Söt a' kikhez ilyen sérelmek fértenek,
Sokaknak éltekben véget-is értenek.
- PHIL.: 29. Mi haszna mondom-meg szívem betegségét
Mert nem látom semmi módját, tehetségét,
Hogy adhassa munkád ebben segítségét,
Bátor meg-vesse-is ezer mesterségét.
- HERM.: 30. A' mint vészem észre, vagy Vénus betege,
A' szerelemnek bánt ennyire melege,
Azért borított-el nyavalyák fellege,
Fel-tett szándéknak hogy még nints elége.
- PHIL.: 31. Nem türhetem immár szívem nyavalyáját,
Ethnánál gyorsabban gerjedező lángját,
Meg-mondom előtted kinom indítóját,
Tsak hogy enyhithetnéd valamint forróját.
32. Jóllehet szégyenlem, a' mi esett rajtam,
Hogy illy tsekély okból ennyire jutottam,
Holott magam felől én úgy gondolkodtam,
Hogy időmhöz képest noha nem próbáltam.
33. Én meg-mernék vini akármelly vitézzel,
Ámbár birna-is az Herculesi kézzel,
De most mind süllyedtem egy gyenge eszközzel,
Tsak allig maradtam színemben bár nézd el.
34. Minap a' Királynál lévén történetkint,
Florentina egykor a' szememben tekint,
Hol a' két tekintett futosó villámkint
Egymáson ütköztvén okozá e' nagy kint.
35. Maga a' Cupidó ült talám szemében,
Rám huzván nyilait fel-vont idegében;
Mert úgy sebesített rám tekintésében,
Mint Maurus nyila sebes menésében.
36. A' mellynek tüztől tsak el-nem ájulék,
Nehezen álhatám, hogy földre nem düllek,
Titkolván sebemet onnét ki-fordulék,
Hová tovább nagyobb nagyobb lánggal gyüllék.

37. Az ólta szivemben ezer kin fűrészél,
Ha nem segítettém, életem majd vész-el,
Ez oka kinomnak, ha velem jól tészél,
Örök hálá-adást 's áldást tölem vészél.

HERM.: 38. Panaszos beszédid mihelyen értettem.
A' mellet halovány szined tekintettem,
Jóllehet, mint ha nem tudnám, úgy tettettem,
Mind az által töled mingyárt észre vettem.

39. Segiteném bizony örömet sebedet,
De ha Florentina sebhette szivedet,
Meg-vallom, nehéznek látom úgy ügyedet,
Miképen olthassam, nem tudom, tüzedet.

40. Mert a' Florentina igen szemérmes szüz,
Nem gyújtotta szivét még semmi olyan tűz,
Melly a' szerelemre édes méz gyanánt üz,
Az iffjak kedvéért még bokrétát nem füz.

41. Ott az ismérettség nehéz, a' melly nélkü
A' szerelmeseknek kedvek bomol's szükül,
A' szerelem ottan gyarapodik 's épül,
Hol az ismérettség van vezető fékül.

42. De bár adassék mód az ismérettségben,
Mersz-é? véle kelni titkos szövetségben,
Tudod-é? ki Leánya, ha vészi eszében,
Mint jársz, fog életed forogni veszélyben.

PHIL.: 43. Ah! ne -is szeressen, a' ki veszélytől fél,
Mitsoda tenger az, kit nem háborgat szél,
A' nyárat sem tudnák, ha nem fagyalna tél,
Ha egy óra káros, a' más haszonra kél.

44. A' melly veszélyekből hasznot remélhetni,
Annak uttyát lehet örömmel követni,
Jobb is az Embernek kétségét ki-vetni,
Mint magános lánggal titkosan epedni.

45. Hogy sem a' nélkül-is búval meg epednem,
Jobb kedvem teléssel halált is szenvednem,
Koporsóban menvén bütül üresednem,
Mint a' bük habjától hányattatva lennem.

HERM.: 46. Ne félj, az Halálnak még nints helye itten,
Légy jó reménségben, jól adja az Isten,
Nem igazán szeret, ki mindgyárt meg-rétten,
Szép Florentinával meg-élhetek ketten.

PHILO.: 47. Mit rettentesz tehát, ha jót remélhetni,
Hogy nem szánod szivem új sebbel sebhetni,
Ha reménled, hogy azt jól véghez vihetni,
A' mit kétségesen most kezdtem követni.

- HERM.: 48. Ezzel csak szivedet akartam próbálni.
Lehet-é kedvednek ebben hátra álni,
Meg-akarván ebben kedvedet vizsgálni,
Jobban tudok immár valamit tsinálni.
49. Kivántam meg-tudni itt barátságodat,
Ha mersz-é szeretni 's rá adni magadat,
Hogy bátrabban merjem folytatni dolgodat,
Most már valósággal értem szándékodat.
- PHIL.: 50. Jaj tudok merek-is, de bár ne tudhatnám,
Annak állapottyát, mert ha el-hagyhatnám,
Mostani dolgomat vissza fordíthatnám,
Ugy tetszik világra ujonnan adatnám.
51. Mert jobb volna hóltom, mint ilyen kint látnom,
De mit tegyek, jajt kell szüntelen kiáltnom,
Meg-halok, ha tőled nem orvosoltatom,
Fogd-fel hát ügyemet szerelmes barátom.
- HERM.: 52. Illyen a' szerelem, nagy háboruval jár,
Ha kívánságában nem léssen jó határ,
Mert csak ritkán esik, hogy ne követne kár,
De végre hajnalik belőle kedves nyár.
- PHIL.: 53. Tudom, mert jól érzem, de mi lesz belőle?
Nem tudom: ha csak te hirt nem tész felőle,
Tekints nyavalyámat 's ne szaladgy mellőle,
Kegyes választ hozván bus szivemnek tőle.
- HERM.: 54. Más hirt nem tudhatok, hanem valamiben
Tőlem lehetséges, szolgállok mindenben,
Mert mint magam kinnyát, úgy érzem szivemben,
Hogy előttem fetréngsz e' nagy gyötrelemben.
55. Valamint valahogy de módgyát keresem,
Azon lészek, miként elméjét vehessem,
Magát a' Király Lyánt én mind addig lesem,
Mig orvoslásodban várt tzelomhoz esem.
56. Máskint-is a' Király a' Florentinához
Engem küldöz nem mást, hivatván magához,
Maga-is gyakorta ültet asztalához,
Sokszor hol egy hol más dolgot-is elő-hoz.
57. Módom vagyom benne, hogy meg-ementselek,
Ismerettségére jobban segítselek,
Ha lehet, szivében annyira ejtselek,
Hogy e' szived sértő bűtül meg-mentselek.
58. Tudom, kedves választ nem vehetek könnyen,
Vad szemérmessége fog repülni fönnyen,
De nem szaladhat úgy, hogy annyira mennyen,
Cupido nyelvére nád mézet ne kennyen.

59. Hogy szép szüz származott Királynak ágyából,
Azzal ki-nem mehet Vénus hatalmából,
Söt mennél szebb, 's nemesb nagy állapottyából,
Annál inkább serül Vénus ostromából.

60. A' szép szó, ajándék, sokat viszen végben,
Az Isteneket-is meg-gyózi az égben,
Az ő szive sem lesz olly fagyaló jégben,
Hogy alább ne hadna a' nagy keménységben.

61. Jobb hajlandóság van a' Nemes rendekben,
Mint az alá-való egyéb emberekben,
Ha Florentinával lészek azért szemben,
Jó válaszszaal botsát vagyok olly hiszemben.

PHIL.: 62. Elébb meg-apadnak a' Tenger vizei,
Hamaréb el-múlnak Ethnának tüzei,
Tér földé változnak Párnásus hegyei,
Dér helyett fagyalálnak a' Tűznek hévei,

63. Hogy sem el-felejtsem jó akaratodat,
Tsak ne szánnyad tölem kis faradságodat.

HERM.: El-megyek, mivel hogy fel-fogtam pártodat,
Minden tehetséggel segitem dolgodat.

ACTUS II.

Áltades és Florentina együtt beszélgetnek.

ÁLT 1. Az Isten sok jókkal látott sok bajjal-is,
Kedvezési között sujtott ostorral-is,
Szomorított kárral, táplált haszonnal-is,
Miként a' nap fénylik, borúl homállyal-is.

2. Változik az idő, hol ködre, hol fényre,
Néha kemény fagyra, néha tér lágy kényre,
Erre kedvet viraszt, bút ama' reményre,
Esső-is hull néha a' sima ösvényre.

3. Ki téritheti-meg az el-haladt jókat,
Mint szelek szárnyára eresztett hajókat,
Az egy emlékezet téssen róla szókat,
El-múlnak más képen. 's látnak koporsókat.

4. Iffjabb idő szárnyán a' midön repültem,
Mint napot köszöntő patsirta örültem,
Füvön dongó Méhkint mind addig kerültem,
Kivánt dolgaimban mig nem részesültem.

5. El-múlt a' régi jók szép emlékezete,
Akkor volt testemnek bódog öltözete,
Mikor dérékamnak kard volt övedzete,
Rettent attól minden szomszédság Nemzete.

6. Mikor páltzám helyett kopiám ragadtam,
Gyors evet módgyára lóra fel-ugrottam,
Országok határán Hectorkint nyargaltam,
Ellenség erejét jádzodva próbáltam.

7. Mikor szellő módra könnyü lovam fordúlt,
Dob trombita szóra bennem a' vér posdúlt,
Ha ellenség képen valaki rám mordúlt,
Annak piros vére kardomról le-tsordúlt,

8. Szebb Isten áldása nints az egészségnél,
Ditsőségesb Virtus a' szép Vitézségnél,
Mellyre buzgó szivem bennem most-is égnél,
Ha vólna olly erő az avúlt Vénségnél.

9. Aggottságom tele, ha fordithatna nyárt,
Országom kebelét nem dúlna annyi párt,
Külső ellenségtől széli sem valna kárt,
Szabnék kinek kinek ő tisztiben határt.

10. Tiszta öltözetét ártatlan éltémnek,
Érdemmel nyert betsit méltó személyemnek,
Nem szaggatná nyelve hamis irigyemnek,
Bé-dugnám a' száját, fogadom mindennek.

11. De az el-múlt időt tsak távol emlitem,
Mikor eszembe jut, szivem keseritem,
Roskatt tagaimat nyögve emelitem,
Mások gyámolával lábamat segitem.

12. Ennyi keservemet nints ki édesgesse,
Lankadt tagaimat szánván emelgesse,
Kedv indító szókkal bánatim kergesse,
Szomorúságomon magát kesergesse.

13. Honnan tsak Leányom a' Florentina Szüz,
Egyedül vigságom szivem hevitő tűz;
Mert koros voltomtól sok bal órát el-űz,
Mint egy új életet vénségemhez ő fűz.

14. Hattyú tollát képző meg-öszült hajamnak,
Phoenix lépése kint ballagó lábamnak,
Ő! vidámítója 's napja homályomnak,
Ő lesz öröksége egész Országomnak.

15. Hól vagy Florentinám kedves édes Lyányom,
Még ma nem láttalak, távol léted bánom,
Menyj érte valaki, mondgyad, hogy itt várom,
Kedves egészségben hogy lássam, kívánom.

FLOR.:

16. Királyi Felsőged kiseded szolgálója
Örülök, hogy kivánt személyed látója
Vagyok, illyen kedves szavaid hallója,
Tsendes állapotban fejed táplálója.

- ÁLT.: 17. Mint vagy? mint mulattál, még ma nem láttalak
Szerelmes gyermekem, csak allig vártalak.
Mind hogy vénségemben téged óhajtalak,
Csak ki-is előlem búval bocsátalak.
- FLOR.: 18. Nagy hirrel hoztanak minap egy madarkát,
Kék 's veres tollakkal elégyedett tarkát,
A' mellynek valami vesztegette torkát,
Mit miveljen véle, tanítám a' lyánkát.
- ÁLT.: 19. Mellyik madarkának vagyon nyavalyája?
- FLOR.: Kinek arany drótból font az kalitkája,
Tálephus a' bátyám, Gébiták Királyja,
Küldötte, a' mellynek énekel a' szája.
- ÁLT.: 20. Semmi nyavalyája immár nem leszen-é?
Elébbi bajától pihenést véssen-é?
Azzal életében, vagy véget téssen-é?
Avagy hogy ha el-vész, nem nagy kár leszen-é?
- FLOR.: 21. Bizony nagy kár lenne, de nem fog meg-halni,
Mert már-is ékesen kezde hangitsálni.
Oly szépen énekel, hogy méltó tsudálni,
Kár-is lenne attól mód nélkül meg-válni.
22. Meszsze földről hozták, nints olly ez Országban,
Mihelyt pirosodik az idő hajnalban,
El-kezdí énekét, nintszen szünet abban,
Vélnék, hogy a' Musák zengenek az házban.
- ÁLT.: 23. Mennyünk-bé, hadd, hallyam én-is éneklését,
Felejtsem azzal-is elmém törődését,
Mivel hogy meg-úntam testem gyötrődését,
Szivemnek a' búkkal szüntelen küzdését.

ACTUS III.

Hermiás, Florentina, és az Inas együtt beszélnek.

- HERM.: 1. Érzem rajtam sullyát nem kis gond terhének,
Nehéz fel-válalni módgyát eszközének,
Sok-csoportya vagyon szoros ösvényének,
Keresvén orvosát Philostén sebének.
2. Mert a' kitől kéne orvosságot kérni,
Ahoz nem mindennek lehet könnyen férti,
Igen röges az út, mellyet meg-kell mérni,
Nem mindenkor lehet házához bé-térni.
3. Patikája házát erős helyen rakták,
Annak szelentzójét még fel-se nyitották,
Nem a' mi sebünkért, hanem másért tartják,
Ajtaját előttünk erősen zárattják.

4. Más az, hogy kerítő nem-is illik lennem,
A' vén Aszszonyoknak tiszteteket rám vennem,
A' kik ha meg-tudgyák, mérget adnak ennem,
Ha fel-válaltam-is, le-kellene tennem.

5. Avagy ha nem lehet attól már el-álni,
Nemde jobb volna-é? magamnak használni,
Mint Florentinánál másokért instálni,
Mert magam-is kedvet tudnék ott találni.

6. Ugyan-is ha hajol a' Philosténeshhez,
Hogy ha szeretetit meg-nyerhetném ehez,
Örömebb hajol nyilván én szivemhez,
Mert nem isméretlen immár személyemhez.

7. Ezt talám maga-is meg-fogja nevetni,
Hogy mások dolgait akarom követni,
A' magamét pedig hátam megé vetni,
Mivel magamnak-is kellene szeretni.

8. De nem illetve az igaz barátságot,
A' tökéletes sziv nem tud tsalárdságot,
Szereteti bennem gyújtott olyan lángot,
A' melly nem forralhat semmi álnokságot,

9. Tégy-le azért szivem minden gondolkozást,
Légy hiv barátodhoz, ne láss meg-változást,
Szánd a' Philostenest, ki lát nagy kinlodást,
Bé-kell tellyesíteni az igaz fogadást.

10. A' barátság szive kit igazán gyújtott,
Semmi olyan motskot szivére nem hajtott,
Őszve tsinált rendi kitől venne bontott,
Igaz tüze minden akadályt el-rontott.

11. Azért ha nehéz-is, majdan fel-fogadom,
Sött a' mint fogadtam, magam úgy rá adom,
Hogy darabos úttját mind addig tapodom,
Régen várt szerelmet még el-nem ragadom.

12. Mert szegény Barátom ezt tsak allig várja,
Tudom, szivét mennyi kinok habja járja,
Mert el-boritotta szerelemnek árja,
Ha választ nem viszek, lesz halálos kárja.

13. Szokott a' késletés ártani mindenben,
Várásnál nehezebb nintsen szerelemben,
Nem kések azértan fel-válalt ügyemben,
A' Florentinával majdan lészek szemben.

14. Bár tsak egy Inassa jönne-ki előle,
El-hiszem, ki-vénnék majd mindent belöle,
Most mennyek-é hozzá, vagy meg-térjek tőle?

INAS:

Itt vagyok, mit akarsz hallani felöle?

- HERM.: 15. Az Hertzeg Aszszonynak ki vagyon házában?
 INAS: Nintsen senki? mindgyárt jö a' Palotában.
 HERM.: Tsak itt váróm hát-meg háza Tornáztában,
 Mert régen nem voltam már udvarlásában.
 16. Itt jö Florentina deli termetiben,
 Lángol tekinteti mosolygó szemében,
 A' mellyel lött nyilat Philosten szívében,
 Hermiáshoz így szól kezdett beszédében.
- FLOR.: 17. Mint vagy? jó Hermia! régen nem láttalak,
 Immár meg-is hólnak lenni gondoltalak,
 Minap-is házamhoz jó szível vártalak,
 Mivel követségben küldni akartalak.
- HERM.: 18. Én Aszszonyságodnak leg-kisebb szolgálja,
 Mindenben szolgálók, valamit mond szája,
 De hogy illy üres vólt tölem házad tája,
 Okozta ezt szegény társom nyavalyája.
 19. Beteg Philosténes halálra vajlodik,
 Orvosolására te hozzád vágyodik,
 Hogy orvosold, — szolgál itt azért forgodik,
 Mert kinnyain szívem felettébb aggodik.
- FLOR.: 20. Mi lelte? a' Doctor, vallyon vólt-é nála?
 HERM.: Vólt ugyan, de igen keveset használa,
 Mert szíve tájára olly forróság szálla,
 Hogy Lelke testétől épen majd el-vála.
- FLOR.: 21. Még szegény Aszszonytól maradt Patikában,
 Vagyon olly orvosság, melly a' forróságban
 Igen nagyon használ, küldök néki abban,
 Tudom hozzá vévén, érzi magát jobban.
- HERM.: 22. Nem-is gyógyúlhat ő más orvosságtól,
 Hanem Felsőgednek a' Patikájától,
 Attól pedig, a' melly maradt az Annyától,
 Máskint el-kell veszni nagy nyavalyájától.
- FLOR.: 23. Jó szível im küldök, magad viszedé-el,
 Hathatos orvosság, jól tett még mindennel,
 Valaki ezzel élt, használt, nyilván hidd-el,
 Talám meg-gyógyulhat barátod-is ezzel.
- HERM.: 24. Úgy de a' szívének kell forróságára,
 Nem-is bizik semmit más orvosságára,
 Ha azért nem léssen nagy fáradtságára,
 Felsőgednek, vigyáz nyomorúságára.
 25. Mert ha így hagyatík szegény nagy sokára,
 Még a' Királynak-is lesz benne nagy kára,

Vigyázz azért kérlek fájdalma okára,
Ne vedd szegény Társom dolgait tréfára.

- FLOR.: 26. A' szívnek fájdalmin nehéz segíteni,
Annak forróságát baj hidegíteni,
Hát ha ujjabb lánggal kezd melegíteni,
De ebben-is foglak meg-elégíteni.
27. Reménylem, hogy majdan ollyat-is találok,
Ha a' Patikában mulatni sétálok,
Hogy ha készen nints-is, örömet tsinálok,
Ollyan orvosságot adni nem sajnálok.
- HERM.: 28. Jól tudom, hogy találsz nintsen-is egyébnél,
Mi néki használjon, hanem Felségednél,
Vagyon annak módja, kit ha tselekednél,
Áldásban maradnál szegény betegednél.
- FLOR.: 29. A' miben tsak tudom, örömet segítem.
- HERM.: Segélyed nyavalyást, máskint el-temetem,
A' melly jó tétetedet áldással fizetem.
- FLOR.: A' körül forgodom, mindgyárt el-készítem.
- HERM.: 30. Készen van a' régen, tsak hadd véle élni.
- FLOR.: Nints még, de el-készül, ki fogja el-vinni?
- HERM.: Noha beteg, de ő kész még-is el-jöni,
Tsak gyógyulásáról lehessen remélni.
- FLOR.: 31. Az orvosság hasznát viseli reménység,
Az által áll helyre gyakran az egészség.
Ha mikor érdekel valakit betegség,
Maga az orvosság akkor a' segítség.
32. Hidd-el, hogy meg-gyógyúl a' te beteged-is,
De rá viselly gondot, intelek téged-is,
Nem tsalatkozik-meg te reménységed-is,
Mint élyetek véle, meg-mondom néked-is.
- HERM.: 33. Ha orvosoltatik, úgy mint kívántatik,
Én reá felelek, épségre hozatik,
De ha orvosságod soká halasztatik,
Nem sokára szegény ététől fosztatik.
- FLOR.: 34. Ahoz sok mesterség nem kell, tsak végye-bé,
Feküdjék-le, 's magát melegen fedgye-bé,
Ajtaját, 's ablakát erősen zárja-bé,
Hogy az ártalmas szél hozzá ne mennyen-bé.
- HERM.: 35. De másszorra, múlna bár a' le-feküvés,
Tsak most lenne erről reménység üzenés,
Lenne tsak azzal-is benne könnyebbülés,
És nyavalyájából szépen fel-épülés.

- FLOR.: 36. Ha üzenettel-is meg-lehet gyógyítani,
Nem kell hát a' munkát azzal szaporítani,
Mond-meg, hogy keljen-fel, mennyen ki-mulatni,
Mert fogja a' Király ebédre hivatni.
- HERM.: 37. Nem úgy, de illy formán tedd izenetedet:
Hallottam Philosten hogy meg-betegedett,
Szánod nyavalyáját, mellyben így epedett,
Jöjjen hozzád, lássad szegény betegedet.
- FLOR.: 38. Hogy ide hivassam, magam bánnyak véle,
Nem illik, mert lenne annak nagy tzégére.
Hanem az orvosság próbált erejére
Bizza magát, fordúl jó egészségére.
- HERM.: 39. De szegény társommal ha jól akarsz tenni,
Magadnak kell reá a' Flastromot kenni,
Mert máskint eleit nem-is lehet venni,
Szörnyü kinnya miatt halálra fog menni.
- FLOR.: 40. Illetlen kívánság, a' mit kívánsz tőlem,
Illyen dolog távol légyen én mellőlem,
Mert mások-is, gondold, mit? szólnak felőlem,
Magad orvosoljad, meg-gyógyul, reménlem.
- HERM.: 41. Hogy én meg-gyógyítsam, épen lehetetlen,
Mert a' kinok sullya rajta kiméletlen,
Ne légy azért, kérlek, szolgálhoz kegyetlen,
Mert miattad beteg, meg-is hal véletlen.
- FLOR.: 42. Nem adtam én okot ő nyavalyájára,
Máskint-is szivemnek nints a' szokására,
Hogy ok nélkül veszélyt, bajt okozzak arra,
Valaki szivemnek nem jár boszszújára.
43. Noha még senkinek tudva nem ártottam,
A' Philostenest-is soha nem bántottam,
Bánom, hogy általad ezzel boszszontattam,
Mivel mind-nkoron tőled én jót vártam.
44. Mostan pedig szóllasz szörnyü bolondságot.
A' melly szerez bennem nagy szomorúságot,
Hogy beszélsz előttem illyen hitvánságot,
Bánatot okozó merő boszszúságot.
45. Mért? beteg miattam, talám meg-igéztem,
Vagy nyavalyát néki másképpen szerzettem.
Olly dologra magam nem adom 's eresztem,
Talám azt gondolod, hogy majd eszem vesztem.
- HERM.: 46. Kérlek, Florentina, ne vedd tsufságossan,
Hogy merek szóllani illy bátorságossan,
Ne nézz személyemre ollyan haragossan,
Mert ég Philosténes éretted lángossan,

47. Nem ártottál néki egyéb fegyvereddel,
Hanem sebesedett egy tekinteteddel,
Ékes ábrázatot, Uri természetteddel,
Ezzel betegült-meg nem más bélyegeddel.

FLOR.: 48. Eddig lett szavadat a' midön érttettem,
Valóságos-képen mind azokat vettem,
El-mehetsz, mert olytat nem lelsz körülöttem.

49. Tsudálkozom rajtad, hogy okos ember vagy,
A' Király előtt-is van betsületed nagy,
Nem gondoltam, soha hogy illy szókra fakadgy,
Félek, hogy ezekért még búra ne akadgy.

50. Nem gondolod-é-meg, hogy kerítő lenni,
Melly bestelenség vólt magadra fel-venni,
Hátha a' Királynak akarnék hirt tenni,
Nem tudom, mint fognád magadat menteni.

HERM.: 51. Hallya-meg Felséged, mondok valóságot,
Visel szive érted halálos rabságot,
Rabságból származott kinos forróságot,
Forrósága miatt nagy nyomoruságot,

52 A' mellyet énnékem nagy titkon jelente;
Mint kinlodik szegény, néked-is üzente;
Könyörög, könyörgök, magam-is érette,
Lángos szereteti ne légyen meg-vetve.

53. Szánd-meg nyavalyáját, fogadd-bé kedvedben,
Szives sohajtását végyed kebeledben,
Igaz szolgád lészen, meg-látod, mindenben,
Ezek nálad nálam maradnak rejtekben.

FLOR.: 54. Kár, hogy ilyen szókkal fárasztod magadat,
El-mégyek nem hallom tovább szavaidat.

HERM.: Meny-el, de nem hagyom, olly könnyen dolgodat,
Mind addig ostromlom, meg győzöm falodat.

ACTUS IV.

Hermiás, és Florentina együtt beszélnek.

HERM.: 1. A' Supplikátiom minap ki-szakada,
Igen tsekély választ Florentina ada,
Édesgető szómtól sött el-is szalada,
De nem marad abba, ismét mégyek oda.

2. Adjon Felségednek jó napot az Isten!

FLOR.: Köszönöm, mit mivelsz illy idején itten,
Személyedtől szivem már ugyan meg-retten
A' miket beszéltél, mikor valánk ketten.

HERM.: 3. Felséged kegyelmét várom.

- FLOR.: Mi szükséges?
- HERM.: Orvosságot kíván a' nem egészséges,
Szánd-meg, az orvoslás légyen lehetséges,
Oda más orvoslás mert nem elégséges.
- FLOR.: 4. Kezdesz-é mint tegnap ismét trágárságot?
Hiszem, ha barátod szenved forróságot,
Uszsa által egyszer a' jeges patakot ,
Talál így az hévség ellen orvosságot.
- HERM.: 5. A' szerelem tüze víztől nem óltatik,
Sött annál bővebben mind szaporittatik,
Valameddig attól meg-nem ótattatik,
Kinek szerelmétől 's tüzétől gyújtatik.
- FLOR.: 6. Mondom én, hogy a' te szád tsak trágárkodik,
Itt hagylak, mert szived rosszat munkálodik.
- HERM.: Könyörgök szivessen, tsak egynéhány szóig
Álly-meg, szived talám majd meg-lágyítódik.
- FLOR.: 7. Ha mi dolgod vagyon, tsak hamar beszéld-el,
Mert nagy idő vagyon, a' melly siettet-el,
Hogy itt ne mulassak hosszú beszédeddel,
Im a' Király hivat, sietnem oda kell.
- HERM.: 8. Az havas tél után háromszor újult nyár,
Atyád Udvarában mi-olta lakom már,
Melly hiv szolgád voltam, magad ítéld-meg bár,
Hogy illy háládatlan szived a' jókért, kár.
9. Hány kérésed vittem a' Királynál végben,
Egyéb dologban-is szolgálítam elégben,
Sok ditséretekkel majd emeltél égben,
Akkor szived nem vóit hozzám ilyen jégben.
10. El-felejtetted most sok ajánlásodat,
Akkor ígértetted szép biztatásodat,
Mordsággal mutatod vig mulatságodat,
Nem reménítem volna illy parasztságodat.
- FLOR.: 11. Kedvem most-is hozzád olly, mint az előtt vólt,
Tsak beszéljen szájad igaz dolgot és jót,
Nem illy fajtalannak seregében valót,
Mert nem halgathatok illyen illetlen szót.
- HERM.: 12. Kérlek szavaimnak adassék kedvezés,
Mert a' nem trágárság, hanem esedezés.
- FLOR.: Trágárság akármelly nyájjas ingerkedés,
Távol légyen tölem, az illy vélekedés.
- HERM.: 13. Ne légyen Aszszonyom, ne légy olly kedvetlen,
Én sem vagyok talám olly igen esztelen,

Hogy veszteném fejed illy könyörületlen.
Szánd-meg azért ötet, ne veszzen véletlen.

FLOR.: 14. Talám a' tegnapi társod forróságát
Hozod most is elől?

HERM.: Azt de valóságát,
Még, értem, viseled Tigrisek vadságát,
Nem-is könyörülöd annak romlottságát.

FLOR.: 15. Mond-meg, hát mi lelte?

HERM.: Igazán megmondtam,
Tegnap ött' nyavalyást, félig halva hagytam,
Mivel pedig tőle régen el-szakadtam,
Nehezen vár, hogy már sokára maradtam.

FLOR.: 16. Értem betegségét, de mi okból vagyon?

HERM.: Mondom, hogy éretted lángol szive nagyon,
Minden reménsége tsak te benned vagyon,
Nálad nélkül olyan, mint kit vernek agyon.

FLOR.: 17. Mi jót tégyek véle, kérdem feleleted?

HERM.: Orvosold nyavalyást, ha sebesítetted,
Mert ötet valóban az ágyban ejtetted,
Piros rósa színét meg-fejerítetted.

FLOR.: 18. Soha talám fegyver nem vólt a' kezemben,
Nem hogy én miattam eset volna sebben,
Soha nem állottam hartzot véle szemben,
Sem nem esett titkon ásatott veremben.

HERM.: 19. Vólt olly fel-vont ijja szép szömöldöködnék,
A' mellynek nyilától sért tagjai nőnek,
Azért ha meg-lőtted, tartózol-is ennek,
Hogy légy orvoslója ez halálos sebnek.

20. Törvényvel fog hozzá, 's nem-is hadgya könnyen;
Mint sem pedig dolgoz Törvény székre mennyen,
Prokátorok nyelve tzégére viselyen,
Jobb alkuvás képen inkább kedve teljen.

21. Ha nap-fényre térjed annak hiressége,
Hogy szemednek vagyon olyan mérészsége,
Vallyon kinek lészen annyi mérészsége,
Hogy reád tekintszen szeme fényessége.

22. Hogy Basiliscus vagy, azt kezdik itélni,
Minden fogja mérges szemedet kerülni,
Szépségednek senki nem kíván örülni,
A' méreggel tudva ki kívánna élni?

23. De ha meg-alkusztok ketten alattomban,
Marad ez köztetek örökké titokban,

Jobban esmérkedvén egymással azomban,
Lészen örömötök sok kedves napokban.

FLOR.: 24. Nem érzem vétkeket, nints alkudnom mirül,
A' kinek nints tette, abban nem részesül.

HERM.: Bűnös az, a' ki mást sebhét kegyetlenül,
Úgy hogy nem meszsze van a halál révétül.

FLOR.: 25. Nem miveltem ollyat.

HERM.: Esküszöm Istenre,
Te hoztál halálos sebet Philostenre,
Azért viselj gondot alélt betegedre,
Máskint gyilkosságod fog kelni nap-fényre.

FLOR.: 26 Mit beszélsz? Hermia! mondasz-é gyilkosnak?
Eddig tartottalak Tanátsos okosnak,
De ha halálotat nem látnám károsnak,
Adatnál tömlötznek, még pedig zárosnak.

27 Nem kívántam soha napját halálának,
Kézivem sem ártott szive táblájának,
Nem tudom miképen mondasz gyilkosának.

HERM.: Majd-meg hal Philosten, méltán mondlak annak.

FLOR.: 28. Nem olly gyenge szálon függ talám élete.

HERM.: El-szakad, mert a' kin igen gyengítette,
Ha szivedet atzél nem keményítette,
Szánd-meg, illy véletlen ne légyen el-este.

FLOR.: 29. Mit miveljek véle?

HERM.: Szeresd, nem egyebet.

FLOR.: Most-is a' szerelem ejtett rajta sebet,
Attól egészsége így meg-kissebbedett,
Ne kénszerits arra, kérlek én tégedet.

HERM.: 30. De alázatossan kérem Felségedet,
Lágyítsad atzélhoz hasonló szivedet,
Szánd-meg, ismét kérlek, szegény betegedet,
Vesd nyavalyájára orvosló kezedet.

31. Miért kell irtoznod deli személyétől,
Országokkal biró Hertzegi Nemétől,
Maga sem hátrálna ennek szépségétől,
A' Görög Heléna mint Páris testétől.

32. A' melly föbb dolgokat visgál a' szeretet,
Jó erköltsöt, eröt, jószágot, termetet,
Fel-találni böven ebben mind ezeket,
Nints olly benne miért lehetne meg vetett.

FLOR.: 33. Nem visgálok dolgát, tudom, hogy nagy Nemzet,
De a' jámbor erkölts, melly jobban evezet,

Nem követ olly útat, a' mely rosszra vezet,
El-szokta kerülni a' perselő tüzet.

34. Az iffju Legényel való társalkodás,
A' tiszta élethez nem kis motsok adás,
A' rút hir szennyétől, régi igaz mondás,
Szóban vett személynek nehéz a' ki mosdás.

35. Ah! ha a' Királynak menne e' fülében,
Hogy én valakinek estem szerelmében,
Melly rút zavar lenne tsendes vénségében,
Talám szörnyü halál lenne életében.

36. De távol légyen az, meg-se gondoljátok,
A' mire tzéloztok, hogy fel-találjátok,
Eztet magatokban ne-is forraljátok,
El-mégyek, nem jövök többször én hozzátok.

HERM.: 37. Ne siess el-menni, maradgy meg egy szóra,
Nem jött még el talám az engedett óra,
Izeny kedves választ, melly mihessen jóra,
Ne ülted szívünket illy habos hajóra.

38. Szegény Philosténes kért melly keservesen,
Válaszoddal lábam hogy hozzá siessen,
Nem-is véli szegény, hogy járjak üressen,
Szánnyad azért ötet, könyörög szivesen.

39. Kemény kő-szikla lesz sziv helyett mellyedben,
Irgalmatlan Tigris vad természetedben,
Ha engeded égni szegényt sehesebben,
Mert miattad esett ő nyavalyás sebben.

40. Azon közben néked imé kedveskedik
Ez ajándékával, melly ha meg-vettetik,
Kár szégyen-is léssen, de nem reméltetik.
Töled e' parasztság nem is viseltetik.

41. Egy pár arany függő az ő ajándéka,
A' melly Arachának régi maradéka,
Igen tsudálatos munkás faradéka,
Sok féle színeket mert visel árnyéka.

42. A' mint karikája frissen kerekedett,
Egy kárbunkulus kö végében rekedett,
A' sok szin egy másban a' mint vetekedett,
Tsuda metzésekkel mé.tán ditsekedett.

43. Egy felöl mutattya magát az Helénát,
Más felöl iratta reá az Diánnát,
Allyára metzetett pálma-fa formáját,
Lángos szerelemnek ki-abrázolóját.

44. Maga képét belől szépen rá mettzette,
A' nevét pediglen feliben tétette,
Mond Hermiás; fogd ezt, viseld el érette,
Tiszta szeretetből mert néked küldötte.

FLOR.: 45. Tsudálkozom rajta, melly szép, de hol vette?
Egyik kő váramat oda adnám érte.

HERM.: Nem mástól szerzette, nem-is pénzen vette,
Hanem kintse közül szemem előtt szedte.

46. Bőséges illyekkel gazdag értékébül,
Arany ezüst gyemánt kintses rejtekébül,
Soha ki nem szakad, részed lész ezekbül,
Fogd azért, és izeny néki jó kedvedbül.

FLOR.: 47. Ne fárazd magadat, kérelek, meg-mondottam,
Itten semmit nem nyersz, magamat ki-adtam,
Ajándékát ugyan tőled el-fogadtam,
Mert a' paraszt névtől ez iránt tartottam.

HERM.: 48. Azon ajándékúl, kit képiben adtam,
Maga személyét-is néked ajánlottam.

FLOR.: De hogy szerethessem reá nem hajlottam,
Mellynek már előtted elég okát adtam.

HERM.: 49. Hát nem szép erköltsel ez Ifju tettetes?
Minden állapottya deli tekintetes,
Testének állása ékes szerelmetes,
Tsudálom, hogy nálad még sem kellemetes.

50. Ennek az Attya-is hires nevezetes,
Széles e' Világon ki-terjett Nemzetes,
Egyedül te vagy olly Remete 's Szerzetes,
Hogy nem akarsz lenni véle esméretes.

51. Kedvetlen, azt hidgyed, 's maga unt mindenben,
Nem-is tudja mi leg-kedvesb az életben,
Mint meddő Apátza, ki lakik rejtekben,
A' ki nem részesül szerelem mézében.

52. Hogy sem mást, ez inkább illet nagy rendeket,
Gyözi egekben-is a' nagy Isteneket,
A' kik ha láthatuák ezekben szennyeket,
Nem motskolnak véle égi szépségeket.

53. Jupiter szerelmét vallyon nem tudod-é?
Junoét Phebusét vagy nem hallottad-é?
Szentebbnek magadat ezeknél tartod-é?
A' mit ők kedveltek, rosznak állitod-é?

54. Gondold-meg jól azt-is, ha az idők múlnak,
Szép ki-kelet helyet mord [telek] fordulnak,
A' zöld fák levelei meg-asznak, 's el-hulnak,
A' gyenge rósák-is végre megavúlnak.

55. Ama' Czedrus forma derekak görbülnek,
A' sima kezeken rut görtsök épülnek,
A' vér folyos erek dagadnak 's kékülnek,
A' szép ábrázatok hervadt rántzban gyülnek.

56. Ortzád szépsége-is hol most rosák ülnek,
A' szerint idővel hervadt rántzban gyülnek,
Vidám mosolygásid mord nézésre dülnek,
Ráro módra járó inaid gyengülnek.

57. Most szeretnek, akkor nem kellesz senkinek,
Most vagyon ideje, fogadj szót, szivednek
Tedd-le pártosságát, engedj szerelemnek,
Melly e' föld határán parantsol mindennek.

58. Ne vesd meg hatalmát, rád ne haragitsad,
El tökélettséged jobb rendbe fordítsad,
Szegény társom sebét szánnyad, el-hárítsad,
Hogy magadat öt't-is öröme indítsad.

59. Szeretett Atyád-is, mig az idő hadta,
De jármábul Vénus szegényt már ki-fogta,
Helyette igáját te nyakadban adta,
Még gyenge vóltoddal noha nem vonatta.

60. De ideje immár, hogy fogjon munkára,
Szép Ifjuságodnak lenni nem kis kára,
Ha illy hereképen tartanak sokára,
Dolgos embert illet a' Vénus óltára,

61. Titkon lesz dolgotok nem kell szótól félni,
Az igéző szem az nem fogja szemlélni,
Melly kedves dolog az nehéz ki-beszélni,
A' kinek párjával lehet vigan élni.

62. Űgy látom lágyulni kezdett szive fagya,
Az én Florentinám jó válaszát adja,
Ide hívom azért, ha grátiád hadja,
Zárós tömlötződnek szabadúljon rabja.

63. Ne pirúilly előttem, ne szégyenld, szólj bizvást,
Ismérsz jól, ne rettegj semmi el árulást,
Olly titokban tartom, mint a' Pap a' gyónást,
Belső szándékokról tsak tégy igaz vallást.

64. Avagy gyémántokkal szépült termetedet,
Vénushoz hasonló ékes személyedet,
Nem szánod-é tsak úgy rontani kedvedet,
A' magánossággal fonnyasztván szivedet.

65. Vallyon illenek-é Udvariságodhoz,
Nyájas Nemes okos nagy elmés vóltodhoz,
Királyi nemedhez 's nagy állapotodhoz,
Hogy illő virágot ne szednél magadhoz.

66. E' két ráro szemnek kár tsak így aludni,
Mosolygó fényével Mással nem jádzani,
Szép ajakidat-is kár így hervasztani,
Azokkal tsokokat, tsokon fel-váltani.

FLOR.: 67. Imé Caucasusi vad Tigriseket-is,
Márpésus Hegybéli Kemény Ertzeket-is,
Ama' Scithiai fene Griffeket-is,
Gyöznél beszédeddel keményebbeket-is.

HERM.: 68. Nem én, de ama' nagy hatalmú szerelem,
A' ki mindent meg-győz.

FLOR.: Nintsen közü velem.

HERM.: Légyen, ha meg-veted követt veszedelem,
El-borít bánattól származott gyötrelmem.

FLOR.: 69. Meg-győztél Hermia, mit mivelsz már velem?
Fontos beszédidre meg-indult a' szívem,
Nem tudhatom tovább, mint lészen életem,
De még-is kerülöm, ha el-kerülhetem.

HERM.: 70. Ne utáld Philostent, kérem Felségedet,
A' mint néked adja, add néki szivedet,
A' mint ő szereti kedves személyedet,
Másra ne-is fordítsd igyekezetedet.

FLOR.: 71. Tsudálom, meg-botsáss esztelenségedet,
Hitegetni akarsz te másnak engemet,
Magad nem kedvelled árva személyemet,
Mert ha szeretnem kell, szeretlek tégedet.

HERM.: 72. Az igaz barátság meg-tsalást nem kíván,
Maradok én inkább ná.ad nélkül árván,
Mint ő így ki-múljon személyed óhajtván,
Véle tégy jól, engem más dologra hagyván.

FLOR.: 73. Ám légyen, úgy látom, ennek kötelébül,
Nem szabadulhatok, mint madár a' törbül,
Mond szolgálatomat, köszöntöm szivembül,
Már ki-nem rekesztem szivem rejtekébül.

HERM.: 74. Sok könyörgésemet hogy meg-nem vetted,
Szives szavaimot hogy szivedre vetted,
Szomorú szolgáltnak ezzel kedvét tetted,
Köszönöm, tovább is szolgállok értted.

75. Vedd el ajándékát, kit küldött szivesen,
Tudom, hogy eleget óhajt keservesen,
Várja, hogy jó választ te tőled vehessen,
Hogy szép személyeddel kedvére éihessen.

FLOR.: 76. El-vézzem kedvesen szives ajánlását,
Rövid nap tölem-is várja ennek mását,

Tartson úgy engemet, mint szerelmes társát,
Mond meg, ne sajnálja hozzám sétálását.

ACTUS V

Philostenes, Hermiás, és Hylax együtt beszélnek.

- PHIL.: 1. Nagy kin a' szerelem, nehéz a' várás-is,
Sanyargat az engem úgy egy, mint a' más-is,
Tsuklat a' szerelem, várom Hermiást-is,
Félek, mert veszemre hozhat bús választ-is.
2. Más az, hogy farkasra nem jó bárányt bizni,
Mert annak vérével maga szokott hízni,
A' Florentinát-is Hermiás ha győzi,
Félő, annak kedvét hogy magára főzi.
3. Ismérettségéről de nintsen kétségem,
Hogy ebben miatta lenne rövidtségem,
Kéért légyen holtig köteles hűségem,
Oh! tsak jönne hamar kívánt követtségem.
4. Valaki kopoga, talám ő érkezik,
Ezt sok izben kezdi, szó.la s' kérdőzkkellik,
Minden pillantásban arról értekeznek,
Mert fél, hogy a' tzelra más egyéb érkezik.
5. Itt jó, Isten hozott, de vallyon mint jártál?
Haszná.tál-é? kérlek, vagy pedig ártottál?
Mert mi-olta tőlem hozzája indultál,
Szüntelen elmémen 's szivemen forgottál.
- HERM.: 6. Eleget fáradtam 's szemtelenkedtem is,
Hogy kerítő lettem, bánom, szégyenlem-is,
Hol keményen fogtam, hol tsendesitem-is,
Olly kurta válaszra, kár oda mentem-is.
7. Erköltös állat az, nints benne szelidség,
Szive Tigris módra el-fajult keménység,
Tsak semminek állit, dolga nagy kevélység,
Hogy ott kedved tellyen, nints semmi reménység.
- PHIL.: 8. Ah! nyavalyás fejem! hijában reménlett,
Hogy ha követtséged haszontalaná lett,
Im a' bánat napja rajtam nem kimé.llett,
Azólta sem innom, sem ennem nem kellett.
- HERM.: 9. Ne féj semmit, újúlj, ne hadd-el magadat,
Válts-fel vigasággal el-bádjadtságodat,
Mert imé meg-hoztam kedves vá:aszodat,
Meg-szeliditettem szép Florentinádat.
- PHIL.: 10. Ha van jó válaszom, hát mért keseritesz?
Ennyi sok bajomból mért fel-nem segitesz?

Haloványságomból mért fel-nem épitesz?
Szólj jót, mert-meg-halok, ha te nem segítesz.

- HERM.: 11. Ne lankadj, meg-gyógyulsz ezennel miattam,
Mert nem vólt hijában hogy érted fáradtam,
Mert miolta magam szándékodra adtam,
Tóled hűségemben semmit nem tagadtam.
- PHIL.: 12. Oh! ha jó hirt hoztál, hóltig áldanálak,
Aranyos betűkkel szívemre írnlak.
- HERM.: Ha jó hirt nem hoznék, nem ámitanálak,
Mert örömetst téged nem szomoritanálak.
- PHIL.: 13. Beszéd hát, mint jártál, hadd halljak vigságot,
Mert úgy látlak téged mint kedves újságot.
- HERM.: Felejtsd-el minden bút, és szomorúságot,
Mert tiédde tettem ama' szép virágot.
- PHIL.: 14. Ne tarts hát tsak szóval, mond-meg, hadd értsek jót.
- HERM.: Hallasz teled után tavaszi madár szót.
- PHIL.: Mond-meg hát, hogy tovább a' búval tellyes tót
Ne uszszam, söt halljak dolgom felöl valót.
- HERM.: 15. Vólt nagy bajom véle, akaratoskodott,
Sokszor beszédemre tsak jó szót sem adott,
Néha mint ölyv előtt galamb úgy szaladott,
De rá hánt hállomban ugyan meg-akadott.
16. Meg-tért keménysége szómat meg-fogadta,
Néked minden jóval magát ajánlotta,
Hogy velem oda jöjj, mennél elébb hagyta,
Mindent úgy végeztem, mint szived kívánta.
- PHIL.: 17. Örök hálá-adást érdemlő barátság!
E' szolgálatodért mi légyen a' váltság?
- HERM.: Igaz barátságot kíván az igazság.
- PHIL.: Lész nálam, mig nem ér halál miatt rabság.
18. Hát tsak mennyünk.
- HERM.: Majd ha eszed jól jár,
Vajlódásod után ott gyógyúlhatsz meg már,
Minden reménlett jód meg-lész, kedvesen vár,
De azomban titkon leselkedik-is már.
19. Vigyázva kell hágni szerelem ösvényét,
Hogy kár ne kövesse szived szép reményét,
Kerüld az Irigyek mérges szeme fényét,
Mint az Hajós zajos Tengernek örvényét.
20. Ne izengess néki hol egytől hol mástól,
Meg-örizd magadat nyelvesek szájától,

Ne hidgy akár kinek, várj alkalmasságtól,
Hogy el-ne tiltsanak hirtelen egy-mástól.

PHIL.: 21. Meg-fogadom szódat, követem mindenben,
Nem felejtelek-el tellyes életemben,
Mert te segítettél e' nagy szükségemben,
Azért szavaidat foglalom elmémben.

22. De mennyünk szaporán a' Florentinához,
Ha immár szivesen hivat ő magához,
Hadd tégyen orvoslást nyavalyásságához
Szivemnek, és lásson orvoslásához.

HERM.: 23. Egy kevésé várjunk alkalmatosságot,
Mert talám nem lelünk ahoz módosságot,
Munkával találni a' jó orvosságot,
A' könnyen kapott jó nem ad vigaságot.

24. De vajha személyét mostan meg-láthatnád,
Vagy annyival inkább ha kezét foghatnád,
El-hiszem, nyavalyád mindgyárt el-mulathnád,
Ha nemes személyét meg-udvarolhatnád.

25. Vénus képét visel vidám ábrázattya,
Két piros ortzája az homályt oszlattya,
Mosolygó nézését a' kire hántattya,
Annak szivét mindgyárt töriben hajthattya.

26. Mint a' fel-keelő Nap olyan személyében,
Nem tsuda ha vette szived szerelmében,
Bóldognak mondhatlak, hogy juttál kedvében,
Mert minden szépséget fel-találhatsz ebben.

27. Jádznak szemeiben gyémánt ragyogványok,
Ajakin ingonak Kláris szivárványok,
Viselik beszédét ékes tudományok,
Olyak a' kezei mint fejér márványok.

28. Ortzája rosás kert, Liliom homloka,
Mint a' sugár Czedrus, olly kartsú dereka,
Alabastrom Oltárt mutat fejér nyaka,
A' hol e' van, nints ott soha-is éjtszaka.

29. Ennek nyaka mellye sok drága kövekkel,
A' szerént keze-is arany peretzekkel,
Gyertyákat gyújtónak ragyagó fényekkel,
Miként a' tsillagok éjjeli tüzekkel.

30. Hány függők látszanak füle tzifrájában,
Annyi falú város van azok árában,
A' gyürüket, mellyek ragyognak ujjában,
Nehéz mértékleni betsek nagy vóltában.

31. Fodorúlt hajában szedtek rendes rántzot,
Rengő bokkrétái mellyén járnak tántzot,

Visel a' dereka szép Gyémántos lántzot,
'S azt külömböztető sok féle zomántzot.

32. A' sok tzifra rajta majd ugyan lángozik,
Külömb külömb szine majd ugyan tsilágzik,
Mint a' melly szép rósa szagokkal virágzik,
Annál öltözete jobban illatozik.

33. Kedvesen láthattya ezt akár melly szem-is,
Nem nagy tsuda tehát, ha meg-szeretéd-is,
Szive rejtekében ha lé-rejtetted-is,
Bóldog vagy, mert náia kedvet leltél te-is.

34. Immár személyedet óhajtya szivesen,
Maga parantsolta, hogy lábada siesen,
Hogy mennél hamarébb ölében fektessen,
Szomorúságodból vigságra vezessen.

35. A' melly arany almák vannak kebelében,
Kiket kebelének tsinált rejtekében,
Jól lehet még vagynak kis kerektségében,
De léznek elegek kedved töltésében.

36. Schajtya vár hozzá gyenge szivetskéje,
Majd meg hal éretted szép személyetskéje,
Noha fog pirulni piros szinetskéje,
A' midőn rád tekint elől szemetskéje.

37. Nyughatatlan szive noha lántz szorittyá,
Szokott vágyodásit még is nem tágittyá,
Lé'egző mozgásit éretted újittyá,
Mellye dobotskáját ugrásra indittyá.

PHIL.: 38. Oh! szép Isten Aszszony no hát ne mulassunk.

HERM.: Mindgyárt, vagyon-é itt valami Inasunk?
Jöszte Hylax hamar, hogy oda futhassunk,
Az hová magunk-is majd el-sétálgassunk.

39. Király Leányának menyj a' pitvarában,
Nézd-meg ha nintsen-é valaki házában.
Hamar járj, ne késsünk miattad útunkban,
Sött mennél hamarébb járjunk-el dolgunkban.

PHIL.: 40. Soká jár az Inas.

HERM.: Oly hamar nem vehet
A' pitvarban választ, ha házban nem mehet.

PHIL.: Imhol jön az Inas, üzenetet tehet,
Talán maganosan véle élni lehet.

HERM.: 41. Mit tsinál a' Leány, mivel mulatozik?

HYLÁX: A' Frajczimerekkkel, mondgyák, hogy kártyázik,
Egy kis idő mulva dolga majd vátozik.

HERM.: Várákossunk tehát, a' mig el-végezik.

ACTUS VI.

Hermiás, Philostenes, Florentina, és Hyláx beszélnek.

- HERM.: 1. Futamodjál Hyláx, jádznak-é-meg, lássad,
Ha jádznak, én szómmal Cyprussist szóllitsad,
De szemeid fényét két felé fordítsad,
Hogy rosszszak látását rólad el-hárítsad.
2. Az igen jó Leány meg-hitt szolgálója,
Meg-tartya a' titkot nem fetseg a' szája,
Sokat hiszen néki, sokat biz reája,
Semmi hamissággal nem mételyes mája.
3. Ennek kedvét keresd, meg-nyiljon erszényed,
Valamint kívánnya, ugy foljon törvényed,
Mert nem lesz mindenkor oda kész ösvényed,
Ha ez nem vezet, állitom reményed.
4. De mint hogy az-is szép, okosan bány véle,
Hogy a' Florentina balra ne ítélje,
Mert kételkedni fog a' Leány felöle,
Mást gondol, ha sokat enyelgesz környüle.
- PHIL.: 5. Úgy alkalmaztatom mindenben magamat,
Hogy ne rontsam ilyen bajjal tört útam,
Mennyünk el.
- HERM.: Várjuk-meg már az Inasomat.
- PHIL.: Melly igen későre folytattya dolgomat.
- HERM.: 6. Elég ideje lesz, tsak jó véggel járjon.
- HYLAX: Majd el-jó Cyprussis, tsak keveset várjon.
- PHIL.: De tsak jóne hamar, mivel várom nagyon,
Mert várakozásban szivem nagyban vagyon.
- HERM.: 7. Osztán mikor mostan először hozzá mégy,
Magadat ajánlván szép szelidséggel légy,
Mértékeld magadat, mindent okosan tégy,
Szemteleniségedért bajt, siralmat ne végy.
8. Jobban ismerkedvén léssen mindenben mód,
Kedvét keresd, attúl magadot igen ódd,
Hogy ne szomorítsa semmi negédes szód,
Tsak tudj véle élni, meg-lészen minden jó.
- PHIL.: 9. El-jött már Cyprussis, siet figyelemmel,
Úgy látom ortzáján, hogy vagyon örömmel,
Talám nem kell lennünk semmi félelemmel,
Tsak hozna jó választ, 's mennénk-el ezennel.
- CYPRU.: 10. El-jöttem, itt vagyok parantsolatodra,
Köteles-is vagyok hiv szolgálatodra,

Bizom tovább magam jó akaratodra,
A' miket rám bizol, nem lészen károdra.

- HERM.: 11. Meg-botsáss Cyprussis, hogy fárasztottalak,
És hozzád biztomban ide hivattalak,
Örülök, hogy frissen tégedet láthatlak,
Egy kis fáradságra kérni akartalak.
12. Meny-el, Aszszonyodnak mond szolgálatunkat,
Ha kedvesen véshi látogatásunkat,
Mindgyárt fogjuk tenni Udvarolásunkat,
És grátiájában ajánlyuk magunkat.
- CYPR.: 13. Igen kis fáradság van szolgálótoknál,
Lész Audientiátok, tudom az Aszszonynál,
A' szélső palotán magánosan sétál,
Udvarlástok vélem nála kedvet talál.
- HERM.: 14. Ha idegenséget mutatna elsőben,
Fohászkodva sohajts, úgy nézz a' szemében,
Látván keseredett meg-esik szivében,
Meg-szán, meg-vigasztal, fogad szerelmében.
- PHIL.: 15. Mennyünk-el hát hamar.
- HERM.: Várj had tanítsalak,
Ugy viseld magadat, hogy meg-ne szóljanak.
- PHIL.: Ne félj, semmi rosszat rólam nem mondanak,
Ne késsünk.
- HERM.: Halgass hát, hogy meg-ne tudgyanak.
- FLOR.: 16. Jer-bé ki vagy? kinek hallom beszédedet,
Házam pitvarában tött zörgetésedet.
- HERM.: Én vagyok, im hoztam egy szegény beteget,
A' ki sohajtozza mind tsak Felségedet.
- FLOR.: 17. Philosten, beteg vagy?
- PHIL.: Jaj tsak allig vagyok,
Rám todúlt kinaim 's nyavalyáim nagyok,
A' gyötrődésekben semmit el-nem hagyok,
Kikben hól hevülök, hól tsak meg-nem fagyok.
- FLOR.: 18. Mi lelt nyavalyádnak? mi az indítója?
Mi okból származott testednek forrója?
Nem szánom munkámot, ha gyámolítója
Lehetnék szivednek, helyre állítója.
- PHIL.: 19. Jól tudgya Hermiás, bántattatom mivel,
- HERM.: Tudgya Florentina, bánhat-is sebeddel,
Nékem mas dolgom van, mégyek azokhoz-el,
Ezt pedig itt hagyom, orvosold, a' mint kell.

- FLOR.: 20. Beszéle Hermiás minap nyavalyádót,
 Hogy szenved a' szived nehéz forroságot,
 Akartam küldeni tüle orvósságot,
 A' melly enyhítette vólna e' nagy lángot.
 21. De el-nem akarta vinni.
- PHIL.: Vagyok jelen.
 Ha akarod, velem jobb jót tehetsz itten,
 Kérlek, könyörgök-is, hogy orvosolj menten,
 Ne félj, nem lát senki, mert vagyunk tsak ketten.
- FLOR.: 22. Bánt-é? még a' hőség? mert a' mint tudhattya,
 Szivemtől mint lehet szivedet gyógyittya.
- PHIL.: Egy kevés tsókodnak régen várt harmattya,
 Sebes lángzó tüzet szivemnek ólthattya.
- FLOR.: 23. Olyan orvósságot nem szoktam osztani,
 A' szemérmességtől magam meg-fosztani,
 Talán jobb lesz azért félben szakasztani.
- PHIL.: Ne bánd beteg szivem tsokkal orvoslani.
- FLOR.: 24. De hogy tselekedjem.
- PHIL.: Ha akarod könnyen.
- FLOR.: Mert a' nem szokáson vitetik az fennyen,
 Ha azt tselekedném, meg-itélnél szörnyen,
 Móját sem tanultam.
- PHIL.: Módja ennek ilyen.
- FLOR.: 25. Ah! mit mivelsz, kérlek, a' szemérmességet,
 Talám meg-gyüöltél minden kegyességet,
 Kegyesség virágját, a' szép szelidséget,
 Hogy kezded illy méllyen az ismértséget.
- PHIL.: 26. Meg-botsáss a' szomju szarvas a' kút-főre,
 Ha ér kis Méhetske a' harmatos füre,
 Vagy az éhezett Juh a' zöld legellőre,
 Az hevült Medve-is a' hives déllőre.
27. Nem várja egyik-is, hogy ottan kínálják,
 Hanem mihelyt érik, aztat mohón falják,
 Hevült szivemet-is nagy tüzek ostromlják,
 Hogy azt tselekedjem, ajakim unszolják.
- FLOR.: 28. De a' gyenge ortza meg-pirúl ezekkel.
- PHIL.: Sött újjúl mint rósa tavaszi szelekkel,
 Ha távol újítál kedves üzenettel,
 Veled lévén ne nézz most mordály szemekkel.
- FLOR.: 29. Nintsen semmi mordság a' szemérmességben.
- PHIL.: De a' szemérmesség árt a' szeretetben,
 Fordítsd reám szemed, kérlek, kegyesebben,
 Álly idébb, add fejér kezedet kezemben.

- FLOR.: 30. Félek, hogy meg-tudgyák.
 PHIL.: Ha nem láttya senki,
 Miképen tudnák-ki.
- FLOR.: Magad jelented ki.
 PHIL.: Bátor életemtől azonnal fodgyak-ki,
 Ha hall számból ki-jött szót errül valaki.
- FLOR.: 31. Az iffjú Legények kérkedők gyakorta,
 Ritka a' ki titkát szívében tartotta,
 Az együgyü Leányt sok mihelyt meg-falta,
 Ámbár meg-eskütt-is, még-is meg-másolta.
- PHIL.: 32. Az igaz szeretet a' melly szívet vezet,
 A' féle tsél-tsapság abban nem férkezhet,
 Tégyenek testemre bár kinzó tüzeket,
 De kinek ki mondjam, nem lehet olly Nemzet.
33. Mulass velem bártan, tedd le félelmedet,
 Győzze a' szerelem szemérmességedet,
 Engedd ápolgatni kedves személyedet,
 Ha tsózkodtól gyógyúl, ne bánd betegedet.
- FLOR.: 34. Hatalmadban vagyok, meg-adtam magamat,
 Szerelem békója birja már lábamat,
 Le-vette ortzámról szemérmes voltomat,
 Meg-szelidítette minden vadságomat.
- PHIL.: 35. Én vagyok te rabod, te én Aszszonyom vagy.
- FLOR.: Te vagy az én Uram, szolgálkoskodnom hagy,
 Érted gyült tüzemnek heve mert ollyan nagy,
 Nem hidegítheti-meg semmi kemény fagy.
- PHIL.: 36. Oh! engem élesztő szép gyönyörűségem,
 Örvedetes napom, kedves reménységem,
 Bumnak enyhítője, kívánt fényességem,
 Légyek én a' tiéd, te én örökségem.
- FLOR.: 37. A' mint én a' tiéd, úgy te-is enyém légy,
 A' mellyre én tőlem ezennel jelt-is végy,
 Engem hiven szeress, arra hitet is tégy,
 Hogy én szerelmemtől a' máséra nem mégy.
- PHIL.: 38. Oh! bóldog osztozás.
- FLOR.: Inkább öszve-kötés,
 Bizony a' világon nints olly erőltetés,
 A' melly el-szakaszson, sem olly számkivetés,
 Örökös lesz bennem az igaz szeretés.
39. Melly bizonyására végyed a' gyürümet,
 Ezzel együtt pedig szerető szívetem,
 Sőtt szívemmel együtt egész személyemet,
 Tarts te sajátodnak édesem engemet.

- PHIL.: 40. Végyed szép szerelmem te-is jegy-gyűrűmet,
Mellyen midőn látod árva személyemet,
Jutassa eszedben fogadás témetet,
El-ne felejts édes violám engemet.
- FLOR.: 41. Keresett a' Király talám azon közben,
El-kell mennem mostan, légy jó egészségben,
Cyprussis fog menni hozzád követségben,
A' mikor hivatlak, gyors légy a' jövésben.
- PHIL.: 42. Súlyom szárnyon járok, annál-is gyorsabban,
A' mikoron szállitz, ha mód leszen abban,
Ezen hüségedet köszönöm azomban,
Kivánom lássalak vidám ábrázatban.

ACTUS VII.

Áltades, Nestor, Hermids, Philostenes, Severus, Eurmides, Achantes
beszélnek.

- ÁLT.: 1. Hetven Tavasz újult rosás ortzájával,
Meg-sárgúlt hetven Nyár metzett kalászával,
Hetven Ősz került-el ki-fatsart mústyával,
Forgódott hetven Tél borzas szakállával.
2. A' miólta Lelket formála testemben,
Teremtett az Isten e' gyarló életben,
Múltak sok régi jók, kik jutván eszemben,
Éssőt árasztának ködösült szememben.
3. Az Iffjabb időben tudjátok magatok,
A' kik körülöttem akkor forgottatok,
Könnyü lovam hátán melly gyorsnak láttatok,
De most rest tsigakint allig ballaghatok.
- NESTOR: 4. Akkor én-is magam jobb erővel birtam,
Amaz ugró tántzban gyorsabban forgottam,
A' jó kedvü Leányt ha kezemre fogtam,
Kezemen hordással Sas szárnyat mutattam.
5. Nem kértem azt mástól, kit magam szemlélttem,
Katona kenyérrel mert magam-is éltem,
A' miket próbáltak rá nézve-is féltem,
Száj tátva hallották, ha másnak beszéltem.
6. Külső Királyoknak hires Udvarokban,
A' mikor forgottál Gyermeki korodban,
Volt é? valjon olyan tsak egy-is azokban,
Ki veled érkezett a' szép Virtusokban.
7. Gyorsan Lovaidra ha mikor fel-ültél,
Mint szárnyas Pegásus majd ugyan repültél,
Hánytatván magadot valamerre tértél,
Tettes voltodban sok szivekben tüntél.

8. Tudom én-is sokat, említek oly napot,
Midőn az ellenség az Országban tsapott,
Tollas Achilleskint gyorsan fegyvert kapott,
Fejet-is vett addig, mig más oda jutott.

PHIL.: 9. Mint hogy talám akkor pólya alatt sirtam,
Avagy még azontúl ki tudja hól voltam,
Hires probáidat én magam nem láttam,
De az atyáimtól bizonynal hallottam.

10. Mig villogtathattad kardodat kezedben,
Birtad lovad száját az ellenkezésben,
Mintha Hectort látták volna a' mezőben,
Repült az ellenség tekintvén szemedben.

ÁLT.: 11. Édes Fiam régi dolgokat emlegetsz,
El-multanak azok, mellyeket feszengetsz,
Olyakat felőlem tovább nem reménlhetsz,
Sőt ellenkezőket testemben szemlélhetsz.

HERM.: 12. Tudom én magam-is, oly ember mondotta,
Ki maga-is ott vólt, szemeivel látta,
Noha ellenségét oly erőssen vágta,
Hogy egy szerbe nyakát két kezét el-tsapta.

EURM.: 13. Fene medvékkel is mert szemben szállani,
Azokkal egyedül nagy hartzot állani,
Másnak-is meg-kell ezt igazán vallani,
Valamihez sapott le-kellett romlani.

14. Egy szóval mindenben vala tekintetes,
Palotában tántzos, Lóháton tettetes,
Nyájas az asztalnál, ágyban kellémetes,
Házban barátságos, hartzban rettenetes.

ÁLT.: 15. Nagyobb részét annak az idő el-vette,
Az el múlt dolgoknak gödriben temette,
Hátra lévő részben ezeknek felette
Ha mi meg-maradt-is, bú egyelítette.

ACHAN.: 16. Nemes hírét nevét a' jól tett dolgoknak,
Nem öli-meg terhe semmi bús gondoknak,
A' kik szép hirt, nevet, szereznek magoknak,
Élnek jó hireik, örökké azoknak.

17. Noha az az idő mászszorra maradott,
Mellyben Hector módra viselked magadot,
De akkor nyert hited, neved, meg-maradott,
Ha magad hervatsz-is, az el-nem száradott.

EURM.: 18. Ha a' sárga Halál postáit szőlittyá,
Lelkünk házát nehéz szaggal szagosittyá.,
Szemünket puffasztván szennyezi 's rutittyá,
Beszélő nyelvünket inyünkhöz szorittyá.

19. De a' jól tett dolgok szép emlékezetét,
Halál sem emészti mint ember életét,
Viseli mint Leány örök öltözetét,
A' mennykő sem rontja kívánt nevezetét.

PHIL.: 20. Azért Felséged-is noha nehezedett,
De sok szép dolgából kiket tselekedett,
Szerzett hire neve, úgy fel-emelkedett,
Mint Phoenix, ki régi pórából frissedett.

SEVE.: 21. Jóllehet tsiga-kint lassan jár lábain,
De szép hire, neve, repül gyors szárnyain,
Által emelkedvén Országok falain,
Meszze földeknek-is repdes határain.

HERM.: 22. Jó a' jó egészség, de a' jó név 's szép hir,
Az egészségnél-is nagyobb erővel bir,
Bomlik az egészség, meg-halunk, foglal sir,
Rendet a' hirnek még a' halál sem ir.

ACHAN.: 23. Tsak ideig való az egészség, erő,
Egy kis változással mint az üveg törő,
De a' jó hir és név, változást el verő,
Halálnak révén-is mint a' kő-fal merő.

NESTOR: 24. Ditséretesb itthon nyögni agg tagokkal,
Szerzett szép hireknek sokasodásokkal,
Mint kin vándorlani gyermeki napokkal,
A' jó hir szerzéstől üresült órákkal.

ÁLT.: 25. A' vólt fel-tett tzelom nékem mindenekben,
Hogy elől hághassak hiremben nevemben,
Nagy Sándorkint tudom a' többit semmiben,
Mert más meg-ragadó nintsen az életben.

PHIL.: 26. Ha azt óhajtottad, van nagy részed abban,
A' napot néző Sas sem jár magossabban,
Mint szép hired repült viselt dolgaidban,
Ha nehezen jársz-is avúlt tagjaidban.

SEVE.: 27. Sok ellent-mondó nyelv de rostállya azt-is,
Sok pöröly próbálja 's tűz az aranyat is,
De nem árt fénnének, nem vall kárt azzal-is,
A' viz el-ólthattya a' Tűz támadást-is.

ÁLT.: 28. Az Isten rendeli dolgát mindeneknek,
Légyen úgy, valamint tetszik az Istennek,
Tsak a' Florentina öröme szívemnek,
Éllyen, meg-könnyebbül terhe életemnek.

NESTOR: 29. Posta jött érkezett.

ÁLT.: Vallyon mi hirekkel?

NESTOR: Nem tsak hirrel hanem feles Levelekkel,
Hermiáshoz jöttek, mert a' Követekkel
Beszéllek már bőven magok személyekkel.

ÁLT 30. Vagyon-é jó hired?

HERM.: Igen roszzat irnak,
Mert Atyám tagjai magokkal nem birnak,
Talám már meg-is hólt, kin szemeim sirnak,
A' mig haza mégyek, rabja lesz a' sirnak.

ÁLT.: 31. Bánom.

HERM.: Senki nem úgy mint én, keseregni
Fogok, ő Halálán.

ÁLT Mit fogsz tselekedni?

HERM.: El megyek Felsőged, ha fogja engedni.

ÁLT Nem lehet ellene ennek törekedni.

32. Nem tartoztatlak-meg látván szükségedet,
Noha bizony bánom el-meneteledet.

HERM.: Ha nem lehetek is ettől menekedett,
Én ott-is szolgálni fogom Felsőgedet.

ÁLT 33. Ha fogsz meg-indúlni.

HERM.: Im ezen órában.

ÁLT.: Hól mi irásom lesz, oda az Országban,
Kiket a' Királynak bé-adhatsz útadban,
A' mig el-készülnek, jöjj hozzám házamban.

ACTUS VIII.

Philostenes, Hermiás, és Florentina, beszélgetnek.

PHIL.: 1. Mint a' Villámló ég ha tsattan mennykővel,
Az által a' fül 's sziv vagyongó fővel,
Háborodik elmém olly bánatos szivel,
E' nem remélt hirnek gonosz dörgésével.

2. Oh! mert az Hermiás az én kedves társom,
Minden veszélyekbe bátorító Mársom,
Bútsúzik, majd léssen tőle el-válásom,
Hát ugyan el-mégy-é édes Hermiásom?

FLORENTINA.: 3. El-mégyen Hermiás.

PHIL.: El-mégyen édesem,
Van el-menetelin nem kis törődésem,
Vólt velem létéről nagy jó reménségem,
Avagy tsak dolgomon a' mig által-esem.

HERM.: 4. A' ti szállástokon kereslek.

- PHIL.: Itt vagyunk.
Hát el-mégy Hermia? mi kedves barátunk,
Ámbár igyekezel, de mi nem botsátunk,
Kedves hűségédért holtig itt marasztunk.
- HERM.: 5. Édes Florentinám abban tartzkodás,
Nem lehet itt tovább való meg-maradás.
- FLOR.: Kedves Hermiásom! melly nagy fohászkodás,
Van szivünkben, hogy lész töled el-szakadás.
- HERM.: 6. Az idő nem enged, itten soká lennem,
Kénszerit a' dolog hamar útat vennem,
Hanem ha ti-néktek mit esett vétenem,
Philosten meg-botsáss 's Florentina nékem.
7. Intlek pedig-most-is, kériek-is tikteket,
Oly kórmány viselje szerelmességeteket,
Melly tudja kerülni a' félő helyeket,
Ne forditson rátok nem várt veszélyeket.
8. Sok a' tzirkálója a' szerelmeseknek,
Ha nyelvére keltek ti-is irigyeknek,
Addig mardos foga éli rosz nyelveknek,
Hogy jajjal mondgyátok dolgát veszteteknek.
9. Veszély a' szerelem az okosság nélkül,
Nem üzheti senki bátran azt a' nélkül,
A' vigyázás légyen hát vezető fékül,
Máskint az irigy nyelv lesz meg-ölő étkül.
10. Addig kell elnyomni az hirt, mig alatt jár,
Nyargaló szárnyára mert mikor a' költ már,
A' nagy Nilusban sints oly meszsze terjett ár,
Melly meg-tartóztassa nints oly rekesztő zár.
11. Lappang már-is a' hir némely szögletekben,
Hogy vagytok egy mással ti nagy szerelemben,
Ha magasban repül 's ér nagyobb fülekben,
Félek, ne kövesse kissebség ezekben.
12. El-múlt életemben a' nyár 's a' kikelet,
Ősz után a' Király nyög köhögő telet,
Ködről új időre nem lesz által-kelet
Hogy venne még egyszer új élesztő szelet.
13. Légyen hát dolgotok tsak addig titokban,
Ne öljétek szegényt guta ütő gondban,
Ha meg-hal, az után élhettek bátrabban,
Telhetik dolgotok fel-tett tzelotokban.
14. Azomban maradjon az Isten veletek;
Kériek, még-is intlek, okosan éllyetek,
Én másutt lévően-is lészek a' tietek,
Szegény szolgátokot el-ne felejtétek.

- FLOR.: 15. Mikor a' hév tüzek vizekké változnak,
Az eget tsillagi a' földre le-húlnak,
Ragyogó fényekkel ott világoskodnak,
'S a' mezei füvek az égben újulnak.
16. Akkor lészesz te-is el-felejtve nálunk,
Oh! melly nehéz dolog, hogy tóled el válunk,
Hidd-el elébb léssen Hermia halálunk,
Jó emlékezetben mig tóled el-állunk.
- PHIL.: 17. Azomban e' gyűrűt fogd emlékezetre,
Viseld-el Hermia, mellyre ki-van metzve,
Mi emlékezetünk, mellyért életedre
Halál üljön, ha-el felejtesz érette.
- HERM.: 18. Az Úr Lelke légyen, Lelkem Lelketekkel.
- FLOR.: Hordozzon azon Úr szerelmem békével.
- PHIL.: Meg-botsáss, ha voltam valami vétséggel,
Az Isten Angyala te veded mennyen-el.

ACTUS IX.

Két paraszt Emberek, u. m. Ambrús Deák és Demeter, és két paraszt Aszszonyok, u. m. Kata, és Dorkó beszélgetnek.

- DEMETER: 1. Egészséggel kedves Komám Ambrús Gyiák,
Igyál tsak jól egyszer, lábad majd jobban hág,
Nem verte ám ennek ki a' szemét az ág,
Ettül hevültek-meg minap-is a' Komák.
- AMBRUS: 2. Fogadgy Isten Koma, szép köszöntésedet,
De hol vetted, kérlek, ezt a' jó kedvedet?
- DEMETER: Király Udvarából lábam most érkezett,
Egynéhány madarkát tőlem a' szakáts vett.
3. Meg-fizetett érte, még innom-is adott,
Igy hogy azt sem tudom, miképpen voltam ott,
Anyámtól sem szoptam talám én olyan jót.
Ugyan meg-könnyültem, melly könnyü vagyok, hop.
- AMBRUS: 4. Mitsoda hirt hoztál? mond-el tsak azomban.
- DEMETER: Nem mást, hanem a' mint állok a' suttomban,
Mind tsak azt beszéllik némelleyek magokban,
Ha eszembe jutna valami azokban.
5. Úr Isten hogy mondák, Pri, Phi, Philostenes,
- AMBRUS: Tudom tudom Koma a' fejős tehenes.
- DEMETER: Nem fejős tehenes, hanem Philostenes.
- AMBRUS: Az a' Koma az a' minapi tejfeles.
- DEMETER: 6. Patvar vigye dolgod hü be goromba vagy,
Hiszem én azt tudtam, hogy te Gyiákos vagy,

Kár hogy ősziüt fejed és tök agyad olly nagy.

AMBRUS: A' pirongatásban jó Koma alább hagy.

7. Mert hiszen nem laktam én a' Gyiákoknál,
Nem tanultam még én, mint te a' Papoknál,
Te pedig mint hallám Plébánus Uramnál,
Fellyebb vóltál már az Rót ökor ikránál.

8. A' ló lyukában-is vóltál egy keveset,
Apád-is Varga vólt, eleget keresett,
A' Cinlogiumból hogy haza vitetett,
Már a' Faluban-is Fő Notárussá tett.

9. Hiszem én ugy értem, hogy Filep Istenes,
Avagy patvar vigye, talám Tinos Files,
Ha még sem a' pedig, talám Fonos Füles,
Vagy Mészáros fia a' Tinos Dienes.

DEMETER: 10. Nem a' nem goromba, hanem Philosténes.

AMBRUS: Hát mi tsinált Koma a' Füles tehenes?

DEMETER: A' Király Lyányával igen szerelmetes,
Máskint-is a' Lyány ékes és termetes.

AMBRUS: 11. Valjon ki a' neve a' Király Lyányának?

DEMETER: Úgy tetszik, nevezték az Florentinának.

AMBRUS: Tudom én, kit hivnak Faros Ilonának.

DEMETER: Nem annak nem,

AMBRUS: Minek hát?

DEMETER: Florentinának.

12. Nem-is hiszem én azt, hogy ő ne szeretné,
Mert akármely szem-is kedvesen nézhetné,
Be jól járna Koma, ha azt el-nyerhetné,
A' gatyát a' Király Lyányához tehetné.

13. Mert édes mint a' sajt annak az ajaka,
Fejér mint ama' szép meszelt-fal a' nyaka,
Mint a' mosott asztal sima a' homloka,
Mint az hántott torsa az orra hoszszatska.

14. Gömbölyü a' mellye mint a' Német retek,
Az ortzája gyenge mint az alutt étek,
Mint az én matskámnak a' szemei kékek,
Fogai mint liszt láng fejérek és szépek.

AMBRUS: 15. Szebb hát ő a' Mester Komám Leányánál,
Noha bizony ez-is magos sugáron áll,
Még ezzel sem minden beste kurafi hál,
Meg-lásd Koma, ebből minő menyetske vál.

16. Mint a' barát monyú-fü az ő'ortzája,
Mint a' töltött malatz tellyes a' pofája,
Mint az üveg kláris ugy fénylik a' szája,
Mint őszi prütsöknek olly szép a' nótája.

17. Mint jó telet borjú Tavaszkor az óból,
Ha ki-botsáttatik, ugrik, meg-szabadúl.
Ő-is olly jó kedvü, igen ritkán dül fül,
Nem tudnám, melyiket venném házas társúl.

DEMETER: 18. El-hiszem, nem láttad még te Florentinát.

AMBRUS: De bizony ismérem én faros Ilonát,
A' minap-is tőle vettem a' szalonnát.

DEMETER: Nem az a' goromba, mert ha azt meg-látnád,

19. Még a' szemei-is annak pilongosok,
Miként a' tsillagok ollyan ragyogósok,
Az énekes Misén a' gyertya mennyi sok,
Annak újaiban annyi gyürü ragyog.

20. Én pedig esmérem, nert Madarász vagyok,
Azért-is ő nála igen kedves vagyok,
Mert mihelyt valami szép madarkát fogok,
Azzal mindgyárt nála betsültre kapok.

21. Most-is egy pintyökét vittem oda' néki,
A' mellyet ötvenkét pénzeken váltott-ki,
És magától ollyan véggel botsátott-ki,
Hogy mihelyt mást fogok, vigyem odá néki.

22. De mivel az Isten hozott Koma ide,
Igyuk-meg a' boron, azért-is mennyünk-be,
Te-is Feleségem Dora, mellém üly-le.

AMBRUS: Itt van az enyim-is.

DEMETER: Hó Kató jöszi-be.

23. Jó bort árulnak itt, igyunk egyszer egyszer,
Jobb ez mint a' Komám Kristóftól főzött ser,
Eregy az kotsmára, hoz jól benne egyszer,
Ha egyszer jól hozol, tám nem fáradsz többszer.

24. Egésséggel Koma.

AMBRUS: Fogadgy Isten Koma.

DEMETER: Bezzeg jó, lám úgy tsúsz mint havon a' szánka,
Igyál, jól köszönd-el, melléd ott Katóra,
Kató pedig botsásd, had kerüljön sorra.

AMBRUS: 25. Isten meg-áldjon Kató, köszönd te Dorára,
Mennyi hurkát töltnek Karátsony napjára,
Mennyi rántzot varta[k] a' Pap gatyájára,
Vagy a' Prédikálló inge gallérára:

26. Annyi jókkal áldgya-meg Isten Komámat,
Hogy borral öblíti szomjúzott torkomat.
- KATÓ: Fogadj Isten Koma, de a' fazekamat
El-ne nyeld, meg-ne mesd, kérlek, a' torkomat.
- AMBRUS: 27. Bezzeg jó, bár allig hogy mind el-nem nyelém.
Gyö[s]zte Dora te-is, ülj le-ide mellém,
Emeld-meg tsak te-is, mint én meg-emelém,
Probáld, fér-é beléd, annyi mint én belém.
- KATÓ: 28. Éltessen az Isten téged-is jó Dora,
A' tejes fazekam a' mennyi légy dongja,
A' pendelem allyát mennyi bolha járja,
Annyi jót kívánok, érted-é jó Dora.
- DORKÓ: 29. Fogadgy Isten Koma, add rám, tsak had igyam,
Mindgyárt rád köszönöm, tsókám édes Uram.
Hiszem melly igen jó, hogy ide jutottam,
Igyál tsak jó Koma, mert én meg-szomjuztam.
30. Adjon Isten, Uram annyi jót néked is,
Mennyi szór szál benned van alól felül-is,
Nékem pedig honom alatt meg másutt-is,
Ha többet kívánnál, mondanék többet-is.
31. Hiszem jó a' Borka, bezzeg az illyentül
El-dudolhatnánk ám, nem úgy mint a' sertül,
Kárhozni való ser veszsen-el ezentül,
Ha illyen jó italt szednék minden kertrül.
- KATÓ: 32. Hogy hijják tsak Koma.
- DORKÓ: Bor ennek a neve,
Még az Uraknál-is kedves az ő leve.
- KATÓ: Az én Lyánykámatis Borkának nevezte
A' Plébánus Uram, hogy meg-keresztelte.
- DORKÓ: 33. Jó Koma esmérem a' Kiend Lyánkáját,
Minap fel-találta fogni a' szoknyáját,
Mind ki-láttam akkor a' lába ikráját,
Még a' mi nagyobb, a' pi piros eszímáját.
34. A' Fiadnak-is jut eszemben formája,
Ugy tetzik, hogy vagyon egy rongyos gatyája,
Abbúl-is mind kivan a' fa fa baltája,
El-fordulván tőle, nem nézhettem rája.
35. A' Varga Lyányát-is hogy az uton kapta,
Le-nyomta, jól meg ba balta fokozta,
De jól járt a' rusnya, hogy ottan nem kapta,
Meg meg-verte volna az hátát a' kapta.
- KATÓ: 36. Melly jó kedved indult Koma a' bortül,
Ne vond-meg magadat, ha tetzik a' tántztül,

Vagy pedig butsúzzunk-el a' Kotsmárostúl,
Mennyünk-el házunkhoz innet a' Kortsmárúl.

ACTUS X.

*Meltyben Severus, Achántes, Eurmidés, Áltades és Nestor
együtt beszélgetnek.*

- SEVE.: 1. Hermiás el-mentét a' Király sajnállya,
Mondván olly szolgáját nem hamar talállya,
Tsudálván hogy szemét olly vastag könyv állya,
Még sem tudja, Lyányát miatta mi állya.
- ACHÁN.: 2. Tökéletes szolga méltó ditséretre,
Ki olly igen vigyáz a' szép betsületre,
Az ártatlanságot viszi olly lesekre,
Hol rútmotskot ragaszt a' tiszta életre.
3. A' szép Florentinát, Lyányát a' Királynak,
Másnak el-keritvén majd tette Kurvának.
Az igaz szolgálát 's hűség abban álnak,
A' pokol a' helye az ilyen szolgának.
4. Ollyan az Udvarnak igen a' szokása,
Az érdemtelennek vagyon jó lakása,
Kinek pedig többet használ szolgálása,
Ser annak itala, az étele kása.
- SEVE.: 5. A' kit leg-hivebbnek tartanak gyakorta,
Leg-több kárát üzni az udvarnak szokta.
Nem olly tiszta szíve mint kívül mutattya,
Hanem titkolt mérgét méz gyanánt nyalattya.
- ACHÁN.: 6. Hogy már az ő Ura dolgait sürgeti,
Szorgalmaskodását nagy hiven tetteti,
Azomban a' maga hasznait sürgeti,
Ebben-is a' maga edényit tölteti.
- SEVE.: 7. Nem igaz szolga az, a' ki hizelkedő,
Tsak ámitásképen gyors és serénykedő,
A' szokatlan pedig nem szemtelenkedő,
Igazabb néha az meg-vetést szenvedő.
8. Miért lát az Udvar annyi fogyatkozást,
Hogy a' kire bizzák a' kormány hordozást,
Tsak maga hajója talállyon rakodást,
Nem bánnya, szenvedjen más hátra maradást.
9. Kedvesebb jószága mi volt a' Királynak,
Mint ékes személye a' Florentinának,
A' hiteles szolgák, nézd, mit tsinálnának,
A' szép gyöngé szüzet majd tevék Kurvának.

- ACHÁN.: 10. A' szegény vén Király nem tud semmit abban,
Hogy kedves Leányát hozták illy motsokban,
Mondjuk-meg, ha nintsen egyebnél titokban,
Had tudja-meg dolgát, vagyon mely jó karban.
- SEVE.: 11. Nem-is halgatom el, mert gyakorta nékem,
Volt Hermiás miatt méreggel főt[t] étkem,
Bé-vádolt gyakorta, ha nem vólt-is vétkem,
Mellynek bosszujára forr bennem a' vérem.
- EURMIDES.: 12. Severé barátom, tsudáalom dolgodat,
Mikor el-ment, akkor állod-é bosszudat,
Mig itt vólt, nem köpted addig a' markodat,
El-hiszem, mert adta volna válaszodat.
13. Most mond-meg, mit ártasz, kérlek, immár néki
Töbször országából ő ide nem jó ki,
Ur ő ott 's nagy pedig, nem bünteti senki,
Oda meny, ha mi kell, bosszudat ott töltsd-ki.
- SEVE: 14. Ha néki nem ártok, ártok Philostennek,
Ki törvénye ellen szeret az Istennek,
Álnoksági miatt veséim rettegnek.
- EURMIDES.: Tanátsosabb lészen, ha békét hadtz ennek.
- SEVE.: 15. Jobb lesz meg-mondani.
- EURMIDES.: Jobb, ha el-halgattyuk.
Ha meg-mondjuk, annak de mi hasznát láttyuk,
A' szegény vén Király szivét háborittyuk,
Florentinát pedig reánk haragittyuk.
16. Ha most nem, valaha bizony meg-bosszszullya.
Bár haragudjék-is Attya, nem mostoha,
Bé-veszi kedvében, azt pedig ő soha
Nem felejt, hogy az mi mihelyünk koha.
17. Hogy a' Florentina Philostent szereti,
'S ő-is szép személyét kedvel ölelgeti,
Mint jó iffju Legény a' szokást követi,
Bolond, a' jó módot valaki meg-veti.
18. Ki vólna az köztünk, ki azt ne követné,
Alkalmatosságát annál ha ejthetné,
Maga Jupiter-is az égben nevetné,
Az illy ingyen adott jót, ha ki meg-vetné.
- SEVE.: 19. A' mi betsületet sért, semmi nem jó az,
Az fajtalan élet rút, szerelem olly gaz.
Ez a' testet rontya, Lelkét sérti amaz,
El-kell hát kerülni, mind kettő igaz gaz.
- EURMIDES.: 20. Inkább betsületesb jobb dolog mi lehet,
A' Király ágyához mint ki közel mehet,

Nem gaz, valaki ott olyan kedvet tehet,
Hogy Királyi magból jószágból részt vehet.

SEVE.: 21. Az motskollya szintén Florentin szépségét,
Hogy földre tapodta szép szemérmességét,
Illetlen tsókokra vette merészségét,
Azzal otsmányitván Attya szép vénségét.

ACHÁN.: 22. Tsak egy köz Leányt-is nem illette ilyen,
Hogy illy betstelen hirt szó nélkül visellyen.
Leány a' Legénnyel tsak szóra sem menyen,
Nem hogy tsókra 's errül másokra-is kellyen.

EURMIDES.: 23. A' mordság nem illik a' nemes erköltshöz,
Nem lehet hasonló a' szaladó özhöz,
Szabad a' nyájasság, nem ver senkit földhöz,
Tsak illendő módot szabjon az időhöz.

SEVER.: 24. Tsak egy vigyorgás-is barátsággal lévő,
Leány szép híréhez nem kis motskot tévő,
Kis szikrán a' rosz hir nagy lángokat vévő,
Mint ruhát rontó molly betsületet évő.

25. Én szabnék régulát bezzeg a' Lyányoknak,
Kerülyék strásáját a' nyilt ablakoknak,
Ne kezdjenek vásárt azonnal magoknak,
Ki-rakván czégérét ki-nyilt homlokoknak.

26. Az ajtót ne álják mint Muskatérosok,
A' szemnek nem arra való golyobisok,
Hogy azokkal lőjjék, kik arra utasok,
Szemérmét viselvén legyenek munkások.

27. Ne tekerje nyakát mint a' hig nyaku Ló,
Vigyáztván ne légyen imitt amott álló,
Le-eresztett szemmel légyen halkal járó,
Beszédében tsendes szeméremmel szóló.

28. Mert a' sok suttogás semmi jót nem nevel,
Más-is állyan ottan, ha szól véle szivvel,
Titkos szóra 's helyre ne mennyen senkivel,
Hogy ne motskoltassék gyanuság szennyével.

29. Nem arany a' Leány, hogy ne fogná rosda,
Ha pedig már egyszer a' rosz hirben mosda,
Ambár mint Apáltzát szoritsa a' Chorda,
De tsak otthon aggig mint a' kopott borda.

30. Hervad a' rósának hamar gyengesége,
Ha süti a' Napnak forró melegsége,
El-vész a' Lyánynak-is hamar tisztessége,
Ha fogja a' rosz nyelv tsél tsap nyelvéssége.

31. Kerüllye az arra adatott okokat,
Mellyből venne a' nyelv motskolódásokat,
Mert nem lel azokból ki mostkolódásokat,
Fussa a' nem illót, kövesse a' jókat.

EURMIDES: 32. A' miről álmodol, az Apátzát illet,
A' Leány-is olyan mint a' rab nem lehet,
Nem árt a' nyájasság, szabadon beszélhet,
Tsak máskint maradgyon rajta a' betsület.

33. Hiszem nem gyűlölség a' szép tekingetés,
Azzal enyvedett nyájas beszélgetés,
Azokkal egymásra ölelő kéz vetés
Nem nagy vétek, még az nem nem-fertéztetés.

34. Mert azok származnak egy más szerelmébül,
Ezt pedig javalják a' szent Levelékbül,
Sőt én azt tanultam egyszer a' Pap székbül,
Mennél többet szeretz, élsz annál szentebbül.

35. Mert minden Virtusok, jószágok el-múlnak,
Mind az halál által egyszersmind el-múlnak,
De az Hit, szeretet, Halált felül múlnak.
Még sok vizekkel-is ők el-nem borúlnak.

SEVE.: 36. A' melly szeretetet a' szent Irás javal,
Istenes az, nyerhetz idvességet azzal;
De mint Philostenes van Florentinával,
Nem szabad, mert soknak van meg-bántásával.

37. Nem mégyen-el véle, meg-mondom e' dolgát.
Arra tartya az Ur a' hiteles szolgát,
Hogy ha mi gonosznak láttya rejtett horgát,
Meg-mondja 's meg-menti azzal önnön magát.

EURMIDES.: 38. El-hidd, arra téged nem viszen a' hűség,
Hanem a' szivedet fonnyasztó mérgesség,
Szemedből-is ki-néz a' Kain irigység,
Lássad, mit tselekszel, mi lesz a' nyereség.

39. Magadnak nem használsz, ártasz a' Királynak,
Mert léssen szélvesze nagy háborujának,
Adtz olly mértékletlen tüzet haragjának,
Mellyből guta-ütést szerezheth magának.

40. A' Florentinának kedvét szomoritod,
Mint fellyebb-is mondám, reád haragitod,
Philosten szívét-is méregben boritod,
Valamiben lehet, ellened forditod.

41. Nagy nemzet Philosten, ahoz szépen termet[t],
Olly kegyelmességet a' Királytól nyerhet.
Hogy még Florentina házas-társa lehet,
Akkor vagy elébb-is rajtad boszszut tehet.

42. Tudja már-is talám a' Király titkokat,
Tsak hogy el-akarja titkolni azokat,
Hogy ne hiresítsék azokkal magokat,
Titkolnak sok helyen sok titkolt dolgokat.

SEVE.: 43. Meg-mondom, ne essék tsorba hűségemben.

EURMIDES: Ha tagadja, ki lesz bizonyosságod ebben?
Kivel állasz elő fel-válalt ügyedben?

SEVE.: Veletek mindnyájan.

EURMIDES.: Ne bizony én velem.

SEVER.: 44. Mindnyájatok eztet meg-fogja vallani,
Mert Cyprussis fogja biz ötöt vádolni.

EURMIDES.: Igen-is Aszszonya ellen fog szállani,
Ha tsak hallomás lesz, nem fog meg-állani.

45. Mert ha tsak el-kezded 's nem lészen bizonyosság,
Féltő, meg-ne ártson az helytelen vádság,
Mérgében fogat-meg a' Királyi nagyság,
Meg-szédíti fejed tömlötzi dohosság.

ACHÁNT.: 46. Lassan, a' Király jó.

SEVE.: Eleiben állok,
Valósága szerint mindent meg-számlálok,
Tudom, hűségemért nagy kedvet találok,
Sőt azért ő tőle jutalmat-is várok.

ÁLT.: 47. Mi szó szaporítás egyvelet[t] közétek,
Mellyről illy sokáig itt értekeztek?
Beszéljétek elől, a' mit végeztetek,
Majd én-is le-ülök kevésse veletek.

EURMIDES.: 48. Hermiásról szállunk ötöt emlegettyük.

ÁLT.: Mi-is ő hűségét nehézzen felejtjük.

SEVE: Igen jó szolga volt.

ÁLT.: Méltán emlegetjük,
Valamiben tudjuk, örömet segittyük.

SEVE.: 49. Ah! Felsőges Király az az igaz szolga,
Kinek Felsőgeddel annyira ment dolga;
Vajha tudnád, ki vólt, miben forgott dolga,
Minő tsapást mivel itt tsábitó horga.

ÁLT.: 50. Leg-kisseb vétket-is nem ismérek benne,
Hü szolgálattyára nem illendő lenne,
Ha mi kissebséget mi tölünk-is venne,
Rosz emlékezetet ha ki rula tenne.

SEVE.: 51. Nem-is szóllok tehát, mert tulajdonsága
Az némelly szolgálknak, hogy nagy gyarlósága,

Ott az hol kellene, nintsen bátorsága,
Halgat meg köttetett nyelve furtsasága.

52. A' mint a' mely Aszszonyt szabad kantárára,
Botsátnak a' nyelvnek zablátlan szájára,
Nyargal egyik Falu másik határára,
A' mig az Urának adatik tudtára.

53. Valamelly Leányok a' váltóra kelnek,
Meg-uván magokat, a' mig othon ülnek,
Azoknak hirekkel egész utzák telnek,
Hir nélkül-is gyakran nagy terhet viselnek.

54. Így Udvarodban-is tsörög régen az hir,
Hogy Philosten a' szép Florentinával bir,
Nem orvosollya azt semmi Patika ir,
Nehez gallyasitni, kit a' rosz hir le-nyir.

55. Te Felséged pedig nem tud semmit ebben,
Hogy ha meg-gondolom, merül szemem könyvben,
Mellyet ha meg-érzesz, esik szived sebben;
De halgatok inkább, hogy szóllyak mélyebben.

ÁLT.: 56. Mond-el édes Fiam, tartozol-is véle,
Én-is olly ha mi van, had értsek felőle,
A' mig nagyobb gonosz nem fakad belőle,
Vehessem eleit, őrizkedjem tőle.

SEVE.: 57. Régen kellett volna arról választ tennem,
De hogy nem lehetet jól végére mennem,
Helytelen hir mondó nem akartam lennem,
Bizonytalan szómért meg-pirulást vennem.

58. Irtózik a' szívem mind elő beszélni,
Ugy a' mint vólt, talám nem illik szemlélni,
Ha meg-tudod, a' mint kezdettenek élni,
Azt nem tudtad volna álmodban-is vélni.

ÁLT.: 59. Mond-el mind szabadon, valamit ád Isten.
SEVE.: Őszve tzimboráltak Philostennel ketten,
Kinek latorságán a' szívem meg-retten,
Azt merte miveln az Hermiás itten.

60. Florentina körül addig sürge forga,
Szép beszéde alatt lévén mérges horga,
Hogy a' gyenge szűznek fesletség már dolga.
Illyen hűségés vólt az az igaz szolga.

61. Mert a' Philosten[n]ek őtt el-keritette,
Ah! ez latorságot mint tselekedhette,
Jól forgolódhatott bizony körülötte,
Mert tsak Isten tudja mint szégyenithette.

- ÁLT.: 62. Philosten motskollya az én Leányomat?
Ez nem remélt dolog, rutitya házamat,
Omoljon ki epém, gyujtsa haragomat,
Vérben kevert tajték folja ajakamat.
Bennem minden tsep vér mérég[g]é forduljon,
Mint vér-szagot érző Elefánt busuljon,
Erdei feneség szivemben induljon,
Mert Tigris el-lopott kölykeért busuljon.
64. Fel-forrot[t] mérgeget szaporítsd Megéra,
Rántsd fegyvered kezem, magad légy Hohéra,
Én szép Leányomnak mint lévél Bordélya,
Ah! hamis Hermiás nem remélt fortélya.
- NESTOR: 64. Mértékeljed Uram haragod dörgését,
Fel-lobbant tüzednek hamar gyúlt égését,
Tartóztasd boszszudnak hirtelenkedését,
Ne hid[d] akárkinek mingyart tsevegését.
66. Ha történt-is talám egy kis esmeretség,
Nem merült olly mélyen köztök a' szövetség,
Kis dolgot-is nagynak kiált az Irigység,
Mondhattya ezt el-is talám tsak illyenség.
- ÁLT.: 67. Ah! szép Vénségemet vesztegető Nadály,
Nem hittem, hogy nálam illyen zavart tsinály,
Igazulásodra vagy mingyárt elő állj,
Vagy pedig ezennel szörnyü halált talály.
68. No te Vénségemnek gyászszal borítója,
Udvari fényemnek homályosítója,
Ki vólt te szivednek erre indítója,
Hogy így légy éltemnek meg-háborítója.
69. Mert ki-nyilatkozott titkos álnokságod,
Tudtomra adatott minden latorságod,
Ne tagad[d] előttem tovább tsalárdságod,
Mert fog még ma lenni keserü vigságod.
70. Az én Leányomat motskosítod-é Te?
Adj fegyvert, had mindgyárt áljak boszszút érte,
Nem-is lesz boszszumnak rólad másra ejte,
Mert mérged szivemben nagy sebeket ejte.
- PHIL.: 71. Nem érzem magamat vétkesnek semmiben,
Ha ki mit tud reám, beszélje szememben,
Gondolat sem ötlött még olly a' szivemben,
Nem hogy bé-tölt volna véghez vitelemben.
- NEVE.: 72. Mint eléb, egyebet most sem beszélhetek,
Hogy vólt a' Leánnyal te tudod köztetek,
Tudom azt, hogy sokszor bé-rekeszkdettek,
És ki tudja, ottan mit tselekedtetek.

- PHIL.: 73. Nem elég mondani, hanem még bizonyság
Kell arra, hol vette magát ez hazugság.
Hidd el, meg-tromfolja még ezt az igazság,
Bizonyítsd fejemre, mint vólt az undokság.
- SEVE.: 74. Ha kell az bizonyság, tészek bizonyságot.
Meg-bizonyitom, hogy szólok valóságot.
Akár azt sem bánom, lássunk bátorságot,
Köztünk a' fegyver tégyen igazságot.
75. De nem ontom véred tulajdon kezemmel,
Hanem a' tömlőzre vettetlek ezennel,
Vagy ha így kell végét szakasztnom peremmel,
Azt-is meg tselekszem, meg-állok mindennel.
- PHIL.: 76. Nem Bánom a' Király adjon szabadságot,
Had tégyen e' Fegyver köztünk igazságot,
Nem-hadgya-el Isten az ártatlanságot,
Le-mosom véreddel a' rám kent rutságot.
- SEVE.: 77. Bátor légyen erre egy nap neveztetet[t],
Tudom, tész Fegyverem igaz itéletet,
Mint hogy másképen-is vesztet rendeltetett,
Betsesb lész, ha magam végzem életedet.
- ÁLT.: 78. Könnyeb lész, ha magam állok boszszúságot.
- PHIL.: Nem illik bánatnod az ártatlanságot.
- ÁLT.: Ám légyen hát, a' harcz tégyen igazságot,
Ne sajnálj Severe egy kis fáradságot.
- PHIL.: 79. Nem félek, tekintvén az ártatlanságot,
Ád Isten kezemben diadalmasságot,
Nem vészen ám rajtam olly hatalmasságot,
Hogy meg ne tromfóljam az hamis vádságot.
- ACHÁN.: 80. Mellyik léssen a' nap, a' mellyen ki-mennek,
Mellyik lesz a' helye viadal tételnek?
- ÁLT.: A' napot meg-mondom, kit Mársnak szentelnek,
Az harmadik héten bajt azon tégyenek.
81. Noha vénségemet zavarta Philosten,
Azértz boszszút álni kéne mingyárt itten.
- NESTOR.: Enyhüljön haragod, ha meg-vinak ketten,
Hidd-el, hogy a' bünöst meg-bünteti Isten.
- ÁLT.: 82. Meg-hidd te Florentin, ha igaz lesz e' bűz,
Magam keze léssen téged emésztő tűz.
Ah! ha buzgó szívem majd betegségre űz,
Illyen ám ez világ, egy gondolhoz ezret fűz.

ACTUS XI.

*Mellyben Philosten, Florentina, Nestor és Helione, a'
Nestor Felesége együtt beszélgetnek.*

PHIL.:

1. A' hamis Severus szerentsém irigye,
Édes szerelmemnek mérgelő mirigye,
Fondorkodó nyelvnek im lett szám szerigye,
Igy romlott-el tölem szívemnek szép frigye.

2. Nem szánom magamat, akár mi kövessen,
Bár vig napom után mord időket vessen,
Vérrel folyó sebek, halál rajtam essen,
Vagy a' föld gyomrában a' fatum temessen.

3. De téged szívemnek oh! egyetlen egye,
Féltlek, hogy napodat rút homály ne fedje,
Szép ortzád rósáit a' bú meg-ne szedje,
Boszszuját az Atyád rajtad el-ne kezdje.

4. Tsak te lehetnél ment, kész vagyok én halni,
Sziv szaggató mérget mint méz gyanánt falni,
Ezer gyötrelmeket és kinokat valni,
Ah! tündér szerentse hogy tudál meg-tsalni.

5. Ámbár Ixionnak kerekét hozassa,
Annak kinyaira testemet vonassa,
Ticius kinnyával testemet marassa,
Tantalus szaladó almáját falassa:

6. Mind játéknak tetszik noha kin másképpen,
Tsak te szép virágom maradhatnál épen,
Kit az Isten keze alkotott vólt szépen.
Ne ölne-meg Atyád rút kegyetlenképen.

FLOR.:

7. Oh! melly keserves szók érdeklik fületem,
Jajgatni hallom ott szép Philostenemet,
Jaj melly homály fogta elébbi fényemet,
Hogy illy búban látom egyetlen egyemet.

PHIL.:

8. Tégedet sajnállak, nem magam esetét,
Az eltökéltet sziv nem szánnya életét,
Tudod Severusnak irigy tekintetét,
Általa titkunknak napfényre jövését.

9. Meg-beszéle elébb mindent a' Királynak,
Kin minden izeim meg-háborodának,
Alig hogy ugyan ott meg-nem ragadának,
Kegyetlen mérgekben fel-nem kontzolóának.

10. Mind kettőnkre fertsent fel-lobbant tüzében,
Ám rongáljon engem Tigrisként mérgében,
Akár magam adjak fegyvert a' kezében,
Tsak téged ne bántson kegyetlenségében.

- FLOR.: 11. Ély te, én halok meg.
 PHIL.: Az halál én részem.
 Az élet a' tiéd.
- FLOR.: Én magamra vészem.
 Mert testemet érted az halálra tészem,
 Halált hozó mérget manna gyanánt észem.
- PHIL.: 12. Nem úgy szép virágom, ély Te, meg-halok én.
 FLOR.: Te meg-halsz, én élnék, vólna nehezebb kén.
 Ha meg-halsz, meg-halok, a' föld kerületén
 Én magam nem élek, hanem élhetz Te 's Én.
- PHIL.: 13. Kegyelmes lesz Atyád egyetlen egygyének,
 Ha meg-öl-is engem haragja mérgének.
- FLOR.: Ha téged meg-ölnek, engem-is öllyenek,
 Mert magam vetek én véget életemnek.
- PHIL.: 14. Élni fogsz, engem-is biztat a' reménység,
 Mert noha haragja fel-lobbant mérgeesség,
 Mind az által abban lesz mértékletesség,
 Talám nem lesz dolgom még halálos inség.
15. A' szerentse fogja dolgunkat viselni,
 Mert kettős hartzra kell Severussal menni,
 A' mellyiknek a sors jobban fog felelni,
 Nyertes győzedelmet a' fog énekelni.
16. Ha erősebb léssen, meg-szédit fegyvere,
 Ditsekedjék véle, hogy halálra vere,
 Ha pedig kezemtől szakad-meg az ere,
 Le-mosom vérével, a' miben kevere.
17. Be-fogad a' Király az után kedvében,
 Kődösödött napunk kel régi fényében,
 A' mellyek függőnek szerentse kezében,
 Azok osztán kelnek reménség keblében.
- FLOR.: 18. Kedves Philosténem, életem tsillaga,
 Te gyenge kezedben nem sok kard villoga,
 A' Severus pedig sok próbákon forga,
 A' baj viselésre alkalmas dolga.
19. Félek, hogy ha véle bajban keveredel,
 El-nyomatva tőle földre heveredel,
 Dühött haragjától meg-nem menekedel,
 Oh! ha lehetséges, a' bajt kerüljed-el.
- PHIL.: 20. Én kezem sem termet[t] kapa forgatásra,
 Hogyha olly fénnyen-kap, talál itt-is társra,
 Bizom szerentsémet, valamint jár, Marsra,
 De meg-is kell lenni, nem bizzák azt másra.

- FLOR.: 21. Meg-botsáss édesem, inkább ölelésre
Termett a' gyenge kéz, nem kard emelésre,
Ojjad hát magadat, ne meny baj kezdésre,
Hogy okot ne végyen halál el-nyerésre.
- PHIL.: 22. Nints abban egyéb mód, hanem meg kell lenni,
Király parantsolja, nem tudok mit tenni.
- FLOR.: Van Hazád, oda kell inkább innét menni,
Nem fog ott Severus rajtad erőt venni.
23. Itt lészek én, engem emészszen haragja,
Hadd legyen én érted Atyám béklós rabja,
Nem bánom-is, ha vág sok részekre kardja,
'Tsak néked az Isten szabadságod adja.
- PHIL.: 24. Fogattam e' dolgot, jár betsületemben,
Hogy sem mint azt mondják, futok ijetteben,
Azzal kisebüljek hiremben 's nevemben,
Jobb, ditséretesb vég légyen életemben.
25. Más azt én mennyek-el, Te szenvedj érettem,
Ah! ne gondoly olyyat felőlem édesem,
'Tsak te ne bántassál, veszsz-en életem.
- FLOR.: Veszszenk én-is, veszszenk, ha veszünk, mind ketten.
- NESTOR: 26. Florentin, Philosten, már régen fáradok,
Vélvén, hogy valahol reátok akadok.
Rosz karban forganak Királynál a' dolgok,
Mordan ne vegyétek, ha igazat szólok.
27. Tudjátok, tikteket sokat intettelek,
Titkos tüzetekben mihelyt esmértelek,
Mert hogy így jártatok, mingyárt féltettelek,
De fel-tett zéltokról el-nem vehettelek.
28. Nem jó olly közt vetni Urak gyermekével,
Gömbölyegre mászni forgó szerentsével,
Meg-fordúl hirtelen sima kerekével,
Lába alá tapod szédeledett fővel.
29. Sok szemek 's fülök-is van a' Királyoknak,
Hosszszak a' kezeik meszsziére nyulhatnak,
A' titkok előttök úgy nem lappanghatnak,
Hogy végre zégére ne légyen azoknak.
30. Nints drágább öltözet a' szép betsületnél,
Gyengébbet-is annál mitsodát lelhetnél,
Előbb a' rósán-is sértést nem tehetnél,
Mint sem ennek szivén nagy sebet ejthetnél.
31. A' rosz hir mirigye meg-tsaló ragadvány,
Hirtelen el-hervad mint hegyes bojtorvány,
Melynek fekélyével lész hamar halovány,
A' szép betsületnek teste igen sovány

32. Ha egyszer az ember veszi betsületét,
Mint jégtől rontott fü gyenge zöldelletét,
Nehezen talál az mászszor épületét,
Kell annak tartani kemény öltözetét.

33. Ti-is addig, a' mig nem hunyorgattatok,
A' szegeletekben gyakran nem sugtatok,
Azomban ki-tudja, mit nem tsináltatok,
A' Király kedvében mind ketten vóltatok.

34. De meg-haragudott, tüzet vett szivében,
Hogy motskot ejtettek szép betsületében,
Olly zavarja indúlt tsendes Vénségében,
Hogy ki tudja, mint bán veletek mérgében.

33. Atyád korú ember, vagyok öregebb-is,
Van hetven esztendőm negyed féllel több-is,
Fel-veheted tőlem, semmi, ha nehéz-is.

FLOR.: Mond-el édes Atyám! ha azon méreg-is.

NESTOR: 36. No mit mivel immár, el-jó a' baj napja,
Philostennek pedig erős a' bajnokja,
Ha szembe szál véle, félő, meg-ne kapja,
Halálra szoritván a' földre ne tsapja.

PHIL.: 37. Ha őtt a' szerentse, a' visel engem-is,
Nem fa ágból gúslott az én fegyverem-is,
Ha nem olyan fontos kisded termetem-is,
De olly bátor mint ő, van az én szivem-is.

NESTOR: 38. Állyon bár szerentse, ki lészen a' nyertes,
Mert ha a' vivásnak módgyára tekintesz,
A' mennyit ő tanult, te annyit nem értesz,
Az első tsapásban hamarébb-is vesztesz.

PHIL.: 39. A ki mire bátor, meg-tanulja mingyárt,
Azzal meg-nem ijeszt, hogy hadakban ő járt,
Ki-rántandó kardunk választ köztünk határt,
Szerentse életet hoz egynek, másnak kárt.

FLOR.: 40. Oh! el-tökélette vakmerőül magát,
De én bizony félttem igen az ő dolgát.
Könyörgök, ha lehet, találjuk más módját.
Illyen vak kotzkának kerülje-el horgát.

NESTOR: 41. Ha úgy tetszik, hiszem meg-litt szolgálótok,
Az én Feleségem hadd jöjjön hozzátok,
Tanátskozzunk, miben maradjon dolgotok,
Örömet tselekszem, a' mit szolgálhatok.

PHIL.: 42. Nem bánnyuk, sőt vész[sz]ük hálá-adóképen.

FLOR.: Ha jót tanátsoltok, meg-háláljuk épen.

- NESTOR: Mingyárt bé-szólítom, tanátskozzunk szépen,
Hogy ne akadjatok, mint Madár a' lépen.
- PHIL.: 43. Ez az öreg Ember bir nagy emberséggel.
- FLOR.: Nagyal ahoz igen okos Feleséggel,
A' kik ha mit tudnak, tellyes tehetséggel
El-követik, lésznek kívánt segítségel.
- PHIL.: 44. No hát édes Apám! tovább mit mivelünk?
- NESTOR: Majd meg-lássuk, a' mint leg jobbnak itélünk,
Ugy gondollyuk, talám bóldogulhatsz velünk,
Tanáts-adásunkkal többé nem késlelünk.
- PHIL.: 45. Nints annak más módja, csak meg-kell hartzolni,
Szép Florentinámért nem kár meg-is halni.
- HELIONE: Nem de nem jobb lesz-é, még-is véle hálni.
- PHIL.: Jobb, de nem lehet, máskint el-kell válni.
- HELIONE: 46. Hogy magad ály hartzot, azt tenni fel-sem kel[1],
A' jó Tanáts-adás annál hasznosbat lel;
Ám a' Te barátod Hermiás hiszem él.
Ki a' baj-vivásban olyan mint a' gyors szél.
- PHIL.: 47. Nem szabad azt másnak én kivülem tenni.
- HELIONE: Valami olly módot lehet építeni,
A' mellyel Severust el-lehet veszteni,
'S a' Florentinához téged segiteni.
- PHIL.: 48. Igen jó vólna az, ha lehetne módja.
- NESTOR: Feleségem annak talám módját tudja.
- FLOR.: Ha valami jót tud, kérlek, hogy meg-mondja,
Lész mind a' kettónknek ő reá nagy gondja.
- HELIONE: 49. Im mondok én egyet, ha jóvá hagyátok.
Melly vitéz Hermiás, magatok tudjátok.
Nagy szeretetel van pedig ő hozzátok,
Esmérettségben-is általa juttatok.
50. Ha érti, fejetek melly veszélyben forog,
A' kit el-nem követ, nem lész olyan dolog,
Ha ő kezére kél, Severus nem morog,
Lélegzete helyett fuladással korog.
51. Ő pedig 's Philosten egymáshoz hasonlók,
Nem különbözhetnek mint egy tollú Hollók,
A' mint egynek másnak szemei úgy állók,
Lábok-is egyenlő lépésekkel hágók.
52. Ha mi kis külömbség vagyon személyekben,
Olly erőt ismérek én némelly vizekben,
Hogy ha meg-mosódnak mindketten ezekben,
Egy máshoz hasonlók lésznek mindenekben.

53. A' mellyből nékie adok elégséggel,
Keresse-fel azért őtet sietséggel,
Beszéllye-meg dolgát, van melly vezetséggel,
Nem kémelli magát, el-jő sietséggel.

54. Mint hogy hires vitéz, forgott sok dolgokban,
Igen mesterséges, tanúlt a' hartzokban,
Meg-segit örömet illy szorútságodban,
Severussal baját tudja kis gondokban.

55. Maradj ott Te, jöjjön ő ide, helyetted,
Vijjon bajnokoddal nyertes bajt éretted,
Azt gondolta minden, hogy azt te mivelted,
Meg-tér a' Királynál ismét betsületed.

56. Ezt tartván közöttünk igen nagy rejtekben,
Mivel ő hasonló hozzád mindenekben,
El-tserélésedet nem vészik eszekben,
A' te hired neved fog nőni ezekben.

57. Lássad édes Fiam, ha kezded fogadni.

FLOR.: Fogadja 's fog érte jutalmat-is adni.
Elébb életünkhez fog halál ragadni,
Mint illy jó tetedet fognánk meg-tagadni.

PHIL.: 58. A' veszszén érettem, ki velem sok jót tett?

NESTOR: Nem vesz, mivel sokszor erősebb bajt-is tett,
Vitézi karjával mindenütt nyertes lett,
Nem vált még olly méllyen diadalmat nem vett.

PHIL.: 59. Gyakran sok jó Vitéz vesz kis ellenségtül,
Az erős természet-is romol gyenge kéztül,
Ha eddig olly áldott volt a' szerentsétül.
Most szédülhet feje forgó kerekétül.

60. Ha ki egyszer nyertes vólt, nem lesz mindenkor,
A' vadásznak sem tart vadat minden bokor,
Sok szép nyeresége vólt jóllehet gyakor,
A' mikor nem vélne, jód el-veszne akkor.

HELIONE: 61. Nem kell őt félteni, tsak te maradhass-meg.

FLOR.: Kérlek, lám jóra int, tanátsát fogad-meg.
Mert ha külömben lész, éretted halok-meg,
Mondhatom, éltemben hogy miattad lész vég.

PHIL.: 62. No hát édes szivem mást sem fogok tenni!

HELIONE: Készülj-el hát Fiam, siess oda menni.

PHIL.: De mistoda szinnel kell annak meg-lenni?
Veszek, ha a' Király észre fogja venni.

NESTOR: 63. Költsd azt, hogy az Atyád igen betegedett,
Sietséggel haza hivatnak tégedet,

Mútasd neve alatt formált Leveledet,
Hogy annál-is inkább hidjék beszédedet.

64. Kérj egynéhány napot arra a' Királytól,
Hogy beteg Atyádhoz mehess Udvarától,
A' baj-viadalnak ki-mondott napjától
Még valami kevés haladjon azontól.

65. A' mellyre fogadjad, hogy meg-jösz bizonnyal,
Betsületed mellet meg-visz bajnokoddal,
Noha bús a' Király vádoltatásoddal,
De el-botsát, hidd-el, illy fogadásoddal.

66. Ha máskint nem lehet, magadat meg-sérted,
De az hagyott napra léssen vissza térted.

FLOR.: Nestor' jó Tanátsát édes szívem írted,
Fogadj szót, ne ereszd vak kotzkára élted.

PHIL.: 67. Meg-tselekszem, arra tsak nyerj szabadságot,
Tsendesítsd szívében a' fene vadságot,
Mossa-le Hermiás rólam a' rútságot,
Szívem-is tegye-le a' rút bádgyatságot.

ACTUS XII.

Mellyben Hermiás, és Philostenes együtt beszélnek.

HERMIÁS: 1. Isten hozott régen ohajtott Barátom,
Örülök, hogy kedves személyedet látom,
El-hidd, hogy miólta beszédedet hallom,
Meg-könnyebbül szívem gondja, azt halhatom.

2. Mennyünk-bé az házban, ott szemléld létemet.

PHIL.: Ne mennyünk, tsak itten hald-meg beszédeimet,
Olyan hozott hozzád sietve engemet,
A' melly nagy veszélyben forgattya éltemet.

HERMIÁS: 3. Régi jó barátom, öröme szívemnek,
Tsak tudjam, mi kellőt tehetek szivednek,
Örömet szolgállok méltó személyednek,
Mert azt hozta rendi kötelességünknek.

PHIL.: 4. Az igaz hűségnek a' szükség próbája,
Van életemnek-is most olly nyavalyája,
A' mellynek ha léssesz segítő páltzája,
Egész világon fog félneni példája.

5. Gyujtván Florentinnak jól lehet tüzével,
Segítséged által éltem személyével,
Azomban sajditván lest hányó szemével,
Utánnam járt ravasz roka keleptzével.

6. Minap a' Királynak eleiben álla,
A' mi nem úgy vólt is, mindent meg-számlála,

A' Király szivére mérges harag szálla,
Melly miatt allig hogy halál nem találá.

7. Mind az által ugyan mentettem magamat,
Esküvésekkel-is tagadtam dolgomat,
Dorgáltam rám dühödt nyelves hohéromat,
Tészem boszszújára, ha lehet, tromfomat.

8. Hartz kívánás kele végtére közöttünk,
Mellyre a' Királytól engedelmet vettünk,
Hogy meg-nem másoljuk, kezét-is ütöttünk,
A' viadal nap-is közel van előttünk.

9. Engemet a' Király büntet vala másként,
De mivel közöttünk az után ez történt,
Vélvén, hogy Severus a' viadal szerént
Meggyőzнем engedi, hogy lássak több nap fényt:

10. Nem bántott egyebbel, hanem tsak hartzot vár,
Ha Severus meg-győz, követ halálos jár,
Győzedelmesebben ha az én karom jár,
Veszélyes tél után nyil örvendetes nyár.

11. De tudosb, s erősebb Severus nálamnál,
Azért ha helyettem te oda járulnál,
Kevély bajnokommal viadalt állnál,
Meg-ölnéd 's érettem rajta boszszút állnál:

12. Velem semmi idő el-nem felejtetne,
Sőt örök betűkkel szivembe metzetne,
Szám, 's nyelvem mindenütt áldva beszélgetne,
Koporsóm helyén-is azt meg-emlegetne.

HERMIÁS:

13. Tudom, hogy azt hozta a' vigyázatlanság,
Mert a' meleg vértől fel forrott Iffjuság
Illetik nyelvétől, ha mi olly nyalánság
Veszti eszét, lészen minden dolga vadság.

14. A' szerelmet nem ugy szokták gyarapítani,
Markosan kell annak gyepűjét kerülni,
A' titkodnak gyomrát nem kell ki-fortítani,
Ha fejére veszélyt nem akar borítani.

15. De már meg-lett dolog, késő arról tenni,
Meg-vallom, dolgodat nehéz orvosolni;
Én ugyan kész volnék érted meg-hartzolni,
De házamtól mostan nem lehet oszolni.

16. Mert lakodalomnak szintén ma van napja,
Hazamnál a' tántzot már-is sok nép tartja,
Személyem közülök ha magát ki-lopja,
Kezdeti vigságokat nem reménlt gond fogja.

17. Mit gondol a' Mátkám, ha üres ágyra kél,
Meg-fázik egyedül, mivel vagyon most tél;

Ki tudja, felőlem azon közben mit vél,
Gondolja, hogy talám életlen az atzél.

18. Mind az által ötet mászszor-is meg-lelem,
Mennél jobban lehet, gondodat viselem;
Változó az idő, borulhat oly telem,
A' jóért még te-is jót adhatsz énnékem.

PHIL.: 19. El-mégyek örömet, tselekszem éretted,
De meg-engedik-é, hogy vijjak éretted?
Mint hogy nékem 's néked egyenlő termeted,
Vélik, hogy az enyim a' te ütközeted.

HERMIÁS: 20. E' felett ha még-is miben különböznénk,
Ha ezzel a' vízzel magunk meg-öntöznénk,
Mellyet Helione szegény öreg Nénénk
Adott, én el-hiszem, mindjárt meg-egyeznénk.

HERMIÁS: 21. Tselekedjünk hát azt, maragy te házamnál,
Viseld személyemet, légy vigyáz asztalnál,
Vélvén hogy én vagyok, mulatoz mátkámnál.
A' míg véghez viszem dolgod a' Királynál.

PHIL.: 22. Mint szolgálhassam meg-ezt a' szeretetet,
Te teremtesz bennem mostan új életet,
A' míg mozgó szívem vehet lélegzetet,
Énekel szám rólad méltó dicséretet.

HERMIÁS: 23. Ah búsultod miatt epém majd meg-hasad,
Mérgem mint epéd majd májamra fakad,
Mindjárt meg-indulok, ha kezemben akad,
Irigy Severusnak tőlem nyaka szakad.

ACTUS XIII.

Mellyben Florentina, Cyprussis, Helione együtt beszélgetnek.

FLOR.: I. A sok gonosz között,
Melly réám ütközött,
Nints választani mi jót,
Mindenütt veszélyes
Viz az, a' melly sebes,
Hánnya a' rá költ Hajót.
Tévelygek elmémben
Ugy tetszik, szívemben
Érzek mérges Skorpiót.

II. Innét Scylla tsattog,
Amott Charibdis fog,
Ha fordul más felé,
Veszély minden felől;
Mind hátul mind elől,
Útamat veszély telé;

Jaj tsendes elmémet,
Meg-nyugott szívemet,
Zür-zavar vet[t]e elé.

III. Álnok Severusnak,
Irigy Tirannusnak,
Nyelve szerze ilyen bajt,
Kinek gyors forgása,
És rám tódulása,
Ki által ada sok bajt,
A' sok gondolatok,
Mint annyi bajnokok,
Tartván szívemen nagy zajt.

IV Mellyik jobb, nem tudom:
Ez-é hogy elhagyom
A' Philostenest menni,
Gonosz mind a' kettő,
Veszélyre vezető,
Istenem mit kell tenni?
Nem jól tselekedtem,
Hogy el-eresztettem,
Mért kellett el-küldeni.

V De ha már az így lött!
Szívemben bú ötlött,
Bánattal kell áldozni,
Árva életemnek,
Keserves igyemnek,
Látod, meg-kell változni.
Jobb lett volna talám,
Lám eleget mondám,
Mind kettőnknek meg-halni.

VI. Mert ha egy más testén,
Földet vérrel festvén,
Ketten meg-hóltunk volna,
Sem az én szívemre,
Sem rád szerelmemre,
A' bú nem szállott volna.
Severus vádjától,
Atyám haragjától,
Meg-menekedtünk volna.

VII. De távol van maga,
Talám vadak foga
Most valahol martzongja,
Vagy egyéb veszélyre,
Tolvajok kezére,
A' gonosz fatum adja,

Kit ha meg-gondolok,
Tsak nem el-ájulok,
Szivemet nagy kin fogja.

- VIII. Ki lesz oka ennek,
Ha mi olly veszélynek,
El-rontya forgó szele?
Mit kenem azt másra.
E' veszély járásra,
Akaratomból kele.
El-vesztem nem egyéb,
Vitt volna-el elébb
Engem halál szekere.
- IX. Jobb vólt volna hadni,
Tsak ithon maradni,
Várni Hartz Sorsától,
Mint hogy ez kétséges,
Talám nyereséges
Lett volna forgásától,
Maga hitt bajnoka,
Fent néző homloka,
Szédült volna kardjától.
- X. Ha a' sors balsága,
Severus vadsága,
Földhez verte volna-is,
Meg-értvén el-estét,
Édesemnek testét,
Ha tsak láttam volna-is,
Lett volna könnyebség,
Ámbár az ijedség,
Mingyárt meg-ölt volna is.
- XI. Ugyan-is mit vélnek,
A' midőn szemlélnék
Halált édes személyén;
Szivem meg-hasadna,
Életem szakadna,
Érdemetlen veszélyén.
Mint tüle el-válnék,
Véle inkább élnék
Az halálnak-is révén.
- XII. Meg-ölvén hatalmat,
Ez lenne jutalma
Utolsó szerelmünknek;
Ha most távól estünk,
Együtt lenne testünk,
Temetségünk kettőnknek;

Hogy ezt a' s[z]em lássa,
Illy felső írása

Lenne temetségünknek:

XIII. Két egymást szerető,
S egy halált követő,
Árva test fekszik itten,
Tiltattak éltekben,
Módjok szerelmekben,
Most ölelkeznek ketten.
Szünnyélmeg irigység,
Ha megöltél, elég,
Nyúgodjanak csendesen.

XIV Oh! de az hol most jár,
Ha ott veszélyes kár
Hoz gonoszt életére.
Nem halván hírét-is,
Tsak könyves szemet-is,
Nem vethetek testére,
Nem hogy borulhatnék,
Hozzád járulhatnék,
Mint itt temetésére.

XV Ki léssen gyámola,
Ah halál szolgálja
Szegényt ha bé-keriti,
Jajgatván el-estét,
Gyenge hideg testét,
Sírati ki segíti,
Ha a' Vadnak gyomra,
Örök siralomra,
Eddig-is nem emészti.

XVI. Ah! vallyen élsz-é még,
Vagy nem reménlett vég
Követi személyedet;
Ha élsz, add hallanom,
Mikorra várhatom
Haza jövedeledet;
Ha meg-hóltál, én-is,
Halván tsak hied-is,
Fogyatom életemet.

CYPR.: 1. Hadd-el már ne epeszd ennyire szinedet,
Mostani ködödből reméld szép fényedet,
Meg-tér, nem sokára meg-lád[d] kedvesedet,
Florentina a' te Philostenesedet.

FLOR.: 2. Oh! tsak egyszer látnám még meg kedvesemet
Nem bánnám bár, mingyárt fogná-bé szememet,

Halál haloványa sárgitná szívemet,
Hadd temetné ő-el hideg tetememet.

CYPR.: 3. Ád Isten minden jót, szived köde el-múl.
Hermiás kezétől a' Severus le-húl,
El-vesztvén irigyed, szabad világod gyúl,
Meg-jó Philostenes, örömed még ujúl.

FLOR.: 4. Imádom az Istent érte kegyességgel,
Tsak hozza még hozzám kedves egésséggel.

CYPR.: Nem fagyálal a' szived sohá ilyen jéggel,
Engesztel, el-hidgyed, kivánt melegséggel.

FLOR.: 5. Ugyan-is áll minden az Isten kezében.

CYPR.: El-hidd őtt sem hadja illy szoros igyében,
Meg-hozza s' bé-vészi a' Király kedvében,
Vetvén mérges halált irigye szívében.

FLOR.: 6. Mind tsak reménség az, én pedig magamban
Sirok, mig dolgomat Isten adja jobban;
Szomorkodjál velem te-is bánatomban,
Könnyebb, ha társom lesz könnyhullatásomban.

CYPR.: 7. Gyászos bánatodat viselem egy-aránt,
Tartom fájdalmidat én sérelem gyanánt,
Az halál hállója ha mikor téged bánt,
Én-is lészek akkor ő prédájára hánt.

FLOR.: 8. Keseregjünk tehát.

CYPR.: A' mint parantsolod;
Látom, szándékokat hogy meg-nem másolod,
Siralmid ujultát sótt inkább javallod,
Kezdjünk keseregni, a' mint parantsolod.

Florentina keserves Siralma.

- I. Búval tellyes,
Gonddal terhes,
Bennem keseredett szú;
Olyan vagyok,
Tsak nyavalygok,
Mint a' gyükere szakadt fű;
A' sűrű gond bánat miatt
Kedvem bomol, ortzám hervad,
Szivem vigságra nem hü.
- II. Árva vagyok,
Majd meg-halok,
Nintsen ki jót tégyen velem;
A' régi jó,
Mint olvadt hó,
Oly hirtelen elmúlt tőlem;

Édesemtől el-szakadtan,
Gyámolomtól el-maradtam,
Szép nyaramból lett rút telem.

- III. Oh ha én-is
Miként Biblis,
Annyi árvizét sirhatnék,
Könyveimben,
Ezen helyben,
Ugy mint ő elhervadhatnék:
Hamarébb vége szakadna,
Kinom tüze el-apadna,
Ennyi jajt nem kiáltanék.
- IV Jaj el-fogytam,
Meg-hervadtam
A' hánat erős szelétől.
Szivem száradt,
Hogy el-maradt,
Ujító nedvességétől.
Hól vagy most édes harmatom,
A' kiért magam fogyasztom,
Fosztott vagyok örömentől.
- V. Mint a' madár,
Ki maga jár,
Az erdőknek vadságába,
Egyedül van,
Jaj ha vadkan,
Rá találván meg-szaggattya;
Van sok más féle veszély-is,
Árthat néki kemény szél-is,
Gyenge testét rongálhattya.
- VI. Fene vadak,
Gonosz hadak,
Ki az utakat lesitek,
Mérges ködök,
Büszszött dögök,
Kik időt mérgesitetek,
Szelidüljön feneségtek,
Tisztuljon-meg dühösségtek,
Változzon kegyetlenségtek.
- VII. Az hol jár kél,
Semmi veszély
Ne kövesse bújdosását;
Rósák keljék,
Gyöngyök teljék,
Minden útai járását;
Ne sértse semmi kéménység,

Töltse minden gyönyörűség,
Ékes lábai járását.

VIII. Viszsa térvén,
Hozzám érvén,
Lássam kedves egységben,
Szép személyét,
Szivem fényét,
Szemléljem régi épségben.
Adja azért azt az Isten,
Vigadjunk rövid nap ketten,
Régi várt gyönyörűségben.

9. Oh! adná az Isten rövid nap szemlélnem,
Elébbi mód szerint szerelmével élném
De nehéz ez után illy jókat remélnem
Jaj hol van most szegény, hall-é hirt felőlem.

ACTUS XIV

Mellyben Helione, Florentina, és Hermiás együtt beszélgetnek.

- HELIONE: 1. Ennyi kesergéssel ne epeszd magadot.
Türd békével, adja Isten jó napodot,
Mennyen-bé Cyprussis, mert egy madaradot
Láttam, hogy valamelly nyügben meg-akadott.
- FLOR.: 2. Nints semmihez kedvem, veszszen-el mindenem,
Ha nem élhet velem az én Philosténem.
Istenem, Istenem, én édes Istenem,
El-jő-é még hozzám az én Philosténem.
- HELIONE: 3. El-jő nem sokára, erről jó hirt hoztam,
Itt van már Hermiás, véle kezét fogtam,
De mivel Cyprussist nálad lenni láttam,
Előtte beszélni róla nem akartam.
4. Nem jó nagyban hinni olyan Leánykának,
Az ajándék kultsa nyelve lakatjának,
Adj néki valamit, nints titka gyomrának,
Ki-mondhattya minden rejtekét titkának.
5. A' ki jól akarja dolgát lakatolni,
Nem jó annak kultsát gyermeknek hurtzolni,
Bízd öreg emberre, az tud tanátsolni,
Jó kórmánnyal szokott a' jó hajó folyani.
- FLOR.: 6. Hol vagyon Hermiás?
- HELIONE: Lészen mindgyárt itten.
Imhol jó.
- FLOR.: Az Isten hozott egységben.
Az én Philosténem vagyon-é életben?
- HERM.: Nintsen semmi gondja, hagytam békességben.

HELIONE: 7. El-fogyattya magát a' sok könyvezésben,
Láddé, melly halovány már-is személyében,
Marpesusi értzet viselne szívében,
A' ki ezt nem szánná ennyi keservében.

8. Minden reménységét te benned vetette,
Gyenge Philostenest hozzád ő küldötte,
Hogy a' Severussal bajt vinál érette,
A' ki ez zavarját szívének szerzette.

9. Lábadhoz borúlván kért nagy esedezve,
Illy nagy bátorságát ne hadd-el szenyvedve,
Ránts fegyvert, rohany rá néki nem kedvezve,
Fuvalkodott testét a' földhöz szegezve.

10. Ma virradt-fel szintén a' viadal napja,
Tudom ennek már-is, hogy örömét tartja,
Vélvén hogy a' gyenge Philostent el-kapja,
Ki-rántandó tőrrel szegényt földhöz tsapja.

11. Kevélyen felőle már-is értekezik,
Készül halálára, bátran fegyverkedik,
A' viadal helyre ezenn el-érkezik,
Reménlvén fegyvere szívéhez férkezik.

HERM.: 12. Azért jöttem ide, hogy fegyvert ragadjak,
Philosténes hirén motskokat ne hadjak,
Hanem Severusnak erre választ adjak,
Felejthetetlenül szívében maradjak.

HELIONE: 13. Az Isten viselje kardodat kezedben,
Erősitse bátor szivedet melyedben,
Győzedelmes Laurust tégyen a' fejedben,
Erőt 's bátorságot Hectori szivedben.

FLOR.: 14. Az egek szánnyák-meg az én keservemet,
Rontsák-meg általad dühött irigyemet,
Szivemet hervasztó mérges mirigyemet,
El-vesztvén újítsák elébbi frigyemet.

HERM.: 15. Mellyik a' baj helye?

HELIONE: Im mingyárt itt léssen.

HERM.: Mennyetek bé, lészek én-is mindgyárt készen,
Isten velem lévén tőlem halált vészen,
Severus több boszszút senkinek nem tészen.

ACTUS XV

Mellyben Severus, Hermiás, Eurmidés és Helione együtt beszélgetnek.

SEVE.: 1. El-jött már az idő, hol van az a' nyalka,
A' Király házának undokító motska?

Majd meg-válik, kinek vet vakot a' kotzka,
Tudom, hogy meg-sérti a' fénlő lapotzka.

HERM.: 2. Lassabban Severe, nem olly szidalommal,
Itt vagyok, majd boszszút állok-is karommal,
Ha léssen Istenem ereje kardommal,
Nem nyersz ma örömet el-vesztő kárommal.

SEVE.: 3. Te állasz-é boszszút, mi boszszulás rajtam?
Hogy latorságodat verő-fényre hoztam,
Annak valóságát Királynál meg-mondtam,
Hüségem tisztiből én azzal tartóztam.

HERM.: 4. Tartóztál-é véle? nem pörlök most veled,
De álnokságodnak majd terhét viseled,
Kardomnak az élit meg-lád[d], hogy emeled,
Ne szólj többet, mert majd boszszúmat neveled.

SEVE.: 5. Hidd-el, én sem állok itten Prokátorúl.

HERM.: Ne fetsejg hát velem, mert szivem háborul,
Kardom miatt kevély fejed földre borúl,
Majd bizonyossá-is tészlek, ha kell arrúl.

SEVE.: 6. Ha én ne fetsejgek, te se szaporits szót.

HERM.: Majd meg-válik, Isten kinek adja a' jót.
Én hittel-is mondom, hogy tested koporsót
Lát fegyverem miatt, lábolhatatlan tót.

SEVE.: 7. Ah! véletlen fatum halálos órája.

HERM.: Ah! jót adó Isten, vagy kezem prédája,
Légy a' vádosoknak világos példája,
Minden, a' ki mit lát, ne mondja-ki szája.

8. Így jár, ki vermet ás másnak személyére,
Maga akad belé, fordúl a' fejére,
Ez-is szomjúhozik vala más vérére,
De fordítsa a' sors halált a' fejére.

9. A' fel-fuvalkodott Goliát hever már,
Ingerlő boszszúdra soha többé nem jár,
Hírt diadalmunkról a' Király allig vár,
Mint lett ki-menése, meg-mondhattyátok már.

EURM.: 10. Hírt többet mit várna, tudja-is már régen;
A' midőn hallotta, mint szép nap az égen,
Fel-derült jó kedve a' nagy vitézségen,
Maga-is örvendez a' te szerentséden.

HERM.: 11. Ez Florentinnak-is hadd legyen hírével,
Hogy így bánt fegyverem gonosz irigyével,
Nem motskosúl többé annak fekélyével,
Meg-fizetett érte ki-omlott vérével.

EURM.: 12. Meg-jövendöltem azt, hogy így léssen dolga,
Noha beszédimre ő tsak mind mosolyga,
Fuvalkodásában néha rám-is morga,
A' miként kereste, úgy akadt a' horga.

HERM.: 13. Ne heverjen itten a' teste, bé-vigyék,
Vériben egy jó Vad 's madáris ne igyék,
Mind az által fejét itt lenni engedjék,
Hadd lássák mások is, és holtát el-hidjék.

HELIONE: 14. Ah! szerelmes bajnok Istennek áldotta,
Florentint Philostent a' ki meg-váltotta,
Halálból ki-hozva új élteket adta,
Árulólok vérét értek ki-ontotta.

HERM.: 15. Az immár oda van, jól fordul dolgokat,
De el-kell sietnem, itt nem mulathatok,
Philosténesnek-is már jó hirt mondatok,
Meg-is mondom, mihelyt hozzája juthatok.

16. A' Florentinát-is vigasztald azomban,
Ne bádgyaszsa magát többé e' dologban,
Mert mihelyt el-érek haza Országomban,
El-küldöm Philostent, mód adatik abban.

HELIONE: 17. Alázatossággal borúl a' lábadohoz,
Hála-adást téssen jó akaratodhoz,
Jó szerentsét kíván kezdendő útheadhoz,
Hogy békével juthass el-hagyott házadhoz.

18. A' mig lélek lejénd eleven testében,
El-nem temettétel soha elméjében,
Forog ditséreted örökké nyelvében,
Végső óráján-is te léssesz eszében.

19. Azomban a' mikor léssen szolgálattya,
Alkalmatosságát soha nem mulattya,
Minden tehetségét kedvedért ki-ontya,
Ezeket Florentin általam mondattya.

HERM.: 20. Másszor is szolgállok örömet, tsak tudjak,
El-mégyek, hogy jó hirt Philostennek mondjak.
Azon igyekezem, soká nem maradjak,
Hanem hamar időn ő hozzá haladjak.

ACTUS XVI.

Mellyben Nestor, Florentina, Philosten, Helione, és az Inas együtt beszélgetnek.

NESTOR: 1. Az egymás szeretés tökéletes hevé,
A' melly szivben igaz barátságot tevé,
Semmi tsél-tsapságnak nem forott a' levé,
Tiszta mint az arany, kit rosda nem évé.

2. Baráttya kedvéért magát hátra hadja,
Szükségét segéli, valamiben tudja,
Ha szenved érette, még másnak sem mondja,
Ha szükség úgy hozza, vérét-is ki-ontya.

3. De szük most az illy jó 's igen el-felejtjük,
Nem gondolunk mással, magunkat szeretjük,
Egy másért fejünket veszélyre nem vetjük,
Hermiás példáját kevesen követjük.

4. Ő nem szánta éltét botsátni kotzkára,
Melly ha talált volna fordulni vakjára,
Philosten életéért ment volna halálra,
Nem sokat vinne most a' barátság arra.

5. Jó hir zenghet immár Philosten szivében,
Mert árulójának vég lett életében,
El-hiszem, nem késik a' vissza-jövésben,
Lehet Florentin-is örvendezésben.

6. Farkast emlegetnek, imhol jó Philosten.
Hozott jó Philosten a' kegyelmes Isten,
Most-is szintén rólad emlékeznek itten,
Mondván élhetsz immár Florentinnal ketten.

PHIL.: 7. Meg-jöttem, pedig hogy? jó vagyon a' dolog.

NESTOR: Hol vagyon Severus, többé rád nem morog.

PHIL.: Hát Florentin mint van?

NESTOR: Immár nem háborog.

PHIL.: Nem lesz-é galyibánk?

NESTOR: Semmi oly nem főrog.

8. Talám jót ad Isten, köd után nap-fényt hoz,
Kivált ha a' titok nem férkezett máshoz.

PHIL.: Hát a' Király kedvez a' Florentinához
Mint van?

NESTOR: Jól van, ma-is hivta asztalához.

PHIL.: 9. Engem nem kérdezett?

NESTOR: Talám három izben.

PHIL.: Hogy itthon nem voltam, nem vette eszében?

NESTOR: Nem, mért én azt mondtam, hogy meg-tsemellésben
Orvosságot vettél, vagy le-feküvésben.

PHIL.: 10. Hát mit remélnsz rólam?

NESTOR: Reménlek minden jót,
Örülök, hogy tested nem látott koporsót,
Mert Severus teste nyit pokolra ajtót.
Hijják Helionét, vegyünk tőle-is szót.

- PHIL.: 11. Jöjjön Florentin-is, hizlalja reményét,
Ujitsa szívemnek búban merült fényét,
Építse gondáim sikos eseményét.
- NESTOR: Mingyárást el-hivom, meg-láthat[d] személyét.
- PHIL.: 12. A' fegyvert azomban le-vetem magamról,
Ne lássanak tzegeért el-titkolt utamról,
Barátomtól szerzett szép Diadalmamról,
Ellenségemen lett tellyes hatalmamról.
13. Imhol jó Florentin, jó az én édesem.
Mint vagy Florentinám, mint vagy én kedvesem?
- FLOR.: Elég búval, de hogy látlak szerelmesem,
Úgy tetszik, minden bú 's gondtól távol estem.
- PHIL.: 14. Hát te Helione édes tanáts-adóm,
Valjon leszesz-é még egyszer bé-fogadóm,
Ne félj, tanátsodnak mert jutalmát adom,
Ha Florentinától még el-nem szakadom.
- HELIONE: 15. Ne szakadj, de ne félj, tsak rám bizd magadat,
Én a' Király előtt folytatom dolgotat,
Nem kívántam soha szomorúságotat,
Hanem inkább velünk meg-maradásodat.
- PHIL.: 16. Tél után Tavaszra immár haza jöttem,
Severus bajától, tudjátok, ment lettem,
Tovább mint maradjon békével életem,
Tanátsolj, a' szókat örömetst bé-vésem.
- NESTOR: 17. Talám egymás nélkül, jobb lesz, ha el-lesztek,
Mert úgy tudom, minden félelmet le-tésztek.
- PHIL.: Mint én ne szeressek, inkább éltet vesztek.
- FLOR.: Nálad nélkül én-is rám halált eresztek.
- HELIONE: 18. Jó kedv[v]el legyetek, nem tud Uram ahoz,
Gondolja, olly hideg minden Mátkájához,
Mint ő vólt, én váltig tsusztam oldalához,
De lány atzélja vólt a' kemény kovához,
19. Én., noha ti abban semmit nem tudtatok,
Miólta el-esett hamis vádolótok,
Valóban forgattam valóba dolgotok,
Úgy hiszem, fel-derül köd után napotok.
20. A' Király magához kétszer-is hivatott,
Mint egy Húsvét napján sokat gyomontatott,
Nem reménlt jó kedvet hozzátok mutatott,
Mind a' kettőtöket eleget forgatott.
21. Philostén tégedet sokat elő-hozott,
Kiváltképen téged kérdett 's tudakozott,
Minapi mordsága szelid[d]é változott,
Meg-szünt már haragja, melly akkor lángozott,

22. Meg-bánta, hogy akkor úgy hirtelenkedett,
Tsak meg-nem emésztvén haragja tégedet,
Őrül most, személyed hogy meg-menekedett,
A' vádoló pedig vérben keveredett.

23. Okosan a' dolgot jól által érette,
Tudván sziveteket melly nagy lántz kötötte,
Úgy látom, hogy immár magát arra vette,
Szerethed Leányát, nem bántat érette.

24. Szánnya a' Leányát, mert egyetlen egye,
Hogy sem mint érette néked nyakad szedje,
Azon van inkább, hogy veled egyé tegye,
A' szent Házasságnak leplével bé-fedgye.

25. Ezek nem de nem jók?

HIL.: Ah! kedves hir mondó,
Tőlem, 's édesemtől örökké áldandó.

HELIONE: Szegény Ur semmit-is nem vólt cbben tudó,
Azért is haragja vólt reátok omló.

26. Nem gondol már semmit semmi akadékkal,
Hanem azon vagyon most minden szándékkal,
Dolgatok ne légyen így több haladékkal,
Talám áldgya Isten őtt-is maradékkal.

LOR.: 27. Hasznosan tselekszi, most jobbat nem tehet.

PHIL.: Mit remélhetsz, a' kéz-fogás mikor lehet?
Én kívánságommal sokára nem mehet.

FLOR.: Bizz az enyimmel-is hamar véghez mehet.

HELIONE: 28. Sok tzerémoniát nem akar a' Király,
Hanem Florentinnal majd hivat 's elő ály,
Esküdjél-meg véle, hogy tőle el-ne vally.
Mit kívánhatsz többet ennél, hogy véle hálly.

INAS: 29. Nestor, Helione Királytól hivatatok.

HELIONE: Meddig vissza-jövök, addig meg-várjatok,
Mert mi azt miveljük, hogy majd jól járjatok,
Bánatot tőletek és bút el-zárjatok.

PHIL.: 30. Mint a' kik az habos tengerre erednek,
Sok veszedelmekben gyakran keverednek,
Hol ide, hol oda hányatván rettegnek,
Reménség félelem közt tsak allig tengnek;

31. De jobb szelek kelvén hajtnak a' partokra,
Hajnallik kedves fény ködösült napokra,
Tsak távolról néznek a' kevély habokra.
Nem félnek, mert veszély nem jó már nyakokra;

32. El-felejtnek minden előbbi gondokat,
eg-pihenvén tőlök, nem érzik azokat,

Sótt ugyan örökké ujittyák magokat,
Ha érnek köd után fel-derült napokat:

33. Kelvén szerelmünknek mi-is tengerére,
Hánt szele sok féle habok veszélyére,
Allig hogy nem mentünk sokszor fenekére,
De fujván jobb szelünk, hoza széljére;

34. Az honnét ezennel kívánt partra érünk,
Hánkódásunk után nyugodalmat lelünk,
Ohajtott tavaszra virrad régi telünk,
A' kívánt szerentse fog jobb kezét velünk.

35. Tartózunk nagy hálát adni az Istennek,
Ki tartóztatója volt veszedelmünknek,
Légyen meg-áldója tovább-is éltünknek,
Erősitse lántzát igaz szerelmünknek.

HELIONE: 36. Hát mondjak é jó hirt?

PHIL.: Mondgy, meg-áld az Isten,
Nagy szívünk szakadva várunk mind a' ketten,
Személyedtől szívünk hol örül, hol retten,
Mért hívott a' Király, mond-meg nekünk menten.

HELIONE: 37. Nem egyébért, hanem hivatott volt azért,
Hogy küldene érted 's a' Florentináért,
A' szegény vén Király maga fut a' Papért.

PHIL.: Áldassék az Isten e' mái szent napért.

38. Mit mivel a' Király?

HELIONE: Mingyárt meg-láttjátok,
Légyetek azomban készek, úgy várjátok.

PHIL.: Tsak itt várjuk-é meg?

HELIONE: Bé-ne fordúljatok,
Ha szállítani fog, majd elől áljatok.

ACTUS XVII.

*Mellyben Áltades, Nestor, Eurmidés, Philostenes, Florentina
együtt beszélnek.*

ÁLT.: 1. Noha függ minden 's van az Isten kezétől.
Igazgatik Menny 's Föld az ő erejétől,
A' melly Tenger Vize tőle mind fejtől,
Tartatik hatalmas Gondviselésétől.

2. Akár a' vízben haly, vagy verjenek agyon,
Hogy ez ma meg-halyon 's ama' meg-maradgyon,
Minden az Istennek Tanácsából vagon.
De három dolgokra terhed igen nagyon.

3. Az első ezekben a' Király választás,
A' második dolog a' Had verés sujtás.
Harmadik pediglen az Házasság osztás,
Isten bir ezekkel tsak ő maga nem más.

4. Ugyan-is az holott van idétlen Király,
Annak országából vagy az, hogy elébb ály,
Vagy pedig ez, okos Fejedelmet talály,
Mert szükség, hogy ezer meg ezer jajt számlály.

5. De a' kit igazgat okos Fejedelem,
Bóldog, azt követi gyakran győzedelem,
Meg-teli tárházát gazdag jövedelem,
Távol vagyon attól minden veszedelem.

6. Az a' Tábor sem tér tsak könnyen vesztére,
A' mellynek akadhat Tanátsos vezére,
De mikor bizatik tudatlan kezére,
Fordúl az nyereség ellenség kezére.

7. Igy az Házasság-is szent a' jó Aszszonnyal,
Telik minden szöglet érdemes haszonnal,
De ha roszra találasz, el-hidjed bizonynal,
Második Pokolban serkensch-fel azonnal.

8. Az Urnak ezekben nagy áldását vettem.
Gazdag országoknak Királyává lettem,
Hadakat 's hartzokat nyertesesen viseltem,
Nyereséget, prédát sokszor sokat tettem.

9. Más féle jókat-is velem bőven teve,
Életem órája elég számos leve,
Noha már a' Vénség ahhoz telet teve,
A' kiért áldassék örökké szent Neve.

NESTOR: 10. Az Ūr noha sok jó napot rád virrasztott,
Gazdag Tartományok Ūrává választott,
Sok diadalmakot képedre marasztott,
Reád más jókat-is nagy bőven árasztott:

11. Még-is szebb áldása soha Feleségednél,
Nem vala az Urnak jó Feleségednél,
Melly betsesebb vala akár melly kintsednél,
Meg-vallom, nem láttam soha jobbat ennél.

12. Mert a' miért lehet kedves a' Feleség,
Jó erkölts, szép természet, fris személy, nemzetség,
Okosság, Tudomány, ahhoz értelmesség,
Melyekből származik az igaz kedvesség;

13. Ezek mind meg vóltak jó Feleségedben,
Meg-nyughattál rajta tsendesen szivedben,
Bé-telhetett 's bé-tölt kedved-is ezekben,
Nem szomorított-meg tellyes életedben.

14. A' mellett noha már el-is korosodott,
Még-is szolgálóként szorgalmatoskodott,
Parantsolatidra gyors vólt, futamodott,
Ha te vig nem vóltál, ő-is szomorodott.

15. Éjjet napot egyé tett gyakran melletted,
A' mikor betegnek magadat hitetted,
Maga sinlett vólna gyakorta helyetted,
Tsak avval lehetett vólna gyógyult tested.

16. Soha meg nem únta beteges voltodat,
Maga emelgette nehezült Tagodat,
Magad-is meg-untad gyakorta magadat,
Ő pedig őrzötte 's szerette ágyadot.

17. Kedvedet keresete, járt akaraton,
Terjeszté hiredet egész országon,
Kár távol-létedben nem vólt jószágodon,
Ennél szebb 's jobb áldás nem vólt világodon.

ÁLT.: 18. Az egy Florentina vólt gyönyörűségem,
Ennek örömétől vidámult vénségem,
A' miólta meg-hólt kedves Feleségem,
Ez egy Lyányomban vólt minden reménségem.

19. A' ki minap noha igen szomorita,
A' midőn Severus ellene indita,
Allig hogy a' mérgem halált nem borita,
De mértékletségem arról el-fordita.

20. Vólt nagy törődésem, meg-vallom, azólt,
A' Lelki isméret de azt tanátsolta,
Hogy a' Philosténeest mátkájának mondta,
Néki adom inkább, mint veszszen miatta.

NESTOR: 21. A' két szívnek igaz meg-egyezésébül,
Szokott a' házasság lenni, nem egyebbül,
Ha kedvellik egy mást igaz szeretetbül,
Bün-is vólna őket meg-tiltani ettül.

EURM.: 22. Bizvást néki adhad[d], érdemes-is arra,
Minap-is érette majd méne halálra,
Termete, értéke, személye, kő-vára,
Mind meg-van, méltó hát a' Florentinára.

NESTOR: 23. A Házasság dolga Isteni végezés,
Szivekben az égből sugárlott szív érzés,
Hijában közöttök immár az ellenzés,
Jöjjön Pap, légyen-meg inkább a' végezés.

ÁLT.: 24. Valamint Istennek tetszik, akarja-is,
Ugy légyen, segítse őket jobb Karja-is.

NESTOR: Kell-é Papot hini?

- ÁLT.: Kell bizony igen-is,
Jöjjön-el Florentin szerelmes Párja-is.
- NESTOR: 25. Meg-láttya Felséged, szent lesz az Házasság,
Hiv szeretetekből ered minden jószág,
A' kik egymást értik, dolgok háboruság
Nem lesz, nem zavarja az semmi gyanuság.
26. Nyájas Gerlitzekint fognak élni ketten,
Viszszálkodásoktól a' szivek meg-retten,
Meg-betsüllő jó Vőd léssen a' Philosten.
- ÁLT.: Ha jók léznek, jókkal áldja-meg az Isten.
27. Láss hivatalodhoz Pap Uram, ály elől,
Esküsd-meg, tégy intést az házasság felől,
Tudom, ő szivek-is azt fogadgya belől,
Hogy el-nem állanak holtig egymás mellől.
28. Az Isten áldása száljon fejetekre,
Viraszson minden jót bőven éltetekre,
Mint hogy agg tagjaim restek már ezekre,
A' Királyságom-is bizom kezetekre.
29. Tsak egy mást szeretvén az Istent féljétek,
Hogy veletek légyen, szivesen kérjétek,
Meg-áld mindenekben békével, hidjétek,
Fussátok a' gonoszt, a' jót kövessétek.
30. Ezen magamra-is nem kis vigság szálla,
Ugy tetszik, mellőlem minden bu el-álla,
Hogy minnek előtte el-jönne halála
Éltemnek, im székem jó Király találá.
31. Azért édes fiam, jó Philostenésem,
Tudom, nem sokára én a' sirban esem,
Nem igen meszsze van már én temetésem,
Kérlek, vedd füledben mostani intésem.
32. Már mint hogy tenéked adom az Országot,
Te viseled értem már a' Királyságot,
Azért hogy ha kívánsz látni bődogságot,
Kövess mindenekben szelid igazságot.
33. Ne felejtse el pedig jó téteményemet,
Tartsd illendő betsben kedves Gyermekeket,
Tudod, adtam néked egyetlen egyemet,
Kihez támasztottam öreg vénségemet.
34. Te-is Florentina szerelmes Gyermekeket,
Minden vigságom tsak te vagy énnéket,
Tied 's kedvesedé már Királyi széket,
Azért mindenekben tégy kedvet énnéket.
35. Philosténésedet igazán szeressed,
Mint a' vas a' Mágnesset igazán kövessed.

A' szép kegyességet soha meg-ne vessed,
Hogy az Úr Istennek áldását vehessed.

36. Imé bé-tölt immár régen várt kedvetek,
Egyben tsatoltátott egyé lött szivetek,
El-jött vig nyáratok, el-múlt mord teletek,
Légyen az Úr Isten, kívánom, veletek.

PHIL.: 37. Szolgádhoz mutatott kegyelmességedet.
Köszönöm elébbi szép szivességedet,
Áldja-meg az Isten érte Felségedet,
Én sem felejttem el hozzám hűségedet.

38. Hanem a' mint lehet engedelmességgel,
Kedvedet kereső Fiúi hűséggel,
Lészek mindenekben hű kötelelességgel,
Mind addig mig Isten éltet egészséggel.

39. Lészek Felségednek hűséges szolgája,
Noha már fejemben ország koronája,
De öreg Atyámnak valamit mond szája,
Nagy örömmel hajlok mindenkor reája.

NESTOR: 40. Az illet és nem más titeket, tudjátok.
Atyátoknak szavát hogy meg-fogadjátok,
Azért egymás kezét, ha tetszik, fogjátok,
Mulassatok együtt, a' mint akarjátok.

41. Ilyen kívánatos vég lévén ezekben,
Örül a' Király-is vigad mindenekben,
De örül a' szép pár el-ért örömökben,
El-is sétálnak múlató Helyekben.

42. Philostenes borul kedvese nyakára,
Szép tsókokat ragaszt piros ortzájára,
Mosolygó szemekkel nézván hű párjára,
Ilyen szókat vészen végre ajakára:

PHIL.: 43. Meg-van bus szivemnek kívánt vigasága,
El-hullott ortzámnak minden bádgyatsága,
Duplázott örömmel meg-van kívánsága.
Van-é valakinek ilyen bődogsága.

44. Vége van a' bűnnek, melly eddig fárasztott,
Fel-tett tzéлом mellől sokszor el-marasztott,
De áldott az Isten, ki el-nem szakasztott
Bennünket egymástól, sótt öszve akasztott.

FLOR.: 45. Meg-van nagy öröme már én szivemnek-is,
Fel-derült homálya az én kedvemnek-is,
Meg-jött várt Tavasza hunt örömemnek-is,
Bé-tölt már szándéka én reményemnek-is.

46. Mert már tiéd vagyok én Philosténesem,
Sajátodnak tartasz, úgy van én kedvesem,
Veled vigan élek hóltig én kegyesem,
Nem félek már többet, hogy tőled el-esem.

47. Ez vala régen várt öröme kedvünknek,
Hogy légyen valaha vége félelmünknek,
Jöjjön-el ideje kívánt örömünknek,
A' mellyért áldassék neve Istenünknek.

48. Jóllehet sértettünk elég bánatokkal,
Vóltál te-is érttem sok fáradtságokkal,
Én-is értted elég szomorúságokkal,
De petsételjük-bé azt vigaságokkal.

49. Te már az enyim vagy, én a' tiéd lészek,
Te nékem, én néked, hóltig kedvet tészek,
Te tőlem, én tőled nagy örömet vészek,
Mig koporsó nem lész mind kettőnknek fészek.

NESTOR:

50. Ez után vigságos lakásra kelének,
Gazdag Lakadalmak immár készülének,
Fáradtságok után nyugalmat lelének,
Egy más személyétől újulást vevének.

51. A' mallyból sziveknek vólt gyönyörüségek,
Sok napokra terjedt éltek egyességek,
Nőttön nőtt egy máshoz szivek 's kedvességek,
Mind addig mig el-jött életeknek végek.

Vége.

TOLDALÉK

1. Hermiás vala ez ki illy barátsággal,
Végezé hűséget szorgalmatossággal,
Maga Baráttýához álhatatossággal,
Mint meg-is mutatá elég valcsággal.
2. Hűséget viselő ditseret példája,
Szives barátságának tündöklő fáklyája,
Változhatatlanság emelő pálmája,
A' meg-szorulásban bátorság bárkája.
3. Lévén Baráttýának keszerves insége,
Halál szigetiben rekedett szüksége,
Érdemet haladó igaz szivesége,
Meg-adta jó végét meg-probált hűsége.
4. Igaz Baráttýához állandó hűségét,
Véghez vitte 's reá bizott követségét,
Barátságot bántó semmi irigységét,
Nem látta semmiben soha rövidségét.
5. Igaz Barátságának drága jövedelme,
Kinek van illy Társa nints attól félelme,
Lesz minden dolgában segide 's védelme,
Szüksége idején erős győzedelme.
6. Hermiást, Hűségnek igaz arany lántzát,
Ritka barátságának ragyogó zomantzát,
Tsudáld mint hűségnek győzhetetlen sántzát,
Meg-adta valcság elegendő sartzát.

JEGYZETEK

A *Florentina*, vagy más néven *Igaz Barátságának és Szíves Szeretetének Tüköre* címen ismert dráma egy töredékes, XVII. századi kéziratoss változatban s több XVIII. századi, nyomtatott és kéziratoss változatban maradt ránk.

Mint hogy a XVII. századi változatnak csak elejét ismerjük, szerzője, címe ismeretlen, meglehetősen sok filológiai problémát tartalmaz, melyekre a későbbi változatok sem adnak mindig választ.

A XVII. századi szövegről

A XVII. századi szöveg a *Gosztonyi-kódex*ben maradt fenn, mely a II. világháborúig a Balassagyarmati (Palóc) Múzeumban volt. A háború alatt ez a kódex eltűnt s bár a Múzeum kéziratoss anyaga azóta az OSzK-ba került, a *Gosztonyi-kódex*nek ez ideig nem sikerült nyomára akadnunk. Tehát a következőkben *Badics Ferenc* szövegkiadására és jegyzeteire támaszkodunk. (Gyöngyösi összes költeményei. I.) A szöveg e mű 251—351. lapján található, jegyzetek a 481—514. lapon.

Badics a 454—56. lapon írja le a kéziratot. Címe: *Gosztonyi István Élet Leírásának Gyermekének, és egyéb Tudományos ki fejtegetéseinek és Gyöngyösi verseinek Jegyzékei*.

Nagyrészt Gosztonyi pozsonyi kamarai harmincados tiszti írása. A drámán s a költeményeken kívül tartalmazta a Gosztonyi-család feljegyzéseit, verses önéletrajzát az 1653—1707. évekről. A kódex *Nagy Iván* hagyatékából került a Múzeumba.

A *Gosztonyi-kódex*ről *Badics* bővebben értekezett (Gyöngyösi István ismert és ismeretlen költeményei. 29—38). *Nagy Ivánnal* szemben azt fejtegeti, hogy a kézirat nem *Gyöngyösi* kézírása.

Drámánk a *Gosztonyi-kódex* 43—69. lapján foglal helyet. Töredékes. Az I. felvonás 8 jelenetét s az Intermediumot tartalmazza. A hiányzó részek a későbbi átdolgozott s nyomtatott szövegekből rekonstruálhatók.

A darab címe és szerzője

A XVII. századi szövegnek címe nincs. *Badics* feltételezi, hogy a XVIII. századi kiadásokon szereplő címet esetleg *Zólyomi Szabó János* adta a drámának, s hivatkozik *Ráday Gedeon* és *Kovácsnai* levelezésére (Figyelő, 1876. 366—74), ahol *Florentina* néven szólnak róla. *Florentina* néven idézi *Bessenyei* is.

A darab szerzőjének *Badics Gyöngyösi István*t tartja. E szerint *Gyöngyösi* 1673—74 körül írta volna a drámát, mikor Görgei Judit jegyese volt. *Gyöngyösi* Bécsben többször járván, lehetett alkalma Bécsben hivatásos színészek előadását látnia, s talán ez ösztönözte őt is a drámaírásra. (Ld. Andrássy Miklóshoz írt levelét: „Tegnap előtt gyöttem le Bezbül . . .” Vö. *Badics* Gyöngyösi István ismeretlen levelei. 83.) *Gyöngyösi* szerzőségét már *Ráday* is felvetette, de *Kovácsnai Sándor*

késégbevonta (Figyelő, 1876). *Bessenyei* szerző nélkül említi, szerző nélkül szerepel a kolozsvári kéziratot változatban is. *Badics* belső érvekkel: stíluskritikai mozzanatokkal, párhuzamos helyekkel támasztja alá állítását. Bár érvei igen meggyőzőek, mindenesetre gondolkodóba ejthet, hogy a kortársak nem említik mint *Gyöngyösi* művét, ő maga sem szól róla levelezésében.

A XVIII. századi nyomtatott szöveg adatai

Mint hogy a *Gosztonyi-kódex*beli szöveg erősen töredékes, *Badics*hoz hasonlóan, mi is párhuzamként közöljük a későbbi szöveget.

Lelőhelye: OSzK.

Címe: IGAZ BARÁTSÁGNAK ÉS SZÍVES SZERETETNEK TÜKÖRE, MELLYBEN MEG-IRATTATIK PHILOSTÉNESNEK, ÉS FLORENTINÁNAK, Egymáshoz való hűséges szerelmek egymásért való nagy szerentse próbálások, végre sok szenvedések után szerentsés Házasságok, és öszve-kelesek: Ismét HERMIASNAK, Ezen dologban való nagy szolgálattya, Philosténészhez való ritka Példájú nagy Barátsága, mellette serény szorgalmatossága, és érette baj-vívása, mellyet régi irások fragmentumából öszve szedegetett Z. Sz. J. Nyomtatott Posonyban 1762. Esztendőben. — Ha nem javallod-is tselekedetemet. Ne gyalázd, ha jó vagy, igyekezetemet. — Cicero: Solem è mundo tollit qui amicitiam negligit. — Seneca: Amicitia, quae desinere potuit, nunquam vera fuit. — Proverb. 18. 24.: Az Embernek, kinek baráti vagynak, tisztelni kell a' barátságot, mert a' ki igaz barátunk, betsületesb az Atyafiúnál. — Péld. 27. 6.: Tűrhetők a' barátságos embertől vett sebek, de gyűlölőknek tsokjai tsalárdok. Nunquam verus Amor fuerat, qui desiit unquam perpetuus veri finis Amoris Amor. — — — Nyomtatvány.

A jelen kiadás ennek alapján készült.

Csekély eltéréssel ugyanilyen alakban és szöveggel jelentek meg az alábbi kiadások:

1. Budán, nyomtatott Landerer Frenzt Leopold által, 1765-dik Esztendőben.
2. Budán, nyomtatott 1777-ik Esztendőben.
3. Budán, Landerer Katalin betűivel, 1785.
4. Budán, nyomt. Gyurián János és Bagó Márton betűivel. 1835.
5. Budán, 1848. Gyurián és Bagó betűivel.
6. Igaz barátság és szíves szerelem. Buda 1865. Bagó-nyomda. (stb.)

XVIII. századi kéziratot szövegek

1. RAKlt, a volt Ref. Koll. iratai. Tomus I. 34, a 247—49, majd hibás számozás folytán huszat visszaugorva 230—90. Év nélkül, cím, szerző nélkül.

Az előzéklapon helynevek: Trencsén, Rudno, Galgóc.

Hozzáköteve oklevélmásolatok, diplomák az 1730—1740-es évekből.

Ez az érdekes változat nem azonos sem a XVII. századi kéziratot, sem a XVIII. századi nyomtatott szöveggel, a kettő között foglal helyet, Zólyomi szövegéhez azonban közelebb áll. A nyomtatott szövegtől eltérően az Actus-Scena beosztása még helyes, a III. Actus, I. Scená-jával végződik.

(Másolata: MTA Mikrofilmtár, A. 152/II.)

2. Igaz társaságnak és szíves szeretetnek tüköre. Melly Petrus Somogyi Iratott Petőn Anno 1749 esztendőben.
OSzK Oct. Hung. 1066. —
17 Actust tartalmaz.
3. OSzK Quart. Hung. 2153. é. n. 17 Actust tartalmazó töredékes másolat.

Már *Badics* megállapította, hogy a nyomtatott szövegben szereplő Z. Sz. J. *Zólyomi Szabó Jánossal* azonos, ki Rimaszombatban a református leányiskola tanítója volt. Minden bizonnyal tőle származik az Elöljáró beszéd és a Toldalék. *Badics* azonban azon a nézeten volt, hogy a darab átdolgozásának jó része nem az ő műve, hanem már magu *Gyöngyösi* dolgozta át élete utolsó évtizedében, mikor egyik munkáit is revidálta.

Ha *Badics* hipotézisei nem is nyertek döntő megerősítést, annyi bizonyos, hogy a szöveg többszörös változtatáson ment keresztül. A kolozsvári kézirat szövege szinte átmenetül szolgál a *Gosztonyi-kódex* szövege és *Zólyomi* átdolgozása között; az utóbbihoz közelebb áll, azonban tartalmazza a beleszótt közjátékokat, amelyeket *Zólyomi* elhagyott. E közjátékok azonban nem egyeznek szó szerint a *Gosztonyi-kódex* szövegével. Akárki is volt az átdolgozó, a drámaszöveg már a XVIII. század negyvenes éveiben, tehát a kinyomtatás előtt jelentősen módosult.

Források

Drámánk forrásával főként *Badics* és *Heinrich Gusztáv* foglalkozott. (*Heinrich* EPhK 1898. 491—92., *Badics* Gyöngyösi István ismert és ismeretlen költeményei.) E forrás az a közismert keleti eredetű keretes elbeszélés-gyűjtemény, amely a *Gesta Romanorum* mellett a középkor egyik legelterjedtebb prózai gyűjteménye volt és ezzel gyakran össze is kapcsolódott: *Poncianus históriája*. Hazánkban a középkorban is ismeretesek voltak történetei, latin kéziratban ránk is maradtak. Első magyar kiadása:

Poncianus Historiája: az az Het Bölch Mestereknek, mondasit chiwdu szep hazonlatosagoual foglaluan, mimodon, az Chazar Fiat Diocletianust hetzer halaltul meg mentettet legien. (Bécs 1573. RMK I. 92.) Új kiadása: *Heinrich Gusztávtól*, RMKvt. 5. 1898. Az európai irodalom és népköltészet egyaránt sokszor merítette tárgyát a Poncianus történetiből. Modern népmesei változatai is ismertek. *Heinrich* említett kiadásában részletesen foglalkozik keleti (perzsa, arab, szír és héber), görög, latin és modern változataival.

A minket közvetlenül érdeklő elbeszélés az utolsó, *Amici* című. Az európai irodalom igen sok feldolgozását ismeri, különösen Franciaországban volt közkedvelt, mint *Amicus* és *Amelius* története. E történet a hűséges baráti szeretet erejét példázza.

Azt hisszük azonban, hogy drámánk közvetlen forrása nem a *Poncianus*, hanem valamely más, ennek nyomán keletkezett mű volt. Az elbeszélésben és a drámában előforduló nevek ugyanis többnyire eltérnek egymástól. Kivételt a királylány neve képez, mely mindkét műben Florentina.

Az elbeszélés és a dráma azonos mozzanatai nagy vonalakban a következők:

A királyi udvarban (*Poncianusban* Cyrus udvaráról van szó) találkozik két ifjú. Igen hasonlítanak egymáshoz, jellemük, testi erejük azonban igen különbözik. Az egyik, akit az elbeszélés Ludovicusnak, drámánk pedig Philostenesnek nevez, gyenge és gyáva. A másik ifjú — az elbeszélésben Alexandernek, drámánkban Hermiasnak nevezik — bátor és erős. E két ifjú szoros barátságot köt. Ludovicus beleszeret a király lányába, Florentinába. Barátjához fordul segítségért s Alexander szép szóval és ajándékokkal meglágyítja a lány szívét. Egy ideig sikerül is a viszonyt titokban tartaniuk, azonban mikor Alexander eltávozik az udvartól, a titkos szerelmet beárulják Florentina atyjának.

Ludovicusnak meg kellene vívnia az árulóval, de sem ereje, sem bátorsága nem elegendő. Felkeresi tehát barátját, aki a kettőjük hasonlóságát

felhasználva, állítottokban megvív helyette. Eközben azonban Ludovicus szintén állítottokban helyettesíti barátját esküvőjén.

A dráma és az elbeszélés közötti párhuzam itt megszakad. Az elbeszélés második felében ugyanis azt látjuk, hogy a gyáva Ludovicus viszonozni is képes a hű barátságot. Alexander halálos beteg lesz, csak barátjának, Ludovicusnak áll módjában őt meggyógyítani, ha megöli saját gyermekét, mert vérük Alexander gyógyulását idézheti elő. Ludovicus kész erre az áldozatra is; azonban a hűség jutalmaként csoda történik s a halott gyermekek ismét felélednek.

A drámából ez a rész már hiányzik, s a mű (legalábbis az általunk ismert változatokban) Florentina házasságával ér véget.

Igen érdekesek a drámába szőtt *közjátékok*, melyek arra engednek következtetni, hogy az első változat még valóban előadásra szánt mű volt. A *közjátékok* közül a XVII. századi kézirat hátramat őrzött meg. Az egyik *közjáték*: — *Elektra panasza* — vénleány-csúfoló; a század költészetének egyik kedves tárgya. Változatát *Lengyel Dénes* fellelte a *Verhycay énekeskönyv* Querela puellae-jában. A vénleány panaszának színpadi továbbélését bőven tárgyalja tanulmányom: Dömötör Népies színjátszás. A második *közjáték*knak a *Scena tertia* tekinthető: a Praedo és Villica, vagyis a Majorosné és az Útonálló közti párbeszéd. A harmadik az *Intermedium*, melynek szereplői Antrax és Strobilus, a szlovákosan beszélő szakács és szolga. Ez a két *közjáték* a kolozsvári kéziratoss változatban is szerepel, de a nyomtatott szövegből már kimaradt. Mindkettőt az író egyéni leleményének tartjuk: ügyesen illeszkednek a dráma cselekményébe. A szakács például ura étvágyán keresztül érzékeli lelkiállapotának változását, s így tudja meg, hogy Florentina meghallgatta cpekedését.

A negyedik *közjáték* *Két paraszt emberek és két paraszt asszonyok beszélgetése*. Feltehetőleg már a dráma első változatában szerepelt, de a legrégebbi kézirat nem foglalja magában, már előbb megszakad. A kolozsvári változatban nem verses, hanem prózai formában jelenik meg. Mint már más helyütt kifejtettem, igen hatásosan parodizálja nemcsak a paraszti beszédet, hanem a darabban szereplő udvaroncok érzelmes, fellengzős beszédét is. Dorkó mulató dala több énekeskönyvben szerepel, és népi változatai is ismertek; részben azonos a *Pálóczi Horváth* által is feljegyzett kryptádiával (Pi-fa-ba; ld. Dömötör Népies színjátszás 77. sz. jegyzet).

Ha a legrégebbi és a későbbi változatokat összehasonlítjuk, az összevetés kétségkívül a legrégebbi változat javára dől el. Úgy látszik, a későbbi átdolgozó az Actus-Scena beosztás értelmével sem volt tisztában, amely a régebbi változatban s a kolozsvári szövegben még szabályszerű, a nyomtatott szövegben s az ehhez fűződő kéziratoss változatokban viszont 17 Actus szerepel. A tréfás *Intermedium*okat — kivéve a parasztko mulatozását — elhagyta s általában szentimentális s tanulságos részletekkel keverte a régebbi, frivolan erotikus szöveget, mely azonban igen bájos részleteket is tartalmaz.

A darab *költői képeivel* *Badics* részletesen foglalkozott, s bőséges párhuzamokat is hoz *Gyöngyösi* műveiből. Az kétségtelen, hogy ha nem maga *Gyöngyösi* volt az első változat szerzője, a szerző *Gyöngyösi* stílusának hű követője, utánozója lehetett. Négyesrímű tizenkettősöket használ, kivéve néhány dalbetétet. Verseléséhez, stílusához *Badics* idézett művein kívül ld. Dombi i. h. és *Tóth*, i. m. 33.

Bibliográfia

KOVÁSZNAI SÁNDOR három levele b. Ráday Gedeonhoz. (Kiss Áron) Figyelő, 1876. 368 kk.

BAYER DRÁMAIRODALOM I. 79—84.

NAGY IVÁN: Gyöngyösi István életrajzi adatainak s származásának megállapítása. ItK 1897. 428.

- HEINRICH GUSZTÁV: Ponciánus historiája. RMKvt 5. Bp. 1898.
 HEINRICH GUSZTÁV: Igaz barátság tüköre. EPhK 1898. 491—92.
 SCHMIDT ATTILA: Az Igaz Barátság Tüköréhez. EPhK 1899. 862—63.
 BADICS FERENC: Gyöngyösi István ismert és ismeretlen költeményei. AÉny XXII./4. Bp. 1912.
 BADICS FERENC: Gyöngyösi István ismeretlen levelei. ItK 1913. 65—98.
 BADICS FERENC: Gyöngyösi István összes költeményei. I. RMKT Bp. 1914.
 FERENCZI ZOLTÁN: Petrovay Miklós énekeskönyve. ItK 1916. 205—06. (A Quaerela puellae nupturiensis.)
 LENGYEL DÉNES: Florentina és Verhovay énekeskönyvének Quaerela puellae-ja. IT 1939. 30—31.
 DOMBI 159—70.
 WALDAPFEL IMRE: Gyöngyösi dolgozatok. Bp. 1932. Irodalomtört. füz.
 WALDAPFEL IMRE: Gyöngyösi István. Bp. 1936. Magyarságtudomány tanulmányai II.
 TÓTH BÉLA: Gyöngyösi István költészete. Debrecen 1936. (Diss.)
 DÖMÖTÖR NÉPIES SZÍNJÁTSZÁS 206.
 DÖMÖTÖR VÍGJÁTEKOK 37—38.
 WALDAPFEL JÓZSEF: A magyar Ponciánus. (Irodalmi tanulmányok.) Bp. 1957. 72 kk.

Megjegyzés a szövegközléshez

A XVII. századi változatnál *Badics* kiadását, a XVIII. századinal pedig *Zólyomi Szabónak* az OSzK-ban levő nyomtatott szövegét vettük alapul. Hogy a két szöveg összehasonlítható legyen, *Badics* módszerét követve, a XVII. századi szövegnél utaltunk a nyomtatott szöveg megfelelő versszakára is. Az első szám a nyomtatott szöveg, a második pedig a kéziratos szöveg egyező vagy megfelelő versszakának sorszámát jelöli. Ahol a versszak előtt csak egy szám áll, az azt jelenti, hogy a későbbi nyomtatott kiadásban nem szerepel e szakasz.

Ugyanígy a XVII. századi szövegben a jelenet jelzése mellett levő, zárójeles szám a későbbi nyomtatott szöveg megfelelő jelzésére utal. (Pl. *Scena Secunda* [-*Actus II*] tehát *Zólyomi Szabó* szövegében *Actus II*-nek felel meg.)

Függelékben a *Zólyomi Szabó János* által kiadott szöveg és Ajánlás.

Szöveggkritikai jegyzetek*

- 28 „bővebb habbal tud *szűrődni*” a későbbi szövegben *sűrődni*
 108 „*csusként* halgattya” *Badics* szerint íráshiba lesz
 112 „Illy” a kéziratban *igy*, másolási hiba
 123 „nem tartasz *hivednek*” a kéziratban előbb *szivednek*, de ezt a másoló törölte
 146 „Reám” kéziratban *rám*
 164 „olthassad” a kéziratban *oldhassad*, tollhiba
 172 „az esméretség van *vezető fékül*” *Badics* helyreigazítása, a kéziratban *s vezetik fékül* áll, *Badics* szerint tollhiba
 222 „Venus ostromához” *Badics* kijavítja: *ostromából*
 230 „hevei” előbb *helej*, de ezt már a másoló maga kijavította
 278 „roskat” a kéziratban *rozhat*, nyilván másolási hiba

* Miután a kézirat elveszett, itt kizárólag *Badics* jegyzetanyagára támaszkodhattunk.

- 372 itt egy sor hiányzik
 402 „Még szegén *Anyámtul* maratt Patikámban” a kéziratban *Atyámtul*.
Badics értelem szerint javította át
 442 „társodhoz” a kéziratban előbb *társoddal*, de az utóbbi szótag ugyan-
 azon kézzel javítva
 462 „könyörögh s könyörögök magam is” kéziratban *könyörögh s könyörögh*
magam is. *Badics* javítása
 486 „mi ulta élek” kéziratban először *járok*, áthúzva s utána írva: élek
 537 „mértékellye” kéziratban *mérték élye*, íráshiba
 544 „csaláldul” kéziratban *Csel dl dul*, íráshiba
 556 „pénzének” kéziratban *pénz én ek* íráshiba
 619 „találsz *hevülést* abban” a kéziratban így, értelem szerint *lehülést*
 kellene hogy álljon
 677 „alattomban” kéziratban *allatomban*
 698 „megh éledet” kéziratban *megh életed*, íráshiba
 733 „okátt attam” a kéziratban *okádt* attam kétértelmű
 807 „más *dolgokra* hagyván” kéziratban *dolkokra* íráshiba
 819 „hizni” kéziratban *hiszni*
 834 „kerető” kéziratban *kérelő*. *Badics* javítása
 862 „mellett” kéziratban *mellyet*
 864 „járj” kéziratban *jári*
 878 „Ne sugj-bugj” kéziratban *ne szugi bugi*
 884 „szodat” kéziratban *szodam* íráshiba
 899 „Alceonus” kéziratban *al ceonus*
 960 „minden *jód*” kéziratban *jot*, íráshiba
 980 „ugy viseld ott *magad*”: kéziratban *magadd*
 986 „Felségedet” a kéziratban előbb feleségét, áthúzva
 995 „Nem szenvedne *szived*” kéziratban *szivett*, íráshiba
 1011 „Modgya” kéziratban *Mongya*, íráshiba
 1014 Egy háromszótagú szóval rövidebb a verssor, mint kellene, *Badics*
 kiegészíti a *Miképpen* szóval
 1015 „*Ha ér az éh méh*” kéziratban *har es*, nyilván íráshiba
 1117 Itt véget ér a *Badics* által közölt szöveg. Következik a nyomtatott
 szövegből Actus VII.

Nyelvi jegyzetek

- 30 Így kell-e szívemnek örökké *sérődni* = a sérődni kifejezés *Gyöngyösi-*
 nél gyakran előfordul. A darab XVIII. századi változatában *sinlődni*
 54 Haszontalan *karolyt* sokát üvölteni = karvalyt
 72 *mordét* beszédemben = *morddá tesz* (?) *mordul* (?)
 85 *büszött* tagok = *büzhödt*, *üszkösödő*
 324 *vajult sacskó* = a pénztelenség miatt sorvadt, kiaszott zacskó
 495 unt *pártám senyébül* = *Badics* szerint *senyébül* helyett
 579 *szinnyel* = *színnel*
 667 *czigere* = a későbbi változatban *tségére*
 816 *csuklat* az szerelem = *csuklásra* indít, *kínoz*, *gyötör*
 848 Ne epossz *függővel* = *függésben* levő *beszéddel*
 988 Csak alégh *vetrengék* = B. szerint *fetreng* értelemben (*éjjel-nappal*
nyugtalan vagyok)
 1017 *dellőre* = *delelőre*, *pihenő* helyre
 1038 *Szük*, ki titkos dolgát *szívében* tartotta = *ritka*, *kevés* értelemben
 1042 *csélcapságh* abban nem *férkezett* = *beférközni* értelemben
 1047 *apolgat* = *csókolgat*
 1075 kk. Az Intermedium komikuma az elferdített, szlovákos beszédben
 rejlik
 1077 *halvánnya* = *haloványsága*
 1081 *Scruiája* = talán íráshiba, így nem érthető
kaprik (*kaprik*) = *kis ponty*
struhája (*pstruh*) = *pisztrángja*

- 1084 *szlimák* (slimák) = csiga.
 1090 *sajdlík* (žajdlík) = meszely
vina (vino) = bor(os)
 1091 *kukhinya* (kuchyňa) = konyha
 1092 *slisis* (slyšís) = hallod
 1093 *egy holbat* (holba) = itce
 1094 *Dobre te vino* (Dobré [je] to vino) = jó ez a bor
 1098 *vasa milost* (vaša milost) = kegyelmed
 1099 *Mladanecz* (mládenec) = inas, komornyik (ifjú)
 1106 *Ne panye* (pane) = tessék uram
kaperek = kis pontyok
 1107 *cista vodában* (čista) = tiszta vízben
 1109 *Pocz* = polc, vagy esetleg pec, kemence
 1113 *scoda* (škoda) = kár
 1116 *szlepicza* (slepica) = tyúkokat.
 1116 *huszokokot* (hus) = ludakat
ptakokot (pták, vták) = madarakat
 1117 *telaczina* (tel'acina) = borjúhús

Tárgyi jegyzetek

- (A jegyzetek a *Gosztonyi-kóde*xbeli kéziratos változatra vonatkoznak.)
 227 kk *Ah előbb megh asznak az Tenger vizej* stb. *Badics* jegyzetében részletesen összeállította drámánk párhuzamos helyeit *Gyöngyösi* műveivel. A lehetlenségnek körülírása csaknem szó szerint egyezik a Csalárd Cupido IV r. 106. versszakával. Vö. még a *Moralitás-töredék* jegyzeteit is. 39—41. sorhoz.
 315 kk *A Scena Tertia* voltaképpen közjáték. A XVIII. századi nyomtatott szövegből hiányzik.
 473 kk *Elektra monológja* betét, a későbbi változatokból (a kolozsváriból is) kimaradt. Más változatára ld. *Lengyel Dénes* : Florentina és Verhovay énekeskönyvének Querala puellae-ja. IT 1939. 30—31. és ItK 1916. 205—06.
 1075 kk *Intermedium*, a későbbi változathból hiányzik. Vö. Dömötör Népies színjátszás.

44.

ACTIO CURIOSA.

GAUDE, AVAGY CSERNÉL ISTVÁNNAK BESZÉLGETÉSE

1678 körül

[Szereplők:

GAUDE,
ACHASTES,
POLYCARPUS,
BORSEQUIUS,
NÓGRADI,
MONYORDI,
DASKÉRDI,
ROTTENHOFF,
MACZKÓ,
MUSZURD,
MANÓDI,
ACHASTA,
HANTSOK,
SZABÓ,
MOLNÁR,
BOLOND,
BARABBÁS.]

Első Beszéd.

ACHASTES: Isten hozta kegyelmedet Gaude Uram.

GAUDE: Ngd szolgálatyára.

ACHASTES: Mint vagjon kegyelmed édes Gaude uram.

GAUDE: Hogy kérddheti Ngd, Isten ugysegéllyen ugjan megyen a' Fejem gözi, vagy füsti, talám ugyan gomba kél rajra. 5

ACHASTES: Miért édes Gaude Uram?

GAUDE: Azért hogy Nagyságod nem tudgya azt most is ketske Pásztora voltam a' Németnek. Hej Ngos Uram addigh volt jó világ, mig csak kártyán láttam a' Németnek képét.

ACHASTES: Miért hiszem lám mind pénzen élnek. 10

GAUDE: Pénzen élnek? Szintén úgy vagy az, — mint a' ki szolgát fogad, ennek annyit ád és ígér, mint amannak, ennek semmit sem ád, amannak pedig a' seminek a' felét.

ACHASTES: De el viszik már innen eöket.

GAUDE: Hó hó *quando coeli?* megesik addigh a' vásár. Nem tudgya 15 Ngd Posomban mint mondott nékem egy nagy ember, hogy *tu eb, tu kutya, tu canis*, csak megh kell a' repartitiot adnod.

ACHASTES: De hiszen még nem fizetett kegyelmed semmit is, én se fizettem. 20

GAUDE: Ngdhoz en nem tehetem magamot, mert Ngd nem ember, hanem ur.

ACHASTES: De hiszem nints most a kegyelmed hazánál a' Német?

GAUDE: Nem is kell mert eleget kecske Pásztorkođtam tavaly nékiek, most is mind itten a' szomszédságban forgolodnak. 25

ACHASTES: Tehát ne busullyon kigyelmed, ha Kgled házánál nintsen.

GAUDE: Hó ho Ngos Uram: a kit egyszer a' kigjó meg tsip, még a' gilisztátul is fél, megégette már egyszer a' kása a' számot.

- 30 ACHASTES: Mint attul vann az édes Gaude Uram, hogj kglđ Papistává nem lészen.
- GAUDE: De senki kedvéért bizony nem vágatok eret a' lelkemen.
- ACHASTES: Ne vágasson bár erét kglđed, azon kívül is üdvözülhet.
- GAUDE: De nem konty alá való a' szent irás magyarázas.
- 35 ACHASTES: Mert én azt akarnám, hogy kglđed üdvözülne.
- GAUDE: Hó Hó soha nem láttam én kancza Apostolt, még régen-ten sem hordozták kanczákon az Isten Ládáját.
- POLYCARPUS: De végben viszem én azt, hogy mind Papistává legyennek az emberek.
- 40 GAUDE: Hozzá szura hát a' kecske.
- POLYCARPUS: Megh kell bizony annak lenni.
- GAUDE: Nem ismérem vala még a' muzibétett, s-hát ugyan végben viszi kigyelmed.
- POLYCARPUS: Igenis.
- 45 GAUDE: Et *nos Lazar*.
- POLYCARPUS: Vann most módóm benne.
- GAUDE: Hát van? nem a' te fejedhez való az, mert néked sem eszed, sem erszényed hozzá, a' kinek tehene nincsen, ne fogadgyon az csordást, te hitett igazitasz.
- 50 POLYCARPUS: Azt.
- GAUDE: Nem kégyelmedre bizták a' hit Igazítást.
- POLYCARPUS: Igenis reám bizták most, hogy tart Ngđ ilyen eretnek szolgát! ha maga fizetne is nem tartanám.
- GAUDE: Ditsősseges Isten! vak vezet világtalant, nem tudod-é? 55 hogy az agár nem azért üzi a' nyulat, hogy a' bürét ell nyerje, hanem hogy a' husát, a' medvét is nem azért tartják, hogy mézet nyallyon, hanem hogy falt is ugorjon; a' szolgát is, nem a' hitéért, hanem szolgálatért tartják.
- POLYCARPUS: Nem vezet engem világtalan, mert én jó hitben va- 60 gyok, s-üdvözülni, s-hasznót is tenni akarok.
- GAUDE: Ha te üdvözülz, az én rudas lovam is üdvözül, s-osztan azt kérdem én tőled, no, mit ért az hajdu az harang öntéshez? I[ste]n ugj segéllyen a' te devótiód csak olyan, mint mikor a' gólya a' toronyban mégyen, ódalba fossa s-ott 65 Hadgya.
- POLYCARPUS: De bizony nem olyan, mert amit mondok meg tartom én azt.

- GAUDE: Délég soha igazat nem mondasz, dél után mindenkor hazutz, ugy hogy az Égen sints annyi csillag, a' mennyit hazuttál éltedben. 70
- ACHASTES: De kár, hogy az az emberséges ember olly vakmerő valóságban vagyon.
- GAUDE: Hát kár? valóban nagy kár a' mézben, hogy édes, kár bizony, amaz emberségés ember hogy ollyan kutya Dévaj eb. 75
- ACHASTES: Mellyik édes Gaude Uram?
- GAUDE: Amaz a' Polycarpus Antoninus, Hefordi, vagy ki ördögh?
- ACHASTES: Mellyik? hogy én nem látom.
- GAUDE: Ördögség! hiszem tsak most vala itten az eb, akár pástétomban csináltassam a' lélek beste kurafiát, s-ugy hozzam Ngd eleiben. 80
- ACHASTES: Keresd fel te inas, s-hid ide mingjart Polycarpust.
- GAUDE: De ne hivassa Ngd a' bűdös ebet, mert hivatlan is maid itt lesz, ihon jó ihon, de lengyeles a' kurva, *Ej Tu Vaszé.* Nézze Ngd mely nagy prosopopeiával jár az az finyás Vos Herczeg Lamberg Porfia, Lobkovits hány garas? csak az kár hogy nem övé Lomzer, Fraknó kiss Mártonvára. Hej ádkozott kilencz, hogy nem tiz. 85
- ACHASTES: Hól vala kégjelmed Polycarpus uram?]
- POLYCARPUT: Csak ide hátra a' kertben. 90
- GAUDE: Megh látzik, hogy ott vóltál disznó, meg szakasztottad a' Balas iszákját, tálám ugyan sidót nyeltél el, hogy oly sokáig ibrikáltál, czoki Ki kuvasz a' misérül, — roszt fáttettél a' tüzre valóban hulatod a' terpentínát, és a' Velenzei terjéket, füstöt, füstöt hamar az ebnek. 95
- ACHASTES: Mit csinála kegd Polycarpus uramnak, valóban szitkozódik oda ki.
- GAUDE: Csinált az ördögh, a' szája igen egészséges, a' feneke bűdös, merő feneketlen köből, az eb még nem is évett, már is adózik a' feneke mint egy artitsóka mind untalan poszog, talám ugyan valami mokus nemzet, mint a' tóth Leány tsak hátul járja a' tánczot, bizony bár a' télen jeget rakot volna belé, a' nyáron szopta volna ki, s-hát ugyan szitkozódik, had, had, az eb is morog, de tsak sövént rág. 100
- ACHASTES: Nékem uj hireim érkeztek; azt írják hogy meglészen az ország gyűlése. 105
- GAUDE: Hó hó Ngos Uram mélyen vann annak a' gyökere, igen Tamás vagyok én abban, *mert oderunt peccare boni, virtutis amore, oderunt peccare mali formidine poenae*; más

- 110 az: hogy rab sarczát, feleséghe pénzét, még kezében nintsen, soha ne tegye addigh erszényében, s osztán tsak ugy vann az Nagjságos uram, mint a' ki a' szolgának szalmát ígér, mértékét véteti, felfügeszti a' szegre, s-már dolmánya vagon.
- 115 POLYCARPUS: Annyit tudok benne, vagy akarjátck Uraim vagy nem, tsak meg léssen.
- GAUDE: Ördögh tött téged *Cosmograficussá*, merő Roboám vagy, hogy a' kinek meg mondod megh kell hálnod, tsak megh hall, s-hát ugyan tsak megh lesz? *Contra oportet*, — *non est remedium* ugyé? de hiszem nem mindenkor esik le a' menkő, mikor az ég dörög. Osztán ígén rossz malom az, a' kire ostorral csapják a' vizet, hát nem tartod te azt: Isten a' kitül szoktak várni, s-a' kirül, s-a' kitül reménelni? hallottadé? hogj hogy *non fit hoc verbis Marce nullius est falce conatus, si non hosque, jubetque Deus*.
- 120
- 125 POLYCARPUS: Ugy de álmomban is megh láttam én azt, hogj csak meg kell lenni.
- GAUDE: *S. Compelle intrare*. Mint a' mely ló nem akar vonni, s ki fogják, s-megh forgattyák a' kocsi előtt, ismét bé
- 130 fogják, s-mindgjárt von; Ha minden álmok betélnének, avagj kivanságok igazán fordulnának, kevés apácza volna a' földön, lám sok főnek, sok süvege vagjon, s mégh is egjik a' másiknak nem teheti fel kedve szerint. Némely annyit álit maga felül, mintha füvet látna nőni, vagj a' bolhát ptrücsögni.
- 135
- POLYCARPUS: A rabot is erővel vetik a' sarczra, kedvének kell lenni hozzá.
- GAUDE: Hát ugyan *nolentem ducunt, volentem non trahunt*. Hó hó sokszor égettem én a' farkas erdeit, de ugyan nem éget ell, osztán még igen bizonytalan vagyok én abban, mert az könnyen megh változhatik, mert egyszer a' nagy hal nagy lyukat szakaszt a' hálón, hogy a' kicsinyek által bujhassanak rajta, azomban az viz el vétetik töllek, egy sem uszhatik, hanem csak: *Bona nox Sinyorij*. azért *timet a' multis; a' quo timent multi, qui procul a' Iove procul a' fulmine*.
- 140
- 145 ACHASTES: Szolgállok kigyelmednek édes Gaude uram, adgya Isten jó végét azoknak a' dolgoknak.
- GAUDE: El vettem Ngdtul, de Ngos uram az ellenséget italbéli köszönöttekkel meg verhetnének, hamarább végben mennének az országh dólgai, Polycarpus uram mind eleget ihatik, s ehetik prüsözghet alól, felül. De Ngd dólga más. *Vos autem non sic*: hanem *Nulla salus bello pacem te*

poscimus omnes, vagy hogy: *Nulla salus paci, bellum te poscimus omnes.*

155

ACHASTES: Jó az Isten édes Gaude uram, jót ad tudja kglđ azt, hogy Had verés, király választás, Hazosság Isten dólga.

GAUDE: Hó Hó Ngos uram az én kocsisom is tudgya azt, hogy jó az Isten, az Barabbas is tudgya az ő óráját, de több is köll ahoz, mert; *dat Deus omne bonum, sed non per cornua Taurum.* hitemre ha tsak mind aluszunk, fell nyittyák a' szemünket, tartok attul (kit Isten ne adgyon) *Inter duos litigantes* az harmadik lesz nyertes, soha nintsen roszzszabb dolog, mint mikor ketten egy mással tusakodnak, s-az harmadik gyapját szedd. Az urak is akkor szoktak kól-
dussá lenni, mikor a' jobbágyok tőköt olvasznak. Hallod
mind eztet: lassan járj, tovább érsz, s megh is untuk,
hanem most volna ideje egyszer ha válasza volt, hogy
szegény hazánkknak szólgnálnánk, a' vasat is addigh jó
verni, még meleg, mert: — *Ferrum cudi valet, quando calet*, azért; *Quod est timendum non est procrastinadum.*

160

165

170

Második Beszéd.

GAUDE: Hol laktok Ti Te?

BORSEQUIUS: Ungvarot.

GAUDE: Mi hirek vannak oda.

175

BORSEQUIUS: Igen roszzak uram, mert kurucz, Labantz Talpas, Francia, Török, Tatár mind ell lepte Földünket.

GAUDE: *Ludit in humanis, Divina Potentia rebus.* mint van a Föld Népe?

NÓGRÁDI: Roszzsul, Debreczent felverték, Gácsot, Tornát, megh vették, a' többi is ki Szakmár-ra, ki Ungvár-ra, ki Kassára, más erős helyekben szorult.

180

GAUDE: *O Meliboe Deus nobis haec omnia fecit* ugy látom én azt hogy a' világ mind alább nem fellyebb, *omnibus in Regnis, Regionibus, urbibus, aulis est dolor, atque labor, est labor atque dolor, arról mondgya azt; hogy Potentes, Potentiora tormenta patiuntur.*

185

BORSEQUIUS: Eleget biztatnak uram minden felül benünket.

GAUDE: Hó hó *pollicitis dives.* Igérj a' Bolondnak had örülljön néki, tudodé? hogy bolondnak fa pénz is jó? ha el veszti is nem bánkódik utánna, hallottadé azt? *Rem tibi promissam certo promittere noli.* csak ugy vann a' ti dolgotok, mint a' kit felakasztanak s-piros csizmát vonnak a labára, s-hát ugyan biztatnak bennünket.

190

MONYORDI: Eleget uram.

195

- GAUDE: Hallottadé azt? *fistula dulce canit volucrum dum decipit auceps*. Mézesmadzagot sodornak a' szájára az ám az: hid el magadot ha szégyent akarsz vallani, mindenkor
 200 ugy a' ti dólgotok, azt tudgya az ember valami mennyej Látás, azomban csak: *parturiunt montes nasciturque ridiculus mus*. Itt vann ám az, hogy arannyal irsz, szarral pecsételsz, tudodé már mennyi ember hullott el apródonként arról a' földről, tartok attul, az ilyen *persuasio* miatt mind el ne fogyon, mert a madárból ha egyenként
 205 ki szedik a' tollat, csak mesztelen marad.
- BORSEQUIUS: Hát mit tselekedgyünk uram?
- GAUDE: Mit tselekedgyél? Olyan a' mostani világ: hogy, *et quacunque potes arte placere place*. ha az nem elég *Audi, vide, tace*.
- 210 MONYORDI: Mert uram el nem álhattyuk tovább egy átalýában.
- GAUDE: A ketske sem menne a' vásárra, ha nem hajtanák. Hát ugyan nem álhattyátok?
- MONYORDI: Bizony nem uram, mert már sok, a' mi sok.
- GAUDE: S-hát sok, ugy kell ugy, ha szij vonakodgyék, ha madzag szakadgyék, mert néktek a' nyergetek is jobban fut, mint másnak a lova.
 215
- BORSEQUIUS: En bizony azt gondoltam, már tsak közékben állok, ha vissza megyek, meg láttya minden ember mit cselekszem?
- GAUDE: De ugyan sebes futtában meg patkolod é a' lovat?
- 220 BORSEQUIUS: Miért uram én is egy ember vagyok.
- GAUDE: Szintén az hogy egy ember vagy, a' kurva is lakodalomban mégyen de tsak vizett hord, Isten ugy segéllyen meg esik még a' Lud is a' jégen.
- BORSEQUIUS: Ha Josa el mehetett, miért nem én?
- 225 GAUDE: Csak hogy bizony Jósa, s-te? tudod é, hogj nagyobbat fínghatik az oroszleány, mint a' Bika, merész egér az, a' ki a' macskának fülében fészket mer hordani, itten vann ám az, hogy a' nyul üzi az agarat, bezeg te sem tudod ám azt, mit téssen: ismérđ meg magadot, *nosce te ipsum* hát ugyan el mégy?
- 230 BORSEQUIUS: Elmegyek, mert sok szegény Legényt tudok immár, kit elől vittek.
- GAUDE: Hó hó, a' ki jámbor Aszszonyt nem talál, kurvával keli annak tánczolni.
- 235 BORSEQUIUS: Szintén az életemet is megh untam már itten.
- GAUDE: Akaszđ fel magadot nem bánt senki, szintén ugy tselekszel te, mint a' ki Felesége megh haragszik, egy felé mar-

hájat el metzi, avagy a' kaszához feni, hát ugyan tsak el mégy?

BORSEQUIUS: El megyek uram, mert bánom Nemzetem romlását. 240

GAUDE: Dicsőséges Isten. már ha bánod, fogd meg az Isten kezében nyilat, hogy ne lőjön senkit is meg, már tsak meny el, szintén ugy tselekszel te, mint a' kinek törött szijra vagon szüksége, s-az ökrét le ütetí, vagy hogy mint a' ki hazáját sirattya, a' két szeme is ki apad, s-az Hazája is el vész, az az hogy egy Kárból kettőt szerez. Bolond eb, az itt való jóságodat is confiscállják, s-ott sem lészen semmid is, hó, hó nem jó ugy ell nyelni a' kuvaszt, hogy ki állyon a' farka a' szájából, *quidquid agis prudenter* etc. 245

BORSEQUIUS: Bizony csak ell megyek, hiszem amit vitézségemmel ott végben nem vihetek, házasságommal is végben viszem én azt, mert jó leányok vannak ott azon a' földön. 250

GAUDE: Hó hó, aki madarat akar lőnni, nem pengeti kéz iját, ha ki nyulat akar lőni, ne üssön ahoz dobot. Hát házassággoddal? 255

BORSEQUIUS: Azzal.

GAUDE: A hol vedd el az én Rudas lovamot, avagy a' Sárvári Nemet kapitány saruját, osztán szép kurta farku kanczák vannak a' Seregélyi Majorban.

BORSEQUIUS: Miért venném, mikor Erdélyben Kiss Aszszont is kaphatok. 260

GAUDE: Hát kiss Aszszont? igen nagyra tartya magát a' kis Aszszony, legény az a' kihez hozzá mégyen.

BORSEQUIUS: Ollyant, a' kinek száz ház Jobbágya vagjon.

GAUDE: Ugy látom én ez a' te szerelmed, kopó szerelem, ki mikor harmadik contignatio béli ablakon a' földrül láttya a' turót, s-asitaz reá, de nem éri el. 265

BORSRQUIUS: Ugy de el érném én.

GAUDE: S-hát eléred, szintén az hogy el éred, de Isten ugy segéllyen, ugy el érnek, ugj el vernek tégedet. Beste Lélek kurva fia, hogy ki üti a' kék piros veríték a' fenekedet, száznak egy hja sem lesz, ugyan lisztet, korpát hány a' feneked. 270

BORSEQUIUS: De bizon nem hány, mert igen ditsérik azt a' kis Aszszont.

GAUDE: S-hát dicsérik; hej nem ebnek való. Tudod é hogy nem disznónak való a' gyömbér, a' Lengyel kopó is a' hátullyát szereti a' Lónak, de meg rugja, jobb tenéked itthon maradnod. Hallottad é? hogy mindenkor jobb *sit pauco, sed meo*. itthon is meg göröghetz, ha olly igen néki indultál a' Nőzésnek. 275

280

- BORSEQUIUS: De ugyan nem hagyom már azt félben, mert azon kívül, is jó akaróm az énnékem.
- 285 GAUDE: S-hát jó akaród? Te a' szivedben, s eó meg a' fenekedben, hej nem tudod é, hogj csak ugj van a' te dolgod, mint mikor a' Disznó a' szentegyházhoz dörgölődik; hallottad é? hogy nem illeti az ébet hintó szekér, nem a' te rendedhez való az.
- BORSEQUIUS: De bizony én rendemhez való, mert igen megh betsülték aminap is, hogj nállok voltam.
- 290 GAUDE: S-hát igen meg betsültek? én bizony el hiszem csak ugy sem betsültek, mint az erdélyi Fejedelmet, csak hogy a' pofád olyan mint a' csizma talp, mind szemeten s-mind padimentumon egy aránt jár.
- BORSEQUIUS: Meg bocsásson kglđ, mert nem mondhattya kglđ azt.
- 295 GAUDE: De ugyan ki ördögh hát az? a' ki tégedet annyira fel indított, a' Lóra fel ültetett? tudnám én Erdélyben ki volna néked való, hanem az varadi Dorkót vennéd el, annak tudom jó három faluja vagyon, Büdös-kut, Vöres-Vár, Bibarcz-Falva.
- 300 BORSEQUIUS: Immár ha azt venném is?
- GAUDE: Azt a' nagy tunnogót? igen nagy Ábrahám hited vagyon bizony, ha azt el mered venni.
- BORSEQUIUS: Miért nem Uram?
- GAUDE: Ennye bór bot alá való bolond eb azt a' nagy Duffinát,
- 305 az ám, hogy: *Quisquis amat ranam etc.*
- BORSEQUIUS: Igen akarnám uram, ha valamijó tanácsot adna kegyel-med az iránt, mert az első feleségem szegény nem igen kedvem szerint járt, de ezt igen betsületes Aszszonynak ditsérik.
- 310 GAUDE: Igen szép beste hires kurvát vennél el bizony, ha azt vennéd el, mert csak miólta kurva, üdösebb náladnál, csak olyan volnál ott, mind az Hajdu Feneken a' Tök, — vagy hogy mint egj üszögöt ütnének a' Balatomban, vagj egj ujaja mártanád belé. Hallottad é czinegének koró nyárfa. I[ste]n ugy segéllyen, csak olyan volnál te ott, mint
- 315 mikor az mokus kinez a' zsebbül, S princz kutya kiss-pityor, szar fing eb, csak a' Simon biró hajtaná ott a' lovat, szintén ugy járnál véle, mint a' Béklyós ló, egy kár-ból ki hajtyák, meg a' másikában mégyen: Bizony tsak halnak is kevés volnál te ott, ugy hordozna a' téged hólna alatt, mint az Groffné Aszszonyok a' kiss ebet.
- 320 Tudod é azt? hogy *qui amat periculum, peribit in eo* gyere társ mennyünk el, mert már el jár az üdó, bé sem érünk Sárvárara.

- GAUDE: De ne fély ne, bé értek szintén most fogattya el az ur a' jobbit kedvetekért. 325
- MONYORDI: Mit üzen uram kigyelmed Ungvárra?
- GAUDE: Nem üzenek semmit is, ha ott felejtettem volna a' fél szememet, sem mennék érette.
- MONYORDI: S-hát had mennyünk el az kglđ kocsiján.
- GAUDE: Igenis, vess egy kis szalmát alája, ily reá, sétálhatsz rajta, talám azt akarod hogy én legyek az Lant kocsisod? 330
- MONYORDI: Nemzetemre nézve ell is vihetne kglđ.
- GAUDE: Hó hó soha sem ettem én Nemzetségeddel főtt káposztát, tsak ballagj a' fagyon.
- Harmadik Beszéd. 335
- GAUDE: Te Ti hallod é ki szolgálja vagj?
- DASKÉRDI: Magam ura vagyok uram!
- GAUDE: Hát magad ura vagj? igen rossz embert szolgálász beste Lélek kurvafia, kurva az Anyya mind Uradnak, mint magadnak. 340
- DASKÉRDI: Ne szidgyon kglđ uram, mert bizony kigyelmedtül én azt fel nem veszem.
- GAUDE: Ne szidjalak? de maidd Sárvárra vitetlek beste Lélek kurafia ugyan ell dugatlak az Ebek előtt.
- DASKÉRDI: De magam is Sárvárra indultam most, nem bánt engem ott senki is, mert Asiából, Liptóbul jó híreket hozok. 345
- GAUDE: Mitsoda jó híreket tudnál arról a' seres komlós zab kenyeres földrül hozni?
- DASKÉRDI: Ne gyalázza kglđ uram azt a földet, mert jobal.
- GAUDE: Mivel volna jobb, hanem ha azzal, valóban piszkállya az zab kenyér a' feneketeket a' mi keveset esztek, isztok, valóban csak szivetek szerint eszitek, s-isszátok, én bizony ell hiszem, sok jó ebédet vatsorát mulattok ell azon a' földön. 350
- DASKÉRDI: De bizony mint borunk, mint kenyerünk vann annyi, mint kigyelmeteknek itten. 355
- GAUDE: Borotok? hallottad é hogy kéret leány tánczban fingik, bizony csak lovász több bort iszik ezen a' földön, mint ott egy fő ember. Minap egj Mlgos urnál meg szállánk ott Liptóban, az egész Varmegje vendégelt egj holnapig, limitálta a' Vice Ispányotok a' költséget, az is tsak egj itze borbul állot, és azt is mind maga itta meg, hanem a' sert valóban nagy tajtékossan tudgyátok ell köszönni, 360

- 365 az az hogy a' ti dolgotok: Nalej pivo, Töles bort, más
báránnya fügét mutat, az az ketskét. megh kell engedni
szép szerelmeskedő Aszszonyitok vannak, mint a' *Pater*
Orban kalapja, szintén ugj van a' ti dólgotok, mint a'
kinek buzája van, csak süveggel méri, jól lakot, s-mégis
koplal.
- 370 DASKÉRDI: De hol hallot kglđ inkább olly baratságos tsinos népe t
mint azon a' földön.
- GAUDE: Szintén az ám néktek, hogy olly baratságosok vadtok,
de tsak a' zabbal és serrel; szép csinos nép az, a' ki arany
Lánczot, pereczet a' serre viszi, igen szép világos ország-
375 tok vagyon, mert esztendőben egyszer ha láttyátok a'
napot, szóval, hegyekkel, s hideggel, kősziklákka! nem
szükölködtek, Házatok is szép csinos, ebetek, kutyátok,
Disznótok, ketskétek, egj szobában lakik veletek, az az
hogy *Rustica natura tenet sua jura*. Szintén olyanok
380 vadtok ti, mint a' tormában esett féreg, vagj mint a kemen-
czében szorult kuvasz, megh tanultam én azt, hogj ditsért
Eperjre, soha nem kell kosárral menni.
- ROTTENHOFF: De édes Gaude uram, boni viri, boni vini non est in-
quirenda origo.
- 385 GAUDE: Ihol megh jött Antal Budáról, zöld ágat hozot, *Te praeter*
barbam, et caput nihil, — hiszem nem bonum vinum, a'
ser te oktalan bolond eb! hogy nem hallottad azt tsudál-
kozom, hiszem *stultorum plena sunt omnia*. hiszen te soha
sem vóltál azon a földön, tsak olyan vagj te, mint a'
390 vidéki kuvasz, ha el fut dörgölődik, ha el nem fut pörsö-
lődik, hiszen te is vén fajtalan Disznó csak haidinán
hattad volt a' Hitedet, mint Esau a' Lencsét.
- ROTTENHOFF: O Uram ne mondgyék kglđ fitalannak ilyen ilyen
megöszült örög embert.
- 395 GAUDE: Hó Hó nem elég az hogj fehér a szakállod, mert a' Róká-
nak is feje a' Torka allya, de nagy veres ördöge vagyon
annak hátul.
- ROTTENHOFF: De uram ki szeretne immár engem.
- GAUDE: Ki szeretne? nints olyan rihes Ló, a' ki egj görbe fát ne
400 talállyon, a' kihez dörgölödjék, sem olyan roszt kuvasz,
a' ki holta napjáig! egj nyulat ne fogjon, tudod é? hogj
nem tsak az óz, és a' kuvasz fogja a' nyulat, hanem az
örög elfogja olykor Sok aranybul tsinált nyeret tesznek
fel a' cigány Lóra.
- 405 ROTTENHOFF: Megélek én már uram mással hiszem hála Istennek-
él ugyan még az én szegény Feleségem.

- GAUDE: Immár ha él is, kurva az Annya annak az Egérnek, a' kinek tsak egj Lyuka vagjon.
- ROTTENHOFF: De uram nem kell bizony már énnékem a' féle állapot inkább akarnám, ha valami jó conditiót szerezne kglđ. 410
- GAUDE: Ahol most hadta el a' Barátokat a' kocsissa.
- DASKÉRFDI: Ne törödgyl társ ne azon semmit is, el vizlek én árvában s-Liptóban téged, ott jó állapotod lészen, Polycarpus urnal.
- GAUDE: Kinél? 415
- DASKÉRFDI: Polycarpus uramnál ha ismeri kglđ?
- GAUDE: Ismérem de az is igen dévaj Ember.
- DASKÉRFDI: Miért uram? nagj betsületben vagyon azon a' földön.
- GAUDE: S-hát nagj betsületben vajjon? a' hol ló nintsen, számárnak is keleti van ott, ha te spaniol király volnál, talám ugyan arany báránt adnál néki, a' menyire emlek... 420
- DASKÉRFDI: Csak ell hidgye kglđ szerdékkal biró jó vadász ember.
- GAUDE: Az az hogy haud habet parum non habet.
- DASKÉRFDI: De bizony nagj uraknál is igen kedves.
- GAUDE: Hó hó minden urnak vann most egy markas mája, hallot-tad é hogy keserves Annyának szaros a' gyermeke, nem mind arany az, a' mi fénlík, osztán mitsoda urak vannak azon a' földön, van é olyan mint az Dörföle öreg, ur, az az hogj gg Dnor Praefectus. 425
- DASKÉRFDI: A hol Késmárkon, Korponán. 430
- GAUDE: Aval is bizony tsak több az Ember avagj ur, mert azok is tsak: *Quarumdam Partium inter focos Masculus Reus*. más az hogj szálfá nem erdő, Talyiga nem szekér, una hirundo non facit ver. Azt tartom, — tsak én is egj gyékényen árulhatok velek, osztán bizony igen szatyor ur az, a' kinek fazékában főznek, s-a' kondér másnál lesz, sokszor nyul az ur az erszényben, de csak ürös kezét vonnya ki. Arrul szokták mondani: Bolond Gazdának hideg a' kemenczéje, meg köti az erszény száját, megint meg öldgya, a' mi benne van mind el olvad, olyan nagy az erszénye, de semmi sints benne. 435
- DASKÉRFDI: Menne tsak kglđ hozzájok, meg látna kglđ mint tartaná kigjelmedet. 440
- GAUDE: El hiszem, hogy ott is a' kinek pénze van tsak az sipol, de el hid soha nem megyek vásárlani ketskétül gyapját, mert tudom én azt, hogy a' kinek genzenguz az ura, kotyonfity a' szolgálja. Ugy, látom én azt, hogy te ennek 445

450 a' szegény embernek is karó hegyen Tar varjut mutacz,
meny el csak te bolond, meny el, de harmadnap mulva
viszsza várlak! Szintén ugy jársz, mint az Aesopus ebe,
az árnyékhoz kapdos, hiszem jó urad van most néked,
tsak annak felelhes bár meg. Itt van ám az: mint a' kinek
egj'agara van ött, hat nyulatt üzett, Ezt el nem éri, amazt
455 el nem fogja, s-egj forintra gondot visel, s-tizét nem tudgja,
hová tészén, jó uradot el hagjod, ott bolondra találsz,
buza kenyérrül, zab kenyérre mégj. A te dólgod olyan,
mint a' ki el adgya a' szállót, s-pröst veszen az árán:
stulti pro certis quae sunt incerta sequestrant. Had el
tsak az vallotat az vallatlanért, bizony szintén ugy lesz
460 dólgod, mind a' ki jól lakik, azután faidállya az hasát,
vagj mint a' ki meg fingja magát, s-csomót kött rajta.

ROTTENHOFF: Elmegjek uram, mert igen halnak ezen a' földön.

GAUDE: Tul löttek, s-innét találták, hát ezért bizony soha ágyban
465 ne feküdgyl, hogy az Apád ágyba holt meg. Immár
mit félsz te a' haláltul, ha a' nélkül is csak annak való
vagj. Immár miért nem tiltod el azt is hogy madár se
repüllyen a' fejed felett, szintén ugj tselekeszel, mint a'
Fáczány mikor a' fejét ell rejti, a' feneki mind kin áll.
470 Mert a' minémü jó bélett köntösed van az mostani fer-
geteges üdőhez meg nyallyák bizony addig a' bialok a'
hátadott még oda mégy, az utban is megh halhatz s-oda
sem mehetz, ugj jársz mint a' Róka, mikor meg öleti
magát bokorban a' bőriért.

ROTTENHOFF: Igen dicséri az az ember azt a' földet, hogy óltso föld

475 GAUDE: De szegény nem mind bors az, a' kit a' kalmár kutyája
fingik, más az hogj óltso husnak hig a leve, a' ki keveset
főz, hamar fel tálallya.

DASKÉRDI: Jöj el csak most Polycarpus uram azon a' földön lakik,
igen szép ajándékot ígért ha el jösz velem.

480 GAUDE: Mikor ment az az eb oda, hiszem minap itt tekergett az,
ur körül, igen mentiris ajándék lesz bizony az, akit az ád
néked.

ROTTENHOFF: Egy átalyában uram tsak el megyek, bár tsak a'
Dunán tudnék valahogj által menni.

485 GAUDE: Ülly a' kalapodban, ha Isten embere vagy, nem halsz
belé, mint a' Sátan Annya páczur a' repczében által mehetz.

Negyedik Beszéd.

ACHASTES: Nó mit álmodott az éjjel kglđ Gaude uram?

490 GAUDE: Nem sokat Ngos uram, mert igen rosز ágyám volt az éjel,
mindenkor hallottam hogy Aulica Virtus splendida miseria,

nappal fő ember, étzaka kuvasz, az az hogy nappal jól tartanak, éjel akár hol heverek.

MACZKÓ: Miért nem jött kglđ az én szállásomra?

GAUDE: Csak bizony nem lehet egj seggel két nyerget ülni. *Deficit ambobus, qui vult servire duobus.* hogy én feküdgyem is 495
tikteket is kereselek nem lehet kettő, napestigh el fáradok a' sok alásban. Fárat lónak a' farka is nehéz, osztán hivatlan vendégnek ajtó meget helyye, mert a' mentét nyusztal, is, az orczáját emberséggel is béllik; Más az, hogj hozzá szoktam már én negyven esztendőül fogvást 500
az udvari pompás nyomorusághoz. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*

MACZKÓ: Hiszem eleget hittam én kegyelmedet.

GAUDE: Minden gyermek szavára bogár után nem indulok. Más az hogy mondasz te, egj sints igaz benne, mint egj gjenge 505
purgatio olly könnyen tölled el megyen a' hazugság, igen megh kell dézmalni a' szavadat, maid ott udvaroltatnad magadot velem.

MACZKÓ: Miért édes Gaude uram? Legalább az én szómra bizony mindenkor el jöhet kglđ. 510

GAUDE: Azért, hogj gyermek urat, fejér lovat nehéz embernek szolgálni, mert edjikét észszel, másikat szapannal nem győződ. Osztán azt hallottam volt én, gyermek kezében került madár, német torkában került bor, vén ember kezére került Leány jaj annak. 515

ACHASTES: Kglđ szintén ollyan, mint a' tehén hus ha ösztövére nem ehetem, ha kövér meg tömörlöm belé.

GAUDE: Hitemre ha tsak nem Amicus, nem benevolus, nem vicinus nem uram senki is az egy Romai Monárchán kívül, akár soha kertében se mennyek Ngdnak imádkozni. 520

MACZKÓ: Ne becstelenitse kglđ illy szókkal az Urat, most még a' gyermekek is meg tronfolyák kgdet.

GAUDE: Hó hó le dől a' nagy fa, el törnek az Ágai.

ACHASTES: Ugj hallom én több fü rendek is voltanak ott, miért nem lehet kglđ is? 525

GAUDE: Kitsodák azok a' fü Rendek?

ACHASTES: Ihól Polycarpus uram, Monadi.

GAUDE: Csak hogy bizony igen fertály hiján fő emberek azok, hát ugyan derék embereknek tartya Ngd azokat?

POLYCARPUS: Bizony kglđ jó akarojanak tartjuk mi magunkat, én még az magam ágyát is oda engettem volna kglđnek. 530

- 535 GAUDE: S-hát még a' magadét? mikor jöttél ide, hiszem azt monda az az Dévaj Daskérdi, hogj Liptóban lakol most, még is itt vagj, most látom én, nem égeti meg senkinek a' hazugság a' száját, s-hát ugjan ide engedted volna a' magad agyát is?
- POLYCARPUS: Oda.
- 540 GAUDE: Igen tollas párnás ágj az, tsak az kár, hogj szép himes varrot vánkosok vont arany paplanok vannak rajta pokroczbul, de ne enged bár nékem, mert magad is mindenkor vakaródzol, én bizony el hittem sok jó álmokat mulatz el. Sokszor te is többet aludnál, s-nem vakaródzanal ha annyit nem háborgatnának a' kecskés Hajduk.
- MUSZURD: Hiszem több ágy is vólt ott, oda engettük volna egyikét kglnek.
- 545 GAUDE: Mitsoda sok ágy tudnám én ha az Ur ágján kívül volnának más ágyak.
- MANÓDI: Azok közzül jó lett vólna egyik klgdnek.
- GAUDE: S-hát ti engedtétek vólna azt?
- POLYCARPUS: Mi.
- 550 GAUDE: Nem ismérem vala még azt a' kglđ Plenipotentiáját.
- MUSZURD: Ismérheti kglđ, hogj mostan mi lakunk ebben a' szobában.
- 555 GAUDE: S-hát ti? a' veréb is reá szál a' házra de nem az övé az.övé a ház, s-hát ugyan ti laktok? itt van ám az, hogj ez nem enyim, s-amaz másé, szintén ugj tész, mint a' czigány Aszszony, másnak jó szerentsit mond, maga pokróczban jár, nem láttam még én egj klastromban is két Gvárdiánt, egj hüvelyben sem tér két hegyester, az ég sem visel két napot, Hallya meg tsak az ur, én el hiszem mást mondotok, nem jó az egernek a' macskával játszani, mert mint a 560 medve még kitsiny mint mulathatni véle, de ha meg nő, megh öli az embert.
- POLYCARPUS: Ne beszéllyen kglđ ollyat, mert meg haragszom, sok ez egy eretnek embertül.
- 565 GAUDE: S-hát meg haragszol? Eb ura a' fakó, te tul, s-én innen, osztán mit fél király udvarbirójátul, kglđ sem ur, sem kapitány.
- POLYCARPUS: Elég az hogj most én reám bizták az egész helyt.
- GAUDE: De ugyan nem tied azért a' vár, most lettél barátta, már kápát szabsz, tudod é? hogj szita, s-rosta szegen fűg.
- 570 MACZKÓ: Megh érdemli ez az emberséges ember azt a' tisztet, mert minap is tugdja kglđ minémü nagj hívséget mutatott az Urhoz.

- GAUDE: Hó hó, sok rossz ember szép szép buzát árul, a' vak is talál egyszor egy patkót. *Invenit interdum caeca gallina granum.*
- MANÓDI: De ugyan ugj hallottam én minap is magátul az urtul, 575
 hogj ugjan tsak eó kegyelmére bizatik ez után az a' vár.
- GAUDE: Hát még tsak azután bizatik? hol barát, hol számár, vál-
 tozhatnak még addig az Apáturság, s-hát még tiszt sem
 az övé? — Lásd még meg nem fogta, már mellyeszi 580
 mintha övé volna mind a' Diofáig. De Isten ugy segéllyen,
 engemet meg nem nyergél ám, ha tsak tul is olyan mint
 innen, mert nem Palatinusom, sem ország birám, tudgya
 ördögh honnét hozta a' varju az orrában, már itt akar
 proscibálni, de le rázám rulám le, el hidgye azt, nem jó
 sokat horkantani, mert a' hazugság rossz ember szokása, 585
 a' szokás penig természetté válik az emberben, nem hijá-
 ban mongják azt. Ad Tótnak Leanyodat, mingyárt határt
 mutat.
- MACZKÓ: De ne haragudgyék kglđ édes Gaude ur, mert most halálos
 az üdő. 590
- GAUDE: Immár a' kinek hól fáj, ott tapogattya, fama, fides, oculus
 non patiuntur jocum. Szintén szerentsétlen ember vagjok
 én, mert aminap is ugy járék evvel a' Disznó Polycar-
 pussal, de akkor ott hadtam, ugj járék, mint aki pokolbul
 megh szabadul, purgatoriumban esik. 595
- MUSZURD: Jöjön kglđ asztalhoz az ur szépen kéreti kegyelmedet.
- GAUDE: Az urak kérése, parantsolat.
- MACZKÓ: De meg engedgyen Polycarpus uramnak.
- GAUDE: Én?
- MACZKÓ: Kegyelmed. 600
- GAUDE: Bár a' számba ibrikállyon kglđ, ha meg engedek talám
 azt tudgya, hogy a' maga rendén való emberre akatt, nem
 az én rendemhez való ő.
- MANÓDI: Mi hiszem ember halált is el szoktunk végezni. kglđ sem
 olyan mérges, amint mutattya magát, hanem megh 605
 kegyelmez néki.
- GAUDE: Imár kegyelmes tolvajnak hegyes nyárs a' fenekiben.
- ACHASTES: El hozták é az étket?
- MUSZURD: El, Nghos Uram.
- GAUDE: Mind illyen szük üdőben sem bolondultam meg annyira. 610
- ACHASTA: Kést, vidlát eó kegyelmének.
- GAUDE: De Nghos Aszszonyom kés hegyin vidla nélkül is miegh
 ehetem a' mennyi jövedelemem nagyon.

- ACHASTA: Hová lón el Polycarpus uram?
- 615 MUSZURD: Most mosdik meg eő kglme, de nints helye az Asztalnál.
- GAUDE: Jó Jó csak mosdgyék eő kglme, nem árt a' tisztaság, ugj jár az a' ki hazugságot vett, hamisságon arat. Dévaj kutya addigh készül, Ngdtul Liptóban, hogy maga is a' két szék között lócza alá esik.
- 620 MUSZURD: El végezte é már kgl d a' vetést?
- GAUDE: De hogy végeztem, nem is vetetek, még azt is ki-szedet-ném szálonként, akit vetettem.
- MANÓDI: El végezte már az Ur?
- GAUDE: Hó hó nem kérdem én azt, tud é a' varju krakogni.
- 625 MUSZURD: Miért?
- GAUDE: S-azért, hogy Mátyás király, Mátyás kováts igen külömbeznek egy mástól, nem teszem én oda a lábamat, ahól a' király a' lovát patkóltattya.
- MANÓDI: De ha nem vetett kgl d immár el jöhet velünk Horváth Országban.
- 630 GAUDE: Jó volna ugyan az Urakkal fel s-alá való járás, mert a' sült galamb senkinek a' szájában nem röpül, vesztég heverő kvasznak is sima a' szőri, de hogj mennyek én arra a' földre, ahól még azt is fizetésért engedik meg az
- 635 Urak magok Jobbágyinak, hogy szállonként szedgyék ki magoknak a' konkolyt kenyérnek a' buzából, más az hogy örög legény vagyok már én olyan nagy uthoz, nehéz az Aglóbul borostát, a' botbul beretvát csinálni. Osztán tsak nem tertzik nékem a veres nadrágu buza, nints jobb embernek, mint maga hazajában maradni. *Chara tellus Patriae*. Már eleget szenvedtem nagj hosszu utakon az urral: *Per ignem et aquam*. Ha ott vólnék is haza kellenék jönnem, mert a' Madár is haza siet a' maga fészkére.
- 640 MANÓDI: Lám az Brániszkót megh járhatta kgl d az előtt egjnehány esztendővel.
- 645 GAUDE: Akkor vólt az, de már régi irás ell kopot, elég nékem most az hogj itt jól vann dólgom, *Ubi bene, ibi Patria*. Ahól bizik, ott hizik.
- MANÓDI: De kérem kgl d jöjön el kgl d, talám ugjan soha nem lát többé kgl d engemet.
- 650 GAUDE: Immár ha nem látlak is, bizony tsak a' süvegemet sem forditom meg éretted, osztán azt kérdem én tőled, ha elmennék mit tsinálnék én a' télen, hanem ha mint a' sneff, ki az orrát a' segében dugja, s-amit az egész nyáron evett, azt eszi, azzal él, Tudod é? hogy a nyáron is a'
- 655

sok rossz erős üdő miatt semmi dolgot nem tétethettem, a' ki pedig nyáron nem gyűjt, télen bánkodik utánna.

MANÓDI: De ne vesse meg kgl d az Ur kérését, lám én el megjek.

GAUDE: Imár csak meny el, ha ugyan Velenczét, Asiát, Affrikát, mind öszve járod, sem törődöm rajta, mert a' kinek szekere farkán ülsz, annak nótáját halgatod, az én dolgom nem olyan mint a' tied, mert tenéked, csak jól lakhassal másra nints semmire gondod, nékem pedig, hogy idehaza is gondom légjen, oda is meg felellyek, nem lehet. Hallottad é, hogy: *pluribus intentus minor est ad singula sensus*. Itt ha kevesebb van is, *sat parum, sed meum*. hat azért a' Hajdina gomboczaért, köles pogátsáért mennék én oda? Kurva az Anyám, ha mindgjárt a' fenekemben volna is ha ki nem foznám.

MANÓDI: Ugy de csak ell kell kld jönni, mert én ugy akarom.

GAUDE: S-hát ugj akarod? hagymázban vagj te, még magad sem tudod mint mehetz, Egér nem fér lyukában, tökött kött a' farkára, nem ál eben a' ló halál, mert mind a' kövére döglének, de ha el megyek bár az egész utban az urnak legényej, kocsissaj, s-csatlóssi mind a' számban járjanak aprikálni.

Ötödik Beszéd.

GAUDE: Jó napot.

HANTSOK: Hozta Isten kigyelmedet.

GAUDE: Jaj most is fekszel? talám ugyan nyuszt házban lakol, mint egj Török Császár.

HANTSOK: Hát mit mivellyek ebben a rut üdőben minden kedvem oda van a' tegnapi sok bor italtul.

GAUDE: Lám nints az én kocsisomnak, akár most is meg förödgyék benne, szintén olyan kgl d mint a' gyöngy, egyszer minden kedvét kiaddgya, azután csak bánkodik, vagy mint a' Marcalff Annya, egyszer házasíták meg örökké sir utánna.

HANTSOK: Bártsakegj vigasztaló Társat hozott volna kgl d ide valahonnét az Ágyban nekem.

GAUDE: Aha Disznó van pájtád, csak tsépelhess benne.

HANTSOK: Nints az most itthon.

GAUDE: A szirő soha el nem fogy, de a' csép el vásik el jön az üdő hogy még a Róka eleget fosik a' lyuka előtt, van egj bárányod, bár ne kivánd senki ketskéjét.

HANTSOK: Bezzeg jól vala a minap dolgom éjel.

- GAUDE: S-hát jól, de nem mindenkor Pap sajtya.
- HANTSOK: Nem hallot é kglđ uj hirt?
- GAUDE: Mit?
- HANTSOK: Meg fattyazot a' Pannay Kata.
- 700 GAUDE: Ollyan ám az öreg leány, mint a' gesztenye, ha meg nem metzik, ki pattanik, vagj mint a' hitvány ló ha parejra tsapják, meg frissül, a' leány is ha legény mellé fekszik meg vidul.
- 705 HANTSOK: De még igen titokban vagyon, csak három vagy négy ember tudgya az Attyafiak közzül.
- GAUDE: De nem titok az, akit két, három ember tud, meg mondotam én azt még az előtt egjnéhány esztendővel, mikor ficzkándozott a férfiu gyermekekkel, hogy megh latzik idejn, amely tejbül turo léssen, mert az öreg leány osztán vagy férjnek, vagj földnek. Ihon a' szüz Párta, szalma koszoruvá vált, unius corruptio, est generatio alterius. Nem hiában monda ami nap egj ember, hogy in foeno viridi juvenem cum virgine vidi, Luctantem, nuper illa sub, ille super, az ám az, hogy mindenkor kedveztenek néki, s-kényessen tartották, mind abbul vann ám az: hogy; *Conveniunt toties Catharina, Regina Sabina. Discursus faciunt et ab hoc, et ab hac, et ab illa.* Nézd már lágy Pásztor előtt gyapját szarik a' Farkas, én el megyek szolgálók kld. elég már harmad naptul fogvást a' jó lakás, tovább nem untatom magamot, mert, *Post tres saepe dies vilescit piscis et hospes.*
- 710 HANTSOK: Ne siessen kglđ, legyen nálam kglđ ebéden maid bizonyosabbat hallunk, ide várom Polycarpus uramat is, Te Szabó fuss el hamar, lásd meg otthon van é Polycarpus uram, köszöntsed nevemmel hid ide, mondgyad hogy itt van Gaude uram is.
- 715 GAUDE: Csudálatos dolog, hogy eddigh észre nem vehették annak a' nagj leánynak dolgát, egyébb iránt sok irigyét tudom annak a' háznak, talám tsak ugj vann dólga mint a' mely ebet agyon akarják verni, s-dühös nevet holtig kótik.
- 720 HANTSOK: Mert igen okossan ell tiltották de a' szomszédok mégis alkalmasint vették észre, s-fődeleszték.
- GAUDE: S-hát bizony tsak olly titok vólt az, mint a' kinek szép az Hordója, бүdös a' bora, vagj mint a' ki a' mezőben tojik, a' faluban kólti ki.
- 725 HANTSOK: Én nem hihetem, mert igen szegény gyerkőcze legény az, a' kivel szollyák azt a' betsületes már megh ért értelmü Leány-Aszszont.

- GAUDE: Hó hó nagj az ökör, de egy kiss gyermek megh fogja a' szarvát, s-oda vezeti, az hová akarja, a' kis szikra is sokszor nagy tüzet támaszt. *A cane non magno saepe tenetur aper.* Tudod é azt hogy ha az orrod viszkett, akár mellyik ujjoddal vájd meg, mint egj az. A szivednek se higy mindenkor szintén ugy vagyon a' leány jó ember nélkül tsak imide amoda ingadoz, mint a' szálló veszszo karó nélkül. *Vox Populi vox Dei.* Valamely házát osztán sokáigh vér az essó jaj annak, mert gyakran esett essó házat nyomorit ell, Az annya is olyan vólt annak, nem ésik az alma meszsze a' fájátul, *Svaviter et sequitur filia matris iter.* Rosz társaságban neveltek, a' ki ördögül él, ördögül veszi hasznát. 740
- HANTSOK: Lehetetlen ell hinni, mert a' minemü kemény ember az Attya, és Anya is, mint vigyáztak eő reá, mint történéhetett volna az. 745
- GAUDE: Megh engedem akkor mikor, az Apia és Anya szemei előtt vólt, mert mikor a macska elő jön, mindgyárt el futnak az egerek. A retfes fát is mihent a' vízben vetik, megh szünnék a' békák a' karatyolástul. De nem tudod é hogy; *Amor improbus omnia vincit, volenti nihil est difficile.* Oly vigyázás nem lehet soha is ahol a' két egyenlő akarát meg vann, adgjon I[ste]n jó étzakát a' vigyázásnak, hitemre, fell ütik a' miatt az Aszszonnak a' far ékét, s-nyelben ütik eő kegyelmét, mert: *Proxima lanquenti manus est, et ocellus Amoris.* 755
- SZABÓ: Én oda valék uram, s-ezentül itt lészen Polycarpus uram.
- GAUDE: Szólottál é magával, vagj láttad é? 760
- SZABÓ: Nem szólottam, se nem láttam magát hanem egj örög szakállos szolgáljával beszéltem. 765
- GAUDE: Asinus ad Lyram, számárat küldöttek Kundiában, tudod é hogy nem szakál hajtya a' rendet, *non barba secat foenum.* De ugyan mitt mondott hát? 770
- SZABÓ: Nem szállót bizony a' semmit is.
- GAUDE: Tacet ergo nihil dicit.
- SZABÓ: De bizony majd meg láttya kglđ ezentul itt lészen, még azt üzente, hogj mihellyest el jön mindgjárt egj pohár bort iszik kegyelmedért. 775
- GAUDE: El jöhet, de a' tököt csak a' fenekére kösse, s-igyék belőle.
- SZABÓ: Jó az ital, de innunk is kellene a' mellet.
- GAUDE: Ihon majd agyon ütöm a' fenekemet, lakjál jól véle, iszod Szabó nem jó néked sokat horkantanod, tudod a' Diákok mit mondanak. *mordacem esse oportet memorem.* ugj látom, hogj valóban tolod a Branyiczka rudgyát ki sebes ütközet- 780

ben félig bément a' kősziklában, a' vág-beszterzej hálót bezeg vonod, csak meny el te a' kopertsányi majorban lévő paitában őtt száz cséplő közzé csépelni.

785 SZABÓ: Nem megjek, mert már ugjan akarik kgdel lakozni, most is valóban ehetném.

GAUDE: Rosz lőttél volna te Barátnak, te sem böjtelnél hát ugy, mint Pálffy uram Posonyi Házában egj kép, kinek két ság buza vann irva melette, még is répát vág, hatt hordó bora feje felett, s-még is vizett szörpöget.

790 SZABÓ: Nem böjtelek bizony én, a' mikor van mitt ennem, innom, jobb köszönnye kgld reám azt a' pohár bort.

GAUDE: Aha feneketlen köből ihol nyallad az üveget, s-lakjál jól véle, osztán gondold a' bort, igyál vizet, ha vendégeskedni akarsz, magad hazánál parantsoly.

795 SZABÓ: Ottis szivesen látnám kgldet, de most egy kevéssé szükölt állapotban vagyok.

GAUDE: En bizony el hittem nints több fogyatkozásod, hanem hogy nints mit, nints mivel, nints kivel.

800 SZABÓ: Hadgyunk békét most annak, hanem beszélgessünk az ország dolgáru.

GAUDE: Szabó bün tenéked abban szóllani, mert te bolond vagy, s-eszed nints, a' te dolgoz tsak bor, gyüszü, spongia, téglázó vas, olló, más, az, hogy tudod é? mi vagyon a' Gráci kapura irva: Bolondnak buj járása, ha borbul állana Budának, Esztergomnak, Kanisának, Váradnak, Érsek Uj Várnak bástyája, ugy tudom reád bizhatnák egyikét, bizony tsak a' másikat is reád bizhatnák.

Hatodik Beszéd.

810 POLYCARPUS: Hól jára kegjelmed Gaude Uram?

GAUDE: Ott valék annál a' csupa száz Agájnal.

POLYCARPUS: Kinél?

GAUDE: Annál a' Babindalli Hantsuk hakesli fél gázó vagj ki ördög, a' ki kgdet is oda várta magához ebédre, mind tartóztatott, hogy majd el érkezel, azomban valóban tsak hazudot egy Dévaj szabó meletted, mint a' kgld Salamon essze, az ám az, hogy most itt kávolygok, nohát én a' kigyelmed formód-
lia légyek ugy é?

820 POLYCARPUS: Én miattam nem kávolyg kgld, hiszen nem hivattam én kgldet.

GAUDE: Ugy de reá felettél magad is, hogj el jösz, de ugyan tsak nem jövé, szintén tsak olyan vagy te, mint a' bosznej kasza,

- mind két felé egy aránt vág, bezzeg jó vólnál kantáros Paripának.
- POLYCARPUS: Igaz hogy ajánlást tettem vólt, de kevés imadságom vólt azt kellett el végezmem. 825
- GAUDE: Jól jár a' szád, ha szived ugy járna, valóban haragszik most a' szived a' szádra, mitsoda nagy zörgés csattogás vólt házadnál, mint egy Jerusalem veszedelme.
- POLYCARPUS: Azután vendégeim is érkeztek, miért nem jött kglđ is közinkbe. 830
- GAUDE: Azért, hogy kgdet is oda vártuk, más az hogy jobb helyen vóltam, s-aki szijra talál, el veti a' madzagot. Mi hireket hallot kegjelmed?
- POLYCARPUS: Nem egyebeket, hanem Babindelli uram beszélle, hogy most egy derék német Kiss Aszszont akarták néki adni, de ő azért, hogy idegen nemzet nem akarta el venni. 835
- GAUDE: Güz vólt, nem kolbász, inkább hiszem hogj ő vette vólna, de amazt nem adták, a' kutya hugyozni sem tud, még is nőzik, valamint az eb az ugatás után, avagj hogy a' visla a' nyomon, szintén ugj megyen az ollyan büz után. 840
- POLYCARPUS: Aztmondgya inkább engedi mas egj jó akarójának.
- GAUDE: Eb hidgye; mert proximus ipse sibi, *qui sibi malus, cui bonus; qui sibi rest, cui gyors?*
- MOLNÁR: Hát azt hallotta é kglđ uram most Sopronban beszélgették, hogy egy kóldus bétsben meghólt, többet hagyott száz ezer forintnál a' városnak. 845
- GAUDE: Kurva Anyadot hagyott, hordasz te is uj hireket, meny a' malomban követ vágni, még bizony ugy meg kenetlek, sem Sopronynak, sem Bétsnek nem lesz hirével, bizony jobb vólna, ha az uj hirek helyett, egy darab Harcsa farkat hoztál volna magaddal. 850
- MOLNÁR: Vólt az is uram, de ebéd felett el költettem.
- GAUDE: Szintén azt bánom én, hogy te a' vízben, én a' viz szélén, szintén ugy nékem veled dolgom, mint a' mely kóldus meg fázván, bémegyen az házban, sem tüzet, sem kemenczét nem talál, Te hozzád biztam hal dólgabul, azonban te fell csaptad, s-én ürössen vagjok. 855
- MOLNÁR: Oda adtam volna kegjelmednek ha valami tiz köböl buzát adott volna kegyelmed az mérésbüil érette. 860
- GAUDE: Hitetlen eb okos vólnál te magadnak, nem volna abban semmi fogadgj lsten, ugj járnék én te veled, mint a' ki köpönyeget ád valakinek az nyakába a' jegét bé vonnya, vagj kinek két üvege van teli borral, az egyikét meg iszsza, a' másikat el töri. 865

- MOLNÁR: Immár ha ingyen akar halat enni, mennyen maga az vízben halászson.
- 870 GAUDE: Ugy de bolond kuttya nem tudod é? hogy mind a' viznek, mind a' földnek, mind magadnak én vagyok az ura, s-az hal is az enyim; még is én halászszak, vagj tölled olly képtelen zsidó arra vásárollyunk, nem lehetett kettő, hogy a' szakáts megis főzze az étkt, s-meg is egye.
- MOLNÁR: Ha olyan igen irigyli kglđ hal ételemet, légyen kglđ molnárra, s-had legyenek én urrá, ha soha halat sem eszem is.
- 875 GAUDE: Bezeg kurva az Anyám ha az leszek, mert mindenkor jobb a' ki hegedültet, mint a' ki maga hegedül, molnár ha tsak így beszélsz, tudod é? merre vann Sárvár.
- MOLNÁR: Nints semmi járóm oda, kglđtül tanultam hogy mindenkor jobb a' ki meszérül nézi a' várát, mint a' ki a' várból nézi a' mezőt, de uram tsak ne haragudgyék kegyelmed, van még egj tsukám reitekben, tsak fél akó lössi borért is oda adom knek, mert a' feleségem roszzul van, mint tsak bort kíván.
- 880 GAUDE: Ha borral járja Taligája Mátyás Földének a' malmoknak tudom hogy el tolnád, mert mint a' czigány orvosságul bort kér gyermekének, s-maga meg iszsza, mondván: meg talállya nálam, szintén úgy vann a' te dolgod, nem kérdem én azt, mit kíván a' te feleséged.
- MOLNÁR: Ollyan nintsen szintén uram!
- 890 GAUDE: Bizony hát igen közöl lehet annak a' farka a' fejéhez, úgy bánnál te én velem, mint a' ki a' nadrágja ületét el metzi s-süveget var belőle. Osztán molnár, sok mentiris, vóltanak te néked elejtül fogvást, sokszor kötöd te simára a' kereket.
- 895 MOLNÁR: Lám uram a minapában is mint buzát mint bort adott kegyelmed nékem a' halért.
- GAUDE: Hó hó Barátom elég egy sutésben egy lepény, más az kár te néked a' lossi bor.
- MOLNÁR: Nékem is jó a' jó.
- 900 GAUDE: Immár kapály kutya néked is lesz.
- MOLNÁR: Nem tudgya kglđ uram az az Ur, a' ki ma erre ment ki vala?
- GAUDE: Liszthius vala az a' kivel te mosd álmodozol.
- MOLNÁR: Valóban jó Trombitássi vóltanak néki,
- 905 GAUDE: Jó de az kár hogy mind ki fujták; nem bé.
- MOLNÁR: Miképpen fujják uram ki a' trombitát.

- GAUDE: Az hogy mindenét el tékozlotta.
- MOLNÁR: Nem egyebet amint hallom, hanem valami nevetlen lovát, oh uram még elég ideje lesz, a Jószság vissza keregetire. 910
- GAUDE: Hó hó molnár, a' ki husz esztendő korában nem kedves, harmintzban nem vitéz, negyvenben nem okos, adgyon I[ste]n jó étzakát néki. Nem hallottál é? valami uj hireket a' szolgáltul.
- MOLNÁR: Nem mást, hanem bizonyosan beszélük, hogy Borsequius Lengyel Országban egy nagy Gróff özvegy Aszszont vett el. 915
- GAUDE: Nem hiában mondgyák: hogy nintsen oly jó ló, a' ki végtire cigány kézre nem kerül, ott van ám az, hogy a' kuvasz Agárral bagzik, szinte ugj van ez, mint mikor az agarok üzik a' nyulat, a' rosz kopó fogja el. De inkább hiszem semm, sints benne, hanem ő mint a' rosz kopó tsak a' nyomon futt, az Agár után. 920

Hetedik Beszéd.

- GAUDE: No te vak czifer ficzomodott szemü, fordított pofájui farcsikó jármos, beste hires kurva, lám ugyan fenekeden a szoknya mint egj vesling. 925
- BOLOND: Hiszen tudnád, ha magad lettél volna vó legény.
- GAUDE: Tudják a Barátok szamar!
- BARABBÁS: Mit csinálsz te itt ezzel a' jámbor gazda Aszszonyal? 930
- GAUDE: Huj ördög, huj kutya Disznó égben kiáltó bolond eb, jó forma Gazda Aszszony csak danol, amit kezébe adnak helyre tudgya tenni.
- BARABBÁS: De uram ell hadta már az régít.
- GAUDE: El, mint a' mely eb által uszsa a' Dunát, meg razkódik utánna, tsak kuvasz. 935
- BARABBÁS: Vaj mely sokszor meg vertem én ezt a' féléért.
- GAUDE: De szegény Barabbás, az ebnek ha meg ütik is az fejét, még is fell billenik a' farka. Isten ugy segéllyen ha annyi vajad volna a' mennyit iprikált, s-annyi tyukmonyad a' mennyit poszogot élteben, bezzeg meg vehetném rajta. Noszsza vonnyanak egj kotyogós tánczot a' kurvának. 940
- BARABBÁS: Jobban szeretnék most annál a' táncznál egj pohár bort.
- GAUDE: A hól eleget poszog tenéked a' Dóri, hallod é? mint csikorog a' feneke, mint a' kerék, mikor megh isza a' kocsis az háj árát, nó igyál ökör, te is fully megh véle, igyál te is Dóri, 945

- mit tátogsz mint a' Ponty, lám most is mint az holt rokának a' seggi olyan az hasad.
- 950 **BOLOND:** Megh iszom én majd azt a' bort, de kglđ mit gondolkodik azzal a' pohárral annyit a ki előtte vagyon, mert ha énné-
kem olyan bort adnának, soha nem tartanám előttem,
sőt nem is nézhetnék reá.
- 955 **GAUDE:** El hiszem hogy nem tarthatnád, nem is nézhetnéd reá,
inkább töltenéd a' Torok Varmegjében, nem lát[od] é
bolond eb minémü zavaros, szinte arrul gondolkozom, most
egj Jánosházy Hajdumban béka van, mint venném ki ezzel
a' borral.
- BOLOND:** Bizony én is örömöstebb innám az Ur itallyából.
- 960 **GAUDE:** Csunya Lélek kurva, eb szálló, sőt még tsak kökény sem
terem kertedben, megis borban válogatz, Te kurva, a számár
fingot is meg ihatod, Tokaj bor gyalánt csunya kuttya.
- BOLOND:** S-lám az ur inassa abbul iszik.
- GAUDE:** Csak hogy bizony igen bellyebb köntösemnél.
- POLYCARPUS:** En nem adnám a' poharát a' boráért.
- 965 **GAUDE:** Ki szereti Papját, ki palástyát ugy é?
SZABÓ: Tölesenek nekem egy pohár bort.
GAUDE: Ihol, áhól nem vetik is, terem.
POLYCARPUS: Köszönd es minden jók fejében.
- 970 **SZABÓ:** Szolgálók kglnek Gaude uram, az én kedves jó akaró uram-
ért, Borsequiusért, kit ugj hallom most jó szerentse talált,
most veszem eszemben hogy szegény Legénynek nagy
uraknál szolgálni mitt téssen, jobb volt annak is hogy
szalmás házból palotássá lett.
- 975 **GAUDE:** Most tudod é, hogy jobb mindenkor a' ki nagy vízben
halász, mint kicsinyben, mert a' nagyban foghatni nagyobb
halat.
- BARABBÁS:** Lám uram én mint nagyban, mint kicsinyben eleget halá-
szok, még sem akad olly szerentsém.
- 980 **GAUDE:** Lélek kura fia, szinte a' sok bolond halászatod árt te néked,
más az hired nélkül is eleget halászszaak a' te tódat.
- POLYCARPUS:** Ígyek kglđ édes Gaude uram.
- 985 **GAUDE:** S-hát szolgálók kld, az igaz egymást szerető Atyfiakért
ne légyen se tej, se vér, mert ha tej el oszol, ha vér el foly,
hanem ha szij vonódgyék, ha madzag szakadgyék, ha pedigh
egyik sem, légyen bosznaj kasza.
- POLYCARPUS:** Nó maid még iszom én azon jó fejében, egésséggel
Barabbás.

- GAUDE: Noszsa éhomra mint telik pokol, az egész Európában sem láték én olly embert, a' ki ugy szeretné a' bort, mint az a' Barabbás, mert az ha lehetne még az poharat is mind meg inna, de az a' Polycarpus még annál is jobban szereti, mert igaz ugy néki, a' mikor más iszik, én hiszem a' torkodért a' farkadért ugyan sok ütés, verés, döföles, taszigálás esett már éltedben rajtad, az az hogy a' te dolgozol. *aedificare domos, et pascere corpus.* minden ditsősséged tsak az neked: *propositum est mihi in Taberna mori*, bezeg a' te koporsód felett is praedicálhatták ám azt: *hogy, vixit ut canis, mortuus est ut sus*, üdvözült ut Farkas, Te rólad, s-Barabbásrul énekelhetnék: *et metam properatis ad unam.* 990
- POLYCARPUS: Mit gyaláz kgl'd Gaude uram, eb vegye fel kegyel-medtül, van még száz forintom törvényessen is reá keresem, s-el marasztom kgdet. 1000
- GAUDE: Bolond ember az a' ki száz forintért pöröl, mert annak keresetire még el költ százat, az hogy ökör alatt borjut keres. 1005
- BOLOND: Vólna tsak az én dolgom, fogadom én hogy meg tudnám én kgl'det pörrel is ijeszteni. 1005
- GAUDE: Te bolond, ugj tselekednél, mint a' kinek üvege vagjon, bora nints hozzá, vagj mint a' ki hüvelt vásárol, kési nints hozzá. Te is pörölni akarsz, eszed nints hozzá, tudod é? a' Disznó is sokszor dörgölődzik a' 'szentegyházhoz, de ugyan nem döiti el. 1010
- BARABBÁS: Ha kgl'd nem akar izetlenkedni, engedgje nékem, megh veszem én kgl'dtül a' pört, lesz nékem abban jó nyerességem, mindgjárt el foglalom az kastélyát. 1015
- GAUDE: Te oktalan kutya, szinte ugj tselekednél te mint a' kárme-lita barát, egy tyukmonyat veszen, hogy azt megh ülteti, ki tojtattya, és abbul egy sereg tyuk fiat szaporít, melynek az árával végtire egj klastromot épít, egjszer azonban el ejti a' tyuk monyat, eltörik, s-oda lesz minde reménsége, ó pénzedet is elvesztenéd, pörödet is meg nem nyernéd. 1020
- POLYCARPUS: De bizony sem magam nem pörök, sem oda nem engedem, mi haszna lenne koldussal pörölni, tsak táskát nyernék. 1025
- GAUDE: S Hát koldussal? mindenkor hagymázban vagj te ugy látom Disznó Polycarpus, mert te neked én Isten ugy segéllyen még a' szived alól is ki keresem holtodig, s-hóltomig mind pörök veled, ha meg halsz is Epitaphiumnak koporsódra szegesztetem a' Quaerelátust. 1025
- ACHASTA: Mi lelte kgl'det édes Gaude uram? 1030
- GAUDE: Ihól az a' Disznó Polycarpus pöröl velem, melegedni, s-innya akar, sem tüze, sem bora, nints néki, kárban esett, 1030

1035 azt akarja hogy én nyallyam ki. Hetven hét boldogságban
vann annak részei, a' ki ezzel nem társalkodik, már kétszer
tselekedte ezt velem, de megadtam az ravantsot, azután
tsak tipogot, mint az eb a' vásáron el hidgye hogy most is
reá talált.

ACHASTA.: De ne gondollyon kglđ semmit is azzal, hiszen isméri kglđ.

1040 GAUDE: Nem gondolok Ngos Aszszonyom, mert rossz ember ditséreti,
s-kurva gyalázattya mindegy, és noha nem az én rendem-
hez való ő tudom azt, hogy a' ki a' számárat megh rugja,
maga is hasonló számár, de a' bolha ha kitsiny is, és fülében
meget az embernek nagy alkalmatlanságot szerez, azért
1045 tsak paczkázni nem engedek rajtam, se lába alá nem fek-
szem, az ő dolga tsak zapetz. Valamint a' tsiga be bujik az
hajában, szintén úgy bujik ő is a' maga fenekében. Ngtok
intse meg azt a' Bolond ebet, mert igen semmi betsületet
nem ád az embernek, semmi félelme nintsen Nagyságtok-
tul; azért sem betsül senkit is, a' hol van a' félelem, ott a'
betsület; *Ibi est honor ; ubi timor.*

1050 BORSEQUIUS: Gyere Dóri, enyhítsük meg Gaude uramot.

GAUDE: A ti beszédetek tsak olyan én előttem, mint mikor öszve-
hiják az kopókat, s-sirnak-rinak ugatva vakognak.

BORSEQUIUS: Immár ha nem akarsz meg békélni, maradgy itt ma-
gadnak őrizd itt a' feleségemet.

1055 GAUDE: Bezzeg, az eb őrizze ám, mi nem Josue vagjok én, hogj a'
kurvákot őrizzem, magad őrizd, mint a' zsidó a' sákot,
s-üld által, s -nyargallyad; a' te homlokodra tsak azt a'
verset kell írni, a' kit a' Dórinek: Dat tibi Mészáros tüdőt,
máját, átque harapd szart.

1060 Nyolczadik Beszéd.

ACHASTES: Mit tart kglđ Gaude uram a világon leg nagyobb boldogság-
nak?

GAUDE: Beatus ille qui procul negotijs.

ACHASTES: De kitsoda az ezen a' világon?

1065 GAUDE: Jó akaróinknak mindenkor kedvében lenni, ellenséget nem
tartani, but nem szenvedni.

ACHASTES: Ugy de van é ez világon olyan bóldogh.

1070 GAUDE: A hól Barabbás, mert annak igen jó akarói vannak, ugj
mint a' restség, hazugság, s-azoknak mindenkor kedvében
vagjon, ellensége nints, mert soha öszve nem vész ezekkel.
but nem szenved, mert ez a kettő nem engedi.

ACHASTES: En pedigh azt tartanám leg nagyobb Boldogságnak, a' ki,
soha meg nem halna.

- GAUDE: Ollyan a' Barabbás, mert az soha meg nem hal hanem ha
 agyon verik, mint a' dühös ebet, tudgja é Ngd a' rosz pénz- 1075
 nek nehéz el vészni az háztul, mala herba non certo perit.
- ACHASTES: Bár tsak már meg ne vénezné az ember.
- GAUDE: Hó hó Ngos uram az üdöt, a' nyilat soha viszzá nem hoz-
 hatni, vagy huzhatni, az üdő folyton foly, bizony senkit 1080
 nem vár: *Tempora labuntur tacitisque senescimus annis.*
Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.
- ACHASTES: Nó nem gondolkodik arrul Polycarpus uram, mert most
 is ugy hallom kő Várat akar venni.
- GAUDE: El hiszi é Ngd? van még száz mélyföldnyire az a' pénz a'
 földben, a' kin azt akarja venni, el hiszem hogy ő bizony 1085
 akarna, de sok hija vagyon még a' pénznek.
- ACHASTES: Azt mondgya hogy nints több hija, hanem hogy tavaly
 télen lévén tölle nem juthat hozzá.
- GAUDE: Ugyan bizony soha nem juthat, lám hozzá juthat az Er-
 délyi Fejedelem, minap valék egy Gróf urnál, a' ki tsak 1090
 kenderből is meg árul tiz ezer forintot, Gabonából huszat,
 zabbul és árpából ugyan annyit, tsak ludgya is vagyon egy
 majorban tiz ezer, Az jószágából is okvetetlen bé megyen
 30 000. én el hiszem hogy tsak az is hamarébb juthatna a'
 pénzéhez, mint Polycarpus uram, mert tsak az ebei is 1095
 jobban laknak őnálánál, ha nyilazni megyen is hintóban
 hordoztattya őket, d Polycarpus kutya módon tsak mellette
 kullfog, sokféle szerentséket próbált már ő, de mindenüt
 belé szakadot az garatban, rosszul tanulta az Iskolában,
 hogy exitus acta probat, igen távul fekszik ő az Urasságtul, 1100
 hogy kő Várat vásárollyon, a' ki pedigh szerül fekszik,
 ágyat csinállyon elébb magának. Még a' szölleit sem metzette
 meg, sem meg nem kapáltatta soha többször egyszerűen
 minden esztendőben, tsak azért hogy egyszer terem, még- 1105
 is várat akar vásárolni, az ő urassága szintén olyan, mint
 az hal, víz nélkül, vagy a' Barát, klastrom nélkül.
- POLYCARPUS: De meg lesz már.
- GAUDE: Quod vis fac cito ugy é? mert a' ki kemenczében bujik,
 s-meg nem ég, várat vesz, nem parantsol benne, hanem a'
 várból parantsollyák néki, hogy ezt amaszt cselekedgy, 1110
 vagy mint a' mely iffiu öreg leányt veszen, nem ő, hanem a'
 leány hál el eő véle. Szintén ugj jár mint a' ki virággá akar t
 lenni, s-karóvá változott. *Flos fueram factus, florem fortuna*
fefellit, az után meg azt mondgya: *Florentem florem florida*
flora etc. 1115
- ACHASTES: Édes Gaude uram a' szerentse próbálva jó, nem adnak
 semmit könnyen.

- 1120 GAUDE: De Ngos uram, tudom én azt, hogy a' kalmár a' nyereségért még a tengereket is meg járja, *Per mare, per Terras currit mercator ad Indos*. Én sem kérdelem azt sokszor hány pénz ára a' kés, tsak ehessem véle, de nem ugj van az ő dólga, mert néki pénze sints, ideje sints hozzá, nem is léssen soha is, hogy azt véghez vihesse.
- 1125 POLYCARPUS: De bánom hogy azelőtt két esztendővel meg nem házasodtam, el nem vettem azt a' pénzes kiss Aszszont, mert könnyebben juthatnék hozzá, bártsak még megházasodhatnám.
- 1130 GAUDE: S-hát bánod? mint a' nyul mikor elfut, azt bánnya, hogy elvitte a' farkát, tudod é hogy nem Aegyptom földe ez, hogy kétszer légyen az aratás, egy pénzed van, s-kétszer akarod bé innya, hallottad é hogy vőlegény nőszig, a' bolha pedig ptrücsög.
- ACHASTES: Ugy hallom hogy már két Gróff Ur kapot abban a' Várban. Szinte most vannak alkuban.
- 1135 GAUDE: Elhittem Nghos Uram, hogy meg is nyerik, tsak hogy ugy vann most Polycarpussal a' mi dolgunk mint mikor két ember disznót öl s-pörzsöli, a' gyermekek melegesznek.
- 1140 POLYCARPUS: Most veszem eszemben hogy szenvedéssel járnak a' világ állapotját, senki urá könnyen nem lehet, akármely állapotban is szenvedni kell, ha dólgaiban elől akar menni.
- GAUDE: Most tudod é? hogy rósát tövis nélkül, mézet méh dongás nélkül nem szedhetni, a' ki halat akar fogni, ne félljen az vitztül, arrul mondgyák azt: *quisquis apes, undasque timet, spinasque roseti, non mel, non pisces, non feret ille rosas*.
- 1145 POLYCARPUS: Hát mit kell embernek tselekedni édes Gaude uram, adgyon kglđ valami jó tanácsot, örömost meg fogadom.
- GAUDE: Az hogy ne hirtelenkedgyél semmi dólgaiddban titkodat se jelentsed meg minden jó akaródnak, ha a' világon akarsz élni, betsületben lenni, türj, szenvedgy, náladnál aláb valónak is, tanuld meg azt: *Antidotum vitae patientia sola malorum ; Victurus, si bene vis vivere, disce pati, Perge pati patiens, patienti palma paratur*. ha mely dologhoz hozzá akarsz kezdeni, és szállani elsőben meg gondold, és meg tanuld, mitt kellyen tselekedned, és mit mondanod. *Scis valet in cunctis moderosa scientia punctis*. Jó akaródbul magadnak ellenséget ne csinály, mert soha nintsen roszszab ellenség, mint a' ki jó akaróbul lett. *Tranquillis rebus quae sunt adversa caveto. Fusus in adversis melius arare memento*. Az az hogy *summa summarum* az üdőt üdővel mértékeld
- 1160 meg, *tempore tempora temporea*.

- POLYCARPUS: Édes Gaude uram, lám mindeneknek szolgálók, tsak nem a' lába alá fekszem, még is szerentsétlen vagyok mindenhez, tsak a' rosz hirt hallom minden felül.
- GAUDE: Ugy van bizony a' rosz hirnek dólga, mert az szárnyon jár. *Fama malum quo nihil aliud velocium ullum. Nobilitate viget, viresque acquirit eundo.* Mindenüt szaporodik, a' világ dolgai ugj folynak, hogy egyik bu. a' másikat éri. *Nulla calamitas sola.* az jó hir pedig minden bokorban megakad. 1165
- POLYCARPUS: Hiszen láttya klgd, az udvarban is mit nem tselekszem, én fáradok, s-mégis mind mások szedik el a' pálmát előlem. 1170
- GAUDE: Ugy jár az, mert nem mindenkor a' szedőnek adatik a' pálma, az nap is sokszor felhőben bujik, a' méhek is eleget fáradoznak nyárban, az méz gyűjtésben, de más szedi el az lépét, *Sic vos non vobis mellificatis apes.* 1 175
- POLYCARPUS: Lám Borsequius félannyit sem tselekeszik mint én, még is jobban szológál néki a' szerentse.
- GAUDE: Hó hó legény ne tégy fel te Borsequiussal, mert egyedül szopta az, az ördög Anyát, a' ki Borsequiust meg tsallya.
- Gaude Testamentuma. 1180
- Mindenek Urának,
a' Szent Haromságnak
én lelkemet ajánlom
hogy el válok tőlled
s-nem lehetek veled 1185
édes Hazám sajnálom,
érted csöp véremig,
s-koporsóm zártáigh,
érted léssen halálom.
- Virághoz hasonló, 1190
és árnyékhoz hajló,
ó világi szép élet,
ki állapotodban
szerentsés vóltodban
vagy tündöklő ki kelet, 1195
látom hogj szépséged,
s-minden ékességed
tsak romlandó épület.
- Jársz sebes szél módra,
futnak kintses jódra, 1200
szép iffiuság napjai,
szerentsét igernek,
szárnyira felvisznek

1205 remélhető javai,
 de mint vizek folynak,
 s-egy helyben nem álnak.
 változandó órái.

1210 Világi urasság,
 látom minden hivság,
 Bölcsenek tudományi,
 senki végső napját,
 bizonyos óráját
 mert nem tudgya mondani,
 tsak Istennél rejtve
 1215 van titokban téve,
 ki mikor szokot halni.

1220 Ádám első Atyánk
 esete hozta reánk
 ezt a' Hallandosságot,
 Földbül teremtettünk,
 meg azzá kell lennünk
 ő vetett illy sorságot,
 még Isten irgalma
 1225 dicsóit nagy hatalma
 az örög boldogságot.

1230 Azért mig ti éltek,
 világot szemlélték,
 minden dólkaitokat,
 itt ugy rendellyétek,
 el ne vesszétek
 az örög boldogságot,
 vegyétek ell kedves
 tekintettel
 az kiss tanuságtokat.

1235 Légy jó Isten félő,
 mindent meg betsüllő
 az Istennek szolgálni,
 azon igyekezzél,
 1240 hogy ne felejtkezzél
 senkinek is véteni,
 légy bölc, alázatos,
 mástól kívánatos,
 ne tudgj soha kérkedni.

1245 Mindeneknél kedves
 légy, de nem gaz, s-nyelves,
 hanem inkább halgató.
 jó uradhoz titkos
 hiv, igaz, s-nem motskos,
 minden jóra oktató,

hiteddel uradot, jó akaróidot, ne légy tsalárd tanító.	1250
Alazatos szódban minden dólgaiban légy de ne tétovázó uradnak, rittkán szóllj mint saikó, ne légy olly csácsogó, s-hazudozó, szegényen könyörüly, más kárán ne örüly, ne légy lopó s-huzó.	1255 1260
Házás társod szeresd, és másét ne keresd, légy jámbor éltedben, ha iffiu legény vagy, szüzességben maradgy, még házasság tőreben magadot nem kötőd, s-véle nem döntőd lelked pokol tüzében.	1265 1270
Részegséget ne üzd, tékozlást el kerüld hagy békét fősvénységnek, cziifrára ne szaggas, mindent jól takargas, ne adgy helyt irigységnek, kicsiny ellenséget meg ne vesd, s-kerüllyed, hogy ne árcsd az te életednek.	1275
Tigrishez hasonló, ne légy boszszu álló, hogy azzal ne rontassal, ne átkoz senkit is, hogy másoktul ugy te is meg ne átkoztassál, tégy mindenekkel jót, hogy te is jóért jót végy, s-koronáztassál.	1280 1285

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

Címe: *Actio Curiosa. Hungarico idiomate.*

Lelőhelye: OSzK. Jelzete: Quart. Hung. 1412.

E kézirat a Palocsayak löcsei levéltárából került elő. Szana Tamás hívta fel rá *Thaly* figyelmét 1863-ban. A kézirat Szántay Aladár birtokában volt, akitől 1881-ben került *Thaly*hoz. 1895-ben a kézirat azután mai helyére az OSzK-ba került. A fölfedezés körülményeit *Thaly* a TT 1894. évfolyamának 311—14. lapjain írja le. 1872-ben *Thaly* részleteket közöl a műből, a TT 1894-es évfolyamában pedig teljes egészében közlést tesz a darab szövegét. Ugyanitt leírja a kéziratot is: a XVII. század második felében gyártott papirosra van írva, a 4-rétbe hajtott papírt cérnával fűzötté varrták össze. A lapokat négy oldalon tintával vonalozták körbe. Az írás gondos és világos. *Thaly* Palocsay György kézírásának tartja. A kézirat ma tartalmazza a darabon kívül *Thaly Kálmán* magyarázatát a kézirat eredetét illetően (Autogr. f. 1.) és Szana Tamás levelét (f. 2.) — 41 f. < 18 üres p > 210×165 mm. Az *Actio Curiosa* eddigi kiadásai ezen a legteljesebb szövegen alapulnak. (A következőkben Sz-szel jelölve.) Ezek a következők:

1. *Thaly* már fent idézett kiadása: TT 1894. 322—54.
2. Uő: a Bercsényi házassága Toldalékául. Bp. 1894. *Thaly* kiadása nagyjából betűhív, azonban az é helyett sokszor i-t ír.
3. Alszeghy 217—29. Az első és a nyolcadik beszédet közli, a „durva megjegyzéseket” elhagyja.
4. Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból. I. kötet. 2. rész. Bp. 1952. 964—68. Az első beszédet közli.

Jelen kiadásunk a kézirat alapján készült, betűhív.

A II. szövegváltozat. (A következőkben A-val jelölve.)

Címe: *Gaude avagy -nel István beszélgetése.*

Lelőhelye: MTA Kézirattár.

Új jelzete: 664.

Apró 8-adrét kézirat, papirosa erősen rongált. 48 lapból áll. Hibásan kötve. Töredékes.

E változatról *Alszeghy* adott hírt. (Az „Actio Curiosa” ismeretlen kézírata.) *Alszeghy* megkísérelte kiegészíteni a hiányos címet s arra a meggyőződésre jutott, hogy a szóban forgó név Chernel István, dunántúli nagybirtokos. Őt tartja a mű szerzőjének.

A III. szövegváltozat. (A következőkben P-vel jelölve.)

Alszeghy feltevését bizonyítja a III. kézirat, melyre *Klaniczay Tibor* Bratislavában (Pozsonyban) bukkant 1954-ben.

Lelőhelye: Státny slovenský ústredný archív II. Bratislava, fond RK, fasc. Lit.-hist. č. 3.

E kézirat címe: *Gaude, avagy Csernél Istvánnak beszélgetése.* (Mikrofilmje az MTA B. 78/XI. sz. alatt. A főszöveggel való összehasonlításunk e mikrofilm alapján történt.)

A III. változat 44 lapból áll. A tollpróbák között olvashatjuk: Hoc scripsit Michael Molitorys. A Molitoris család neve 1686-ban Trencsénben ismeretes (*Nagy Iván*: Magyarorsz. csal.).

Az A és P változat egymáshoz sokkal közelebb áll, mint az Sz változathoz. Az A töredékes, a hatodik beszéd elejénél megszakad. A P teljes, de csak hat beszédet tartalmaz.

Ami a variánsoknak egymáshoz való viszonyát illeti, itt feltevésekre vagyunk utalva. Az A és P úgy látszik egy közös szöveg változatai. Sok helyütt értelmesebb szöveget adnak, mint az Sz. Lehet az is, hogy a mű eredetileg csak ebből a hat beszélgetésből állott s hogy a további beszélgetéseket és *Gaude Testamentumát* később illesztették a műhöz. *Gaude Testamentuma* egyébként *Beniczky Péter*: Magyar rithmusok (I. kiadása 1664. Nagyszombat) c. közkezdvelt verseskönyvére emlékeztet, s lehetséges, hogy ennek hatására keletkezett a későbbi hozzátoldás.

A változatok összevetése

Sz és P szövegbéli, nyelvjárási és helycsírási eltérései jelentősek. Eltérő a cím is, mely P-ban: *Gaude, avagy Csernél Istvánnak beszélgetése*. Eltérő a személynevek írása is.

Sz szereplői

1. Achastes
2. Gaude
3. Borsequius
4. Monyordi
5. Daskérdi
6. Rottenhoff
7. Maczkó
8. Polycarpus
9. Manódi
10. Muszurd
11. Hantsok
12. Szabó
13. Molnár
14. Achasta
15. Bolond
16. Barabbás
17. Nógradi

P szereplői

1. Acates
2. Gaude
3. Borsequius
4. Monorodi
5. Daszkerdi
6. Rottenhoffer
7. Matzko
8. Polycarpus
9. Mánádi (más helyütt Manádi)
10. Musurtili
11. Hanczuk
12. Szabó
13. Molnár

- 3 Sz: édes Gaude uram = P: *édes* hiányzik
 6 P: *édes* hiányzik
 8 Sz: voltam a' Németnek: P: voltam *én* az Németnek
 17 Sz: *megh kell* a repartitiot *adnod* = P: *meg köll* a rcpartitiot *adni*
 22 P: folytatja a mondatot: *elég ha énnékem kell őriznem a Németnek*
 A: *Kecskejét köll őriznem a Németnek*
 26 Sz: Tehát ne busullyon... kezdetű mondat P-ból hiányzik
 32 Sz: *lelkemen* = P: *lölkömen*
 34 Sz: *magyarázás* = P: *magyarázattya*
 36 Sz: *hó hó* helyett P: *soha*
 38 Sz: Papistává legycnek az *emberek* helyett = P: legycnek a *Cálvinisták*
 = A: legycnek mind az *Calvinisták*
 42 Sz: *muzibétett* = P: *Muszebítet*
 45 Sz: Et nos *Lazar* = P: Et nos *Lo Szár* = A: Et nos *lósár*

- 48—49 Sz: akinek tehene nincsen, ne fogadgyon az csordást = P-ből hiányzik
51—53 P-ből hiányzik
54 Sz: vak vezet világtalant. P: itt a mondat véget ér
71 Sz: De kár hogy az az emberséges ember olly vakmerő *vallásban*
vagyon = P: De kár hogy ez az ember olly vak merő *Calvinista*
77—78 P-ből hiányzik
85 Sz: jár az az *finyás* = A—P: az az fényes Herczeg
86 Sz: *Porfia*, Lobkovits = P: *Portia*, Lopkovicz
87 Sz: *Lomzer* = P: *Lanser*
97—171 P-ből hiányzik
183 omnia fecit-től kezdve mondat végéig hiányzik P-ből
189—194 P-ből a latin idézetek hiányzanak
196 volucrum dum decipit auceps = P-ből hiányzik
202 pecsételsz, után mondat végéig P-ből hiányzik
214 *kell* = P: *köll*
215 szakadgyék = P: szakadgyon
218 minden ember = P: minden
220 Miért uram én is = P: miért uram *hiszen* én is
226 merész egér . . . = P-ből kimarad 228 sor közepéig
228 bezeg-től mondat végéig P-ből hiányzik
231 Elmegyek: P-ből hiányzik
239 hát ugyan tsak el mégy: = P-ből hiányzik
249 latin idézet P-ből hiányzik
254 ha ki nyulat . . P-ből mondat végéig hiányzik
258 a kapitány *saruját* = A: *kanját*
259 *Seregélyi* helyett P: *Sergi házi*
262 Igen nagyra tartya magát . . kezdetű mondat helyett A és P: igen
Puruttya kis Asszony Lchet a ki té hozzád mégyen
268—279 P-ből hiányzik
295 De ugyan ki ördög hát az . . . kezdetű mondat P-ban: De ugyan ki
ördög hát a ki tégedet fölölteti a lora, mert tudnám én Erdélyben
ki volna néked való, hanem ha az Várad Dorkot vennéd el
301—303 P-ből hiányzik
307 első feleségem szegény nem igen kedvem szerint járt = P: nem szin-
tén kedvem szerint volt. = A: nem szívem kedvem szerint járt
318 Bizony kezdetű mondat P-ből hiányzik
322 P: A gyere társ mennyünk el . . . kezdetű mondatot Monyorodi szá-
jába adja
324 fogattya el az ur = A: fogattya el a jobbitást kedvetekre
326 Mit üzen uram kigyelmed Ungvárra helyett P: Mit izen kglmed Uram-
nak Ungvárra
330 sétálhatz = A: elmehetsz
331 *Lant* kocsisod helyett. = P: *Land* kocsisod
334 tsak ballagj . . . mondat végig P-ből hiányzik
346 *Asiából* helyett P: *Arvából*-t ír
347 seres komlós zab kenyeres helyett P: sörös, Zab kenyeres, gomboczos
349 *jóbbal* helyett P: *jobb föld az ennél*
352 valóban *csak szivetek* szerint eszitek = A—P: valóban jó izüen eszitek
iszátok
358 *ezen a földön* = P-ből hiányzik
359 Mlgos urnál = A—P: Meltóságos gróffal
367 Orbán kalapja . . . P-ban itt a mondat véget ér
370 De hol *hallot* kgléd inkább olly barátságos népet = P: hol *látott*
390 vidéki kuvasz = A: Zedeki kuasz ha elfut
401 . . . nyulat ne fogjon = P-ben itt véget ér a mondat
406 él ugyan még az én *szegény* Fcleségem is = P: él még az én *első* fele-
ségem
421 *emlek* . . . itt Sz hiányos = P: *emlegetted*.
422 *szerdékkal* biró jó *vadász* ember = P: *szép értékkel* biró jó *Gazdag* ember
424 P-ből hiányzik

- 425 *markas mája* helyett = A—P: Makocsinája, Az az hogy Canem habet panem non habet
- 426 *szaros* helyett P: *szarókos*
- 428 *Dörföle* öreg ur helyett = P: Dörfögi = A: Dörfölgi öreg ember
- 432 P-ban a latin idézet hiányos
- 435 osztán-tól kezdve P-ban a mondat vége hiányzik
- 458 stulti-tól kezdve P-ban mondat végéig hiányzik
- 462 *halnak ezen a földön = P folytatja: meg köll változtatnom azért, minden Nemzetsegem meg holt már itt*
- 472 mehetz-el befejeződik P-ban a mondat
- 475 *kalmár kutyája* = P: *ebe*
- 486 *Sátan Annya páczur* helyett = A—P: *Szalavari Apátur*
- 494 latin idézet P-ból hiányzik
- 505 mint egy gjenge . . . hazugság P-ból kimarad
- 516 Kgl. szintén olyan kezdetű mondat P-ban: Kgl. szintén olyan mint a melly állatnak asztalra vonnyák a fejét, ő maga az pad alá vonnya. — A Kgl. szintén olyan mint a *tehenhus* kezdetű mondat Gaude szájára adva = A: Ngod pedig én előttem olyan mint az *tehenhus* . .
- 527 Monadi = P folytatja: *Musurtili Uramék*
- 555 maga pokróczban jár . . . P—A folytatja: *tugyatok Sutor ne ultra crepidas az arany is csak addig jó míg három forintban jár*
- 557 tér = P: fér
- 594 ott hadtam ugj járék = A—P: ott hattam én az a fa képnél S ihol most szintén ugj jártam
- 602 emberre *akatt* = P emberre *talált*
- 609 A—P: beiktatva: *Acates: Mosogyék* kgl. Gaude Uram
- 611 *Achasta* helyett P: *Acates*
- 614 *Achasta* helyett P: *Acates*
- 619 *lócza* helyett P: *pad*
- 621 nem is . . . től kezdve P hiányos: *Dehogy végeztem szemenként, a kit vettem*
- 631 *Jo volna ugyan . . .* kezdetű mondat eleje P-ban hiányzik egészen odáig: *Hogy mennék én arra a földre*
- 638 Aglóbul *borostát*, a botbul *beretvát* helyett A—P: ag-lobol *porotzkát*, a bótbul *beretvát*
- 653 *tsinálnék* = P: *cselekednék*
- 654 *sneff* helyett P: *az*
- 657 aki pedig *nyáron* nem *gyűjt* = P: *nyárban* nem *takar*
- 674 bár az egész utban . . . legényej rész P-ból kimarad
- 685 *gyöngy* helyett A—P: *Györi Petárda*
- 687 vagy mint a Marcalff-tól mondat végéig P-ból hiányzik
- 692 *szirő* helyett A—P: *szürü*
- 701 *vagj* mint a hitvány ló . . .-től mondat végéig P-ból hiányzik
- 712 *alteriustól* P-ból hiányzik 714 sorig; az ám az-ig
- 715 mind abbul vann ám-tól hiányzik P: nézd már-ig (717 sor)
- 719 Elég már -től mondat végéig hiányzik P-ból
- 740 a kis szikra-tól kezdve hiányzik P-ból egészen 749 sor- rosztársaságban nevelték-ig
- 758 A latin idézet hiányos P-ban
- 762 mert proxima-tól kezdve P-ból hiányzik latin idézet
- 780 *mordacem* = P: *mendacem*
- 781 Branyiczka rudgyát = P: *Branitka Szekeres* rudgyát
- 789 *hatt* hordó = P: *három* hordo
- 803 a te *dolgod* tsak bor = utána P-be betoldva *a kurva valoga*
- 805 ha borbul állana-tól hatodik beszédig P-ból hiányzik
- 811 csupa *száz Agájnál* = P: csupa *szar agánd*
- 823 egy aránt *vág* helyett P: egyaránt *fogh*
- 839 a kutya hugvozní-tól kezdve P-ben hiányzik 841 sorig
- 843—845 P-ból hiányzik
- 852 *harcsa* farkat hoztál volna = Itt P véget ér, utána: *Finis*

Az Actio Curiosa szerzőjének személye, keletkezési helye

Mint láttuk, a darab kéziratain két név szerepel: *Csernel István* és *Molitorys Mihály* neve. Molitorys feltehetőleg a P másolója. A másik név *Csernel* (Chernel) *Istváné* — akit *Alszeghy* a darab szerzőjének tart. Ugyancsak ő foglalkozott *Chernel István* személyével is, s annyit sikerült megállapítania, hogy 1647-ben a Chernel-család István nevű tagja nagy dunántúli birtokokat örökölt. Véleményünk szerint azonban nem egészen bizonyos, hogy *Chernel-Gaude* a darab szerzője volt: talán *Gaude* mintaképe volt, akinek beszélgetéseit, modorát, kedvence mondásait a szerző megörököltette.

Thaly a darab keletkezési idejét 1678 késő őszére, helyét a Vas megyei Vépére helyezi (i. m., ld. még a tárgyi jegyzeteket). Annyi bizonyos, hogy a dunántúli nemesség körébe utalhatjuk e darabot, mely úgy látszik közkedvelt olvasmány lehetett, mint erről a három másolat is tanúskodik. Természetesen nem előadásra, hanem olvasásra szánt művet, inkább anekdotagyűjteményt látunk az *Actio Curiosában*. Szerzőjének széleskörű latin műveltsége volt, idézetei igen tág körben mozognak.

A mű egyes jeleneteinek szereplői és cselekményváza

Első beszéd. Szereplői: *Gaude*, a protestáns kisnemes, ellenfele, a nagyra-vágyó katolikus kurtnemes *Polycarpus*, és *Achastes*, akinek mintaképét *Thaly* Erdődy Sándor nagybirtokosban vélte felfedezni. A beszélgetés főként politikai és vallási kérdésekről folyik, *Gaude* erősen német- és pápista-ellenes nézeteket hangoztat. *Gaude* *Achastes*-sel szemben udvarias, másokkal zsémbes és goromba, mondanivalóját bőséges latin idézetekkel támasztja alá.

Második beszéd. Szereplői *Gauden* kívül *Borsequius*, az elvándorolni készülő kisnemes és a kuruc érzelmű *Nógradi* és *Monyordi*. *Borsequius* házassodni készül, *Gaude* kegyetlen humorral gúnyolja ki szándékát.

Harmadik beszéd: Szereplői *Gauden* kívül a Felvidéken lakó *Daskéri* és az öreg *Rottenhoff*. *Gaude* gúnyolja a felvidéki életet, majd haragosan értesül arról, hogy ellenfele, *Polycarpus* nagy becsületben van *Liptóban*.

Negyedik beszéd. Szereplői *Achastes* és *Gauden* kívül az *Achastes* kíséretében levő *Manodi*, *Muszurd* és *Mackó*, az apród. *Gaude* folytatja vitáit *Polycarpussal*. Horvátországba hívják, de *Gaude* nem hajlandó utazni.

Ötödik beszéd. Szereplői *Gaude*, *Hancsók* és *Szabó*. A beszélgetés a közügyekről magánügyekre terelődik, *Gaude* a női erkölcstről fejti ki véleményét.

Hatodik beszéd. Szereplői *Gaude*, *Polycarpus* és egy *Molnár*. *Polycarpus* ismét meggyőzni igyekszik *Gaudet*, míg a *Molnár* bort szeretne szerezni tőle. Megtudjuk azt is, hogy *Borsequius* tényleg megházassodott.

A hetedik beszéd szereplői az eddigieken kívül *Achasta* úrnő, *Barabbás* és egy *Bolond* (asszony?). *Gaude* és *Polycarpus* között egyre élesebb lesz a vita.

A nyolcadik beszédben *Polycarpus* megtörik, s *Gaudet*től kér tanácsot. *Gaude* kifejti életbölcességét. — Ezt tartalmazza a verses *Testamentum* is.

Bibliográfia

THALY KÁLMÁN: Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez. Pest 1872. I. 76—88.

THALY KÁLMÁN: Actio Curiosa. TT 1894. 309—54.

ALSZEGHY 217—29.

ALSZEGHY ZSOLT: Az Actio Curiosa ismeretlen kézírata. ItK 1915. 476—78.

DOMBI 151—56.

ALSZEGHY ZSOLT: A tizenhetedik század. Bp. 1935. 235—36.

DÖMÖTÖR VÍGJÁTÉKOK 27.

Szöveghkritikai jegyzetek

- 112 „mint a ki a szolgának szalmát ígér” *Thaly dolmán*-ra javítja
152 „prűszöghet” *Thaly* olvasása szerint prűcsöghet
322 „Gyerc társ mennyünk el” a változat tanúsága szerint ezt Monyordi mondja
324 „most fogattya el az ur a jobbit kedvetkért” *Thaly* jobbik lovai-ra gondol. A változatban: most fogattya el a jobbitást kedvetekre az Ur
346 „Asiából” másolási hiba, vagy szándékos gúny. A változatban: Árvából
349 „Ne gyalázza azt a földet mert jobal” íráshiba lesz, *Thaly jobb az-ra* javítja. A változatban: jobb föld az ennél
421 „a mennyire emlek . . .” az utolsó betűk hiányoznak, a változatban: emlegetted
432 „inter focos Masculus Reus” olvasásunk szerint: inter cocos musculus reus
914 „szólgámtul” *Thaly* olvasása szerint szolgálítul
954 „nem lát[od]é” a mi kiegészítésünk
1088 „télen lévő” így értelmetlen. Talán tétlen? *Thaly* szerint esetleg távui helyen
1160 „temporea” helyesen *tempera*
1233 a sorból egy szó hiányzik
1266 „s” helyett *Thaly* így-et olvas
1273 „fösvényégednek” *Thaly* fővénységnek-re javítja

Nyelvi jegyzetek

- 15 *quando coeli* = az égre! mikor
17 *repartitio* = katonai adó
42 *muzibétet* = értelme nem világos, feltehetőleg a német muss ich beten (imádkoznom kell) rontott alakja. A II. változatban szereplő *Muszibitet* sem visz közelebb a szó megfjtéséhez
45 *Et nos Lazar* = talán a másik két változatban szereplő „et nos Ló Szar” eufemisztikus körülírása
84 *Ej Tu Vaszeé* = ez is valószínűleg rontott német kifejezés
94 *terpentina* = terpentinolaj, terebintus
95 *Velenzei terje* = a régieknél mérges kígyók részeiből stb. készült, s állati méreg ellen használatos szer volt. Az újabb korban mákonyt is tartalmazott
108 *oderunt peccare boni, virtutis amore, oderunt peccare mali formidine poenae* = a jók azért gyűlölik a bűnt, mert szeretik az erényt, a rosszak azért gyűlölik a vétkezést, mert félnek a büntetéstől (Horat.)
112 *a szolgának szalmát ígér* = *Thaly* a szalmát dolmánra javítja értelmi okokból
117 *Cosmograficus* = itt időjós értelemben
119 *Contra oportet non est remedium* = muszáj ellen nincs orvosság
124 *non fit hoc verbis Marce nullius est falce conatus, si non hosque, jubetque Deus* = a mondat értelme nem világos, *Alszeghy* szerint az előző magyar mondat erősítése
128 *compelle intrare* (Haereticos) = kényszerítsd csak belépni (Ss. Luc. 14. 23.)
138 *nolentem ducunt, volentem non trahunt* = elferdített lat. közmondás, helyesen: ducunt volentem fata, nolentem trahunt (Sen. Ep. 107. 11.); aki nem akar azt húzzák, aki akar, nem húzzák
144 *Bona nox Sinyorij* = Jó éjszakát, urak!
145 *timent a multis a quo timent multi, qui procul a' love, procul a' fulmine* = sokaktól fél az kitől sokan félnek, aki távol van Jupitertől távol van a villámtól is (Ps. Sen. Mor. 61.)
153 *Vos autem non sic* = Ti pedig nem így [cselekszettek]
153 *Nulla salus bello pacem te poscimus omnes* = nincs üdv a háborúban. békét kérünk tőled mindnyájan (Verg. Aen. 11. 362.)

- 154 *Nulla salus paci, bellum te poscimus omnes* = nincs üdv a békében, háborút kérünk tőled mindnyájan
- 160 *Dat Deus omne bonum, sed non per cornua Taurum* = minden jót megad az isten, de nem úgy, hogy szarvánál (ragadjuk meg) a bikát (?)
- 162 *Inter duos litigantes* = két veszekedő közt
- 170 *Ferum cudi valet, quando calet* = addig üsd a vasat, amíg meleg
- 171 *quod est timendum, non est procrastinandum* = ami félelmetes, azt nem kell halogatni
- 176 *talpas* = gyalogos
- 178 *Ludit in humanis Divina Potentia rebus* = az isteni hatalom játszadozik az emberek sorsával (Ovid. Ep. ex Pont. 4. 3. 49.)
- 183 *O Meliboe Deus nobis haec omnia fecit* = Ó Meliboeus, az isten tette velünk mindezt (Deus nobis haec omnia fecit) Verg. Ecl. I. 6.
- 184 *omnibus in Regnis, Regionibus, urbibus, aulis est dolor, atque labor, est labor atque dolor* = minden országban, vidéken, városban, palotában fájdalom és gyötrelm van, gyötrelm és fájdalom
- 186 *Potentes Potentiora tormenta patiuntur* = a hatalmasok hatalmasabb gyötrelmet állnak ki (Sap. 6. 7.)
- 189 *pollicitis dives [quilibet esse potest]* = ígéretekben mindenki lehet gazdag. (Ov. Ars. Am. 1. 443.)
- 191 *Rem tibi promissam certo promittere noli* = ne tekintsd biztosnak, amit ígérnek neked
- 196 *fastula dulce canit, volucrum dum decipit auceps* = édesen szól a fuvola, míg lépre csalogatja a madarat a madarász
- 200 *parturiunt montes nasciturque ridiculus mus* = a hegyek vajúdnak s nevetséges egér születik (Hor. A. P. 139.)
- 203 *persuasio* = rábeszélés
- 207 *et quacunq̄ potes arte placere place* = s amilyen mesterkedéssel csak tetszést tudsz elérni, rajta
- 208 *audi, vide, tace (si vis vivere in pace)* = hallj, láss, hallgass (ha békében akarsz élni)
- 229 *nosce te ipsum* = ismerd meg tenmagadat
- 249 *quidquid agis prudenter* [agas et respice finem] = amit csak csinálsz, bölcsen (csináld) és ügyelj a dolog végére
- 266 *harmadik contignatio béli ablakon* = harmadik emeleti
- 278 *sit pauco, sed meo* = kicsinyen, de az enyémen
- 301 *tunnogó* = feltehetőleg dunnogó helyett (dünnyögő)
- 305 *quisquis amat ranam* [ranam putat esse Dianam] = aki szereti a békát [Diánát is békának tartja]
- 321 *qui amat periculum peribit in eo* = aki a veszélyt szereti, elvesz benne (Sirach 3. 27.)
- 331 *Lant Kocsis* = a változat szerint Land-Kocsis. (Land-Kutsché-ből.)
- 379 *Rustica natura tenet sua jura* = a paraszti természet érvényesíti a maga jogát
- 383 *boni viri, boni vini non est inquirenda origo* = jó embernek, jó bornak nem kell eredetét keresni
- 386 *bonum vinum* = jó bor
- 388 *stultorum plena sunt omnia* = ostobákkal van tele minden (Cic. Ep. ad fam. 9. 22. 4.)
- 422 *szerdek* = szerzemény, zsákmány
- 423 *haud habet parum non habet* = alig van neki valamije, semmije sincs
- 433 *Quarundam partium inter focos masculus reus* = olvasásunk szerint helyesen: inter cocos masculus reus: a szakácsok közt az egér a bűnös (?)
- 434 *una hirundo non facit ver* = egy fecske nem csinál tavaszt
- 458 *stulti pro certis quae sunt incerta sequestrant* = az ostobák cserélik fel a biztosat a bizonytalanért
- 481 *mentiris ajándék* = csalfa ajándék
- 486 *páczur* = komédiás
- 490 *Aulica Virtus splendida miseria* = udvari tiszttség, cifra nyomorúság

- 494 *Deficit ambobus qui vult servire duobus* = mindkettőt cserbenhagyja az, aki kettőnek akar szolgálni
- 501 *Non ignara mali miseris succurrere disco* = tudom mi a baj, s ezért igyekszem a szerencsétlenek segítségére (Verg. Aen. I. 630.)
- 518 *nem Amicus nem benevolus nem vicinus* = nem barát, nem jóakaró, nem szomszéd
- 557 *hegyester* = hegyes tör
- 574 *Invenit interdum caeca gallina granum* = vak tyúk is talál néha szemet
- 591 *jama fides oculus non patiuntur jocum* = a hír, a becsület, a szem nem tűri a tréfát
- 638 *Aglóbul borostát* = a változatban helyesen porotzkát
- 639 *veres nadrágu buza* = *Thaly* szerint hajdina
- 640 *Chara tellus Patriae* = édes a haza földje
- 642 *Per ignem et aquam* = tűzön-vízen át
- 647 *Ubi bene, ibi patria* = ahol jó, ott van hazánk
- 665 *pluribus intentus minor est ad singula sensus* = aki több dologra figyel, egyre-egyre kevesebb figyelme jut
- 666 *sat parum, sed meum* = elég kevés, de az enyém
- 682 *sziró* = szérű
- 711 *inius corruptio est generatio alterius* = egyiknek romlása a másik születése
- 712 *in foeno viridi juvenem cum virgine vidi Luctantem, nuper, illa sub, ille super* = Láttam a minap a szénában egy ifjút meg egy leányt ölremenni, ez volt alul, amaz fölül
- 716 *Conveniunt toties Catharina, Regina, Sabina. Discursus faciunt et ab hoc, et ab hac, et ab illa* = Valahányszor összejönnek Katalina, Regina, Sabina, szóra vesznek férfit, nőt, mindenkit
- 720 *Post tres saepe dies vilescit piscis et hospes* = három nap után többnyire elromlik a hal és a vendég
- 741 *A cane non magno saepe tenetur aper* = a kiskutya is gyakran megfogja a vadkant (Ov. rem. a. 422.)
- 745 *Vex populi, vox Dei* = a nép szava Isten szava
- 749 *Svaviter et sequitur filia matris iter* = a lány készséggel követi anyja útját
- 758 *amor improbus omnia vincit, volenti nihil est difficile* = a szörnyű szerelem mindent legyőz, annak, aki igazán akar valamit, semmi sem nehéz
- 762 *proxima languenti manus est, et ocellus Amoris* = Nem egészen világos, kb. ennyit jelent: a vágyakozó számára kedvesének szemecskéje s keze közel van
- 768 *Asinus ad lyram* = számár a lantához
- 769 *non barba secat foenum* = a szakáll nem vágja a szénát
- 772 *Tacet, ergo nihil dicit* = hallgat, tehát semmit sem mond
- 780 *mordacem esse oportet memorem* = a harapósnak jó emlékezete legyen (a változatban helyesen: mendacem)
- 811 *Ott valék annál a csupa száz Agájnál* = nehezen érthető. A változatban: csupa szar agánál
- 817 *kávolygok* = talán kóválygok helyett
- 843 *proximus ipse sibi, qui sibi malus, cui bonus; qui sibi rest, cui gyors* = mindenki saját magához áll a legközelebb; aki magához rossz, kihez jó; aki magához rest, kihez gyors?
- 927 *vesling* = sajtoeska, vagy hordóeska?
- 994 *aedificare domos et pascere corpus* = házat építeni, testemet hízlalni (lat. diákdalból)
- 996 *propositum est mihi in Taberna mori* = az a szándékom, hogy a kocsmában halok meg (az Archipoeta Gyónásából ismert híres sorok)
- 997 *vixit ut canis, mortuus est ut sus* = élt mint a kutya, meghalt mint a disznó
- 999 *Metam properatis ad unam* = egy cél felé igyekeztek
- 1028 *quaerelátus* = panasz

- 1034 *ravants* = feltehetőleg a francia revanche
 1044 *zapetz* = rontott szláv szó lehet
 1049 *Ibi est honor ubi timor* = ott a megbecsülés, ahol a félelem
 1063 *Beatus ille qui procul negotiis . . .* = boldog, aki gondoktól elvonulva él (Hor. Epod. 2; 1.)
 1076 *mala herba non certo perit* = a gyom nem vész el
 1080 *Tempora labuntur tacitisque senescimus annis* = az idő múlik s mi öregszünk a csendes évekkkel
 1081 *Tempora mutantur et nos mutamur in illis* = változnak az idők s mi velük változunk
 1100 *exitus acta probat* = a kimenetel ítél a tett felett (Ovid. Heroides 2, 85.)
 1108 *Quod vis fac cito* = amit akarsz, azt csináld gyorsan
 1113 *Flos fueram factus, florem fortuna fecellit* = virággá váltam és a sors megcsalta a virágot
 1114 *Florentem florem florida flora . . .* = az idézet hiányos
 1119 *Per mare, per Terras currit mercator ad Indos* = a tengeren és földeken siet a kereskedő Indiába (Ovid. Heroides 7, 88.)
 1143 *quisquis apes, undasque timet, spinasque roseti non mel, non pisces, non feret ille rosas* = a megelőző szöveg lat. variálása: mindaz, aki fél a méhektől, a hullámoktól és a rózsakert töviseitől, nem lesz annak méze, sem hala, sem rózsája
 1150 *Antidotum vitae patientia sola malorum ; Victurus, si bene vis vivere, disce pati, Perge pati patients, patienti palma paratur* = Az élet bajainak orvosa csak a tűrés, ha jól akarsz élni, tanulj meg tűrni, csak tűrve tűrj tovább, a tűrőnek pálma jut
 1154 *Scis valet in cunctis moderata scientia punctis* = tudod, mindenben a mérsékelt tudás a jó
 1157 *Tranquillis rebus quae sunt adversa caveto*
Fusus in adversis melius arare memento =
 Mikor nyugodtan megy a dolgod, kerüld a bajt,
 Bajba merülve ne feledd keresni a jobbat
 1160 *tempore tempora tempera* = az előző magyar mondat lat. variálása
 1165 *Fama malum quo nihil aliud velocium ullum*
Nobilitate viget, viresque aquiri eundo =
 A szóbeszéd olyan baj, melynél semmi más nem gyorsabb
 Sokak száján elevenedik és terjedés közben kap új erőre
 1167 *Nulla calamitas sola* = a baj nem jár egyedül
 1175 *Sic vos non vobis mellificatis apes* = így csináljátok ti méhek a mézet, nem magatoknak (Vergilius Bathyllusról)

Tárgyi jegyzetek

- A darab szereplőiről.* *Thaly Kálmán* foglalkozott legrészletesebben a darab szereplőivel (TT 1894. 318—21). *Thaly* feltevése szerint a darab színhelye egy Sárvár környéki főúri kastély, a darabban szereplő Achastes gróf *Erdődy Sándor*, felesége Achasta gróf *Csáky Krisztina*, később Draskovich Miklós országbíró, majd Bercsényi Miklós felesége. — Az újabb kutatás lényegében nem jutott túl *Thaly* feltevésein.
- 17 *csak megh kell a' repartitiot adnod* = *Thaly* szerint az Ampringen-féle törvénytelen kormánytanácsra való utalás
 86 *Vos Herzeg Lamberg Porfia Lobkovits* = bécsi miniszterek. A *Porfia Portia* helyett áll, tollhiba, vagy — *Thaly* szerint — csetleg szándékos ironia. A II. és III. változatban helyesen *Portia* áll.
 87 *Lomzer* = *Thaly* szerint *Lánsér*; a II. változatban: *Lánsér*. Az itt felsoroltak az Esterházyak nyugat-magyarországi várai.
 176 *a franciák* = *Thaly* szerint: *Beham* és *Forval* segédcapatai.
 224 *Ha Josa el mehetett* = Az itt emlegetett *Josa Thaly* szerint *Josa István* tállyai plébános és egri kanonok, ki 1678-ban a kurucokhoz csatlakozott, később visszapártolt a császáriakhoz, de 1679-ben Thököly egy hadnagya elfogta s lefejezték.

45.

A BOR, MAJD A VIZ DICSÉRETI

1670—1690 között

[Szereplők:

MILES, (A katona),
CANTOR, (A kántor),
POETA, (A költő),
PUER, (A fiú),
PRAECEPTOR, (A tanító),
PASTOR SENEX, (Az öreg pap),
PASTOR JUNIOR, (Az ifjú pap),
MULIER, (Az asszony),
NOBILIS, (A nemes),
VINITOR, (A vincellér),
NEPTUNUS,
PHILOSOPHUS, (A filozófus),
MERCATOR, (A kereskedő),
COQUUS, (A szakács),
MOLITOR, (A molnár),
ABSTEMIUS, (A bornemissza).]

[...] vagjok nagj az en ertekem,
[...] szőlő hegyek jóságim ennekem.

Nohat hiveimnek serege jőj elő,
Az kiknek gegeje boromat le nyelő,
Az kiknek bendője mustomal meg telő,
Tudom agjátokban meg nem hig az velő.

MILES 3. Vestitu militari:

En az mint latyatok vitez ember vagjok,
Az hires kopanyi loboncok hadnagjok,
Az bor dicséreti ennálam is nagjok, 10
Azkik ezt gyalazak meg gorombult agjok.

Az hideg félsz miat neha majd meg fagjok,
Az rötögés miat földre majd le rogjok,
Lölkömben, testemben majd csak el nem fogjok,
De csak igjam jól bort félelmet el hagjok. 15

Első tekintetel úgy felek mint a nyúl,
Halvan hogj elenseg hozank közel dul ful,
Már sok jó legény is halalbul majd ki mul,
Az pihegés miat imar csak meg nem ful.

Sok az gatyájában csak nem hanyat rezet, 20
Mikor fülünkben csöng az török nevezet,
Mikor ggenerális minket harcra vezet,
Es majd elensegel szükség fognom kezet.

De ha ketőt haridot borban jót köpentünk,
Ambar egj elsőben igen meg döbentünk, 25
De Bachus sirjavol hogj ha geget kentünk,
Elenseg köziben batorsagol mentünk.

Egj ket ital bortul az sziv leszen bátor,
Nem fel ha fel vonva van sok török sator,
Tudom cserben nem hagy majd engem a bátor, 30
Kinek lakodalom köl es nem hitvan tor.

- 35 Mustul batorodnak az felelmes szivek,
Hogj vetik [?] sok nyilat bar rank az kezevek,
Sok törököt vagunk kikel laknak nyivek,
Az bor italt azért szeresek [?] az hivek.
- 40 Mihelet szeb virtus mint az szep batorsag,
Melyel egjüt jarhat az szeled jamborsag,
De meg azt nem mondom hogj jo az latorsag,
Felelem peniglen merő azon korsag.
- 40 Melto hat dicsirni illy nagj jonak okat
Ki bort bőven iszik eresz[t] köver tokat,
Noha az ki isza az fölötteb sokat
Noha homlokokon ütik csakan fokat.
- CANTOR 4.: Vestitu studiosi:
- 45 Az mint vitez hadnagj Szekszardi Uram mond,
Egezen ra hagjom mert nem vagjok bolond,
Ream is szal akor bizony nem kicsin gond,
Ha mongjak szöszödet cantor csak jol meg fond.
- 50 Csak alig dudolok hogj ha borom nincsen,
Melyet en nem adnek semmi draga kincsen,
Mert job eszköz bornal eneklesre nincsen,
Ez draga harmatal Bachus engem hincsen.
- 55 Hogj ha az konderbort az kantorhoz viszik,
Nagj vigasagaban falatolva eszik,
Ara egjet kettőt jó izüven iszik,
Majd jol fog dudolni mindenek el hizik;
- 60 Bizony az jó bortul meg nyilik az torka,
Az egez kötegnék igj haznal az borka,
Hanem soha csömört nem szerez az hurka,
Ha bor van melete ugje pajtas Gyurka.
- Az fazek üres[en] telesnél joban kong,
Az kantor ha jo boral megtelik joban dong,
Fazokas ha herpent jól forog az korong,
Ha igj nincs bar erje hatomat nagj dorong.
- 65 POÉTA 5.: Igaz. Cantor torka az bortul meg zendül,
Ugj hogj az hiveknek fülök is megcsendül,
Cantoral Poéta szint' egj huron pendül,
Tapsolunk mind ketten mikor szőlő sendül.
- 70 Cantorok gjomrai ha mustal meg telnek,
Chorusban hangosan vigan enekelnek,
Poétak ha Bachus reven altol kelnek,
Vers szerzesre időt modot holot lelnek.
- Bor nélkül elmének lassan futhat lova,
Oly tompa s ostoba kemeny mint a kova,

Hanya veti magat szelyel idestova,
De meg sem csinálhot futo verset soha. 75

Minap egj Patronus szegeny voltom szanta,
Boral meg itata elmem azt nem banta,
Mert a sok szep verset ugja szorta hanta,
Akor en Poemam ugrot s nem volt santa. 80

Ha penig hasamban töltök csak to vizet,
Akor az Poësis nekem karesun fizet,
Alig irok verset kilenczet vagj tizet,
Az is penig nem ad semi kedves izet.

De ha borkat iszom verset irni merek,
Mert benem buzognak az vers szerző erek,
Akar mely akar parnasusi berek,
Mit nez te az szamban jöszte [?] bamasz gjerek. 85

Job ha Apadhoz fucz tudom vagjon bora,
Azt izeni neki fia Praeceptora,
Az torkat el lepte az oskola pora,
Külgyön bort hozd ide vagj magad vagj Dora. 90

Mert az Horatzius job Apánk azt mondgja
Hogj az pohar bortul szünik szivunk gondgja
Tudos az is akkor mikor mas holondgja
Koldusnak is akkor ninesen ringje rongja. 95

PUER DIMISSUS 6.:

Jo szivel el megjek kedves Praeceptorom
Engem Rhitmuskákra tanító Doctorom
Remenlem nem lesz ma plagam es ostorom
Mert én nem kémenlem tőled két pinborom. 100

Megjek futok hozok minap is latek kint
Hogj bort nem hoztam volt maskeppen töttem csint
Azert most Praeceptor a mire keresint
Meglesz mert minekünk micsoda egj ket pint. 105

POËTA ITIDEM PRAECEPTOR:

Job is lesz hatodnak ha bor mindgjart terem
Mert ha uressen jarsz farodat meg verem
Tudodé amott van egj üres zab verem,
Belé tollak Bustya mert tudod hogj merem. 110

Hanem fösvenykedtek jambor lesz az anyad
Talam nincs most othon a ven Bastur Banyad
Ne felly oskolatul ha hosz lesz jó Tanyad
Bar bort hoznal gjakran ritkabban vargonyad.

PASTOR SENEX: Elmene az Gyermekek praepceptor ra morga.
Várjuk fogé halat vizben vetett horga. 115

No akar mint légjen az immar ő dolga
Majd nagjobbat mondok en Egj hazi szolgál.

120

Mikor Cxtus rendelt Uj Testámentumot
Szerzett vég vacsorát Sz: Sacramentumot
Ez dologban latok illy Fundamentumot
Bor dicseretire nagj Argumentumot.

125

Ezt borral nem vizzel őket szolgáltotta
Bornak nemzetseget ezzel tudnunk adta
Illy nagj meltosagra a bort meltoztattya
A Sz; Vacsoraban Szent eszköznék hatta.

130

De Bornak joszagat lattyuk meg maskeppen
A midőn Cannaban bor el fogja eppen
Vizet változtattya Urunk borra szepen
Mellybul almelkodus szarmozik a nepen.

135

A Nasznagj el bamult olyan lesz mint egj holt.
Meg tudvan hogj Urunk mihelyt csak egjet szolt
Valt a viz melly kutbul ki meritett volt
Borra, kinel jobbat nem arult pinczes bolt.

140

Nasznap a bort nyelte szajat torkat tattya
Csudas jo tetelen lesz Cxtus barattya
Ki azért könnyen elt itt által lathattya
Hogj bornak viz ócse s viznek a bor battya.

145

Meg tetzik innen is hogj az prófétia
Azt mondja hogj szőlő az Sz. Ecclesia
Kinek mond társanak igj szoll Isten Fia
Szerelmed oly edes mint bor mater pia.

Ez elő hozatott ket hasonlatosság
Meg mutattya hogj van borban nagj meltosag
S az Lelki Szerelmet abrazolo josagh.
Melly által edesul e bus hajlandosagh.

150

PASTOR JUNIOR: Be okossan szollal tudos bölcs profeta
Erte az Górógben mi az Alpha Beta
Nemhiaban fejer szakalod mint Créta
Mint szep szüzet illet koszoru bokréta.

155

Quia scis divina Scripturae Secreta
Et coeli coelorum arcana Decreta
S[c]is, quid logice sint Abstracta Concreta
Encyclopediae trinaris Vepreta.

Szint ugj megerdemled az papi süveget
Es az fejer lovat, s az boros üveget
Mert most szad vanitast bizony nem cseveget
Mint Szel s Levegő eg nem csak ugj leveget.

Tudos beszédedet majd en is (nevelem) toldozom Mit tuled tanultam azzal meg foltozom Nyelvemnek kötelit mindgjart meg oldozom Ha lehet ugj tetzik en nem Bolondozom.	160
Az Irasban szollo Istennek Sz: Lelke Canahant dicseri ezzel hogj fő telke Melyben bőven terem italka etelke Mellyet ember szint ugj emeszt mint ruhat moly.	165
Hogj tizenket kemek e földben menenek S minden allopotot abban meg szemlélnék Oriások mia noha félemlének De szőlők sokszagan igen örülének.	170
Meg hozak a jó hirt varakazo népnek Így szolván: a földet lattuk jonak szepnek Mind borból buzaból tellyesseggel epnek Melyben nyarban buzát őszben szőlőt tepnek.	175
Salamont is ebben kivanom biranak Mert ő is bort küldé Cedrusert Hiramnak Mondván fölyül mullya bor árat Gyramnak Mert hangját neveli lantomnak Lyramnak.	180
Tovabba sok helyen Isten mind nagy ostort Említi hogj földre eső helyet ad port Hogj bűnös emberek ne ihassanak bort Mikor egj más mellett ülni akarnak sort.	185
Ezt is jól tudgjátok hogj a Rechabitak O Testamentomban a Sz: Nazarítak Sanyarogván elven a bort meg nem ittak Magokat nagy jótul mert így meg fosztottak.	190
Adamnak almatul kelle tartozkodni Ugy ezeknek bortul meg oltalmazkodni Melly dologból nekünk így kell gondolkodni Bornak josagarul mellyen okoskodni.	195
Regenten borralis a kik vagj oroztak Vagj mi más bünt tettek bünökert aldoztak Melly által... vidám kedvet hoztak Lad meg Istenek is bortul nem irtoztak.	200
Akkor olajt s bort töltenek a sebben A seb orvosságot talált hamar ebben Mint mások irével sokkal is könyebben Noha mi Borbelyink ma latnak fenyebben.	200
Pal Timotheusnak borítalt javallya Bort így jó Fiam im így Comendallya Erosz mandatummal neki demendallya Ez a bor Causajat igen defendallya.	200

- MULIER 10.: Latzik am ki tugja a Sz: irast mellyen
205 En gjenge elmentül nem szollok kevellyen
De aszonyokrul it kiki im igj vellyen
Bor dicseretire engem is meg lellyen.
- Edes Komam Uram, mig en Leany voltam
Az bor szagatul is majd csak meg nem holtam
210 Azt mint büdös dögöt utaltam s oczaltam
Előlem el vittek mihelyt egjet szoltam.
- De minek utanna osztan ferhez mentem
Es ferfi testehez testecskeket kentem
Elmem tompa keset elessen meg fentem
E nagj irtozastul csak könnyen meg mentem.
- 215 Bezzeg mezze m. . . . soka a mereg
Mert hogj gjomrom tajan terme egj kis fereg
Kemenyedek hasam es tölgjem mint kereg
Mezze valek mondom a mi vala mereg.
- 220 Mikor ez vilagot szaporitam edgjel
Sokan biztatának bortul ne ejedgjel
Szomjusagod ne olcs csak almaval s megjel
Nem mondaím a bornak akkor hogj eredgj el.
- 225 Addig kostolgattam a bort lassan lassan
Meg tanultam a bort inni hatalmassan
Mert ha has fajas jó ream artalmassan
Csak a borban bizom nagj bizodalmassan.
- 230 Ez altal mellyemnek szaporodik teje
Hogj kis Gyermekemnek hizik fara s feje
Kőlyön mind utollya mind penig eleje
Jobban gjarapodjek gjermeke ereje.
- 235 Ha kődök csömör bant a bort kostolgotom
A Boros üveget szint ugj apolgotom
Mint egj kis Gyermeket ölben apolgotom
Kesz orvossag gjanant kezemben forgatom.
- 240 En velem egj huron pendul a szep bába
Hozzam bor kedvejert jön a szegeny laba
Jol iszik babámat kötözi polaban
Hogj szepen föl nőven jarhasson Scholaban.
- 245 Esteg valamikor tesztamat meg sütöm
Faval kemenczemet erőssen bé fütöm
Testem meg melegszik de borral meg hütöm
Elveszett erőmet ekkeppen meg gjujtöm.
- 245 Most vekony elmentül ennél töb ki nem sült
Mert Anya nalomnal bölcsebbet sokat szült
Talam eddig otthon fazekam is el dült
El megjek tölgjemben mert tej igen meg gyült.

NOBILIS 11.: Meg vallyuk jo Aszony jól szoltal nem roszu Nem ragta meg nyelved mint a fat a kis szu Noha mint az hajad elmed nem olly hoszu Meg bocsass mert a mit mondok nem nagj boszu.	250
En is edgjet szollok kedves jo feleim Nemes ember vagjok mert Grofok eleim Vadnak tömlöczeim lanczim s köteleim Jus gladi hadtak ram nemes szüleim.	
Uri voltom szerent uri asztalt tartok Oda el jöhettek tudom meg nem martok De ha jól nem isztok a nagj magas partok Meg ütnek peldamrul jobb ha himet vartok.	255
De mikep üthetnek uri vendegseget Vendegemnek hogj hogj adnek elegseget Hog hogj szerezhhetnek benne melegseget Szivekben tettekben hadnak hidegseget.	260
Ha bor teremtetve nem volna vilagra Nem indithatnam föl őket vigasagra Vizzel föl indulunk csak szomorusagra Mint özvegj Gerlicze ki szall szaraz agra.	265
Tyukot, ludat, pokat, bar asztalra tegjek Valami konyhan van bar mind elő vegjek Friss etelben ember ambar dosztig egjek De ha bor nincs jelen az Asztalt fel szedgjek.	270
Meg vallom mindennek csak a bor feje Sok gjermekeket taplal a szőlőnek feje Igj hizik embernek utollya s eleje Meg jó faradt testnek s elmenek ereje.	
Bizon semmi volna a Gazdag vacsora Hogj ha az gazdanak nem volna jo bora Nem adatnak erre tölem tiz oszpora Hogj ha nem volna sok Bilikom ekkora.	275
Vidam musikak is ugj nem pendülnenek Hegedü s czimbalom meg nem zöndülnenek Fülek vig hang miatt meg nem csendülnenek Tálak a tancz miatt meg nem rendülnenek.	280
Hegedüs vonojat ha gjantaval feni Semmi ha csak torkat borral meg nem keni Jól iszik s a helyet ugjam meg nyókkeni Notajat jo kedvel meg lehet erteni.	285
Nohat musikasim most is musikatok Pendülyön mert mar ma borral jo lakatok Etelt italt bőven beletek rakatok Mert a frissen elesett nalam meg szoktatok.	290

VINITOR 12.: Masok hata meget sugorgo sellérnek
Talam szabad szolni szegeny vincellernek
Mert neha a kiket hittak himpellernek
Czebeli mesterrel gjakorta elernek.

295 Igj en is ha lehet majd a latban vetek
Szollok egjet kettőt valamit tehetek
Bor dicséretiben a meddig mehetek
Mellynek gjalazoja biz en sem lehetek.

300 Vinceller dolgozik mint szinten a teve
Töri kapa kezét sebet tesz folyó éve
Igj szenved szőlőnek hogj lehessen leve
A bornak hat meltan meltosagos neve.

305 A szőlőt a hegjen szep rendvel plantallyuk
Kinyittyuk, be fogjuk haramszor kapallyuk
Es köver ganejjal a tövet plantallyuk
Meg is munkánk hasznat csak ritkan talallyuk.

310 Meg is kell metzeni meg kötözni hással
Vagj ahol a hás szük toban természet sással
Meg ekesíteni hasznos karozással
Es egjeb effele sok tatarozással.

315 Elerkezven pedig az ősznek ideje
Szőlő természetnek kivant esztendeje
S ért gjümölcsöt hozvan Bacchusnak erdeje
Kadokban s hordokban készül ő fürdeje.

Az ideig pedig mig az szőlő erik
Madarak ad usum szőlőt sokan kerik
Annak szelít hozzat seregenkint merik
A sok seregelyek mondják cserik, cserik.

320 A szőlő pasztornak kezében parittyá
Mellybul ő galaczzat reajok hagjittyá
Nagj fakelepőjét kezében forgattyá
Vele kelepelve szörnyen kanyarittyá.

325 Kialt üvölt, süvölt sokat szitkozodik
A seregelyekre sokat atkozódik
Lotásban futásban a teste razódik
Orrat a der csipi reggődön fazódik.

330 Egj szoval bor körül kivantatik sok gond
Mint ezt ki ki tudgja valaki nem bolond
Szajám pedig ebben nem hamissagot mond
Hogj jó az a mire kivantatik sok gond.

Mind azt valamire nagj munkával jutunk
Azt a czelt a mellyre faradsaggal jutunk
Melto meg böcsülni mire ne ez urunk
Nohat a pinczeben legjen forras kutunk.

380 Első teremtesben isten világ Attya
Ily nagy meltosagra vizet meltoztatta
Lelek erre fekszik ereje meg hattya
Mint tyuk fiat szarnya alatt apolgattya.

385 Draga kegyelme is mellyekkel ujjittya
Istennek Sz: Lelke Lelkunket vidittya
Nagy bővön ki ontott vizhez hasonlittya
Melynek bő merteket hivekre szalittya.

390 Hogj pusztaban sidok vizet nem találtak
Isten Mojses ellen nagy patvart csináltak
A rut kietlenben nagy szomjuan holtak
E miatt elettil ők csak meg nem váltak.

395 De Isten ő nekik orvosságot mutat
Kemény kősziklakban csudas forras kutat
Szomjusag oltasra nyit modot es utat
Gyomrot meg frissiti szépiti a rutat.

A kőszikla vize nagy dolgot peldaza
Cxtus veret mellyel a kereszt fa aza
Mellyet mint harmatot farul rank le raza
Szivunk melegitven melly büntül meg faza.

400 Beteg Naman Syras Jordanban fürödek
Hetszer meg mosodek s jól meg erősödek
Teste keserödek velősödek
Bel pokollal többet meg nem szeplősödek.

405 A viz bizonyara a Lengvamnak java
Mellyet bizonyison a Beazede (?) tava
Itt öröme fordul sok betegnek szava
Bizonyos időben be jön pünkösdi hava.

410 Mikeppen viz partyan hevernek sok Conchak
Ugy ennek ő partyan sok nyomorult csonkak
Senlődő ferfiak a vajulo Aszonkak
Hevernek.

Mihelyen az Angjal a tot föl habarta
Es annak vizeit sarjat föl zavarta
Kiki vizben menven gjogjulasat varta
A nehez korsagot magarul le razta.

415 Adamot es Evat Isten reszeltette
Minden fele joban kedvere eltette
Maga frigeseve sok szepseggel tette
Bort adotte nekik kiki ezt ertette.

420 De paradicsomnak leg főb ekessege
Ebben allot hogj volt vizi nedvessege
Mellyben szüleinknek volt nagy kedvessege
Nagy folyo vizeknek draga kiessege.

<p>Keresztsegeben viz van csak egjedül maga Ki ezzel intetik leszen Cxtus taga Itt semminek masnak nem erzetik szaga Nem kell itt Bacchusnak boros atalaga.</p>	<p>425.</p>
<p>E Sacramentomben Cxtus reszeltetett Baptista Janostul meg kereszteltetett Jordannak vizevel teste fereztetett Harmas tiszteletre ekkep eresztetett.</p>	<p>430.</p>
<p>Mikor a keresztfan erettunk meghala Dardaval szuratot szentseges oldala A testbul nem csak ver de viz is folly vala.</p>	
<p>PHILOSOPHUS 14.: Sok okot szolgaltat a Revellatio De nem kevesebbet a jozan Ratio Mellyel elhet minden vilagi Natio No ez kettő között legyen Collatio.</p>	<p>435</p>
<p>Lassatok igjünkben van nagy Fundamentum Viz dicseretiben nagy Argumentum Van negj: tüz, eg, föld, viz, nincs több elementum Vilagot taplallya e negj alimentum.</p>	<p>440</p>
<p>Minden philosophus illy allatast allat Hogj vilagban a viz nagy eltető allat Tejed jo bor a viz a polczrul le szallat No te viz oczalo itt csak vonasz vallat.</p>	<p>445.</p>
<p>Pirulhacz ha szinten viselsz is szakallat Mert szakáll nem elmet szeptit hanem alatt.</p>	
<p>Jol argumentalok bar ember ne legjek Okoskodasomban megis tova megjek Illik a Thesisben hogj jo probat tegjek A Bor dicserőknek bar puffadgjon begjek.</p>	<p>450.</p>
<p>Eső vizet adnak a nagy magas egek A magas egekben röpülő fellegek Föld gazdagitasra hathatok s elegek Borral meg nem telnek maskep a fellegek.</p>	<p>455</p>
<p>Az essőt mindenek hivjak köver sirnak Mert ha illy könyvekkel az egek nem sirnak A szegeny emberek semmi jot nem birnak Szamtartó könyvekben sok szamot nem irnak.</p>	
<p>Ha esső nincs vagjon szarassag, aszally por Ha pedig szarossag vagjon nem terem bor Ha harmat földünkre nem szall kelletekor Buza aratashoz nem lesz bor szuretkor.</p>	<p>460</p>
<p>Est effecto suo causa Nobilior Et effectus causa est ignobilior</p>	<p>465</p>

Ergo Aqua vino habetur dignior
Sic Argumentavit Plinyus junior.

470 Ha ki meleg vízben gjakran meg förödik
Meg ujjul meg frissul teste köveredik
Meg nem hitvankodik s nem öszteveredik
Boré vensegben is meg nem csöpörödik.

475 Hideg víz a meleg testet hidegíti
Meleg víz a hideg testet melegíti
Hives forras víznek itala frissíti
Elleszti ujjittya es meg hivesíti.

480 A víznek nagy hasznat erzi sok fő város
Mert bar legyen bastyas erős kapu záros
De ha vize ninczen léssen igen káros
Víznek városokban kettős haszna páros.

480 Mert ha eges tamad hazok egnek tüzzel
Utzak büzölögnek pörkölő lang büzzel
Tüzet olnak vízzel mint sziv langat szüzzel
Tuzbeli kart oh víz tőlünk tavol üzz el.

485 Vaross erőssege erős bastyaban all
De az erőssege víz arok job annal
Oltalomra hasznosb ezüstnel aranynal
Vané nagjob haszna ennel a haszonnal.

MERCATOR 16.: Vane nagjob haszna en azt nem mondhatom
490 De hogj meg töb is van bátran alithatom
Főb bizonyosagokkal meg bizonyithatom
Víznek dicseretit sokkal todithatom.

495 Tudja hasznat vízzel árulo Meszaros
Tudgja borat vízzel bővető korsmaros
Tudom bizony maskep en is Kálmár áros
Kereskedő vevő arulo vásáros.

500 Azert e se legyen most el feledesben
Uraim e dolgot tegjuk fel kerdesben
Víznek vané haszna a kereskedesben
Felelet: nagj vagjon az nyerekedesben.

500 Kik a kalmárságban igen bé merülnek
Minden országokat vizen meg kerülnek
Víz által magoknak gazdagsagot szülnek
Mind ket Indiaban hajokban készülnek.

505 Nyilnal sebesebben a gallyak röpülnek
Melly által országok sok kincsel szepülnek
Sereny kereskedők igen meg epülnek
Ertekkel sok Urat, Grofot le csepülnek.

Gyöngjöt fűszerszamot hoznak Indeabul
Cavet Affricabul czukort Candiabul

	Stokfisnak sokszagat hü Islandiambul Sajtót, vaját pedig szép Hollandiambul.	510
	Aranyot szőnyeget selymet ad Persia Patyolatot futat Grannatot Asia Vasat rezet onat badogot Svetia Dohant s más effelet a híres Graecia.	515
	Hat meg hol van Cyprus Rhodus Arabia Siren Armenia AEgyptus Lybia Deni Brahlia Cejlon Bisonia Mizico Sumatra Jafa Virginia	
	Valami itt vagyon abban mind van reszünk Mert a tengerben kereskedést teszünk Hogj mi fűszerszamos drága etket eszünk Illy jót s több effelet mind csak vizből veszünk.	520
COQUUS 17.:	Melto hat dicsernünk a nagy tengereket Akik igj taplálnak minket embereket Konyhankra küldenek drága fűszereket Erre meg tanítván a kukta Gyereket.	525
	Mert mestersegemben én nem vagjok takacsz Szabo kovacs varga szyjarto Tobak acs Hanem egj nagy urnal már regulta szakacs Nekem pedig nevem kolompai Lukaacs.	530
	A bőrt csizmaziak raggattyak csirizzel Ugj mi minden etelt készítünk a vízzel Es meg kedvesittyuk fűszerszami izzel Fő szerszam s viz nélkül te bendő bar hiz el.	535
	Etelnek viz nélkül meg nem készül leve S ha fűszer nincs benne etelnek csak neve Es ugj csak mosleket hevit tuznek heve Egje meg az kutya, diszno, Tehen s teve.	
	Sok el rejtet kencsel rakott melly veremnek Mondgjak a vizeket mert sok jót teremnek Vagjon ott lakasa sok halbeli nemnek A mellyek kedvesek mind szajnak mind szemnek.	540
	Halaszok haloval vizben halat fognak Rakot tanyak körül hajokkal forognak Veszik is sok hasznat varsanak s horognak Mert a böjtös gjomrok az halra korognak.	545
	Hallal készítettik sok friss izü etel Sok szép vízzel bővös város falu Bethel Nagy szükség s nagy atok a viz nélkül letel De annak bősege Isteni jó tétel.	550
	Noha minden halat nem lehet megenni De ugjan más keppen lehet hasznat venni	

555 Czethalert nagj munkat ember szokott tenni
 Jo csonttya jo sirja egni tengelyt kenni.

Azomban a so is izt ad az etelnek
 Ez nelkul az etelt mondhattuk metelnek
 Jo hat hogj a boltok kuprokkal be telnek
 Mellyek draga penzen mindenutt el kelnek.

560 Mar pedig ezt a sot tenger vizbul főzik
 A bort hat a vizek ebben is meg gjözik
 Hasznalotossaggal igen meg előzik
 A Csont vitzul jobban mint bortul velőzik.

MULIER 18.: Soksagat ki tudna vizbeli haszonnak
 565 Mennyit hasznal a viz avagj csak Aszonynak
 Midőn fejjer szint ad csernanak s vaszonnak
 Kit edes kezeink meg szónek s meg fonnak.

Lug es szappan vizzel mosunk minden ruhat
 Gyocsot patyolatot mind szelyem szőr csuhat
 570 Viz kemen vasznunkbul teszen lagjot s puhat
 Egj szoval sok hasznat az viznek hazunk lat.

Tisztit mocskos testet orczat es tenyeret
 De leheté sütni viz nelkül kenyeret
 E sok Argumentum bort vizzel meg nyeret
 575 Mellyekre mit felel ki bort igen szeret.

Többel is foghattuk nemes viznek pártyat
 Van olly viz a kinek feneket es partyat
 Sár arany el lepi mellyel festnek kartyat
 Avagj czinozgatnak ferfi s Aszony hartyat.

580 Mert nem minden arany jo csak az banyaktul
 Az mint ezt ertettem en tudos bátyaktul
 Hanem vizektul is es az hal tanyaktul
 Születtek mint fiak termekeny Anyaktul.

A Gyöngj is pediglen tengervizben terem
 585 En is hat Lukacsal ezt mondani merem
 Hogj viznek melysege kencsel tellyes verem
 Bornak párt fogoitt igjen is meg nyerem.

MOLITOR: Viz nelkül az Aszony keves kendert gjarat
 590 Viz nelkül a sarlo keves buzat arat
 Viz nelkül nem érünk jo termekeny nyarat
 Viz nelkül malomban mit hasznal a garat.

Viznel nincs job állat világi allotban
 En is molnar leven bé vetek a latban
 595 Őrlök sok malomban eppen szinten hatban
 Buzat rost es Arpat töltök az garatban.

Malomban el jönnek sok rakot szekerek
 Sakokkal sok Aszony Leany ferfi gjermek

Mert viz által forog a sok malom kerek
Sakokban Uramnak sok gabnat ki merek.

Jut abbul ennekem eleg rakot malom
Ladé a viz által mit használ a malom
Mert a buza nem es nem rossz hitvan gyalom
Hanem szükséges kencs ugje szép angyalom.

600

Mi lenne nagyobb jó mint a szép gabona
Mellyre a viz eleg nem szükség babona
Dicserje bár a bort a részeg katona
Ki busul ha száraz a hordo akona.

605

Viz hasznos szükséges gabona természet
Ismet mosására s meg szaporítására
A lisztnek tesztanak meg készítésre
Szükséges haszna van kenyér sütésére.

610

POETA:

Apollo hűgái számok kilencz musak
Parnassus Sz: hegyen lako piros rosak
Arany haju szűzek nem vad Arethusak
Nem is kígjo haju iszonyu medusak.

615

(Mint azért hogy ott volt Pegasus lo uttya
S láb nyoma mellyből lett Hipocrene kuttya
Volt benne az víznek bizony nem az ruttya
Nem sáros zavaros nem ócsman nem pruttya.)

Heroicum Carment szerző Calliope
Historiát Clio sipolo Euterpe
Cziteran pengető tánczos Terpsichore
Es szép frigiakkal híres Melpomene.

620

Friss comoediákat szerző Thalia
Ekessen gestalo szollo Polhimnia
Egek forgasában tudos Uramnia
Kiktől jöt szép Lítania.

625

Parnasust választak lakassa maguknak
Itt letek nyugovást lelkeknek s tagoknak
Nem színt új kedvejert a szép zöld agoknak
Gyönyörűsegeert felő virág szaloknak.

630

Mint azért hogy ott volt Pegasus lo uttya
Láb nyoma mellyből lőtt Hipocrene kuttya
Volt benne az víznek bizony nem az ruttya
Sem sáros zavaros nem ócsman nem pruttya.

635

Mellyben nem volt fereg artalmas giliszta
Hanem volt szép forrás csorgó kies kuttya
Apollo a vizet hűgaira bízta
Kiknek szamat s nevét meg mondta a liszta.

Nem tétzik Musaknak paloták padlása
Volt szép forrás kútnál szerelmes szállása

640

Haza helye széki ülese s allasa
Mind nappal lakasa mind éjjel hálása.

645 Viznel vízzel elven vigadtak nem sirtak
Bortul nem bodulvan ékes verset irtak
Minden poetakat ezzel fellyül multak
Soha Jupitertul job dolgot nem vartak.

Nekem is fejemet ha bor meg bodittya
660 Versem nem jobbittya sem pedig todittya
Igyekezetemet elő nem lodittya
Szivem hat magához a bort nem szorittya.

ABSTEMIUS: Ez vilag viz nélkül föl fordulna s visza
En olyan fi vagjok ki a bort nem isza
665 Mellyre nevem nekem meltan bor nem isza
Nem innam ha szint ugj folyna is mint Tisza.

Lelek természetit ki hogj nem szeresse
Ellyen vele ha van ha nincs föl keresse
Soha ne gjülölyle soha meg ne vesse
Ez argumentumot senki ne nevesse.

660 Mert bizon tarthattjuk meltan jonak s nagynak
Mar pedig mindenek jo itallal elnek
De nemelleyek bortul irtoznak es felnek
Bornal job hat a viz bölcsek igj itelnek.

665 Ne adjuk a vizet semminemü kincsen
Mert im mast is mondok kiki ram tekencsen
Viz vagjon mindenütt bor pediglen nincsen
Ezekben földekben s Indiaban sincsen.

Azert igj rendelte josaga Istennek
670 Hogj a szukseges jot megadjja mindennek
Vagj egjnek kettőnek amannak vagj ennek
Mellynek mind eneknek szükség számat vennek.

Igj Argumentala az Oeconomia
A Lyteretoia az Theosophia
675 Altalam is szolla bölcs Philosophia
Pedig en sem vagjok a barna lofia.

Majd en a bort eppen földig le gjalazom
680 Rövid beszedemmel pokolig alazom
Minden dicseretit majd rola le razom
Nem szollok bolondul mert bortul nem azom.

Ugjan is az embert bor meg bolondittya
685 Szavat mint Stentornak igen meg kondittya
Szörnyü kialtasra torkat fel zajdittya
Bolond orditasra szajat fel zajdittya.

Borban azott nyelvek Istent karomollyak
685 Mert az oriasok varot ostromollyak

Szitkokkal az Istent onnet majd le tolyyak
Felebarattyukat edgszer mind meg szollyak.

Sokan csuffa teszük bor miatt magokat
Mezitlenne teszük mint Noe tagokat
Sokan ki mutattyak dühös haragokat
Egytas ellen valo fene vadsagokat. 690

Neha öszve vesznek fegyverre ki kelnek
Vakra megj mert harant fegyverrel jot szelnek
Igj vagjon am dolgok kik borral meg telnek
Mert magoknak helyet bőrökben nem lelnek. 695

Bor ital Leanya a büszke kevelyseg
Az eszedben valo balgatak korhelseg
Mikor jo a bohó gazdag a szegenyseg
Még a nagj erő is fut iffju legenség.

Bor miatt ül nemely tömlöczöt kalitkat
Egj mas ember ellen hogj ha szorta szitkat
Vagj ki monta bünet meg jelentven titkat
Bezeg titokra mit láttok igen ritkat. 700

A fajtalansagra, bortul föl indulnak
Kelletenel fellyeb midön fel indulnak
Kivansagok benneq mint az viz zudulnak
Fel puffat ereqben vereq fel buzdulnak. 705

Kik Bacchus kuttyabul sok korsot meritnek
Aszonra Leanyra lo modra nyeritnek
A keritök altal magoknak keritnek
Kik önekik agjat nagj batran teritnek. 710

Mert bortul szarmozik vakmerő batorsag
Meresseg a roszra zablatlan latorsag
A borbul ki nem jó Istenes jamborsag
Haznak kar, Leleknek pokol testnek korsag. 715

Mert kik borban töltik kedveket kenyeket
Es bor megvesztette az ő szemfényeket
Es meg nyomorittya őket szegenyeket
Bor csinál sok rongjos szegeny legenyeket.

Ettul foltos soknak dolmannya s nadraga
El is mulattatya az időt melly draga
Dragab minden kencsnel kit tart Beres vagj Draga
Es mar sok szep időt bor ital meg rága. 720

Bizonyára meltan bor italt gjalazzuk
Gondolom hogj szemben semmit nem hibazok
A tobzodok ollyak mint rut hitvan vazok
Szinek mint korsoban sarga kormos mázok. 725

Hirtelen be mennek mellyere a sirnak
De nagjob ez a mit a Sz: könyvek irnak .

FÜGGELÉK

KALOCSAI KOMÉDIA. — GYŰJTŐKÖTETE: COLLECTANEA POETICA
 VARIII ARGUMENTI. OSzK Oct. Hung. 39. 40 r — 41 v
 Comed.

STUDENTUS: Mind Isten mind ember ártatlanságunka[t]
 Jól Lattya s hamissan nem mentjük magu[nkat] (Levágva)
 De Sajnállyuk a mi szép tudományunkat
 Nem is Szenyvedjük el mi gyalazatunkat.

RUSTICUS: Mi tagadás benne ami az igazság
 Ki mondom mert Látom nints semmi tagosság
 Tudományt illy fennyen ditserni gonosság
 Ember esztét vesztő tzigányi ravasság.
 Mert a meg boldogult tsillagom jó Apám
 A kirül maradt rám ez a rosdás kapám
 Akarta az áldott Tudományt hogy kapnám
 Mivel ki sok paraszt ember fia pap nám.
 Gondolta az Átyám hogy már sokat tudok
 Da pancm, Canis dat és több Deák szókat
 Canis tua mater és több ilyen jókat
 De nem disputáltam ki a Deákokat.
 Azt mondta az Apám hogy fizetnék érte
 Mert ha esztendeig járna is előtte
 Még sem tenné pappá mind eddig intette [?]
 Menjen a gyapára a kutya születte.

STUDENTUS: Igen okos ember volt talán az Apád.
 Tökkel ütött fejed a kitül te kapád.
 Barom módra termett épen a bal pofád.
 Parasztnak is mutat rosda ette kapád.

RUSTICUS: De ugyan Uraim a mi igaz igaz
 A Tudomány pedig tsak dib dab és giz gaz
 Lá [?] a szép parasztság nem olly emez amaz
 A ki ez ellen szöll semmit nem rágalmaz.

STUDENTUS: Hogy a' szép tudomány volna emez amaz
 Még pedig a mint te mondod roszszul giz gaz
 Ez inkább hazugság mintsem volna igaz
 Mellyért mi előttünk vagy te tsak ez és az.

Certat Stud. cum Rust.

Én a szép Tudományt Scholába tanúltam.
 S e szép emberségért házamtúl el múltam
 Bölts és tudós lévén semmit nem búsúltam
 Mert Notariára már épen indultam.

RUSTICUS: Én ez egész Város hegyét völgyét jártam.
 Noha Divák irást még soha nem láttam.

Még is hol tűz helyre hol pallásra hágtam.
Minap is Kalotsán egy Disznót le vágтам.

- STUDENTUS:** El hiszem azt paraszt hogy Deákul nem tudz
Disznók után épen mint a kanász ugy futz.
Kalotsán meg tsalnak im [?] bolondul alkutz
Egy pénz esmérésre igen nehezen jutz.
- RUSTICUS:** Tudok én Ló bőrből szőrös borskorot fűzni
Bogarat száramról kezemmel el tűzni.
Mikor a Veréb költ utánna sűrűzni
Télen mikor fázom a tűz mellett űlni.
- STUDENTUS:** Szőrös borskor fűzés nem igen nagy okság [?]
Jó hogy rád nem esett miatta a kórság.
Mind fellyül mulja ezt nézd el a Deákság
Mendikásság után éri kapitányság.
- PARASZT:** Töröld meg az orrod most is olyan tentás
Ha kapitány vagy is még lehetz mendikás
Majd tanulok én is ha el jó aratás
Hiszem Irás firas nem derék him varrás.
- STUDENTUS:** Jöszte hát te paraszt tanulj emberséget
Hadd el azt az igen keszerves inséget
Igy nem koplalsz hanem látz sok vendégséget
Jódra szóllok nékcd, végy hát eszösséget.
- PARASZT:** Ne hijj már engemet szegény tanulásra
Tudok én szám vetést jól a fa ravásra
Nagy apám tanított a fa gyalulásra
Jobb kedvem van otthon télbe aluvásra.
- STUDENTUS:** Maradj itt hát paraszt tanulj vargaságot.
Nem szereted látom a szép tanuságot.
Látz még ezért tudom éltedben okságot [?]
Nem is ered igy el a szép boldogságot.
- PARASZT:** Eb ura vagy Deák eb Ura is vóltál
Noha most ellenem ilyen fennyen szóltál.
Minap láttam pedig, éhel majd meg hóltál
A Tudomány mellett a mikor koplaltál.
Ne véts hát ellenem jó Deák barátom
Ebnél vagy jobb ember magam is jól látom
Majd ha paraszt szókra a számot fel tátom
Deákos beszédid szitokkal fel vátom.
- DEÁK:** Szegény helységünknek fő igazgatói
El nyomattattaknak fel szabadítói
Nem kell im bizonyosság éltünk gyalázói
Miként rágalmaznak a jók utálói.
Kigyelmetek előtt azért protestálunk.
Ha Kigyelmeteknél Törvényt nem találun[k],
Minden parasztságot majdan proscribál[unk],
Vagy betsületünkkel lesz ditsó halálunk.
- PARASZT:** Nosza Deák most vedd elő a szivedet.
Boszuld meg bakkoszon [?] meg motskolt hirede[t]
Botsásd a hátára fel húzott kezedet.
Űsd meg vágj háromszor ne rágjon tégedet.
Tapodd meg és nyomd ki ganéját a száján
Rágalmazó nyelvét húzd ki néki állán
Ne is tégy kiméllést ő borzas szakállán.
Hadd tanullyon más is ezeknek példáján.

VICEISPÁNY: Vármegyének birái fel vettük
Méltó panasztokat meg is tekintettük
A dolgot a mint vólt mivel megértettük
Rágalmazók ellen a Törvényt így tettük.
A jó Tudománynak gonosz gyalázói.
Mint szép s drága kintsnek ő rágalmazói
Hallyák meg a törvényt emberek szóllói
Az ember Husának illetlen rágói.
Azok a személyek kik ezt tselekették.
A Jó Deákokat motskokkal illették.
A Kik a Tudományt rosznak beszéllették
Meg tsapattassanak a paraszt elleték.
Vonjatok le őket hát ditseretesen.
Tanuljanak ők is így élni kegyesen.
Kezeit lábait fogjátok helyesen.
Százat a paraszton tsapjatok erősen.

Dixi

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

E dráma az OSzK-ban, az Oct. Hung. 39. számú kéziratban található. A kézirat címe: *Collectanea Poetica varii argumenti*. Szövegei a XVII—XIX. századból erednek, a legkésőbbi 1814-ből való. 111 f. 165×105 mm, kis nyolcadrét. Magyar és latin nyelvű versek, különböző tárgyú prózai szövegek mellett két dramatizált játékot tartalmaz. Ezek közül az egyiket *Dombi* közölte *Kalocsai Komédia* címen (ld. a *Függelék*). A másik dramatizált szöveg az itt közölt darab. ff. 3—14 v. foglal helyet. Igen nehezen olvasható írás, különösen a latin személynevek olvasása bizonytalan. Eleje és vége hiányzik. *A bor majd a víz dicséreti* cím *Thaly Kálmántól* származik.

Újabb kiadása: *Thaly* részleteit közli: Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok. Pest 1864. II. 115—24.

Első teljes kiadása ez a jelenlegi, *Dömötör Teklától*.

A szövegközlés módja

Betűhív.

Függelékben : *Kalocsai Komédia*.

Változatai

A Bor és Víz vetélkedésének összesen nyolc, részben egymástól eltérő feldolgozását őriz az OSzK kéziratára. A legkorábbi változat a XVII. század végéről való, az irodalomban ismert már, ránk maradt a *Hölscher-kódeks*ben (Qu. Lat. 2530. ff. 66—70v), ennek a kötetnek XIX. századi másolatában (Qu. H. 1258. ff. 49—52v), és egy XVIII. század végi szövegváltozatban (Fol. H. 1058. ff. 18—20v). Időrendben a következő szöveg az itt közölt. Eddig ismeretlen egy, a *Bor és Víz vetélkedéséről* szóló darabnak 1725-ből való nyomtatott programja (Fol. H. 1390. ff. 197—198v), és három szövegváltozat a XVIII. század végéről (Oct. H. 517. ff. 128—138v. — Qu. H. 152. ff. 22—38v. — Qu. H. 179. ff. 30—36). Ez utóbbi szövegeket, összvetve a már ismertekkel, *Busa Margit* dolgozta fel *A Bor és Víz vetélkedésének ismeretlen kéziratai* című munkájában.

A darab szerzőjéről

A töredékes kézirat semmi felvilágosítást nem ad sem a szerző személyére, sem a darab előadására vonatkozólag. A „lobonc” hadnagyrá való hivatkozás bizonyos mértékig korjelzőül szolgál, a darab a hetvenes évek után keletkezhetett. Ennek a szerepeltetése okozta, hogy a darab szerzőjét a végvárak s az őrségek iskolázott tisztjei között keresték. Valószínűbb azonban, hogy iskolai közjáték volt, erre nemcsak a tanító és diák tréfás párbeszéde utal, hanem az is, hogy néhol valóságos földrajzi tankötemény, mely a tanulók — vagy az író — műveltségét volt hivatva fitogtatni.

Versmértéke : az iskolai színjátékokban általános négyrímű tizenkettős.

A vetélkedések (altercatio, conflictus, disputatio, certamen, contentio stb.) műfajának legkedveltebb tárgyai közé tartozik a bor és víz vetélkedése. A vágáns költészet egyik legelterjedtebb témája; a középkorban csaknem minden nemzet irodalmában megtaláljuk, a latin változatok mellett ismeretesek olasz, francia, lombard, német, angol, spanyol, cseh, olasz, azonkívül arab és héber változatok is. (Bővebben *H. Walther* 46 kk. és *Steinschneider* 124—36 sz. alatt.) A bor és a víz mellett a bor és a sör, a bor és a tej, s az egyes borfajták is tréfásan vetekednek az elsőbbségért.

Hazánkban is nyilvánvalóan ismeretes volt e tárgy már a középkorban is. *Hagymássy Bálint*nak (Valentinus Cybelcius) a bor és víz dicséretéről és szidalmáról írott latin műve 1517-ben Hagenauban jelent meg. (*Opusculum de laudibus et vituperio vini et aquae.*) *Hagymássy* műve azonban jelentősen eltér a vágáns-költészet hasonló tárgykörbe tartozó alkotásaitól: műve erasmusi ihletésű próza-i deklamáció, mely jelentős társadalomkritikát tartalmaz. (Részletesen: *Kardos Humanizmus* 262—63 és 270—71, továbbá *Horváth Magyar Humanizmus* 209—12.) A XVII. századi magyar változatok közül kettő a *Walter Map*esnak (Map) tulajdonított anonim goliard dialógusra — *Goliae dialogus inter Aquam et Vinum* — megy vissza, s ugyanezen alapszik a *Bernáth* által publikált XVIII. századi *Thetis és Lyeus* is. (*Badics*, ItK 1929. és *Bernáth*: Prot. iskoladramák. 229—36.) E vetélkedés-típusból a bor kerül ki győztesen. Ismertetésével, elő- és utóéletével *Waldapfel József* foglalkozott. (ItK 1929. 464—66. A *Walter Map*-féle dialógust közli *Bernáth*: Prot. iskoladramák. 237—40. A *Hölischer-kóde*xben levő változathoz: MKSz 1891. 47.)

A bor és víz néha megszemélyesítve lép fel, mint *Thetis és Lyaeus*, *Hans Sachs*nál már mint *Bacchus és Neptun* (*Steinschneider* 77.). E megszemélyesített változatok vezetnek át a kötetünkben közölt műhöz, ahol már nemcsak a bor és víz megszemélyesített alakjai vitáznak, hanem egymásután lépnek elénk a két tábor hívei s adják elő érveiket a bor és a víz elsőbbségéről szóló vitában. E típus kialakulásában nézetünk szerint számolnunk kell egy másik, valóban *dramatikus* hagyomány, a böjt és farsang vetélkedésének hatásával is. A kétfajta hagyomány találkozására az adott lehetőséget, hogy mindkét esetben: a böjt és farsang, csakúgy mint a víz és bor vitájában és küzdelmében egymással szemben állnak a józan mértékletesség s a részegség, a dűskálás képviselői. Míg azonban a bor és víz vitájában többnyire a bor a győztes, a böjt és farsang küzdelméből a böjt kerül ki győztesen.

E kétféle motívum összefonódásából a XVII—XVIII. században a drámai és epikus alkotások egész sora keletkezett, melyekben a bort és a farsangot egyaránt *Bacchus* alakja jelképezi. Így jelenik meg pl. a cseh iskoladramákban *Bacchus* mint a farsang és a bor megszemélyesített képviselője (*Zibrt* 149—59.), s a XVIII. századi magyar pálos drámában hasonló küzdelem folyik *Bacchus és Neptunus* között, azonban most már valódi bohózati formába öltöztetve. (*Bayer*: Pálos iskola-dramák. 41—79, és *Dömötör Vigjátékok*) A dramatikus forma mellett azonban az epikus és lírai fogalmazások is sokáig megmaradnak. E tárgykörhöz fűződik pl. *Bakhusnak véletlen rabsága idejének legjobb korában* és a Gyöngyösi-féle *Márs és Bacchus egymással való viaskodásáról*. (Irodalom: *Turóczi-Trostler József*: János pap országa, és *Cibere Bán és Kone Vajda*. — *Dömötör*: Adalékok a magyar farsangi játékok történetéhez.) Még *Csokonai*, *Baróti Szabó Dávid* és *Édes Gergely* is e hagyományos vita-formát követik költeményeikben.

A kötetünkben közölt mű szinte átmeneti fokon áll a vetélkedés és a drámai forma között. Revüszerű felépítés a népi farsangi játékok szerkezetére emlékeztet, érvei azonban sokban megegyeznek a latin disputák érveivel. Már nem csupán a megszemélyesített bor és víz vitáznak,

hanem egész sor kitűnően megalkotott figura mondja el az érveket a bor és víz mellett. Drámai cselekménye viszont nincsen, a szereplők csak egy ízben beszélnek egymással is, különbea egymásután, egymástól függetlenül mondják el érveiket. Hogy mégis *előadásra szánt* darabról van szó, arról a szereplők neve után feltüntetett latin rendezői utasítás tanúskodik, mely a szereplők öltözetét írja elő.

A sok száz éves, elkopott argumentumok mellett azonban — akár csak *Hagymássy* művében — jelentős társadalomkritikára is találunk. A kritika ismét elsősorban a részegeskedők táborát illeti. A gyáva labanc katona, akibe csak a bor önt bátorságot, a részeges kántor, az iszákos asszony, a mulatnivágyó Nobilis, igazi komikus figurák, akiket keresztül a szerző nemcsak a borital és részegeskedés ártalmosságát, hanem az emberi gyengéket, s ezen túlmenően társadalmi típusok gyarióságát tárja fel.

Bibliográfia

THALY KÁLMÁN: Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok. Pest 1864. II. 115—25.

BAYER JÓZSEF: Pálos iskola-dramák a XVIII. évszázadból. Bp. 1897. RMKvt II. 41—79.

BERNÁTH LAJOS: Protestáns iskoladramák. Bp. 1903. 237—40.

STEINSCHNEIDER, MORITZ: Rangstreit-Literatur. Sitzungsberichte der Philosophisch-Historischen Klasse der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. CLV. Bd. 1906. — Wien 1908. IV. Abhandlung.

WALTHER, H.: Das Streitgedicht in der lateinischen Literatur des Mittelalters. München 1920. Quellen und Untersuchungen zur lateinischen Philologie des Mittelalters. Bd. V. 2. Heft. (Irodalommal.)

BADICS FERENC: XVII. századi vers a Bor és Víz vetélkedéséről. ItK 1929. (39) 88—95.

WALDAPFEL JÓZSEF: A bor és víz pántolódása és rokonai. ItK 1929. 464—67.

DOMBI 171—74. — A Kalocsai Komédiát közli a 191—94. lapon.

TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: János pap országa. Bp. 1943.

HORVÁTH MAGYAR HUMANIZMUS 209—12.

BERG PÁL: Angol hatások XVIII. századi irodalmunkban. Bp. 1946. 68—69.

ŽIBRT, ČENĚK: Veselé chvíle v životě lidu českého. Praha 1950. 149—59. (A Bacchus-dramákról.)

DÖMÖTÖR NÉPIES SZINJÁTSZÁS 202—203.

DÖMÖTÖR T.: Adalékok a magyar farsangi játékok történetéhez. Színháztörténeti Értesítő II. 1953. 25—28.

DÖMÖTÖR VIGJÁTEKOK 38—39, 50—51.

KARDOS HUMANIZMUS 262. kk.

TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: Cibere Bán és Konc Vajda. I. Oszt. Közl. 1958. (XIII.) 171—183.

Szövegkritikai jegyzetek

A darab eleje hiányzik. Mint a számozásból látszik, két szereplő lépett fel Miles előtt, ezek közül az első feltehetőleg a Proológus, a második pedig a Boristen volt. Az ő beszédének utolsó szakaszaival kezdődik darabunk

1 Az első szó hiányzik

2 Az első szó hiányzik

33 „vetik” szó elolvasása bizonytalan. *Thaly* így olvassa

35 „szeresek” *Thaly* olvasása szerint *keressék*

36 „Mi helet” valószínűleg clírás. *Thaly Mi lehet-re* javítja

41 „ereszt” = a t betű hiányzik a szövegből

42 „fölkötteb” = a b betű utólag betoldva

- 61 „üresen” az eredetiben *üres*. Kiegészítés tőlünk
 81 „to vizet” *Thaly* olvasása szerint *hó* vizet
 87 Mint a versmérték mutatja, egy szó kimaradt a szövegből
 88 „jöszte” olvasása bizonytalan
 A 93. sortól új kéz írása kezdődik
 154 „Scis” = a c betű hiányzik az eredetiből
 159 „(nevelem) toldozom” = másoló javítása
 193 A szövegből egy szó hiányzik
 215 „mezze m . . .” olvashatatlan szó következik
 223 sor után 231 sor következik a szövegben, de ezt a másoló áthúzta
 254 „Jus gladi”: *gladii*
 352 Első szó olvashatatlan. „Majra, Anjan” bizonytalan olvasású szavak
 353 Első szó eleje olvashatatlan
 354 Első szó eleje olvashatatlan
 401 Egy szó helye üresen hagyva
 404 „Beazede” = nyilvánvalóan Bethesda helyett
 409 „vajulo” = talán vajúdó helyett
 518 az utolsó szó eleje olvashatatlan
 612 „szamok” olvasása bizonytalan
 627 A sor elejéről egy szó hiányzik
 633—635 újra másolja a 616—629 sorokat
 671 „szamat” olvasása bizonytalan
 675 sor után újra kiírva Abstemius. Tekintve, hogy itt új mondanivaló kezdődik, talán Abstemius II.?
 729 után megszakad a kézirat

Nyelvi jegyzetek

- 7 *Miles vestitu militari* = A katona, katonai öltözetben
 44 *Cantor vestitu studiosi* = A kántor, diáknak öltözve
 110 *bustya* = szitokszó (vö. *bestye*)
 112 *Bastur* (?) = cz is szitokszó lesz
 151—154 A latin szöveg fordítása =
 Minthogy ismered a Szentírás titkait
 És az egek egének titkos határozatait
 És tudod, hogy a logika szerint mi az elvont és mi a konkrét
 És ismered az Enciklopédia hármas . . . [az utolsó szó, *Vepreta*, megfejtése nem sikerült. Sövényét?]
 254 *ius gladii* = pallosjog
 277 *oszipora* = török ezüstpénz
 300 *eve* = gennye
 320 *galacz* = feltehetőleg galacsin
 341 *türkölödnek* = szarvukkal harcolnak, öklelődnek
 351 *fretum* = tengerszoros
 403 *Lengvam* (?) = bizonytalan olvasás
 407 *Conchak* = kagylók
 464—467 A latin szöveg fordítása =
 Az ok nemesebb az okozatnál,
 És az okozat nemtelenebb az okozójánál
 Tehát a víz dicsőbb a bornál;
 Így érvelt az ifjabb Plinius
 510 *Stokfis* = Stockfisch, tőkehal
 620 *Heroicum Carmen* = hősköltemény
 673 *Lyteretoia* = nyilván *Literatura* helyett

Tárgyi jegyzetek

- 1 A töredékes első sor Bacchus beszédének végét jelzi
 176 *Hiram* = bibliai, Tyrus királya (Krónikák II. 2.)
 183 *Rehabiták* = Rehab utódai, bornemissza zsidók

- 184 *Nazariták* = aszkéta zsidók. Ez az érv a *Mapne*k tulajdonított szövegben is
- 347 Itt kezdődik a tengerek felsorolása. *Mare Balticum* = Balti tenger.
- 348 *Mediterraneum* = Földközi-tenger. *Adriaticum* = Adria-tenger
- 349 *Persicum* = Perzsa-öböl. *Rubium* = Vörös-tenger
- 350 *Nigrum* = Fekete-tenger. *Caspium* = Kaspi-tenger. *Californiacum* = Kaliforniai-öböl
- 351 sortól kezdődik a tengerszorosok felsorolása
- 352 Az első három szó kiegészítése (. . . jgacz? Majra, Anjan) megbízhatóan nem hajtható végre. *Magellanicum* = Magellán-szoros
- 353 Az első szó értelme homályos (. . . embla) *Gaditanum* = Gibraltári-szoros. *Bosporos* = Bosporus. *Danium* = Dán-szoros
- 354 Az első szó (. . . anihl) értelme homályos. *Arabicum* = Arab-szoros. *Siculum* = Szicíliai-szoros. *Persicum* = Perzsa-szoros
- 356 *Ligeris* = Loire. *Garumna* = Garonne
- 357 *Padus* = Pó. *Tagus* = Tajo. *Araris* = talán Arar? (Saône). *Sequana* = Szajna
- 358 *Scaldis* = Schelde. *Hyerus* = talán Hiberus? *Mosa* = Maas. *Mosella* = Mosel
- 359 *Tibris* = Tiberis
- 360 *Visurgis* = Weser. *Tanais* = Don. *Rhodanus* = Rhône
- 361 *Amasis* = talán Amisia? (Ems) *Mulda* = Mulde. *Sala* = Saale. *Moenus* = Majna
- 362 *Padolus* (?) = Po mellékfolyója. *Iber* = Ebro. *Albis* = Elba. *Rhenus* = Rajna
- 399 *Naman* = a bibliai Naámán (A Bor és a Víz . . . Pántolódnak 10 szakaszában, és a *Mapne*k tulajdonított szövegben is)
- 404 *Beazde* = feltehetőleg a bibliai Bethesda tava
- 509 *Candia* = Kréta
- 514 *Svetia* = Svédország
- 515 *Graetia* = Görögország
- 517 *Siren* = Nápolyi-öböl
- 518 *Deni*? . . . *Brahlia*? *Bisonia*? Hibásan írva, értelmük homályos
- 519 *Mizico* = Mexico
- 614 *Arethusa* = Artemis által forrássá változtatott nimfa
- 633 *Hippokrene kútja* = ókori mesés forrás, ebből merítettek a nimfák ihletet

46.

RITHMI PRO EPIPHANIA DOMINI IN PROCESSIONE

1684--1694 között

[Szereplők:

JOSEPHUS, (József),

MÁRIA,

ANGELUS, (Az angyal),

REX PRIMUS GASPARUS, (Gáspár, az első király),

REX SECUNDUS, (A második király),

REX TERTIUS, (A harmadik király),

PASTOR MAGNUS, (Az öreg pásztor),

PASTOR PRIMUS, (Az első pásztor),

PASTOR SECUNDUS, (A második pásztor),

PASTOR TERTIUS, (A harmadik pásztor),

PASTOR QUARTUS, (A negyedik pásztor),

PASTOR PARVUS, (A bojtár).]

PASTOR PRIMUS: Nys aitot io gazda, légy io uigh örömmel,
Forgodgyal serényen, légy io készüllettel,
Mert királyok iönek házadhoz ezennel,
Joseph es Maria a kiseded gyermekkel.

JOSEPHUS: Adgyon I[ste]n io estuét
Keuánatos io szerenczét
Boldoghitsa házad népét
hogy szerethes sok iöueuent.

PASTOR PRIMUS: Honnan ualok vadtok?

JOSEPH[US]: Czászár ö Felseghe paranczolattýabul 10
kelléték nekünk indulni az utra.

PASTOR: Mit akartok tehát?

MÁRIA: Im azért iöttünk hozzátok 15
hogy bennünköt megh szánjatok,
nyugodalmas helyt adgyatok.
Kérünk legy hozzánk irgalmas,
Mint hogy az idő artalmas
Fogadgy bé meleg hászadb[a]
hogy had nyugodgyunk megh ab[ban].

PASTOR: Kik[nek] hinak benneteket? 20

JOSEPH[US]: Enghemet hinak Joseph[nek],
Maria neuú hituesének
De könyorghok kegýelmed[nek],
Agý szállást illý hidegh uettek[nek].

PASTOR: En bizony nem adok, 25
Mert en iuhasz uagyok,
Vram hire nélkül, senkit sem bisztatok,
Majd az akol felé enis ki ballaghok
hogy az iuhot megh ne foitsák az farkasok.
Ha szállást nem adnak im uadnak istallok, 30
Hiszem enis ugyan csak azokb[an] hálok.

MÁRIA: Kéntelenek uagýunk uéle
Mennýunk az istallok fele,
Im az szalmáual tele,
35 Abban maghunkat tegýuk le.

PASTOR SECUNDUS: Titire barátom ier nyugodgýunk ez heljen
Migh az hajnali czillagh fel tetszik az eghen.

ANGELUS Canit.

[AZ ANGYAL]: Dicsőssegh legyen etc. Vide post Reges in sequenti folio..

40 REX PRIMUS GASPAR[US]:
Jottunk nap keletrül hozzád nagj sohaitua,
Nagý szorgalmatossan kerdeztünk ohaitua,
hol szültetett legyen világh megh uáltoia,
ki lész a ki uolna e dologh tudoja.

45 Nem uala senki is a ki megh mondana,
Hogy már születettél emberek ualtságha,
Noha tudakoztunk sokaktul az utba,
csak czillagod uala ennek tanitoja.

50 Vigad azon lelkem hogy ez idöt értem,
melljb[en] sz: Vramot kisdeden szemleltem,
Aldott legyen neue kit megh sem remeltem,
hogy szentek kirallját látni melto lettem.

55 Te neked én azért nagý sokkal tartoznám
hogy kedued találnám sziubülis keuannam
Czak tudnék tetszeni bis el sem mulatnám,
kedueskednem olljal kit iob[nak] alitnam.

60 Hogy ha keuantatnek nálad szolgálatom
Nem kemélnem tüled serený uduarlasom,
Mint most nap keletrül hozzád lött íarasom,
Vgy kész uolnék holtigh körüled forghodnom.

Mit kéuansz megh adom neked sz: Vram[nak],
Kit io szándékombul hoztam királyom[nak],
Tirus arannját ued Thársis bánnyáia[nak],
Mellj lesz példázoja, király voltodnak.

65 REX SECUNDUS: Sabából iottem enis hozzád mesze földrül.
I[ste]nt hogy imádgýak ki le szallot eghbül,
Téghed eghek Vrát tisztelljelek sziubül.
Ne utáld szulgadot ki most hozzád térül.

70 Kisdeden szemlellek de nagý Vrnak hiszlek.,
Romlando test alat I[ste]nt s embert nezek,
Temién illattýáual mint I[ste]n[t] tisztellek,
Ez hitben megh halni minden tahom keszek.

REX TERTIUS: Ǻdóz légy Vr kiseded, kinek nagy hatalmát,
Az egh megh mutatta diadalmassághát,
Czillaghiát boczatta hogy mutatná Vrát, 75
ki már megh tanított hogy tudnám szallását.

Nem f[é]n[e]s palotáb[an] sem karpitos házb[an],
Romlott istallob[an] fekszel csak iászolyb[an],
Im szemünkel láttýuk fekszel csak szenáb[an]
Keues posztoczkák közt szorultál polýákb[an]. 80

Erre nem szorultál hanem mi keduünkért
szenueded ezeket a bűnös emberért,
Megh erőtlenedtel erőtlenségühünkért
Tudom többetis kell czelekdned ezért.

Illý nagy io uoltodat miuel hálallýam megh,
Sanýaru kinodat miuel szolgálhallýam megh. 85
Vegyed ez Mýrháczkát mert ez ielenti megh
Ertünk megh foghsz halni de nem rothadol megh.

Diczertessel azert mind földön mind Menyb[en]
Hogý negh adtad látnom maghadot e testb[en], 90
Kit reghi sz:Atják keuántak eltekb[en]
De nem ióttel földre hozzánk idejeb[en].

Angelus canit.

ANGELUS: Diczössegh legýen menyb[en] az I[ste]n[nek]
Bekességh Földön lako emberek[nek] 95
Jo akaratu együgyú kossegh[nek]
Minden nepek[nek].

PASTOR: Miczoda szokatlan zendüles hallatek fülemb[en]
Vgy tetszik Angyali enekles iöue füleimb[e]
ragýogho fényesség iöue szemeimb[e] 100
Vgy tetszik menyéghben ualek az elmémb[en].

NB Serkenj fel
vide:infra

(Hallode barátom Titire kelljünk fel s mennýunk Bethlehemb[e])
(Lássuk megh mit adott I[ste]n ott az helyb[en]) 105
(Talam ualami iot ad aggot uenségünk[ben])

PASTOR SECUNDUS: (Bator mennýünk el epen Bethlehemb[e])

PASTOR TERTIUS: (Bele tehenb[e])

PRIMUS: (Bolond) oda Bethlehemb[e] bolond Bet

ANGELUS: Serkenj fel I[ste]n[nek] uálasztott sereghe. 110
Semmit ne mulas menj Bethlehemb[e]
Ott a[z] Eghek urát megh leled romlott helljb[en]
Diczird s maghasztalljad együgyúséghe db[en]
Jaszolyb[an] találod Világh alkutoját es megh Valtojat.

115 PASTOR SECUNDUS: Mi hozott enghemet ez nagy Vduar házb[a]
Az Apám sem lakot nekem palotáb[an]
maghamis gyakrabban ültem az gunyhob[an],
hogý sem effele iratus thornáczb[an].

Hic Reges peragere possunt.

120 (PASTOR TERTIUS): Consequentur o[mn]es uide folio precedentj.
(Titire barátom io tanaczozt adal,
(Octonde báyadnak okossanis szóllál,
(Efféle dologhurul sokatis m[e]gh szánnál,
(Talám ueghre immár raitam szánakodnál.)

125 (PASTOR PRIMUS): (Mi lölte a szadot talám köszuenj bantja.)

(PASTOR SECUNDUS): (De hogý foghaimot most barátkozattja.)

(PASTOR PRIMUS): (Vesd ki mad el rontya.)

(PASTOR SECUNDUS): (Atkozom migh élek én a Bibicz halmot,
(mert bezzegh ualoba megh egheté számot,
130 (soha nem adtam mégh toluaiok[nak] uamot,
(De bezzegh megh uerek hoherok talpamot.)

(PASTOR PRIMUS): (Nosza had lassam megh, majd megh gyogyi-
tom en.)
(már sok santa bakot megh gyogyítottam en.)
(Fekügý le csak hamar majd hozzá latok en.)

135 [PASTOR SECUNDUS]: (Jai teis hohér uagý átkozott nem barbélj.)
Cantus Pastoru[m].

[A PÁSZTOROK]: Salatum Pastoru[m] chorus,
adatott nekünk ob'[us],
Vduözitónk gentib[us],
140 nagy örömünk flentib[us]
Hollok csar csar gyakorlyák,
Az uj királjt imadgyák,
Verebek czir czir cziripolnak,
Fülemúlek lip lip lipegh[nek]
145 A gódóllók kaczaghiák,
a suták tanczollják,
A Pásztorok uigad[gýák]nak
jo édes bor[át]t megh iszák
Tüstus kobászt keuánn[já]ak
150 innet touab baktatnak.

PASTOR PRIMUS: Hej Hugma mi nem árt ha meghis indulunk.,
Ama harom Nemes emb[er]tül tanulunk,
halládé az Angyal mit monda mi nekünk,
Mennýunk Bethlehemb[e]
155 Jászolý[ban] talállýuk

Világh alkotóját
es megh Váltoját.

PASTOR SECUNDUS: No bator Mennýünk el de ne pusztá kezzel,
De mint hogý az bucsut szokták iarni penzel,
Az ki akar iárni hasznos nyereségghel, 160
Aiándakot uigyűnk neki nagy bőséggghel.

En Mingýárt fel teszem leg iobbik iuhomot,
Mellytűl telé fejem ketszer soítáromat,
Azontul penighlen minden esztendőb[en]
Ketszer ellik nincsen ketséggh ebb[en]. 165

PASTOR TERTIUS: En bizony nem merem fel tenný iuhomot,
Merth ighen retteghem mustoha Atyámot,
hasonlatos kepen patuáros Anyámot,
ha fel tennem iol megh denghaznák hátamot. 170
Inkáb lépes mezet adok neki nagy örömet,
almakot szepeket hoztam neki edest,
Vajat es nád mezzel süttettest bélest,
Egýnehaný szep fánkot, ighen szép frisseket
herőczét.

PASTOR QUARTUS: Enis ama kurta, furcsa kis bariskát, 175
Oda adom kezéb[e] had szagghassa gyápiát,
Eztis neki adom a szép furollýacskát,
Neszhetsé mellý hanghos fuihatsz a lýukát.

Caetera uide ante inicium toti[us] actionis
ubi incipit sic Pastor secundus. 180

PASTOR SECUNDUS: Bizony ighen hanghos majd fuok egý notát,
Ez csinus musika megh érne egý kraiczárt
az eghész Pásztorságh ne kimellýe lábát,
ki ki szep modgyáual iária itten tánczát.

Fistula canit et pastores o[mn]nes sultant 185
dicentes Cantu[s] Pastoru[m] Salatun pastoru[m]
chorus uide circa finem post uersus deletos,
poterit si tempus et res postulauerit, et permiserit adhuc
p[ro]longarj sequentib[us].

PASTOR PRIMUS: Hej Hugma te uagyé oda fel a boghlyán?
hallád e ha ot esznek a iuhok a szenán? 190

PASTOR SECUNDUS: Ime itten uagyunk ketten rakiunk tűzet,
Tikis maghatok[nak] gyermekek más helyett,
Keressetek közel lobbancsatok szenet,
Az migh fen láttýátok az Gőncsó szekeret. 195

PASTOR TERTIUS: Titire barátom ier nyugodgyunk ez helyen.
Migh a hajnali csillagh fel tetszik az eghen.

- PASTOR PARVUS: Nézzétek, nezzetek mellé ighen éghnek az istállók, Nyíluán megh gyuitották azt valamé szallók.
- 200 PASTOR SECUNDUS: Nosza hamar költsök fel az Atyankot, mert majd itt eghettyük minden iuhajnkot.
- PASTOR PRIMUS: Nasza hamar Apa, megh gyult az istálló.
- PASTOR MAGNUS: Mi dologh? mi dologh?
- 205 PASTOR SECUNDUS: De mit kiriákdok talám nincs eszetek? gyermekek szavá[nak] semmit ne hidgyetek.
- PASTOR TERTIUS: Inkáb indullýunk el innét mennýünk az Birohoz
Mert hogy itt maradgyunk nincsen keduem ahoz,
Vighan uár bennünköt az pintes kannához,
mellyet megh keszített már az asztalához.
- 210 Mennýünk el, örízze I[ste]n iuhainkat,
uezerellýe minden utainkat.

JEGYZETEK

A műre vonatkozó tárgyi, szövegkritikai és más jegyzeteket, valamint a bibliográfiát *Holl Béla* állította össze. A szöveget is *Holl Béla* rendezte sajtó alá.

A közzét mű adatai

A mű eredeti címe: *Rithmi pro Epiphania Domini in processione*
Lelőhelye: Egyházmegyei Könyvtár, Vác.

Kézirat.

A művet magába foglaló kötet címe: LIBER CONGREGATIONIS / SANCTAE CRUCIS / Juuenum Ecsekiensum Altari Sanctae Crucis in Templo Ecsekiensi in latere Meridio- / nali existenti addictissimorum, continens / nomina Sodalium vivorum, et mortuorum, regulas, et bona ad i- / dem Altare pertinentia. /

A kötet leírása

Negyedrét, magyaros renaissance motívumokkal díszített, egykorú bőrkötésű kódex. 518 számozott lapot tartalmaz. Az 1675 körül jóváhagyott társulati regulák, tagnévsorok és a XVIII. sz. végéig vezetett vagyoni feljegyzések között könnyen felismerhető, gondos, sűrűbetűs kézírással vendégszövegeket találunk: 35 magyar prédikációt, néhány vagyoni feljegyzést és egy magyar betlehemes játékot.

E szövegek kézirója az első kötéstábla előzéklapjára írt feljegyzésében megnevezi magát:

„... Kurta Thamas aliquoties cum uiueret mihi legauit suam uineam quae est penes... uineam parochialem in Promontorio Eczeikiensi sub Beszna. mihi inquam *P Stephano Liptaj* tunc parochus Eczeikiensi: ...”

Ez a bejegyzés 1686. augusztus 16-án kelt. *Liptay István* a rendelkezésre álló adatok tanúsága szerint az esztergomi egyházmegyéből került a Váchoz tartozó Ecsegre. Itt plébános és a töröktől megszállott váci egyházmegye Esztergomban élő püspökének helynöke volt. 1680-ban még Karancsságon, 1688-ban pedig már Nádszegen és Vásáruton találkozunk nevével. (Vö. *Ludovicus Némethy*: *Series parochiarum suis parochis Archidioecesis Strigoniensis*. 746.) 1690-ben az Ecseggel szomszédos Pásztón egy apátbeiktatáson tanúként szerepel mint „plebanus Ecsegiensis”. (Vö. *Békefi Remig*: *A pásztói apátság története*. Bp. 1898. I. 528.) Egyébként a kézírásával írt szövegekben 1684. augusztus 17. és 1694 között még hat évszám szerepel, melyekkel beszédének készítése és elmondási idejét jelzi. *Liptay István* tehát 1684 és 1694 között vlsz. kétszer volt Ecsegen plébános és ez alatt az idő alatt az ecsegi ifjak Szent Kereszt-konfraternitásának jegyző-könyvébe bejegyezte és javíthatásaival ellátta a ma ismert legrégebb betlehemes játékot.

A szövegközlés módja

Betűhív. Mai írásmóddal közölt betűk: f = s, ℓ = z. A rövidítéseket [...]ben oldottuk fel. A (...)be tett szöveg az eredetiben áthúzott, vagy zárójelbe tett részeket jelöli. A szöveget *Dr. Holl Béla* lejegyzése alapján közöljük. (Közlésétől eltérünk a fenti két betű írásában, valamint abban, hogy nem jelöljük a kézirat sorvégződéseit.)

Bibliográfia

- HOLL BÉLA: Egy régi magyar betlehemes játék. Vigilia, 1952. 12. sz. (Teljes szöveg, mai helyesírással átírva.)
MATHIA KÁROLY: Népi eredetű karácsonyi játékaink. Vigilia, 1953. 2. sz. (A tipológiai összefüggéseket határozza meg.)
MATHIA KÁROLY: Dunántúli karácsonyi játék a XVIII. sz. közepéről. Vigilia, 1954. 1. sz.
BARTÓK—KODÁLY: A Magyar Népzene Tára. II. Jeles napok. 397., 1118—19. (*Kodály Zoltán* meghatározta a „Dicsősegh legyen” kezdetű ének dallamát és szövegrokonságokat mutatott ki más népi betlehemes játékokkal.)
DÖMÖTÖR TEKLA: Történeti rétegek a magyar népi színjátszásban. Ethn. 1957. 253—69.

Szövegkritikai jegyzetek

- 4 Liptay kézírásával utólagos betoldás a latin címirat és a „Josephus” szó közé. Helyesírás miatt a vesszorokat nem írja külön.
24 A „Pastor” és „Joseph” mondókája a lap jobb szélére írt beszúrás a „hogyan had nyugodgyunk meg abban” sor után. A „pastor” és „Joseph” szavak az eredetiben alá vannak húzva.
40 A három sor (Angelus . . . folio) beszúrás a lap bal szélén a sorok közé. Az író utal a kódex 322. lapján teljes szövegében leírt versszakra.
102 A lap bal szélén, a sorok közé szorított utalás a lap alján kezdődő énekekre.
104—107 Ezek a sorok az eredetiben alá vannak húzva. Az író kezemunkája ez. Úgy látszik, közönségesnek találta a szellemeskedésnek szánt népi szójátékot.
109 Beszúrás a lap jobb szélén. A „bolond” szó áthúzva és fölé írva: „oda” A sor befejezetlen, mert az angyal éneke a pásztor ajkára fagyaszítja a további szellemeskedést.
120 A két latin utalás egy sorban van a zárójelbe tett „Pastor 3-ius”-al, azt közrefogja.
121 Ez és a következő 21 sor a kéziratban áthúzva.
137 A régi diáknótára emlékeztető pásztorodal utolsó két sorában törlések és föléírások vannak. A „uigadgyak éde borát” szavak javítva: „uigadnak jo edes bort”. A „keuánnják” szó javítva: „keuánnák”.
157 Az eredetiben az előző sor végére van kerítve ez a sor.
158 A szereplő neve (Pastor secundus) az eredetiben alá van húzva.
174 A „herőczté” szó az előző sor végére van kerítve az eredetiben.
179 utalás a szöveg folytatására. Vö. a *Tárgyi jegyzetek* 1-gyel.

Nyelvi jegyzetek

- 38 *Angelus Canit* = Az angyal énekel
40 *Vide post Reges in sequenti folio* = ld. a Királyok után, a köv. lapon
103 *uide: infra* = ld. lejjebb
119 *Hic Reges peragere possunt* = itt a királyok eljátszhatják szerepüket
136 *Cantus Pastoru(m)* = a pásztorok éneke
145 *gödöllök* = gödölyék
146 *suták* = szárvatlan állatok, nőstények
151 *Hugma* = játékos megszólítás (?)
163 *soitáromat* = sajtáromat

- 169 *megh denghaznák* = eldöngölnék
 174 *herőczét* = fánkot
 175 *bariskát* = barikát, báránykát
 179 *Caetera Uide* etc. = a többbit lásd az egész cselekmény kezdete előtt, ahol így kezd beszélni a második pásztor
 185 *Fistula canit* etc. = furulyázik és a pásztorok mindnyájan táncolnak, mondva a pásztorok énekeit, a pásztorok kórusa ld. a vége felé a törölt versek után, ha az idő és a helyzet megköveteli, illetve megengedi, meg lehet hosszabbítani a következőkkel
 199 „szállók” = az istállóban megszállt vendégek
 204 *kiriákdokt* = kiabáltak

Tárgyi jegyzetek

- 1 A szöveg a jegyzetekben közölt címmel, a kódex 319. lapján kezdődik. Itt olvasható a lap tetején a cím. Utána a 320—24. lapon folyamatosan következik a szöveg. A befejező részt a 318. lapon találjuk. Ennek oka, hogy az író, aki a Szent Kereszt-kongregáció jegyzőkönyvébe, az üres lapokra beírta prédikációit, két prédikáció-csoport közé igyekezett beszorítani a betlehemes játékot. A helyet rosszul számította ki, beleütközött a 325. lapon kezdődő „Concio pro Festo Annunciationis B. Mariae Virginis” c. beszédébe és így az utolsó lapnyi szöveget az addig másoltak elé, a 318. lapra volt kénytelen írni. Erre gondosan utal a 324. lap alján.
- 97 *Kodály Zoltán* megállapítása szerint az angyal énekének dallama a „Krisztus Urunknak áldott születésén” kezdetű karácsonyi ének dallama. Ma a magyar reformátusok énekeskönyvében mint 81. sz. dicséret szerepel. Eredetileg katolikus karácsonyi ének volt. Az itt közölt sapphói mértékű szakasz az említett dicséret második versszaka. (Vö.: *Mathia*, i. m., Vigilia, 1953. 2. sz. 61.)
- 137—151 A karácsonyi madármisére emlékeztető dal. (ld. a *Bevezetést.*)
 185 kk. A játékra vonatkozó utasítás. A „post uersus deletos” kifejezés mutatja, hogy az író, *Liptay István* másolás közben javítgatta, alakította a szöveget.

47.

Felvinczi György
COMICO-TRAGOEDIA

1690 körül

E' dolognak rövid Summája.

A' régi Pogány bölts Poéták az ö Pogányi értelmek szerint ugy irnak e' dologról, hogy Az Égnek egy Leánya vólt, mellynek neve vólt Vesta: e' szülte Saturnus Istent: Saturnus vötte Feleségül Ops avagy Opis Isten-Asszonyt: Ezektől származtanak, e' három Atyafiak, Pluto, Neptunus, és Jupiter; Kiknek az ö Attyok mind az egész világnak alsó és felső részeit birta. Az Attyok holta után penig meg-osztozván az egész világgal, Jupiternek jutott résziben az Egeknek minden részek: Plutónak a' földnek minden részei a' Pokollal együtt: Neptunusnak minden Tengerek, és minden vizek a' benne valokkal együtt: Ez a' Neptunus meg-elégedett az ö sorsával. De Plutó Jupiter ellen pártot üt, látván hogy Jupiternek jobb, és kiessebb rész jutott vólna, tudniillik az Egek. Mellyért panaszra fakad Jupiter ellen, és követeket küldvén hozzája, s' nevezet szerint Apestót fő Követnek, (ki fogadott fia Proserpinának, kit nagy panasszal-is sirata hogy el-küldték) s' azt izeni e' követeiktől, hogy nem egyenes igassággal lött az osztozás közöttök, mivel ö néki mindeniknél bajossabb birodalom jutott: mert Neptunus tsak a' vizeknek, gallyáknak és halaknak viseli gondgyát; a' melly nem igen nehéz dolog a' gubernálásban. Jupiternek pedig igen kies, fényes és tágas ország jutott, még-is oda igen kevés lélek mégyen. De az ő néki jutott ország, ugy mint Pokol, á meg számlálhatlan tömintelen ezer lelkeknek sok volta miatt igen bajos, szoross és alkalmatlan ország; hanem, vagy tágasította meg Jupiter az ő Országát-is a' Poklot, vagy a' lelkekből kivégyen vagy több lelkeket oda menni ne hadgyon; külömben ö pártot üt ellene. Jupiter penig, keveset gondolván a' Plutó kívánságával Követeit rosz kedvel látja: sőt fenyegeti Plutót dólgainak gonoszabb kimenetelivel, mivel hogy az osztozáskor lött alkalomhoz magát nem tartotta. A' Követek azért — meg-hozván Jupitertül Plutónak a' választ; nagy haragra indul a' Plutó, és minden hiveit egybe hivatván, kinek kinek azok közzül meg parantsollya, hogy az ő hivatalyok szerint nagyobb dühösséggel és mesterséggel hajtsanak mindeneket Pokolban, mint eddig; el-annyira, hogy ha lehetséges lészen, senkit-is az Egekbe ne botsássanak, hanem a' Pokolnak kinnyára mindeneket bé-hajtsanak.

Az Olvasóhoz:

RHytmusimat ha látod, szivesen reá nézni ne resteld:

A' ki komor vagy igen, tsak kezeidbe se vedd.

Tudhatod azt nyilván, buzogány nem kedves ajándék

Hogyha Pabodnak adod, tzifra légyen bátor az.
 Bibliát-is ne jovalj soha vinni tsatára vitéznek;
 Jobb ha szerit teheted, küldj oda pórt 's golyóbit.
 Lám az Eb-is nem eszik zabot, ennie nekie tsont jobb:
 Kit hogy ávitna Szamár, ládtad-é? nem te soha.
 A' ki nyájas, sem óhajt szomorút; de vigat szeret inkább
 Torba siet ki komor; vig lakodalmat ávit.
 Meg-ne tsufoljad azért ez irásomat, ám ne ditsérd bár,
 Sebb kapa mig-nem elébb 's fejsze kohodba készül.
 Nem szereted? Ne dudold; tudod a' te kezedbe mi nem jó,
 A' ki peng szereted, haszna tenéked ihol:
 Has-tekerő Kólikád, vagy egyéb nyavalyád ha mikór bánt,
 Vedd elé, nyilván nem árt: kinodat oltsad így-is.
 Mert-ugyanis-ha henyélsz tsak az Álom-Könyvnek-is adsz helyt;
 Vagy *Cisióba* fülelsz, 's annak örülsz ha hazud.
 Itt peng ollyra találsz, mit a' bölts Poéták-is úgy irtak:
 Hát ne beszélly gonoszúl, avagy imezt, vagy ámazt.

E' Munkában egybe-szóllalkozó személyeknek Nevek.

PLUTÓ, A' Pokolbéli nagyobb és fővebb Király,
 PROSERPINA, Plutónak Felesége,
 ERICTHO, Proserpinának Szólgálója,
 JUPITER, Az Égnek Királya,

RADAMANTHUS,	}	A' Plutónak három Birái, vagy Tanátsi,
MINOS,		
AEACUS,		
DOROPHONUS,	}	Jupiternek Nótáriussi,
TELESCOPUS,		
PHILORTUS,		

ASCHÁRÓT,	}	A' Plutó Királynak udvarló hü Szolgái,
BÉLIÁL,		
SATHIEL,		
PYTHON,		
SARCOPHÁGUS,		
SARRACILLUS,		
JÁNA,		
CELAENO,		

1678.

Actio Curiosa
Hungarico Idiomate
Eszö Dessés.

AcBasstes.

Isten hozta kegyelmedet Sande Uram
Sande.

Nád Szolgálatára.

AcBasstes.

Mint vagyon kegyelmed edes Sande uram
Sande.

Hogy kideríti nád, Isten úgy segéllyen ugyan
megyén a fejem gózi, vagy fűzi, talán u-
gyan gomba Hel rajta.

AcBasstes.

Miért edes Sande Uram?

Sande.

Azért hogy Nagyságod nem tudja a sz-
most is Kétshe idétora voltam, a Német-
nek. Hej Nád uram addig volt jó világ-
míg csak Kártján láttam a Németnek ké-
pet.

AcBasstes.

Miért hiszem látn mind pénzben élnek.

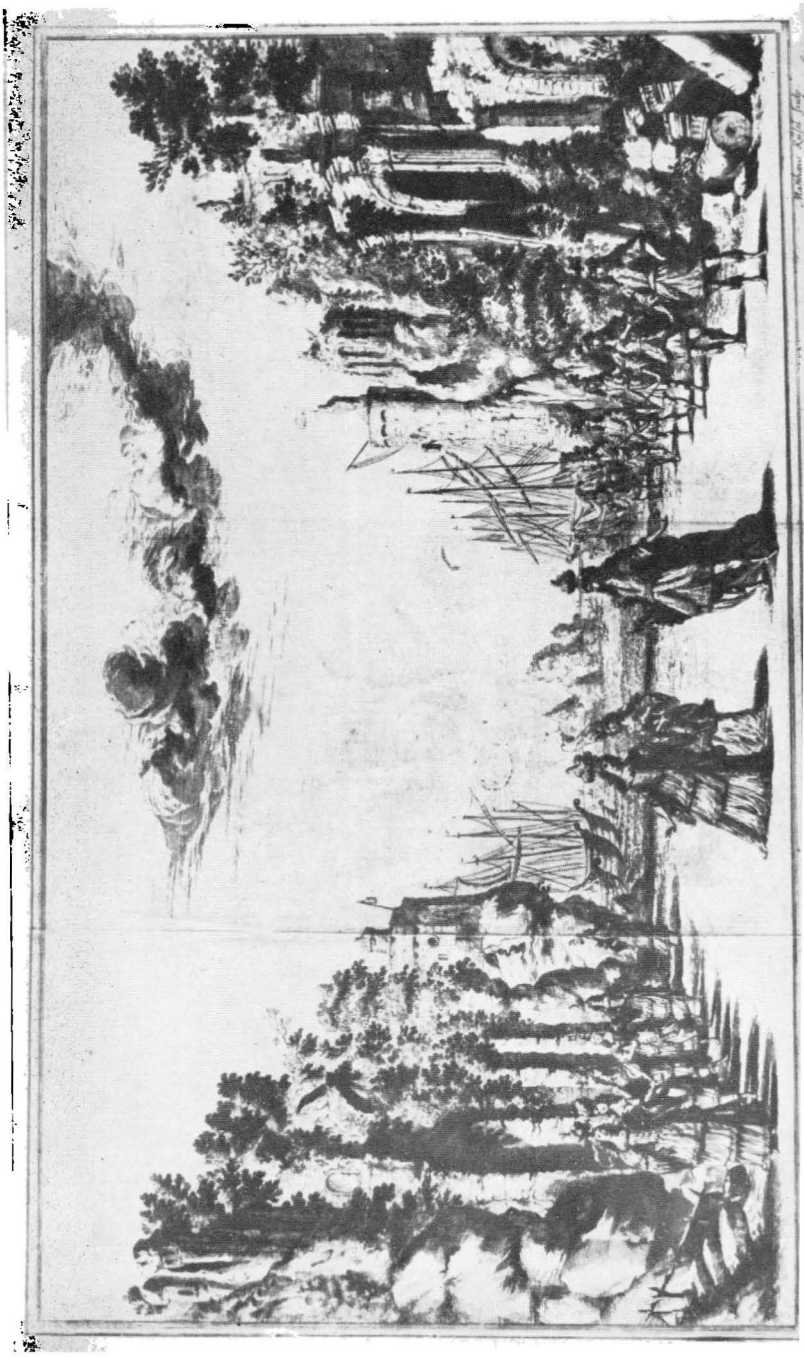
Sande.

Pénzen élnek? Istenen úgy vagyon az,
mint a ki Szolgát fogad, lennek annyit ad-
e szigor, mint amannak, ennek semmit sem
ad, amannak pedig a seminek a felét.

Szövegrészlet az Actio Curiosa egyik kéziratos változatából
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

W. H. P. 1871

Rex Hungar

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...
Italloi Keresztes...

Comedia Generalis de conflictu Turcorum et Hungarorum (Szövegrészlet) Széchenyi Könyvtár, Budapest

TYPHURGÓ,	}	Plutó után való négy Pokolbéli Királyok,
APLESTO,		
MIÁSTOR,		
PHYLOCREUS,		
AELLO,	}	Pokolbéli Hárpyiák avagy Posták.
THIELLA,		
OCIPÉDÉ,		

Első Meg-jelenés Első Tselekedet.

Summája: Plutónak panaszsa Jupiter és Neptunus ellen.

A Trója Historiájának Nótájára.

- PLUTÓ: Saturnustul származott Királyi ág.
 Én vagyok Plutó, kit Ural ez Ország. 5
 Birodalmam minden-felé széles, tág,
 Mert két annyi 's még-több mint e' nagy világ.
2. Mellyet nagy részént én hatalmam vezet.
 Engem keresvén, nékem nyujtnak kezét;
 Sok ezerni ezer nép itt érkezett, 10
 Azért vagyok mostan búban én veszett.
3. Bátor az időben veszttem volna ott,
 A' hol 's mikor nékem ez ország jutott;
 Örökségül nem kivántam én Poklot,
 Mint kárhozott lelkekkel tellyes aklot. 15
4. De jól tudom ki lön ennek az oka,
 'S kitől áratt légyen mind füle, 's foka:
 Hogy Plútónak Pokolban lön birtoka.
 Meg-panaszlom mert fel-indit a' soka.
5. Atyámat Saturnus hogy Vesta szülé, 20
 Ottan ö Feleségül Opsót vévé,
 Kinek méhét én foganásom telé,
 Az után Jupiter és Neptunus ülé.
6. Az Ötséim mihelyt jó kort érének,
 Az Uraság felett el-nem férének, 25
 Nagy instantziával engem kérének,
 Hogy meg-osztozzunk, s' mind arra térének.
7. Mint hogy Jupiter igen fenn héjázott,
 Az Egeket kivánta, 's néki jutott;
 Neptunus a Tengereken vött sorsot: 30
 Pokolban én nállam a' Királyi-bot.

- 35 8. Hogy mindenik székiben tsendesen ül,
Engem pedig ide tudtak egyedül,
Bánattyában fejem tsak ezen öszül,
Kiért soha szivem hozzájok nem fül.
9. Mert Neptunusnak tsak arra van gondgya,
Miképpen áll Feleségének kontya,
Mindenekben Tetys a' verdót mondgya,
De félek hogy hamar idön el-ontya.
- 40 10. Könnyü ám ott regnálni akárkinek,
A' hól nints mit parantsolni senkinek:
Mert Tengerek sok számu szigetinek,
Tsak halak az lakosi, 's a' nagy vizek.
- 45 11. Ö ellene nem vólna igen nagy szom,
Leg inkább tsak Jupiterre haragszom:
Mert ö vala mesterségével azon,
Hogy énnékem részemben Pokol jusson.
- 50 12. Azért tölt-el szivem szörnyü méreggel,
Ugy tetzik hogy ugyan rakva féreggel.
Bizonyitom az ördögi sereggel,
Kik bánatim láttyák mind estve reggel.
- 55 13. Im Jupiter mindeneket ide üz,
A' miképpen egy döggel ijesztő büz,
Néki tsak olyan kell a' ki büntöl szüz;
A' többit itt emészti nagy kénkő tűz.
- 60 14. Tsudálokzom rajta hogy ö szégyenli
Ama' széles süvegüket bé-venni,
Kiknek Törvény szerént-is ott kén lenni,
Nem tudom mint regnál ha ugy kezd tenni.
- 65 15. Akar tsak az olyanokat venné bé,
Kik az nagy Papokat hívják vendéggé,
Lám mindennap imádkoznak eléggé,
Nem lennének bár tsak azok ördöggé.
- 70 16. Amaz nagy magass palotákban lakók,
Tsászár, Király, Szerzetesek, 's Fő Papok.
Kalmári rend, tzifra ruhákon kapók;
Sok pénz-olvasok, kotzka s' kártya tsapók,
17. Ezeken kívül mennyi tollas vitézek,
Utón állók, Talpasok, és Kenézek,
Kiket ide jöni minden Nap nézek;
Üress a' menyország, én ugy intézek.

18. Nintsen annak száma mennyi féle nép,
Gazdag, szegény, közép rendü, rút, és szép,
Itt kinlódnak mind tsonka bonka' s' mind ép,
Annyira hogy lábom tsak nem rájok lép. 75
19. Mert Jupiternél egyik Notárius,
Amaz igasság szerető Phylortus,
Másik amaz számvévő Telescopus,
Harmadik amaz szemfűl Dorophonus,
20. A' kik mindeneknek vétkeket tudgyák,
S ö nékie számban mind elő adgyák,
El-nem titkoltathatik, bár tagadgyák,
Mellyekért ö számok közzül ki-hadgyák. 80
21. 'S Ide küldik, melly nékem ugyan métely,
Nem gondolván hogy igen szoros ez hely,
Maga nem elég sok késnek egy hively:
Mi? hiszem e' sem vólna kováts mühely. 85
22. E' sérteget engem, mint annyi mirigy
Még-is azt mondgyák, hogy én vagyok irigy,
Eddig-is az ártott hogy vóltam szeligy,
Nem türök már ha fel-bomol-is a' frigy. 90
23. Hanem Jupitert arra vehetném,
Hogy országom szélesebbé tehetném,
E' Királyi széket én ugy szeretném.
Mindazáltal bé-mégyek, mert ehetném. 95

Második Tselekedete Első Megjelenésnek.

Summája: Proserpina panaszsa Jupiter ellen.

Személyek: Proserpina, Erytho.

Nóta: Bóldog örömben hirdet mindent Vénus, 's a' t.

PROSERP.: NE tsudállya senki bár azt magában 100
Hogy a' Király ö Felsege házában
Vagyon nagy bánatban,
Bizony nem hijában.

2. Mert im látod Erytho tennen-magad,
Jupiterre panaszsa miért fakad, 105
Belénk miként akad,
'S mindenből ki-tagad.

- 110 3. Hogy Férjemnek ö gonoszsát kívánnya,
'S énnékem-is ki vagyok ö Leánya,
Ha fejem nem szánnya,
Bizony még meg-bánnya.
- 115 4. Lenne bár most tsak annyi segítséggel,
Hogy dolgunkat forditaná jó véggel,
Hogyha sietséggel
Oda küldünk reggel.
- 120 5. Meg-is várja, hogy utánna járjanak.
Mindenekben, 's tsak ö tölle várjanak,
Mást ne akarjanak,
'S néki takarjanak.
- 125 6. Noha bizony hogyha jól számot vetünk,
Még mi vámat több embertől vehetünk;
Ha most reá esünk,
Arról nem tehetünk.
- 125 7. Mostan vagyon rajtunk egy kis hatalma,
Tsak országa-kiessége jutalma.
- ERICHTO: De mi az?
PROSERP.: Tsak szalma,
Néki sincs több malma.
- 130 8. Ez-aránt most velünk ugyan jól tehet,
Hogy sok ezer lelket innét ki-vehet,
Vagy, ha reá mehet,
Tágasabbá tehet.
- 135 9. Ha nékem-is panaszomat kívánnya,
Nem mondhattya, hogy vagyok-más Leánya;
Söt övé; 's ha bánnya
Bár szememre hánnya.
- 140 10. Noha akkor engemet meg-tagada,
Mikor Plutó AETHnáról el-ragada,
Osztán néki ada,
'S vissza sem fogada.
11. Tudom akkor szive rajtam meg-esett
Udvarából mikor valék ki-esett:
Hogy Céres keresett,
Akkor ugyan lesett.

12. Bár tsak mostan engemet tekintene,
'S ez országnak szélesebb határt tenne,
Lelkekben ki-venne,
Hogy kevesebb lenne. 145
- ERICHTO: 13. No meg-válik holnap-után egy héttel,
Ha értettyük a' Királyi petséttel,
Mitsodás beszéddel 150
Botsáttya szolgánk-el.
14. De meg-lássa, követül kiket választ,
Ő Felsége; mert által láttam én azt,
Hogy most mind el-maraszt,
Vagy dolgunkban halaszt. 155
- PROSERP.: 15. Valamint lesz; de már arra fel-töttünk,
Sok ideje hogy mind azon törödtünk,
Az estve sem ettünk,
Hanem tsak etödtünk. 160
16. Bár az üstöt Tysiphóné hevitse,
Hogy az egész Údvarat meg-elégitse,
Az étket készítse,
'S mondgyad, melegitse.
- ERICHTO: 17. Ihol mindgyárást Kegyelmes Aszszonyom. 165
Felséged szavára meg-parantsolom,
Miként tölled hallom
Ugy léssen, gondolom.
- Második Meg-jelenésnek Első Tselekedete.
Summája: Plutó Király Tanátsot gyűjt: Követeket és Postákat választ 170
az Országban, hogy Jupiterhez küldgjön.
- Személyek: Plutó, Radamánthus, AEácus, AElló, Ocypéde.
Nóta: Régi hatalmú, gazdag irgalmú, 's a' t.
- PLÚTÓ: UDvarom fénye, 's észszel serénye,
Tellyes erővel nagygya s' keménye; 175
Palotámnak minden rendü főfő legénye
Üllyetek-le, 's szándékunknak
Szakadgyon vége.
2. Ha kik e' helyen nintsenek jelen,
Ihol Alastor, küldgyünk-el ezen. 180
- RADAM.: Ocypédé, nosza mindgyárt ülly fel hirtelen.

- MINOS: Hogy kevesen törvényt tegyünk,
Bizony disztelen.
- 185 AEÁCUS: 3. Hól hat Aello, ki gyors mint a' ló,
Vagy mint az hajó, 's még gyorsabb futó?
Thyellát-is hívjátok-el, mert ő bizony jó,
Sébbel járó, mint a' ráró,
Senkit nem váró.
- 190 AELLÓ: 4. Ihol ez helyen vagyunk mind jelen,
Talám kételen egyyink sem mégyen;
- OCYPÉDÉ: Söt örömet, tsak Celaenó velünk ott legyen.
- CELAENO: Több ne légyen, járjunk négyen,
Talám nem szégyen.
- 195 PLUTÓ: 5. No kellyetek-fel készülyetek-el,
'S itt nagy sereggel legyetek reggel:
Tétovázván beszédünket ha nem hinnék-el
Im e' levél, petsétünkkel,
Légyen ez a' jel.
- 200 MINOS: 6. Typhurgó-is fő, talán el-is jó:
Nem leszsz kivető, mert tanátsal bő,
Dolgaiban álhatatos, mint egy vas-ülő.
Nem levegő, sem rebegő,
Hirrel ugyan nő.
- 205 RADAM.: 7. Hát Apollion, 's amaz Abadon?
Légyetek azon, hogy leljétek honn;
Innét lakik amaz igen-széles patakon,
Mely Achéron; az hol Cháron
Terhes hajót von.
- 210 AEACUS: 8. Jöjjön-el Thymos, mivel igen szós;
Ugyan haragos, de okos 's túdós;
Miastorral Philócreus mindenik okos,
Kivánatos, álhatatos,
Szava hathatós.
- 215 PLUTÓ: 9. No, ne késsetek, mert hosszú az út,
Nevek eszünkben másoknak nem jut,
Kérdezzétek, mert az idő hirtelen el-fut;
Vénségünkre mi fejünkre
Ne hozzatok but.

Második Meg-jelenés Második Tselekedet.

- 220 Summája: A' Pokolbéli három Birák tanátskozván, nem jovallyák
a' Plutó Király szándékát, hogy az országban Gyülést hirdessen. és
Jupiterhez Követeket küldgyön.

Személyek Radamánthus, Minós, Aeacus.

Nóta: Szertelen-rút dológ vólt bünnel, 's a' t.

- RADAM.: SOha nem lesz e' fel-tótt dolognak jó vége, 225
Tsak nem tudom mit akar Király ö Felsege.
Mert nints Jupiter ellen semmi erőssége;
Ha kívánta, érkezik majd elég vendége.
- MINOS: 2. Ebben egyéb nem lészen, hanem tsak pirontság, 230
Melly minékünk fejünkre nagy gyalázattal hág,
A' mint van is el-bomol félek ez az ország:
Kevesebbel érjük meg, ha még sem elég tág.
3. Ez hitván lelkek felett berzenkedik Plutó. 235
Ki miatt az barátság lesz töllök el-futó;
Maga hiszem bé-vészi a' Pokoli ajtó,
Valameddig meg-telik ama' nagy tüzes tó.
4. Ugyan nem ér ő soha véget Jupiterrel, 240
Mert ő bizony nem gondol az Ördögi perrel,
Talál elég Prokátort akar ugyan fellel,
Kik Relatóriáját igazittyák szerrel.
- AEACUS: 5. De vallyon 's, ki ültette mostan olyan lóra?
RADAM.: Nem tudom; de keserves lészen az az óra
A' kiben fel-indult is, noha érti jóra,
Meg-érem hogy még fogja suplicátióra.
6. Nem tehet ő semmit ott Uri hatalmával, 245
Ámbátor oda mennyen sok számu hadával,
Mert egy tálból eszik tseresznyét Urával,
Az homlokát pattantyák hamar a' magvával.
7. Ugy akar hogy követét eressze, 's abban jár, 250
Kíért ötet követi betsülhetetlen kár,
Mert ő tölle Jupiter tsak egy tseppet sem vár,
A' helyett a' jó Urunk tsak veszteg ülne bár.
8. Söt valaki fel-vészi e' követség baját: 255
Nagy félelem szoritván ugyan tépi haját,
Szepegéssel keresi Jupiter ajtaját,
El-indulásának-is átkozza oráját.
- MINOS: 9. Mikor oda érkezik, szeretném hallani; 260
Követségét mi formáján kezdi bé-vallani,
Mellyet Jupiter hallván, ha fog sokallani,
Mindenikünk kudartzot nagyot, fog vallani,

10. Tsak leg-első szóván-is hirtelen el-ámul,
Szívében inkább ijed, mint akár melly kis nyul,
Nyelve fogik, s' meg-reked: toroka ugyan-meg fül,
Inai meg-reszketnek, 's lábairól le-húl,

265 AEACUS: 11. Semmi ha tsak az lenne: de nem az lesz elég
Söt nagyobb-is követi ollyat aránzok még.
Életekben tsak alig ha nem ott léssen vég,
Alig marad Plutón-is e' Királyi felség.

270 12. Ha reá-kezd fel-indult haraggal így irni,
Hogy a Poklot sem hadgya úgy mint eddig birni,
Nem-is fogják e' tollas ördögök kisirni,
Elég léssen min tudgyon mind örökké sirni.

275 13. Én illy tanátsot adnék, ha fejében férne:
Hadna békét most annak hogy nagyob részt kérne,
Nem úgy látom, hogy lelkek miatt el-nem térne,
De még olly kár követi mellyet nem-is vélne.

280 RADAM.: 14. Ne adgy bár ott tanátsot majd elő hívják
Az Ország fő népeit amaz gyors Hárpiák,
Ezek Jupiter házáat talám ugyan vijják.
'S nálunk nélkül ez után mind örökké birják.

MINOS: 15. Látok egy nagy sereget tsak ihol nem meszsze,
Deliáson, tollason: De ök azok, nézsze,
Nosza jerbé, s mongyuk meg az Urnak hadd nézze,
'S Eleikben egy néhány legényit ereszsze.

285 Harmadik Tselekedete Második Meg-jelenésnek.

Summája: Plutó Király örül azon hogy az melly Postákat az Országára
Pokolra szerin-szerte ki-küldött, azok bé-hívták az ő fő Népeit, és
számoson-is vagynak a' Jupiterhez küldendő Követek választásáról
való tanátskozásra.

290 Személyek: Plutó, Ocypédé, Radamanthus, Aeacus, Jánus, Minos
Ascharot, Tifurgó.

Nóta: Az Musák szállása Nymphák, 's a' t.

295 PLUTÓ: KEdvel ujjul szivem, hogy ennyi sok hivem
Itt ül szemem láttára,
Kiket illy hirtelen, hogy legyenek jelen,
Ugyan nem hittem mára,
Ocypede, méltán ültél lovam hátán,
Mert nem jártál sokára.

2. Nem-is véltem soha, hogy az Léthé tova
 El-botsásson illy hamar, 300
 Melly mostan meg áradt, testetek is fáradt,
 S' a' Révész-is olly fukar
 Amaz álnok Cháron, mert hogy mindent áron,
 Vigyen által ugy akar.
- OCYPÉDE: 3. De most nem olly drágás, mint az előtt, mert más 305
 Allapotban van sorsa,
 Hogy két fillért le-tök, akkor tsak aval lök
 Szükségének orvossa:
 Az erszényt meg-nyitá, pénzt beléforditá,
 Azt felelvén, hogy Dobsa. 310
- RADAM.: 4. Ám pedig, hogy így lött, 's már mindenik meg-lött,
 Hiven hozzád Urokhoz,
 A' Tanáts fel-készült, 's rendesen széket ült,
 Fogjunk egyéb dologhoz,
 Kéressünk oly szolgát ki ez ország dolgát 315
 Tudgya, 's igaz Plutóhoz.
- PLUTÓ: 5. Mint hogy én vagyok fő, nem léssen illendő,
 Hogy most közzétek szollyak:
 Aeace mint Biró, légy voxot le-iró:
 Itt én mi salapollyak? 320
 A' jó szót ki-tanuld, rosszszéirt meg-is tsufold,
 Mert tudom lésznek ollyak.
- AEACUS: 6. Fel-veszem én bizvást.
- RAD.: Ne-is válaszsunk mást.
- MINOS: 'S kit tudnánk jovallani? 325
 Személyét sem nézem, tsak hiven intézem,
 Mellyik mit kezd szollani:
 Ki egyet ért velem, kedvel veszem, 's ki nem
 Keresztül fog hallani.
- RADAM.: 7. Az kell ugyan bezzeg, ennyi sokat veszteg 330
 Itt hiában mit ülünk?
 Tsak hogy okos légyen, ki töllünk el-mégyen;
 Mert nyilván belé sülünk.
 Jana szólly eléb te, mert most van ideje,
 Hogy résen légyen fülünk. 335
- JÁNA: 8. Nem én vagyok első, sem tanátsal belső;
 De ezt ugyan tudom jól:
 Ha követet küldünk, Uraságunk s' földünk.
 Nem maradhat meg sohol;
 Ki mellém nem vonson, nints szovában haszon, 340
 Am ki ki lássa mit szoll.

AEACUS: 9. Itt nem érünk sokat, ha minden illy szókat
Hántorgat az agyából,
Nézd tsak miket leppent illy hamar meg-szeppent
345 'S Beteges a' lágyával:
Minap nem ez valál: Túl lötték, 's azért áll
Felölünk az ágyával.

10. Hát ide mi hozott, ha mint egy kárhozott
Lélek ugy meg-ijedtél,
350 Nem voltál érdemes, hogy köztünk illy nemes
Ördögök közt részt vettél:
Ha minket nem szeretsz, ismét ugy-el mehetsz
A' miként ide jöttél.

TIPHURGÓ: 11. Azt én sem jóvallom, söt szomorán hallom,
355 Hogy némellyik tétováz,
Szavaiban haboz, másra félelmet hoz,
Mint egy rossz ijesztő váz,
Ámbátor viszzát vonny, ha hütöd olly vékony;
Mint a tserépre kent máz.

12. Ugy kell; egy bátor szü, jeltül ki igaz, 's hü
360 Többet használ mint ezer;
Nagy dolgot fel-tészen, 's annak Ura lészen,
Valamit meg-mond egyszer.
Ascharot hogy felelly, tés abban módot lelly,
365 Mert reád került a' szer.

ASCHAROT: 13. Engemet mit kértek? mert keveset értek
Tudgyátok e' dologhoz:
A' mi néktek nem árt, nekem is nem hoz kárt,
370 Lássuk a' jó sors mit hoz:
Bizom tsak reátok, a' mire hadgyátok,
En szóm-is arra nyomoz.

RADAM.: 14. Sok szóban mi haszon? tsak üdö foly azon,
'S ugyan még sem lellyük-fel?
375 Ha tinéktek tetszik, nem árt ha fel-jegyzik,
Hogy, Aplestot küldgyük-el:
Lám magát ugy hívja, mint hogy fogott fia
Aszszonyunknak, 's ollyan kell.

PLUTÓ: 15. Szóllithatszátok hát, de lám itt van, s jól lát,
380 Tehát ezen érteszszé?
Tégedet választunk, 's melléd még támasztunk
Egy néhányat, jó leszszé?
Azért sokat ne ülly, hanem mindgyárt készülly;

APLESTÓ: Hová?

PLUTÓ: Még is kérdészsze?

16. Jupiter Bátyádhoz, a' honnét nekünk hozz 385
Választ követséggeddel,
Erre más reménlett, de tégedet illet.
Hogy a' gloriát vedd-el;
A' mivel kínálunk, meg-ne vesd, hogy nálunk
Tündököllyél hireddel. 390

APLESTÓ: 17. Ha nints ebben más mód, maradgyon helyén szód,
Talám végben vihetem.
Hogy jómra forduljon, vagy hozzám ne-nyuljon
Könnyen el nem hihetem.
Engem jóvallátok; de ha kárt vallowok, 395
Én meg nem fizethetem.

18. Hanemha hirtelen, (úgy lennék kételen)
Ott hagyatnám fogságra,
s' Töbször ide soha, nem jöhetnék haza
Ez én laktam országgra, 400
Melly ha meg-történnék, a' Plútó sem innék
Tovább ez Uraságra.

19. No hát, siessetek, s' ollyakat vessetek
Mellém, kik eszes szolgák.
Sathielt és Pythont, kik régen Abiront 405
Dülfülni tanították;
Egy néhány még jöjjön, kikkel számunk nőjjön,
'Rútubánt el ne hadgyák.

PLUTÓ: 20. Ott légyen Apáti, Mómos, Erys, Lysti,
Daretis Samochrácus 410
Imez déltzeg Lymós, Amphyrós, nagy Orcós,
Aty, és Briareus
Janira, 's Erebus, ama zömök Creus.
's A' nagy magas Typoeus.

21. Van még veled gondom, ezennel meg-mondom 415
Az követség mi légyen:
Hogy e' szoros helyben, tolyongó lelkekben.
A' Jupiter ki-végyen;
Melyre ha nem hajol, tágasodjék Pokol,
Lássuk ha reá mégyen. 420

22. Beszéded bár ne nyujtsd, hogy haragra ne gyújtsd,
Ellenünk, 's kárban ne-ejts.

Ezt-is meg-kivánja, (sorsunk inkább szánnya)
A' Titulust ne-felejts.
425 Kihez midőn fel-jutsz, ha szólni szépen tudsz
Előtte most el-ne rejts.

APLESTÓ: 23. Tsak reám bizzátok, mert szómból réátok
Nem-jő tudom semmi kár,
430 Helyén hagyom szódat, de még én más modat
Tartok ebben, hidd-el bár.
Tsak vigan járjatok.

MINOS: Békével járjatok,
Távozzék tölletek kár.

Harmadik Meg-jelenésnek Első Tselekedete.

435 Summája: Proserpina a' Plutó Felesége panaszszal kesergi Aplestót,
mint fogadott Fiát féltvén a' Jupiter haragjától.

Személyek: Proserpina, Plutó, Radamánthus.

Nóta: Oh én szegény árva, ki halálát várja, 's a' t.

PROSERP.: JAj mi tselekvétek, hogy oda küldétek,
440 Aplestó fejedelmet,
Bú miatt sárga szín, rettenetes nagy kin,
Hogy emészszén engemet;
Mert a' kitől a' sült-ki,
Hogy Aplestó Király-fi
445 El-mennyen; nagy fennyen,
Még az-is nevet.

2. Ugyan még-éreztem, hogy a' kit kedveltem,
A' hoz nékem siralmot;
450 Vagyok olly' nehezen, mintha bús szivemen
Vonnának éles gyalmot;
Ha Aplestó most el-vész,
Mindgyárt én-is lészek kész
Ezennel, testemmel
Tölteni, halmot.

455 3. Mert mint hogy ö sain, léssen hozzá kain,
Tudom bölts beszédéért;
Ki-hogy jút eszemben, még az-is szivemben
Köthetetlen sebbel sért:
460 Ámbár néki mondjon jót;
De Jupiter ez illy' szót,
Meg-hánnya, 's úgy bánnya,
'S mindent másra ért.

4. Azért addig nékem kedves izü étkem,
 Mig nem látom nem léssen,
 Az légyen átkozott, ki e' búra hozott. 465
 Ihól meg-hóltam készen.
 Mert noha vagy-is Báttya,
 Hived' rosz kedvel láttya,
 Gyülöli, meg-öli,
 Boszszút így téssen. 470
5. Óh kedves Aplestóm, lám ki-nem mondhatom,
 Szivem' fájdalmát soha,
 Tsudám hogy nem szánod; de végre meg-bánod,
 Miért vagy illy mostoha?
 Engem pedigen gyászszal, 475
 Mint egy halotti nászszal,
 Bé-fogot 's úgy tapot,
 Bánatnak moha.
- PLUTÓ: 6. De tsak ne piszegnél, 's e' tollas süvegnél
 Ne fognál elébb járni. 480
 Hogy pittyet ajakad rökölcsre fokad,
 Nem tudod-é be-zárni?
 A' dologhoz nem értesz,
 Még-is szivemben sértesz;
 Majd el-futsz, hanem tudsz 485
 Tsendesen várni.
7. Dolgotat tsudálom, hogy elméd illy álom,
 'S fejedben meg-nem fordul,
 Mennyi lélek itten; kihez képest ott fen
 Mi van? tsak meg-sem kordul: 490
 Kiket (talám) büntelen
 Hogy ide küld szüntelen,
 Buval öl 's szememből
 Könyvem ki-tsordul.
8. Ne mond kérlek tehát, hogy senki-is nem lát 495
 Keserüséget, tsak te:
 Mert a' mi neked jaj, az énnékem-is baj;
 'De mit haljak-meg érte?
 Én vagyok búval tellyebb,
 Még-is néked áll fellyebb, 500
 Hogy magát, mint szolgát,
 Oda igérte.
9. Ugya'n inkább tekint ö reá hogy sem mint
 Akárki ment vólna más:
 Tudván, hogy nem ledér, hanem Király 's Vezér, 505
 'S kedvére lesz a' szállás.

PROSERP.: De ha fogja szovában,
Tudom, léssen hijában
Mind költség, követtség,
510 'S az oda járás.

10. Ebből nem jö-ki jó, ha nem tetszik a' szó,
'S 'a miket kezd beszélni:
Mert hizelkedéssel, tséltsap kérkedéssel
Senkit nem tud emelni;
515 De mindent valósággal,
Nem kardé gyanúsággal
Ki-fejez, s' meg-nevez
Mit fel-tud lelmi.

PLUTÓ: 11. Eregy tsak tartsd dolgod, tudod nints abba mod,
520 Hogy már el-ne-ment légyen;
Nem bizták azt reád; te rajtad ki mit ád?
A' vox ki mástól mégyen.

RADAM.: Hogy egy Aszszonynak a' kontya
Tanátsunkat el-bontya,
525 Patvart szóll s' meg-tsufol,
Hitemre szégyen.

Harmadik Meg-jelenésnek Második Tselekedete.

Summája: Béliál 's Miástor edgyütt beszélgetnek ez el-ment követekről,
530 a Proserpinának, Aplestó után való siránkozásáról, és az Urnak Plutóval
való hánkodásáról.

Személyek: Miastor, Béliál.

Nóta: A' Szent irás mondja hogy szoros ut vagyon 's a' t.

MIÁSTOR: HAlládé Béliál, ha voltál Udvarnál,
535 A' Király most min busul?
Mert én ugy értettem, noha nem-émettem,
Hogy dolga volna rosszszul:
Tsak álmadtam-vala, 's egy nagy tűzbe hala,
De nem jóvára fordul.

BÉLIÁL: 2. Onnét jövök én 'most, de semmit olly gonoszt
540 Nem veheték eszemben:
Bánnya ö Felsége, hogy a Felesége
Sir, 's eped gyötrelemben.
Azért ollyan dérdur, hogy el-ment a' kis Ur
'S nem lehet velle szemben.

3. Halván Radamánthus, hogy Aszszonyunk illy' bus, 545
 Alig hogy meg-nem szidá.
 Nem áthatá meg-is, oda monda ö-is,
 Keresztül a' mint tudá,
 Méreggel lön tele, hirtelen fel-kele,
 'S a' székit-is el-rugá. 550
- MIÁSTOR: 4. Múltán tselekedte, mert szokásban vette,
 Hogy mind untalan dül fül,
 Azt itéli nyilván, hogy már a' dió-fán
 Övé mind innen 's mind túl,
 Tudjuk e' nélkül-is, ingerlés nélkül-is 555
 Urunk eléggé búsul.
5. Ugy aránzom hogy még, mindenkinek elég
 Juthat a' siralomban,
 Mert ha szintén őket mint gonosz tévőket
 Nem rakja-is halomban; 560
 Olyan választ izen, hogy nagy kárban viszen,
 Bár hiba légyen szómban.
6. Mondani eredém, hogy el-szenderedém,
 Imént az ajtón kívül,
 'S mondám, hogy a' Plutó sebesen rá futó 565
 Lángoló tűzben hevül:
 Tűz haragot jelent, 's jövendölök illyent,
 Hogy mind nyakunkban kerül.
7. Lám jó helyen lakik, 's még-is nem nyughatik.
 'S nem fér-el a' bőriben, 570
 Magát 's Feleségét, minket és kösségét
 Ejt Jupiter töriben,
 Ki hogyha meg-marja, 's bár ugyan akarja,
 Sem kaphat a szőriben.
- BÉLIÁL: 8. Senkire ne vessen, mert tsak egyenessen 575
 Önnön maga tanátsa,
 Hogy kit elő végyen, vagy bünössé tégyen
 Száját tsak fel-se tátsa.
9. Aplestót nem-féltem, tsak meg sem reméltem:
 Hogy ott meg-tartoztassék; 580
 Mert nem engedtetett, onnét ki-vettetett
 Ördög hogy ott lakhassék;
 Söt mind öszveséggel, fejünk több inséggel
 Félő, ne átkoztassék.

585

10. Nyilván meg-sem őrli, mert ágyeka béli
Leányát Plutó vette;
Más az, hogy régenten, minden nemzetségen
Halhatatlanná tette;
Bár azt ne sirassa, 's haját ne szaggassa,
Mert majd lesz haza jötte.

590

Negyedik Meg-jelenésnek Első Tselekedete.

Summája: A' követeknek Jupiter előtt való Oratiójok:

Követségeknek ki-beszéllése: Jupiternek feleletei és haragja.

Személyyek: Aplestó, Sáthiel, Sarratzilus, Jupiter, Philorthus,

595

Telescopus, Dorophonus, Pithon.

Nóta: Tudom sokan kívánnák tudni szivem állását.

APLESTÓ: ORszágokat rontható, 's nekünk jó hirt mondható
Győzhetetlen Felség!
Kinek Uraságában, Egek magasságában
Soha nem lészen vég.

600

2. Hatalmadnak nagy hire, e' világ' négy szélire,
'S Pokolban-is terjed;
Azért én-is te hived, bizom hozzád hogy szived
Kegyelemmel gerjed.

605

3. Köszöntésünk vólna nagy, de nem szükség mert te vagy
Örökké bődögül:
Jóvad' száma szapora, 's nyavalyáknak ostroma
Te reád nem tódul.

610

4. Hoszszu életet sem kérsz, mert te mind örökké élsz,
'S örökké meg-maradsz:
Szerentsét sem kívánunk, mert tudva van mi nálunk,
Hogy nekünk-is te adsz.

615

5. Mivel meg-hányod a' szót, ha mit találsz benne jót,
Mint nekünk mondották:
Eleinktől értettük, azért mi-is el-hittük
Hogy ők sem álmodták.

620

6. Kérünk Uram meg-botsáss, ha nyelvünkre jöne más
Hogy sem elménk forgat,
'S minékünk meg-kegyelmez, 's beszédünkre figyelmez
Mert nyavalyánk szorgat,

7. Mi feleséged szolgálai, Lucipernek hivei,
Ki más néven Plutó,
Nem mi magunktól jöttünk, de másoktól küldettünk
Kit te-is vagy tudó:
8. Plutó Király azon sir, hogy kitsiny országot bir, 625
'S tsak azon hánykodik,
Haját meg-eresztette, 's fejét le-függesztette,
Olly'-igen bánkodik.
9. Nyelvét keresztül falva, könyöklöt az asztalra,
'S feje kezen fekszik. 630
Mind két szeme könybe ül, hogy sok lélek gyültön gyül
'S nagy sirást tselekszik.
10. Utza, piatz, sikátor, mindenütt fel-vont sátor
Rakva ő táborán.
Kíért Próserpinával, Felsőged leányával 635
Alkuszik háborán.
11. Mert nintsen ott nyughatta, sok lelkeknek miatta
Tsak egy Ördögnek-is.
Söt-ez, hogy a' Királynak szorosságot tsinálnak,
'S a' Királynénak-is. 640
12. Ezen Uram bár meg-álly, ugy éljek én 's a' Király
Nints olly szempillantás,
Kin számok nem többülne, vagy légyio nem gyülne,
Vagyon nagy villongás.
13. Minos azolta hidd el, hogy Biróságot visel, 645
Szemét-bé-nem-húnta,
Azért a' lelkekre vét, kiknek szörnyü jövését
Kháron-is meg unta.
- JUPITER: 14. Nó, mit akarsz? ne mulass, mert minékünk unalmas,
Sies, hamar kezd-el! 650
Kell-é hát e' Királyság? lássam mi az kívánság,
Szivem terhét vesd-el.
- APLESTÓ: 15. Követséget viselünk, Uram, de jól tégy velünk,
'S kérésünkre hajolj.
Lám jól tudod el-hiszzük, hogy országunk igen szük, 655
Hanem meg-orvosolj.
16. Mellyet ha most vélünk tész, szolgálatunk lészen kész,
Akárki meg-láttya;
Igy beszéle (kin meg-álly) ő maga-is a' Király,
Felsőgednek Bálttya 660

17. Im levelet-is adott, mellyben tsak azért fogott
Suplicatoria,
Hogy jobb szivvel olvassad, 's dolgunkat ne halaszszad
Apellatoria.

665 SARRATZ.: 18. A' miképpen szemlélem, ha melly tágasnak lelem
E' fényes országot,
Többet hoznál ide bár, mert üressé hadni kár,
Illy derék jószágot.

670 SÁTHIEL: 19. Tudgyuk mi vagyon benne, akar olvasd, akar ne
Ha tettzik tsak tedd-el,
Irja hogy a' lelkeknek, kárhozatra jötteknek
Hason-felét vedd-el.

675 APLESTÓ: 20. Lám azt igazán mondjuk, bár Felségedre hadjuk
Harmadánnyi sintsen,
Lélek itt mint minálunk: A mi Plútó Királyunk
Engem úgy segittsen.

680 JUPITER: 21. Be fenn kezdél aratni, majd alább fogsz maradni,
Hidd-el ha nem szoktad.
Nyelved olly bátran ered, mintha vólna nyert pered,
Noha meg-sem fogtad.

PHILORT.: 22. Ládd-é mit tselekedtél, hogy nyakadba vetettél
Nyiltól üress tegzet;
Tudd-é soha nem képes, hogy itt lehessen lépes
A' ki ott meg-regzet.

685 APLESTÓ: 23. Uram ne! mert igen kér, mellyet ha most megnem nyér,
Bánattya fog-nöni,
Mellyet ha meg-nem adsz-is, jó lészen ha nem hadsz-is
Többet oda jöni,

690 DOROPH.: 24. Illy gorombán mit izen, mi nem állunk meg-ezen,
Mert minekünk rossz út,
Tudja, hogy meg-gátollya; 's tsuda még-sem átallya
Szollani illy boszszut.

695 JUPITER: 25. Ihol mindgyárt tsak lesse, mi nem úgy áll hogy messe'
'S mindgyárt övé légyen;
De, nem hogy még az lenne, hogy több oda ne menne
Söt bizony több mégyen.

APLESTÓ: 26. Tudgyuk néked únalom, de még-kettőt szóllanom,
Ne légyen tilalmas;

- Elméd róllunk ne vedd-el, söt kegyelmes füleddel
Kérlek reá halgass! 700
27. Az mint nékem beszéllé, ugy mondhatom én elé,
Kit Felséged tudhat:
Mikor az osztozás vólt, mindenitek rá hajlott,
Ha eszedben juthat.
28. Mivel mindeniteknek (kiról vagyon-is levél) 705
Alatsonabb részt vett,
Mi Felséged' illeti, határát meg-bövití;
Illy ígéretet tett.
- JUPITER: 29. Halgass, ne szolly egyet-is; nem ígértem semmit-is
Orzátlanúl hazud; 710
Mert illy obligatiót, hogy mi tettünk vólna ott,
Egyikünk-is nem tud.
30. Talám még nem tudjátok, hogy haragszom reátok,
'S véletek mint bántam,
Mikor mind Uratokat, mind pedig magatokat, 715
Mennyégből le-hántam.
31. Ha mit nem tekintenék, vitézimnek intenék,
Innét seperjétek,
- DOROPH.: Mennyetek-el mit vártok? ezentúl roszzszul jártok.
- PHILORT.: Semmit se kérjeteK. 720
- JUPITER: 32. Söt a' kik kárhozandók 's reám boszzszút hozandók,
Hiven bé-hordjátok.
Kit ha nem tselekesztek, hitemre mind el-vesztek
'S rajtatok lesz átok.
- Második Tselekedete Negyedik Meg-jelenésnek. 725
- Summája: A' Követek meg-ijedvén, vissza térnek Jupitertől: és pana-
szolnak egymásnak félelmes állapottyokiól.
- Személylek: Python, Sáthiel, Aplestó.
- Nóta: Mennyünk-el vitézek vissza szégyennel, 's a' t.
- PITHON: MIt akarsz? nó, hamar jertek el-innét: 730
Mert Apánk la reánk melly szemeket vét.
- SÁTHIEL: Tagadták, 's nem adák a' mire biztunk,
Haszontalan reménységért vittunk.
- APLESTÓ: 2. Ugy félek, de kérlek, még se siessünk;
Ne vé.lye, 's remé.lye, hogy meg-ijedtünk; 735
Szaporább, 's ugy inkább nem küld útánnunk:
A' keleptzét tsak odébb kell hánnunk.

740 3. Sáthiel, nem-is kell mondani mindgyárt:
Mert épen szívében tenne talám kárt,
A' Király; hanem álly. Így lelem én fel,
Mikor bé-gyül a' Tanáts-is reggel.

Ötödik Meg-jelenésnek Első Tselekedete.

Summája: A' Plutó Király Bé-járó Szolgái meg-értvén hogy Jupitertől meg-jöttek a Követek, 'sibongnak egymás között a' rosz válasz felől.

745 Személyek: Typhurgó, Miástor, Sarratzilus, Radamánthus, Sarcóphagus, AEácus.

Nóta: Tegnap Gróf halála mint meg szomorita, 's a' t.

750 TYPHURGÓ: A' mint én értettem, eszemben úgy vettem,
Meg-jöttek a' Követek.
De hallottam olly' szót, a' mellyből semmi jót
Ugyan nem remélhetek:
Roszszat beszéll Tymós, azért ebből gyanós
Én-is méltán lehetek.

755 MIÁSTOR: 2. Sathiel azt mondja, hogy nints semmi gondja;
De senki nem hiheti;
Nem beszélt Plutóval, még-is ilyen szóval.
Biztatva magát veti:
Mert vette eszében, hogy nem esett szépen,
'S Más posztó az ületi.

760 SARRATZ.: 3. Tsak azért titkolják, hogy meg-ne tzáfolják
Haszontalan Járások;
Maga nem ö nékik tulajdonittatik,
Mert okok ebben mások.
765 Plutó Király, 's Minós, Radamanthus, Tymós,
AEácussal hibások.

770 RADAM.: 4. Ezennel meg-hallyuk, még meg-is sokallyuk,
Olly' sullyos dolog lehet;
Ha szerentsés vólna, nagyobb hire folyna;
De kedvetlen izenet;
Nem Ország hasznát nyert, hanem éles fegyvert,
'S tüzzel égető szenet.

775 AEÁCUS: 5. Az Ur-is ihol jö, 's velle minden fö fö
Rend, úgy látom, öszve gyült;
Mindenik mint vert-had, nézd-el bár te magad,
Még most úgyan el-rémült:
Nem helyes a' dolog, melyben fejünk forog,
'S nyilván a' markunkban sült.

- SARCOPH.: 6. Mind el-érkezének, 's ahun bé-lépének,
Tsitt! most ne beszélljétek!
Vesztég én sem ülök, talpamra pendülök: 780
Ti-is mind fel-kellyetek.
- PLUTÓ: Jó művetek légyen?
- MINOS: Kiben sok részt végyen
Nagyságtok 's Kegyelmetek.
- PLUTÓ: 7. Oh bár tsak az lenne, mind eleget tenne, 785
Melly eddig vólt állandó!
De töllünk el-állott: sokkal alább szállott,
's mire lesz még szállandó?
- RADAM.: Ki tudgya? talám nem. Hogy így kell felelnem,
Ne légyek útálandó. 790
8. Ugy aránzom még én, hogy a' másik végén
Szerentse jobbat fordit;
Ne féllünk ez iránt: La még az eb sem bánt,
Ki távolról tsak ordit,
Hanem-ha meg-sérthet. Azért erről érthet 795
Felséged-is valamit.
- PLUTÓ: 9. Nem az. Hijjátoksza; mert így vége 's hossza
Nem lesz a' tsátsogásnak:
Eregy Sarcophagé! Nó még-is itt vagy-é?
- SARCOPH.: Nékem mondod? 800
- RÁD.: Nem másnak.
Mert semmi haszna nints', akár hová tekints,
A' szó szaporitásnak.
- SARCOPH.: 10. Ihol mindgyárt futok, s' mihelyt odá jutok,
Meg-mondom ezen szókkal; 805
Ne késsenek sokat, hogy hivataltokat
Meg-vetnek valami okkal,
Így szivünk ne tsügjön, mintha vonnák nyügön.
Így kell, 's jobb léssen sokkal.
- AEÁCUS: 11. 'S ki tudná jobban azt, mint a kik a' választ — 810
Hozták 's magok értették?
Talán jól sem esnék, hogyha úgy nem nyesnék,
Noha meg-sem kérdették,
Ne-hidgyünk lágy szónak: mert ebben Birónak
Nem mindeniket tették. 815

Második Tselekedete Ötödik Meg-jelenésnek

Summája: A' követek beszéllik a Jupitertől lött választ.

Személyek: Aplestó, Plutó, Radamánthus, Minós, AEácus, Philocreus,
Sarratzilus, Sáthiel.

- 820 Ad Nótám: Odes 22. Horatii ad Fuscum Aristium: Integer vitae scele-
risque purus.
- APLESTO: IM meg-érkeztünk, 's ihol jelen vagyunk,
Senki ne vélye valami jó hasznunk.
- SARRATZ.: Mit tudunk szólni?
- 825 SÁTHIEL: Jobb léssen titkólni
Rettenetes bűnk:
- PLUTÓ: 2. Hozd elő bizvást, mit gondolok azzal?
Senki beszéddel, tudod, le-nem vagdal.
- RADAM.: Patvar éltében, valaki féltében
830 Hirtelen meg-hal.
- MINOS: 3. Azt aránzom, hogy vagyon szódban kétség,
Vagy serény elméd fogta-bé setéttség.
- APLESTO: A' miben ismérsz, szólni hogy illyet mérsz,
Tölled-is vétség.
- 835 4. Nem tudom, néked kitsodának tetszem:
Mert hazugságért tsak egyitek-is nem
Ért-meg annyiban, kihe vólna hiba,
Mint tsak egy mák-szem.
- PLUTÓ: 5. Ugy de ha szépen nékie nem szóltál,
840 Vagy dérreldurral beszédben vóltál,
Vagy ijedtedben nem jutott eszedben
Itt mit tanúltál.
- APLESTO: 6. Söt beszédemben vóltam olyan bátor,
Mint egy sullyos pert forgató Prókátor,
845 Nem vólt Appolló olly' ékesen szólló,
Mint én Orátor.
7. Hallottad, 's még sem veheted eszedben.
Farkast-és bárányt egy Példa-beszédben:
Én iszom fellyül, 's zavar alól rám gyül;
850 Mit habarsz vízben?
8. Szintén igy ö-is, mivel hogy erősebb,
Töllünk meg-sérütt; 's mi rajtunk a' nagy seb.
- RADAM.: Nem kötünk ijat: mert a' hájért szijat
Rágta-meg rosz eb.
- 855 APLESTO: 9. A' levélt, mellyet küldöttél, fel-nyitá,
'S Dorophonusnak haraggal hajitá,
Olvasá hajdén, imigy amúgy kardén,
'S félre taszitá.
- 860 10. Nem hagyja többé vélle feleslenem,
Végre szidalmat kelleték viselnem.
Most én-is szólnék, 's hamarébb kész vólnék
Kardra-is kelnem.

11. Mint Alexander Barbarusnak szóvát;
Nem érté, hegy ne vehesse jó sovát;
Igy beszédimnek, miként jeles himnek,
Meg-veté jóvát. 865
12. Űsse tsömör-meg a Telescopust-is,
Ugy riaszt, hogy lám neheztellem most-is,
Túl ült mellette, 's hát reám bérlette
Még Philortust-is. 870
13. Hallyad ezt immár Jupiter a' mit szól:
Érte mit kívánsz: de arra nem iszól;
Büz néked 's nagy gond, talám ő sem bolond,
Tudhatod azt jól.
14. A' kik ott laknak, nem lehetnek méltók,
(Ugy mond) hogy nállunk légyen ő hajlékok;
Mint az sem tsoda, hogy mi töllünk oda
Sem mehetnek jók. 875
15. Ugy tsudálkoztak mire nyitád-fel szád,
Hogy még több lelket ne botsásson hozzád;
Tsak kevélységed, de azért-is téged'
Meg-büntet, meg-ládd. 880
16. Illy' fenyegetve, imigyen parantsol:
Mondgyátok néki: hamar tellyék Pokol;
Kit hogy ha meg-szeg, nem maradhattok meg
Ellennem sohol. 885
17. A' kik ott vagynak, ne-légyen nyúgalmok,
Kénköves tűzben nőjjon ő siralmok;
Ezt jól meg-lássa, hogy el-ne múlassa
Semmi fogott ok. 890
18. Kinlódgyék ő-is egyaránt azokkal,
Mit boszant engem' illy' patvaros szókkal:
Mert ha nem szólna, hitemre jobb volna
Nékie sokkal.
19. Így lön nagy garral vége beszédének,
Mellynél nints nekünk szomoritobb ének.
Induló félben szemek vete tzélben,
'S meg nevetének. 895
- RADAM.: 20. Értéd-é Minos? mit felelsz ezekre?
- MINOS: Jó: de rosz izün esék a' retekre: 900
Bal füllel hallom; azért azt jóvallom,
Tennök más szegre.
- PLUTÓ: 21. Hümh! még bé-tellyék Pokol, azt izeni,
Ő vétett nekem, noha reám keni:
Ugy veti magát; de ez után fogát
Még jobban feni. 905

22. Mert nem azt hajtom csak ide, mit izen;
Boszszuság engem holott nagyra viszen:
Hordani lesz kész amaz erős Révész.
Styxfolyó vizén.
- 910
23. Im most Typhurgót az ő seregével,
Antikristust-is tsalárd hiveivel
Utra botsátom; de én-is meg-látom,
Mint felejtí-el.
- 915 Harmadik Tselekedete az Ötödik Meg-jelenésnek.
Summája: A' Jupitertől meg-jött és választ meg-hozó Követek beszél-
getik egymás között, hogy, jól tselekedte Aplestó hogy mindeneket
ki-nem beszélt a mellyeket Jupiter fenyegetéssel mondott a báltja Plútó
felől.
- 920 Személyek: Sáthiel, Pithon, Aplestó, Sarratzilus.
Nota: Menj-el édes Szólgám 's a' t.
SÁTHIEL: BEzzeg jól tselekvéd, hogy meg-nem jelentéd
Az Urnak Plútónak rendit minden szóznak.
2. Mert nem-is vólt szükség mondanía, hogy még
Haragjától félünk, s' reszketve beszéllünk.
- 925 APLESTO: 3. El-halगतám azt-is, hogy fel-hányá most-is,
Mint járt vólt Luciper 's ő véle sok ezer:
4. Mikor a' mennyégből, a' magass felségből
Minket ide le-hánt, 's velünk akkor mint bánt.
5. Ezt-is ő nékie meg-jelentenie
Nem jónak álitám, mert haragját szitnám:
- 930 6. Hogy az osztozásban nem lött része másban,
De jutott csak Pokól, több semmi sem sohol.
PITHON: 7. Mihelyt hallám e' szót, hogy ok nélkül Plútót
Ugy meg-hamissitá, szivem-is hasitá.
- 935 SÁTHIEL: 8. Tsak lassan beszéllünk, mert attól-is féllünk,
Hogy ha tikon lesik, 's a' fülökbe esik.
SARRATZ.: 9. Majd Széket-is ülnek, eddig-is készülnek:
Mert nem múlik-el ez, mit a' Király végez.
- 940 Utolsó Meg-jelenésnek Utolsó Tselekedete.
Summája: Nagy haragra indúlván Plútó a' Jupiter' izenetén, meg-
parantsollja minden rendbéli hiveinek, hogy kiki az ő tiszti szerint
hitessen-el minden embereket azzal az mesterséggel, kinek az ő hajlandó-
sága szerint miket gondolhat-fel.
- 945 Nóta: Im' minden rendek dolgokban el-járnak, s' a' t.

- PLUTÓ: Immár hiveim vagyon hiretekkel,
 Meg-háborodott szívem min indúlt-fel,
 'S Mennyi bánattal sértő hir érdekel,
 Kit el-halगतnunk semmiképpen nem kell.
2. Mert mit Jupiter nagy haraggal izent, 950
 Mindeniteknek tudom fülében ment,
 Gonosz akaróm de még azzal rettent,
 Ki néki nem kell ide hozzak mindent.
3. Jól lehet most-is sok féle népekkel,
 Teli országom kárhozott lelkekkel, 955
 Kiket kinezok tüzzel és férgekkel;
 Sok beretvákkaL vagy tüzes szegekkel.
4. Mindazonáltal ha annak kell lenni,
 Bé-gyözi számán ö-is könnyen venni:
 Mert nem tudom kik fognak oda menni, 960
 Illy' boszszuságot mérek én is tenni.
5. Noha úgy akar, hogy engem meg-tsaljon,
 De nem teheti szerit, bár akarjon;
 Kevés halat fog, bár vizet zavarjon:
 Mert nem engedem, hogy ö itt nyargaljon. 965
6. Ezzel énnékem mi nem felettébb árt,
 Lássa mit mivel meg-állom én a' sárt,
 Sok vitézeimet ki-botsátom mindgyárt,
 Kikkel ö néki tétetek szörnyü kárt.
7. Azért Typhurgó eredgy-el mindgyárást, 970
 Világon szerte ne resteld a' járást,
 Királynál s', Papnál keresd-fel a' hálást,
 'S Minden népeknél tégy illy prédikállást.
8. Hogy jelen vagyon amaz nagy Mesiás,
 Kiröl régentén beszélt E'sáiás, 975
 A' pedig te vagy; senki nem egyéb más,
 Jelekkel mutasd hogy szóvad nem hibás.
9. Valakik azért tégedet hallgatnak,
 Kénköves tóban soha nem jajgatnak,
 Más Tanitoknak ha pedig helyt adnak, 980
 Cerberus ebbel Pokolban ugatnak.
10. Ha melly Tartomány e' beszédeden kap,
 Nem kell azután nékiek egyéb Pap,
 Valamig el-jö amaz utolsó nap,
 Kin minden él-ég, miként a' gyúlt harap: 985
11. Indully-el azért rettenetes haddal,
 Sok százszor való ezered magaddal,
 Hogy mindeniket meg-birj hatalmaddal;
 A' hová nem érsz parantsolj szájjaddal.

- 990 12. Ne hadd nyugodni Belzebul Hadnagyot,
A' ki tsak ebben légyen tölled hagyott,
Hogy arra intsen mind kitsint mind nagyot,
Hadgya-el immár mire eddig vágyott.
- 995 13. Senki mit eddig hallott el-ne hidgye,
Mert azt a' népnek kapja tsak szelidgye
Más értelemre tudományát vigye,
Ki igy tseleksziq nem lészen irigye.
- 1000 14. Cyntziust pedig erre tanitsd kivált,
Minden dologban szerezen akadált,
Efféle dolgot mert ő gyakran próbált,
Miatta láttak sokan örök halált.
- 1005 15. Sokakat vesztett ő nagy haragjában,
Mert némellyeknek követ sarujában
Vét alattomban, 's görtsöt ad inában,
Hogy szitkozodgyék mérges haragjában.
16. Mammon pediglen tsak abban forgódgyék,
Kereskedésben, hogy minden aggódgyék,
Kitsin haszonért sokat pántolodgyék,
Mit vehet óltsón azon oláلكodgyék.
- 1010 17. Mellyet mikoron piatzra ki-tészen,
'S fukar vásárló az árossa lészen,
Százszor egy nyomban meg-eskügyék ezen,
Hogy ő-is vette szintén annyi pénzen.
- 1015 18. Sokadalmokban menjen-el sétálni.
Nem jó mindenkor harang-szót hon várni,
Né talám hozszan fognak proedikálni,
'S a' társaságtól meg-kelletik válni.
- 1020 19. Im' ebben légyen Jána foglalatos:
Légyen egymásnál kiki utálatos,
Tölle tanuljon minden földi lakós,
Patvarkodással mert igen hathatós.
- 1025 20. A' Pereseknek légyen jó baráttya,
Mert' a' Prokátort imigy tanithattya:
Az Exceptiot mikor el-mulattya;
Az ő peressit meg-károsithattya.
- 1030 21. Asmodeus-is mindenekhez tartson,
Még a' jóknak-is hogy ha lehet ártson,
Gonosz bünökben sokakat meg-fojtson:
Hogy sok legyiot ide hozzánk hajtson.
22. Tsak immel ámmal semmit ne mivellyen,
Boron ivókat mindenütt fel-lellyen,
Véllek egyemben még tántzra-is kellyen,
Halott éneket bár ne énekellyen.

23. Néha lövéssel vesztegessen puskát,
 Hogy nagyobb garral ihassák a' duskát, 1035
 Gyakran kiáltsa: Ag eb a' ki bút lát,
 Senki ne szánnyon borért adni dutkát.
24. Tsak gyilkosokat gyarapitson Python,
 Kakodaemon-is ne maradgyon ithon,
 Bűjös bájossal számot szaporittson, 1040
 Idős kofákat bűjölni tanitson.
24. Summa: hogy kiket vijéndesz világra,
 Oktassad őket ezer tsalárdságra,
 Had tanitsanak mást-is gonoszságra,
 Hallyék híretek mindenik Országra. 1045
26. A' többinek-is tanátsúl azt adom;
 Hívek légyenek, hadd mullyék haragom.
 Én haza megyek; tsak reátok bizom,
 Senki nem hallya e' helyen többé szóm.

VÉGE

FÜGGELEK

FELVINCZI GYÖRGY KÉRELME I. LIPÓT CSÁSZÁRHOZ ÉS LIPÓT ENGEDÉLYVÁZLATA. Leltári jclzet: Országos Levéltár. Erd. Kancellária, Acta Generalia 1696/80. praes 1-a Octobr. 1696.

Ad augustissimum Sacri Romani Imperij Summum Dominum Leopoldum I-um Dei gratia Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. etc. Imperatorem Potentissimum, Semper Augustum.

Humilima Supplicatio Georgij Fel-Vincij Transylvani Hungari Clausemburgi commorantis.

Imperator et Caesar Potentissime, Domine Domine Clementissime!! Pluribus verbis offerri possent impedimenta, quae me urgent supplicare Tuam Caesarem Majestatem, verum quanto paucioribus possum verbis efferam. — Sed obsecro Tuam Caesarem Maiestatem, ne me contemnat, sed dignetur, propter Dei misericordiam, et pro felici rerum omnium successu sine taedio patienter perlegere, investigare et cum affectu clementi risolvere.

Ego Supra scriptus ex humilibus parentibus in Transylvania prognatus, et ab iisdem adhuc infans Orphanus relictus, apud homines misericordes hic atque illic sustentatus et educatus, nullam domum, nullum praedium unquam habui, nec nunc habeo, saltem vel ad instar palmae aut plantae pedum, quo caput tamquam in proprium reclinare potuissem, sed sub tectis aliorum ad huc usque victitavi. Adeptus quidem sum ex benigna munificentia Dei dispositiunculam Latinitatis seu Literaturae, sed quantum me illa exivit, dupplo plus per novercantis fortunae lusum dejecit; quoniam bis a Tartarorum, bis a Loboncinum incursu omnibus reculis domesticis, equis curiferis despoliatus sum, adeo, ut ne comperimentum quoque corporis remanserit; semel igne combustus, adeo omnibus sum exhaustus, ut surgere amplius praeter extraordinariam Dei Providentiam mihi sit penitus impossibile e coeno paupertatis. Eoque res mihi devenit, quod per damna toties perpessa, in debitum fere inextricabile implicatus sum, propter quod me Creditores mei per violentum contractum adeo persequuntur, ut ob id, unacum Uxore misella exul sim factus, quanquam praegnante, coacti sumusque e tam longinquis oris utriusque, et ubique tantum pedes huc usque venire, et fores Tuae Sacratissimae Coesareae Majestatis pulsare, tribus liberis domi in patria sub tutela aliorum relictis, qui victum quoque in itinere non aliunde, quam ex paucae suppellectilis venditione ad aliquot dies habuimus, quarum pretium cum defecisset, mendicando, et supplicando nosmet sustentavimus, nunc fame fere perimus.

Quapropter Caesar benignissime, et Clementissime, Oro Tuam majestatem, ut in perpetuam et immortalem Leopoldinae clementiae in me, et posteros meos super mansuram apud omnes Christianos memoriam dignetur.

Primo: Me pauperrimum, (qui nulli in rerum natura quicquam habeo, quam quo lacero et vilissimo indumento nunc corpus meum copertum est), ab omni Contributionum, Taxarum, portionum solutione eximere: Similiter ab omnibus expeditionum, tam bellicarum, quam Civilium oneribus ut et quartiriatu militari, quoniam ab ipsi incunabulis semper

sub calamitate et egestate vixi, ut ad reliquum vitae quiescendo, glorificem Deum pro gratia Tuae Maiestatis super me praestitura, quoniam paucis ab hinc retro diebus accidit mihi, quod propter impotentiam solutionis Portionis, pulvinaria, super quae caput reclinabam, vendere coactus sum, et sic satisfacere Exactoribus.

Item accidit etiam, quod ob ejusdem portionis contribuendi impotentiam carceri communi Civitatis ab Exactoribus sim inclusus, et chlamidem, quae modo dorso est applicata, coactus sum tempore hyberno exuere, et mittere in vectigal homini cuidam honesto, qui me ex carcere redemit, et misertus mei pecunias mutuo dedit, cui nec hodie quidem eas soluere potui.

Ideoque Clementissima Maiestas ex his facile divinare potest, quod miserabilior conditio me accedere et supplicare coëgit Tuam Maiestatem, quam coecos et claudos, quia illi tuto aggrediuntur quosvis, confidendo in suis debilitatibus. Sed vae multum pauperi domestico, cui per multas tribulationes admittitur occasio se sustentandi.

Quae gratia Tuae Maiestatis, si accederet ut in vigore maneret, orarem tuam Maiestatem, ut in forma Litararum Privilegalium sub Sigillo Authentico, et Subscriptione saltem in Regali Papyro extradarentur, quoniam nihil habeo, quod Scriptori expendam.

Secundo: Quia praefati Creditores me propter debitum jam dictum plus aequo prosequuntur et persequuntur: Darentur mihi a Tua Caesarea Maiestate Literae Protectionales, ab hoc die usque ad decursum unius saltem anni, me ab ipsis defensurae, ne inopinato violentiam facere possent, sed haberem quietem et occasionem quaerere possem eos contentandi. Quod si post anni unius expletionem nollem vel non possem eos contentare, facerent mecum quod vellent vigore contractus, harum vero Litararum vigorem in forma Litararum Commissionarium vellem extradari, vel ut mos est tales scribere.

Tertio: Quia jam fere et senium et crebrae calamitates adeo circumvenerunt, ut e limo paupertatis mihi surgere difficilimum est, ut me possim extricare a praefato debito, et effugere Creditorum in me animadversionem saevam, et quod aliquid victus etiam comparare possim, quoniam artium Liberalium partes usualiores novi, praecipue Poëmata tam Latino, quam Hungarico Idiomate per Rhythmos et cadentias fienda et eadem componendi, disponendi, ordinandi, ornandi habeo facultatem; ideoque oro Tuam Majestatem, ut clementer concederet mihi cum aliquot Sociis mihi adjungendis, et ad id aptis (quos edoceram) exercere in Hungaria, et Transylvania, et partibus eidem adnexis Comicos ludos, per Dialogismos honestos, in Scenas, et Actus Comoediales, Tragoediales distinctos, honestis documentis, et ad cruditionem, prudentiam, correctionem, exhilarationem ingeniorum inservientibus, et iocis honestis non obscenis refertos, qui plus commodi vulgo afferrent, quam territamenta Praestigatorum et Funambulorum, unde postea, si aggrederer hoc opus, Deo pacem, in, et sub alis Tuae Maiestatis concedente, Decimas fideliter ex omnibus acquisitis, hominibus Tuae Maiestatis ad tale munus delegatis exolvere tenerer; haec vero usuarem, tantum modo in Hungaricis Urbibus, et Oppidis, ubi intellectui incurrerent, et quod in iisdem locis, mihi, et sociis meis sine jurgiis per Commissionales literas mandarentur dari hospitium, commoda, ubi hoc opus congruo ordine perficeretur, Cuius vigor ut staret, oro Tuam Majestatem, ut sub forma Litararum Salvi Passus dentur literae, per quas autoritas ad haec a Tua Maiestate mihi concedenda confirmaretur, salvis tamen manentibus Scholarum, Collegiorum, Gymnasiorum autoritate, ubi tales ludi quandoque exerceri solent.

Quarto: Quia victum ultra duos dies non habeo, oro obnixè Tuam Caesarem Maiestatem, dignetur prope horam ex largissima Clementia resolutionem exhibere, alias una cum uxore misella sine sumptu in loco ignoto, ubi nec linguam novimus, nec opera et labore nostro quisquam indiget, nobis fame tabescendum erit propter multam moram.

Quae omnia si Tua Maiestas clementer mecum fecerit, et concesserit, non desinam Deo, pro commodo Tuæ Maiestatis et familiae charissimæ assiduas preces in cursu totius vitæ meæ simplex fundere: et pauperes meæ sortis gratias Deo relaturi sunt, quod una mecum tam clementem nacti sint Dominum a Deo, qui velit affici sensu miseriarum nostrarum. Quod et faxit Divina Clementia in omnibus viatæ suæ diebus super Tuam Majestatem, et ut contactualiter apprehendat super se mansuram Dei benignitatem

A. T. C. M. benignam expecto relationem.

P. S. Scripsi quidem Caesar Clementissime superius in Secundo Puncto, quod a Creditoribus defensuræ literæ et Protectionales intra unius anni decursum mihi darentur, sed cum posteriores cogitationes potiores, et meliores sint prioribus. In animum induxi, quod æquum, et justum sit debitum repetere et restituere: ideoque nemo hoc de jure vetare potest; Verum miseratur mei Tua Majestas Clementissima, et demandet dari mihi Literas tales, quæ commissive loquantur Reverendis Viris, Pastoribus, Sacerdotibus cuiusvis Religionis et Ordinis, quod me in aedibus Sacris promulgare dignentur in istis Civitatibus et Oppidis quos redeundo in Transylvaniam reperiam et per quas transibo, ut et levamen habeam a fame cum Uxore in itinere et etiam ad complacationem Creditorum, ad aliquod tempus eos erga me mitigandi possim illis aliquid solvere: Ut gratia et misericordia Divina multiplicetur in Tuam Majestatem, quod in tali egestate sublevamen mihi praeberit.

NOS LEOPOLDUS (Titulus integer.)

Damus pro memoria per praesentes, quibus expedit universis, quod praesentium exhibitor Georgius Fel Vincy Transylvanus Claudiopolitanus; Exhibuit et praesentavit Nobis supplicem quendam libellum, quo mediante humillime exposuit, se ab infantia sua variis Calamitatibus, et miseriarum procellis adeo agitatum, ut quamvis aliquando industria sua ad quaevis exigua vivendi media ipsi pertingere contigisset, nihilominus noverca illa prosperitas in senili jam aetate eidem in tantum illusisset, ut nunc cum summe indigeret, praeter id, quod corpus suum in praesens tegeret, nihil comodasset, et insuper (in) inextricabile debitum involutum et obacratum praecipitasset; et licet in tenera sua aetate non parcendo laboribus, et lucubrationibus commodum Literaturæ dispositionem assecutus esset, velletque Studia sibi illapsa pro facultatis suæ modulo et tam ad honestam quorumvis animorum recreationem, quam et pro adminiculo Suo Christiano applicare, non tamen id sine Speciali Nostra Gratia et Clementia se consequi posse existimaret, Supplicaret itaque nobis anxie, et quam humillime, ut ipsi Poëmata, sive Rythmos tum Latino, tum vero Hungarico Idiome componendi, compilandi, ordinandi et ornandi seu disponendi, iisdemque ludos Comico-Tragicos, et Comoedias, ad Actus Scenas distinctas dialogice ubique in Regno Nostro Hungariae, signanter vero in Transylvania et partibus eidem annexis usuandi, usurpandi, et exercendi clementer largiremur facultatem eo fine, ut inde aliqua lucelli spe arridente, hujus ope tam Debita sua dissolvere, quam Semet ex paupertatis coeno aliquatenus erigere Satageret.

Nos igitur considerato miserando dicti Georgii Felvinczi Statu, intentionemque ejus Statui suo non omnino absonam et inconvenientem judicantes, ex innata gratia quosvis Nostros ad Tronum Majestatis Nostræ demisse recurrentes subditos compeutimur benignitate, de que Cesareae Regiæ Nostræ potestatis plenitudine eidem Georgio Felvinczi Benignissime, et Clementer damus, et concedimus facultatem desiderata Poëmata sive Rythmos tum Latino, tum vero Hungarico Idiome componendi, compilandi, ordinandi, seu disponendi, iisdemque Ludos Comico-Tragicos, et Comoedias ad Actus Scenas distinctas dialogice

ubique in dicto Regno Nostro Hungariae, et in Transsylvania partiumque eidem adnexarum Civitatibus, Oppidis, Castellis, et pagis tam Comitiorum, quam Nundinarum, ut et aliorum quorumcunque hebdomadialium fororum, et Nundinarum Conventuumque Occasione, honestis tamen, et non obscœnis jocis, vel rebus refertos una cum Sociis Sibi adjungendis usuandi, usurpandi et exercendi, Salva nihilominus semper ejusmodi locorum ordinarii Magistratus Rhythmorum vel Poëmatum ejusdem (si ita visum fuerit) revisione, et correctione.

Ut autem dictus Georgius Felvinczi ad Scopum, quem collimat, Debitorum videlicet suorum dissolutionem, sustentationemque sui tanto, facilius pervenire possit: Eundem tamquam nullibi aliquas haereditates, fixaque Bona habentem ab Omnium Contributionum tam ordinariarum, quam extraordinariarum pensione, et praestatione, onerumque quorumvis Supportatione, consequenter, donec videlicet fixa bona alibi sibi non comparaverit, eximendum duximus, ea tamen conditione, ut ubicumque praedictos ludos exercuerit, ibidem Magistratui si locus liber fuerit, sin vero alicujus Dominio subjectus, tum Domino Terrestri ex redundando commodo, prout convenire poterit, certam Portiunculam, non tamen infra Decimam solvere et pendere sit obstrictus, et obligatus, prout damus et concedimus praemissa componendi et exercendi, modo tamen praevio, facultatem.

Proinde Vobis fidelibus nostris Spectabilibus Magnificis Comiti Georgio Banffi de Losonez Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum Gubernatori, totique Regio Nostro Gubernio Transsylvaniae, Suppremis, et Vice Comitibus, Judicibus Vice Judicibus Nobiliumque quorumvis Comitatum; Supremis item et Vice Capitaneis, Judicibus vice Judicibusque Regiis quarumlibet Sedium Siculicalium; nec non Regiis, et Sedis primariisque Judicibus, Magistris etiam Civium quarumcunque Sedium Civitatumque Saxonicalium, deinde Liberarum Civitatum, et Oppidorum Ductoribus, Judicibus, Tricesimatoribus, insuper Pontium et Vadorum Custodibus, Teloniorum et Vectigalium exactoribus, ut et aliis quibusvis cujuscunque Status, Gradus, honoris, Dignitatis, Conditionis, officii, et praecminentiae hominibus praesentes Nostras visuris, lecturis aut legi auditoris, cunctis denique aliis, quorum videlicet intererit, praesentium notitiam habituris, modernis et futuris quoque temporibus constituendis harum Serie committimus, et mandamus benignissime, et firmiter; ut vos a modo deinceps supra scripto Georgio Felvinczi praerecensita Poëmata et Rythmos modo praedeclarato non solum componendi, sed et exercendi una cum Sociis Sibi adjungendis ubique locorum secundum praespecificatam benignissimam annuentiam nostram relinquatis, et Concedatis facultatem, itinerationisque praescripti sui exercitii Occasione ubique tute et secure eundem Georgium Felvintzi una cum Sibi adjungendis Sociis libere ire, redire itinerarique permittatis, neque ulla tam ordinarias, quam extraordinarias contributiones et pensiones praeter praemissi exercitii Occasiones deponendas ab ipso praetendere, multo minus exigere vel propterea eundem in persona rebusque Suis impedire, turbare, molestare, seu quoquo modo damnificare praesummatis vel sitis ausi modo aliquali, Secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutus. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae die 23-a mensis Octobris Anno Domini 1696, Regnorum Nostrorum Octavo.

Expeditae per Michaelem Palten [?] Cancellariae Regiae Aulico Transsylvaniae Juratum Notarium.

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

Címe: COMICO-TRAGOEDIA, Az-Az: Valamelly dolognak szomorú kimenetelének nyájas versekkel való KI-FEJEZÉSE, E' Munkában pedig le-iratik, miképen PLUTÓ, NEPTUNUS és JUPITER Megosztván az Attyoktól Saturnustól maradott országokkal, és az osztozás egyenesen nem csvén, PLUTÓ és JUPITER egymás között villonganak. Melly a' Böls Poéták irásiból ki-szedeggettétvén Tragoediai játék rendiben és Magyar Rhytmusokban alkalmaztatott volt. FEL-VINTZI GYÖRGY által. Mellyet újonnan meg-is jobbított az 1693-dik esztendőben. — Nyomtt. 1767-dik Esztendőben. Lelőhelye: OSzK. Jelzése Rc. 818 és KE.

Kiadásairól

A darabnak XVII. századi példányát jelenleg nem ismerjük. *Szabó RMK* 1693 év alatt említi meg (I. 1449), *Seivert János* után. (SQ VII. 2. 1.) Majd megjegyzi: „Felvinczi e munkáját Tragoedia cz. alatt h. n. 1692 8 r hozza fel Sándor István M. könyvesház 62 l. Én e munkának csak 1767-ben megjelent kiadását ismerem, melynek címlapján e szavak állanak: Mellyet újonnan meg is jobbított az 1693-dik Esztendőben.”

Váli Béla az EPHK 1889. évi első pótkötetében közzétette a dráma betűhív szövegét az állítólagos 1693-as kiadás után. A címlap hasonmását is közölte. Adatait és szövegét *Alszeghy* átvette. *Faragó József*, Cluj (Kolozsvár), akit a szöveg felkutatására kértünk meg, azonban megállapította — amiről azóta magam személyesen is meggyőződtem —, hogy a XVII. századi kiadás a cluji (kolozsvári) Erdélyi Múzeum Könyvtárában (jelenleg Egyetemi Könyvtár) a jelzett helyen nincs meg, a leltárkönyvben nem szerepelt. A címlapról közölt hasonmás teljesen meg egyezik a XVIII. századi kiadás hasonmásával, csak az utolsó sor hiányzik róla.

A *Váli* által közzétett állítólagos XVII. századi szöveg és az 1767-es kiadás között három helyen van eltérés, különben egyeznek. A személynevek írása nem következetes.

A kötet tartalma a drámán kívül: E' dolognak rövid Summája. Az Olvasóhoz.

A kötet végén: A' pokolról 'S annak lakosairól; Természetekről és azon helynek alkalmatosságáról. Summa Suplicationis Georgii Fel-Vintzi Transilvani Hungari ad Caesarum Majestatem directae. (latin)

Újabb kiadásai: *Váli Béla*, EPHK 1889. évf. I. pótkötet 331—60., *Alszeghy* 230—67.

Eltérések a Váli—Alszegehy által közölt szöveg s az általunk használt 1767-es kiadás között:

V.	1767-es kiadás
173 Nóta: Régi hatalmam, gazdag vigalmam	Nóta: régi hatalmú, gazdag irgalmú
630 feje kezen <i>nyugszik</i>	333-as sor után két sor betoldva <i>fekszik</i>

Keletkezési ideje

Mint a XVIII. századi kiadásból kitűnik, 1693-ban a *Comico-Tragoedia*-nak már jobbitott kiadása jelent meg. *Sándor István* állítólag 1692-es kiadást látott. *Nagyajtai István* üdvözlő versében, melyet *Felvinczinek a Procuratoria dicséreti c. művéhez* írt, a *Comico-Tragoediát Felvinczi* első munkájaként említi (ld. a *Bevezetést*), tehát az, vagy esetleg első változata feltehetőleg a nyolcvanas években keletkezett.

Dallamai

A „régii hatalmú, gazdag irgalmú . . .” kezdetű szerepel a Nyúl a vete-mények között . . . kezdetű ének nótá-jelzéseként. (*Szabolcsi: A XVII. század magyar világi dallamai*. 16. lap, jegyzet.)
Tegnap gróf halála mint megszoríta: *Szabolcsi*, 32. lap, és 33. lap, jegyzet.

Felvinczi György élete és a színházzal kapcsolatos működése

Felvinczi Györgyöt, az író, a XVIII. században is számon tartották már a szakirodalomban. (E kérdés részletes irodalommal: *Ferenczi, ItK 1897. 73—85.*) Nevét hol *Felvinczinek*, hol *Vintzinek* írják. Életére és tevékenységére vonatkozó fő adataink *Kénosi Tózsér-Úzoni Fosztó* unitárius történetéből és *Felvinczinek* Lipót császárhoz intézett kérel-méből származnak. A XVII. század negyvenes évei vége felé szület-hetett, 1672-ben senior az unitáriusok kolozsvári gimnáziumában. Itt, mint *Úzoni Fosztó* megjegyzi, „egy rossz személy miatt késő estve az iskolába vitetvén békóba tették”. A börtönből kiszökik, s bűnhődése után Torockón lesz rektor. Néhány évi egyházi szolgálat után „külön-böző emberekhez különböző szolgálatokra szegődött, a minek csak meg-birt felelni, örményekhez, egy időben a bold. emlékü Leopold császár magas udvaránál a latin nyelvben tolmácskodott, comediák és versek kiadásával tengette életét” (*Ferenczi, 77—78*). Az állítólagos latin tolmácskodást azonban hitetlen bizonyítani nem lehet. Az unitárius egyháztörténet több művét is felemlíti, e felsorolásban szerepel „Pluto, Jupiter és Neptun birodalmának elosztása, közönségesen Ördögök historiája, 8. rétbén nyomtatva”.

Későbbi életpályáját nagy vonásokban ismét nyomonkövethetjük. 1693-ban úgy látszik Kolozsvár egyik hites szolgabírája. További sorsáról maga számol be Lipót császárhoz intézett folyamodványában, melynek latin szövegét függelékben közöljük. Itt elpanaszolja, hogy egy tüzeset mindentől megfosztotta, tatárok, labancok egyaránt fosztogatták. 1696-ban három gyermekét Kolozsvárt hagyván, teherben levő feleségével együtt Bécsbe indul, hogy itt előadja színjátékok előadására vonatkozó kérelmét.

Lipót válasza 1696. okt. 26-ról kelt. Ebben engedélyt ad *Felvinczi-nek*, hogy felvonásokra s jelenetekre osztott comico-tragoediákat és komédiákat Magyarországon, Erdélyben s a hozzátartozó részekben a városokban, mezővárosokban, kastélyokban és falvakban, hetivásá-rok alkalmából előadhat, mégpedig tisztességes és nem trágár darabo-kat, mind ő, mind pedig vele szövetkező társai. Az előadások tartására

vonatkozó engedélyen kívül Lipót az adómentességre vonatkozó kérelmet is teljesítette. (A kérelmet és engedélyt közli lat. *Jakab*, Oklevéltár 432 kk, *Ferenczi*, i. m. 79—84, magyarul *Váli*, Sz 1887. 147—48, facsimilében *Beöthy* I. 410.) Jelenleg az Országos Levéltárban.

Felvinczi színtársulatának későbbi sorsára — sajnos — nem derült fény. Bár az engedélyt követő évekből több műve ismeretes, ezek nem tartoznak a drámai műfajok közé. *Ferenczi* véleménye szerint élete hátralevő éveit vándorolva, diétákon, vásárokon, nagy urak udvaraiban töltötte, s saját műveit adta elő „a régebbi vándorlantosok módjára”.

Kolozsvári színhagyomány szerint a széles eresztű földszinti házfedelek padlásablakaiban mondott énekeket, s a közönség lenn hallgatta. Ha társulata valóban létrejött is, ezt adatszerűen bizonyítani nem tudjuk. Mindenesetre egyik legértékesebb adaléka a magyar színháztörténetnek, melyre az első pesti színtársulat krónikása, *Endrődy*, már mint a közvetlen elődre hivatkozott, s bizonyította, hogy a hivatásos színtársulásra ebben az időben már volt igény Erdélyben.

Forrásai, műfaja

Hazai forrásai között elsősorban a *Névtelen Comico-Tragoediát* kell megjelölnünk, melyet *Felvinczi* minden bizonnyal ismert, s mellyel megegyezik mind darabjának címe, mind pedig az, hogy ismert hazai dallamokra alkalmazza verseit. Emellett azonban, amint azt már *Kastner Jenő* megállapította, közvetlen forrását a XVII. század külföldi udvaraiban dívó kisoperákban, intermezzókban is kell keresnünk. (Az opera buffával való kapcsolatára nézve ld. *Kastner* cikkét.) Úgy látszik, közvetlen kapcsolat áll fenn darabunk s az *Il Pomo d'Oro* című opera között, melyet *Felvinczi* bécsi tartózkodása alatt láthatott is. Az is lehet, hogy a nyomtatott szöveggönyv gyönyörű illusztrációival ihlette meg írásra. (Ld. még a *Bevezetést*.) A *Pomo d'Oro* I. Lipót esküvőjére írt iránydarab volt, zenéjét *Marc Antonio Cesti*, szöveggönyvét *Francesco Sbarra* írta. A díszleteket, kosztümöket a század kiemelkedő színpadi tervező művésze, *Lodovico Ottavio Burnacini* tervezte. Akár csak *Felvinczi* költeménye, ez is a pokolban kezdődik, melynek lakói elégedetlenek helyzetükkal s új osztozkodást kívánnak az Olympos uraival. *Sbarra* darabja itt azonban tovább folytatódik, s a császári menyasszony: Margaréta dicsőítésével fejeződik be. *Felvinczi* viszont megmarad ennél az első motívumnál s ezt a társadalmi szatíra irányában szövi tovább. A barokk vígopera egyébként is kedvelte a pokolnak komikus-groteszk ábrázolását; a két *Comico-Tragedia* közötti műfaji különbség különösen szembeűnő, ha összevetjük a moralitás véresen kegyetlen poklát a *Felvinczi*-féle pokol-paródiával.

A comico-tragoediával mint műfajjal kapcsolatban lásd részletesen a *Névtelen Comico-Tragoediához* írt jegyzeteket.

Verselésével Dombi foglalkozott (i. h.). *Felvinczi* verselése dallamos, gyakran használ középrímet. Jól énekelhető, gördülékeny, változatos szöveget alkotott, jellemábrázolása azonban rendkívül gyenge. A cselekmény is sovány, mint daljáték-libretto azonban megfelel a kor általános színvonalának.

Bibliográfia

- SBARRA, FRANCESCO: Il pomo d'oro. Vienna 1668.
ENDRŐDY JÁNOS: Magyar játékszín. II. Pest 1793. 45—50.
ARANYOS RÁKOSI SZEKELY SÁNDOR: Unitária vallás története Erdélyben. Kolozsvárt 1839. 162. és 189.
VÁLI BÉLA: Az első magyar színingazgató szabadalomlevele 1696-ból. Sz 1887. (XXI) 145—50.
BAYER JÁTÉKSZÍN I. 495—97.

- JAKAB ELEK: Oklevéltár Kolozsvár története II. és III. kötetéhez. Bp. 1888. 432—37.
- VÁLI BÉLA: Felvinczi György Comico-Tragoediája. EPhK I. pót-kötet 1889. 331—60.
- FERENCZI ZOLTÁN: Az erdélyi magyar játékszín kezdete. EM 1892. 454 kk.
- VÁLI BÉLA: A legelső erdélyi színingazgató. Egyetértés, 1892. 309 sz.
- BEÓTHY—BADIÓS: Képes magyar irodalomtörténet. Bp. 1896. I. 410.
- FERENCZI ZOLTÁN: Adatok az iskolai színjáték és Felvinczi György életéhez. ItK 1897. 73—85, ugyanott a *régebbi irodalom*.
- FERENCZI ZOLTÁN: Adatok Felvinczi György életéhez. ItK 1898. 488—89.
- ALSZEGHY 479—80.
- KASTNER JENŐ: Az első magyar opera. Klebelsberg emlék. 419—26.
- DOMBI 140—45.
- SZABÓ T. ATTILA: Adatok Felvinczi György életéhez. ItK 1932. 422—23.
- SZABÓ T. ATTILA: Adatok Felvinczi György életéhez és irodalmi munkásságához. ItK 1933. 141—45.
- STOLL BÉLA: Felvinczi György versei. ItK 1954. 334. kk.
- DÖMÖTÖR LÁZÁR-DRÁMA.
- SZENTIMREI JENŐ: Szentgyörgyi István élete és művészete. Bukarest 1955. 5—6.
- BUSA MARGIT: Adatok Felvinczi György egyik munkájához. MKSz 1955. 121.
- SZEKERES MARGIT: Az ötvös mesterségről való vetélkedés — Felvinczi György ismeretlen műve. MKSz 1956. 139—44.
- VARGA IMRE: Fejezet a XVII. századi polgári irodalom történetéből. Itk. 1960. 51—65.

Nyelvi jegyzetek

- 160 *étódtünk* = A *Tájszótár* szerint étődik = tűnődik jelentéssel. A Czuczor—Fogarasiiban ejtődzik szerepel apad, fogy, soványodik jelentéssel. *Alszeghy* szerint: pihentünk, cmésztettünk
- 263 *nyelve fogik* = nyelve megakad? *Alszeghy* szerint fogódik, megmerevedik
- 320 *salapol* = ujjong, örömeben tapsol
- 344 *leppent* = fecseg
- 345 *beteges a lányával* = talán feje lányával?
- 364 *tés* = te is
- 455 *sain* = névleges, látszólagos, nem igaz, *vagy* serény, fürge
- 516 *kardé* (más helyütt kordé) = hiábavaló (beszéd)
- 535 *émettem* = virrasztottam (*Alszeghy* álmodtam)
- 557 *aránzom* = tervezem, látom
- 857 *hajdén* = talán hajdan.
- 985 *harap* = gázos helyen terjedő tűz
- 1035 *duska* = bilikom, vendégpohár

Tárgyi jegyzetek

- 407 *Lysti* = Az utóbbi célzás lehet *Listi Lászlóra*, a „költő és gonosztevő”-re, akire 1661-ben mondták ki a halálos ítéletet. (Ld. *Komáromy András*: Adatok Listi László életéhez. ItK 1897. 335 kk. 451 kk.)

48.

Miskolczi Zsigmond:

COMOEDIA, IN QUA, CYRI INFANTIS AB AVO ASTYAGE
EXPOSITO, ET OB ID SUMPTA DE ASTYAGE VINDICTA, RUDI
MINERVA ORDINEATUR

1698

NOMINA ACTORUM

Prologus
Perioca

Step. Bagotai
Fran. Bagotai

ACTUS I. SCENA I.

Rex
Cons. 1
Cons. 2
Cons. 3
Cons. 4
Cons. 5
Cons. 6
Magus 1
Magus 2

Joh. Kercesedi
Nic. Bodoki
Sam. Sz. Királyi
Fran. Bonyhai
Joh. Zágoni
Mic. Agyagfalvi
Dan. Sz. Királyi
Sim. Brassai
Joh. Benedicti

ACTUS I. SCENA II.

Idem actores, qui in scena prima

Nuntius
Bubulcus

Ste. Szőnyi
Ste. Apáczai

ACTUS II. SCENA I.

Cyrus
Persa 1
Legatus

Nic. Nábrádi
Lad. Csáki
And. Dálnoki

ACTUS II. SCENA II.

Persa 2
Persa 3
Persa 4
Persa 5
Persa 6

Georg. Safferverti
Ste. Vásárhelyi
Fran. Bibarczfalvi
Vásárhelyi
Ste. Bagotai

ACTUS III. SCENA I.

Fecialis
Conclusio

Joh. Martonfalvi
Vásárhelyi

INTERMEDIA

Ciganus 1
Ciganus 2
Ciganus 3
Ciganus 4
Ciganus 5
Jupiter
Mercurius
Hyems

Joh. Bardoczi
Andr. Kovásznai
Gerson Csernátoni
Sam. Markosfalvi
Angjalosi
Mart. Albisi
St. Szönyi
Andr. Técsi

INTERMEDIUM 2-DUM

Magister
Miles

Petr. Vásárhelyi
Georg. Biró

INTERMEDIUM 3-TIUM

Ebrietas
Filius 1
Filius 2

Mar. Csernátoni
Petr. Kovásznai
Fr. Galambodi

INTERMEDIUM 4-TUM

Occidentalis
Orientalis

Andr. Técsi
Mich. Krizbai

PROLOGUS:

Ez helyben egjben gjült érdemes személyek
Kik játékunk nézni mostan fel gyültetek
Ez földön sokáig terjedgjen éltetek
A Músák serege ezt kívánnya néktek.

Miólta Saturnus az eget el hatta 5
S Jupiter az széket magának foglalta
Ez alsó világot igen meg zavarta
S az régi dolgokat mind meg változtatta.

Mert régen az ember a maga sorsával 10
Jól meg elégedett kevés javaival,
A kincsért, aranyért, nem vont ujjat mással
Sem az uralkodást nem kereste kardal.

De ma külömben van immár az állapot 15
Mert sok ezer ember kíván uraságot
Végben viszen azért minden gonosságot
Csak hogj szerezhessen magának országot.

Sőt olyan fészket vert némely emberekbe 20
Az uralkodásnak meg veszett szerelme
Sok nem nézi mit mond természet törvénye
Az uralkodásba csak telhessék kedve.

Ez a rossz kívánság immár sok vért ontott
Hol edgjütt hol másutt sok halmot rakatott
Midőn egj Nemzetet éppen el pusztított
Onnét más nemzetre mint tüz harapozott.

E miatt sok ember szerelmes baráttját 25
El árulta másnak kedves Attyafiát
Ez fente meg Mársnak két élü Szablyáját
Ez törte le sok Nagj Urak palotáját.

Ez vitt edgj országot a másik országra 30
Edgj hatalmas Királyt más Imperátorra
Ez hozott zür zavart nagj birodalmakra
S nem nyugodt nemelynek mig el jött határa.

35 Ez miá sok Fiak édes Szüléjeket
Sok Szülék meg ölték édes Gyermekeket
A Vér a Vér ellen gyűjtött seregeket
E miatt; ég, föld, tűz, s víz meg elegjedett.

40 Mire valók ezek? hogj ha azt kérditek
Ki utánam bójó attúl meg értitek
Játékunk summáját az meg mondgja néktek
Azért szavaira rá figyelmezzetek.

PERIOCA:

45 Asytages Király a nagj Médiába
Attya hólta után midón országolna
Minden dolgaiban vagjon vigassága
Mert nints senkitőlis semmiben bántása.

Vala a Királynak Hajadon Leánya
Mándáné a neve szintén ember korba
Errül gondolkodik a király gyakorta
Hogj kinek edgj Lyányát Feleségül adgya.

50 Erről lát a Király egjkor ilyen álmot:
Hogj Lyánya méhéből olly bö viz fakadott
Az nagy Asiára a mily ki áradott
S Király lakó helye mely miatt meg ázott.

55 Asytáges mindgjárt bölcseket hivattya
Az álmot Summásón nékiek meg mondgja
Az Bölcsek azt mondgják: Leányodnak Fia
Lészen, országodat a ki el foglallya.

60 Meg ijed a Király hogj ezeket hallya
Nem adom Mandánét Médusnak azt mondgja
Sem Urnak, országom hogj ne szálljon másra
Persa Cambysesnek azért elocállya.

Más izben a Király ismét azt álmodgja
Leánya méhéből hogj edgj nagj szölöfa
Nőt ki, melynek messze ki terjedt az ága
S az egész Asiát árnyéka bé fogta.

65 Erreis az Bölcsek ismét azt felelik
Mándánétul az mely Fiú születtetik
Astyages helyett Királlyá tétetik
S az nagj Asiában maga uralkodik.

70 Féltvén azért ettül a Királyi széket
Persiában mindgjárt bocsát követeket
Mándánét hivattya, s gondol ilyen vétket
Születvén meg ölye mindgjárt az gjermecket.

75 Mándáné hogj Fiát ez Világra szüli
Mindgjárást a Király tölle el véteti
Leg hübb emberenek Harpágusnak küldi
Hogj mindgjárt meg ölye és ne hadgja élni.

Irtózik Hárpágus mivelni ez munkát
Hanem be hivattya a Király Pásztorát
Mondván: el ne mulasd Király hagjományát
Vidd el ez gjermekeket és szegd meg az nyakát. 80

Pásztor az Gyermekeket mindgyárást el viszi
De mivel ártatlan ötet meg nem óli
Halva lett gyermekét helyében ki teszi
S maga Fia helyett Cyrust fel nevei.

Edgy idő jártában a Király meg hallya 85
Hogj meg nem holt hanem él még Unokája
Hárpágust mindgyárást magához hivattya
Meg kérdi felölle, s amaz nem tagadgya.

Hárpáguson ezért bosszuját állani
Akarván, edgj Fiát magához viteti 90
Meg öletvén, testét konyhán meg főzeti
És Fia husával Hárpágust vendégli.

Ezt minekutánna Hárpágus meg tudgya
Hogj meg ölettetett edgjetlen edgj Fia 95
Es hogj gyermekének ő lett koporsója
Gondolkodik miként bosszuját álhassa.

Azért levelével Cyrust tudósittya
Hogj miképen ötet csecsemő korába
Astyáges Király meg ölne akarta
De ő keze által lett szabadúlása. 100

Effelett erőssen levelében inti
Hogj ne késsék semmit sereget gyűjteni
Ez nagy bosszúságot Attyán meg tromfolni
Ő sem mulattya el segítségül lenni.

Igj meg értvén Cyrus Attya gonosságát 105
Haraggal bé telik, fel köti Szablyáját
Trombitákat fútat, fel ülteti hadát
Rá mégyen Attyára s el vészi országát.

Ez lészen Summája gyenge játékunknak;
Edgj kívánsága van azért a Musáknak: 110
Hadgjon békét kiki a szomorúságnak
Addig, mig vége lessz az Comédiának.

SCENA PRIMA ACTUS PRIMUS

Rex Astyages ingressus, suos sic affatur :

[ASTYAGES]: Ez nagy birodalmat miként igazgassam
Az éjjel mikoron arrul gondolkodtam 115
Gondolkodásimban igen meg fáradtam
Azért én magamat álmra bocsáttam.

- Aluvásom közbe csuda álmod láték
 Melyről noha elmém sokat gondolkodék
 120 De hogj arrúl semmi értelmet nem lelék
 Azért belső részem mind meg háborodék.
- HARPÁGUS Consiliarius Primus ad Regem:
 Király örökké élly, s lakjál országodba
 Ne légjen változás uralkodásodba
 125 Országod terjedgjen számtalan napokra
 Minden ellenségid tartsd birodalmodba.
- Miért háborodott még a Király szive
 Azon, hogj álmának nem mehet végére
 Vadnak sok bölcseid, hivasd bé elődbe
 130 S meg mondgják álmodnak mi légjen értelme.
- REX:
 Igen jól találád fel orvosságomat
 Mellyel meg enyhittsem ez nagj bánatomat
 Mindgjárt hijjátok bé én bölts Mágusimat
 Hadd beszéllyem elő nékiek álmodomat.
- 135 MAGI ad Regem ingressi, dicunt:
 Elly sok esztendőig Médusok Királlya
 Uralkodásodnak terjedgjen határa
 Im hol jelen vagjunk parancsolatodra
 Várván Felségednek mi az akarattya.
- 140 REX ad Magos:
 Sok gondaim után midőn el aludtam
 Ez éjjel, ágyamban csúda álmod láttam
 Az melynek értelmét fel nem találhattam
 Azt akarom hogj most tölletek meg tudgjam.
- 145 MAGI ad Regem:
 Az Felséges Király mondgja meg az álmod
 És osztán várja el az magjarázatot.
- REX ad Magos:
 Almomban Leányom olyan bö vizet szült
 150 Ki miatt városom ugjan meg nedvesült
 De végre az árja annyira meg bővült
 Miatta Asia hogj szintén el merült.
- Ez az álom; melynek ha magjarázattját
 Nékem meg mondgjátok vészitek jutalmát.
- 155 MAGI ad Regem:
 Király ez álomban Felséged gonosszát
 Láttyuk, s következő nagj Szomoruságát
 De mivel kívánod az magjarázattját
 El nem titkolhattjuk annak igasságát.
- 160 Az álom Felséges Király azt jelenti
 Leányod Mándáné edgj Fiat fog szülni

A ki Felségedtül a Széket el vészi
S egész Asiának az fog Ura lenni.

Hécuba Priámus Király Felesége
Meg látta álmában mi lesz jövődőbe
Ugy tetzett mintha ő edgj üszögőt szülne
Europa s Asia mely-miatt meg égne. 165

Béis tölt az álom; mert az a Gyermeke
Hecubának, akkor kit viselt méhébe
Europát s Asiát fel fegjverkeztette
S amaz roppant Tróját tüzzel meg égette. 170

Félő ez álo mis kit a' Király látott
Bé telik, s sokakra hoz szomorúságot
Az Királynak penig szerez nagj bánatot
Szükség azért errül tarcsatok tanácsot. 175

REX ad Consiliarios:

Hallyátok már Urak mit jelent az álom
Mely-miatt van nékem nagj szomorúságom
No medgjünk? s mit tégjünk? én bizony nem tudom
Mert meg fogjatkozott régi bölts tanácsom. 180

CONSILIARIUS PRIMUS HARPAGUS:

Nem illik az Király hogj magát el hadgya
Illy-hamar, lám sok bölts vagjon birtokodba
Tanácsos Férfiak vadnak ez országba
A kik jó tanácsot adnak ez dologba. 185

REX:

Késő ugj látom már adni jó tanácsot
Mert azt új hiszem én mint a meglett dólgot
No édes Hiveim! keressetek módot
Ebben, és nyújcsatok nékem orvosságot.

CONSILIARIUS SECUNDUS:

Az Felséges Király hogj ha azt akarja
Mándánének soha hogj ne légjen Fia
A ki ez országot magának foglallya
Vagjon ennek igen könnyü orvossága. 190

Az Király Mándánét hivassa házába
Mintha vólna véle valami nagj dolga
Edgj szolgálja ölye meg a Leányt az utba
S igj semmi nem telik a Király álmába. 195

CONSILIARIUS TERTIUS:

Artatlan vért utál a Király ontani
Irtózik is csak edgj Leányát meg ölni
Félvén hogj nagj bánat fogja azt követni
Más orvosságot kell azért fel keresni. 200

205 Im lattyuk Mandánét mily gjakorta kerik
Nagj Urak s Urfiak, mert igen kedvellik
Jó lessz hogj ha ennek eleit vehetik
Azért e dologban ennékem a tettzik:

210 Öltözzék a Király mindgjárt gyász-köntösben
Sirjon, s mondgja hogj nints Mándané életben
Az egész országba mindgjárt hire lészen
S igj tartsa Mándánét holtig Szüzességben.

CONSILIARIUS QUARTUS:

215 Jó tanáts ugjan ez meg kell azt vallani
De nem lehet soha azt ugj el titkolni
Mert csak az madár is másnak ki jelenti
S ugjan csak nem szünnnek meg Mándánét kérni.

220 Azomban mivel az emberi természet
Olly gonosz, hogj ha mit az eszében vehet
Hogj meg vagjon tiltva, mind csak arra siet
S félő hogj ebbül még lenne nagyobb eset.

225 En azt javallanám inkább a Királynak
Leányával edgj Vót Szerezzén magának
Ne adgya nagj-Rendnek sem penig Urfinak
Hanem elocállya köz rendü Médusnak.

225 Az kitül Mándané ha Fiat fogadna
Gondolván hogj nem Ur sem nem Király Fia
Elötte forogván alávaló sorsa
Igj a Királlyságra talán nem vágjodna.

CONSILIARIUS QUINTUS:

230 Nékem is az tettzik hogj ne halogassák
Hanem házasságra Mándánét ki adgják
Inkább hogj nem ilyen ártatlan meg fojsák
Avagj hogj mindenütt meg hólnak kiálcsák.

235 De noha ki adgya ötöt házasságra
A Király, de nem kell adni Médiába
Mert hogj ha idővel lészen abba Fia
Félő az országot magáénak tartya.

240 Elocállya hát edgj Köz rendü Persának
A Király Mándánét, a ki jországának
Ne alittson sokat s Familiájának
Igj osztán mindenek tudom jobban folynak.

Mert igj Mándánétul ha Fiú születik
Attyát meg gondolván mingjárt meg csökönik
Söt az Királlyságrul nemis gondolkodik
S Felséged Székiben igj békével lakik.

CONSILIARIUS SEXTUS :	245
Az én voxomis az, adgja edgj Persának Az Király Mándánét, köz rendnek, nem Urnak El hiszem Felséged, hogj igj Médiának Ura lessz mind végig, s nem engedi másnak.	
MAGI ad Regem:	250
Felségednek Király ez a Tanáts tessék Leányod Mándané meg ne öletlessék Hanem edgj köz rendü Persának adassék Talán nállad marad igj a Királyi Szék.	
REX:	255
Örömet engedek jó tanácsotoknak Leányomat bizony nem adom Médusnak Nem adom Urfinak, sem penig Királynak Légjen Felesége edgj szegény Persának.	
	260
Igj Mándánétul ha leszen is Unokám Talám nem kívánnya Királyi Koronám Hanem az mint nékem engedte az Atyám Meg marad kezemnél uralkodó Pálczám.	

SCENA SECUNDA
ACTUS PRIMUS

REX ad Magos:	
Tudjátok az minap mely-szomoru voltam Az álomért, mellyet Leányomrul láttam Kivált hogj tölletek értelmét hallottam Sem éjjel sem nappal nem volt nyugodalmam.	
	265
Ugj tettzik szüneti lett vólt bánatomnak Azzal Leányomat hogj adtam Persának Gondolván ha Fia lesszis Mándánémnak Nem lessz kívánoja az birodalomnak.	
	270
De midön egj felöl búsulásom szünik Másfelöll bánatom ismét nevedik Ujjabb álmodt; az meljtöl irtózik Elmém, s félek azzal hogj rossz jelentetik.	
	275
Leányom méhéből edgj nagj szőlő-tőke Jött ki, azt álmodtam; az melynek vesseje Az egész Asiát árnyékkal befedte Mondjátok meg nékem mi ennek értelme?	
MAGI:	280
Az elsővel mind egj a Felséged álma Ennek is ugjan az a magyarázattya Méhében kit visel Felséged Leánya Asiát s Királyi Széked el foglallya.	

285 Hogj penig Felséged látta ezt két izben
Jelenti, hogj nem kell hozni azt kéttségben
Mert minden bizonnyal meg lessz jövendőben
Ambár mesterkedgjünk s álljunk ellenében.

NUNCIUS ad Regem ingreditur, dicens:

290 Uj vendég jött Király fényes Udvarodba
Lyányodnak Fia lett szintén ez órába.

REX: Nem öröm az nékem hogj Lyányom Fiat szült
Mert jó reménségem immár bennem meg hült
Bánatnak árjában az fejem bé merült
Ma az birodalom kezemből el repült.

295 No hát Jó hiveim most gondolkodgyatok
Ez dólgot valóban jól meg fontollyátok
Mit kell az gyermekkel tenni most lássátok
Es énnékem erről tanácsot adgyatok.

CONSILIARIUS PRIMUS:

300 Nints nagjobb bosszuság mint midőn az Attyát
Az Fia kergeti s keresi országát
El akarja venni tőlle uraságát
Hogj Attya helyében uraltassa magát.

305 Akarkinek sokkal könnyebb el szenyvedni
Midőn idegentül kezd háborgattatni
Mint ha az kitül jót kellene várni
Szép szin alatt akar valakit üldözni.

310 Felségeden hát hogj ez dolog ne essék
S az egész Országis meg ne háborodgjék
Mándénétul mindgjárt Fia el vétessék
S edgj hü Szólgád által a vízbe vettessék.

CONSILIARIUS SECUNDUS:

315 Mi Felséged mellett uraságban éltünk
Semmi változástul s szükségtől nem féltünk
Az nagy bőség miatt majd téjben feredtünk
Az sok gazdag kintsben csak nem torkig ültünk.

320 De Felséges Király mostan igen félünk
Ha Felséged kívül másra szorul igjünk
Minden méltóságunk el vétetik tőllünk
S nem lésszen az után semmi betsületünk.

 Azért tettzik nékem, hogj sem Felségednek
Illy nagy kára légjen s nekünk Hivedinek
Hogj sem örököse más légyen Székednek
Élete fodgjon el inkább az gyermeknek.

325 CONSILIARIUS TERTIUS:

 Jól tudgja Felséged mennyit hadakozott
Phraortes Nagj-Atyád sok vértis bocsátott

Mig nem hódoltatta a Kevély Persákat
S magának közöttök emelt birodalmot.

Félő ha Unokád fel nevelkedhetik 330
S az Királyi Székben meg erőssödhetik
A Persák a Tromfot ismét Tromfal útik
S az egész Médiát magok alá vetik.

Méltó ez dolognak hát eleit venni
Edgj napról más napra nem kell halogatni 335
Az én voxom szerint (ha ki kell mondani)
Az Mándáné Fiát mindgjárt meg kell ölni.

CONSILIARIUS QUARTUS:

Nem illendő hogj edgj köz rend Persa Fia
Ambátor Királyi mag légjen az Annya 340
A Királyt s országát igj meg háborította
S illy nagj birodalmat tarcson hatalmába.

Illendőbb az inkább hogj azt a gyermeket
Az ki Mándánétul mostan született
Ne hadgjuk hogj élyen számos esztendőket 345
Hanem életének mindgjárt vessünk véget.

CONSILIARIUS QUINTUS:

Keserü ennékem az Felséged sorsa
Ösztönöz azomban magam állapottya
En a Persa Fiát nem uralom soha 350
Azért csak hallyon meg nem hólnap, hanem ma.

CONSILIARIUS SEXTUS :

En is meg edgjezek ebben az Urakkal
Nemis ellenkezem Suffragiumokkal
En Felséged előtt mondom bátorsággal 355
Hallyon meg a gyermek ma valaki által.

MAGI:

Válasszon az Király edgjet a kit szeret
Magának, a kire bizza a gyermeket
Hogj még ma meg ölyye, s adgjon arrul kézet
S igj találsz magadnak talám könnyebséget. 360

REX:

Soha hüségtekben én nem kételkedtem
Mert azt magam iránt gjakran meg ismértem
Jó szándékokokat mindenkor szerettem
S azért személyetek megis becsüllöttem.

Meg nyugszom mostanis azért ez értelmen 365
Hogj ez napnál tovább a gjernek ne élyen
Azért valakinek adom majd kezében
Nosza a gyermeket hozzátok előmben.

Puero adducto. REX ad Harpagum:

Harpagum, mivel hogj vagj meg hitt barátom 370
Ez dólgot senkire másra nem bizhatom

Életed s fejedre néked parancsolom
Öld meg ez gyermeket, s jutalmát meg adom.

HARPAGUS ad Regem:

375 Soha meg nem szegtem még Felséged szavát
Meg mivelem most is ez parancsolattját
Ha Felséged reám bizta Unokáját
Azt mint jobban tudom ugj viselem gongyát.

Rege cum suis egresso, HARPAGUS ita secum loquitur:

380 Jaj mely gonosz dólgot vállalék magamra!
Az melyre vitt engem a Király sik szava
Irtózom ezt a ki nem vétett még soha
Hogj kell meg ölni illy ártatlan korába.

385 Jaj! soha nem tudom ezzel mit kell tenni
Ha meg ölöm, lelkem örökké fog fájni
Ha meg él, magamnak kel érte meg halni
No hadd légjen: tudom mit kel cselekedni.

Nosza hijjátok bé a Király Pásztorát
Majd odadom annak hadd viselje gongját.

390 Bubulco ingresso, HARPAGUS dicit:

Hald meg Mitridates: néked parancsollya
A Király, s ezt el ne mérjed mulatnia
Vidd el ez Gyermeket s vesd el edgj havasba
Hol az vadak gjomra légjen koporsója.

395 Ez penig egjedül én reám bizatott
Hogj igazán véghez vitessem ez dólgot
Majd utánad mindjárt bocsátok Szólgákat
Ugj teljesitted meg ez parancsolatot.

BUBULCUS accipit puerum, et dicit:

400 No ha ugyan meg kell ölni, én rá felelek, hogj nem
ér csak száz kakuk szót-is; én ha tovább nem viszem
is, hanem csak oda, az honnan most el hittak, meg éri
vélle, mert csak mais láttam edgj néhány farkast, s
azok majd fel osztognak vélle.

405 HARPAGUS: No meg lásd, ugj cselekedgyél, hogj a te életed
fogj el, ha ennek életi valami képen megh marad.

BUBULCUS: De csak bizd rám, majd meg tanitom én, ha az
Apja meg nem tudta tanítani etc. etc.

SCENA PRIMA

*

[A hiányos kéziratban itt a szöveg megszakad.]

*

410 [CYRUS]: Ártatlan Unokád meg ölni ki küldted
Félvén hogj reá szál Te Királyi Széked.

Vétettemé néked valamit valaha?
Alkalmatosságot adtamé haragra?
Miért nem néztél hát ártatlanságomra?
Hogj nem szántál adni oly szörnyü halálra.

Az Fene bestia azt nem cselekeszi 415
Az Tigris s Oroszlán kölykét meg nem öli
A sas ő fiait szárnyain viseli
De te kegyetlenül meg akartál ölni.

Ez Országra magad méltatlanná tetted 420
Astyages, akkor mikoron féltetted
Oly kicsiny koromban hogj el vészem Tölled
Drága Koronádat és Királyi Széked.

Az ég, s az föld légjen nékem bizonyságom 425
Országod hogj birjam nem vólt a szandékom
Nem kívántam soha s még most sem kívánom
Hanem csak keresem nagj ártatlanságom.

REX ad Harpágum:

Hát te hogj állál el mellőlem Hárpágó?
Az, én hozzám való hűséged ez volt-é?
Téged tettelek vólt Országomon fővé 430
Miért lettél mégis ellenségemmé?

Te veled közlöttem minden tanácsomat
Mégis nem vólt benned hozzám jó indulat
Urad el árulád; rám hozád Fiamat
Mind ezekért vészel keserü jutalmat. 435

HARPAGUS ad Regem:

Vagjon oka Király miért cselekedtem
Cyrus halálában hogj meg nem edgjeztem
Veled, meg öletéd edgj édes gjermeke
Mellyért mind eddig is nem vólt helyén szívem. 440

Nem akartam tovább Tyrannust szolgálni
Ember hússal élő farkassal lakozni
El vesztéd fiamat; s Cyrustis meg ölni
Akarád, ezt még ma meg fogjuk tromfolni.

Nem vagj bizony méltó többé ez Országra 445
S ennek sints szüksége illy nagj Bestiára
Helyedben mást rendelt Isten Uraságra
Cyrust; kit adtál vólt iszonyú halálra.

IDEM ad Milites:

Hallyátok meg szómat azért jó Vitézek 450
Most van az ideje hogj emberkedgjetek
Ne féllyetek semmit léssen Szerencsétek
Rajta, rajta, vagjon szabad nyereségtek.

455 Finis acta . Fugatur Astyages, capitur, regno exuitur, et
imperium Medorum ad Persas transfertur, etc. etc. Post Victo-
riam, Musa hunc Tryumphum cecinit:

460 1. Örülly s örvendezz el alélt Persia
Ma jött az égre vigasságod napja
Mert megrontatott Médusok Királya
S nincs birodalma.

2. Örvendezz Cire, Cambisesnek Fia
Astyagesnek rád szállott Országa
Uralkodásod terjedgjen sokára
Minden kívánnya.

465 FINIS

CONCLUSIO: Eddig vagjon czélyya gyenge játéknak
Az mellyel akartuk jelét adni annak
Hogj mi követői vagjunk a Musáknak
S az Comédiákat Szerző Tháliának.

470 Jól tudjuk semmi nints földön tökéletes
Hanem minden dolog hijános és vétkes
A mi seregünk is ebben tudjuk részes
Mert gyenge játéka nem vólt igen ékes.

475 Azért hogj ha néktek valamit vétettünk
Akaratunk ellen hogj ha meg sértettünk
S ha kívánságtoknak meg nem felelhattunk
Erről ti tőlletek bocsánatot kérünk.

480 Hogj penig játéknak nézni fel gyűltetek
Az mi személyünket meg nem vetettétek
Ezért minden jokat kívánunk tinéktek
S örökké fen marad nállunk jó hiretek.

Intermedia sequuntur.

[INTERMEDIUM PRIMUM]

485 Sædebit quidam nitidis vestibus, et CIGANI venientes inter-
rogabunt:

Ki csoda az a nagy Ur, a ki ott a székbén ül?

Respondebit quidam:

Az Jupiter, a Saturnus Fia, aki a Czigányoknak
merő édes Apjok vólt.

490 CIG.: Kitsoda? Juhos Péter?
Nem az, hanem Jó Péter; bár kérd meg magátul meg
nem tagadgja.

Interrogant illum: Te vagy-é a jó Péter?

JUPITER: Én vagjok; mi dólgotok vagjon?

- CIGANUS PRIMUS: Nem tudom ugjan azt ha Jó vagy-é magad 495
 De bizonynyal tudom hogj jó vólt az Apád
 Majd elő beszélném hogj ha meg hallanád
 S az szegény Czigánjság kérését meg adnád.
- Héj mikor Király vólt az Apád Csatornás (Saturnus)
 Akkor minden felé bővön vólt az áldás 500
 Nem tudták akkor még micsoda a szántás
 Minden esztendőben mégis vólt aratás.
- A Mandronis akkor ugj mint most nem kaptak
 Mert az hegjeken sok eperjet találtak
 A szederj s cseresznye olyan bővön vóltak 505
 Hogj az Czigányok is mindennap jól laktak.
- Héj akkor a szegény Purdék sem koplaltak
 Mert a téj és a méz ugj folyt mint a patak
 A mikor akarták a Téjre futottak
 A szép szín mézbenis csak nem seggig jártak. 510
- Hej Jó Péter! ugjan jó idő vólt akkor
 Mert igen szép meleg tavasz vólt mindenkor
 Nem kellett nekünkis füstel béllett sátor
 Mert szép hűvös szállást adott minden bokor.
- Nem busított akkor senkit a hideg szél 515
 Nem hatalmaskodott az a csikorgo Tél
 Nem fagjott meg a föld mint az erős Aczél
 Hanem meg maradott minden fán a levél.
- No bár becsületem előtted ne légjen
 Ha illy dolog nem vólt abban az időben 520
 A mikor Csatornás Apád vólt életben
 S azért van még ma is nállunk becsületben.
- No ha van benned is valami igasság
 Vald meg hogj Apádban vólt nagj irgalmasság
 S hát vallyon Te benned vagjoné olly Joság 525
 Tégyen bizonysgot arrul a Czigányság.
- CIGANUS SECUNDUS: Csillag Sógor mindent igazán beszéltél
 Semmi hazugságot hozzája nem tevél
 De mind azok között nem vólt egj jobb ennél
 Hogj akkor sohais nem vólt sem hó sem Tél. 530
- De már jó Péter hogj Te reád szorúltunk
 A Tél s az hó miatt nagj sok bosszút látunk
 Ugjan reszel egjben szappanozott fogunk
 S meg őszül gjakran mind hajunk s mind szakállunk.
- Azért jöttünk most is néked panaszollyunk 535
 Mert az hideg Téltre minnyáján haragszunk
 Mert majd fel fordittyá éttzaka sátorunk
 S azt tugjuk virattig talám mind meg halunk.

- 540 Edgj kis tüzünk ugjan a sátorban fénlük
De attul az hátunk meg nem izzadozik
Apró PurdÉ si ri, sokat viszkolodik
Azt tudnád hogj soknak a lelke ki szökik.
- Ha nem hiszed penig néz rá e gyermekre
Ejfélig az éjjel mind a tüznél ülte
545 Az a gonosz hideg ott Szegényt meg ölte
Mint edgj nagj hárs kötél ugj ment ki a lelke.
- Jaj Purdém, s jaj Purdém, szerelmes gjermezem
Te voltál énnékem nagj gjönyörűségem
Nem volt ez világon ilyen drága kincsem
550 S jaj szerelmes Rajkóm hogj válál meg Töllem.
- CIGANUS TERTIUS: Hajnal már ne sirasd olly igen Rajkódot
Hiszen sátorodban még több is maradt
Hald meg hadd mondjam meg énis panaszomat
Mert nem szenvedhetem nagj kár vallásomat.
- 555 A barom vásárban vettem vólt egj csitkót
Egj kicsinnyé ugjan az háta Turos vót
Nem kivántál vólna annál már jobb járót
De soha még eddig nem láttam oly futót.
- A Sátorfaránál ott vólt egj békóba
560 De edgj nagj öreg vad rá jött az éttzaka
Nem tudom nyul vólt-é, vagj egér, vagy róka
Mindenét meg ette maradt csak a csontya.
- E miatt van nékem oly nagj búsulásom
Hogj még éttzakais soha nem alhatom
565 Immár szenet és fát min hordgjak nem tudom
S majd ugjan sirhatnék mikor meg gondolom.
- Mikor másuvá ment ez a Compánia
Az Sátort s a fuvót kötöttem hátára
Edgj edgj Purdét tettem a két oldalára
570 S hát már hogj kell menni edgj helyrül másikra.
- Ládd mely kárt vallottam az hideg Tél miatt
Mivel meg éhezett most minden vad állat
Talám nem vehetek már sohais lovat
Inkább ette vólna meg edgjik Fiamat.
- 575 CIGANUS QUARTUS: S hát a mit én mondok nem vészed szivedbe?
Héj mint haragszom én a jégesapos Téltre
Mert a jó csizmámnak oldalát meg ette
S magamatis éhel meg akar ölnie.
- Edgj czipót kaptam vólt én az Iskolába
580 Estve sátoromba tettem vólt a Pólczra
Im látod most ollyan kemény mint a kova
Nem ehetem benne mert a kés nem fogja.

Tegnap edgj jó Asszonj edgj Tyukmonyat adott
Azis az éttzaka látod mint meg fagjott
A Viz a korsomba mind jéggé változott 585
Az hajam is mind meg zuzmarázosodott.

Uraságos Uram azért jelen vagjunk
Uraságod előtt majd sirva panaszlunk
Add meg azért nekünk a mit most kívánunk
Mert az hideg miatt talám mind meg halunk. 590

Vidd el immár vidd el mi tóllünk a Telet
Üzd el ha üzheted messze az hideget
Hozd elő amaz szép kívánatos hevet
Hogj mezön a lovunk ehessék eleget.

Ne hadd hogj meg egye a Tél az esztendőt 595
S jaj talám nem érünk már soha jo időt
Bocsásd ki a földbül a jo meleg Szellőt
Hadd üzze el szélyel a sok hideg felhőt.

Ha ezt cselekeszed mi is meg becsüllünk
Inkább mint Csatornást Tégedet dicsirünk 600
A Viz parton edgj szép Templomot építünk
Csak hogj már soha is ne légjen több telünk.

Akar add kezünkbe mi majd meg tanittyuk
Mindgjárt elevenen a Telet meg nyúzzuk
A bőrit ő néki majd rámára vonnyuk 605
A testét penig a jég alá taszittyuk.

CIGANUS QUINTUS: Az Apád lelkeért kérünk add kezünkbe
A Telet, mert hallod a panaszt ellene
Ezzel belé lövök mindgjárt a fejébe
Mert a szerencsémét fel falta s meg ette. 610

Immár a vásárba mindgjárt rajta kapnak
S ha valamit nyerek azért megrongálnak
Távúl járj, s távúl járj, Górogók kiáltnak
Azt akarnám hólnap mind meg vakúlnának.

No Jó Péter hid el ha ezt cselekeszed 615
Ha az hideg Telet kezünkben ereszted
Mint az ör hogj oly nagj léssen becsületed
S igj a Czigányságnak sok hasznát veheted.

JUPITER: Fényes országomnak tündöklő cselédi
Phoébus szekerének ki hullott Szegei 620
Hires Phaetonnak gyors kengyel futói
Indiai Népnek diszes tükörei.

Meg értvén az dólgot melyről panaszoltok
Ugj látom magamis vagjon igasságtok
Im mindgjárt meg léssen a mit kívántatok 625
Csak hogj a Templomot meg csináltassátok.

- Idem ad Mercurium:
 Mercuri futamodgj hozd ide a Telet
 Hadd vetkeztessem le vélle az hideget.
- 630 Hyems adducitur. JUPITER ad Hyemem:
 El untam ellened a panaszt hallani
 Miért kell tenéked igj kegyetlenkedni
 No ezt s többeket is hogj merted meg ölni
 Hidd el hogj ezekért meg fogsz ma fizetni.
- 635 IDEM ad Ciganos:
 No ihol van a Tél, azért ragadgjátok
 S az mint szeretitek vélle új bánnyatok.
- HYEMS ad Jovem:
 Miért fogadod meg Czigányok beszédét
 640 Miért hallod meg is rossz Vajdák kérését
 Hogj értek elrontsad természet Törvényét
 Es az esztendőnek el hadgjad edgj részét.
- Ad Ciganos:
 645 No az mint volt eddig én arrul nem szóllok
 Ugj tetzik irgalmas voltam még hozzátok
 De Compániástul immár tartozzatok
 Mert hidegem miatt minnyáján meg haltok.
- CIGANI ad Hyemem:
 650 Bezzeg irgalmas voltál, Hová tetteted hát az édes
 Rajkómat, a kinek még a szegény lelke is meg fagjott.
- ALTER:
 Hol vagjon a fejr csitkóm a kit a rokával meg
 étettél.
- ALTER:
 655 No s hát ennékem a czipomat, a tyukmonyamat,
 s az vizemet mind meg fagjlaltad Hohér. Rajta, rajta,
 etc. etc.
 A Telet le huzzák s meg nyúzzák, az után magokban
 igj discurrálnak:
- CIGANUS PRIMUS: No Nemes Czigányság az haragos Telet
 660 A ki meg fagjlalta erőssen a földet
 Meg öltük, s ki üztük belölle a szelet
 S nem hadtuk Testében az szuszogó lelket.
- Meg mutattuk rajta nemes virtusinkat
 Kiis jelentettük vityázi vóltunkat
 S hát immár mit tégjünk arrul pazesunkat
 665 Indittsuk el rendre szép voxolásunkat.
- Elsöbenis Hajnal kezdgye voxolását
 Az után Hokmáro mutassa vigságát
 Utólszor magam is elmém hadaróját
 Meg inditom nektek szép gondolkodását.

CIGANUS SECUNDUS: No meg holt már az Tél, a ki nagj hóhérunk 670
Vólt egész éltünkben, s nekünk Fene vadunk,
Ne féllünk, mert immár bátran vigadhatunk
S akár hová mennyünk nints semmi bántásunk.

Hát még a mi nagjobb a Tavasz is el jö
Minket meg vigasztal ama kívánt idő 675
Meg hozza lelkünket ama kívánt szellő
A kivel csillagzik mindenütt a mező.

CIGANUS TERTIUS: Ugy vagjon hogj el jö az az arany idő,
de az Csillag Sógor igen csoválya a Fejét,
meg kellene kérdeni, min busul olly igen. 680

CIGANUS SECUNDUS interrogat:
Csillag Sógor! Min busulsz olly igen, mikor
ugj csóválod az fejed?

CIGANUS PRIMUS respondet:
Arrul gondolkodom most az én agjamban 685
Hogj jó vólna nekünk élnünk vigasságban
Tántzolnunk s jól laknunk a mi sátorunkban
De most csak meg állok ebben az dologban.

S hát ha csak halgattya az Tél mit végeznünk
Félő hogj ha fel kél minnyájan itt veszünk 690
Nosza mozdittsa meg az lábát edgjünk
Ha élé vagj meg hólt, igj lessz békességünk.

Meg mozdittyák az lábát az Télnek, az meg hortyantya
magát, a Czigányok meg ijedvén el futnak, s a Télis utánnok.

INTERMEDIUM SECUNDUM 695

STUDIOSUS quidam ingredietur et jactabundus haec recitabit:

Ego estudium semper adamavi
Et nocte et die pro multum sudavi
Et gaudeo quod non frustra operavi
Quia in caput ex multum collocavi. 700

Ultra mare idem nunquam ambulavi
Sed hic Collegia omnes perlustravi
Ita ut cum quorum adhuc veni probavi
Omnes ex tempore extra disputavi.

Non inveni ego adhuc nec Pastorem 705
Nec quis bene potest canere Cantorem
Ut quis deviatu adhuc meam artem
Non concedo certe nulli meam partem.

Nuper unus homo volebat probare
Ego primo tantum volui tacere 710

Sed post cum incepti ego irascere
Non potuit pauper nec unum loquere.

Et modo si quis vult fortunam tentare
Ex tempore debet huc extra venire
Veniat sive quis mecum disputare
Videbit quod ego non fugiam ante.

715

Hic Syllogismus recitabitur:

720

Heri est pro Adverbii Partis. Haec mea clamis est Heri, ergo,
haec mea chlamis est vox Adverbii Partis. Qualis Syllogismus
est, etc. Iterum Caput et Cerberus quae Arg[umen]ta Logica
etc.

MILES ingreditur, et dicit:

725

Mit hányya veti magát itt ez a Mester, talám
bajnokot keres magának, inkább hiszem talám hogj
semmit nem tud.

MAGISTER: Quid vis Tibi?

MILES: Deákul nem tudok, talán te magad sem igen sokat
tudez; de ha magjarúl kell beszélni, se kardal, se szóval
ki nem állok előttd.

730

MAGISTER: Quid mihi cum tecum, spernit mea Musa Superbum.

MILES: Talám ugjan természet szerint való Deák ez, hogj
nem akar magjarul szóllani? Tudezé magjarul héj
Mester Ur?

MAGISTER: Ego nescio.

735

MILES: Én azt hallottam vólt egjszer, hogj: Nescio est asino-
rum responsio.

MAGISTER: Asinus es tu Asine: Ego idem scio hungarice, sed non
volo loquere.

740

MILES: El hiszem hogj félsz, hogj az Katona ki kap rajtad
s azért nem mersz szólni magjarúl.

MAGISTER: Ego ab id nihil timeo. No csak azért is szollok: Mit
akarsz?

MILES: Én veled disputálni akarok.

745

MAGISTER: Fordittsd ki hát elsőbe az orrodát s ugj kezdgj hozzá;
mert én még nem találtam olyan emberre, a ki én
velem olyan bátran mert vólna disputálni, mint te
akarsz.

MILES: De hiszem próbályunk edgjet. Ugy de mit adcz ha
meg gjözlek.

750

MAGISTER: Ma estig mind az hátamon hordozlak.

- MILES:** Én azt fogadom, hogj ha az fogamat ennékem mind ki szedd, ha meg gjösz. No kezd el hát lássuk mire mehetünk.
- MAGISTER:** Kezd el Te, mert Te jöttél reám.
- MILES:** Éb kezdgje Mester Ur, csak kezdgye K[e]g[ye][me[d]. 755
 Magister indicem intendit in Militem, Miles autem duos digitos in Magistrum. Ille deorsum, hic sursum vertit. Ille diducit Palmum. Hic contrahit pugnum. Quartus via gestus adhibetur.
- MAGISTER:** Meg vallom, hogj soha még ilyen emberre nem akadtam, a ki ugj meg tudott volna ennékem felelni, mint ez a Katona. Mert mikor én — igj mutattam, akkor azt értettem hogj ő ember; de mikor ő igj — tett, akkor azt értette, hogj nem csak ő ember, hanem mind ketten emberek vagjunk. Mikor én igj j tettem, azt jelentettem, hogj ha emberek vagjunk, meg kell halnunk, s az földbe temettetnünk; de mikor ő igj l tett, azzal azt jelentette, hogj ha meg halunk is, fel támadunk, s az égben mégjünk. Mikor én a tenyere-met mutattam, azt jelentettem, hogj az ég szélesen ki terjesztett; de mikor ő az öklét mutatta, azt értette, hogj ha az ég ki terjesztett, a föld gömbölyég. Mikor én igj tettem, azt értettem, hogj ha a földet egj kötélre kötnék, mint egj almát, talám igj a kéz ujjával el birná egj ember. Ő mikor igj tett, azt mutatta, hogj ha a két ujjával el birná valaki, annál inkább el birná a hárommal. Mesteri betsületemre mondom, hogj jól meg felelt, nem gondoltam volna, hogj abbul a tők főbül olyan dolog süllyön ki. 760
 765
 770
 775
- MILES:** No meg gjöztelek ugyé; tartsd a hátad, hadd üllyek fel, s hordozz ma estig. 780
- MAGISTER:** No hát ülly fel.
- MILES:** No várj egj kicsinyt. Jól magjarázád ugjan Te a dólgot a magad itileti szerint, de bezzeg nem ugj értettem ám én a mint Te magjaráztad.
- MAGISTER:** Hát hogj. 785
- MILES:** Mikor te igj tettél, En azt gondoltam, hogj azt mutatod Te hodgj az edgjik szememet ki szurod, mikor én is igj tettem, azt értettem, hogj ha Te az én edgjik szememet ki szurod, én néked mind az kettőt ki szurom. Mikor igj tettél, ugj értettem, mint ha azt mondanád, hogj ha én néked a két szemedet ki szurom, engemet a földre le czövekelnek, s kerékben törnek: de énis mikor igj tettem, azt értettem, hogj ha Te nékem csak az edgjik szememet ki szurod is, azért Téged fel nyársalnak. Mikor Te igj tettél, én ugj értettem, mintha azt 790
 795

mondanád, hogj még csak az gondolatomért is Pofon
csapsz; de mikor én igj tettem, azt értettem, hogj
ha ugjan meg csapsz, biz én is ugj meg verem a két
800 öklömmel a lélek házát, hogj nem kívánod mástul.
Mikor igj tettél, azt gondoltam, hogj azt érted, hogj
még ma edgjenkint mind ki szeded a fogamat. De
mikor én is igj tettem, azt értettem, hogy csak ülhessek
fel én az hátadra, s foghassam az három ujjom közé
805 az üstökódet, bár szedd ki osztán a fogamat. No csak
tars az hátad, mert meg gjőztelek.

A Mester tartya, a Katona néki futamodik, és a térdével meg
döfi a farát, s a szegény Mester az orrára bukik; ismét tartya
az hátát, a Katona néki futamodik, a Mester le bukik előtte s a
Katona által esik rajta; a Mester el fut, s a Katona is utánna
810 mégjen.

Aliud. (III).

INTERMEDIUM TERTIUM

VOLUPTUOSUS quidam intrabit, dicens:

815 Ez Világnak immár jobb részét bé jártam
Világi életnek sok Nemét próbáltam
A sok közzül én csak edgjet választottam
Melynél soha jobbat még nem tapasztoltam.

820 Meg vallom azt, hogj szép dolog az Uraság
Királlyá lenni is nem volna bolondság
De mivel van abban gond, bú, sok fárattság
Nem kell nékem; mert csak olyan mint edgj rabság.

825 Szép dolog új vagjon Tudományt keresni
És az által mások felett fen héjazni
De nem kell az elmét s az eszet kinezni
A nélkül peniglen nem lessz Tüdos senki.

830 Nem akarok lenni soha Philosophus
Sem eget vizsgáló hazug Astrologus
Természet erejét kisirtó Chymicus
Mert ezeknek éltek merő Scepticismus.

Az Mester-emberek keveset alusznak
835 Szántó-vető gazdák mezőkön izzadnak
Keserves kenyerek van a Katonáknak
A Kalmárok penig sok próbán forognak.

Edgj nap sem kívánom Prokátorok tisztit
835 Mert nehéz mindenre czitálni Verbóczit
Tisztartó s Számtartó félti keresményit
Exactor ha kézben veszi ratiojit.

- Splendida miseria az udvari élet
 Sok szükség éri az Gazdag fősvényeket
 A szegény parasztok viselnek sok terhet
 Azért az edgjk is én hozzám nem férhet. 840
- Edgj szóval: elmémet nem akarom törni
 A szegény testet is sajnálom gjőtörni
 Inkább akarok én vigasságban élni
 S nagj gjönyörűségben mindennap lakozni. 845
- Héj bezzeg igazán e volna az élet
 Ha észel és iszol mindennap eleget
 Tartsd leg fübb dolognak az gyönyörűséget
 S mig élsz ez világon ne kívány egyebet.
- Edamus, bibamus, post mortem nulla Voluptas. 850
 Nagj Király vólt hiszem a Sardanapálus
 A Persákat birta a nagj Codomannus
 Romának ura vólt Neró Tiberius
 Hasonlatosképen Haliogabálus.
- Az Semiramis vólt hatalmas Monárka 855
 Egyiptust egjedül birta Cleopátra
 Julia vólt az nagj Augustus Leánya
 Többetis mondhatnék hogj ha idóm vólna.
- Ezek, sőt Többekis a nagj Méltóságot
 Kissebre betsülték mint a vigasságot 860
 Mert ebben tartották a fő bóldogságot
 Hogj gyönyörűséggel élljék ez Világot.
- Miért hát hogj mégis ez nagj Monárkákat
 Nem követi minden s ékes példájokat?
 Egjél, igjál, mig élsz keres vig napokat 865
 Tartss semminek egjéb Világi dólgoakat.
- Edamus, bibamus, brevi enim morituri sumus.
 En minekelőtte meg halnék, Sardanapálussal
 edgjütt minden embereknek ilyen Testamentumot
 hagjok : 870
- Tu o homo, ede, bibe, lude, reliqua humana ne tansi
 (talitsi) quidem facito.
 Hic suppositis capiti Lagenis, decumbet; Filii ingrediuntur
 et inter se ita loquantur:
- FRATER NATU MAJOR: 875
 Jaj Szerelmes Öcsém medgjünk s mit csinállyunk
 Ládd az Atyánk miatt mily nagj sok bút látunk
 Oda van miatta már minden Jozságunk
 Félő hogj még végre éhel meg ne hallyunk.
- A bor ital ennek láttyuk minden kedve 880
 Ez világon csak az edgj gjönyörűsége

Hogj míg élhet élyen egészen kedvére
S addig igjék szintén mig ki dül belőlle.

885 No mind oda vadnak jó termő Szőleink
El vesztenek tóllünk Szép Szántó földeink
A kaszáló rétek s halászó vizeink
Más kezére birtak sok gyümölcs kerteink.

890 Oh mely gonosz Atya Fiainak javát
A ki igj fogjattya s nem gondollya kárát
Csak hogj tölthesse bé maga kivánságát
Talám nem kár vólna meg vágni a torkát.

895 No Jó Öcsém ketten keressük fel modgját
Hagjassuk el vélle ezt a roszt szokását
Láttjuk Isten gyanánt imádgja az hasát
Es csak abban tartya egész boldogságát.

FRATER NATU MINOR:

900 En soha nem tudom mit kell cselekedni
Az Atyánknak dólógát hogj kell orvosolni
Azt a roszt szokását mint kell el hagjatni
Nem kicsiny mesterség azt jól fel találni.

905 Tudod már eddigis hányképen próbáltuk
Hogj azt a roszt dólógát meg orvosolhassuk
De még eddig modgját fel nem találhattuk
S az nem illik hozzánk hogj magunk megfojcsuk.

910 Meg vallom igazán, szánom mint Atyámat
De ha meg gondolom szertelen káromat
Sűrű könyhullatás ászattya orczámat
Meg mondom iránta én akaratomat.

910 Csináltassunk néki mindgjárt edgj koporsót
Hitessük el vélle azt hogj immár meg hót
Probállyuk ha fel kél hogj mirül tészén szót
Mag ijed s talám igj nem kér boros korsót.

FRATER [NATU] MAJOR:

915 Nem bánom, mennyünk el, etc.
Koporsót hoznak, belé tészik, amaz egjkor fel serken, hát igen
meg szomjuzott, az palaczkot zörgeti s hát nints benne. Kér-
dezkedik:

920 Vallyon hol vagjok én, talám a más Világon.
Egjkor fel kiált:

920 Hallyátoké héj másvilágiak adtoké rasznen bort ihrat
viaszim.

Mind a szemfedelét, mind a koporsóját oda igiri, csak adgjanak
edgj ital bort néki. A Fiai mondgják:

[AZ IDŐSEBB ÉS AZ IFJABB TESTVÉR]:

Hadgjunk bekét ennek, mert ez a más világon is bort 925
akar innya, vigyük ki az bűdös dögöt, vessük a jég
alá, eleget ihatik ott.

Fogják, amaz mentében azt mondja:

Nem adnám én a jó bort a más Világonis 930
Mert nem adnak ott nékem innom csak egyszer is.

Aliud, 4-tum.

INTERMEDIUM QUARTUM

Duo Milites, unus ex Oriente, alter ex Occidente,
redux, coincidunt, et ita inter se colloquuntur:

ORIENTALIS: Jé hol akadék reád Szerelmes Pajtásom? beg régen 935
nem láttalak, lám ugyan egészen el változtál mióta
nem láttalak.

OCCIDENTALIS: Bezzeg énis régen nem láttalak, s majd nemis annak
láttatol, a ki vóltál az előtt.

ORIENTALIS: Nem csuda az ha nem ollyannak láttatom. 940

OCCIDENTALIS: Miért?

ORIENTALIS: Mert szintén most érkeztem meg a más Világról.

OCCIDENTALIS: Micsoda más Világról?

ORIENTALIS: Én ott voltam az honnan a Nap erre a Világra fel szo-
kott jóni. 945

OCCIDENTALIS: Ne csudálkozzál hát én rajtamis, hogj meg változtam,
mert énis szintén meg jöttem haza arrul a Világrul, az
hol a Nap mind lovaival edgjütt szokott hálgni.

ORIENTALIS: Beg jó hát, hogj öszve találkoztunk. Nosza beszéllyük
meg, ki mit látott az uj Világon. 950

OCCIDENTALIS: Nem bánom.

ORIENTALIS: No beszél meg hát Te elősször, én is meg beszéllem
az után.

[OCCIDENTALIS:] [Ott] laknak ám az Óriások, amaz Nagj Atlás-
nak maradéki. 955

ORIENTALIS: Mellyik Atlásnak?

OCCIDENTALIS: Annak, aki mais az eget, hogj le ne essék, a vallával
tartya.

ORIENTALIS: Hej nagj emberek lehetnek azok.

OCCIDENTALIS: Micsoda nagjok légjenek meg gondolhatod onnan, 960
hogj mikor a Tengeren által akarnak menni, nem keres-
nek ők hajót, hanem csak könnyen által lábollyák, s
még övig is alig ér a tenger nékik.

- ORIENTALIS: Csuda dólgot beszélsz.
- 965 OCCIDENTALIS: Még nagyobb csuda az, a mit most felöllök akarok mondani.
- ORIENTALIS: Mi az?
- OCCIDENTALIS: Az hogj, azok az emberek olljan nagjok lévén, mégis ennél sokkal kisebb házban laknak.
- 970 ORIENTALIS: Mit beszélsz? Kérlek hogj lehet az, hiszen ha olyan nagjok még a Templomba sem férnének el.
- OCCIDENTALIS: Vaj el, mert azoknak minden tagok sorófon jár, mikor az házban bé mennek minden tagokat ki sorofollyák, s ha akarják, csak olyan emberek csinálnak magokbul, mint mi vagjunk.
- 975 (Ostendetur in exemplo)
És igj a mikor akarják nagjobbak, a mikor akarják penig kissebbék.
- ORIENTALIS: Igj immár el hiszem. Hát egjebet mit láttál?
- 980 OCCIDENTALIS: Rettenetes nagj fülü embereket láttam, ugj, hogj mikor az ember egjenesen fel állott, a két füle, a két bokáját érte, mikor penig le feküdt, az edgjik fülét alája tette, a másikkal penig takaródzott.
- ORIENTALIS: Nehezebb immár ezt el hinni mint az elsőt.
- 985 OCCIDENTALIS: Ha nem hiszed, menny oda s lásd meg.
- ORIENTALIS: Inkább el hiszem, mintsem oda mennyek; de mondgj többet is még.
- OCCIDENTALIS: Láttam olyan tetüt, mint egj verő malacz; s láttam azt is hogj a Tetü el tévedett a mezőben, s a városban nem tudott menni, hanem fel mászott edgj fiatalnak tetejében, s onnan halgatta merre ugatnak a kutyák, s ugj indult osztán a város felé.
- ORIENTALIS: Okosabbak ott még a Tetük is, mint itt. Hát az balha mekkora ott?
- 995 OCCIDENTALIS: Ha meg látnád, soha nem mondanád, hogj nem Teve csitkó, mert szintén olyan pupos az háta s olyan horgas a nyaka, mint a Tevének. Láttam edgj Szunyogot is, az többi között, hogj edgj bikának az hátára szállott, s meg érezvén a bika, mind addig futott, mig edgj fa mellett meg állott. Ott a szunyog edgjik lábával a fát meg ragadta, az más lábával a bikát ugj meg fogta, hogj meg sem mozdulhatott az szegény bika. En ezt látván oda futamodám, ki rántám az kardomat s az markolattyáig ütém a szunyogba, még sem ment
- 1000
- 1005 által a más oldalán. Talám még most is véres a kardom

tölle. Az hájjából itt ugj tettzik még hever a tarso-
lyomba.

ORIENTALIS: No még bár csak edgjet mondgj mit láttál?

OCCIDENTALIS: Láttam hogj edgj raj méhet szintén akkor akart bé
fogni edgj ember, olyan nagj vólt a méh, mint edgj 1010
öreg pujka.

ORIENTALIS: Hát az kosárja micsodás vólt?

OCCIDENTALIS: Csak olyan, mint az micsodás itt szokott lenni.

ORIENTALIS: Hát hogj tért bé olyan kicsiny lyukon, mint az hol a
méh bé szokott járn. 1015

OCCIDENTALIS: Azt immár nem tudom, mint mentek bé, mert szintén
akkor jöttem el, az mikor bé akartak menni a kosárba.

ORIENTALIS: Héj non facile est Vulpem lageno capere.

OCCIDENTALIS: De én eleget beszéltem immár, hanem beszéld meg Te
is, a mit láttál. 1020

ORIENTALIS: Valamit láttál Te nap nyugaton, én mind különbözőt
láttam napkeleten, mert ott mindenek kissebbek, mint
itt.

OCCIDENTALIS: No, mond meg hát mit láttál?

ORIENTALIS: Láttam edgk könyöknyi embereket, a kiket Pygmeu- 1025
soknak hinak, a kiket mikor a mezón talállya az esső,
csak a lapu levele alá búnak, s az egész sátor gyanánt
vagjon nékiek.

OCCIDENTALIS: Hát a Feleségek olyan kicsiny mint magok?

ORIENTALIS: Szintén olyan, még kissebb, de azok olyan rútak, 1030
hogj talám meg csömörlenél ha meg látnád őket, de
mégis oly kevélyek, hogj azzal érnék meg, ha merő
Diánnák vólnának, de meg fizetett vólt azért egjszer
edgj a kevélységért.

OCCIDENTALIS: Hogj hogj. 1035

ORIENTALIS: Ugj hogj edgj közölök azzal mert dicsekedni, hogj
ő szebb a Jupiter Feleségénél; azért meg haragud-
ván Junó az Asszonyt daruvá változtatta s megátkozta,
hogj mind örökké harczollyon az Pygmeusokkal.
Béis tölt, mert ma is azoknak az apró embereknek 1040
nincsen egjéb ellenségek, hanem csak a darvakkal
harczolnak.

OCCIDENTALIS: Nem csudálom én, hogj azok oly kicsinyek lévén,
mégis oly kevélyek.

ORIENTALIS: Miért. 1045

OCCIDENTALIS: Mert azt mondgják a Deákok: Breves rari humiles.
Az kicsiny emberbe ritkán találnál alázatost hanem

mind maga nagjzó többire. De mondgy egjebet is mit láttál.

- 1050 ORIENTALIS: Ott a leg nagjobb ököris olyan, mint itt a Tulok.
OCCIDENTALIS: Hát a Tulok mekkora?
[ORIENTALIS:] Mint edgj kutya.
[OCCIDENTALIS:] Hát a kutya?
[ORIENTALIS:] Mint edgj róka.
- 1055 [OCCIDENTALIS:] Hát a róka?
[ORIENTALIS:] Mint edgj nyul.
[OCCIDENTALIS:] Hát a nyul?
[ORIENTALIS:] Mint edgj macska.
[OCCIDENTALIS:] Hát a macska?
- 1060 [ORIENTALIS:] Mint edgj egér.
[OCCIDENTALIS:] Hát az egér?
[ORIENTALIS:] Mint edgj buza szem.
[OCCIDENTALIS:] Hát a buza szem?
[ORIENTALIS:] Mint edgj kása szem.
- 1065 [OCCIDENTALIS:] Hát a kása szem mekkora?
ORIENTALIS: De láss nints ott kása szem.
OCCIDENTALIS: Hát hogj tudez valamit hozzá hasonlítani, ha nints, hiszem, non entis nullae sunt affectiones.
ORIENTALIS: Ugy de lessz még, ha most nincsen is.
- 1070 OCCIDENTALIS: Héj Társ, igazán benned telik az bé a mit mondanak az Olaszok: Longas Vias, longas mentiras. Messzéről jötnnek szabad hazudni.
ORIENTALIS: Cacabus ollam ridet; hiszem néked, két rész benne. Hát immár miólta erre a felső Világra jöttél, mivel töltöd az időt.
- 1075 OCCIDENTALIS: Héj.
ORIENTALIS: Mit sóhajtasz Pajtás, talám valami nagj kárt vallottál.
OCCIDENTALIS: Vagjon okom reá, miért sohajesak.
ORIENTALIS: Mi az?
- 1080 OCCIDENTALIS: Mert meg házasodtam.
ORIENTALIS: Jó az Társ.
OCCIDENTALIS: De bizony rossz.
ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Azért, mert olyan vén Asszonyt vettem, hogj csak
1085 két foga vagjon, az is mind a kettő guson jár.

- ORIENTALIS: Rossz az.
- OCCIDENTALIS: De bizony jó.
- ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Azért, mert mindennap pogácsával tart, s pénze is sok vagjon. 1090
- ORIENTALIS: Jó az.
- OCCIDENTALIS: De bizony rossz.
- ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Azért, mert a Pénzen Szalonnát vettünk, s mind meg bűdösödött. 1095
- ORIENTALIS: Rossz az.
- OCCIDENTALIS: De bizony jó.
- ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Mert szappant főztünk belőlle, s mind el költ.
- ORIENTALIS: Jó az. 1100
- OCCIDENTALIS: De bizony rossz.
- ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Mert a szappan főzés miatt a házunk is meg égett.
- ORIENTALIS: Rossz az.
- OCCIDENTALIS: De bizony jó. 1105
- ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Mert a Vén Asszonyis oda égett.
- ORIENTALIS: Jó az.
- OCCIDENTALIS: De bizony rossz.
- ORIENTALIS: Miért? 1110
- OCCIDENTALIS: Mert a földbe sok pénze maradt.
- ORIENTALIS: Rossz az.
- OCCIDENTALIS: De bizony jó.
- ORIENTALIS: Miért?
- OCCIDENTALIS: Mert az után mind meg találtam. 1115
- ORIENTALIS: Jó az. No én is immár sok bujdosásim után meg akar-nék házasodni, én el hiszem, hogj énnékem avagj csak magadrul jó tanácsot tudez adni.
- OCCIDENTALIS: Jó lessz, csak házasodgjál meg, Te is el mondhatod osztán azt, a mit mondott vólt házassága után edgj Német. 1120

- ORIENTALIS: Mit mondott volt?
- OCCIDENTALIS: Ezt: Uxorem duxi, libertatem perdidit, pi koczi tanzim quid fecit.
- 1125 ORIENTALIS: Hát mit tudok tenni, hiszem nem bujdoshatom már mind örökké; csak azon kérek mint jó Pajtásomat. adj Tanácsot, micsoda Személyt vegyek Feleségül. En Leányt akarnék venni.
- OCCIDENTALIS: A mint akarod.
- 1130 ORIENTALIS: Ugy de az Anyám nem akarja engedni, hanem edgj özvegy Asszonyt commendál.
- OCCIDENTALIS: Ugy lessz a mint ő akarja.
- ORIENTALIS: Az Atyámfiai megint edgj gazdag vén Asszonyt Commendálnak.
- 1135 OCCIDENTALIS: Szaladj, a hol rad esik az gerenda.
- ORIENTALIS: No én immár ez iránt az te jó Tanácsodat várom.
- OCCIDENTALIS: Én meg mondtam immár az én tanácsomat.
- ORIENTALIS: Én nem hallottam hogj meg mondtad volna, talám inkább csak gondoltad.
- 1140 OCCIDENTALIS: Vaj meg mondtam. Azt mondád:
 1. hogj Leányt akarsz venni, azt felelém, hogj a m i n t a k a r o d, azaz: ha Leányt vész, ugj tanithatod azt, a mint akarod.
- 1145 2. Azt mondád, hogj, Anyád özvegy Asszonyt commendál; arra azt mondtam, hogj: Ugy lessz a mint ő akarja: ha özvegy Asszonyt vész, ugj lessz minden dolog, a mint ő akarja, és Téged csak az orrodnál fogva hordoz.
- 1150 3. Azt mondád, hogj az Atyádfiai Vén Asszonyt Commendálnak; En arra azt mondtam: Szaladj meg üt a gerenda: ha Vén Asszonyt vész, valoban meg üt a gerenda, meit edgj orába az Istennek minden átka rád száll. Ládé hogj meg mondtam, mi légjen az én tanácsom.
- 1155 ORIENTALIS: De immár érte mit tézen.
- OCCIDENTALIS: Csuda hogj olly sok Országot jártál, mégis nem mindig érted által a dólgot. De hadjunk békét most egjébnek; Vagjon még a Vén Asszony Pénzébül vagj két ezüst dutkám, mennyünk az koresomára, igjunk vagj két kupa bort.
- 1160 ORIENTALIS: Nem bánom Pajtás mennyünk el.
- Exeunt.

JEGYZETEK

A közölt mű adatai

Címe: COMOEDIA in qua, Cyri infantis ab Avo Astyage exposito, et ob id sumpta de Astyage vindicta, rudi Minerva ordinateur. Elaborata per Sigismundum Miskolczy et celebrata A. 1698. 24 Januarij Enyedini Transylvaniae, cum essem Sacrae Poeseos Praeceptor, et simul Comitum Alexandri Teleki de Szék, Ephorus.

Kézirata: Egyetlen példányban maradt fenn, jelenleg az OSzK-ban: Oct. Hung. 726. Autogr. 30 f. 6 üres p. 166 × 102 mm. A kézirat tartalma: ff 1—23 a COMOEDIA, f. 24: a szerzőre és az előadásra vonatkozó megjegyzések, f. 26: Teleki József levele Miskolczy Zsigmondhoz. (1712.)

Új kiadások: *Sztripszky Híador*: Protestáns iskolai dráma a XVII. századból. ItK 1915. 327—53. Teljes, betűhív. — *Közjáték a Cyrusból. Dömötör Vígjátékok* 105—10. (Modern helyesírással.)

A Comoeda szerzője: *Miskolczy Zsigmond* nagyenyedi tanár, e kézirat osztrák drámán kívül verses kézirata is maradt ránk.

A szövegközlés módja

Betűhív.

Forrásai. A Cyrus-drámák hazai irodalmunkban

Cyrus király története a magyar szépirodalomnak már a XVI. században kedvelt tárgya volt. *Kákonyi Péter*, *Bogáti Fazekas Miklós*, *Cserényi Mihály* s még mások is verses formában dolgozták fel. (*Kákonyi Péter* Historia Astiagis Regis et Cyri potentissimi Monarchiae . . . Debrecen 1574. RMK I. 106. — *Cserényi Mihály*: Historia. Az Persiai Monarchiabeli Fejedelmekről . . . Kolozsvár 1592. RMK I. 258. — *Bogáti Fazekas Miklós*: Ez világi nagy soc zűr zavarrol való Énecc. Kolozsvár 1591. RMK I. 242. stb.) Vö. *Király György* A Cyrus monda széphistóriáinkban. 84—98.

A XVI—XVIII. század azonban drámai feldolgozásra különösen alkalmasnak találta a tárgyat; már *Hans Sachs* is felismerte színpadi lehetőségeit. Iskolai színjáték, barokkos tragédia, opera egyaránt szívesen választotta tárgyául Cyrus történetét. Hazai iskoladrámáink között is gyakran találkozunk magyar, latin, német, katolikus és protestáns Cyrus-drámákkal. (Bártfa 1642 stb. Vö. még *Takács*: A jezs. iskoladr. 141.) A kötetünkben közölt magyar Cyrus-dráma mintegy előfutára a XVIII. századi magyar daraboknak is: ránk maradt egy Nagyszombatban 1749-ben előadott Cyrus-dráma programja, 1767-ben *Kereskényi Adám* fordításában magyarul adtak elő egy jezsuita Cyrus-drámát, a piarista *Patonyi László* darabja Szegeden került színré stb. (Dombi 104; Juharos 55, 118; ItK 1915. 212.)

Miskolczy darabja meglehetősen híven követi *Herodotos* Kyros és Kroisos-történetét, bár közvetlen forrása ennek valamely latin, illetőleg magyar feldolgozása is lehetett.

A Cyrus-dráma töredékesen maradt ránk. Három felvonásból állt, melyek közül az első és második felvonás két jelenetet, a harmadik pedig egy jelenetet foglalt magában. A töredékes kéziratban megtaláljuk a szereplők nevét, a Prologust, az Actus Primust, a harmadik felvonás végét és az Intermediumokat.

Ez utóbbiakat részletesen elemzi tanulmányom, Dömötör Népi színjátás, ugyanott bő irodalom található.

Az első Intermediumban — azaz közjátékban — a későbbi magyar bohózatokban, a népszínműben is annyira kedvelt komikus cigánytípus első, általunk ismert színpadi megjelenését figyelhetjük meg. Motívuma igen hasonlóan bukkan fel a kötetünkben közölt *Comedia Generalis de conflictu Turcorum*... stb. című darabban, úgyhogy feltehetőleg közvetlen átvétellel kell számolnunk.

A második közjáték tárgya a latinul beszélő, felfuvalkodott Studiosus és a tanulatlan, józan eszt képviselő Miles vetélkedése. A közjátékba iktatott mutogatós némajáték igen régi múltra megy vissza, mintegy kétezer éves távlatból tudjuk nyomon követni. Népies anekdotáink közt is előfordul, későbbi neves magyar íróink közül *Mikszáth Kálmán*-nál, *Móra Ferenc*-nél is megtaláljuk. Eredetével, változataival *György Lajos* foglalkozott. (*Kónyi János* Democritusa 32—34. és A Magyarság Néprajza III. Anekdota c. fejezet, I. kiad. 155.)

A diák és paraszt, diák és mesteremberek, diák és cigány tréfás vetélkedése más iskolai közjátékokban is előfordul, azonban többnyire a diák kerül ki e szócsatákból győztesen. (A *Kalocsai komédiát* a *Bor majd a Víz dícséretét* függelékében közöljük; XVIII. századi változatokat közöl *Bernáth*, Prot. iskoladrámák. 293 kk. és 241 kk.)

A harmadik közjátékkal, a részegeskedő apa és fiai pörlekedésével s a jelenet irodalmi párhuzamaival részletesen foglalkozik tanulmányom: Dömötör Népi színjátás.

A negyedik közjáték Orientalis és Occidentalis, a két világjáró hazug tréfás beszélgetése, igen régi, közismert tárgyat dolgoz fel. Világirodalmi s hazai összefüggéséhez ld. *Turóczi-Trostler József* tanulmányait (Fenekkel felfordult világ; Tótágast álló világ); idézett tanulmányomban (Dömötör Népi színjátás) részletesen foglalkozom történetével.

A „jó-rossz” néven idézett dialógus irodalmi előképei szintén az ókorig, sőt egycsen az egyiptomi irodalomig vezethetők vissza. Az európai középkori-újkorai változatok első ismert írott forrását, *Lollius* és *Theodoricus* címen ismert latin dialógust, *Bolte* szerint 1475 körül Heidelbergben humanista író írta (i. h.). (Irodalmához ld. Österr. Zeitschrift f. Volkskunde, 57, 124.)

Magyar nyelvű irodalmi és népi változatai is ismeretesek. Egy népi változatot, melynek szövege igen közel áll közjátékunkhoz, fent idézett tanulmányomban közlök (MNYr V. 1876. 46. után). — Szerepel *Kónyi János*: A mindenkor nevető Democritusában is (1796. 56.). — *Móricz Zsigmond* egy művében is előfordul.

E közjátékok humorkeltő eszközeikben közel állnak a népies bohózatokhoz. A cigányos beszéd, a jelbeszédből származó félreértés nem tekinthetők a szerző egyéni leleményének, hanem közkeletű, népies bohózati elemek.

Előadásáról

A darabot — mint címéből kitűnik — 1698. január 24-én adták elő. A nagyenyedi színjátászás körülményei a XVII. század utolsó harmadában eléggé ismeretesek. (Vö. *Vita Zsigmond*: A Bethlen-kollégiumi színjátászás a XVII. és XVIII. században.) Az 1682-es enyedi közgyűlés határozatai szerint (De examine publice): „Actus comici, dummodo absque lascivia gesticulationibus protervia insolentia et absque illusionibus fiant, iique ad comparandam audaciam, promptitudinem imo ad progressum eruditionis ex antiquis historiis dictis factisque morali-

bus erudite componantur, examinis posterioris termino produci poterunt.” — A vizsgák dátuma július első hete és január harmadik hete, Pálforduláskor. Darabunk tehát a téli vizsgák elején került előadásra. *Miskolczi* darabján kívül említés történik 1676-ban *Tóthfalusi* „actus”-áról, 1693-ban, mint *Cserey Mihály* naplójában említi, „Actus Árpádról, voltak szép Intermediumok is”. A darabok sorát bezárja: „Ábrahám Pátriárcha fia Isak és Bathuel Leánya Rebeka Hazasságok alkalmatosságával lött beszélgetés Mellyet A Méltóságos Ur Erdélyi Fő Cancellarius Gróf Bethlen Miklos Uram és szerelmes Házastársu gróf Rédei Julia Asszony Méltóságos Háza öröme napjára Melylyen a Méltóságos Gróf Urfi Széki Teleki Sándor Uram és Méltóságos Gróf Kis Asszony Bethlen Julia Isten rendelése szerint való Házassági öszvekelesek véghez vitetni fog, köteles jóindulatból tisztességes és oktató mulatságra Magyar versckben kiadott és a meg nevezett Méltóságoknak alázatosan ajánlott A Nagy Enyedi Collégiumból P. P. F. [*Pápai Páriz Ferencz*] Kolozsváratt Nyomtatta Telegdi Pap Sámuel 1703. Eszt.” (— Széki Teleki Sándor nevével a *Cyrus* címlapján is találkozunk, a darab megírásakor Miskolczi még Teleki nevelője volt.) E drámának első kiadású unikum-példánya hosszú ideig lappangott, *Engel Károly* lelt rá, aki az Igaz Szó 1954. dec.-i számában tette közzé felfedezését. (*Egy örvendetes helyesbítés.*) A kiadás helye ugyanis eddig bizonytalan volt.

Látjuk tehát, hogy a XVII. század utolsó évtizedeiben Nagyenyeden a magyar nyelvű kálvinista színjátszásnak is tartós hagyománya alakult már ki. Ez komoly fejlődést jelent, ha elgondoljuk, hogy *Comenius*nak milyen harcot kellett még Sárospatakon vívnia az iskolai színjátszás érdekében. *Comenius* a *Continuatio Admonitionis Fraternalae de temperando Charitate Zelo* című, 1669-ben szerkesztett önéletrajzi művében írta le ezeket a küzdelmeket. (Ld. a *Bevezetést.*)

A nagyenyedi történelmi drámák már komoly lépést jelentenek a comeniusi dramatisztált tananyagtól az igazi színpad felé. A *Cyrus* bohózatai bármely hivatásos vándortársulat műsorába is nyugodtan beilleszkehetnek, s mint a rendezői utasításokból is látszik, itt a színpadi mozdulatoknak, komédiázásnak is tág teret nyílik: a tetszhalott Téli kergeti a cigányokat; egy másik közjátékban „a Mester tartya (a hátát), a Katona néki futamodik és a térdével meg dőfi a farát, s a szegény Mester az orrára bukik, ismét tartya az hátát, a Katona néki futamodik, a Mester le bukik előtte s a Katona által esik rajta”.

Verselés

A dráma verselésével *Sztripszky* foglalkozott (i. h.). *Miskolczi* is a század iskoladrámájában leggyakoribb négyrimű tizenkettőt használja. A közjátékokban prózával elegyíti a verset.

Bibliográfia

- BERNÁTH LAJOS: Protestáns iskoladrámák. Bp. 1903. 231—40.
 SZTRIPSKY HIADOR: Protestáns iskolai dráma a XVII. századból. ItK 1915. 327—53.
 KIRÁLY GYÖRGY: A *Cyrus*-monda széphistóriáinkban. ItK 1921. 84—94.
 BOLTE, JOHANNES: Gut oder schlimm. Festschrift für Marie-Andree-Eysn. München 1928. 109 kk.
 DOMBI 126—29.
 GYÖRGY LAJOS: Kónyi János Democritusa. Bp. 1932. 32—34, 47.
 TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: Fenékkal felfordult világ. Bp. 1942.
 TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: A tótágast álló világ. EPhK 1943. 337—63.

VITA ZSIGMOND: A Bethlen-kollégiumi színjátszás a XVII. és XVIII. században. Kolozsvár 1943. Erdélyi Tud. Füzetek. EM 1943. 67 kk.
 DOMÓTÖR NÉPIES SZÍNJÁTSZÁS 203—205 (részletes irodalommal).
 AVANZIN, ANTON: Einige Quellen der lustigen Geschichten von Franz Resl. Österreichische Zeitschrift für Volkskunde. Bd. 57. 1954. 124.

Szövegkritikai jegyzetek

- 381 „a Király *sik* szava” bizonytalan olvasás
 408 A kézirat itt megszakad, s az Actus III. utolsó jelenetével folytatódik
 663 „vityázi” sic. (vitézi helyett)
 664 „pazes” sic. Sztripszky is kérdőjelezi
 759 „Quartus via [?] gestus” kétséges olvasás
 871 „tansi” bizonytalan

Nyelvi jegyzetek

- 113 *Rex Astyages ingressus, suos sic affatur* = Astyages király belépve így szól az övéihez
 122 *Harpagus Consiliarius Primus ad Regem* = Harpagus első tanácsos a királyhoz
 135 *Magi ad Regem ingressi dicunt* = A mágusok a királyhoz lépve mondják
 140 *Rex ad magos* = a király a mágusokhoz
 166 *űszögöt* = űszköt
 176 *Rex ad consiliarios* = a király a tanácsosokhoz
 288 *Nuncius ad Regem ingreditur, dicens* = a hírnök a királyhoz lépve szól
 369 *Puero adducto. Rex ad Harpagum* = A fiút elővezetik. A király Harpagushoz
 379 *Rege cum suis egresso, Harpagus ita secum loquitur* = Miután a király az övéivel kiment, Harpagus magában így beszél
 390 *Bubulco ingresso Harpagus dicit* = A belépő pásztornak mondja Harpagus
 399 *Bubulcus accepit puerum et dicit* = A pásztor átveszi a fiút és mondja
 454 *Finis acta . . . Fugatur Astyages . . .* stb. = Vége. Astyagest üldözik, elfogják, megfosztják királyságától s a médek hatalma a perzsákra száll stb. A győzelem után a Múza ezt a győzelmi dalt énekli
 482 *Intermedia sequuntur* = következnek a közjátékok
 484 *Sedebit quidam nitidis vestibis, et Cigani venientes interrogabunt* = ülni fog valaki fényes ruhában s az érkező cigányok kérdezni fogják
 487 *Respondebit quidam* = válaszolni fog valaki
 503 *A Mandronis akkor ugj mint most nem kaptak* = kukoricapogácsán (tájszó)
 541 *viszklodik* = fészkelődik
 627 *Idem ad Mercurium* = Ugyanaz Mercuriushoz
 630 *Hyems adducitur. Jupiter ad Hyemem* = A Telet odaviszik. Jupiter a Télhez
 635 *Idem ad Ciganos* = Ugyanaz a cigányokhoz
 638 *Hyems ad Iovem* = A Tél Jupiterhez
 681 *Ciganus secundus interrogat* = A második cigány kérdezi
 684 *Ciganus primus respondet* = Az első cigány felel
 697—721 *Ego studium semper adamavi . . .* stb. E sorok értelme kb. a következő:

A szorgalmasságot mindenkor szerettem,
 Nappal és éjén sokat vereztekeztem.
 Örülök, hogy munkám nem hiába tettem,
 Hogy a koponyámba sokfélét beszédtem.

Bár a tenger hátán még sohasem mentem,
 De itt valamennyi kollégiumot végigvizsgáltam.
 Úgy, hogy ahova csak odig jöttem s próbát tettem
 Valamennyivel tüstént megdisputáltam.

Nem találtam még eddig sem lelkipásztort,
Sem olyat, aki jól éneklő kántor;
Úgyhogy ha valaki odatéved is az én mesterségemhez,
Senki elől nem tágitok a helyemről.

A minap egy ember próbát akart tenni,
Eleinte észre sem akartam venni,
Ámde hamarjában mérges kezdtem lenni,
Nem is jött szegénynek a nyelvére semmi.

Ám ha van, ki óhajt szerencsét próbálni
Tüstént jöjjön ki ide;
Vagy ha valaki velem disputálni akar, jöjjön,
Én megmutatom, hogy nem menekülök előlc.

Ezt a syllogismust adják elő:

„Tegnap” határozószó; az én köpenyem tegnapi, tehát az én köpenyem határozószó. Milyen syllogismus stb. Ugyanígy fej és Cerberus, mely logikai argumentumok [vagy a világos logika szerint] stb. (A példák nyilván közismertek lehettek, azért idézi hiányosan a szerző.)

- 722 *Miles ingreditur et dicit* = a katona belép és így szól
726 *Quid vis tibi* = Mit óhajtasz?
730 *Quid mihi cum tecum, spernit mea Musa Superbum* = Mi közöm hozzád, Múzsám megveti a kevélyt
734 *Nescio* = nem tudok
735 *Nescio est asinorum responsio* = A „nem tudom” a szamarak válasza
737 *Asinus es tu Asine* . . stb. = Te vagy a szamár, te szamár
Én ugyanis tudok magyarul, csak nem akarok beszélni
741 *Ego ab id nihil timeo* = Én attól mit sem félek
756 *Magister indicem intendit in Militem* . . stb. = A Magister mutatóujjával Milesre mutat, Miles pedig két újjal Magisterre. Az lefelé, ez felfelé fordítja kezét. Amaz szétnyitja tenyerét. Ez összecsukja öklét. Négyféle mozdulatot tesznek. (?) Az utolsó mondat értelme nem egészen világos
813 *Voluptuosus quidam intrabit, dicens* = Egy élvhajhász belép mondván
850 *Edamus, bibamus, post mortem nulla Voluptas* = Együnk, igyunk, a halál után nincs élvezet
867 *Edamus, bibamus, brevi enim morituri sumus* = Együnk, igyunk, nem-sokára meghalunk
871 *Tu o homo ede, bibe, lude, reliqua humana ne tansi (?) quidem facit* = te ember egyél, igyál, szórakozz, a többi dolgot ennyire se becsüld. (?) A mondat második fele nem világos
873 *Hic suppositis capiti Lagenis, decumbet; Filii ingrediuntur et inter se ita loquuntur* = A feje alá téve az üveget, ledől. Fiai belépnek és egymás közt így beszélnek
920 *adtoké resznen bort ihret viaszim* = e tréfa értelme homályos
932 *Duo Milites, unus ex Oriente* . . stb. = Két katona, egyik keletről, másik nyugatról hazatérve találkoznak és beszélgetnek
976 *Ostendetur in exemplo* = Mutattassék be példán
1018 *Non facile est Vulpem lageno capere* = Nem könnyű dolog rókát fogni palackkal
1046 *Breves rari humiles* = A kicsinyek ritkán alázatosak
1068 *non entis nullae sunt affectiones* = Ami nincs, annak tulajdonsága sincs
1073 *Cacabus ollam ridet* = A lábos kineveti a fazekat [bagoly mondja verébnek: te nagyfejű]
1123 *Uxorem duxi, libertatem perdidit, pi kocz tanzim quid feci* = megházasodtam, szabadságomat elvesztettem, (értelmetlen szavak), mit tettem!

49.

COMOEDIA GENERALIS DE CONFLICTU TURCORUM ET
HUNGARORUM

XVII. sz. vége

[Szereplők:

IZMAEL
ALI BASA
IBRAIM BASA
KUCSUK BASA
KARA MEMHET
DELI AMHET
CSONKA DELIMÁN
ALADÁR MEMHET
OLAJ BÉK
CSAUZ
BÁTHORI ISTVÁN
BÁNFI MIKLOS
UJLAKI MIKLOS
SUKI THAMÁS
RADÁK
DRÁGFI ISTVÁN
NAGY SIMON
UJLAKI MENYHÁRT
ROZGONYI
MÁTYÁS Magyar király
SZOPOLYAI ISTVÁN
CSUPOR MIKLOS
ORSZÁG MIHÁLY
MAGYAR BALÁS
DESZPOT FARKAS
PANNONIUS JÁNOS
PONGRÁCZ JÁNOS
KENÉSI PÁL
VIGIL (Ör, megfigyelő)
TÖRÖK KATONÁK
ERDÉLYI KATONÁK.

Az I. Intermedium szereplői:

A CIGÁNYOK VAJDÁJA
SIGA
LÁJCSI
GYURI CIGÁNY
JANCSI CIGÁNY
I. PURDÉ
II. PURDÉ
III. PURDÉ

A II. Intermedium szereplői:

RUSTICUS [paraszt] Jánkó édesapja
JÁNKÓ
RECTOR [Iskolamester]
ETYMOLOGISTA
RUDIMENTISTA
DONATISTA
A. B. C. DARIUS
MULIER [Jánkó édesanyja]

A III. Intermedium szereplői:

IUVENIS [Ifjú]
MOLITOR [Molnár]
FAMULUS [Szolga]

A IV. Intermedium szereplői:

CSORBA BÖDÖRNÉ
CZIBRE FILEPNÉ
MILES VULNERATUS [Sebesült katona]

COMEDIA GENERALIS DE CONFLICTU TURCO[RUM] ET
HUNGAROR[UM] VEL ACTUS GENERALIS DE TURCIS [ET]
HUNGARIS

Scena I ma.

[IZMAEL.]

Hirrel nével fénlő sok vitéz Turuksege.
Mahumettel erős vitezkedő Népség.
Szulimán Császártól maradot ürükség
Még vane' bennetek az akkori Hüség?

Hallottátok régen a mi nagj eleink 5
Mint vitezkedtenek sok vitéz Császárink
Mint hodoltattak meg sokakat Basáink
Ezek mellett lévő Olaj Bék s Atyáink

Mely nemzet még eddig töllünk meg nem rettent 10
Mert a mely nyakat még fényes kardunk meg kent
Soha az se lovon se gjalog el nem ment
Mivel Türük kardgja nem rosdás hanem kent.

Tugjatok é régen Amurates császár
Lászlót meg csapdosván mint egj erős Madár
Pusztittyá országát honnét sok praedát vár 15
Ne féllünk minket is meg segít a Tatár

Mennyünk a Magjarok kincses Országára
Vágjunk, fogjunk s. hozzunk sok nepet Rabságra
Legjünk a Magjarok satezoltato Ura
Had legjen mü nálunk bővön az ospora. 20

No azért vitézek töllem ez a Tanács
Légjen készen nálunk csak a szurkos kovács
Néki a keziben légjen a kalapács
Patkollyon lovakat legjen nagj csattogás.

Minden a fegjverit tisztitsa rosdától 25
Keszüllyön el menni maga hazájahol
Hogy sok rabot hozzon a Magjar Országbol
Kik osztán minékünk sok pénzbe meg satezol.

Azért ti is rendre mongjátok Voxotok 30
Had ércsem és tudgjam mi a szándékokotok
Lássuk miben áll meg ti akaratotok
A' dologhoz én is mind addig nem fogok.

[Cons. 1.] ALI BASA:

35 Felséges vezérem neved ki Izmael
Engem Ali Basát tölled csak ne hadgj el
Meg látod magjaron az én seregimmal
Mint viselem magam sok vitéz népemmel

Igen is akarom s. jóvalom tanacsod
40 Joban indultál meg s. jóvalom szándekod
Hol az a nép ki el rontaná Országod
El törlené minden erős birodalmod

Micsoda ellened a Magjar tábora
Egjedül verem fel én csak Ali Basa
Ide hozom népit a te Országodba
45 Holot léssen erős és kemény fokságba.

CAESAR:

Látom még nem hült meg benned a Türik vér
Ali Basa ki lesz utánam a Vezér
50 Ne félyly mert a Magjar léssen csak denevér
Ha el mégj ellened még felkéltni sem mér.

ALI BASA:

Csak öszve gyűjtöm hát Nandor FejérVárhoz
Az hadakot ide Felséged házához
A vegekből penig gyűllyenek Budához
55 Innet el indulván vég Eger várához.

Tudom Ibraim is nem lesz hátra álló
Kucsuk több Passákkal mind végig fenn forgo
Léssen Törököknek ez erős ör álló
Magjarokon pénig ronto és pusztitto:

60 Cons. 2. IBRAIM BASA:

Győzhetetlen Császár én is azt jóvalom
Magam e dologban hatra is nem vonom
Mert a Magjar töllünk meg retten én tudom
Az után országát pusztittom és rantom.

65 Tölled nem maradok én Ibraim Szultán
Mert most rajtam vagjon ládd szép atlacz kaphtán
Ha el kopik rollam nem tudom az után
Min vegjek mást hanem ha a Magjar Satczán.

70 Azért én töllem is ez a Tanács adás
Ne félylyünk semmit is hogy léssz rajtunk romlás
Sőt a Magjarokon léssen nagj pusztittás
Jajgatás, ordítás és nagj fog csikorgás.

Cons. 3. KUCSUK BASSA:

Hald meg Kucsuknak is szavait mind rendre
Győzhetetlen vezér ne vedd siketségre 75
Azt jóvallom én is ha meg indulsz ebbe
Serénysséggel hajcsad mig jutcz a végire

Mert ha Magyarok[na]k esik ez hirekkel
Nem várják ök azt meg hogj ebédrol kely fel
Hanem mint gjors Párducz ránk jönnek ezennel 80
Félő készületlen bennünket vernek fel.

Mindenüve azért hamar a Passáknak
Irij és parantsoly az Olaj Bék s Atyáknak
Ök parancsollyanak magok hadainak
Jöjjenek csak hamar alája Budának 85

Innét meg indulván Egervára fele
Honnét a Táborunk a Tiszán tul kelne
Azon tul osztánon mennenk bé Erdelybe
Lássuk hogj ott nékünk mit főznek ebedre.

Ezzel penig mostan ne sokat mulassunk 90
Készitcsük fejverünk Sidánk és Pallosunk
A magyar táborra hirtelen rá üssünk
Tudom hogj ugj léssen sok jo nyereségünk.

Cons. 4. KARA MEMHET:

Nékem is köztetek Kara Memhet nevem 95
Jöllehet énnékem Dalmata Nemzetem
Mint meg is mutattya az én fris termetem
A kevély Magjarra készen van fejverem.

Okoszájá kájum áma Kara memhet
Várbe Gyergje tersok kevély Magyar népet 100
Düörim szini Düörim e fejver testedet
Teszgeld Düörim szini el üti fejedet

Hát te Deli Amhet jo vitez barátom
Igirede magad erre jo szomszedom
Mert ha te lesz velem mindenütt a társom 105
Tudom hogj magamot szégjenben nem hozom.

Cons. 5. DELI AMHET:

Deli Amhet nevem Deli is termetem.
Nem is vall jól tudom szegjent vitezségem
Csak hadd légjen nekem magyar ellensegem 110
Mert ugj telik tudom penzel az erszenyem

Győzhetetlen Császár mig ládd életemet
Ugj gondoly mint amaz vitéz Mahumetet
A' ki meg rontott sok Görög ellenséget
A' Magyarok is igj kostollyák kezemet. 115

Cons. 6. CSONKA DELIMÁN:

Hát én az én másfel ezer lovasimmal
Mint meg annyi erős fogas farkasimmal
Kiknek Fejek s. kezek pánczél karvasakal
120 Bé fedettek s. hátok tarka Párduczokkal

Az én születésem egj RácZ Anyától volt
Mikor ő engemet bujdosni bocsátott
Akkor ő engemet igen meg tanított
Mivel varásláshoz nem keveset tudott

125 Noha most az ujjom vasbol van építve
Mert mikor veszprémi sereg meg kergete
Egj katona kardgja kezemet el szelte
Még is jelen vagjok az el metelre

130 Mint hogj erőskeppen Magjarra haragszom
Kezemért ő rajta még buszumot állom
Többé magam véle meg nem csufoltatom
Le tenni inkáblán életem nem szánom.

Cons. 7. ALADÁR MEMHET:

135 Miért a Türikség tart szentelt vitéznek
Miért Budán soldot regulta fizetnek
Miért tartna engem sok Türiük fejének
Ha meg nem felelnék egj rosz magjar ebnek.

140 Láttam Mahumetnek hetszer koporsoját
Tartott Buda engem mint egj Apolloját
Mindenekben próbált jövendő mondoját
Még el nyerem tudom a Magjar koronát.

145 A' Spaiak rajta rendellyék seregem
Meg mutatom minden szentelt vitézségem
Csak a magjar légjen nékem ellenségem
Ugj tartom mint ha meg volna nyereségem.

Cons. 8. OLAJ BÉK:

Bridi-hana Magjar el vágom fejedet
Meg mutatom neked a Turuk kezemet
Hánászáná szitin Magjar te szemedet
150 Ki vájom s. az ebnek adom te testedet.

Az Alla ha szered jo vitéz vezérem
Rajta a Magjarnak meg ládd mit mivelem
Bre kutya Magjartol semmit is nem félem
Mint jo vitéz Turuk véle szembe megjen.

Cons. 9. CSAUZ:

155

Agyptom országból én is azért jöttem
Kinek ha tudjátok Begler Bék a nevem
Honn ülni s. heverni sokat se szerettem
Hanem ellenségre gjakorta el mentem

Mint hogj régen vagjok Magjar Országára
Mely hires föld légjen mely sok nép kívánnya
Azért én is ennek el mégjek látnia
Ottan meg harcزالok vélek vitéz modra.

160

CAESAR:

No rajta intuly meg vitéz Turuk sereg
Ne fély nem lesz magjar nékünk nagj ellenség.

165

SCENA SECUNDA

Vajvoda Transylvaniae STEPH. BÁTHORI:

Méltóságos Grofok és Tanácsos Urak.
Ez Nemes Ország[an] igaz haza fiak
A fényes portarol igen roszt hoztak
Erdély rontására mondgják szándékoztak

170

Szintén most érkezet meg czirkáló kémünk
Mondgja taborban van Török ellenségünk.
Igen nagj erővel siet is ellennünk
Csudállya ennyire hogj miért heverünk

175

Szemesek légjünk hát fogjunk a dologhoz
Nyollyunk vitéz modra mi is a kardunkhoz
Mert ha közelithet Tatár Országunkhoz
Sokakat mi bennünk köt lo oldalához

180

Oly kemény rabságra bennünket el viszen
Honnét szabadságunk soha is nem lészen
Eh kop kancsukával vendégségünk lészen
Ha meg un meg el ád más pogánynak pénzen

Taborban idein készitsük magunkat
Tisztitsuk fejjverünk nyergellyuk lovunkat
Országunk pusztítani a sok pogányokat
Ne bocsássuk inkább álljunk vélek harczot.

185

Magam reá megjek Basa személyire
Rá vetem e buzgánt negédes testire
Sürü zápor onnot szorjunk seregire
Bánfi Miklós Uram mit mondasz ezekre?

190

Cons. 1. BÁNFI MIKLOS:

Hátra álló tudod bizony én sem lészek
Pogány jövetelin sirást én nem teszek

195

Szolgáim fejjverim, Paripáim készek
Honnan gjözedelmes remenséget vészek.

200 Micsoda ellenség árthatott Trojának
Mig holta nem történt vitéz Hectorának
Ki árthatott addig Carthágo Várának
Mig nem fogjott élte benne Hannibálnak

205 Van közöttünk Hector vagjon Hannibál is
Kiket el nem olthat talám az halál is
Vitézségre termet több sok Uraság is
Van ezeken kívül feles Hajduság is

Mért ijednének hát meg egj kis hirecskére
Mért esnének kétségben Török jövésire
Alkalmas fejjver ez Pogány veszésire
Ujlaki Miklos már mit Voxolsz ezekre.

210 Cons. 2. UJLAKI MIKLOS:

Jo volna olly könnyen ha az meg lehetne
Az a fejjver Pogány fejet ugj vehetne
Innen oda érő kopjánk ha lehetne
Veszedelmünk nélkül a csak ugj lehetne

215 Menyi hossza vagjon Magjar kopjájának
Szintén annyi s. még több Török Sidájának
Keserü a magva Jancsár Puskájának
Igen maros foga Pogány Szablyájának

220 Azért azt jovalom ugjan keszen légjünk
Ha szorul a kapcza magunkert ki tegjünk
De az alatt hamar segítségért küldgjünk
Nagjobb bátorságot igj magunknak végjünk.

225 Koronas Királyunk hallom Budan vagjon
Oda éjjel nappal Orátor nyargallyon
Segítségért igen szépen perorállyon
A seged sereg is izibi lodullyon

230 Addig ha közelitt a Pogány portázzunk
Ha tagul a dolog mi is csak halgassunk
A Segéd érkezvén hasznosb lesz vásárunk
Suki Thamás Uram Voxodat hadd hallyuk.

Cons. 3. SUKI THAMÁS:

235 Jo Tanács ez jobbat mit tudnék mondani
Noha én nem szánnám Verem ki ontani
Nemzetemért s. testi Sátorom bontani
Azzal ha lehetne a Pogányt rontani
Azért azt jovalom s azzal is tartozunk
A Magjar Korona alat a kik vagjunk

Hunyadi Mátyásn[a]k bajunkat meg irjuk
Radák Péter Úr[am] tetczessed had hallyuk.

Cons. 4. RADÁK: 240

Ha magunktól ugjan eleget tehetnénk
A Török ármadán gjözelmet vehetnénk
Jo volna; Fejünk[ne]k szebb Laurust köthetnénk.
Minden dicsiretet igj ránk térithetnénk.
De mivel kevésnek sokkal szemben menni 245
Nem Tanács; Sok lud mert disznot szokott gjözni
E kis Erdély sok Pogányt hogj tud meg verni
Várjuk Drágfy István már elmedet venni.

Cons. 5. DRÁGFI ISTVÁN:

En soha meg eddig szégyent nem vallottam 250
Valamikor mástól oknélkül bántattam
De mikor méltatlan mást háborítottam
Jo szerencsém balra akkor fordítottam
Miénk az igasság oknélkül bántatunk
Ne félyünk nem lészen azért gjalazatunk 255
Bizom ellenségünk romol mi tartatunk.
Már téged Nagj Simon hallani akarunk.

Cons. 6. NAGY SIMON:

Jo dolog mindenkor bizni igazssághoz
De nem jo ragadni a vak hátorsághoz 260
A jo eszközökkel nem élni bolondhoz
Illik inkább hogj nem mint a Tanácsoshoz.
A Töröknek valo nincsen igassága
Hogj Erdelyt roncsa; de van hatalmassága
Mellyet nem győz Erdelynek czondollotsága 265
Hanem ha segéli másnak barátsága
Az igasság mellett hát Segédért küldgyünk
Addig penig csak nagj halgatásban légjünk
Mikor a jelen lesz mi is emberkedgjünk
Ujlaki Menyhártól már értelmet végjünk. 270

Cons. 7. UJLAKI MENYHÁRT:

A kopasz Török van ötven ezer néppel
Mi penig leg fellyebb csak tizenkettővel
Hogj harczot állyunk hát nagj vakmerőséggel
Nem jovallom, inkább legjünk vesztegséggel 275

Tudom hogj rövid nap király ha meg érti
Feles hadát mellénk Segédnek ereszti
Mely a Török erőtt szégjenbe meritti
Oda külgjünk tehát Segédet kéretni.

280

Vajvoda Transylvaniae BÁTHORI ISTVÁN:

Látom hogj többire arra van kedvetek
A Török erővel meg ne ütközzetek
Hanem a királynak erről hirt tégjetek
Onnan segítséget mellétek végjetek,

285

Am légjen Rozgoni nosza hát készüly el
Budára Pecsétes levelünket vidd el
A mellett peniglen szolj te is nyelveddel
Sies éjjel nappal Segéd seregekkel

Orator ROZGONYI:

290

El mégjek jo szivel bizony ha tehetem
Hijaba nem járok ha fel emelhetem
Nyelvem, meg szollalok van jo remensegem,

Vajvoda Transylvaniae BÁTHORI ISTVÁN:

Induly békesseggel légy igaz követem.

295

SCENA 3 TIA

MATTHIAS Rex Hungariae:

Méltóságos Urak Fő rendek s Nemessek
Azért hivattattam Uri személyetek
Ellen[ü]nk indultak a sok Pogány népek
Török, Tatár, Jancsár nagj roppant seregek.

300

Havasalföldeig immár el érkeztek
Erdély országára van az igjekezet
Hova békesseggel ha táborok mehet
Teszen ott nagj romlást és pusztitto tüzet

305

Van is az Erdélység már nagj remülésben
Tudgják ha Pogányság érkezik közikben
Sem öreg, Sem kised nem lész kimillésben
Aszszony s. Férfi esik egjenlő veszelyben.

310

Minden gazdagsaga praedara vitetik
Vár, Varos és Falu mind fel perseltetik
Ez közüllök rabi porázra füzetik
Amaz fejver által vérben kevertetik

Bizony dolog ugjan hogj Batori István
Az Erdélyi vajda nagj vizgázásban van

Minden erejével ki szállott táborban 315
 De van alattomban nagy buslakodásban
 Mert a Török vagjon baromi erővel
 Szintén ötven ezer vállogatott néppel
 Hadi munitio erős keszülettel
 De Báthori csak az kevés Erdélyiséggel 320
 Ime erről hozzánk levelit küldötte
 Azzal oratorát edgyütt eresztette
 Kér alázatosson kellyünk ki mellette
 S. segéllyük meg mostan, Még szolgál erette.

ORATOR VAJVODAE TRANSYL perorat et dein literas exhibit. 325

Peroratio.

Az Erdélyi Vajda Grof Bátori István
 Mindenben hüsegit ajánlya nagy nyilván
 Felségedn[e]k s. nagy kész szolgálattját mondván
 Felségedben bizik vitézsége után 330

Felséged jól tudgja az Erdélyi Haza
 A keresztyenségnek éppen vegsó Háza
 A Pogányság ellen csatázo Bástyája.
 Szüntelen hozzájok öklelő kopjája.

Mely ha romlik, romlik egész keresztyenség 335
 Sok Templom és Schola mindenfelé meg ég
 Nagj erősségekben lészen utolso vég
 Nagj Sok keresztyenség lesz pogány örökség

Az hol most az igaz I[ste]n tiszteltetik 340
 Ott osztán Mahumet Bálvány imádtatik
 Az üvöltő oca szava hallattatik
 A szent föld is pogány labbal tapottatik

Szükség volna bizony Erdély Országára
 Egész keresztyenség vigjázna dolgára
 Tartana keziben fegjvert oltalmára 345
 Nem hogj igjekeznek karosittására.

De közlebb Felséged Koronás Királyunk
 Levén, szükségiben igen kér Országunk
 Fő képpen peniglen a Vajda s. Táborunk
 Most külgy segítséget, most most légj oltalmunk 350

Erről irott levél im kezemben vagjon
 Melyb[en] Erdély néked esedezik nagjon
 Ezzel éjjel nappal lodultam a fagjon

Rex. MÁTYÁS:

Olvassák meg belől hadd hallyuk mi vagjon. 355

Hic literae Clare praelegunt[ur].

Rex. MÁTYÁS:

360 Ezt halljátok Urak nem trefa bolondság
Mely nagy dühüt sebbel vagjon a Pogányság
Mely igen meg bodult miattok az Ország
Esztet el halgatnunk nem volna okosság

365 Sietséggel azért segítséget küldgünk
E levélre igen hamar vállaszt tégjünk
Csak azt lássuk mellyik Generálist külgjük
Szopolyai István értelmed hadd halljuk.

Szopolyai Istv. Cons. 1. SZOPOLYAI ISTVÁN:

370 El külgjünk igen is külömb[en] se legjen
Generalis penig ki az haddal mennyen
Vitéz modra termett Kenési Pál légjen
Lássuk Csupor Miklos vállaszodmi légjen.

Cons. 2. CSUPOR MIKLOS:

375 Tudom ha a Pogány Kenésit meg hallya
Mindgjárást meg ijed s fel borzad az haja
Mivel hires nala a Kenési Dobja
Voxod Ország Mihály a király hadd hallya

Cons: 3. ORSZÁG MIHÁLY:

380 Az én Voxom is az Kenési jó leszen
Eszes erős bátor ő eleget téssen
Mindenkor pogányra törít tartya készen
Magyar Balás halljuk Voxodat mi leszen

Cons: 4. MAGJAR BALÁS:

385 Fiam Kenési Pál én leányom után
Az alacson rendből lett vitézze nyilván
El mennyen igen is szép zöld Laurust hozván
Deszpot Farkas voxoly immár te ez után

Cons. 5. DESZPOT FARKAS:

390 Eddig is Kenesi sok Törököt vágott
Szablyája nem ágat hanem Pogányt rágott
Az alacson rendből azért azért nagjra hágott
Meg érdemli tehát a Generalságt.

Cons. 6. PANNONIUS JÁNOS:

395 Tudom az Erdélyi Vajda hiveivel
Kenésit ohajtya; s várja tellyes szivel
Sietséggel mennyen azért vitezivel
Pongrácz János már voxollyon értelmivel

Cons. 7. PONGRÁCZ JÁNOS:

Nem kell ide sok szo Kenési indullyon
A segéd hadakkal Erdelyben lodullyon
Mint eddig ugj most is Serényen fordullyon
Pogányok Táborát Erdelyben fel dullyon.

400

REX HUNGAROR[UM]:

Hallod Kenési Pál ez a dolog rád néz
Jobbat tenáladnál egj vox is nem intéz
Pogánytól nyért praeda lesz szajadban nádmez
Induly az hadakkal mert vagj erős vitéz.

405

KENÉSI PÁL:

El megyek jo szivel Erdély oltalmára
Bátori Istvánnak vigasztalására
A kopasz Törökök fejek hullására
Amurates Császárnak busulására

410

Ki tészek magamért valamit tehetek.
Meg vásárlók vélek ha mezőt lelhetek
Reménlem Töröktől hogj kaphtánt nyerhetek
Sok keresztyén népet tölle meg menthetek

PAULUS KENÉSI ad Oratorem.

415

Te penig Orator Erdély felé induly.
A vállaszszal éjjel nappal gyorsan loduly
Még ha köszönnek is de te meg ne forduly
Hegjeken, völgyeken mind egjaránt csorduly

Mond szolgálatomat Erdély Országának
Fő képpen peniglen ott valo Vajdának
Török jövetelin ne buslakodgjanak
Im feles had mégjen fejek oltalmának

420

Minden erejekkel Táborban gjüllyenek
Kenyér mezejire menten le mennyenek
Mi velünk rövid nap ott meg edgjezenek
Az alatt peniglen vigjázok legjenek

425

Ötöd nap el telvén mi is jelen lészünk
Mert szemünknek álmat még éjjel sem vészünk
Reménlem győzelmes ütközetet tészünk
Indully itt vagje még? mi is menten mégjünk.

430

SCENA QUARTA

Vajvoda Transylvaniae STEPHAN. BÁTORI:

Urak és Fő rendek régen hogj reménlünk
Sok ideje hogj oda van a követünk

435

Szintén közelitt már számos ellenségünk
Mit cselekedjünk hát arról beszéljünk

CONSILIARIUS [Tanácsos]:

440 A mint látom alig ha meg nem érkezett
Talám szállására elsobben vezetett

Vajvoda, [BÁTORI ISTVÁN]:

Lássuk hamarjaban (de hová lehetett?)
Levelet hozotte avagj izenetett

Hic Orator advocat[ur].

445 VAJVODA ORATORI :

Bezzeg soká késel jo Rozgoni Uram
Késedelmed miá mert szállott nagj bu rám
Mert a Török rontya immár szegény Hazám
Mint járál? mit hoztál? mivel jutál hozzám?

450 ORATOR ad Vajvodam.

Igen jóval Ur[am] jobbal nem lehetet
De hogj késtem arról eröm nem tehetett
Im tizenöt ezer Segéd had küldetett
Kiknek elejekben Kenési tétetett

455 Levelet sietség miá nem küldhetett
De néked azonban tött illy izenetett
Hogj ötöd nap mulva tézsen köszönetet
Akkor veled egjütt ejendik ebetet

460 Ma peniglen annak éppen ötöd napja
De esett utamn[a]k egj kicsin hibája
Mert tegnap éczaka sötét éj homálya
A nagj erdön lött volt utam akadállya.

465 Bizonnyal jönnek mert hogj utnak eredék
Ma éppen hajnalban nagj dob szot is hallék
Viszsa nézvén a por éppen fel ütődék
S. egj Sergecske az erdéből ki vetődék

Vajvoda [BÁTHORI ISTVÁN]:

470 De ha egj kevésé még is nem érkeznek
Mivel jelen vagjon Táborá Töröknek
Az után ám bátor soha ne jöjjenek
Lássá az Őr álla ha meg is nem jönnek

VIGIL [Megfigyelő]:

Imé egj igen nagj erdöt látok jöni
Hol mi nagj dob szot is sajdittok hallani.

Egj néhány lovast is látok nyargalozni
Mellyek láttatnak is már közelíteni. 475

Hic Turci intrabunt ad Duellum.

Vajvoda Suis Militibus. [BÁTHORI ISTVÁN]:

Nosza jo vitézek mostan emberkedjünk
Minden félelmeket mostan félre tégjünk 480
Edes Hazánk mellett mostan vitezkedjünk
Talam el érkezik az alatt Segédünk.

Hic habet[ur] duellum et successu accelerante
Transyl: Turcos vincent.

KENÉSI PÁL: 485

E nagj diadalmon illik hogj vigadgjünk
Azért e testekből asztalunk rakassuk
Melyre hamarsággal az étket fogassuk.
Ily nagj harcunk után ez helyen mulassunk.

I-MU[M] INTERMEDIUM CZIGANORUM: 490

[A CIGÁNYOK VAJDÁJA]:

Hallyad szent Czigányság az én besédemet
Ércsétek meg ti is az én értelmimet
Edgjütt akarjatok velem mindeneket
A rut Téltől mostan meg mentlek titeket. 495

Tudom ha a telet el vesesthetnétek
A Sent csigányságnál nagj kedvet nyernétek
Tálam még sok penzt adnának ök néktek
Csák a borsos telet el vesesthetnétek

Most is egj szép fiát az Hampo Vajdának
Meg ölte, azt a Sép Rajkoját Annyán[a]k 500
Kíért nágj bus Sive vagjon as Apjának
Ha meg fognok Sok pénst igir Csigányságnak

Nékem is két kicsin Serelmes Rakomat
Hideggel meg ölte két sép Purdéimat 505
Azért is késitem a kalapacsomat
Ha késbe akadhat ki töltöm busumot.

No csak Siga s. Laci a pörölyt fogjátok
Kapjatok meg csak őt s. kesembe adgyatok
Meg fisetek én is a mint kívánnjátok 510
Hidd meg hogy bosuért rajta busut állok.

SIGA [CIGÁNY]:

S. Jáj hogj ne mennék el a Telet kergetni
Nem sánám mingjársást életem le tenni

515 Csak a gonos telet tudgjam meg kaphatni
Mert engem is sokszor akárt el vesteni

Hisem én is egjser hogj az uton mennék
Azt tudtam mint nyárban csak csifrán mehetek
Egj sáp csifra inget magamra fel vések
520 Hát olyan nagj dér jö hogj csak el nem vesek.

Hogj ne haragudnám a kegjetlen Télre
Miért hogj engemet igj visen a visre
Ast tudgja hogj talám Kassa is csak lencse
Várj csak te borsos tél ákács még emberre.

525 LÁJCSI [CIGÁNY]:

As minap hogj én is Barassoba mentem
Se mentét, se dolmánt magamra nem vettem
Posto katonáktol mint hogj igen féltem
Ollyan fergetek lett majd a Barsán vestem

530 Akkor is mondottam est a borsos telet
Ha ki el vestene nem sánnám pénsemet
Ha katona lenne sok jo patko séget
Útnék a lovára mind edgjig erősset.

Ha peniglen Sánto parast ember volna
535 Sánto vasát néki ugj meg csinálnám ma
Hogj soha többé ast nem vinné csigányra
Csak hogj a gonos tél többé ne csigásna

Ha penig valami mester ember lenne
Akár sabo, s. akár csismadia lenne
540 Csak a tél Lacsinak kezibe eshetne
Nem félnék hogj többé a tél ijesgetne.

GYURI CSIGÁNY:

S. Jaj csak Tavas lenne az Össel és Nyárral
545 Ha a borsos telet a nagj kalapácsol
Agjba s. föbe vernök rut disno halallal
Ne uralkodhatnék a nagj Tiránnussal

Noha az ösnek is mérges a hátullya
Mint a Scorpionak olly mérges a Farka
550 De e még is nálunk nem sokat tartana
A csigásagnak is nem lenne kárára.

JANCSI CSIGÁNY:

Halgass Gyuri mit sols te as ös mellette
Mert neki kevesset tart as ő melege
555 A Bachustol is ö tudom ha nem félné
A süretnek tudom annyit nem kedvesne

De nincsen jobb nekünk a Tavasnál, Nyárnál
Mert tavassal künn benn csak melegen járnál
Nyárban a dinnyére kedvesen sétálnál
Egj egj kebel Silvát sátorba bé hosnál.

Ugj ostán kés nélkül mint a disnok rágnok 560
Ha el fogjna ismét megint mást is hosnok.
Sok sép sárga dinnyét mind rendre kostolnok
A jovát el hosnok a rossát ot hadnok

Purdé 1. mus. [ELSŐ PURDÉ]:

S. Jaj bizony szeretném én is ast a Nyárat 565
Mert a kásás dinnyét a ki jol meg hásátt
Csak ugy ennem mint a turot mézet vajat
Sárga dinnye lében mosnam meg fogamat.

Purde 2. dus. [MÁSODIK PURDÉ]:

En bizony szeretném sárga dinnye lenni 570
Mert a sép Menecskék nyárban ki Sétalni
Soktak a dinnyeket rendre büfölgetni
Ha én dinnye volnék itt fognák búsólni

Purde 3. tius. [HARMADIK PURDÉ]:

En bizony Seretnem olyan bogár lenni 575
Hogj mikor Anyamnak kesd Séggi ropogni
Sép nyárnak idein tudnám ast mondani
Idd meg Anya idd meg kiáltanám kuhi.

ALIUD: INTERMEDIUM SECUNDUM:

Rusticus in Scholam ducit Filium et Rectori tradit. 580

RUSTICUS [Paraszt]:

Hallottam örökké hogj a Deákságot
Jo volna tanolni mert az Uraságot
A Deákság után adgják de magamot
Mint hogj paraszt vagjok tartnak mint jobbágot 585

Ha én tudtam volna hogj illy szegénysegre
Jussak csak bocskorra s illy rongjos zekére
Inkább had mart volna az oskola tetve
Mert igj mentem volna melto diesiretre.

De én Oskolába[n] hogj fel menni kezdék 590
Mint hogj mesterséggel jo Madarász valék
En is kis Sipommal csak madarat csalék
A Fekete ügből sok halat ki fogék

595 Szánto s. boronálo mint töllem lehet
Minden s. mire gjakron eh gjomrom vihetet
Két kezem kalácsal csak jól vitezkedett
Ha el voltam töllem el is temettetett:

600 Noha ugjan mikor Ráczra kellet menni:
Puskáimat sárba kész voltam el dugni
Magam is berekre s. retre elszaladni
Valameddig hasam ott hagjott maradni

605 Elöl járo voltam ha kellett szaladni
Ütközetben penig tudtam el maradni
Az hátulso rendet nem akartam hadni
Hogy ne kellyen magam ellenségnek adni

610 Ily vitézségemmel szerzék Méltoságot
Am nyakamban süték a kis Biroságot
Kár hogj nem tanultam a szép Deákságot
El értem volna az királybiroságot.

Mint hogj azért látom kedves a Deákság
Szablyát s menni pennát követ az Uraság
Fiamra hogj szállyon valamely Méltóság
Hozzá fel indított az Atyai Joság

615 Oskolát én néki kerestem is régen
Mert bánom hogj sokat jaczodik a jégen
Hogj jotol a feje ne lenne üressen
Mellettem parasztul ne sülné ürege

620 Hallottam masoktol hogj most jo Mester van
Gyermek tanittásra igen nagj gondgja van
Fiam is az időt ne tölcse hijaban
Fel viszem én ötet most. az oskolában

Hic ducit puerum et puer clamat.

[JÁNKÓ, AZ ISKOLÁBA INDULÓ FIU]:

Jaj hogj mennyek meg vér a Mester.

625 RUSTICUS [Paraszt, Jánko édesapja]:

Ne fély fiam nem bánt csak meg tanold leczkéd
Rá kérem a Mestert hogj ne bancson téged
Csak hogj mikor meg ládd le vedd a füveged
Elötte ugj léssen néked becsületed.

630 RUSTICUS intrans in Scholam Salutat Rector[em]:

Stopot Mester Uram. RECTOR. Jo Ur[am] jól jöttél
Honnan vete ide a fergeteges Tél.
Talám korcsomára mentedben tévedtél
Hová? ez gjermekekkel kit kezedre vettél.

RUSTICUS:

635

Ez gjermecket hoztam ide tanulnia
 Ne nőne paraszttul fel mint a szép Apja
 Noha az Anyjának egjetlen egj Fia
 Hogj el hoztam hazul eleget is rijja

De én nagj jo Uram nem gondolok véle
 Ha sir is az Anyja mert az ő gjermeke
 Csak tancisd Mest Uram Jáanko ennek neve
 Meg fizetek néked jo moddal ő tölle

640

RECTOR:

Hallod e jo Balás mit mernél igirni
 Ha hamar meg fognám ötet tanittani
 Minden kényességet seggiből ki verni
 A jo erkölcsökben szivesen oktatni.

645

Mi tudom én hogj ez igen kényes gjermeke
 A korbács ütések néki nem kedvesek.
 Bikfa pogácsák is igen keservesek
 Mivel kényin tartott igen durczás gjermeke.

650

RUSTICUS:

Ne fély csak Mest Ur[am] egj roka bört hozok
 Juhaim közül is egj szép báránt adok
 A mit tudok mindent csak ajándékozok
 Csak fiamot tancisd egj özet is fogok.

655

RECTOR:

Gondom leszen reá Balás biro Uram
 Az abécét néki mingjarást le irom
 Egjenként azokat rendre mutogatom
 De ha ő nem tanul seggit meg supprálom

660

PUER: [Jánkó]:

De bizony tanolok csak tanitcsom kegjend
 Csak inkább seggemet a korbátcsal ne kend.

665

RECTOR:

Ne fély nem bántalak én tegedet Janko
 Csak hogj oda haza ne légj hazudozo
 Mert Anyádnak neve ki keleti Dorko
 Mint hallottam minap igen erős Margo

670

Ha panaszkodol oda haza néki
 Tudde a rut morgás szájából mint jö ki

Kész mingjáraást ide jöni veszekedni
Haragjában felejt engemet becsülni.

675 Hát már mellyik rendben adgjak neked helyyet?
Ládde itt negj rendben az én seregimet
Mindenik kivánna bé venni tégedet
Vélek edgjütt furnál Szerdán vitezkeket.

RECTOR ad suos Discipulos:

680 No én tanitványim ezt mellyik sor vészi
Mert látom jo szemmel ezt mindenik nézi
Most kell a mesterség még penig vitézi
Ha ki nyertes lészen ez gjermekeket veszi.

ETYMOLOGISTA:

685 Mint hogj Mesterségünk a ki nem tanolta
Annak négj részeit elmevel nem dulta
Bátor gjakorlotta az Scholát regolta
De ha ezt nem tudgja nincsen semmi haszna.

690 Mert Grammatikánk[n]a]k vagjon oly ereje
Valaki jól tudgja nem tók annak feje,
Jól is foly el annak mindenben ideje
Mivel nála bőven a tudomány teje.

695 Ennek első része az Orthographia
Az igaz írásnak hogj ne legjen héjja
A. B. hüpp gjeplőjét kezével jól tartya
Nagy s. kicsin formára ha akarja írja.

700 Nékem nyolcz seregem meg annyi Hadnagjom
Vagjon, kiken tartom kemény Uraságom
Betü, syllaba, szo, feli Méltóságom
Ismérem hozzaja jussom s. igasságom

Nálam nélkül hibáz a Concordantia
Szollásn[a]k, s. beszédn[e]k nincsen semmi modgja
Ezt a Grammatikát ha jól meg nem rágja
Deák beszédinek nincsen jó falattya

705 Deákság palmaját ki akarja nyerni
Illő azért annak seregünkbe lépni
Neki is hát illik mi társunká lenni
Hitván Rudimentát csak hát megí tenni.

RUDIMENTISTA:

710 Csak lassabban füstöly hogj orrodra gözi
Fel ne hasson mert az fejed meg szédíti.
Talám hasznosabb lesz még a menta büzi
Még a báránka is a mentát szereti

Nem tudod Leányzok ékes bokretája
Kikre legényeknek ásít kopo szája 715
Kedvesebb hát mi kertünknek mentája
Mint sem a bömbölő cserna barna Bika

Barna bikán a szép Leanyok nem kapnak
Ha házok táján jár rajta jokat csapnak 720
Nem mindenkor esik hirivel Pásztornak
Hogj barna bikával nemelleyek mint bánnak

Igaz ugjan hogj az rongjos vas Donatus
Tud valamit ugjan; de csak heri natus
A mellyért előttünk már nem igen gratus
Illő mienk legjen hát ez gjenge gnatus. 725

DONATISTA:

Pih esse fiáé hiszem nagj büzzel vagj
Alitván mindennél hogj becsületed nagj
De én arra kérlek hogj ebben alább hagy
Mert ebbe reményed ezennel bele fagy. 730

Hiszem még tenéked neved is csak paraszt
Méntád is nem böcsös mint cseren nőtt haraszt
Nincs ujittosagod söt csak elmét fáraszt
Keves kedvességet ha tölünk rád áraszt

Nevem is ajandék mert Donatus vagjok 735
Mint én másnak, nekem ugj kicsinek nagjok
Ajandekot adnak mert Hadnagjok vagjok
Azért szidd le magad puskáznod nem hagjok

Ertetlenül; de jól Donatust Vasasnak 740
Mondod, mert isméréd ellened agjasnak
Meg is felel ám ez hidgjed illy Farkasnak
Vakarogj, s. hagj békétt ez be jött Inasn[a]k.

A. B. C. DARIUS:

Hallom zenebonát hogj indittottatok
Mint vargák eb ikrán máséval osztotok 745
El hiszem részetek a min czivakodtok
Kevés vagjon néktek azért el hadgjátok

Mondgjátok részetek ez Inasban mely nagy
Noha engem Ural köz katona s. Hadnagy
Mert A: B: hüpnélkül bator akarki vagy 750
Tudd meg Tudománytol üress leszen az agy

Bölcsesség házához ki akar bé menni
Huszonöt hangzásom tök agjában venni
Illő mást mind addig hata megí tenni
Sok Bikfa pogácsát vajazatlan enni 755

A: B: ab szavának azért engedjetek
Többé bár ellenne ne fenekedjetek
Törrel s. pörrel reá ne törekedjetek
Mert enyim ez ifiu azt csak ugj hidjetek.

760

RECTOR ad Puerum:

Magam is azt mondom illöbb ehez menned
Hogj ha mit paroncsol akarattyát tenned
A. b. c:töl fogva szükség végig lépned
Vagj három holnapig csak Synapsist tépned.

765

A. B. C. DARIUS Pueró:

Jöj közinkbe ifju legj Seregünk tagja
Ne gondolj te véle ha lesz is haragja
A több Deákságn[a]k hogj nem lészesz társa
Mert a Deákságnak ez Fundamentuma.

770

RECTOR puero:

Immár helyyed tudod szükség könyved végjed
Serényen tanolván te tisztedet tégjed
Társaidtol ha mit nem tucz azt meg kérgjed
Mint a Moly Abecéd de te meg ne égjed

775

Hic monstrát literás.

Jöszte ezt a betüt kezd mondani Ának
B: C. d. E. F. G. ezt peniglen Hának
I. után mely vagjon ezt a Varjak kának
Kialtyák aklokban s. odvában szalmának

780

L. M. N. O. P. Q. R. ebek morgása
S: T: U. halmokon Farkas ordittása
X: az ebsirjossal Görög fordittása
Z. Y: V Deákok Siro jajgatása.

785

Hic puer recitat et quia nescit a Rectore excipit[ur], domum cur-
rendo matri quaerit[ur], et Mater Rectorem adit, concertat vocibus,
Mulier ex Schola ejicit[ur].

RECTOR:

Miért hogj ily hamar tölled felejtetik
Fogd mert ez néki el nem engedtetik

790

MULIER puero.

Miért sirsz? talám a Mester bántott

PUER [Jánkó]:

Igen is a bántott mert korbáccsa ága
Ma lén a seggemnek keserves virága
Hogj oly hamis Mester ha én tudtam volna
Nem mentem volna fel soha az Scholába

795

MULIER Rectori:

Jo Mester jo nappal én hozzád jöhetnek
Ha szivem mérgiben kevést le tehetnek
Kegjetlenségedről értelmet vehetnek
Mért fiam ily igen meg verni kellették.

800

Bátor fiam soha tudományt ne végjen
Mint édes Attyának feje oly tök legyen
Meg hidd hogj Scholában e többé nem mégjen
Miért te rosz Mester vagj ilyen kegjetlen

805

RECTOR:

Mit pattogsz Scholaban te rosz Aszszony ember
Meny el ha ragado szösz vagj é vagj kender
Fiad kékségiben te hátad is majd nyér
Vendég csergő szarka te veled lám nem ér.

810

RECTOR Pueris:

Nosza tanitványim ezt a hitván Aszszonyt
Vessétek ki innét mint morgo komondort

MULIER extra Scholam:

Oh bezzeg meg esék rajtam a gjalázat
Engem ki vetének mint egj hitván vázat
Bár ne láttam volna az oskola házat
Im alig marada nyakamban ruházat

815

Mesterrel czivodni énnekem meg esék
Mert kész tanitványi szavát alig lesék
Ajto merre nyilék nékem meg keresék
Rollam rángatással ruhamot le nyesék.

820

MAGISTER Concludit:

Jaj mely nehéz mindent egjaránt tanitni
Edgjet fenyittékkal, mást kényin nevelni
Látom vereséggel nehéz kedvet lelmi
Mint hogj mi tisztünknek szükség meg felelni.

825

830 A makocs gjermekeket ha plágával verjük
Néj águ korbácsol a seggit sujtollyuk
Magunkat pizokban fülünkig keverjük
Ő nyelven Annyától gjalázat jutalmunk

835 Mert némély Aszszonynak hoszszu haja szála
De van tök agjában rövid elme nála
Látt yok im most is rajtam mit csinála
Keresetlen fával bérembe kinála;

En azért utamra inkább innét megjek
Mint fáratságomert ily jutalmat végjek
Illyen gjalázatos életet mint élyek
Rosz hitván Aszszonytol szidalmat szenvedjek.

840 ÁLIUD: TERTIUM INTERMEDIUM.

Juvenis Senem Mulierem ducit, Molitor molabit.
Nuptam faciendo ei tradet.

JUVENIS [Ifju ember]:

845 Az én beszedemet halgasd meg Ifjuság
Ne léjjen Senkinél mondásom komorság
Valamely Ifiat meg fog az Házasság
Ott forog ám akkor balgatagság vakság

850 Valakit meg szeret az ifiu Legény
Nem nezi ő azt meg hogj mely rendü személy
Nem vizsgálja jól meg gazdage vagj szegény
Ifju renden leö vagj szüle kelevény

855 Semmire nincs gongja csak az Házasságra
Ha vén Aszszony lesz is az ő Házastársra
Ném bannya ha akkor ranczos is orezája
Mert azt tudgja akkor hogj I[ste]n Aszszonyka

860 Csak hamar meg unnya mint kehes vén Sanát
Kancsukával gjakron meg is veri hátát
Mert mint hogj vén szüle nem becsüli Urát
Hereg, morog szidgja csak mint egj rosz fiát

860 Ezért a legény is igen boszonkodik
Hogj vén Dosát vett el azon ő bánkodik
Az étel is néki nem jo izün esik
Mi modon vállyék meg egjre gondolkodik

865 Gondollya Sokszor azt hogj egj Menydőrgöben
Agjon üti de fél hogj jut veszelyiben
Gondollya azt is hogj egj buza veremben
Bé taszittya s. osztán el szökik éjféiben

Igj bankodik szokszor a szegény Ifju
Ki vén Aszszonyt vészen követi azt Sok bu
Mert azt mondgja néki hallode te fattyu
Igy szidgja a Legényt a Süski pattantyu. 870

Oh én szegény fejem én is ebbe forgok
Mivel mikor egjszer egj vén Sipát látok
A kendőzés miatt orczái pirossok
Nem láttzottak sohul orczáján a ránczok

Gondolom vala hogj csak Ifju Menyecske
Szépen feje bé volt feketén kendőzve 875
Azt tudnám hogj Urát csak mostan temette
Oly szép Aszszony lévén hogj jár feketebe

Mint ravasz vén Sátán nékem azt feleli
A gjász az ő fején harmad negjed napi 880
Még nem is kerdezém s. beszelleni kezdi
Hogj örökké gjászol urát nem felejtí

Találám mondani nem jöne hozzám
Mert én olyan személyt igen tudakoznám
Vagy Leány vagy Aszszony ki hasonlo hozzám 885
Lenne, s. hozzám jöne most meg házasodnám

Egjszer a vén Bosa csak kezdi mondani
Uramot mind holtig akartam gjászolni
De később volnék én a gjász is le tenni.
Csak ilyen Legényre tudhatnék szert tenni. 890

Azomban a szegről le kapja a kancsot
Hozat két éjtél bort s. hoz egj nagj kalácsot
A mig azt meg iszszuk s. eszszük a kalácsot
Megint borért küldé s. hordattya a Diot

Sok bort el hordata számomra a Dosa 895
A bor ital közben mellém ül s. azt mondgja
Ha szeretnél lelkem lennék lánczod rabja
Ugy köté rám magát a törött pozdorja

Már soha nem tudom véle hogj mit tégjek
Agjon ütném egjszer s. el szökni nem mérek 900
Meg fognak s. meg ölnek attol igen félek
Inkább egy szipáért halált nem szenvedek.

MOLITOR [Molnár]:

Jo szerencsevel szegény legény mit busulsz?

ADOLESCENS [Ifju ember]: 905

Hogj ne busulnék én s. hogj ne törödném
Egj rosz vén Aszszonnyal életem el vesztém

Soha már kedvemre világom nem élem
Mivel csak vén Dosa az én Feleségem

910

MOLITOR [Molnár]:

Mit adnál énnékem ha azt a ven Szipát
Meg örölném s. néki el törném vén csontyát
Csinálnék belölle egy szép kis Aszszonykát
Nem mindenüt ládnák ő nekie mássát

915

ADOLESCENS [Ifju ember]:

Hogj ha az ugj lenne bezzeg Molnár bátya
Meg lenne te nálad ennek a jutalma
Csak láthatnám én azt hogj a nagj ven kofa.
Ifiu s. simma lenne teperett orczája

920

ADOLESCENS ad Famulum.

Eregj szolga néki add oda a szombit
Tördellyétek jol meg az ő nagj vén testit
Hajcsátok szaparán a malom kerekit
Lassuk mint tölti bé a Molnár beszedit

925

[MOLITOR]

Hic Molabit Molit[or] et adducit Juveni.

Hiszede beszédem hogj a Vén Aszszonybol
Menyecskét csináltam a te vén Dosádból
Azért már nékem is jo akaratodból
Mit acz? mert jutalmat várok e munkából.

930

ADOLESCENS [Ifju ember]:

Illyen mester embert soha is nem láttam
Noha sok országon én sokat bujdostam
Mester embereket sok féleket láttam
De még illyen embert hirül sem hallottam

935

Mit adgjak már néked ezért Molnár bátya
Mert valamin léssen reszes leszesz abba
Vagjon Istállómban egj barna paripa
Tied léssen megint a szöke borjucska.

940

Mert már nem törödöm semmit a vén Dosán
Mivel meg töretett a Molnár garattyán
Semmi koporodás nincs már az orczáján
Örülok már én is ennek Ifiuságán

Jere Molnár bátya a bor korsomára
Egj kupa bort neked töltetek palczkba 945
Többiről is nékek megfizetek mert la
Immár az én Dosám Menecske nem kofa.

Finis.

PROLOGUS

Az emberről Zofár jelesen azt írja 950
Hogy mikor születik oly mint számár fia
Tudatlan, vak paraszt, nincs benne *Sophia*
Félénk, bátortalan és nem tud szolnia

Mely fogjatkozások mivel véle léznek
Ez okáért igen könnyen rajta sülnek 955
Csak hamar nagj mélyen meg gjükeresülnek
Mellyekből végtire sok gonoszok sülnek.

Mert ezekből telik a nagj vakmerőség
A mellyel edgjüt jár az embertelenség
Hamisság, csalárdság, rut engedetlenség 960
Hazugság, álnokság, s. több sok ektelenség.

Mellyekből meg tisztitt nem az Anyánk teje
Hanem a tudományt gjakorlo mezeje
Szoktato s oktato oskola mühellye
Egj szoival (a Bölcsként) tanítás veszszeje. 965

A régiség azért gjakorlo helyeket
Ifiuság számára gondolt feleseket
Mellyekben eleve az ö gjermeket
Jártatták s. szoktatták apro cseledeket

Báléareseknél hajdon addig nem ött 970
A gjermek, valamig kézben nyilat nem vött
Czérnán darab fuggö kenyeret le nem lött
Mely gjakorlás által sok vitéz nyilas lött.

Mások meg futtan[a]k a Pállya futásban
Vagj serénykedtenek a kopja rontásban 975
Avagy játszottanak az Oljmpiában
Legg jobb ha jártanak a jo Oskolában.

Mert a jo Oskola oly második Anya
Gyermekről a szennyet mely éppen le vonnya
Vak parasztság szarvát a földig le rontya 980
Becsület Laurussát, a fejébe nyomja.

Mennyivel tartozunk szülő Anyáinknak
Meg annyival tehát jo tanittoinknak
Kegjessen nevelo jo Oskoláinknak
Körülöttünk munkás kegjes Dajkáinkn[a]k 985

Ez Anyának mellyén három emlok fügnek
Egyikből szopatik teje bölcsességnek
Másikból peniglen a szent kegjességnek
Harmadbol a bátorságnak embersegnek

990 E kis Teatrum is azért epitetett
Scholai játékok melyre inteztetett
Hogj a bátorságban végjünk épületett
S. elmenket ki adni tudo tehetseget

995 Matériát penig idegen Országból
Nem kerestünk, hanem a magunk Hazánkbol
Mert mi ki telhető magunk kamaránkbol
Mért keresnök mi azt nagy arczátlanságbol

1000 Summája ugjan is kis multságunknak
Hire a pogányság ránk indulásának
Nagj meg ijedsége Erdély országának
Küldött segítsége a Magjar Királynak.

1005 Készül a Pogányság számos seregivel
Erdély romlására sok Török népivel
Amurates Császár a melynek hirivel
Meg telvén Erdélység lesz ijedségivel

1010 Az Erdélyi Vajda Grof Bátori István
Hadait fel gjujti a rossz hirt meg halván
De szörnyü ereit a Pogánynak tudván
Tágittyá szándékát jobb idötöl várván

Az alat sietve Orátor küldetik
A Magjar Királyhoz, a ki neveztetik
Hunyadi Mátyásn[a]k ki is köszöntetik
Segítség azonban tölle kerettetik

1015 Sietseggel azért hadait készitti
Az Orátort kívánt válaszszaal ereszti
Mellyel Erdélységet meg örvendezteti
Mert nagj oltalmára Kenési Pált küdi.

1020 A ki Ejjel nappal Erdelyben sietvén
Bátori Istvánnal holot meg edgjezvén
A Török hadakkal végre meg ütközvén
Gyözedelmeskednek a kenyér mezején.

1025 Holot harmincz ezer Törököt le vágnak
Azoknak testekből osztán asztalt raknak
Mellyekre ebéden az étkek fogatnak
Hallatlan örömben harc helyén vigadnak.

Lésznek azonközben egjéb játékok is
Nevetseget szerző Multságocskák is
Czigányság, parasztság, más musikácskák is
Esnek ottan ottan holmi tréfacskák is.

Kérünk hogj ezekben minket el türjetek
Játékra egj kicsin időt engedjetek
Az alatt peniglen ránk figyelmezzetek
Szándékunkban mellyel minket segéllyetek.

Finis

EPILOGUS. 1035

Ennyit igirtünk volt első szavainkban
Ezekről jadzottunk kis mulatságunkb[an]
Ha kinek vétettünk tudatlanságunkban
Bocsánatot szivel kívánunk azonban

Töllünk nem lehetet mindennek tetczeni 1040
Noha nem akartunk senkinek véteni
Ha még is találtunk valakit sérteni
Kész légjen az olyan itt meg bocsáttani

Köszönnyük egjszer s. mind nagj fáratságtokat
Minket meg halgato jo barátságtokat 1045
Hozzánk, meg mutatott szép nyájasságtokat
De várnok azonban adományotokat.

Im az kapu félre asztal térítettett
A melyre egj persely ládácska tétetett
Annak a fedelin egj kis lyuk metczetett 1050
Vesd abba számunkra ha pénz készítettett

Sok pénzt érdemlenénk Pogány rontásáért
Vitézül ki omlott vérünk hullásáért
De bár kevesset adgj ilyen jo munkánkért
Erdély Országának ily nagj oltalmáért 1055

Ha nem acz azért is nem lesz nehességünk
Mert tudgjuk tölletek dicsiretet vészünk
Meg fizet Coronás Királyunk minékünk
Szállásodra mehecz immáron mi töllünk.

Finis. 1060

ALIUD: QUARTUM INTERMEDIUM

CSORBA Bődörné:

Miért hervattál s. el fonnyadtál komám Aszszony ily igen?

CZIBRE Filepné:

Mert fáj szivem, hevül mellyem busultomb[an] én bennem 1065
Mivel Úram ment táborban, már két hete melöllem

CSORBA Bödörné:

Azért ne sirj, magaddal birj
Uram is oda vagjon .
1070 De bironak parancsoltak hogj mi ránk ugj vigjazzon
Mig a Gazdák térnek hozzánk hogj dolgunk ne hibázzon.

CZIBRE Filepné:

A Biro vén, s. sok gond fején, s. nem érkezik mindenre
Almat pedig, gjakron eddig, roszat láttam ferjemre
1075 Félek veszett, meg lövetet, s. özvegység szál fejemre.

MILES VULNERATUS [Sebesült katona]:

Mit végeztek s. beszélgettek komám Aszszony kettecskén?

CZIBRE Filepné:

Tudakozunk s. ohajtozunk Gázdán uton itt ketten
1080 Félünk vesznek s. oda léznek, Mert kapnak nyereségen

MILES [Sebesült katona]:

De nem vesznek s. el sem esnek, ök már többször szegények

CZIBRÉNÉ:

Mi az Ur[am]? Edes komám ad magadot beszédnek
1085 Vigasztaly meg, és beszéld meg, mi hirt hoztál felöllek

MILES [Sebesült katona]:

Mi tagadás, e nem fogás, én az harcrol szállattam
Gazdátokkal, komaimmal, egj zászlo alatt voltam
Férjetekért, szegényekért alig hogj ott nem holtam
1090

A pogányon, nyilván vagjon, lött nagj szép diadalmunk
Csillag Vezér, harmincz ezer, pogány népet le vágtunk
De azonban, azon harcban, nyolcz ezer Magjart hattunk

Czibre Filep, Csorba Bödör komaim ott veszének
Pogany nyila, vagj sidája, miatt ott esének
1095 Ezt jól láttam ezt mondhatom, bizonyoson felöllek.

CZIBRE Filepné deplorat Marit[um] hoc modo.

Edes Ur[am] Czibre Filep jaj jaj! Hogj maradék nálad-
nélkül haj, haj! Hogj juték ily özvegjségre vaj vaj!
Hogj felejcsenek el Uram jaj jaj!

Modo Fabulat[ur].

Jaj meg látam ezt almomban.
Mert az éjjel olyan álmat láttam, hogj egj nagj Farkas
a roska kutját el kápá: A nagj Farkás az Halál,
Roska kutya te valál édes Uram jaj jaj!

1105

Modo lamentat[ur].

Hogj felejcsenek el édes Uram, A gagjadot a fejembe
vonom, A lesz nékem gjászlo före valam, A mig élek
Soha meg nem mosom.

Modo Fabulatur.

Jaj meg gondolám, mikor el indulál, hogj nálad-
nélkül maradok. Mert almamba ki dölt vala a kapulabunk.

1110

Lamentatur.

Czibre Fülöp lelkem édes Ur[am], A ki valál Arany kapu
lábam, Már ki döltél s. meg hidegült ágjam, Miattad szál
holtig valo gjász rám.

1115

BÖDÖRNÉ Consolat[ur] Czibreném hoc modo.

Azt csudálom komám Aszszony miért bolondoskodik
Czibre Fülöp jo komámért annyira sápolodol.

Im majd le ver a nagj korság annyira buslakodik

1120

Ott hadd veszzen, s. hadd heverjen jo Uramnak
a Feje, Mert sem feketem sem fel költem, Nem volt vele ked-
vemre, A szék lába, ha hajladva, mást üttetek helyibe.

Jam et Miles Consolat[ur] Cziberenem

MILES [Sebesült katona]:

Ne buslakodj komám Aszszony, Mert én is özvegy
vagjok. Jol remélhez én felöllem, Ha ez
Sebből gjogjulok.

1125

CZIBRENÉ ridet:

Ha, ha, ha édes komám Uram, lam ugja meg ujulék.

JEGYZETEK

A szöveget sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette: *Busa Margit*

A közölt mű adatai

A kézirat címe: *Comedia Generalis de conflictu Turcorum et Hungarorum vel Actus Generalis de Turcis et Hungaris.*

A kézirat nem árulja el a darab szerzőjének vagy másolójának a nevét. Bizonyos, hogy az író latin műveltségű, dicséri is a prológosban az iskolai tanítást, a latin tudást. A dráma címe, a szereplők neve, a rendezésre vonatkozó utasítások, az események magyarázata mindig hibátlan latin helyesírású. A dráma keletkezésének évszámát sem találjuk a kéziraton. Az írás jellegéből következtetve a XVII. század végére datálhatjuk.

Lelőhelye: OSzK.

Raktári jelzete: Fol. Hung. 1737.

A szövegekölzés módja

Betűhív. A feloldott rövidítéseket [] zárójelben közöljük.

A kézirat teljes szövegkiadása még nem jelent meg. Ismertette *Busa Margit* Egy ismeretlen színjáték. ItK 1956. 2. sz. 187—96.

Az egész főszöveg, tehát a dráma, a prológos, epilógus és a közjátékok, szakaszos beosztású verses szöveg. Az egész darab, a 4. közjáték kivételével, a protestáns iskoladramáknál nagyon kedvelt négyes rímű Zrínyi-versszak. A negyedik közjátékban használt sorfaj a középkori latinból fordított énekek után csak Faludival vált ismertebbé.

A kézirat szerzeményezése : A dráma kézírata *Jókai Mór* hagyatékából került elő. A könyvtár 1931-ben vásárolta *Jókai Mór* második feleségétől, Nagy Bellától.

A szöveg ortográfiája, nyelvezete, az előforduló földrajzi nevek — a darab tárgya a kenyérmeczei csata 1479-ben — erdélyi eredetre vall, egy-egy szavát csak Erdélyben használják. Ezért feltételezhetjük, hogy a kézirat *Jókai* apósának, Laborfalvi Benke József híres erdélyi színésznek a tulajdona volt, vagy maga *Jókai* kapta ajándékba valamelyik erdélyi útján.

Nem tudjuk, hogy hol és melyik iskolában adták elő a drámát. A benne előforduló egyetlen városnév, Brassó, és egyetlen folyónév, a Fekete-ügy Székelyföldre és környékére utal. Talán valamelyik protestáns iskola műsorán szerepelt, vagy a Kanta községben 1696-ban megnyílt minorita gimnázium színpadán adták elő.

A kézirat külső alakjának ismertetése

Az OSzK helyrajzi naplójában a kéziratot eddig tévesen „Iskoladráma a XVIII. századból” címmel tartották nyilván. Oka ennek, hogy a szindarabnak nincs különálló címlapja, és a kézirat feldolgozásakor

nem találtak rá a címmel kezdődő lapra. Ezért nem katalogizálták cím szerint. A téves feldolgozás következménye, hogy helytelen a kézirat föliálása. A lapok helyes hajtogatása szerint a 3. fölión kezdődik a dráma.

A kézirat ívrét formájú, hosszában kettéhajtott, az így alakult hosszú, keskeny lapok száma 10 fölió, mérete 336×110 mm. A papiros kissé sárgult, a lapok szélei repedezettek, de sehol sem annyira rongáltak, hogy az egyébként elég nehezen olvasható írás kibetűzését gátolnák. A papír az összehajtásnál vízfolt miatt beázott, megsárgult. Mikor a kéziratot felfedeztük, a hosszában kettéhajtott lapok cernával voltak összevarrva, 1956-ban nyerte a kézirat a mai barna félévászon kötését, a lapok szakadozott széleit is ekkor restaurálták.

A tömött sorokban teleírt föliókat mind egy kéz írta. Az írás nyugodt, nem elsietett, címek, sorok ki- és bekezdése rendezett. A tinta egyszínű fekete, sok helyen elmosódott és megsárgult a beázástól. Másolásnak látszik az írás, mert tiszta és hibátlan a külső alakja; javított betű, vagy áthúzott szó alig akad a szövegben. A 3. lapon legfelül díszes betűkkel írták a dráma címét. Egymásután következik az 1—4. scéna, majd az 1—3. közjáték, azután a Prologus és Epilogus, végül a 4. közjáték.

A fődarabot nem szakítják meg a közjátékok, az egységes színjátékot szabályosan lezárja az elő- és utószó. Kérdés, hogyan illeszkedett a darabba a 4. közjáték. Feltételezhető-e, hogy ez csak „tartalék”-darab, hiszen a dráma a négy felvonás közötti három szünetben csak három közjátékot fogadhat be. Nem sikerült kideríteni, hogy a másoló hol találta, honnan, milyen darabból emelte ki a közjátékot. Gondolt-e arra, hogy az első három közjáték valamelyikét kicseréli, amikor az egységes drámaszöveg végére a negyedik közjátékot is lemásolta? Feltételezhetjük, hogy ez eredetileg nem tartozott a darabhoz, mert míg a kézirat verselése, azonos rímképlete, verstechnikája, szóképletei egy szerző művére vallanak, addig az utolsó darabban nem találjuk meg czekeket az összetartozást mutató feltételeket, ezért vonhatjuk kétségbe a közös szerzőséget.

A dráma történeti eseménye

Kinizsi Pál győzelme a törökök fölött, Kenyérmezőn, 1479-ben. Az események megoszlása scénákon belül: 1. A törökök haditanácson elhatározzák, hogy megtámadják Magyarországot. 2. Az erdélyi vezérek, Báthory Istvánnal az élükön, ugyancsak haditanácson elhatározzák, hogy a törökök elleni harcra Mátyás király segítségét kérik. 3. Mátyás király Kinizsi Pált küldi harcra segítségükre. 4. Kinizsi Pál győzelme. A darabnak nincs programja, vagyis a közönség számára készített tartalmi összefoglalása a szereplők felsorolásával.

A dráma forrását keresve, a címe *Brodarics* munkájára emlékeztet: *De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohatz verissima descriptio*. Feltételezhetjük, hogy a drámaíró ismerte ezt a munkát, mert történelmi események leírásában anakronisztikusan Mátyás király korának eseményeit a török hódoltság korabeli időre és területre helyezi át. A XV. században, mikor az iskoladráma történelmi eseménye, a kenyérmezei csata történik, a történelem leírása szerint a törökök délről törtek be hazánkba. A drámaíró, mint *Brodarics* a XVI. században, a törökök útvonalát Buda és Végegervára felől, tehát északról jelöli dél felé, Erdélybe Kenyérmezőre. A szereplő vitézek közül több a XVI. és XVII. században élt, tehát nem vehetett részt a kenyérmezei csatában.

Ha a dráma forrását tovább keressük, a XVII. század végi nyomtatványokat vizsgálva, látjuk, hogy kéziratunkban a török tábor közvetlen forrása *Gyöngyösi István Porából megéledetti Phoenix*... című, 1693-ban megjelent munkája. (RMK I. 1441—42. A szövegösszevetéseket ld.: ItK 1956. 2. sz. 187—96.) A török tábor szereplői a Gyöngyösi-

eposz eseményeinek sorrendjében és drámánkban a fellépés sorrendjében így következnek:

<i>Gyöngyösinél:</i>	Kéziratunkban:
Ali Passa	Ismael
Ismael Passa	Ali Basa
Olaj Bék	
Ibrahim Szultán	Ibrahim Passa
	Kucsuk Passa
Kára Memhet	Kára Memhet
Podolai Farkas	
Csonka Delimán	Csonka Delimán
Alladár Memhet	Aladár Memhet
Csaul, más néven	Csaul, más néven
Begler Bék, Olaj Bék	Begler Bék

Csak Kucsuk Passát nem találjuk *Gyöngyösinél*. Podolai Farkas viszont a kéziratban nem szerepel, talán mert nincs vezéri szerepe *Gyöngyösi* eposzában.

A török tábor és a magyar tábor haditanácsán a vezérek megszólaltatása, bemutatkozásuknak módja rokonságban áll a *Thököly haditanácsa* (OSzK Oct. Hung. 69) című kéziratban ránk maradt verssel és a *Thököly-kódex* (OSzK Quart. Hung. 2041. ff. 101—109) verseivel. A szereplők csoztása rendezett, arányos.

Csak a 4. felvonást érezzük aránytalanul rövidnek. A csatából semmit sem látunk, a színpadon csupán Báthory nyugtalankodik Rozgonyi késedelmes érkezése miatt. Végre ő is megérkezik, elmondja, hogy a király segítőcsapata úton van, de ekkor az őr már jelenti Báthorynak, hogy a csapat megérkezett. Messziről látja a katonaságot közeledni — tehát a színpadon kívüli történésről kapunk beszámolót. Míg Báthory harcra buzdítja katonáit, Kinizsi Pál már belép és jelenti a magyarok győzelmét. Azt várják, hogy legalább a színpadon mögül hallható volna valami csatazaj, vagy csatakiáltás. Lehet, hogy volt is, de a kéziratból nem derül ki, mert nincs erre vonatkozó rendezői utasítás.

Az első három közjáték forrása *Miskolczi Zsigmond* Cyrus-darabjára vezethető vissza. Ez az összetartozás megerősíti azt a feltevésünket, hogy a negyedik közjáték nem tartozott a Kinizsi-darabhoz, s a szerzője is más író.

A cigányjelenet mind a két darabban az első közjáték. A kézirat második közjátékának motívumát a Cyrus-darab harmadik közjátékában találjuk meg. A kézirat harmadik közjátéka viszont a Cyrus-darab második közjátékára emlékeztet. Mind a négy közjáték befejezett önálló egész. Egyik darabnak sincs semmiféle vonatkozásban kapcsolata a fődarabban.

Az első közjáték címe: Intermedium Cziganorum.

Szereplők: Vajda ?, Siga, Lácsi, Gyuri, Jancsi cigányok és 3 kis cigány-purdé. Összesen 8 személy. Azon tanácskoznak, hogy miként tudnák megölni a nekik annyi kellemetlenséget okozó telet. *Miskolczi Cyrus* című iskoladramája első közjátékában a cigányok Jupiter segítségével megölik a telet, darabunkban azonban csak panaszozzák, hogy rossz, de nem tesznek ellene semmit. Mindkét közjátékban megfagyott cigánypurdékat siratnak.

A második közjáték címe: Rusticus in Scholam ducit Filium et Rectori tradit.

Szereplők: Rusticus, Puer, Rector, Tanítványok, Rudimentista, Donatista, ABC-darius, Libellus, Mulier. Összesen 8 személy és a tanítványok. A darab eseménye, a puer iskolába indulása és érkezése, a szigorú schola mester fenyegetése, divatos motívum a katolikus és protestáns iskoladramák közjátékaiban egyaránt. Ebben a második közjátékban Rusticus dicséri a Deákságot és a Tudományt. A Cyrus-darabban Voluptuosus teszi ezt ugyanilyen hangon. Darabunkhoz tartalmilag

közel áll még, egy Csíksomlyón, Mária mennybemeneteléről szóló iskoladráma közjátéka. (*Szlávik Ferenc*: Három közjáték. EM 1912. 89—92.) A miénk sikerültebb, teljesebb. Abban azonnal befogadják az érkező diákok, nem szólalnak meg előbb a tantárgyak — mint nálunk személyesen maga Donátus —, hogy versengjenek egy új tanítványért. Mindkettőben az ABC tanulást gyakorolja a tanuló. Az ABC vizsgáztatás emlékeztet az egy századdal később, 1796—1797-ben Debrecenben előadott *Poeta Cenzura* című iskoladrámára.

A harmadik közjáték címe: Juvenis Senem Mulierem ducit, Molitor molabit, Nuptam faciendó ei Tradat.

Szereplők: Juvenis, Molitor, Adolescens, összesen 3 személy. Egy ifjú legényekkel iszogató vénasszony alakja kerül élénk. *Dömötör Tekla* tanulmánya (Népies színjátszás. 194—218) magyaráz ilyen XVII. században divatos jeleneteket. A *Tékozló fiú* című 1668-ból ránk maradt iskoladráma hőse részeges vénasszony, a *Kocsonya Mihály házasságában*, *Miskolczi Cyrus*-darabjában a *Gyöngyösinek tulajdonított Igaz barátságának és szíves szeretetnek tüköre* című darabokban is megtaláljuk a borívó asszony alakját. Kéziratunkban egy molnárlégény menti meg a helyzetet, aki a malom garatján fiattalá őrli a részeges vén Dósa asszonyt.

*A negyedik közjáték*nak nincs címe.

Szereplők: Csorba Bödörné, Cibre Filepné és Miles Vulnerátus. A két asszony siránkozik, mert mindegyiknek a férje csatába ment. Megjelenik Miles Vulnerátus, egy „harczról szállatt” sebesült katona, elmondja, hogy a két asszony férje mellette esett el a pogányokon aratott győzelemben. Erre még jobban jajveszékkel Cibrére és Bödörné. Cibrére könnyen felderül, mert a sebesült katona házasságot ígér neki. A Prologus és Epilogus soraiból megtudjuk a darab tartalmát. Látjuk, hogy nem diákok számára, vagy zártkörű előadásra szánták a drámát, hanem nagyszámú világi nézőközönség jelenlétére számítottak. Az Epilogus nem foglalja össze a játék eredményeit, csupán megköszöni a hallgatók jelenlétét, türelmét és kevés pénzt kér a darab előadásáért viszonzásul.

A XVII. század végén már divatosak a zenés, énekes prologusok és epilógusok. Darabunkban ezeknek a verselése az egész drámával azonos sorképlet, ezért nem tételezhetjük fel, hogy ezeket énekelve adták volna elő. Zenés, verses dalbetét nincs a darabban, semmi nyomát nem találjuk annak, hogy egyáltalában volt-e a darabnak zenekísérete, pedig a prologus „musikátskák”-at is ígér.

A dráma *történéseinek színhelyéről* a kéziratban nem találunk feljegyzést. Az első felvonásban a törökök tanácskozásának, a második felvonásban a magyarok tanácskozásának színhelye lehetett a katonai tábor. A harmadik felvonásban Mátyás király udvara, a negyedik felvonásban Báthory István udvara a tanácskozás színhelye.

A kéziratból nem tűnik ki, hogy rendezői példánnyal van-e dolgunk, vagyis használták-e a kéziratot a játék betanításánál. Ha rendezői példány lenne, akkor a dráma felvonásait úgy csoportosították volna, hogy ne kelljen a kéziratban lapozgatni, keresgélni a színré kerülő szövegrészt, hanem úgy következzenek a jelenetek, ahogyan azok az előadáson következtek egymás után.

A fő darabban négy esetben találunk latin nyelvű *rendezői utasítást*, második közjátékban öt, a harmadik közjátékban két, a negyedik közjátékban két esetben. A számszerűségekből látjuk, hogy nem kísérik végig a darabot a rendezőknek szánt utasítások.

Nincs a darabban *díszletre* vonatkozó feljegyzés sem. Talán ugyanaz a színpal, mező, távoli sátrakkal lehetett a török és magyar tábor jeleneténél, Báthory és Mátyás udvarán történt tanácskozásnál sem kellett okvetlenül színpalakat cserélni.

A közjátékoknál a cigányjelenetnél elég volt egy széles mezőn elhelyezett cigánysátor. A második jelenetnél az iskola udvara, a harmadik

és negyedik jelenetnél használhatták az első közjáték színpalait. A díszletek átrendezésére a fő és mellék darabokban kétszer-kétszer volt okvetlenül szükség.

A szereplők *ruházatára* vonatkozólag sem találunk utasítást. Színpadi apparátusra pl. elsötétítésre nem volt gondja a rendezőnek, mert minden jelenet nappal történt.

A kézirat *helyesírása* nem következetes: a három nyelvjárás alakjainak (e-ző, i-ző, ő-ző) keveredését mutatja. Egységes mindig a gy betű helyett a gj-nek a használata. Rendszertelenül használja az ly helyett a lly és lj írását, az s betű indokolatlanul hosszú, ill. rövid. Az sz betű esetén gyakran az összevont betűt is megtaláljuk. A magánhangzókon nincsen, vagy csak rövid ékezet van. A kézirat szövegközlésénél csak az s, és sz betűk átírását egységsítettük a modern helyesírás szabályai szerint.

Nyelvi jegyzetek

- 1 *turuk, türük* = török. A szerző a török tábor leírásában csak az 58. sorban ír „török” szót, máshol a „türük” nevet használja. A Tájszótár és a Czuczor—Fogarasi „türük” szóalakot nem ismer. A magyar tábor leírásában végig a „török” elnevezés szerepel.
- 2 *Mahumet* = Mohammed. Több török szultánnak a neve.
- 3 *ürükség* = örökség. A Tájszótár és a Czuczor—Fogarasi nem ismeri a szónak „ürükség” változatát
Szulimán = Szolimán. Török vezérek neve
- 7 *Basa török kiejtéssel*, helyesen = pasa. Bas = fej. Jelentése: tartományi főnök, vezér, várparancsnok
- 8 *Olaj Bék*, Alaj török szó, jelentése: ezred, pompa, nyilvános felvonulás, kíséret. Alaj pasa, alaj bég a neve annak, aki a szent kard felövezésének ünnepét rendezi. A török hódoltság korabeli iratokon Olaj bég elnevezés szerepel. Olaj bég a *Szigeti veszedelemben* a lovascsapat vezérének a neve. Bék, bej, régiesen bég = úr. A pasák férfiivadékait és az ezredesi rangfokozatot nyert katonái és polgári hivatalnokokat illető megszólítás
- 13 *Amurates*, Murad, vagy Amurat = török szultánok neve
- 19 *satezoltato* = sarcol. A Tájszótárban és a Czuczor—Fogarasiiban saccol. Saccolják: Háromszék megye. Sarc = kierőszakolt adó- vagy váltásdíj
- 20 *ospora*, oszpora, aszper = a török hódoltság korában használt, legkisebb török ezüstpénz, mely súly szerint mérve, vagy zacskóba kötözve volt forgalomban. — Csekély pénzbeli fizetés, szemesgabona, vagy ahelyett leszolgált napszám
- 49 „*a Magyar lésezen csak denevér*”. A latin tenebrio szóból származtatva, csalárd, titkos álnokságú alattomos embert jelent
- 91 *sida*, chida, dzsida, jelentése egy fajta dárda. Fanyél végére erősített magyar hajító fegyver, drámánkban a török sereg használja
- 99—104 A török szavaknak nincs összefüggő értelme. Rövid kötő-, felkiáltó- és indulatszavak, melyek legkönnyebben keverednek a megszállott terület nyelvével
- 103 *Deli* török szó, értelme vakmerő, bolondos. A török katonaságnál az önkéntes lovasság elnevezése volt, ennek élén a Deli Basa állott. Basi török szó, fejtet jelent. — Deli Vid a *Zrínyiában* Zrínyi kedves vitéze
- 119 *karvasok* értelme = karvédő vaspántok
- 142 *spaiak* török-perzsa szó, szipahi = harcossereg. Törökországban a hűbéres lovasok elnevezése
- 155 *Csausz* a Begler Bék, ez vezéri rangon álló, magas hivatal. Begler Bék nevével találkozunk a *Szigeti veszedelemben* is, jelentése = főparancsnok
- 183 *éh kop* értelme = nyeli az éhkoppot, vagyis üres nyelvés. Pl. *ékopot* nyelvész = koplalsz (Szekélyföld, Kolozsvár.)
Kancsuka török eredetű szó = vastag szíjből font rövid nyelű korbács

- 190 *buzgán* török szó, *boszgán* vagy *buszgán* jelentése = zúzó, romboló, néha hajító fegyver, *buzogány*. Az erdélyi fejedelmek jelvénye ez a fegyver, melyet a törökök küldtek nekik a fejedelmi székbe való beiktatásuk alkalmával
- 226 *izibi*, *izibe* = azonnal
- 227 *portázzunk* = portyázzunk
- 265 *czondollotság*, *condolodik*, *rongyosodik* = az erdélyi zavaros állapotok jelzője
- 276 *rövid nap* = csakhamar
- 522 „*igy viszen a vizre, vizre vinni*” = elpusztítani (*Szirmay A. Hungaria in parabolis . . .* 135.)
- 578 *kuhi* = szégyen, gyalázat
- 651 *bikfa pogácsák* = pálcasütések a bőrön
- 662 *megsupprálom*, *supra* = vékony, hajlékony vessző. *Supráz* = ütöget, *megsupprál* = megvesszőz
- 664 *kegyend* = kegyelmed (Székelyföld.)
- 727 *pih esse fiadé* = piha, ez s e fiadé; az „ez s e” = ilyen-amolyan; (Vö.: *Vásárhelyi daloskönyv* (RMKT XV.) 185. „Piha eső fészেকে”; de a kiadó megjegyzi, hogy az „eredetiben hibásan: esse”; pedig a kiadó változtatása a hibás. Uo. 210.: „Eszelélek vajdája” = „ez s e lélek vajdája”.) Ez az „esse” voltaképp eufemizmus, valami durvább szó helyett
- 742 *vakarogj* = takarodj (Székelyföld, Udvarhely m.)
- 750 *hüpnélkül* = szepegés nélkül. Vö. *hüpög* = szepeg
- 764 *synapsis*, *szinopszis* = áttekintés, összefoglalás
- 892 *éjtel* = úrmérték a XVI—XVII. sz.-ban. Megfelelője a német *achtel*. Erdélyben *kupát*, *iccét* értenek alatta
- 903 *sipa* szipa, értelme = vénasszony (Székelyföld)
- 950 *Zofár* héber szó = fény. Jelentése: bibliai magyarázat Mózes öt könyvéről. I. sz. II. sz.

Tárgyi jegyzetek

- 14 *László* = I. Ulászló magyar király 1440—1444-ig. Ulászló Hunyadi tanácsára 10 évre békét kötött a törökökkel Szegeden. Ennek ellenére megtámadta őket, Várna mellett csatát veszített és elesett 1444-ben.
- 33 *Ali Basa* = török vezér. Kinizsi Pál vele ütközött meg a kenyérmezei csatában, nem Izmaellel, mint ebben az iskoladramában.
- 54 A törökök délről támadtak. A dráma szerzője anakronisztikusan török hódoltság korabeli útvonalat állít be.
- 60 *Ibrahim török szultán* 1640-től haláláig, 1648-ig uralkodott. Nem vehetett részt a kenyérmezei csatában.
- 66 *Kaphtán* keleti ünneplő díszöltöny, melyet különös kitüntetésképpen a szultán szokott ajándékozni kedvelt alattvalóinak.
- 72 Bibliai mondatra emlékeztető sor: „Ott léssen sírás és fogaknak csikorgatása.”
- 82—83 A parancsközvetítés a tábor szervezettségét mutatja.
- 91 *pallos* = nyugati egyenes, inkább vágásra, mint szúrásra használt kard. A magyar sereg fegyvere, itt a törökök használják. Kinizsi Pál sírjában két kézre való széles pengéjű egyenes pallost találtak.
- 94 *Kara Memhet*, más néven Kara Musztafa. 1676-ban lett nagyvezér a török seregben. Először Sobieski János lengyel király ellen hadakozott, de ebben a hadjáratban kevés szerencséje volt. 1683-ban ő lett a fővezére annak a seregnek, melyet Thököly segítségére küldött a szultán Magyarországra. Ekkor vereséget szenvedett, ezért 1683-ban a szultán halálra ítélte. — Kara török szó, jelentése = fekete. Memhet, Mehmet, Mehmed = a Mohammed név török kiejtése.

- 116 *Csonka Delimán* más néven Csonka bég. Feljegyezte róla a történelem, hogy „félkczü” volt, ezért kapta a „Csonka” elnevezést. Címcreben kézfaj nélküli kar látható. Nagy befolyása volt a Thököly-féle mozgalmakra. Az 1683. jan. 11-re a fejedlem által Kassára összehívott tanácskozáson Thököly Imre, Csonka bég jelentésével félemlítette meg az összegyűlt rendeket. Részt vett Csonka bég Budavár bevételének harcaiban 1683-ban, ott elfogták, azután Bécs-Ujhelyen raboskodott. Nem vehetett részt a kenyérmezei csatában. (Turul 1883. 147. és 10. 1884. 45—46.)
- 133 *Aladár Memhet* a történelemből nem ismert személy. Iskoladrámánkban a törökök szentelt vitéznek tartják. Buda zsoldot fizet neki, úgy tartja, mintegy Apollóját, jövendőmondóját és ő azt várja, hogy majd elnyeri a magyar koronát.
- 168 *Báthory István* 1472-től országbíró.
- 193 *Bánffy Miklós* 1467-ben Moldva-Bányánál megmentette Mátyás király életét, ezért több falut kapott ajándékba Erdélyben.
- 205 *feles hajdúság* értelme = bőséges, vagyis felesleges hajdúság, több mint kellene. A hajdúk, magyar gyalogosok.
- 210 *Ujlaki Miklós*, Mátyás király halála után elfoglalta Korvin János számára a budai várat. Azzal gyanúsították, hogy a törökökkel cimborál.
- 217 *jancsár*, *janicsár* = hadifoglyokból nevelt török gyalogos katonaság, a szultánok legelőkelőbb csapata.
- 218 *szablya* = görbe kard, melynek a külső éle van kifelé, kelet jellemző, görbe fegyvere, szemben a nyugati népek egyenes kardjával.
- 231 *Suki Thamás* = Suki erdélyi család, de Tamás tagja nem szerepel 1700-ig.
- 240 *Radák Péter* = Radák erdélyi család, de Péter tagja nem szerepel 1700-ig.
- 249 *Drágfi István* = A családnak István nevű tagja ebben a korban nincs. Bertalan van, ki vitézségéről híres I. Mátyás és II. Ulászló idejében.
- 258 *Nagy Simon* macsói bán, Mátyás seregében harcol.
- 271 *Ujlaki Menyhárt* = a történelem nem ismeri az Ujlaki-család Menyhárt nevű tagját.
- 272 *kopasz török* = a törökök a fejüket borotválták, csak csimbókot hordtak.
- 285 *Rozgonyi István* nem szerepelhetett a kenyérmezei csatában: 1428-ban Galambóc ostrománál harcolt, a királyi sereg fővezére, feleségével Rozgonyi Ceciliával megmentették a király életét. Meghalt 1434-ben.
- 353 „*lodultam a fagyon*” = A kenyérmezei csata okt. 13-án volt, még nem éppen fagyos időben.
- 366 *Szopolyai István* = Zápolya-család. Szopolyai István 1474. Kinizsi Pállal Lengyelországba tört, s Krakkó alá nyomult. Jutalmul Trencsén várát és uradalmát nyeri. Mátyás király oldalán aratott győzelmet 1477-ben.
- 371 *Csupor Miklós* = 1467-től erdélyi vajda.
- 376 *Ország Mihály* = Guthi-Ország család. 1459-től nádor.
- 381 *Magyar Balázs* = 1472-től haláláig, 1475-ig erdélyi vajda. Nem lehetett ott 1479-ben a tanácskozáson. Leánya, Benigna, Kinizsi Pál felesége.
- 382 Kinizsi Pál apja állítólag molnár volt.
- 391 *Pannonius János* megh. 1472-ben Medvevárban, Horvátországban. Ő sem vett részt 1479-ben a tanácskozáson.
- 396 *Pongrácz János* = (Dengelegi) erdélyi vajda, 1476-ban Mátyás király és Beatrix menyegzői ünnepén halt meg, nem harcolhatott Kenyérmezőn.
- 487 A történelem feljegyzi, hogy a nagy győzelmi ünnepélyen Kinizsi Pál szilaj jókedvében egy holt törököt a fogai között tartva járta a toborzót.
- 593 *Feketeügy* = az Olt mellékfolyója.
- 609 *királybírótság* = székelyföldi tisztség.
- 678 A katolikus és protestáns iskolákban rendszerint szerdán vagy szombaton délután szünet volt. A tanulók játékkal töltötték a délutánt.
- 684 A tantárgyak versengése az új tanítványért. Az iskola tantárgyai:

grammatika, ortográfia, rudimenta = elemi alapismeretek. Donatista a Donatus nyelvtanát tanuló diák. (Az utolsó Donatus-kiadás 1823-ban jelent meg.)

970 *Balearesek*, Balcárok = Spanyolországhoz tartozó szigetcsoport a Földközi-tengeren.

970—972 *Dugonics András Etelka* c. regényének (megj. 1788.) egy motívumára emlékeztető sorok: *Dugonics* szerint a magyar gyerekeket is úgy nevelték nyilazásra, hogy a győztes kenyeret kapott; az volt ugyanis a kérdés, hogy a versenyben „ki nyer?” s ez a kenyér szó eredete.

RÖVIDÍTÉSEK

AÉny	Akadémiai Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből
AÉ	Akadémiai Értekezések a Történettudomány Köréből
AKÉ	Akadémiai Értesítő
Alszeghy	Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig. Közzéteszi Alszeghy Zsolt. Bp. é. n. (1914)
AnN	E. Ábel—St. Hegedüs: <i>Analecta Nova</i> . Bp. 1903.
AnRec	St. Hegedüs: <i>Analecta Recentiora</i> . Bp. 1906.
Apollonio	Mario Apollonio: <i>Storia del teatro italiano</i> . Vol. I. Firenze 1943.
Bayer Drámairodalom	Bayer József: <i>A magyar drámairodalom története</i> . I—II. Bp. 1897.
Bayer Játékszín	Bayer József: <i>A nemzeti játékszín története</i> . Bp. 1887. 1—2.
BEK	Budapesti Egyetemi Könyvtár
BEKk	Budapesti Egyetemi Könyvtár kéziratára
BpSz	Budapesti Szemle
Chambers	E. K. Chambers: <i>The Mediaeval Stage</i> . Oxford I—II. 1903.
Cohen Scène	Cohen, Gustave: <i>Historie de la mise en scène dans le théâtre religieux français du moyen âge</i> . Paris 1951
Creizenach ²	Creizenach, Wilhelm: <i>Geschichte des neueren Dramas</i> II. Aufl. I. Halle a. S. 1911. — I ₁ . Halle a. S. 1918. — III. Halle a. S. 1923.
De Bartholomaeis ²	De Bartholomaeis, Vincenzo: <i>Origini della poesia drammatica italiana</i> . Ed. II. Torino 1952.
Dombi	Dombi Béla: <i>A drámaírás kísérletei Magyarországon a XVI—XVII. században</i> . Pécs 1932.
Dömötör Lázár-dráma	Dömötör Tekla: <i>A magyar Lázár-dráma nagyszabeni előadásához</i> . Filológiai Közöny, 1955. 410—19.
Dömötör Népies színjátszás	Dömötör Tekla: <i>Népies színjátszó hagyományaink és az iskoladráma</i> . Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Évkönyve az 1952—53. évről. Bp. 1953. 194—219.
Dömötör Vigjátékok	Régi magyar vigjátékok. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta Dömötör Tekla. Bp. 1954.
EISz	Erdélyi Irodalmi Szemle
EM	Erdélyi Múzeum (folyóirat)
EPhK	Egyetemes Philológiai Közöny
Ernyey—Karsai	Ernyey József—Karsai Géza. <i>Német népi színjátékok (Deutsche Volksschauspiele aus den oberungarischen Bergstädten)</i> . II/1—2. Bp. 1938.
Ethn.	Ethnographia
Fancev	Fancev, Franjo: <i>Liturgijko-obredne igre u zagrebačkoj stolnoj crkvi</i> . Narodna starina 1. Zagreb 1925. 1—16.

FK	Filológiai Közöny (1955—)
Frank	Frank, Grace: The medieval French drama. Oxford 1954.
Gregor	Gregor, Joseph: Weltgeschichte des Theaters. Zürich 1938.
Horváth Irodalmi műveltség	Horváth János: A magyar irodalmi műveltség kezdetei. Bp. 1944.
Horváth Magyar Humanizmus	Horváth János: A magyar irodalmi műveltség megoszlása. Magyar Humanizmus. Bp. 1944.
Horváth Reformáció	Horváth János: A reformáció jegyében. Bp. 1953.
IT	Irodalomtörténet
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
Juharos	Juharos Ferenc: A magyarországi jezsuita iskola-dramák története. Szeged 1933.
Kardos Adatok I—II.	Kardos Tibor: Adatok és szempontok a magyar dráma kezdeteihez. Filológiai Közöny, 1957. I. 210—232; II. 303—338.
Kardos Humanizmus	Kardos Tibor: A magyarországi humanizmus kora. Bp. 1955.
Kardos Deákműveltség I-II	Kardos Tibor: Deákműveltség és magyar renaissance. Századok I. 1939. 295—338. II. 1940. 449—491.
Kardos Középkori kultúra	Kardos Tibor: Középkori kultúra, középkori költészet. Bp. é. n. (1941)
Kardos Színjátszás	Kardos Tibor: A régi magyar színjátszás néhány kérdéséhez. Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei. VII. köt. Bp. 1955. 17—64.
Kardos A trufa	Kardos Tibor: A trufa. Egy régi magyar irodalmi műfaj jellegzetességei és európai összefüggései. Filológiai Közöny, 1955. 111—39.
Kardos Vigjáték	Kardos Tibor: A magyar vigjáték kezdetei. Emlékkönyv Kodály Zoltán 70. születésnapjára. Bp. 1953. 133.
Karsai	Karsai Géza: Középkori vízkereszti játékok. A győri „Tractus Stellae” és rokonai. A Pannonhalmi Főapátsági Szent Gellért Főiskola évkönyve az 1942—43. tanévre. Pannonhalmi 1943. 7—312.
KE	Kolozsvári Egyetemi Könyvtár
Kindermann, Heinz	Theatergeschichte Europas. I. Das Theater der Antike und des Mittelalters. Salzburg 1957.
MJR	Magyar Irodalmi Ritkaságok (Szerk. Vajthó László)
MKSz	Magyar Könyvszemle
MMT	Magyar Művelődéstörténet. (Szerk. Domanovszky Sándor) 1—4. köt. Bp. é. n.
MNy	Magyar Nyelv
MNyir	Magyar Nyelvőr
MT	Târgu-Mureş (Marosvásárhelyi) Teleki Dokumentációs Könyvtár (volt Teleki Téka)
MTA	Magyar Tudományos Akadémia könyvtára
MTAk	Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának kéziratára
MTT	Magyar Történelmi Tár
Niessen	Niessen, Carl: Handbuch der Theater-Wissenschaft. I. Emsdetten 1949.
Nyt	Nyelvemléktár
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár
OSzKk	Országos Széchényi Könyvtár kéziratára
PSz	Protestáns Szemle
RAKIt	Román Népköltársaság Akadémiája. Oluji (Kolozsvári) Fiók Levéltára

RAKkvt I.	Román Népköztársaság Akadémiájának Könyvtára. I. részleg Cluj (Kolozsvár, volt: Liceum Könyvtára).
RAKkvt II.	Román Népköztársaság Akadémiájának Könyvtára. II. részleg Cluj (Kolozsvár, volt: Unit. Koll. Könyvtára).
RAKkvt III.	Román Népköztársaság Akadémiájának Könyvtára. III. részleg Cluj (Kolozsvár, volt: Unit. Koll. Könyvtára).
RMK	Szabó—Hellebrant: Régi Magyar Könyvtár. I. Bp. 1879., II. Bp. 1885., III. 1898.
RMKT	Régi Magyar Költők Tára
RMKvt	Régi Magyar Könyvtár
SQ	Siebenbürgische Quartalschrift
Sz	Századok
TGy	Tudományos Gyűjtemény
TT	Történelmi Tár
Young	Young, Karl: The drama or the Medieval Church. I—II. 2. kiad. Oxford 1951.
I. Oszt. Közl.	MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei
II. Oszt. Közl.	MTA Társadalmi-történeti Tudományok Osztályá- nak Közleményei
[...]	Szögletes zárójelben a sajtó alá rendező kiegészítései.

A KÉPEK JEGYZÉKE ÉS MAGYARÁZATA

I. *Korona és kard*. A várkonyi jelenet András király és Béla herceg között. Kálti Márk *Képes Krónikája*. Ábrázolás időpontja 1358 után.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Bicsérdy-féle másolat, 32. v.)
Az ábrázolás színi értelmezését ld. az 55—56. lapon.

II. Krisztus teste a garamszentbenedeki „Úrkoporsó”-ról XV, sz. vége.
(Főszékesegyház, Esztergom)

A Krisztus-szobrok használatát ld. az I. 89—90. lapon. A garamszentbenedeki „Úrkoporsó” corpora is ilyen célt szolgálhatott.

III. Krisztus a pokol tornácában. A garamszentbenedeki „Úrkoporsó”-ról, XV. század vége.

(Főszékesegyház, Esztergom)

Az „Úrkoporsó” oldalán ábrázolt jelenetek tulajdonképpen misztérium-passió jelenetei, és a képünkön ábrázolt jelenet is ilyen. Az ún. „*Pokolraszállás*”, vagy „*Leszállás*” (*Descensus*), amikor Jézus a Pokol tornácáról kihozza az összülöket és az Ószövetség nagy alakjait. A Jézus előtt térdelő első két alak, Ádám és az oldalából teremtett Éva az almával.

IV Fintorgó bolond-arccok a váci ötvös-céh egyházi szerkönyvében. 1423.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Cod. Lat. Med. Aev. 377.)

V. Vetés, aratás, disznóölés jelképező mimikus mozdulatai. Kalendárium XV. század végéről.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

Ezek a mozdulatok máig fennmaradtak munka-mozdulatokkal kísért népi énekekben és gyermekjátékokban. (Hogy veti el a paraszt lassanként a zabot? stb; Amerikából jöttünk, mesterségünk címere stb.)

VI. Passió-jelenetek: Jézus elfogatása. A csíkszentléleki oltárképről, 1512.
(Szépművészeti Múzeum, Budapest)

A csíkszentléleki oltár a rajta levő felírás szerint 1512-ben készült Ozakó János, csíkszentléleki birtokos nemesúr fiainak megrendelésére. E kép és a következő passió-jelenetek a szárnyas-oltár kettős szárnyain helyezkednek el. Mind az alakok ruhái, mind pedig alkatuk, arcszabásuk a korra, és a helyre, vagyis a XVI. század első évtizedeire és a Székelyföldre jellemzőek.

VII. Passió-jelenetek: Jézus Pilátus előtt. A csíkszentléleki oltárképről, 1512.
(Szépművészeti Múzeum, Budapest)

A kép egyben az első kötet címképe is. Jellemzően renaissance-típusú ábrázolás. Pilátus virágforgós süvegével, fehér hermelin díszítette piros és zöld bársony köntösében bíraskodó magyar nemesúr, háta mögött aransárga, renaissance díszű brokátfüggöny látható. A Jézust kísérő vitézek és nép korabeli székely viseletbe vannak öltöztetve. E kép színszerű elrendezésével, korlátozott számú szereplőjével tipikus passió-jelenet.

VIII. Passió-jelenetek: Jézus megostorozása. A csíkszentléleki oltárképről, 1512.

(Szépművészeti Múzeum, Budapest)

A leggyakrabban megjelenített passiók mozzanatok egyike.

IX. Passió-jelenetek: a töviskoronázás. A csíkszentléleki oltárképről, 1512. (Szépművészeti Múzeum, Budapest)

X. Passió-jelenetek: a kereszttvitel. A csíkszentléleki oltárképről, 1512. (Szépművészeti Múzeum, Budapest.)

A festő itt még az égbenyúló csíki havasokat is ábrázolta a képen háttérül.

XI. Passió-rész a *Sermones Dominicales*-ből.

(Egyetemi Könyvtár, Budapest. Cod. Lat. 98. 125. r.)

XII. Jézus búcsúja Anyjától. Oltárkép Bártfán, 1522.

A devóciós passió leggyakoribb jelenete. Megkapó az ábrázoláson, hogy a szövegek tragikus hangulatától eltérően derűs, csaknem vidám. Az összes arcok és alakok a primitív színpad szabályai szerint a nézők felé fordulnak.

XIII. *Mária-siralom* a *Nádor-kódexből*.

(Egyetemi Könyvtár, Budapest. Cod. Hung. XVI. No. 1.)

XIV. *Becsei György megítéltetése*. Templomi falfestmény 1388 után.

(Zseliz, Bars megye)

A kép keletkezéstörténetére, a beszéd szalagok tartalmára ld. az I. 469. lapon található Függelék, valamint az I. 470—71. lapok jegyzeteit.

XV. Hrotswitha: *Dulcitus (Három körösztény leány)* c. művének 1501.-i nürnbergi kiadásának címlapja. Jellemző a képen az ítélet végrehajtására felügyelő alak turbános fejdíszre és a hóhér törökös öltözetére.

XVI. Szöveg-rész. *Az apostolok vetélkedéséből, Könyvecse a Szent Apostolok méltóságáról*.

(Egyetemi Könyvtár, Budapest. Cod. Hung. XVI. No. 5. 19. r.)

XVII. Úrnapi Corpus Domini-körmenet a királyi udvarban. A *Mátyás-Antiphonárium*-ból.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Cod. Lat. 424. 69. v.)

A várkapun kilépő és egy másik kapu felé tartó körmenetre néz az a pompás, lépcsős baldachin, mely alatt koronás férfi és nőalak áll kíséretével.

XVIII. Diadalív idomított medvével. A Corvina Könyvtár *Philostratus-kódezből*.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Cod. Lat. 417. 1. v.)

A diadalív a renaissance udvari látványosságok alapvető eleme volt és az olyannyira népszerű diadalmenetekkel azonos gondolatkörből fakadt. A képen látható idomított medve szerepe is szimbolikus jelentésű: az erő meghunyászkodása az emberi akarat előtt. A kis medvebocs egyébként maga után húzza a nyakörvéről lelógó szíjját. Az antikizáló keret római császárfejei közé van elhelyezve baloldalt Hunyadi Mátyás ugyancsak babérkoszorús imperátor-feje.

XIX. Mátyás diadalmenete Bécs elfoglalásakor (1485.) A Corvina Könyvtár *Philostratus-kódezből*.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. I. h. 2. r.)

A kerek jármű, melyen a Mátyás királyt jelképező pajzsos, zászlós alak áll, valóban csak ilyen látványosság céljára szerkesztett, széles kereken mozgó, lépcsőzetes emelvény, melyet két lóval vontattak, s mindegyik lovon egy vitéz ült. A lovak között haladt két fogoly mintegy vontatva a kocsit, és jelképezve a legyőzött ellenséget. Nagyon valószínű, hogy e miniatúra az udvarban szokásos — az olasz udvarokéhoz hasonló — gyakorlatot követte.

XX. Oroszlán-vonta diadalszékér Francesco de' Medici esküvői felvonulásától 1579.

(Joseph Gregor: *Denkmäler des Theaters*. Wien é.n. II/1.)

XXI. A Duna-folyamisten megszemélyesített alakja. Renaissance falpárkány Mátyás király budai palotájából.

(Vármúzeum, Budapest)

A folyam mélyén ülő fiatal férfialak kezében sást, vízi növényeket tart, uszkáló halak és bőségszaru fogják körül. Előtte hadijelvények vannak elhelyezve, mintegy utalásul a déli határok fegyveres védelmére.

XXII. Vigjáték-díszlet. Sebastiano Serlio: *Architettura in sei libri divisa*. (Venezia, 1553) c. műve alapján.

Lényegében renaissance-városkép áll előttünk egy tér felől nézve, amely térség azonos a színpaddal. Ez keskenyedő utcában folytatódik, s az utca egy templom kapujához vezet. Ez a kapu alapeleme a középkorvégi színházi díszletezésnek. A tér-színpadra két oldalas lépcsőn lehet felmenni, a színpad alatt pincehelyiségek láthatók. Viszont a teret és utcát határoló házak földszintjén boltívek, kereskedések és egyéb helyiségek vannak elhelyezve, melyeknek ajtaja (péld. a jellemző „RUFIA” felirattal ellátott helyiség ajtaja) a szereplők előjövete- lére és visszavonulására szolgált.

XXIII. Egy Matyás-trufat tartalmazó verses szöveg címlapja.

(Görcsöni Ambrus *Históriás eneke*. Kolozsvár, 1577.)

Ebben az epikus költeményben az a híres trufa foglal helyet, melyről Szerémi György is készített prózai kivonatot: *Hogyan sarcolta meg Matyás király az urakat?* Vö. az I. 147—48. lapon.

XXIV. Antikizáló maszk. Gyámkő 1486-ból

(Pannonhalmi Főapátság keresztfolyosója, Gyórszentmárton.)

A keresztfolyosó egyik kétalakos, szemelláthatólag komédiás jelenetet ábrázoló gyámköve mellett mindkét oldalon az 1486-os évszám olvasható. Ez datálja valamennyi, a XV. század érett realizmusának stílusjegyeit hordó gyámkövet. A képen látható maszk közeláll az északolasz népi maszkok őrdögarcához. Evvel kapcsolatban utalunk egy későbbi adatra: Eleonora, ferrarai hercegnőnek 1489-ben Estei Hippolythoz írott levelére. Ebben a levél írója részletesen leírja a mellékelt küldeményben levő 56 maszkot és jelmezt, köztük több szakállas fejtípust azzal, hogy azokat Hippolyt — mint az előző év hasonló küldeményt is — Matyás királynak ajánlja fel (*Bojár Iván*).

XXV. Kopasz mimust ábrázoló maszk. Gyámkő 1486-ból.

(Pannonhalmi Főapátság keresztfolyosója, Gyórszentmárton)

A képen látható kopasz fej az antik „mimos biologicos” késői középkori utóda, a „minus calvus”, amelynek mint a „bolond” egyik megjelenési formájának nagy szerep jut a középkori világ és egyházi színjátszásban. Helyet kapott a *Confrères des Sots* játéka keretében is, mint e játék egyik tipikus figurája. Pannonhalmán való megjelenése a többi hasonló jellegű fejfel együtt arra mutat, hogy a „bolond ünnep” nálunk is ismert és szokásos volt. A fejek erőteljes realizmusa bizonyítja, hogy a kőfaragó közvetlenül az eleven életből vette motívumait. A pannonthalmi megoldás Európa-szerte másutt is megtalálható a XIV—XV. században. Ugyanígy nyomulnak be színházi elemek a párizsi Notre Dame négykaréjos díszítő mezőibe, ahol színjátszó deákokat láthatunk, vagy a reimsi székesegyház gyámköveinek ábrázolásai közé, ahol színész-típusokat találhatunk, melyek szoros rokonságban állnak a *Maison des Minitiers* fejeivel. A XVI. század elején Lübeckben templomi gyámköveken és a kórus-padok karfáin kóklerek és bolondok bukkanak fel. De itt éppúgy, mint Prágában már a XIV. század óta maszkokat, fintorokat és jelmezeket is megfigyelhetünk egyházi emlékeken. A milánói székesegyház homlokzatának külsején pl. a „vadember” figurájával találkozunk. Mindeme típusok ott tűnnek fel, ahol fejlett a színjátszó tevékenység. Ez áll a pannonthalmi gyámkövekre is, melyek korántsem egy ikonográfiai szkéma átvételei. A pannonthalmi fejek ugyanis forma-alakításuk tekintetében bizonyíthatóan különböznek mind a környező népek, mind a távolabbi nyugati nemzetek hasonló jellegű emlékeitől, és szorosan illeszkednek a hazai műgyakorlatba. Alátámasztja ezt az a körülmény is, hogy a maszk és a fej éppen egy bencésrendhez tartozó épületen tűnik fel. A bencés emlékműanyag ugyanis már eddig is több teatrális emléket szolgáltatott, mint pl. a Pray-kódex *Szentisír-szertartásának szövegét*, és ennek képes illusztrációját, valamint a passiójátékokra utaló, most Esztergomban őrzött garamszent-benedeki „Ürkoporsó”-t (*Bojár Iván*).

XXVI. Csörgősipkás bohóc, zeneszerszámon játszó állat-démon. Miniatúra a XVI. század elejéről.

(Főszékesegyház, Esztergom. *Ulászló-Graduale*. Mss. I.3.)

XXVII. Felül: erkélyekről kikönyöklő udvari személyek színjátékot néznek. Alul: Feltehetőleg színjátékbeli király. Az esztergomi ásatásoknál előkerült, Budán készült kályhacsempe a XV—XVI. század fordulójáról.

(Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest.)

E kályhacsempék, — mint arra kimerítő tanulmányában Voit Pál már rámutatott — a Budán Mátyás Beatrixszel kötött házassága után működő kerámia-műhely termékei. Itáliát követően Európában itt készülnek először faenzai mintára önmázás cserépáruk. A technika tehát olasz, de a csempék típusa, valamint az alakok megformálása idegen az olasz szellemtől. A csempék e kettősségükben tipikusan budaiak és így a magyar színjátszás szempontjából forrásértékük elsőrangú.

A csempéken látható színi jelenet szereplői egy király és a bolondja. Azonban nem valamiféle udvari jelenet ábrázolása áll előttünk, hanem egy, a budai diákok műsorábatartozó színjáték két szereplője. Zsigmond lengyel herceg számadáskönyvében egy helyütt ezt a tételt olvashatjuk: „Item blasnom cum cesare scolaribus qui venerant ad dominum principem ad mandata domini principis dedi II. flor. feria II-a privii carnis” (március 2.). A csempe gyártásának ideje és az írásbeli adat között mintegy másfél évtized telt el. Ez arra mutat, hogy ez a játék a budai diákszínjátszás állandó műsordarabja kellett hogy legyen. Itt egy sajátos magyarországi Mátyás-korabeli, vagy annál is régebbi trutával állunk szemben (*Bojár Iván*).

XXVIII. Az előbbivel (XXVII. kép) szorosan összetartozó alak: a király bolondja ugyancsak kályhacsempén ugyanazon leletről.

(Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest)

XXIX. Rekordáló diákok vezetője (Jakab plebános). Budavári kályhacsempe a XV—XVI. század fordulójáról.

(Vármúzeum, Budapest)

E kályhacsempe nemrég került elő a budavári ásatásokból. Egy több darabból álló sorozatnak egyik darabja, mely sorozatban bolondok, vademberek, Dávid és Góliát, zenészek, táncosok szerepelnek, vagyis teatrális típusok. Későbbi, 1501-utáni adatokból tudjuk azt, hogy mindkét budavári templom, a Boldogasszony és a Mária Magdolna templomok diákjai egyaránt jártak rekordálni a nagyobb ünnepeken. Ilyenkor jeleneteket is előadtak. Efféle színjátékokkal lehetett kapcsolatos sorozatunk is. A képünkön ábrázolt csempe főlapjának felirata gótikus minuszkulákkal ia cob pro p. A művészettörténészek hajlottak a föltevésre, hogy a feliratot „Jacobus propheta”-nak oldják fel. Ez azonban teljesen elképzelhetetlen, mivel vagy Jákob pátriárka, vagy Jakab apostol szerepelhetne ily néven, de ezeknek prófétaként való aposztrofálása a XV században elképzelhetetlen. Nem marad más hátra, mint a pro-t a középkori rövidítési formák egyikének megfelelően „parochiális”-nak, azaz plebánosnak felfogni. E plebánosnak teatrális figurák közötti szereplése csakis akkor indokolt, ha a színjátszással valamilyen személy szerinti kapcsolatban áll. Említettük már, hogy a két templom diákjai rekordálni jártak, és ez a körülmény erőteljesen hangsúlyozza a plebánosnak a színjátszással való kapcsolatát. Jakab plebános nem más, mint az egyik, vagy másik templom papja, aki egyúttal a rekordáló diákok játékvezetője, középkori latin kifejezéssel „precursor”-a. Ezt a funkcióját jelöli a feliratos szalag második p betűje. Képünk tehát az első Magyarországon név szerint is ismert színjáték rendezőt örökíti meg. Jakab plebános világi ruhát hord, ez azonban mindennapos jelenség a renaissance idején (*Bojár Iván*).

XXX. Bohóc dudával besztercebányai kályhacsempén a XV—XVI. sz. fordulójáról.

(Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest)

XXXI. Udvari mulatság a XVI. sz. elején magyar ruhás álarcosokkal Hans Burkmayr fametszete Miksa császár *Weisskunig*jában

Figyelemre méltó a felvonuló álarcosok madáresőre. Szerémi György is emlegeti II. Lajos udvarának farsangi alakoskodásairól szólván, hogy a király is gólyacorrú álarcot hordott.

XXXII. Iskolai színpad a XVII. században. Eisenberg: *Ein zwiefacher poetischer Act und geistliches Spiel* c. művéből. Bártfa 1652.

Eisenberg könyve a német nyelvű iskolai színjátékon kívül metszeteket és részletes rendezői utasításokat is tartalmaz. Az eperjesi előadáson nyolc leánya és két kisfiú szerepelt. A színpadot három oldalról vették körül a nézők, külön helyezkedtek el a férfiak és külön a nők. A metszeten a napkeleti bölcséket vezérlő csillagot láthatjuk. Jól megfigyelhetjük a két függőnyt és a világitásul szolgáló gyertyákat; az eperjesi előadás ugyanis elsötétített terebben került színre.

XXXIII. Iskolai színpad a XVII. században. Eisenberg: *Ein zwiefacher poetischer Act und geistliches Spiel* c. művéből. Bártfa 1652.

XXXIV. XVII. századi színpadkép. A „Tékozló fiú megtérése” Cosmenius *Orbis Pictus* c. művéből.

Comenius magyarázatát e színpadképhez a következő ábrán közöljük.

XXXV. Szövegrészlet Comenius *Orbis Pictus* c. művének 1685. évi háromnyelvű kiadásából.

„A játék-néző helyben (a melly meg-ruháztatik, ékesettetik) szönyegekkel, és elől-függesztő kárpitokkal (superlatokkal, sergelepelekkel) és bő-födöttetik (vonyat-tik), tartatnak öröm-játékok és szomorú játékok, mellyekben emlekezetre méltó dolgok hozattatnak (álléttatnak) elő; valamint itten a' historia a' tékozló fiurul, és annak attyárul, a' kitül ismét be-fogattatik, midőn háza vissza tért. A' jádzó személyek jádznakak más ruhában felöltöttetvén; a Bolond tréfát üz. A nézők közzül a leg-főbbek ülnek a' főhelen; a' köznép áll a. közönséges helen és tapsol kezeivel, hogyha valami néki tedzik.”

XXXVI. Comenius *Schola Ludus*ának címlapja. Sárospatak 1956.

XXXVI. Gyirwa Wenzel: *Orius Vrunknak Szent Péterrel valo beszélgetese*. Címlap

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

XXXVIII. Győzelmi felvonulás a török kiűzésekor. Rézmetset az Apponyi metset-gyűjteményben.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

XXXIX. Jezsuita iskoladráma díszletterve. XVIII. sz. eleje.

(Storno gyűjtemény, Sopron)

A nyugatmagyarországi jezsuita színjátszás színpadi művészetének legérdekesebb emléke a soproni jezsuiták díszletkönyve. Csatkai Endre ismertette első ízben. Ismert külföldi színpadi metszetek mellett egy sor eredeti vázlatot is tartalmaz. Ez a díszletterv mitológiai szörnyet ábrázol barlangja előtt.

XI. Jezsuita iskoladráma díszletterve.

(Storno gyűjtemény, Sopron)

Valószínűleg történelmi drámához készült.

XLI. Jezsuita iskoladráma díszletterve.

(Storno gyűjtemény, Sopron)

A barokk opera és balett különösen kedvelte a tengeri jeleneteket.

XLII. Jelmez-vázlat a soproni jezsuiták gyűjteményéből.

(Storno gyűjtemény, Sopron)

II. kötetünk címképül is választottuk. Külföldi előképek után készült ördög-figura, bizonyára mitológiai tárgyú balett szereplője.

XLIII. Jezsuita iskoladráma díszletterve.

(Storno gyűjtemény, Sopron)

Tengeri jelenet allegorikus szereplőkkel.

XLIV. Szövegrészlet a *Tractus Stellae*-ből (*Osillag-ének*). XI. sz. vége.

(Érseki-Könyvtár, Zágráb. *Agenda Pontificalis Arduini episcopi*

Jaurinensis, Ms. 165. 29. r.)

A szöveg egyes részei felett a mai hangjegyek elődei, a hangmagasságot jelző hangjelek (neumák) láthatók.

XLV. A *Tractus Stellae (Csillag-ének)* játékmenete a helyszín rekonstrukciójával (Karsai Géza: *Középkori vízkereszi játékok*). A játékmenet leírását a képen jelzett római és arabs számok szerint ld. a 255. lapon a „Tárgyi jegyzetek” között.

XLVI. A *Szentsír-szertartása* a *Gráci Antiphonarium*ból. XI—XII. sz. (Egyetemi Könyvtár, Grác. Ms. 211. 83. v.)

XLVII. A *Pray-kódex Szentsír-szertartása*. (Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Nyelvelmékek I. Facs. 412. 55 r.)

XLVIII. A *Pray-kódex* illusztrációi a *Szentsír-szertartás*hoz. Fenn: Krisztus sírbatétele. Lenn: A három Mária és az Angyal párbeszéde.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Nyelvelmékek I. Facs. 412. 55 v. VI. ant.)

A felső kép az ún. sírbatétel, melynek megfelel a depositio crucis (ld. I. 261. l.) szorosan összefügg az alsó képpel, a feltámadási jelenettel. Ezen a képen az angyalnak öltözött diakónus újjával mutat az üres sírra, s a benne maradt gyolcslepelre. Vele szemben áll a kép bal oldalán a három Mária, az első mellett alacsonyabban látható szakállas férfifej a térdelő kórus tagokat jelképezi.

XLIX. Krisztus a pokol tornácában. A košicei (kassai) főoltár képéről, 1477—77.

(Székesegyház, Košice)

Míg Krisztus az ellenkező ördögöt ledöfi a keresztrúdjaival, az öszülők és a próféták megszabadításukért könyörögnek hozzá.

L. Gábor arkangyal. Faszobor a prešovi (eperjesi) templomban, 1520 körül, (Plebánia-templom, Prešov)

LI. Betlehemi pásztor. Faszobor a levočai (lőcsei) templomban, 1520 utánról, (Plebánia-templom, Levoča)

Az evangélium pásztorá felvidéki, szlovák pásztorának van ábrázolva; a népies misztérium játékoknak és Lőcsei Pál mester művészi realizmusának egyiként hű kifejezője.

LII. A *Három királyok imádása* oltárkép Aranyosmarótról, 1450 körül.

Az ábrázolás gyengédség tekintetében igen közel áll a szövegek között szereplő *In Epiphaniam* költői képeihez.

LIII. *Három királyok máddása* a spišká-kapitulai (szepeshelyi) templomban, 1499.

(Plebánia-templom, Spišká Kapitula)

Ez a kép még közelebb áll a szóban forgó szöveghez, a már fődetlen fejű három királyok egyike térdelve csókolgatja a Kisdéd kezét.

LIV. Az *Utolsó Itelet*. Dombormű a XV. sz. elejéről.

(Székesegyház, Košice)

A dombormű nagyszámú szereplők mozgatóásával színre vitt ciklikus misztérium-dráma utolsó jelenetét ábrázolja: a testek feltámadását, a jók és rosszak elkülönítését a legfőbb Bíró által. A játék-tér beosztása kétszintű: mennyei és földi. Az eltaszítottak az alsóbb szintről, a földről indulnak még mélyebbre, a kárhozatba.

LV. Az *Égi Per* jelenetei. Az alsó sorban bal szélén: az Irgalmasság és az Igazság; jobb szélén: a Bizonyosság és a Békesség. Középen: az angyali üdvözlés és két próféta.

(XV. sz. végi francia miniatura a *Legenda Aurea*ból.)

A szövegeinkben annyit szöbakerülő *Égi Per* szereplői és három jelenete látható. A Bizonyosság és Békesség éppen megcsókolják egymást.

LVI. Laskai Osvát: *Próféta-játék Jézus halálának elrendeléséről* egy lapja. (*Sermones Dominicales Biga Salutis*. Hagenau 1498. v. 4.)

- LVII. Az *Érsekújvári-kódex* passiójának egy lapja, Sövényházi Márta keze-írása. 1529—31.
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest. *Érsekújvári-kódex* — M. Cod. ivrét 81 — 85. r.)
- LVIII. A töviskoszorús Jézus. Iniciálé az *Érsekújvári-kódex* passiójából, 1529—31
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest.)
- LIX. Jézus bevonulása Jeruzsálembe. Passió-jelenet az *Érsekújvári-kódex*-ből 1529—31
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)
- LX. Jézus búcsúja Anyjától Bethániában — Jézus kiúzi a kufárokat a templomból. Passió-jelenetek az *Érsekújvári-kódexből*, 1529—31
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)
- LXI. Az Utolsó Vacsora — A Getsemane kertben. Passió-jelenetek az *Érsekújvári kódexből*, 1529—31.
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)
- LXII. Jézus Pilátus előtt — Jézus Heródes előtt. Passió-jelenetek az *Érsekújvári-kódexből*, 1529—31.
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)
- LXIII. Jézus megostorozása — Jézus a kereszten. Passió-jelenetek az *Érsekújvári-kódexből*, 1929—31.
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)
- LXIV. Jézus sírbatétele — Jézus feltámadása. Passió-jelenetek az *Érsekújvári-kódexből*, 1529—31.
(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)
- LXV. A *Test és a Lélek vetélkedése. Devotionale (Visio Philiberti)* Alsó-Ausztria, 1468—86. Philibertus álomba szenderül — A Lélek megjelenik a sírban fekvő Testnek.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Cod. Lat. Med. Aev. 242. 10 v-21 v.)
- LXVI. A Test felül a ravatalon — A Lélek elbúcsúzik evilági javaitól. A *Test és a Lélek vetélkedése. Devotionale. (Visio Philiberti)* Alsó-Ausztria, 1468—86.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)
- LXVII. A Lélek a pokol szájában — Az álmából fölserkent Philibertus szerzetesi ruhát ölt magára. A *Test és a Lélek vetélkedése. Devotionale. (Visio Philiberti)* Alsó-Ausztria, 1468—86.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)
- LXVIII. Az ifjabb Hans Holbein haláltánc-képeiből (1497—1543.) A pápa — A püspök.
A haláltáncokat igen gyakran megjelenítették, mint erre többszörösen utalunk az I. kötetben. Jellemző, hogy Holbein metszetei az esetek túlnyomó többségében agonisztikus jellegűek, a szó legszorosabb értelmében: vagyis a Halál birkózik a kiválasztott társadalmi típusok képviselőivel. Ezért a képek a színre vitt párviadal jellegét mutatják.
- LXIX. Az ifjabb Hans Holbein haláltánc-képeiből (1497—1543.) A barát — az orvos.
- LXX. Az ifjabb Hans Holbein haláltánc-képeiből (1497—1543.) A király — A lovag.
- LXXI. Az ifjabb Hans Holbein haláltánc-képeiből (1497—1543.) A nemesember — A bíró.
- LXXII. Az ifjabb Hans Holbein haláltánc-képeiből (1497—1543.) A dúsgazdag — A vénember.

LXXIII. Az ifjabb Hans Holbein haláltánc-képeiből (1497—1543.) Az iszákos — A beteg koldus.

LXXIV. Részlet *Az Élet és a Halál vetekedéseiből. Példák könyve*, 1510 (Egyetemi Könyvtár, Budapest. Cod. Hung. XVI. no. 3. 25 r.)

LXXV. Szövegrészlet a *Három körösztyén leány* c. mártírpassióból. Ráskai Lea másolta 1521 táján a *Sándor-kódezsbe*.

(Egyetemi Könyvtár, Budapest. Cod. Hung. XVI. no 6. 21. r.)

LXXVI. Bartholomeus Frankfordinus Pannonius két vigjátékának címlapja a bécsi Singrenius-nyomda címerével. Bécs, 1519.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Apponyi-gyűjtemény)

A nyomtatvány keretének figurális díszítése és ornamentikája teljesen renaissance jellegű és összhangban van a nyomtatvány tartalmával, az első Magyarországon írt humanista vigjátékokkal.

LXXVII. Benczédi Székely István: *Chronica*. Krakko, 1559.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

Benczédi Székely Istvánnak e művében található *A lovát áruló szegény ember-ről* szóló trufa.

LXXVIII. *Mátyás király és a lovát áruló szegényemberről* szóló trufa szövege.

Benczédi Székely István *Chronicájából*.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. Apponyi-gyűjtemény)

LXXIX. Szövegrészlet Heltai Gáspár: *Egy nemes emberről és az ördögről* c. meséjéből. *Száz Fabula*. Nemetújvár, 1596.

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

LXXX. Szövegrészlet Sztárai Mihály: *A papok házasságáru* c. vigjátékából. Krakko, 1550.

(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)

LXXXI. Sztárai Mihály: *Az igaz Papságnac Tiköre* címlapja. Magyaróvár, 1559

(A magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest. Ráth György-féle gyűjtemény)

LXXXII. Gúnykép a pápai átokról III. Pál pápa ellen.

(Fametszet egy 1545-ben megjelent képsorozatból)

A kép közepén III. Pál pápa átok-bullát tart kezében, melyből láng tör elő és kavicsok potyognak. Tőle jobbra: Waldburgi Truchsess Ottó bíboros; tőle balra: Brandenburgi Albrecht, mainzi érsek és választófejedelem. Fametszet egy — talán Cranach műhelyében készült — 1545-ben megjelent képsorozatból, mely Luther közreműködésével készült.

LXXXIII. *A Comoedia Balassi Mennihart arultatarol* címlapja. Abrudbánya, 1569.

(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest)

LXXXIV. Balassi Menyhárt aláírása 1553-ban kelt levélen. (Országos Levéltár, a Balassa-csaiád levéltára Budapest) — Balassi Menyhárt képmása síremlékéről a széleskuti templomban, Detrekő mellett.

LXXXV. Detrekő várának, Balassi Menyhárt tanyájának romjai.

LXXXVI. A *Comoediában* szereplő „Érsek”, Oláh Miklós (1493—1568). esztergomi érsek az 1560. évi nagyszombati zsinat végzéseinek címlapjáról.

(Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Arcképcsarnok)

LXXXVII. I. Ferdinánd, Balassi Menyhárt egyik ura — János Zsigmond erdélyi fejedelem, Balassi Menyhárt másik gazdája.

(Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Arcképcsarnok)

- LXXXVIII. Basilius István (?) műve, a *Nagyváradi Komédia* szövege (A Román Népköztársaság Akadémiája Könyvtára, III. részleg, Cluj).
- LXXXIX. A *Válaszúti Komédia* alapjául szolgáló *Váradai Disputáció* címlapja, Kolozsvár, 1569.
(A Román Népköztársaság Akadémiájának Könyvtára, II. részleg, Cluj)
- XC. A *Válaszúti Komédia* (*Debreceni Disputa*) eleje. *Vadadi—Hegedüs-kódecs* 1754.
(Egyetemi Könyvtár, Cluj)
- XCI. Dudith András, a *Válaszúti Komédiában* Charianus János. Egykorú festmény az egykori boroszlói Erzsébet könyvtárban. (Állami Könyvtár, Wrocław) — Kálvinista prédikátor. Egyesek szerint „Péter pápa” arcképe. Méliusz Juhász Péter: *Magyar Praedicator*. Debrecen 1563.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)
- XCII. A *Válaszúti Komédia* „Olasz Doktor”-a, Blandrata György. Egykorú ábrázolás alapján készült kései, idealizáló metszet.
(Ország-Vi.ág, 1890. évf. 44. sz.)
- XCIII. Nicolaus Selneccerus: *Theophaniajának* címlapja. Wittenberg 1560.
(Állami Könyvtár, Wolfenbüttel)
- XCIV. Szegedi Lőrinc: *Theophaniajának* címlapja. Debrecen 1575.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)
- XCV. Bornemissa Péter: *Tragoedia magyar nyelvű, az Sophocles Elektraiból* címlapja. Bécs 1558.
(A hasonmás kiadás alapján, Budapest, 1923)
- XCVI. Bornemissa Péter műve címlapjának belső fele, illusztrációk a tragédia tárgyához.
(A hasonmás kiadás alapján, Budapest, 1923)
- Az *Elektrában* foglalt tragikus vécék (házasságtörés és gyilkosság) biblikus ábrázolásai e metszetek. Felül: Bethsabé, Uriás felesége hallgatja Dávid király lantjátékát és énekét. Alul: Kain meggyilkolja Ábel, a háttérben Kain áldozati tűzének lángja földre verődik, Ábel égre száll.
- XCVII. Cristoforo Castelletti: *L' Amarilli* c. pásztorjátékának, Balassi Bálint pásztordrámája olasz eredetijének címlapja. Velence, 1587.
(Museo Civico, Padova)
- XCVIII. Szövegtörredék Gyarmathi Balassi Bálint: *Thirsinek Angelicával, Sylvanusnak Galatheával való szerelmekről szép magyar comoedia* c. pásztordrámájából. Bártfa, 1589 (?)
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)
- XCIX. *A tekozló fiú* szövegét tartalmazó kézirat egy lapja
(Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött fényképmásolat, Budapest)
Szövegrészlet *A tekozló fiúból*
(Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött fényképmásolat, Budapest)
- CI. *Comico-Tragoedia*. Kolozsvár, 1699. (Címlap)
(Egyetemi Könyvtár, Cluj)
- CII. *Comico-Tragoedia*. Lőcse, 1683. (Címlap)
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)
- CIII. A *Constantinus és Victoria* címlapja
(A Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, Budapest)
- CIV. Zrínyi Miklós: *Titirus és Viola. (Fantasia Poetica) Adriai Tengernek Syrenua*. Bécs, 1651.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

CV. *Jesu Fily Mariae*. Szövegrészlet. Az *Apor-formulárium* toldaléka.
(A RNK Akadémiája Cluji Fiókjának Levéltárában. 6. r.)

CVI. A *Florentina* (*Igaz barátságnak es szives szeretetnek tüköre*) cluji (kolozsvári) kézirat változatának szövegrészlete.
(A Magyar Tudományos Akadémia mikrofilmtárában, Budapest)

CVII. Szövegrészlet az *Actio Curiosa* egyik kézirat változatából.
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

CVIII. Színpadi jelenet F. Sbarra: *Il pomo d'oro* című művéből. Bécs, 1668.

CIX. Színpadi jelenet F. Sbarra: *Il pomo d'oro* című művéből. Bécs, 1668

CX. *Comedia Generalis de conflictu Turcorum et Hungarorum* (Szövegrészlet)
(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest)

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

A mutató a bevezetések, valamint a jegyzetek szövegére utal. Nem tartalmazza azonban az egyes drámákhoz írt jegyzetek visszatérő kérdéseit: lelőhely, forrás, eddigi kiadások, szövegkritikai jegyzetek, nyelvi és tárgyi jegyzetek; valamint néhány — drámatörténetileg kevésbé jelentős — személynevet és a szereplők nevét. Magukat a szövegeket szerzőjüknel, névtelen alkotásokat lehetőleg annál a kódexnél tartalmazza, amelyben található. Az egyes művek címét *kurzív*, a gyűjteményben megtalálható alkotásoknál a közlés lapszámait *félkövér* szedéssel adjuk.

- A bor és víz vetélkedése ld. vetélkedések
A bor, majd a víz dicsereti II 397—423, 510
A Dús-gazdag kinyírul Pokolban II : 91—2
A hónapok vetélkedése ld. Janus Pannonius
A kolozsvári bíró ld. Heltai Gáspár
A maga siralmas sorsát kesergő Magyar Thália ld. Magyar Thália
A papok házasságáról szóló komédia ld. Sztárai Mihály
A tékozló fiú ld. Filius prodigus
A Test és Lélek vetélkedése ld. Nádor-kódex
A Tücsök ld. Pannonius, Bartholomeus
A Virtusnak és Voluptasnak egymással való vetekedések ld. Petki János
 Ába Sámuel király I : 32
 Ábel Jenő I 187, 190, 191, 304, 305, 482, 514
 Ábel Jenő—Hegedüs István I 538
Actio Curiosa I : 200, 205, 210, 211, 223—4; II : 355—96
 Ádám I 92, 93, 103, 107, 108, 121
 Adoratio Crucis I 90
 Aeneas Sylvius I 935
 Aeolus I : 212
 Aesopus I 578
 agón I 21, 22, 23, 53, 86, 141 vö: előadás
 Agricola, Johann I 578
 Agrigentino, Matteo I 89
 áhítatos színrevitel ld. előadás: passiók
 Aischylos I 8, 16
 akrobata ld. színész
 ál-Augustinus ld. Augustinus
 ál-Bonaventura ld. Bonaventura
 ál-prédikáció ld. paródia
 alak I : 38, 48
 alakosok, alakoskodás I 48, 74
 álarc I 12, 38, 65, 74, 155, 208, 213
 áldomás ld. színi alkalmak: lakoma
 Alfonz, Aragoniai (király) I 143
 Alione, Gian Giorgio I : 64
 alkalmazott színház ld. összínház
 állás ('theatrum') I : 145
 állatutánzás ld. összínház: állat- és vadászjátékok
 allegória I 64, 68, 75, 76, 140, 144, 150, 202, 221 vö.: politikai színjáték: allegorikus
 allegorikus beszédek ld. Collenuccio, Pandolfo
 allegorikus játék I 209, 213, 223; II 189
 allegorizálás I : 204, 210, 219, 225
 Alszeghy Zsolt I 3, 7, 233, 234, 236, 237, 514, 587, 611, 612, 641, 717, 718, 788, 789; II : 36, 37, 39, 93, 95, 97, 98, 99, 101, 181, 220, 223, 388, 392, 472, 473, 475
Altercatio animae et corporis (Visio Philiberti, Fulberti) I. 434—40, II : 431—7
 Alvinczi Péter I 206, 234
 Alvinczy György I : 165
Amarilli ld. Castelletti, Cristoforo
 Amor I : 212
 I. András (Endre) király I : 55, 74
Szent András csodája I : 105
 anekdota I : 63, 122, 124, 149, 224
 Angyal Endre I : 234, 236; II: 180, 181
 Anjou René I 143
 Anjou-kor Magyarországon I 45, 67, 115, 141
 Annuntiatio (angyali üdvözet) I 77, 81, 82, 86
 Anonymus I : 17, 22, 23, 28, 29, 47, 53
Anser nuptialis ld. Bocatius János

antifona I : 8, 38, 45, 80, 268
 antik komédia ld. komédia
 antik tárgyú szindarabok ld. dráma
 antik tragédia ld. tragédia
 Antikrisztus-játék I : 390
Antiphonarium (gráci) I 45, 267 vö.:
 Officium Sepulchri II.
 antitrinitáriusok I 163, 164, 165, 166, 174
 antitrinitárius komédia ld. komédia
 Anz, H. I : 255
 Anzelm (Szent) I : 80, 109
 (I.) Apafi Mihály fejedelem I : 223; II : 220,
 221
 Apaúr vezér I : 24
 apokrifok I 78, 84, 108
 Apollinus, bolond I 71
 Apollonio, Mario I 184, 187, 255, 261,
 380, 943
Apollonius-széphistória I : 933
Apor-kódex I : 109, 110, 118, 188
 apostol-játékok I 477
Apostolok menete (úrnapi vetélkedés) I
 131
Apostolok vetélkedése ld. Könyvecse a Szent
 Apostolok méltóságáról
 Apró, Stephanus I : 190
 Aquilano, Serafino I : 152
Ara Oeoli legenda I : 82
 Arany János I : 234
 Arany Tamás I : 164
 Aranyosrákosi Székely Sándor I : 719;
 II : 474
 Aretino, Pietro I : 64, 155
 arianusok I : 49
 Arimathiai József I : 102
 Ariosto, Ludovico I 64, 180, 935
 Aristoteles I 62
 Arminius fejedelem I 134
 Árpád fejedelem I 23, 225
 Árpádok I 17, 19, 31, 34, 35, 36, 51, 52
 arte I 74 vö.: *commedia dell'arte*
 Aschbach, Jos. I : 514
 aszma I 122
 asszonyesúfóldó ld. csúfólók
 Athinai Deák Simon ld. Deák Simon
*Attalus királynak Pálénus orvos doktorral
 való beszélgetése* I : 237
 Attila fejedelem I : 18, 19, 25, 51
 Augustinus I. I : 99
 ál-augustinusi beszédek I : 84, 85, 100,
 347
 Augustus császár I 134
 Avanzin, Anton II 512
 avatási szertartások ld. ősszínház
 averroizmus I : 62
Az apostolok vetélkedése ld. Könyvecse a
 Szent Apostolok méltóságáról
Az Éberség és Tunyaság vüája ld. Panno-
 nius, Bartholomeus

Az Élet és a Halál vetélkedése ld. Példák
 könyve
*Az igaz barátságoknak és szives szeretetnek
 tüköre* ld. Gyöngyösi István és Zólyomi
 Szabó János
Az igaz papságnak tüköre ld. Sztárai Mihály
*Az Offenbányai kamarás, aki aranytányé-
 rokon járkált* ld. Frivaldszky János
*Az Oriásoknak az Istenekkel de leg kivált-
 képpen Jupiterrel való veszekedések* I 222
Az utolsó ítelet ld. Laskai Osvát

Babits Mihály I 298
 babona I 45
 báb I 80
 bábtáncoltató ének I 76, 132 vö.: betle-
 hemezés
 Badics Ferenc II 348, 349, 350, 351, 352,
 354, 420, 421
 Bagno, Ludovico I 116
*Bakhusnak véletlen rabsága idejének legjobb
 korában* II : 420
 Bakó László I : 788
 Balassa József I : 709, 718
 Balassi Bálint I : 10, 66, 125, 168, 180,
 181, 182, 183, 200, 214, 840
*Credulus es Julia (Gyarmathi Balassa
 Bálintnak Thirsisnek Angelicával, Syl-
 vanusnak Galatheával való szerelmekről
 szép magyar comoedia)* I 10, 180—
 183, 845—944, II : 180
 Balassi-strófa I : 229
 Balassi Boldizsár I : 166, 167, 170, 639
 Balassi Menyhárt I : 119, 166, 167, 169,
 171, 172, 173, 635—9
Balassi Menyhárt árultatása ld. Comoedia
 Balassi Menyhárt árultatásáról
 Balázs János I : 59
 Baldus de Ubaldis I : 157
 balett I : 64, 69, 152, 153, 195, 199, 206,
 209, 214, 222 vö.: tánc
 Bálint Sándor I : 187, 237
 Bálint Vilmos II 101
 ballada I 55, 56, 57, 114, 121, 122, 126
 vö.: táncballada
 Balogh József I : 186
 Bán Imre I 235; II : 190
 Bánffy György II 471
 Barack, K. A. I : 513, 514
 Baranyai Pál II : 38
 Bárczi Géza I : 59
Barlaam es Jozafat legenda II 96
 barokk I 210, 211, 225, 232
 Baróti Szabó Dávid II 420
 Barta János—Klaniczay Tibor I 555, 563,
 579, 611—2, 641, 717, 841
Bártjai Színlap I 69, 76, 93, 94, 115,
 299—306
 Bartók Béla I 189, 191

- Bartók Béla—Kodály Zoltán II : 434
 Bartolus de Saxoferrato I 157
 barzelletta I : 123
 Basilius István I 165, 166, 167, 172, 650, 651
 Nagyváradi komédia (De disputatione Váradiana) I : 164, 165, 166, 167, 172, **645—51**, 709, 710
 Báthory István erdélyi fejedelem I 163, 166, 716, 721
 Báthory István (Mátyás király hadvezére) II 549—50
 Báthory Miklós I : 175, 176
 Báthory Zsigmond I 206
 Báthoryak I : 181
 Batthyány Adám I 942
 Battyány Kristóf II : 177, 180
 Battyány Pál II : 177, 180
 Bayer József I : 3, 233, 641, 717, 718, 789 II 98, 100, 101, 351, 420, 421, 474
 Beatrix (Nápolyi) királynő I 69, 116, 125, 136, 139, 142, 143, 144, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 488, 489
Beatrix-játék ld. Callimachus, Experiens
 Beckó, bolond I 71, 149
Becsei György megítéltetése I 127, **469** 470, 471
 Beda Venerabilis I 471
 beginák I : 78, 80
 Bejev, Agne I : 184
 beiktatások I 205 vö.: színjátszás: nemesi
 Békefi Remig II 433
 Békés István I 936
 Bél-Marduk I 8
 Béla herceg I 55, 56, 74
 Belár király I : 18, 19
 Belcari, Feo I 105
 Benczédi Székely István I 189, 554
 Mátyás király és a lovát áruló szegény ember I 124, 147, **551—5**
 Beniczky Péter II 389
 Benke József (laborfalvi) II : 548
 Benyovszky, Karl I : 235, 236
 Beöthy Zsolt I : 612, 641, 718; II : 96, 474
 Beöthy Zsolt—Badics Ferenc II 475
 Berg Pál II 421
 Berkovits, Ilona I : 189, 190
 Bernát (Clairvauxi), szent I : 80, 84, 85, 99, 100, 106
 Bernáth Lajos I 233; II : 420, 421, 510, 511
 Beroaldo, Filippo I : 157
 Bertoni, Giulio I 191
 Berzeviczy Albert I 185, 191
 Bessenyei György I 218, 232, 236, 840, 841; II 348
 Bethlen Gábor I 196, 199, 205, 206, 214 234
 Bethlen Júlia II 511
 Bethlen Miklós II 511
 betlehemezés I : 69, 132
 bábtáncoltatás (bábtáncoltató ének) I : 69, 76, 105, 132
 betlehemes játék I : 72, 75, 214, 227
 bevonulás I : 35, 142, 213 vö.: triumphus, diadalmi bevonulás I : 140—2
 Bibbiena (Bernardo Dovizi) I : 64
 biblia, bibliai szöveg I 78, 104, 106, 109, 197, 202, 204, 229
 bibliai tárgyú darab I : 225, 229
 biblikus passió ld. passió
 Bidermann, Jacob I : 203
Biga Salutis ld. Laskai Osvát
 Bilgá kagán I 22
 Binder Jenő I 188; II : 96, 97, 101
 Bisterfeld, Henrik I : 197, 225, 230, 237
 Bitonto, Antonio da I 98, 99
 Blahó Vince II 36
 Blandrata György I 173, 721
 Blume, Clemens I : 438
 Bocatius János: *Anser nuptialis* I 125, 230, 237
 Boccaccio, Giovanni I 123, 147, 149, 935
 Bod Péter I 718
Bod-kódex I : 129—30, 189, 460, 470, 471, 477, 512; II 97
 Vetelkedés a lélekért I 127, **463—71**
 Bodnár Zsigmond I : 296, 297, 718, 841
 Bogáti Fazekas Miklós II : 509
 Bognár András—Levárdy Ferenc I 446, 447, 461
 bohóc I : 67, 72, 74, 152 vö.: bolond
 bohózat I 204, 207, 210, 224, 232
 Bojadzsijev, G. N. I 27, 59
 Bojár Iván I 4, 185
 Bóka László—Pándi Pál I : 235
 Boldizsár (a három királyok közül) I 40
 Boldogsasszony I 45, 52, 53
Boldvai Sacramentarium ld. Sacramentarium O. S. B. Boldvense
 bolond I : 68, 70, 74, 116, 119
 bolondkirály, bolondcsászár I : 58
 bolond-ünnep I 57, 58, 116, 118, 119, 137, 161
 udvari bolond I 67, 71, 141, 149, 151
 Bolte, Johannes II : 510; 511
 Bonaventura, szent I 84, 99, 100, 106
 ál-Bonaventura *Elmelkedesei* I : 85, 347
 Bonfini, Antonio I : 75, 141, 145, 146, 151, 152, 153, 166, 171, 186, 190, 191, 562
 Symposion (Asztali beszélgetés) I : 11, 144
 Bono, Pietro I : 152
 bor és víz vetelkedése ld. vetelkedések
 Borbély István I 192, 641, 650, 718
 Bornemisza Anna II : 222
 Bornemisza Péter I : 74, 90, 92, 123, 148, 178, 180, 182, 187, 189, 191, 200, 586, 636, 639, 640, 829, 840, 841

- Egy papír megorvoslása* I 147
*Magyar Elektra (Tragoedia magiar
 nelvein az Sophocles Electraiból*
 I 66, 170, 173, 177—80, **791—843**
- Borovszky Samu I 235
 Botond vezér I : 24
 Botond-monda I 23—4
 Bójt (megszemélyesítése) I : 48, 68, 69, 85
 bölcsőjelenet ld. liturgikus játékok
 bőségarázslás I 9, 17, 18, 32, 38, 47 vö.:
 arázslás
 Bőszörményi Sándor I : 640, 641
 Bragaglia, Anton Giulio I : 189
 Brandenburgi György I : 159, 539
 Brandenburgi Katalin I : 213
 Brant, Sebastian I : 578
 Breteuil, Geoffroy de I 78, 285
Planctus I 77
*Breviarium Strigoniense (Esztergomi mise-
 könyv)* I 45, 77, 267
 Brigitta, szent: *Könyvtalkoztatásai* I : 84
 Brodarics István II : 549
 Broeckx, Edm. I 184
 Brooks, C. I 260
 búcsú ld. színi alkalmak
Bucsi regösének (regösmisztérium) I : 19,
 36, 37, 39, 47—52 vö.: regösének
 búcsúzó, búcsúztató I : 19, 119
 buffone I 67, 123, 149
 Bulcsú vezér I 25
 Bunyitay Vince I : 718
 Burekhardt, Jacob I 184, 191
 Burnacini, Lodovico Ottavio I : 222;
 II 474
 Busa Margit I : 3; II 419, 475, 548
 Bustis, Bernardino de ld. De Bustis, Ber-
 nardino
 bűvészek I 207
- Caesarius, Heisterbachensis I : 578
 Calcagnini, Celio: *A bolha dicserete (Elogium
 pulicis)* I 11
 Calderon, Don Pedro II : 236
Calisto y Melíbea (Celestina) I 10
 Callimachus, Experiens (Buonaccorsi,
 Filippo) I : 144, 151, 488
Beatrix-játék I 76, 142—3, **483—9**
 canovaccio I 10
 cantatrix ('énekes') I : 72
 cantus theatrales I 152
 Capestrano, Giovanni da ld. Kapisztrán
 János
 Caracciolo, Pietro Antonio I : 64, 73, 125,
 380
 Caracciolo da Lecce, Roberto I : 98
 Carcano, Michele da I : 83, 98, 99, 380
Passio I 378
 Carlos herceg, don I : 178
Carmina Burana I 70
- Castelletti, Cristoforo I 180, 181, 934,
 935, 936, 943, 944
Amarilli I 180, **893—932**
Oastle of Perseverance (angol moralitás)
 I : 471
 Catalano, Michele I : 191
 Cavaliere, Emilio del II : 99
 céh I 68, 70, 116, 133, 208, 226 vö.: kon-
 fraternitás
 céldráma, cél nélküli játék ld. ősszínház
Celestina ld. Calisto y Melíbea
 Celtis Konrád I 132, 133, 190, 512, 513,
 514
Diana-játék I 152
 cento I 78
 certamen I 76, 126, 127, 128, 129, 130,
 137, 150 vö.: vetélkedés
 Cesnaková—Mihalcová, Milena II : 102
 Cesti, Marc Antonio I 221; II 474
 Chalóka ld. Csalóka
 Chambers, E. K. I 255, 260, 261, 286,
 297, 347, 390
 Chastel, André I : 184
 Chernel (Csernel) István II : 388, 392
Ohernel (Csernel) István beszélgetése ld. Actio
 Curiosa
 Chevalier, Ulysse I : 297
 choraulae ('fuvolások') I 151, 152
Christos Paschón I 8 vö.: passiók: bizánci
 Cibere bán I : 115, 116 vö.: Konc vajda
 cigány-jelenet II : 510, 551
 Cintio, Gio. Battista Giral di II 181
 Cioffo, Nicolo I : 73
 citharoedus I : 146, 151
 ciufok I : 67, 72 vö.: csúf
 Clairvauxi Bernát ld. Bernát
 Clark, James M. I 447
 Cohen, Gustave I 255, 261, 297, 306,
 348
 Collenuccio da Pesaro, Pandolfo I 11,
 137, 138, 139, 150, 156, 190
Agenoria I : 138, 139
Allegorikus beszédek (Apologi) I 139
József-misztérium I : 150
 Collimitius György I : 137
 combitatores regales ld. regösök
 comedia ld. komédia
*Comedia generalis de conflictu Turcorum et
 Hungarorum* I 225 II : 510, **515—55**
 Comenius, Joannes Amos I 73, 197, 203,
 208, 229, 235; II 511
Continuatio Admonitionis I : 231;
 II 511
Janua I : 125, 145
Orbis sensualium pictus I : 211
Schola ludus I : 231
 comico-tragoedia II : 99
Comico-tragoedia (Felvinczi) ld. Felvinczi
 György

Comico-tragoedia (névtelen) I : 200, 209, 210, 211, 219—20, 222, 232 II : **43—103**, 474
commedia dell'arte I 64, 65, 73, 74, 199 vö.: arte
Comoedia Balassi Menyhárt árultatásáról I : 66, 159, 164, 165, 166, 167—72, 173, 174, 175, 177, 202, **615—44**
Comoedia Erdely siralmas állapotjáról I 200, 202, 223; II : **207—26**
Comoedia Gryllus ld. Pannonius, Bartholomeus
compassió I 79 vö.: passió
concerto I 181, 182
Constantinus es Victoria I : 200, 207, 210, 214—8, 221, 232 II **105—82**
contrafacta I 36
Cornaro, Alvise I 64
Cornides-kódex I : 188, 460, 512
Feltámadási elmelkedes I 101
Corpus Christi nap ld. úrnapja
Corvin János herceg I : 488
Oredulus es Júlia ld. Balassi Bálint
Creizenach, Wilhelm I : 184, 187, 235, 255, 261, 296—7, 306, 347, 380, 390, 439, 447, 461, 471, 478, 489, 514; II : 37, 39, 96, 97, 99, 101, 236
Croce, Benedetto I : 184, 185, 190, 489
Cyrus ld. Miskolczi Zsigmond
Cyrus-drámák II : 509—10
Czebe Gyula II 181
Czeglédi György I : 166, 721
Czeglédi István I : 229, 237
Idős Noé becsületit oltalmazó Japhetke I 230

Csaba (Attila fia) I 22
Csaba-monda I 22
Csák István II : 178, 180
Ifj. Csák István II : 178
Csáky Krisztina II : 396
csalogány-játék I 153—4
Csalóka I : 73, 74, 124
Csanádi Albert I 95, 96, 97
Csanda Sándor I : 936
M. Császár Edit I : 237
Csáti Demeter I 53
Csatkai Endre I : 236
Csehországi szántóvető ld. Saaz, Johannes von
cselekvő színház ld. ősszínház
Cserényi Mihály II : 509
Cseréy Mihály I 225; II : 511
Csernel István beszélgetése ld. Actio curiosa
csiksomlyói passiójátékok I 91, 92, 96, 97, 112, 226
Csillag-ének (recordáló ének) I 132
Csillag-ének ld. Tractus Stellae
csillag-jelenet ld. liturgikus játékok
Csiper, jokulátor I : 37, 42

Csodafiúszarvas éneke I 19, 20, 47, 49, 51, 52, 55, 56 vö.: regösének
Csodálatos fényben égő csillag I : 40
csodaszarvas-monda I 17, 18—20, 47, 51
Csokonai Vitéz Mihály II : 420
Csomasz Tóth Kálmán I : 28
csúfok I : 9, 70, 72—4, 75, 115, 122, 123, 124, 151, 154, 156 vö.: ciufo
csúf ünnep I : 115
csúfólók I 125, 351; II : 38
Csulai Móré Fülöp I 157

D'Ancona, Alessandro I 184
Dacsó Tamás I 166
Dainero, Tommaso I : 135, 136
daljáték I : 219, 221; II 99
dallamok I : 11, 39, 89, 98—9, 248—52, 266—8, 282—4, 292, 459, 461; II : 92
Dankó József I 297
Dannenfels, Simon I 199
Dante, Alighieri I : 108, 156, 471
Dante, Pietro I : 87
Darvasy Mihály I : 255
Dávid király I : 99, 103, 104, 107
Dávid Ferenc I 164, 165, 166, 171, 172, 173, 174, 650, 705, 720—1
De Bartholomaeis, Vincenzo I 83, 184, 187, 189, 191, 255, 261, 268, 286, 297, 311, 348, 380, 390, 439, 461
De Bouchaud, Pierre I 943
De Bustis (Busto), Bernardinus (Bernardino) I : 83, 98, 380, 381
Passio I 378
De disputatione Varadiana ld. Basilius István
De Méri, Huon: Tournoiement de l'Antichrist I : 471
De Sola Pinto ld. Pinto
deákok I : 34, 57, 58, 69, 70, 71, 72, 73, 109, 115, 119, 124, 145, 146, 151, 152, 224
deákszínjátékok ld. színjátékok
Deák Simon, Athinai I : 117, 156
Debreceni disputa ld. Válaszúti György
Debreceni-kódex I 513
decemberi szabadosságok ld. bolond, bolondünnep
declamatio I : 11
Dégh Linda I : 59
Déméter-Kőr I 8
descensio, descensus ld. pokolraszállás
Dévai András I 91
Dévai Biró Mátyás I 635
devóció (devotio, devozione) I 75, 80, 106, 159
devóciós drámai beszéd ld. drámai beszéd
devóciós játékok, jelenetek I 10, 12, 62, 68, 71, 75, 76, 77, 81, 83, 85, 87,

- 89, 92, 105, 106, 109, 111, 112, 150, 160, 182
devóciós passiók ld. passiók
devóciós próféta-játék ld. Temesvári Pelbárt
devota contemplatio ld. devóció
devota representatio ld. előadás: passió
devoti I 75, 99, 106
devotio moderna I : 112, 129
Dézsi Lajos I 227, 236, 237, 447, 641, 706, 942; II 95, 96, 98, 101
Dezső Lajos I : 237
diadalmenet ld. triumfus
diák ld. deák
dialógus I 11, 55, 70, 81, 85, 88, 89, 99, 100, 104, 112, 138, 163, 217, 220, 230
dialogizálás I 10, 76, 82, 98, 105, 198, 229
Dic, tu, Adam, primus homo I 50, 80
didaszália I : 91, 98, 133
diéta ld. színi alkalmak
Diocletianus császár I : 134
Diomedes I 208; II 99
Dionysos I : 8, 49
Diószeghy Erzsébet I 840
Diószegi Vilmos I : 29
disputa I 165, 166, 172, 174
Disputatio Debreczinensis ld. Választúti György
díszletek I 64, 74, 75, 76, 172, 209, 212, 222
Divéky Adorján I 185, 188
Dobiasche-Rojdestvensky O. I 184
Dobrovits Aladár I : 29
Dolcibene I : 54, 123, 149
Dombi Béla I : 233, 235, 237, 718; II 101, 181, 220, 223, 351, 352, 392, 419, 421, 474, 509, 511
dominikánusok I 85, 104, 113
Domokos Pál Péter I : 60, 191
Domokos Pál Péter—Volly István II 100
Donatus I : 208; II 99
Dottore I 73 vö.: commedia dell'arte
Dozmati regösének I 50, 51 vö.: regös-ének
Dózsa György I 117, 120, 161
Dózsa-monda I 121
Döllinger, Joseph I 184
Dömötör Tekla I : 3, 28, 59, 60, 185, 187, 189, 233, 234, 235, 236, 237, 273, 612, 641, 642; II 38, 39, 91, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 179, 203, 220, 221, 223, 235, 351, 352, 354, 392, 419, 420, 421, 434, 475, 509, 510, 512, 551
dráma ld. még: hitvitázó dráma, komédia, ősszínház, színjáték, tragédia
antik tárgyú dráma I 69, 201
céldráma I 10
dráma betanítása I 43
dráma fogalma I 8
dráma társadalmisága I : 31
drámaelmélet I 208—9, 222
drámái műfajok I : 208—11
életszakasz-dráma I 38
énekes dráma I 80, 87 vö.: opera
evangélikus dráma I : 200, 201, 204, 210, 212
frances dráma I : 200, 228
jezsuita dráma I 197, 200, 202, 203, 205, 209, 210, 224, 225, 226, 228, 232
lovagdráma I 208
modern európai (laikus) dráma I 46
piarista dráma I 201, 226
protestáns dráma I 204, 210
református dráma I 225
renaissance dráma I 232
szövegdráma I 80
történelmi dráma I : 224, 225, 232
unitárius dráma I : 213
vallásos dráma I : 46, 63, 66, 69, 70, 77, 78, 80, 98, 100, 105, 109, 126, 141, 162
világi dráma I : 54
drámái beszéd I 68, 76, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 107, 108, 109, 113, 117, 160, 380 vö.: fél-drámái beszédek és passiók beszédek
drámái dal, ének I 46, 47, 56, 57, 70, 122
drámái dialógus ld. dialógus
drámái intermezzo ld. intermezzo
drámái jelenetek I 34, 38, 53, 54
drámái lauda ld. lauda
drámái párbeszéd ld. dialógus
drámái sequentia (szekvencia) ld. sequentia
drámái vetélkedés ld. vetélkedés
dramatikus helyzetdal I : 69, 78
dramatikus játék, társasjáték I : 67, 145
dramatikus szokások, népszokások I 9, 18, 208
dramatizálás ld. dialogizálás
Draskovich János nádor I 214; II 179, 180
Ifj. Draskovich János I 214; II 177, 179, 180
Draskovich Mária Eusebia II : 189
Draskovichok I 200
Dreves G. M. I 296
Dreves, G. M.—Blume, Cl. I 281, 297
Drezdai Miklós I : 117
Drezdai Péter I 117
Dsaihani I 17
Dsem herceg I : 143, 144
Du Méril, Éd. I 260, 296, 297, 347, 431, 438, 439
Dubravius, Jan I : 155, 191
Dudith (Dudich) András I 166, 173, 721
Dugonics András II 555
Dul király I 18

- Dulcinius* ld. Hrotswitha és Sándor-kódex:
Három köröszteny leány
Duló-dinasztia I 17, 19, 51
Dúsgazdagolás II 89—91, 92, 101
Dükk II 100
- Eberle, Oscar I 27, 28
Eckhardt Sándor I 4, 60, 189, 192, 237,
787, 789, 933, 934, 935, 936, 942, 943;
II 97, 98, 101
Édes Gergely II : 420
égi per ld. megváltás pere
Égi Per ld. Laskai Osvát
Egri Lukács I 164
Egy nemes emberről és az ördögről ld. Heltai
Gáspár
Egy papír megorvoslása ld. Bornemisza
Péter
- Eisenberg Péter (Petrus) I 212, 235
ekloga I 141, 181
Elckertljk-dráma II 96
szent Elek-játék I : 105
Elek Oszkár I 447
Elekes Lajos I 188
Elektra ld. Bornemisza Péter
Elektra panasza (közjáték a *Florentiná-*
ban) II : 253—5, 351
Élet és Halál vetelkedése ld. Példák könyve
Eleonora ferrarai hercegnő I 151
elevatio crucis I : 45, 261 vö.: liturgikus
játékok: húsvét
élmelkedés I 86, 98, 100, 104, 110, 182
élménynovella, élményszínháték I 37, 54,
63, 70, 75, 122, 123, 147 vö.: trufa
előadás, előadásmód I : 9, 10, 11, 37, 39,
41, 76, 78, 80, 112, 122, 129, 211, 231,
538; II 100, 351, 421
agonisztikus-vetelkedő I 22, 23
epikus I 105
illusztratív I 87
mimikus-drámái I : 20, 22, 35, 50, 57,
89, 120, 121, 122
modus historicus I 75, 105
monodramatikus-első személyes I 15,
22—3, 26, 54, 88, 120
parlando rubato I : 37
passiók előadása I : 86—92, 113
recitativ I : 37, 38
előjáték I : 221; II : 235
előkép I : 68, 75, 76, 95, 126, 135, 136,
142, 150, 212, 213, 226
első személyes előadásmód ld. előadás
emlékezés (énekelt, drámái) I 36
Emmeramus—Müncheni-kódex I 513, 514
Enderódy János II 474
Enéh I : 18, 20
Ének vízkereztre ld. Janus Pannonius
ének I : 11, 16, 22, 37, 38, 53, 72, 82, 87,
92, 95, 99, 104, 118, 132, 206, 211
énekesek I : 17, 20, 22, 25, 35, 36, 38, 54,
55, 57, 67, 70, 71, 72, 73, 75, 87, 124, 205
énekcsoporthok I 22, 71
Engel Károly II : 511
Engels, Friedrich I 28, 184
enigma I : 144, 145
Eötvös János I : 68
epika vö.: hősi költészet
drámai jellegű, rövid epika I 25, 38,
55, 56, 57
epikus dalok I : 23, 35, 54
pogánykori hősi epika I 34, 54
epilogus I 89, 105, 160
Eranemos ld. Janus Pannonius: Szelek ver-
senye
Erasmus, Desiderius I 76, 137, 138, 230
Balgaság Dicserete I 11, 136, 170,
172
Erdély siralmas állapotáról való komédia ld..
Comoedia Erdély siralmas állapotjáról
Erdélyi Lajos I : 641
Erdélyi Pál I : 192, 934, 942
Erdődy Erzsébet II 178, 180
Erdődy György II : 177
Erdődy József I : 577
Erdődy Kristóf I : 206
Erdődy Sándor II : 392, 396
Érdy-kódex I : 72, 185
eredetmonda I 51 vö.: monda
erények és bűnök küzdelme II 96
Ernyey József—Karsai Géza I : 185, 192,
233, 234, 236, 237; II: 37, 38, 39, 100,
101, 236
Ernyey József—Kurzweil Géza I : 306
Érsekújvári-kódex I 76, 84, 96, 100, 102,
110, 112, 188, 410
Passió I 112, 378, 411—23
Erzsébet angol királynő I 64, 178, 207
esküvő ld. színi alkalmak
esküvői tánc ld. tánc
Este, Alfonso d' I 143
Este, Ercole d' I 139
Este, Ippolito d' I : 116, 139, 155, 156
Esterházy Júlia II 189
Esterházy Miklós I 206, 212
Esterházy Pál I : 206, 212, 235
Esterházyak I 206, 213
Esze Tamás I : 233, 234, 236
Eszéki István I 200, 227
Eszter-dráma I : 229
Esztergomi misekönyv ld. Breviarium Strigo-
niense
Eulenspiegel, Till I 74, 124
Euripides I : 8
Euryalus és Lucretia I : 935
Eustachius-legenda I 51, 52
Éva I : 93
evangélikus dráma ld. dráma
Evangelium secundum Marcas Argenti ld.

- Szent Ezüstmárkák szerint való Evangélium
Everyman I : 446, 460; II : 96
 évszakok drámája ld. Összínház
 Fzzellino da Romano I : 63
 Ézsaiás próféta I 99, 103, 108
- Fabius, Quintus, Cunctator I : 134
 Falvy Zoltán I : 4, 268, 292, 296
 Fancev, Franjo I 254, 260
Fanchali Jób János I 935
Fanchali Jób-kódex I : 933
 Faragó József I 3; II : 472
 Farkas Gyula I : 636, 640, 641
 farsa I 9, 37, 54, 63, 64, 68, 69, 70, 72, 73, 75, 114, 116, 119, 122, 123, 125, 126, 140, 149, 150, 156
 farce (népi) I 66, 75
 orvos-komédia I : 122, 125
 farsang I 9, 18, 35, 58, 68, 115, 116, 119, 137
 farsangi játék I 68, 69, 116, 156, 161, 538
 farsangi komédia I : 206; II 420
 farsangi tánc I 208
 farsangi ünnepek I 205, 208
 farsangi vetélkedések ld. vetélkedések
 farsangos lakodalom I 206
 megszemélyesített drámai alakként I : 70, 116
- Fastnachtspiele* I 64
 Fehse, V. I : 447
 Fehér Géza I 29
 fejedelmi ünnepek ld. színi alkalmak
 fejedelmi tükör I : 175
 fél-drámai beszédek, prédikációk I 76, 83, 107 vö.: drámai beszédek és prédikációk
Feltámadás (bártfai) ld. Bártfai Színlap
 Felvinczi György I 196, 197, 199, 200, 207, 210, 213, 219, 221, 222, 223; II : 96 468, 470, 473, 474
Comico-Tragoedia I : 209, 211, 219, 221—2; II : 437—75
- Fényes, jokulátor I 37, 72
 fényisten I 49, 68
 Ferenc (Aragoniai), király I : 144
 Ferenc, assisi, szent I 61, 83
 Ferenc-életrajz (magyar) I : 83
 ferencesek, ferencrend I : 61, 62, 83, 84, 85, 90, 91, 107, 125, 160
 ferences dráma ld. dráma
 ferences kódexek I 104
 ferences misztériumok ld. misztériumok
 ferences prédikációk ld. prédikációk
 ferences színjátás ld. színjátás
 obszervánsok I 100
 spiritualisok I 61, 62, 63
 Ferenczi Zoltán I 207, 234, 715, 718, 839, 840, 841; II 95, 96, 101, 352, 473, 474, 475
- Ferrante, calabriai herceg I 125
 festum tubae ld. kürt ünnepe
 figurális táncok ld. táncok
 Filipecz János I : 116
Filius prodigus (A tekozló fiú) I 125, 211, 224, 228, 232; II : 5—42, 551
 filozófiai dialógus, vita ld. dialógus, vita
 Fintor (Fintur), jokulátor I 37, 72
 Fiore, Gioacchino da I 61
 Firtos Ferenc I 709, 710, 718
 fistulátor I : 71
 flagellánsok I : 61, 62, 67, 79, 80, 83, 84, 85
Florentina ld. Gyöngyösi István és Zólyomi Szabó János
 Fögel Sándor I 514
 Fogel, Josephus—Iványi, Béla—Juhász, Ladislaus I : 186, 562
 Foix, Anne de I 135
 folklór, folklorisztikus párhuzamok ld. népköltészet
 fonó, fonóházak I : 56, 57, 69, 114, 115, 118, 119, 122, 124
For della bella gaiba (figurális tánc) I 153 vö.: csalogány-játék
 Forgách Ádám I 206
 Forgách Ferenc I 178, 635, 638, 718
Fortunátus I 208
 főúri színjátás ld. színjátás
 Frank, Grace I 190, 255, 261, 286, 297, 306, 348, 390, 478
 Frazer, J. B. I 27
 II. Frigyes császár I : 61
 III. Frigyes császár I : 141, 146, 487
 frigyládajelenet II 38, 204
 Frivaldszky János I : 191
Az offebányai kamarás, aki aranytányérokon járkált I : 147
 Frobenius, Leo I 27, 59
 Fromm, Andreas II : 99
 Froning, R. I 306
 fula I 74
Funk—Wagnall's Standard Dictionary of Folklore I : 27
 uvolás I 152
 Fülöp Árpád I 187; II 236
- Gaal-kódex* ld. Vadadi Hegedüs-kódex
 galádok I : 9, 73, 74, 115
 Galeotto, Marzio I 141, 143, 145, 150, 190, 192
 Gálos Rezső I 718
 Garas Klára I 235
 Gáspár (a három királyok közül) I : 40
Gaude ld. Actio Curiosa
 gazdag ember halála drámák II : 96—7
 Geleji Katona István I 90, 187, 229, 237, 705

- Gemma fidei* ld. Laskai Osvát
 gerelytörés I 17
 Gergely, nazianzi I 8
 Gerhauser Albert I 789
 Gerhoh von Reichersberg I : 49
 Gesta (XI– XII. század) I 54, 55
Gesta Romanorum II 350
 gesticulator I 72
 Géza fejedelem I 31
 gircsózás I 14-
Gisquardus és Gismunda I 935
 Giudici, G. I 439
 giullare I : 83
 Giustiniani, Lorenzo I 112, 131, 477
 Glaire, J. B. I : 381
 Godefridus de Sancto Victore ld. Breteuil,
 Geoffroi de
 Goedeke, Karl II : 96, 97, 101
 Goethe, J. W. I 25
 goliardok I 34, 36, 37, 57, 62—3, 70, 71,
 73, 74, 115, 118
 goliard-misék I 58
 goliard-passió I : 70 vö.: passió
 Gombocz Zoltán—Melich János I 59, 185
 Gonella I : 54, 123, 149
 Gosztonyi István II : 348
Gosztonyi-kódex I : 124; II : 348, 349, 350
Gömöri szállókapálás I 147
 Gönyei Sándor I 28
 Görcsöni Ambrus I 147, 148, 149, 191,
 933
 Görgei Judit II 348
Gráci Antiphonarium ld. Antiphonarium,
 gráci
 Gragger Róbert I 186, 285, 286
Granada megvétele (La presa di Granada)
 I 135, 145
 Grasser, Martinus I 155
 Gregor, Joseph I : 27, 28, 185, 233, 261
 Grimald, Nicolas II : 99
 Gringoire, Pierre I 64
 Gritti Lajos I : 117, 156
Gritti-játék I : 117, 156
 grobianizmus I 210
Gryllus ld. Pannonius, Bartholomeus
 Guarini, Giambattista I : 181
 Guarino da Verona I 150
 Gulyás József I 237
 Gurdézi I 17
 Gyárfás Tihamér I 223; II 100, 220, 221,
 222, 223
 gyásztor ld. színi alkalmak
Gyermek imáadásáról (sequentia) I : 44, 77
 Gyermekek születése ld. Laskai Osvát: Biga
 Salutis
 Gyirwa Wentzel: *Christus Urunknak Szent*
Péterrel való beszélgetése I 230, 237
 Gyöngyösi Gergely I 95
 Gyöngyösi István I 200, 211, 217, 218;
 II : 348, 349, 350, 351, 549, 550
Florentina (Igaz barátságoknak és szíves
szereketnek tüköre) I 123, 124, 200,
 207, 210, 211, 214, 217, 218, 224, 232;
 II 239—354, 551
Márs és Bacchus egymással való viasko-
dásáról II 420
Porából megéledett Phoenix II 549
 Györffy György I 28
 György Lajos I 189, 237; II : 510, 511
 győzelmi lakoma ld. színi alkalmak
 Gyula vezér I 51, 52
 Habsburgok I : 163, 196, 202, 224
 Hagymássy Bálint (Valentinus Cybeleius)
 II 420—421
 haláltánc I : 126, 127, 130, 131, 446—7,
 460, 471; II : 96, 97
Haláltánc ld. Példák könyve
 Halle, Adam de I 67, II 236
 Halmos István II : 92
 halottas tánc I : 208 vö.: tánc
 Hankiss János I 234, 236
 Haraszti Emil I : 190, 191
Három élő és halott legendája I 446—7
 Három királyok imádása ld. liturgikus játé-
 kok
Három körösztvény leány ld. Sándor-kódex
 és Hrotswitha: Dulcitus
 Hartwick-Arduin győri püspök I 39, 253
Hartwick-Agenda, Agenda Pontificalis)
 I 39, 40, 42, 44, 45, 253
 Harun al Rasid I 19
 Hase Conrad (Cunz Has) I 230
 házasság ld. dramatikusszokások
 hazatérés-jelenet ld. liturgikus színjátékok:
 vízkereszt
 Házy Albert I 789
 Házy Jenő I : 191, 639, 640, 641
Hector és Andromaché I 50
 Hédervári Lőrinc I 132
 hegedősök I 63, 72, 124, 146, 151
 Heinrich Gusztáv I 788, 841; II : 350, 352
 Heisterbachensis Caesarius ld. Caesarius,
 Heisterbachensis
 Helmár Ágost I 563
 Heltai Gáspár I 57, 115, 119, 120, 122,
 145, 146, 151, 152, 166, 171, 188, 191,
 562, 563, 579, 635, 721, 840
Egy nemes emberről és az ördögről
 I : 565—80
Mátyás király és a kolozsvári bíró
 I : 147, 554, 557—63
Héró és Leander I : 56
 Heródes I 8, 40, 41, 42, 43, 102, 112, 113,
 133, 150
 Heródes-jelenet I 40, 41, 42, 43 vö.: litur-
 gikus játékok

- Herodotos II : 509
Herrick, Marvin T. I : 233; II 99, 102
Hét bűnbánati zsoltár ld. Petrarca
Hierotheos püspök I 51
himnusz I : 104
história (istoria, istoria nuova) I 75, 105, 197
históriás ének I : 15, 37, 147, 209, 228
históriás előadási mód ld. előadás
histrío (istrio) I 71, 73, 146, 151
hitvita I 163, 164
dramatizált hitvita I : 204, 223
hitvitázó dráma I : 10, 66, 70, 126, 157, 159, 162, 165, 172, 175
hitvitázó vígjáték I 10, 160—75 vö.: komédia
Hofmannsthal, Hugo von II : 96
Hogyan sarcolta meg Mátyás király az urakat? ld. Szerémi György
Hogyan veti el a paraszt lassankint a zabot? I : 153 vö.: táncjátékok
Holbein, Hans ifj. I : 131
Holl Béla I : 3, 227; II : 433, 434
Homonnay Bálint II 95
hónapok versenye (olasz népszokás) I 146, 482 vö.: vetélkedések
Hónapok versenye ld. Janus Pannonius
Honorina császárlány I 22
Hont Ferenc I : 21, 27, 28, 29, 60, 78, 79, 85, 93, 186, 187, 189, 198, 273, 286, 305
Horka vezér I : 22
Horrowing of Hell (angol dialógus) I : 305
Horvát István I : 640, 641
Horvát-kódex I : 100, 104, 109, 187, 347
Horváth Cyrill I 187, 347, 380, 612, 641, 718
Horváth Henrik I : 185, 190, 191
Horváth János I 185, 192, 220, 234, 235, 285, 286, 438, 439, 447, 461, 471, 514, 539, 612, 641, 650, 718; II 97, 98, 101, 420, 421
Horváth Richárd I 390
Hölischer-kódex II 419, 420
hősi költészet (pogánykori)
hősi epika I : 15, 22, 34, 54
hősmonda I 23, 25, 26, 32
Hrotswitha (Roswitha) I : 95, 512—3
Dulcinius I : 95, 132, 133, 447, 491—515 vö.: Sándor-kódex: Három köröstyén leány
Huizinga, Jan I 27, 28, 29, 139, 140, 190
humanista dráma I 10, 63, 69, 126, 157—9, 177—80 vö.: komédia és tragédia
humanista iskoladráma ld. iskoladráma
humanizmus, humanisták I 63—5, 76
Hunor I 18
Hunyadi János I 122
Hunyadiak I : 68
húsvét I 8, 10, 35, 39, 46, 68, 90, 226
húsvéti feltámadási színjátékok ld. liturgikus játékok: húsvéti
húsvéti misztérium ld. misztérium
húsvéti szekvencia ld. sequentia
Húsvéti Szekvencia (Sequentia paschalis) I 80, 82, 287—98
Huszár Gál I : 609, 611
husziták I : 83, 100, 117—9, 120, 140, 161
Husza Biblia I 118
Huszi József I 117, 190, 191, 482, 488, 489
Hyginus, C. Julius I 144
Ibn Fadhlán I 17
idill I 214
Igaz barátságoknak és szíves szeretetnek tüköre ld. Gyöngyösi István és Zólyomi Szabó János
igricek I 9, 34, 36, 71, 72
Igric-Karsa I : 71, 72
illusztráció I 85, 86, 88, 89, 112, 113, 118 vö.: kép
illusztratív előadásmód ld. előadásmód
Illyés István II 98
improvizátor I 71
Imre herceg, szent I.: 51
Imre Lajos I 579
In Epiphaniam ld. Janus Pannonius
III. Ince pápa I 61
Inguanez, Mauro I : 260
Inter Vigiliantiam et Torporem Dialogus ld. Pannonius, Bartholomeus
intermedium ld. közjáték
Intermedium (közjáték a *Florentinában*) II : 267—8, 351
intermezó I : 64, 69, 92, 135, 141, 152, 154
iparosok vallásos társulata ld. konfraternitás
Irnik, Attila fia I 19
iskoladráma I : 9, 70, 124, 166, 172, 175, 183, 200, 201, 205, 221, 224, 231, 232
humanista iskoladráma I : 201, 205, 209, 228, 229; II : 221
iskolai színjátékszás I 195, 197, 198, 199, 208, 222, 226, 230
iskolai színpad I : 196, 201—5, 212
istenítélet I : 21, 23, 24, 120 vö.: agón
istoria, istoria nuova ld. história
istrio ld. histrío
Istvánffy Miklós I 121; II : 179
szent Iván napja I 35, 68, 154, 208
Iványi Béla I : 942
Iványi Ede I 237
Ivók miséje I : 58
Izabella királynő I : 181
Jacquot, Jean I : 184
Jagellók kora Magyarországon I 10, 155, 171

- ifjabb Jakab apostol: *Jézus élete* I : 84, 101, 106
 Jakab Elek I : 709, 714, 717, 718, 719;
 II : 474, 475
 Jakubovich Emil I : 22, 29, 285
 Jakubovich Emil—Pais Dezső I : 286
 Jankovich Miklós I : 612
 János apostol I : 120
 János, keresztelő I : 51, 108
 János Zsigmond fejedelem I 163, 164, 166, 167
Janua ld. Comenius
 Janus Pannonius I 76, 142, 150, 190, 482
A hónapok vetélkedése (Elegia XXXIV.)
 I 76, 146, 479—82
Ének vízkeresztre (In Epiphaniam)
 I : 76, 132—3, 150, 307—11
Szelek versenye (Eranemos) I 150
 Jászberényi György I : 165
Játékosok miseje I : 58
 jeles napok I : 208
 jelmez I : 38, 222
Jénai-kódex I : 117, 189
 Jénáki Ferenc II : 95, 101
 Jenei Ferenc I : 235, 336, 439; II 95, 101
 Jeremiás próféta I : 99, 103
Jesu Fily Mariae I : 228; II : 38, 191—205
 Jevnyina, I. M. I : 172
 Jézus Krisztus I : 8, 43, 45, 47, 48, 52, 62, 68, 73, 79, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 117, 118, 127, 130, 131, 164, 229
Jézus, Mária Fia ld. Jesu Fily Mariae
Jézus pokolraszállása és feltámadása ld. Laskai Osvát: Gemma fidei
 jezsuita dráma ld. dráma
 jezsuita színjátszás ld. színjátszás
 Jób I 99, 103
 Johannes Vilhelmus II : 220
 Jókai Mór II : 548
 jokulátorok I : 34, 36, 37, 57, 68, 71, 72, 73, 76, 83, 88, 118, 119, 124, 148, 149
 vö.: színészek
 Joó Tibor II : 236
 Jordanes I : 18
 Jovius, Paulus I : 170, 636
 József, szent I : 42, 107, 133
 József-misztérium ld. Collenuccio, Pandolfo
 jubileumi ünnep ld. kürt ünnepe
 Júdás I 85, 92, 93, 97, 99, 100, 101, 131
 Júdás-siralom (planetus) I : 92, 97
 Judit-dráma I : 229
 Juharos Ferenc I : 233, 234, 236, 237;
 II : 37, 38, 509
 Juhász László I : 4, 90, 379, 390
Júlia szép leány I : 56
 P. Kádár Jolán I : 234, 235
Kádár Kata I 121—122
 Kajafás I 93, 102
 Kájoni János I : 219; II 95, 96, 203
 kakasviadal I 137, 549
 Kákonyi Péter II : 509
 Kálmán Béla I : 28
 Kálmáncehi Sánta Márton I : 611
 kalmárecsúfoló ld. csúfolók
Kalocsai komédia I : 229; II : 416—8, 419, 421, 510
 Kálti Márk I : 55
 Kálvinista színjátszás ld. színjátszás
 Kandra Kabos I : 310
 kantiléna I 117
 Kanyaró Ferenc I : 640, 704, 718, 719
 Kapisztrán János (Giovanni da Capestrano)
 I : 83, 84, 100, 380
 Kapronczai Ádám I : 841
Kara Musztafa (röplap) I : 226
 karácsony I : 10, 18, 35, 39, 46, 47, 68, 69, 70, 82, 112, 115, 130, 200, 226, 227
 vö.: liturgikus játékok
 Karácsonyi János II : 36, 39
 Karádi Pál I 164, 165, 166, 171, 172, 635, 640
 Karagöz I : 21
 Kardos Tibor I : 27, 28, 29, 59, 60, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 204, 205, 234, 235, 237, 254, 268, 273, 286, 297, 310, 346, 347, 380, 447, 461, 478, 482, 488, 489, 514, 539, 549, 555, 563, 611, 612, 640, 642, 716, 718, 840, 841;
 II : 37, 38, 39, 97, 98, 101, 236, 420, 421
 Kardoss Margit I 234
 kardtánc ld. tánc
 karikatúra I : 165, 166, 174
 karnevál I 115, 155 vö.: vetélkedés
 Karnevál (megszemélyesítése) I : 69, 70 vö.:
 farsang
 Karoling-kor I : 49
 Károly Róbert király I : 120, 140
 Karsai Géza I : 39, 41, 42, 43, 59, 60, 252, 254, 255
 Kastner Jenő ld. Koltay-Kastner Jenő
 Kasza Mátyás I : 639
 kathárok I : 45, 61, 67
 Katona Lajos I 133, 190, 438, 439, 446, 447, 460, 461, 471, 512, 513, 514
 katonacsúfoló ld. csúfolók
 Kékszakáll-monda I : 56
 Keleti Arthur I : 579
 Kemény József I : 841
 kép I : 38, 48, 80, 85, 86, 88, 117, 469, 471
 vö.: illusztráció
Képes Krónika I : 55, 74
 Kereskényi Ádám II : 509
 Kerecsényi Dezső I : 447, 514, 579
 Kerényi Károly I 27, 28, 59

- kereszt üdvözlése ld. Adoratio Crucis
keresztelő ld. színi alkalmak
Keresztelő János ld. János, Keresztelő
keresztútjárás I : 91
kérdés ld. vetélkedés
Kern, Anton I : 267
Kernodle, Robert I : 140, 184, 190
Kertbeny Károly I : 635, 640, 641
Két paraszt emberek és két paraszt asszonyok beszélgetése (közjáték a *Florentinában*)
II : 308—12, 351
Kézai Simon I : 19
Kindermann, Heinz I : 27, 255, 261, 286,
306, 347, 348, 380, 390, 439, 447, 461,
471, 478
Kinizsi Pál II : 549
Kinizsi Pálné, Magyar Benigna I : 178.
Király György I : 123, 189; II : 509, 511
királyi együttívők ld. regösök
királymonda I : 54 vö.: monda
királytemetés ld. színi alkalmak
Kis Júlia I : 56
Kiss Áron I : 611, 718, 841; II : 351
Kiss Lajos I : 53, 60
Klaniczay Tibor I : 3, 4, 192, 235, 236, 840,
933, 934, 935, 936; II : 95, 189, 190, 203,
204, 235, 236, 388
Kniewald, Dragutin I : 254
Kniewald, Károly I : 59, 253, 254
Kniezsa István I : 512
kocsma I : 34, 57 vö.: taberna
Kocsonya Mihály házassága II : 551
Kocziány László I : 236; II : 100
Kodály Zoltán I : 28; II : 434, 435
koldúsénekesek I : 92
kolinda I : 51
Koltay-Kastner Jenő I : 186, 219, 221, 235,
514; II : 96, 98, 99, 100, 101, 474, 475
Komáromy András II : 475
komédia I : 57, 64, 66, 75, 160, 163, 166,
183, 195, 198, 206, 208, 209, 210, 213,
214, 222, 232
antik komédia I : 10, 11, 64, 66, 69,
141, 156, 162, 224, 231
antitrinitárius komédia I : 167, 168,
175, 177
hitvitázó komédia I : 10, 160—75
humanista komédia I : 10, 37, 69, 126,
157—9
klasszikus komédia I : 37, 64, 153, 155,
159
renaissance komédia I : 63, 64, 66, 73,
157, 160, 167, 174
komiko-tragédia I : 208, 209
komikum I : 64
Komor Ilona I : 231, 233, 237
Konc vajda I : 115, 116 vö.: Cibere bán
konfraternitás I : 70, 73, 133, 198, 226
Konstantinus császár I : 117
Kónyi János II : 510
Kopácsi István I : 586
korona és kard jelene I : 55—6, 74
koronázás ld. színi alkalmak
kórus I : 49, 50, 51—2, 75, 77, 81, 82, 106,
108, 109, 143, 152, 212
kosztüm ld. jelmez
Kovachich, Martinus Georgius I : 191, 310
Kovacsóczy Farkas I : 11
Kovásznai Sándor II : 348, 351
Kozáky István I : 438, 439, 447, 461;
II : 96, 97, 101, 236
Kozminszkij, Z. A.—Szkazkin, S. D. I : 184
Königsbergi töredék I : 44, 77, 81, 82, 186
könyvdrama I : 9
Könyvecse a Szent Apostolok méltóságáról
I : 127, 131, 190, 460, 477, 512
Az Apostolok vetélkedése I : 131, 473—8
körmenet I : 135, 140, 205, 212, 226, 228;
II : 37
kötéltáncosok I : 207
közjáték I : 63, 122, 123, 124, 125, 183,
203, 204, 205, 207, 209, 210, 213, 217,
222, 223, 224, 225, 228, 229, 232; II : 38,
351, 419, 510, 550—2
Kretzenbacher, Leopold II : 97, 99, 101
Krisztus ld. Jézus Krisztus
Krisztus születése játékok ld. liturgikus
játékok
Kriza János I : 60
krónikások I : 56, 70
Krum bolgár kán I : 24
Kukuljevich Iván II : 179, 180
Kusid vezér I : 23
Kühár Flóris I : 254
kürt ünnepe I : 18, 19
Küsmödi Bálint II : 89, 92
La Piana G. I : 347
Laborfalvi Benke József ld. Benke József
Lackner Kristóf I : 221, 230, 237
L'acqua corre alla borrana (figurális tánc)
I : 153 vö.: tánc
Ladivér Illés: *Eleazar constans* I : 224
Papianus tetragonos I : 224, 236
Laetus, Pomponius I : 488
I. Lajos király (Anjou) I : 57, 115
II. Lajos király (Jagello) I : 57, 115, 155,
159, 549
XII. Lajos király (Bourbon) I : 57, 115, 135
Lajtha László I : 129, 459, 461; II : 98, 102
lakodalmak ld. színi alkalmak
lakoma ld. színi alkalmak
Lampe, Adolf I : 718
lantos I : 71, 72, 73, 145, 146, 151, 152, 207
Lányom, lányom, edes lányom (táncballada)
I : 122
Laskai Osvát I : 83, 84, 86, 92, 96, 98, 99,
100, 101, 107, 108, 109, 152, 165, 187, 379

- Biga Salutis* I : 98, 379, 380
Gyermek születése (Megszületéséről)
 I : 98, 107
Passio (Modus devotissimus passionis Domini nostri Jesu Christi) I : 98, 108, **349—81**
Prófeta-játék Jézus halálának elrendeléséről (Égi per) I : 86, 98, 107, 126
Próféták kiszabadítása I 91, 108—9
Gemma Fidei I 98, 390
Jézus pokolraszállása és feltámadása
 I : 98
Utolsó Ítélet (Summa dies) I : 98, 109, **383—90**
- I. László, szent, király I : 51, 52
 V. László király I 76, 146, 482
 László Gyula I : 20, 28, 29
 latinnyelvűség I : 199, 203, 205
 lauda I 78, 80, 84, 87, 108, 380
 drámai lauda I : 78, 82, 83, 88, 99, 106
 szent Lázár szegényei I : 35, 36
 Lázár-dráma I : 220, 578; II : 96—7, 100
 legenda I 50, 51, 52, 56, 82, 204, 446
Legenda aurea I 513
 Lél vezér I : 25
 Lél-monda I : 23, 24—5, 54, 55
 Lengyel Dénes II : 351, 352, 354
Lengyel László (dramatikus játék) I 52—3
 vö.: dramatikus játék
 X. Leó pápa (Giovanni dei Medici) I 124
 Leonardo da Vinci I 144, 145
 leoninus I : 42
 Leopold Antal I : 189, 469, 471
 Lépes György püspök I 119
 Lesky, Albin I : 27
 Lethenyey Nagy Ferenc II 178, 180
 Levente herceg I : 56
Liber Apum I : 513
 liknites-motívum ld. liturgikus játék: bölcsőjelenet
Lipcsei-kódex I : 439
 I. Lipót császár I : 221; II : 468, 470, 473, 474
 Lippus, Aurelius Brandolinus I 152
 Liptay István II : 433, 435
 lírai helyzetdal I : 78, 152
 Listanus és Rosalinda II : 180
 Listi László II : 475
 litánia I : 38, 49, 50
 liturgikus játék, liturgikus színjáték I : 33, 34, 38, 39, 44, 45, 56, 48, 49, 68, 69, 77, 87, 95, 112, 132
 húsvéti (feltámadási) I : 33, 39, 44, 45, 77, 86, 90
 Officium Sepulchri (Quem queritis?) I : 8, 44, 45, 47, 267—8
 karácsonyi (nativitás) I : 9, 33, 39, 43—4, 70, 76, 77, 78, 81, 82, 112, 132, 200, 226, 227
 bölcsőjelenet I 39, 44, 48—9
 Officium Pastorum I : 8, 39, 43—4, 46, 77
 vízkereszt I : 39—43
 csillagjelenet I 41
 három királyok imádása I 39
 hazatérés-jelenet I : 42
 Heródes-jelenet I : 40—3
 Ordo Rachelis I : 81
 liturgikus váltogató énekek ld. váltogató énekek
 Liungman, Waldemar I : 27
 Ljubarszkája I : 579
 Lobkovitz, Bohuszlav I : 71, 157
Lobkovitz-kódex II : 97
Lollius és Theodoricus II : 510
 Lonemann, Joachim II : 97
 Losonczy Anna I 180
 Losonczy Fruzsina I : 175, 176
 lovagdráma ld. dráma
 lovagjáték, lovagi torna I : 67, 116, 141
 lóverseny I : 17
 Lőcsei Pál I : 111
 B. Lőrinczy Éva I : 60, 186
 Lucas a S. Edmundo ld. Moesch Lukács
 Lucifer I : 130
 ludi scenici I 75, 145
 ludi theatrales ld. színjátékok
Ludus incynabilis Christi I : 44
 Lukianos I 11, 138, 150
 Lukinich Imre I : 190
 Lupuj vajda II : 203
 Luther, Martin I 538, 578, 587
 Luzio, Alessandro—Reiner, Rodolfo I : 186, 191, 192
 Machiavelli, Niccolo I : 64, 158
 madármise I : 227
Maga síralmas sorsát kesergő Magyar Thalia ld. Magyar Thalia
 mágia I 26, 38, 45
 mágusok (a három királyok) I : 40, 41, 42, 43, 48, 132, 133
 magyar dráma I : 7, 9
 magyarnyelvűség I 198, 199, 203
 Magyar (a Csodaszarvas-mondában) I : 18
 Magyar Balázs I : 145
 Magyar Elektra ld. Bornemisza Péter
 Magyar Krónika ld. Thuróczi János
Magyar Thalia (A maga síralmas sorsát kesergő Magyar Thalia) I : 199
Magyi-kódex I : 310
 május elseje I : 35
 májuskirálynő I 155
 Mále, É. I : 471
 Mályusz Elemér I : 188
 manierizmus I : 210
 Mannhardt, Wilhelm I : 27, 52
 Mapes, Walter II : 420

- Marche, Giacomo della ld. Márkai Jakab
 Marduk I : 17
 Margalits Ede II : 179, 181
 Mária, szűz I : 41, 43, 44, 45, 48, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 92, 93, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 113, 127, 130
 Mária compassiója ld. passió: Mária-passiók
 Mária és Jézus búcsúja I 91, 96, 101
 Mária-passió ld. passió
Mária Siralma ld. Winkler-kódex
 Mária-siralom I 77, 92, 229
Mariale I : 82
 Mária Magdolna I : 75, 77, 81, 87, 102, 111
 Marino, Giambattista II : 189
 Márk evangéliuma I : 45
 Márkai Jakab (Giacomo della Marche) I : 83, 84, 99, 117, 118, 380
 Marót Károly I 27, 28, 59
 Márta I : 111
 Martène, E. I : 60, 189
 mártírpassió ld. passió
 Marvin, T. I : 235
 maszk I 12, 20, 155 vö.: ősszínház
 Máté evangéliuma I : 45
 Mathia Károly II : 434, 435
 Mátyás (Hunyadi), király I : 57, 68, 69, 71, 75, 114, 116, 120, 124, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 156, 157, 169, 171, 224, 488, 538, 562, 563, 579; II : 222
 Mátyás király trufái I 70, 147, 150, 161 vö.: trufa
Mátyás királyról (Jezsuita iskoladráma) I : 224
Mátyás király és a kolozsvári bíró ld. Heltai Gáspár
Mátyás király és a lovát áruló szegény ember ld. Benczédi Székely István
 Mayer Erzsébet I : 191
 McCulloch, J. A. I : 306
 McGarry, Francis II : 236
 Medgyesi Pál I : 230
 Medici, Giovanni dei ld. X. Leó pápa
 Medici, Lorenzo de I 105
 meditációk I : 80
 Mednyászky Dénes I : 234
 medvénekek I : 15—6
 medvetáncoltatás I : 69
 Megszületés ld. liturgikus játékok: karácsony
Megszületés ld. Laskai Osvát: Biga Salutis megváltás pere ld. per
Megváltás Pere ld. Temesvári Pelbárt
 Melancton, Philipp I : 175
 Melich János II : 39, 200, 203
 Méliusz Juhász Péter I : 163, 164, 166, 172, 173, 174, 650, 705, 720, 721
 menet I 119
 menyegző, menyegzői játék ld. színi alkalmak
 Menyhért (a három királyokból) I : 40
 Merényi, Lajos—Bubits, Zsigmond I : 234
 mese, mesemotívum I : 56, 122, 124, 147, 216, 224
 mesterdalnok I : 230
 Mészöly Gedeon I : 217; II 179, 180, 181
 Méza, jokulátor I 37, 72
 Mezey László I : 3, 45, 60, 131, 186, 190, 260, 267, 268, 273, 286, 296, 297, 477
 mezőváros ld. színi alkalmak
 Migne, J. P. I : 380
 Mihály, szent I : 48
Mihály Farkas-kódex II : 95
 Miklós Ödön I : 586, 610, 612
 Miksa császár I : 163, 176
 Mikszáth Kálmán II : 510
 Milchsack, Gustav I : 296—7
 miles gloriosus I : 21, 204, 217
 mimézis I : 8, 12, 31 vö.: ősszínház
 mimikus-drámai előadás ld. előadás
 mimikus jelenet I : 117, 122
 mimikus tánc ld. tánc
 mimos, mimos (mulattató) I : 34, 57, 72, 87, 89, 145, 146, 151
 mimos, mimos (műfaj) I 21, 34, 58
 miniatúra I : 471
 mintakönyv I : 76, 109, 113
 Mišianik, Jan I : 4, 933, 934, 935, 942
 Mišianik, Jan—Eckhardt Sándor—Klanczay Tibor I : 192, 936
 Miskolezi Zsigmond
 Cyrus (Comoedia Cyri) I : 125, 200, 203, 207, 209, 213, 224, 225; II : 477—513, 550, 551
 Missa jusorum ld. játékosok miséje
 Missa potatorum ld. ivók miséje
 misztérium I : 9, 14, 46, 68, 75, 76, 77, 85, 86, 87, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 150, 159, 198, 200, 201, 209, 226, 227; II : 204
 ciklikus misztérium I : 67, 78, 85, 92, 94, 97, 98, 107, 109, 111
 húsvéti misztérium I : 43, 91
 karácsonyi misztérium I : 49
 misztériumjáték I 12, 68, 69, 78, 96, 106, 112, 126
 misztikusok, misztika I : 77, 80, 84, 85, 100, 106, 111, 112
 Mithras I : 17, 47
 mitologikus játék I : 69, 132, 140, 155, 181, 183, 200, 211, 219
 mítosz I : 23, 49, 68
 Mocuereau, André I : 251
 modus historicus ld. előadás
 Moesch Lukács (Lucas a S. Edmundo) I : 208, 230, 237; II : 99
 Mokulskij, Sz. Sz. I : 27, 59, 233
 Molitorisz Mihály II 389, 392

- Molnár Albert Szenczi I : 206, 234
Molnár Antal I : 73, 186
Molnár Anna (ballada) I : 56
Molnár Erik I : 28, 59, 185, 188
monaule I : 151
monda I : 17, 18—20, 22, 23, 24, 25, 26, 32, 36, 38, 45, 47, 51, 52, 54, 55, 56
Mone, F. S. I : 296
Mounier, J. I : 306
monodrÁma I : 71, 80, 89, 120
monológ I 8, 78, 104
Moór Elemér I : 59, 185
Móra Ferenc II : 510
moralitÁs I 12, 46, 63, 64, 66, 68, 76, 91, 126, 127, 136, 137, 183, 198, 204, 209, 219, 220, 221, II 235
MoralitÁs-töredék II : 227—37
moreszka I 153, 154, 155, 156
Móricz Zsigmond II 511
Morin, G. I 254
Moro, Ludovico il I 144
Morus Tamás I 170
Mózes I 107
Muczkowski, Jos. I : 188
mulattatók I : 35, 37, 54, 70, 72, 115, 122, 146, 207
munkajátékok, munkamimézis ld. ósszínház
MunkÁcsi Bernát I : 28, 110, 188
Mussato, Albertino I 63
műfajok, műfajcsoportok ld. drÁma és komiko-tragédia
- NÁdasdy Ferenc I 152
NÁdasdy Tamás I 156, 191
NÁdor-kóder I : 76, 84, 96, 100, 102, 127, 188, 189, 438 II : 97
Passió-töredék I 101, 110, 378
A Test és a Lelek vetélkedése I 127—8, 424—34
- Nagy Iván I : 234; II 348, 351, 389
Nagy Sándor I 612
Nagyajtai István I : 221, 236; II : 473
NagykadÁtsi Intzefi József I 709
nagyhét, nagyheti játékok, nagypéntek ld. húsvét
nagypénteki drÁmák, misztériumok I 90, 91, 92, 97 vö.: liturgikus játékok
Nagyvárad-i Komédia ld. Basilius István
Nahde, Ernst II : 97, 101
nativitÁs ld. liturgikus játékok: karácsony
Négyesy László II 190
némajáték ld. pantomim
nemesi színjátszás ld. színjátszás
Nemeskürty István I : 579, 642, 841
Németh László I : 718
Némethy, Ludovicus II : 433
Németi Ferenc I 554
nemzeti drÁma I : 195, 196, 198, 232
népballada ld. ballada
- népi sirató ld. sirató
népi színjáték, színjátszás, dramatikus szokások I : 38, 46, 64, 107, 117, 119, 204, 205, 224, 227; II : 38, 100
népköltészet I : 9, 11, 69, 84, 91, 92, 106, 112, 121, 146, 154, 155, 459
Nicodemus I : 84, 99, 100, 102, 106
Nicodemus evangéliuma (apokrif) I 84, 101, 106
Nicoll, Allardyce I : 27, 28
Niessen, Carl I : 27, 28
Nilsson, M. P. I : 27
Noé I : 107
novellisztikus tárgy I : 204
- Nyári Krisztina I : 230
Nyéki Vörös Mátyás I : 220, 236, 439; II 97
- obszervÁns ferencesek ld. ferencesek
Octavianus (Augustus) I : 82
Officium pastorum ld. liturgikus játékok: karácsony
Officium Sepulchri ld. liturgikus játékok: húsvét
Officium Sepulchri I. (a Hartwick-Arduin Agendában) I : 44—5, 257—61
Officium Sepulchri II. (a grÁci Antiphonariumban) I : 45, 263—8
Officium Sepulchri III. (a Pray-kódezheli Sacramentarium Boldvenseben) I : 269—73
- Oláh Miklós I 166, 639
Olschki, Leonardo I : 943
Ó-magyar Mária-siralom (Planctus Beatae Mariae Virginis) I : 75, 77—80, 82, 274—283
- opera I : 195, 199, 219, 221, 222; II : 474
operaénekes I : 199, 206
Opitz, Martin I : 214
Ordinarium (padovai) I : 119
Ordo Rachelis ld. liturgikus játékok: vízkereszt
Orlando I 74
Orpheus I : 8
Országgh Mihály I : 148
Ortutay Gyula I : 4, 60, 189, 235
orvos-komédia ld. farsa
Osiris I : 8, 17
Otrantói játék (Le rappresentationi de Otranto) I : 145
Ottlýk György I 206, 234
Ottó (Nagy), császár I : 512
Otto, W. F. I : 27
Óvári Benedek I : 165
Óváry Lipót I 188
- ördög-betlehemes II 101

- összínház I 13, 197
alkalmazott színház (cselekvő színház)
I : 20
állat- és vadászjátékok I 12, 13, 17
avatás I : 14, 17, 32
cél-dráma I : 10
cél nélküli játék I : 13
évszakok drámája I : 17, 18, 38
kultikus játékok I : 12
mágia I : 13, 14
maszkos tánc I 12
munkajátékok, munkamimézis I 13, 14
termékenységi rítus I : 13
természeti népek színszerű szokásai I : 12, 13, 16
totemisztikus játék I 14
Pais Dezső I : 37, 59, 72, 185, 285
II. Pál pápa I : 488
Palocsay György II 388
Pálóczi Antal I : 586
Pálóczi Horváth Ádám II 351
pálosok I : 95
palpanista I : 72
pamflet I : 223
Pandora I 126
Pannonius, Bartholomeus I : 11, 136, 137, 138, 139, 151, 157, 158, 159, 160, 190, 538
Az Éberség és Tunyaság vitája (Inter Vigilantiam et Torporem Dialogus) I : 10, 58, 76, 136—8, 156, 157, 159, 538, 539, **541—9**
A Tücsök (Omoedia Gryllus) I 10, 11, 69, 76, 157, 159, **517—39**
pantomim I : 36, 41, 68, 85, 87, 89, 90, 91, 94, 213, 214, 221, 222
papdeákok I : 37, 43
Papok házasságáról ld. Sztárai Mihály
parabola I : 122
párbeszéd I : 8, 16, 24, 25, 87, 98, 109 vö.: dialógus
Párbeszéd a Sapka és a Fej között I : 139
Páriz Pápai Ferenc I : 225, 229, 237; II : 511
parlando rubato előadásmód ld. előadás
paródia, parodisztikus játék I : 70, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 126
párviadatok I : 140
passió, passiójáték I : 8, 9, 35, 42, 46, 62, 68, 70, 76, 77, 81, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 105, 106, 109, 110, 112, 117, 182, 221, 228, 378, 380
biblikus passiók I : 86, 93, 95, 97, 99, 100
Mária-passiók I : 85, 92, 96, 106
mártírpassiók I 113, 133, 134
Passió Az egyes passiók szövegét lásd az Ersekújvári-, Nádor-, Sermones Dominicales, Weszprémi- és Winkler-kódexekben, Laskai Ósvátnál és Temesvári Pelbártnál!
passiók beszéd I : 84, 88, 96, 100, 108, 110
vö.: drámai beszéd
pásztorok (az Officium Pastorum szereplői) I : 43, 44
pásztor-dráma, pásztoridill, pásztorjáték I : 10, 70, 181, 182, 209, 214, 935; II : 99, 189
patarének I : 67, 83
Pathelin mester I : 64, 105
Patonyi László II : 509
Pauler Gyula—Szilágyi Sándor I 28, 29
Paulus ld. Vergerio, Pier Paolo
Pax in terris (énekek) I 43
Payr Sándor I 612
Pázmány Péter I : 73, 124, 186, 208, 235
Pécsi Disputa ld. Válaszúti György
Pelbárt ld. Temesvári Pelbárt
Példák könyve I : 130, 189, 446, 460, 477, 512
Az Élet és a Halál vetélkedése I : 127—129, 130, **449—62**
Haláltánc (Vado mori) I : 127, 130—1, **441—8**
példázatok I : 218, 221
per (megváltás pere, égi per) I : 78, 86, 91, 160 vö.: procès
Pernesich György I : 829
Pesti György II : 98, 101
Petantius (Raguzai), Félix I 135, 136
Péter, szent I : 48, 101, 102
Péter László I : 579
Péterffy, Carolus I 60
Petki János I : 220, 236
Petrarca, Francesco I 63, 215, 217; II : 180, 189
Hét bűnbánati szoltár I 129, 131
Trionfi I : 150
Petrovay Miklós II 95
Philostratus-kódex I 142
piarista dráma ld. dráma
pietà I : 88, 92
Pilátus I : 92, 93, 112, 113
Pintér Jenő I : 718, 841; II : 220
Pinto, V. De Sola I : 489
Pirkheimer, Caritas I : 133
Pirkheimer, Wilibald I : 133
planctus I : 91, 92, 96, 108, 111
Planctus ld. Breteuil, Geoffroy de
Planctus Beatae Mariae Virginis ld. Ó-magyar Mária-síralom
Plautus, T. Maccius I : 64, 69, 137, 150, 151, 156, 157, 158, 159, 162, 179; II : 99
Captivi (Foglyok) I : 158, 538
Plinius, C. Secundus I : 157
Podjebrád György cseh király I 149
Podmaniczky Frigyes II 179

- Poetacenzura* II : 551
 pogány papok I : 10, 16, 20, 36
 pogány rítus, szertartás (drámai) I : 26, 32, 38, 45
 Pohl, C. F. I : 236
 pokolraszállás I : 93, 108, 305
Pokolraszállás ld. Bártfai Szinlap
 Pokoly József I : 719
 polgári színjátszás ld. színjátszás
 politikai színház I 145, 146 vö.: színjátszás
 politikai színjáték I 135, 142, 145, 151
 vö.: allegória
Pomo d'Oro, il I 221, 222; II : 474
Pomoerium ld. Temesvári Pelbárt
Poncianus I 218; II : 350
 Pontanus (Pontano), Jovianus (Giovanni) I 11
 Porro I : 71, 150
 Pósházi János I : 229, 237
 Potyó Bonaventúra I 91
 Pozaka Pál I : 156
Pozsonyi krónika I : 25, 54, 57, 70
Pray-kóder I 45, 272 vö.: *Officium Sepulchri* III.
 Pray György I : 272
 prédikáció I : 77, 83, 84, 91, 100, 104, 119
Prédikáció Krisztus Urunk fogantatjáról ld. Temesvári Pelbárt: *Stellarium* — *Prófétajáték*
predicazione semidrammatica ld. fél-drámai beszéd
 presepe I : 132
 Preuss, Konrad Theodor I : 27, 28
 primitív népek színszerű szokásai ld. *összínház*
 Priszkosz rhétor I : 18
 procès I 104, 126, 127, 150, 159, 160 vö.: per
Processio ad Praesepe I : 43
Procuratoria dicere ld. Felvinczi György
 prófeta-játék I : 78, 86, 227
Prófeta-játék ld. Temesvári Pelbárt
Prófeta-játék Jézus halálának elrendeléséről ld. Laskai Osvát
Prójeták kiszabadítása ld. Laskai Osvát
 prólógus I : 89, 160; II 38
 Prónai Antal I : 482
 Prónai Antal—Császár Elemér I : 233
 protestáns drámaírárs ld. dráma
 protestáns színjátszás ld. színjátszás
 Prudentius: *Psychomachia* I : 471; II : 97
 Pukánszky Béla I : 612; II : 100
 Pusch, Hans I 199
 pünkösdi I : 18, 35
 pünkösdi játékok I : 17, 68
 pünkösdi királyválasztás I : 208
Quem queritis ld. liturgikus játékok: húsvét (*Officium Sepulchri*)
 Rabelais, Francois I : 172
 Rác Lajos I : 233, 237
 Ráday Gedeon II 348, 351
 Radó Polikárp I : 273, 297
 Ragusai Félix ld. Petantius Felix
 Radvánszky Béla I : 233, 236
 Rajeczky Benjamin I : 297
 II. Rákóczi Ferenc fejedelem I 224, 232
 Rákóczi Zsigmond fejedelem I : 225
 Ramájána I : 15
 ráolvasás I : 50
rappresentazione sacra I 75, 89, 105, 106, 160
 Ráskai Lea I : 133, 447, 460, 512
 realista színjátszás ld. színjátszás
 realizmus I : 77, 78, 87, 195, 201, 204, 210, 222
 recitálás I : 37, 99, 142
 recitativ előadás ld. előadás
 Rédei Júlia II : 511
 reformáció I : 162—3
 református dráma ld. dráma
 refrén I : 49, 50, 51
 regöles I : 13, 20, 46, 47, 69, 115
 regelő hétfő I : 208
 regösök I : 22, 34, 35, 36, 38, 63, 71
 regösének I : 17, 38, 47, 50, 51
 regös misztérium ld. Bucsui regös misztérium
 rekordálás I : 69, 132
 rémdrámák I : 207
 renaissance dráma ld. dráma
 Renan, Ernest I : 184
 rendező I : 40, 63, 69, 71, 73, 85, 87, 88
 rendezői utasítás I : 209, 212, 226, 229
Representatione de Yhesu Christo (passió) I: 99
 rész-misztérium ld. misztérium
 Reuchlin, Ulrich von I : 138, 139
 Révész Imre I : 612, 789
 Révész Kálmán I : 719
 rezonőr I : 85, 87, 89
 Rhenanus, Beatus I : 841
 Ridgeway, W. I : 27
 Rikheza I : 52
 Rimay János I : 934; II : 96
Rühmi pro Ephihania Domini in processione I : 227; II : 424—35
 rítus I : 9, 23, 32, 38, 44
 Rohde, Ervin II : 181
 Róheim Géza I : 28, 29
 Rosenheim, Petrus I : 446
Rosz feleség (táncballada) I : 122
 Rotunda, D. P. II : 181
 Rousset, Jean I : 235
Rozsnyói úrnapi játék II : 200—2, 204
 röplap I : 226
 rubato parlando ld. előadásmód

- Rubin szolga, komikus szereplő a német passióban I : 87, 93
- Ruzzante (Beolco, Angclo) I : 64, 162
- Rythmusokkal való Szent Beszélgetés* ld. Eszéki István
- Saaz, Johannes von I : 129, 460
- Sachs, Hans I : 64, 788, 841; II : 236, 420, 509
- Sacramentarium O. S. B. Boldvense* I : 272
vö.: *Officium Sepulchri* III.
- Salamon, magyar király I : 55
- Sallay Géza I : 184
- sámán I : 20, 21, 22
- Sancho Pansa I : 21
- VI. Sándor pápa I : 135
- Sándor István I : 841; II : 98, 472
- Sándor-kódex* I 190, 460, 477, 512
Három körösztyén leány I : 95, 113, 132, 133—5, 491—515
- Sanesi, Ireneo I : 184
- Sannazzaro, Jacopo: *Arcadia* I : 181
- Sapegno, Natalino I : 943
- Sarolta, Géza vezér felcsége I : 51
- saturnalia I : 58, 137
- Saviotti, Alfredo I : 190, 192
- Sbarra, Francesco I : 221; II : 474
- Schlägeli szójegyzék* I : 72, 74
- Schmidt Attila II : 352
- schola cantorum (Róma) I : 50
- Schöpfer, Jakob II : 99
- Schrauf Károly I : 188
- Schmidt, K. W. Ch. I : 306
- Schulek Tibor I : 841
- Schwartz János I 224, 236
- Schwietering, J. I : 260
- Scudéry, Georges de I : 209
- Sebestyén Gyula I 19, 29, 59
- Sedulius Scottus I : 154
- Seelmann, V. I : 447
- Seivert János II : 472
- Selnecker Miklós (Selneccerus, Nicolaus) I : 175, 176, 747, 788
- Seprődi János II : 101
- sequentia I 38, 75, 77, 81, 82
- Sequentia paschalis* ld. húsvéti szekvencia
- Seraphin, Fr. Wilh. I : 234
- Sermones Dominicales* I : 83, 84, 96, 97, 98, 100, 108, 109, 110, 185, 187, 188, 379, 380
Passio I . 99, 101—2, 378
- Serravalle, Giovanni I 156
- Sforza, Bona I : 178
- Shakespeare, William I : 195, 199, 201, 234
- Sibylla-játék* I : 76, 94, 95, 132, 135—6, 145
- Silius Italicus I : 236
- Simén Domokos I : 718
- Simeon I : 79, 108
- Simplicissimus (Ungarischer oder Dacianischer S.) I : 208
- sípos I : 71, 72, 151, 152
- Sipos-Karcsa I 71, 72
- siralom ld. planctus
- sirató I : 15, 106, 112
- Sirmiensis, Georgius ld. Szerémi György IV. Sixtus pápa I : 151
- Solerti, Angelo I 943
- Solymossy Sándor I : 23, 59; II : 38
- Sophokles I : 179, 180, 829, 841
Elektra I : 178, 179
Oedipus I : 178
- Soproni virágének* I : 154
- Sövényházi Márta I 110, 111, 112, 113, 423
- spectacula I : 146
- Speculum exemplorum* I : 513
- Spence, Lewis I : 27
- spettacoli drammatici ld. színi látványosságok
- Spiess, Karl II : 98, 101
- spilman I : 34, 36, 63, 120, 143
- spirituálisok ld. ferencesek
- Stamm János I : 207
- Stammmer, W. I : 447
- Steinhöwel, Heinrich I : 578
- Steinschneider, Moritz II : 420
- Stella* ld. Tractus Stellae
- Stellarium* ld. Temesvári Pelbárt
- Stoll Béla II : 475
- Storck, V. I : 447
- storia, storia nuova ld. história
- Storia di Sancta Uliva* I : 105
- Stoss, Veit I : 111
- Stratman, Carl J. I : 461, 514
- Strecker, K. I : 513
- Stuart Mária I : 178; 207
- Stumpfl, Robert. I : 27
- Suchenwirt Péter I : 140
- Summa dies* ld. Laskai Osvát: *Gemma fidei*
- Suso Henrik I : 85
- Süssmilch, Holm. I 184
- Symposion* ld. Bonfini, Antonio
- Szabadi Béla I : 4
- Szabó Károly I : 234, 586, 841; II : 93, 472
- Szabó T. Attila I : 706, 718; II : 203, 204, 475
- Szabolcs vezér I : 23
- Szabolcsi Bence I : 28, 59, 80, 185, 186, 285, 286; II 92, 98, 101, 473
- Szádeczky Lajos II : 221
- Szakmárdy János II : 178, 180
- szalvatoriánusok ld. ferencesek
- Szamosközi István I : 234
- Szamota István I : 185, 186
- Szamota István—Zolnai Gyula I : 185
- Szana Tamás II : 388

- Szánoki Gergely I** : 488
Szántay Aladár II : 388
 szaporítási mágia ld. ősszínház
Szarvas Gábor—Simonyi Zsigmond 59, 185, 186
 szatíra, szatirikus játékok I : 57, 58, 119, 182, 202, 205, 222, 223
 társadalmi szatíra I : 198, 204, 209
Szatmári György I 137
 szaturnália ld. saturnalia
 szavalat I : 151
Szegedi Lőrinc I 176, 177, 787—8
 Theophania I : 175—7, 199, 723—9
Székely György I : 185, 186, 188, 189
Székely György—Elekes Lajos I : 189
Székely István ld. **Benczédi Székely István**
Szekeres Margit II : 475
Székfű Gyula I 234
 szekvencia ld. sequentia
Szelek cersenye ld. Janus Pannonius
Szenassi István I : 166, 639
Szencsey György-dalaskönyv I : 439; II : 98
Szenczi Molnár Albert ld. Molnár Albert
Szendrey Zsigmond I : 28, 60
Szent Elek-játék ld. Elek-játék
Szent Ezüstmárkák szerint való Evangélium I 58
Szentgyörgyi László I : 346
Szentimrei Jenő I : 213, 236; II : 475
 szentiváni tűzgyújtás ld. (szent) Iván napja
Szentiványi Norbert I : 208
Szent János és Pál ld. Medici, Lorenzo de
Szent Kereszt legendája I : 92
Szentmártoni Bodó János I : 228; II : 36—7, 38, 39
 A Tekozló Fiúnak Historiaia II : 36—7, 41—2
Szentmiklós Lajos I : 59
Szentszéki Imre I : 28
 szent sir szertartása ld. Officium Sepulchri
 „szép játék” I : 75, 145, 146
 széphistória I : 15, 183, 935
 szerelmi dráma I : 67, 141, 155, 207, 224, 232
 szerelmi tárgyú darabok I 198, 204, 214—8
 szerelmi líra I 63
Szerémi György I : 148, 155, 191
 Hogyan sarcolta meg Mátyás király az urakat? I : 147
Szeth I 108
Szidorova, N. A. I : 184
Szigetvári Iván II : 220, 223
Szijártó Nándor I : 297
Szikszi Kovács Balázs I : 166, 171
Szilády Áron I : 185, 186, 187, 189, 192, 237, 346, 347, 380, 579, 587, 610, 611, 612, 641, 719
Szilágyi és Hajmási I : 56
Szilvás Gyula I : 3, 260, 267, 272, 296, 304, 379, 390; II : 220
 színészek I : 9, 35—8, 57, 63, 66, 67, 70, 72, 76, 85, 89, 151, 195, 208
 akrobata, akrobatacsoportok I : 34, 35, 36, 72
 külföldi színészek I : 199, 205, 207
 színészcsoportok I : 35—6, 71, 149, 183
 vándor színészek I : 67, 72, 196, 199, 207, 213
 világi színészrend I : 22, 72
 színház I : 34, 112, 113, 115 vö.: theatrum
 alkalmi I : 145
 állandó I : 67
 kőszínház I : 64, 70
 vásártéri színház I : 34
 színháztér I : 34
 renaissance-korban I : 64
 templomi I : 34, 39—42
 templom előtt I 75
 teremben I : 75
 színi alkalmak I : 34
 falvak I : 33, 34
 búcsú I : 35, 69
 keresztelő I : 69
 lakodalom I 106, 119, 122, 124, 125, 208, 222
 tor I 17, 69, 141
 vásárok I : 35, 69, 115, 207, 213
 udvar (fejedelmi) I : 34, 67, 141
 diéta I : 207
 gyásztor I : 141
 koronázás I : 35, 207
 lakodalom I : 35, 69, 141, 205, 207, 215
 lakoma I : 17, 47
 temetes I : 32, 35, 120, 205, 208
 udvari ünnepek (renaissance) I : 68, 139, 140
 ünnepek I : 31, 68
 ünnepi játékok I : 222
 védőszentünnep I : 35, 69
 város, mezőváros I : 33, 34, 35
 színi énekek ld. cantus theatrales
 színi intermezzo ld. intermezzo
 színi látványosságok I : 151
 színi szokások, színszerű szokások I : 7, 12, 26, 38
 színjáték ld. dráma
 színjátszás vö.: dráma és színészek
 állandó I : 70
 hivatásos I : 198, 210
 iskolai I 70 vö.: protestáns színjátszás
 deákszínjátszás I : 37, 73, 116, 207, 538 vö.: deákok
 középkori I : 9, 73, 114, 119, 142
 nemesi I : 196, 205, 208, 213
 polgári I : 196, 201, 207
 realista I : 64 vö.: realizmus

- udvari I : 75, 195, 205, 206
vallásos I 70, 72, 75, 78, 116, 208, 209, 226
katolikus I : 201, 203, 204, 212, 226
protestáns I : 203, 205, 213, 226
színlap I : 76 vö.: Bártfai Színlap
színpad I : 34, 35, 37, 75, 145, 211—3, 222
misztériumszínpad I : 104
tabernákulum-színpad I 74—5, 113
Szinyei József I 612, 641, 789
Szirmay Antal II : 553
Szivák Iván I 788; II : 101
Szkhárosi Horvát András I 73, 115, 116, 186
Ketfélé hitről I 90, 187, 188
Szlávik Ferenc II : 551
Szmirin, M. M. I 184
szobor I : 118 vö.: illusztráció
Szotyori Gáspár I 640
szövegkönyv I : 42, 76, 100
Sztárai Mihály I : 160, 161, 162, 163, 167, 173, 200, 586, 610, 611
A papok házasságáról (Comoedia lepidissima de matrimonio sacerdotum) I 105, 160, 581—7
Az igaz papsagnak tiköre (Comoedia lepidissima de sacerdotio) I : 160, 161, 589—614
Sztripszky Hiador II : 509, 511
Szücs Jenő I : 185
Szücs Sándor I : 29
születés, születési színjátékok ld. liturgikus játékok: karácsony
Szűz Mária ld. Mária
Szvatopluk fejedelem I : 23
Szvatopluk—Zalán-monda ld. monda
- taberna I : 34, 57, 58, 115, 119 vö.: kocsmá
tabernákulum-színpad ld. színpad
Takács József I : 233, 237; II : 509
táltos, táltoshit I 16, 20, 21—2, 36
táltos-színjáték I 21—2
Tamás apostol I : 93
tánc, táncjáték I : 20, 34, 145, 153, 155, 206, 212 vö.: balett
allegorikus tánc I 140, 145
cselekményes társastánc I : 67, 153, 154
figurális tánc I : 145, 153
kardtánc I 116, 155
táncjáték I : 38, 126, 153, 154, 214
mimikus táncjáték I : 53, 72, 152
táncballada I : 38, 55, 122 vö.: ballada
táncdal I : 62, 63, 154
latin népi I : 50
olasz I : 50, 51, 153
táncolók ('táncos') I : 72, 151
Tanner György I : 178, 829, 839, 840, 841
társadalmi szatíra ld. szatíra
- társasjáték ld. dramatikus játék
Tartaglia I : 73, 122
Tass vezér I : 23
Tasso, Torquato I : 180, 181; II : 189
tavasz-ünnepek I : 9, 17, 44, 68
Te Deum I : 8, 42, 44, 142
Téka ld. Filius prodigus
tékozló fiú-jelenet II : 38
Telamon históriája I : 122
Teleki József II : 509
Teleki Sámuel I : 132, 310
Teleki Sándor II : 511
téli napforduló I : 9, 17, 18, 19, 35, 44, 46, 47, 52, 68
Temesvári Pelbárt I : 76, 82, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 96, 97, 98 104, 106, 107, 108, 109, 117, 126, 165, 187, 346—7, 379, 380, 513
Pomoerium I : 97, 380
Égi Per (Prófétajáték) I : 10, 86, 91, 97, 99, 100, 103—6, 109, 126, 131, 313—148, 380
Stellarium I : 82, 97, 103, 346
Passio I : 103, 105, 106, 110, 378, 380
temetés ld. színi alkalmak
templom ld. színháztér
Terentius, P. Afr I : 63, 64, 69, 87, 133, 138, 156, 157, 162, 179, 201
termékenységi ünnep, termékenység-várás ld. 17, 18 vö.: ősszínház
testamentum I : 58, 119
Tétény vezér I : 22
Teutsch, Georg Daniel I : 718
Thaly Kálmán I : 234, 236, 237, 439; II : 98, 388, 392, 393, 396, 419, 421
theatrum I : 75, 107, 108 vö.: színház
Theophania ld. Szegedi Lőrinc
Thomson, George I : 23, 27, 28, 29
Thököly Imre I : 206, 224, 234
Thököly haditanácsa I : 225, 226; II : 550
Thököly-kódex II : 550
Thuróczi János I : 140, 189
Magyar Krónika I : 122
Thury Etele I : 587, 612
Thurzó Borbála I : 206
Thurzó György I : 935
Thurzó Imre I : 230
Tihanyi-kódex I : 74, 100, 104, 109, 186, 187, 347
Tinódi Lantos Sebestyén I : 636, 639
Zsigmond király és császárnak krónikája I : 119
Titirus és Viola ld. Zrínyi Miklós
Tkalcic, I. K. I : 254, 255
Todi, Jacopone da I : 80, 83, 88, 99
Toffanin, Guiseppa II : 943
Toldy Ferenc I : 110, 272, 423, 555, 563, 586, 587, 612, 639, 640, 641, 788, 841
II : 96, 98, 101, 189
Toldy László I 640

- Tolnai Gábor I : 185, 234
 tombások I : 9, 34, 36, 71, 72
 tor ld. színi alkalmak
 Tordai Máté I : 165
 torlók I 17, 36
 Tornabuoni, Lucrezia, de'Medici I : 190, 310
 Torraca, Franc. I : 191
 Toschi, Paolo I : 27, 191, 260, 482
 totemisztikus monda I 17, 18, 20, 26 vö.: monda és ősszínház
 Tóth Béla I : 191; II : 351, 352
 Tóth Szabó Pál I : 188
 Tóthfalusi Kis Miklós I : 225
 Tozzetti, Ottaviano Targioni I : 190, 310—1
 történelmi dráma ld. dráma
 Tóser János (kénosi) — Fosztó István (uzoni) — id. Kozma Mihály—ifj. Kozma Mihály—Bartók János—Kozma János: I : 649, 650, 651, 709—10, 715, 716; II : 473
Tractus Stellae I : 39—43, 44, 46, 48, 77, 241—56
 Trágár Balázs I : 74, 123, 124, 149
 trágárok I : 9, 73, 74, 122
 tragédia I : 87, 126, 198, 208, 209
 antik I : 10, 63, 64, 66
 humanista I : 63, 177—80
 renaissance I : 63, 64
 tragiko-komédia I : 208, 209, 214; II : 99
Tragedia magyar nyelvű... ld. Bor-nemisz Péter
 Trausch József II : 220
 tréfás játék I : 75
 Trencsényi-Waldapfel Imre II : 352
 Trevisani, Guilió I : 189
 Trilibi, bohóc I 71, 149
Trionfi ld. Petrarca, Francesco
 Trithemius apát I : 84
 triumfátor — triumphus I : 141, 142, 205 vö.: bevonulás
Triumphus Veris (allegorikus játék) I : 482
 Trócsányi Zoltán I : 840
 trufa (truffa) I : 9, 37, 54, 57, 66, 68, 70, 74, 75, 112, 114, 122, 123, 124, 126, 146, 147, 148, 149, 150, 156, 159, 161, 168, 224
 truffátor I : 9, 73, 74, 124
 tubás csúf I : 71, 72
 Tuka I : 37, 72
 Turóczy-Trostler József I : 188, 235, 237, 841 II : 237, 420, 421, 510, 511
Tücsök ld. Pannonius, Bartholomeus
 Udis I : 151, 152
 udvar I : 35, 64, 140; vö.: színi alkalmak
 főúri I : 9, 57, 115
 királyi I : 9, 38, 57, 64, 68, 70, 205
 nemesi I : 205, 207
 udvari bolond ld. bolond
 udvari színjátszás ld. színjátszás
 udvari ünnepek ld. színi alkalmak
Új férjéről és a menyecskéről ld. Caracciolo, Pietro Antonio
 újév I : 47, 68
 újudvar I : 141
 Ujvári Gyula I : 640, 642
 I. Ulászló király I : 52, 71
 II. Ulászló király I : 135, 146, 151, 157
 unitárius dráma ld. dráma
 uomo di corte I : 124
 úrnappa, úrnapi játék I : 35, 68, 94, 95, 135, 226, 227, 228; II : 37, 204
 utolsó ítélet I : 78, 94
Utolsó Ítélet ld. Laskai Osvát: Gemma Fidei
Utolsó Ítélet (huszita kantiléna) I 118
 utricularii I : 151
 ünnepek ld. színi alkalmak
Vadadi Hegedűs-kódex I 705—7
 vadászbáték I : 20
 vadásznepek totemisztikus színjátékai ld. ősszínház
 Vadianus, Joachim Helvetius I : 137, 190, 549
Vado mori ld. Példák könyve
 vadomori-költemény I : 446 vö.: haláltánc
 vágánsok I 37, 62, 70, 115
 vágánsének I : 50, 80
 vágáns papok I : 36—7
 Vajthó László I : 192
 Választói György I : 165, 166, 172, 173, 174, 715, 716
Debreceeni disputa (Választói komédia), Commedia illustrata Valasztúna
 I : 164, 165, 166, 167, 172—5, 649, 650, 653—722, 787
Pecsi Disputa (jegyzőkönyve) I 165, 716
 valdenses I : 61, 67
 Váli Béla II : 472, 473, 474, 475
 vallásos céh ld. konfraternitás
 vallásos dráma ld. dráma
 vallásos körmenet ld. körmenet
 vallásos színjátszás ld. színjátszás
 változó énekek I : 38
 vándordeák I : 115
 vándorszínészek ld. színészek
Váradi kapitány lednya I : 56
 varázslás I 37, 45, 47, 50, 115 vö.: bőség-varázslás
 varázsló (pogány) I : 20, 22, 36, 115
 Varga Imre I : 234; II : 475
 Vargha Anna I : 190, 539, 549
 Vargha Damján I : 109, 188
 Varius, Lucius Rufus I 134
 Varjas Béla I : 563

- város ld. színi alkalmak
 Varsányi György I : 933
 Varsik, Bronislaw I : 188
 vásárok ld. színi alkalmak
Vásárhelyi daloskönyv II : 553
 vásártér ld. színház
 védőszentünnep ld. színi alkalmak: ünnepek
 vénlány-panasz I 125; II 351
 Vérbulesú-törzs I : 35
Veres Márta réve I : 147
 Veresmarti Mihály I 124
 Vergerio, Pier Paolo
 Vergerio, Pier Paolo I : 63, 150, 157, 158
Paulus I : 63, 138, 139, 151, 538, 549
 Vergilius P. Maro I : 108, 134
Verhovay-énekeskönyv II : 351
 verselés I 211
 verseny I 140 vö.: certamen
 versus ad procedendum I 36, 38, 49, 50
 vetélkedés I : 76, 95, 126, 127, 128, 130, 131, 143, 150, 154, 229, 230, 438, 470—1; II 97, 235, 236, 420—1
 farsangi vetélkedés I 76, 115, 116, 137, 146, 155
 kérdés I : 22
Vetelkedes a lélekért ld. Bod-kódex
 vetélkedő előadás ld. előadás
 Vett János György II : 100
 vezérlőkönyv I : 10, 42, 91, 109
Via Crucis ld. Potyó Bonaventura
 viadal I : 76, 126
 Vidusáká I : 21
 vigasságtevők I : 146
 vígjáték ld. komédia
Világ és Szerencse vetélkedése I : 221
 világi csúf I 72 vö.: csúf
 Vilhelmus, Johannes I : 223
 Vilmányi Libécz Mihály I 554
 Vince, szent, ferreri I : 477
 virágének I : 154, 217
 virágok vetélkedése I : 154
Virginia-kódex I 72, 185
Visio Baronti I : 471
Visio Philiberti (Fulberti) ld. Altercatio et coranimae poris
 Viski Károly I : 190, 191, 310
 vita, vitairat I : 10, 11, 63, 76, 91, 126, 160, 198, 223, 226, 229
 Vita Zsigmond I : 237; II : 510, 512
 Vitéz János I 142, 151
Vitez Francisco I : 935
Vitkovics-kódex I : 110
 vízkereszt I : 35, 137
 vízkereszt ének I : 105
 vízkereszt játék I : 226, 227 vö.: liturgikus játékok
Vízkereszt játék a Osillagról ld. Tractus Stellae
 Volf György I : 397, 410, 423, 446, 447, 460, 461, 470, 471, 477, 478, 513
 Volly István II : 100, 101
 Volpe, Gioacchino I : 184
Volter és Grizeldis I : 935
 Waddel, H. I 184
 Wagner Sándor I : 233
 Waldapfel Imre ld. Trencsényi-Waldapfel Imre
 Waldapfel József I : 192, 578, 579, 934, 942, 943, 944; II 352, 420, 421
Walther manu fortis I : 56
 Walther, H. II 96, 97, 101, 236, 420, 421
Weszprémi-kódex I : 76, 84, 100, 102, 110, 188, 410
Passió I 101, 102, 378, **399—410**
Winkler-kódex I 76, 84, 96, 102, 110, 111, 188, 397
Mária siralma I : 110, 111, **391—7**
Passió I : 100, 102, 110, 111, 378
 Winterfeld, P. I : 513, 514
 Wright, Th. I : 438
 Young, Karl I 187, 255, 260, 261, 268, 273, 286, 306, 347, 514
 Young, Karl—Cohen, Gustave I : 255
 Zábánus I : 213; II 100
 Zalán bolgár fejedelem I : 23
 Zalán Menyhért I : 60, 272, 273
 Zalánkeméni János I : 95, 96
 Zápolya János I 181
 zenekar I : 206
 Zeuner (német körtánc) I : 153
 Zeus I : 49
 Žibrt, Čeněk II : 420, 421
 Zolnai Béla I : 563
 Zólyomi Szabó János I : 217; II 348, 349, 350, 352
Igaz barátságunk és szíves szeretetnek tüköre II : **267—347**
 Zoványi Jenő I 612, 718, 719, 789
 Zrínyi Miklós I : 66, 214, 216, 221; II 178, 179, 189, 552
Tivrus és Viola (Fantasia poetica) II : **183—90**, 214
 Zrínyiek I : 200
 Zrínyi-strófa I : 211, 225
 Zsámboki János I : 310
 Zsigmond, magyar király I : 67, 71, 119, 140, 141, 150, 156
 Zsigmond, lengyel herceg I 69, 116, 155, 185
 zsoltás I : 45, 132, 152
 zsoldár I 104, 118
 (Összeállította: Voigt Vilmos)

TARTALOM
(A dőlt számok a jegyzetekre utalnak)

DRÁMAI SZÖVEGEK	
36. Filius prodigus	5 36
37. Comico-Tragoedia, Constans Scenis Quatuor, Az-az: Négy Szakaszokból álló, rész-szerint Vig, rész-szerint Szomorú Historia	43 93
I. Függelék: Dúsgazdagolás 89 — II. Függelék: Vett jegyzőkönyv 91 — III. Függelék 92	
38. Constantinusnak és Victorianak egymáshoz való igaz szerelmekről írott Comoedia	103 179
Függelék: Ajánlások 177	
39. Zrínyi Miklós: Titirus és Viola. Fantasia Poetica	183 189
40. Jesu Fily Mariae	191 203
Függelék: A rozsnói úrnapi játék töredéke 200	
41. Comoedia Erdély siralmas állapotjáról	207 220
42. Moralitás-töredék	227 235
43. Gyöngyösi István (?): Florentina	239 348
Függelék: A Zólyomi Szabó János által kiadott szöveg 269	
44. Actio Curiosa	355 388
45. A bor, majd a víz dicséreti	397 419
Függelék: Kalocsai Komédia 416	
46. Rithmi pro Epiphania Domini in processione	425 433
47. Felvinczi György: Comico-Tragoedia	437 472
Függelék: Felvinczi György kérelme 468	
48. Miskolczi Zsigmond: Cyrus	477 509
49. Comedia Generalis de Conflictu Turcorum et Hungarorum	515 548
RÖVIDÍTÉSEK	557
A KÉPEK JEGYZÉKE ÉS MAGYARÁZATA	561
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	571

A kiadásért felelős
BERNÁT GYÖRGY
az Akadémiai Kiadó igazgatója

A szerkesztésért felelős
ZRINSZKY LÁSZLÓNÉ

Műszaki felelős
FÜLÖP ANTAL

A kézirat nyomdába beérkezett: 1959. nov. 11
Terjedelem: 52.15 (A/5) papírv + 12 melléklet

1960.50328 Akadémiai Nyomda, Budapest
Felelős vezető:
BERNÁT GYÖRGY

